

050

D.1

แถลงการณ์ คณะสงฆ์

เล่ม ๑ พ. ค. ๒๔๕๖

พระยาเมธาธิบดี

รวบรวม โดย ร. บัณฑิต สมเด็จพระมหาสมณะ

ราคา ๓ บาท ๕๖ สตางค์

แถลงการณ์คณะสงฆ์

พระ พุทธศักราช ๒๔ ๕๖

เล่ม ๑

พระยา เมธาธิบดี

รวบรวมโดย รั้ว ตั้ง ส้มแดง พระมหาสมณะ

5074

อธิบาย ภาณูชีเรื่อง

ภาณูชี เรื่อง ต่อไป ไม่ได้เรียงตามลำดับเรื่อง ที่ ออก ก่อนแต่
หลัง เพราะเรียง เช่นนั้น คั้น ได้ยาก ได้จัด เรียง เป็น หมวด ๆ
เช่น จะคั้น ประกาศ เรื่อง ตั้ง อภิธานยะ ก็ดู ใน หมวด อาณัติ คือ ข้อ
บังคับ ถ้า จะคั้น แบบ บอก ศักราช จะ ได้ดู ใน หมวด ระเบียบ จะ
คั้น คำตัด สิ้น อธิกรณ์ จะ ได้ดู ใน หมวด นั้น ๆ หมวด ที่ จัด ไว้ นี้ ๓๐
หมวด เรียง ตาม ลำดับ อักษร เพื่อ คั้น ง่าย อีก ชั้น หนึ่ง มี ข้อ
ดัง ต่อไป นี้ ะ

- ๑ อาณัติ ว่า ด้วย ข้อ บังคับ อัน เรียก ข้อ ต่าง ๆ กัน แต่
ตั้งไว้ เพื่อ บังคับ ให้ ทำตาม ๆ
- ๒ ข่าว เช่น ตั้ง สมนงค์ กัด มรณภาพ เป็นต้น ๆ
- ๓ เบ็ดเตล็ด เรื่อง ที่ จะ รวม เข้า เป็น หมวด ใน ข้อ เดียว ไม่ได้ ๆ
- ๔ พระ มหา สมนงค์ สอน ถึง เจ้าน้ำ ที่ นั้น ๆ ๆ
- ๕ ระเบียบ คือ ข้อ ว่า ด้วย แบบ แผน ขนบ ธรรมเนียม ๆ
- ๖ ระยะเวลา สมนงค์ พระ มหา สมนะ เสด็จ ตรวจ การ คณะ ตั้ง ณ
ใน มณฑล บัณฑิต ได้ ๆ

- ๗ รายงาน ประชุม แห่ง เถร ส้มาคม เจ้า คณะ มณฑล แด
 ขาดวง เทศาภิบาล ฯ
- ๘ วิวินิจฉัย อธิกรณ์ เปน พระมหา ส้มณ วิวินิจฉัย บ้าง ของ เถร
 ส้มาคม บ้าง ของ การกสงฆ์ บ้าง ฯ
- ๙ วิวินิจฉัย ต่าง เรื่อง เปน การ วาง แบบแผน ไม่ใช่ ตัด ลิน
 อธิกรณ์ ฯ
- ๑๐ ศึกษา เรื่อง เกี่ยวกับการ เถา เรียน ของ วิกษุ ส้มณเธร ฯ
 ถ้า จะ คั้น เรื่องใด เรื่อง หนึ่ง พึ่ง สอบ ดุ ใน หมวด เถถ่า นั ถ้า
 สงเคราะห์ เข้าได้ ใน หมวดใด พึ่ง ดูบาย ชี เรื่อง แห่ง หมวด นั้น ถ้า
 สงเคราะห์ เข้าไม่ได้ พึ่ง ดู ใน หมวด เบ็ด เด็ด ฯ

บาณชีเรื่อง แถลงการณ์คณะสงฆ์ เล่ม ๑

อาณัติ

พระมหา สัมณานัติ จัต ประเภท อธิการณ์ชั้นฎีกา	หน้า ๓๐๙
การ อุปสมบท อัน มิ ชอบ ด้วย กฎหมาย	หน้า ๓๑๒
ประกาศ เรื่อง ตั้งอุปชฌายะ	หน้า ๓๔๙
ข้อ อาณัติ ของ คณะสงฆ์ เนื่อง จาก ประกาศ ตั้ง อุปชฌายะ	หน้า ๓๕๓
ประกาศ ให้ ผู้ อุปสมบท ใน วัด นั้น ๆ ถัด อุปชฌายะ ถูก รบเบียน	หน้า ๔๙๗
ประกาศ ห้ามไม่ให้ ภิกษุ ประกอบ การ หากิน นอก ธรรมเนียม ของสมณะ	หน้า ๕๙๗

ข่าว

เรื่อง ออก หนังสือแถลงการณ์ คณะสงฆ์	หน้า ๑
ตั้ง ผู้ จัดการ คณะ เมือง เปน พิเศษ	หน้า ๓๕๘
ข่าวตั้งสมณศักดิ์ พระครู ภาวนาพิริยคุณ วัดภาวนาภิรตาราม	หน้า ๓๓๓
เรื่อง สมิหฺร่น ทำ โจรกรรมที่ วัด บรมนิเวศ	หน้า ๓๕๓
ตั้ง สมณศักดิ์ พระราชาคณะ ๒ รูป พระครู ๗ รูป รวม	

๓๓ รูป มี พระสังฆบุรุษจารย์ เจ้าคณะใหญ่เมืองสิงห์บุรี
เปนนั่น หน้า ๓๖๘

มรณภาพแห่งพระครูสุวรรณวิถีวิสุทธิตถุคณาจารย์ (ครูท)
เจ้าคณะใหญ่เมือง นครสวรรค์ พระคุณาจริย วัด
(ทอง) วัดอรุณราชวราราม แด่ พระ ประดิษฐ์ศีลคุณ
(พุ่ม) เจ้า วัดชนะสงคราม หน้า ๓๗๐

ประกาศ ตั้ง พระพุฒาจารย์ แด่ ตั้ง สมนต์กดี พระโพธิ
วงศ์จารย์ พระราชาคณะ ๓ รูป พระครู ๑๖ รูป
รวม ๒๓ รูป หน้า ๔๔๗

ประกาศ เลื่อนสมเด็จ พระ มหา วิธวงศ์ เปนเจ้าคณะใหญ่หน
เหนือ พระ วิธวงศ์เชอ กรมหมื่นชินวรสิริวัฒน์ เปนเจ้า
คณะรอง ฝ่าย ขรรษยุตติก นิกาย ด้วย อีก ตำแหน่ง หนึ่ง . หน้า ๔๕๓

มรณภาพ แห่ง พระครู ใต้คร คุณาธาร (กว้าง) วัดบ่อม
เจ้าคณะ รอง ฝ่าย รามัญ นิกาย เมือง สมุทรสาคร . . . หน้า ๔๕๔

ข่าว ชนาน ชื่อ วัด อินทร วิหาร หน้า ๕๐๓

ตาสึกขาแห่งพระครูบูรณจัน โทภาค (เพชร) วัดหนองคัน เจ้า
คณะแขวง อำเภอ พตอยแหวน เมือง จันทบุรี แด่ พระ
สรภาณกวี (ชื่น) เจ้าวัด เทวราช กุญชร หน้า ๕๐๒

มรณภาพ แห่ง พระ ครู ศรีณพังค สังวร (จิตร) เจ้าวัด
จุฑาทิศธรรมสภาราม เกาะสีชัง หน้า ๕๐๒

เบ็ดเล็ด

ราช นามเจ้า คณะ แด พระ คณะจารย์ หน้า ๒๐
 พระ ตำรับ ของ ส้มแดง พระมหา ส้มณะ เตือน พระ อุบชฌายะ
 ทิ้งหลาย หน้า ๓๕๖
 คำแนะนำ ของ พระราช ดุจี้ เจ้า คณะแขวง ให้แก่ภิกษุสงฆ์
 ในแขวง บาง กอก น้อย หน้า ๒๒๓
 พระ ตำรับ ของ ส้มแดง พระมหา ส้มณะ ทรงปรึกษาในวิธี
 อุปสัมบท หน้า ๒๓๗
 เหตุ ขนาน พระนาม พระพุทธรูป ใหญ่ ที่ เขา บ่อ งาม แขวง
 เมือง ตพบุรี หน้า ๕๕๖
 คำจารึก ที่ ฐาน บุษบก ประดิษฐาน พระพุทธรูป นิมิต ที่ หน้า
 พระอุโบสถ วัด อรุณ ราช วราราม หน้า ๕๕๘

พระมหาสมณศาสน

ถึง รอง เจ้า คณะ มณฑล กรุงเก่า ประารภ ราชการ การ
 ประชุมที่ นั้น หน้า ๕๓
 ถึง เจ้า คณะ รอง หน กต่าง ผู้บัญชา การ คณะมณฑล นคร
 ชัยศรี เรื่อง คำภาษี อากร ที่ ธรณีสงฆ์ หน้า ๓๓๒
 ถึง เจ้า คณะ มณฑล ภูเก็ต แด่ตงหลัก แห่ง การ เลือก คัง
 เจ้า คณะ หน้า ๓๓๕

ถึงเจ้าคณะ มณฑล พิษณุโลก	ปรารภ	รายงาน	หน้า ๑๕๕			
ถึงเจ้าคณะ รongหนเหนือ	ผู้บัญชาการคณะมณฑลนครสวรรค์	ตอบเรื่องวัดซึ่งในการคณะ	หน้า ๑๖๗			
ถึงเจ้าคณะตำแหน่งนั้น	คำนเรื่องยกพระครูธรรมบาล	เป็นรองเจ้าคณะมณฑล	หน้า ๑๕๘			
ถึงเจ้าคณะตำแหน่งนั้น	ปรารภ	รายงาน	หน้า ๒๑๕			
ถึงเจ้าคณะรongหนกลาง	ผู้บัญชาการคณะมณฑลนครชัยศรี	ปรารภ	รายงาน	หน้า ๒๓๗		
ถึงผู้รั้งตำแหน่งเจ้าคณะ	แขวงบางกอกน้อย	ปรารภ	รายงาน	หน้า ๒๒๒		
ถึงเจ้าคณะ มณฑล นคร ศรีธรรมราช	ปรารภ	รายงาน	หน้า ๒๖๕			
ถึงเจ้า คณะ มณฑล นคร ราชสีมา	ปรารภ	รายงาน	หน้า ๒๖๘			
ถึงเจ้า คณะ มณฑล ปาจิณบุรี	ปรารภ	รายงาน	หน้า ๓๑๒			
ถึงเจ้า คณะ มณฑล อุบลราชธานี	ปรารภ	ขอสู้านั้น	หน้า ๓๑๕			
ถึงเจ้า คณะ มณฑลปาจิณบุรี	เรื่อง พระ อธิการ ชาววัด	บางเกลือ เมืองฉะเชิงเทรา	ต้องการดวงปฐมปาฐก	หน้า ๓๗๒		
ถึงเจ้า คณะ รongหนใต้	ผู้บัญชา การ คณะ มณฑล ราชบุรี	ปรารภ	รายงาน	หน้า ๓๗๕		
ถึงเจ้าคณะ รongหนกลาง	ผู้บัญชา การ คณะ มณฑล นครชัยศรี	เรื่อง กำหนดโทษ พระ มหา เกิด วัด	พันธุวงศ์ เมือง สมุทรสาคร	ผู้ตั้งตนเป็น อุบชฌายะ	เขาเอง	หน้า ๓๗๗

ถึง ร่อง เจ้า คณะ มณฑล กรุงเก่า	ปรารภรายงาร . . .	หน้า ๕๓๘
ถึง เจ้า คณะ มณฑล ภูเก็ต	ปรารภรายงาร . . .	หน้า ๕๓๓
ถึง เจ้า คณะ มณฑล นครราชสีมา	แนะ เรื่อง ทำ รายงาร	
ชันศุจน์	ไม่ ควร ทิ้ง ข้อ สำคัญ . . .	หน้า ๕๕๖
ถึง เจ้า คณะ มณฑล จันทบุรี	ปรารภรายงาร . . .	หน้า ๕๕๗
ถึง เจ้า คณะ ร่อง หนไต้	ผู้ บัญชาการ คณะ มณฑล ราชบุรี	
ปรารภรายงาร . . .		หน้า ๕๕๘

รเบียบ

เรื่องจัด คณะกลาง . . .	หน้า ๕
ทำเนียบ สมน คักติใหม่ พ. ศ. ๒๔๕๕ . . .	หน้า ๗
กำหนด วัน ทำ วิสาขบูชา มาฆบูชา แด เข้า พรรษา . . .	หน้า ๖๓
อธิบาย ใน การ ใช้ เวลา ตาม สุริยคติ แตรเบียบที่จะใช้ . . .	หน้า ๖๖
แบบ ถวาย อติเรก แด ถวายพระพร . . .	หน้า ๘๓
รเบียบตั้ง ตั้ง พระผู้ ตอง คัด คัดสิน ลง โทษ ในคดี อาญา . . .	หน้า ๘๘
รเบียบ ชัน เจ้า คณะ มณฑล . . .	หน้า ๑๓๘
วิธี สวด อุปสมบท คราว เดียว กัน ๒ คน หรือ ๓ คน . . .	หน้า ๒๓๕
รเบียบทำบาณชีถวาย พระราชกุศล ใน การ พระกฐินหลวง . . .	หน้า ๒๔๘
ทำ เนียบตรา ตำแหน่ง เจ้า คณะ สังฆ . . .	หน้า ๒๘๓
ประกาศ ใช้ บอ ก คักราช ตาม สุริยคติ . . .	หน้า ๓๑๖

รยะทาง

ลัมเด็จพระมหาสมณะ เสด็จ ตรวจ การ คณะสงฆ์		ใน มณฑล
	บักขั้ไต พ.ศ. ๒๔๕๕	หน้า ๓๒๒
ตอนที่ ๓	เสด็จขึ้น เมืองปราณบุรี	หน้า ๓๒๒
ตอนที่ ๒	ถึง มณฑลชุมพร	หน้า ๓๒๖
	เสด็จขึ้น เมือง หลังสวน	หน้า ๓๒๖
	เสด็จขึ้น เมือง ไชยา	หน้า ๓๓๖
	เสด็จขึ้น เกาะสมุย	หน้า ๓๔๔
ตอนที่ ๓	ถึง มณฑล นคร ศรีธรรมราช	หน้า ๓๘๓
	เสด็จขึ้น เมือง นครศรีธรรมราช	หน้า ๓๘๓
	เสด็จขึ้น เมือง สงขลา	หน้า ๔๓๐
	เสด็จ เมือง พัทลุง	หน้า ๔๓๖
ตอนที่ ๔	เข้า มณฑลภูเก็ต เสด็จ เมือง ตรัง	หน้า ๔๖๖
ตอนที่ ๕	เสด็จกลับ	หน้า ๔๗๖
	คืนเมืองพัทลุง แลสงขลา	หน้า ๔๗๖
	เสด็จขึ้น เกาะสมุยอีก	หน้า ๔๘๐
	เสด็จขึ้น เกาะ พังน	หน้า ๔๘๓
	เสด็จ คืนเมือง ปราณบุรี	หน้า ๔๘๕
	เสด็จถึง กรุงเทพฯ ฯ	หน้า ๔๘๖

รายงานการประชุม

- รายงานประชุมข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลพระค้ำัดนา พ.ศ. ๒๔๕๕ หน้า ๓๐
- รายงานประชุมเจ้าคณะมณฑล พ.ศ. ๒๔๕๕ หน้า ๓๓
- รายงานประชุมเจ้าคณะแขวงกรุงเทพฯ พ.ศ. ๒๔๕๕ หน้า ๔๔
- รายงานประชุมเถรสมาคม เรื่องกำหนดองค์ของ
 ดำเนินรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๑ หน้า ๑๒๑
- รายงานประชุมเถรสมาคม เรื่องอย่างเดียวกัน ครั้งที่ ๒ หน้า ๑๒๒
- เรื่องเนื่องด้วยการประชุมกำหนดองค์ของดำเนินรัฐธรรมนูญ หน้า ๑๓๓
- รายงานประชุมเถรสมาคม ด้วยเรื่องต่างๆ พ.ศ. ๒๔๕๖ หน้า ๑๗๑
- รายงานประชุมเจ้าคณะมณฑล พ.ศ. ๒๔๕๖ หน้า ๒๓๑
- รายงานประชุมเถรสมาคม ด้วยเรื่องต่างๆ พ.ศ. ๒๔๕๕ หน้า ๓๗๘
- รายงานประชุมเถรสมาคม พ.ศ. ๒๔๕๖ เรื่องพระแพ่วัด
 นาคอิม ศรัทธาทำ เมืองนครเขื่อนขันธ์ หน้า ๔๒๗
- รายงานประชุมเถรสมาคม อานร่างประกาศเรื่องตั้งอุปชฌายะ
 แด่เรื่องที่กรณีตั้งวัดใหม่ทองเด่นแด่ วัดป่าเตี้ย หน้า ๔๖๔

วินิจฉัยอธิกรณ์

- คำวินิจฉัยของเถรสมาคม เรื่อง พระหริ่ง วัดบางจ้าย
 เมืองจันทร์บุรี ต้องหาว่ารับฝากผิดเงื่อนไข หน้า ๔๖

- พระ มหา สัมณ วิจิฉัย เรื่อง พระครูวินยานุบูรณาจารย์
 เจ้า วัด โปรตเกศ ต้อง หาว่า ทำลายพัสดุ ให้เสียหาย . หน้า ๘๘
- พระ มหา สัมณ วิจิฉัย เรื่อง พระ โนมณฑลพายัพ ถัก ถิ่น
 การพนัน หน้า ๑๓๖
- พระ มหา สัมณ วิจิฉัย เรื่อง พระ สุ่มห์ แต้ แต้ พระจำรัส ผู้
 รับใช้ ของ เจ้า คณะ หมวด บางจาก แขวง บางกอก
 น้อย กรุงเทพมหานคร จับฉิ่งเถื่อนได้ ใน วัด เทพนารี แล้ว
 ส่ง ศักดิ์ พิษุ ผู้ รับ ฝาก กับ ฉิ่ง ฉิ่ง ให้ แก่ กอง ตระเวน . . หน้า ๑๗๘
- พระ มหา สัมณ วิจิฉัย เรื่อง พระ ปลัด นาก วัด กกลาง เมือง
 นคร ราชสีมา ถูก ยก จาก สังฆาล์ หน้า ๒๕๑
- พระ มหา สัมณ วิจิฉัย แก้ว ขัด ของ ของ เจ้า คณะ มณฑล
 ปรารภ อธิการณ์ ที่ วัด บึง เมือง นคร ราชสีมา เรื่อง
 อทินนาทาน หน้า ๓๐๑
- พระ มหา สัมณ วิจิฉัย อธิการณ์ ใน รวง พระ มี กับ พระ
 ปลัด บุญ วัด ศาธา แดง เมือง สระบุรี ต่างหา กัน ด้วย
 เรื่อง หยุ่ม หยุ่ม หน้า ๓๖๑
- พระ มหา สัมณ วิจิฉัย ใน เรื่อง พระ พม่า ถูก ไล่ จาก วัด
 ดอน ทวาย หน้า ๕๖๐
- คำ นำ แห่ง คำ วิจิฉัย อธิการณ์ ที่ เมือง ตาก ของ การ กสงฆ์
 โดย รับ สั่ง พิเศษ หน้า ๕๕๑

คำวินิจฉัย อธิกรณ เรื่อง พระเทียง วัดตะคร้อ เมืองตาก ต้อง
 หาว่า บุกรุก ที่ ของ ชาว บ้าน หน้า ๕๕๔

คำวินิจฉัย อธิกรณ พระครู พนม เจ้าคณะ แขวง กิ่ง อำเภอ
 เชียงเงิน วัดท่าชัยชนะสงคราม เมืองตาก ต้อง
 หาว่า เสพสุรา แล เบียดบัง เอา ทรัพย์ ของ วัด นั้น แล
 ของ ภิกษุ บาง รูป หน้า ๕๕๓

วินิจฉัย ต่าง เรื่อง

พระมหา สมนวินิจฉัย ใน เรื่อง ขอ อารักขา หน้า ๓๐๓

พระมหา สมนวินิจฉัย ใน วิธี ให้ อุปสมบท บางอย่าง ของ
 ธรรมยุตติกนิกาย หน้า ๒๓๓

พระมหา สมนวินิจฉัย เรื่อง วิดุง คาม สี่มา เก่า ใน นคร
 ลำปาง หน้า ๕๘๘

ศึกษา

แจ้ง ความ เรื่อง เพิ่ม ความ รู้ เปรียญ ๓ ประโยค หน้า ๓๘๕

แจ้ง ความ เรื่อง รับ ความ รู้ องค์ นักธรรม ประโยค ๑ ประโยค ๒
 ของ ผู้ สอบ ได้ ใน ที่อื่น มา แล้ว หน้า ๓๘๕

รายการ สอบ ความ รู้ ของ ส่นาม หลวง พ. ศ. ๒๕๕๕ หน้า ๓๘๗

รายการ สอบ ความ รู้ ธรรม ของ เปรียญ บาฬี ๕ ประโยค
 แล ๓ ประโยค หน้า ๕๐๕

รายงาน สอบ ความรู้ ของ ส่นาม หลวง ประจำ คัก ๒๕๕๖ .	. หน้า ๕๐๗
วิธี เติดย แคนน ได้ สำหรับ สอบ ความรู้ ใน ส่นาม หลวง .	. หน้า ๕๒๑
ประกาศ สอบ ความรู้ คหิปฏิบัติ ใน แผนก ธรรม วิภาค .	. หน้า ๕๒๓
ประกาศ รวม องค์ นักธรรม ประโยค ๑ ประโยค ๒ เข้า เปน องค์ นักธรรม ชั้น ตรี หน้า ๕๒๔
ประกาศ จัด หลักสูตร แห่ง เปรียญ บาฬี ๓ ประโยค เข้า กับ องค์ นัก ธรรม ประโยค ๒ เปน เปรียญ ธรรม ชั้น ตรี .	. หน้า ๕๒๖
แก้ วิธี สอบ การ แปร พระ ปริยัติ ธรรม ด้วย ปาก ใช้ วิวินิจฉัย แทน ทัก ให้ แก่ ศัพท์ แด ประโยค หน้า ๕๒๘
รายชื่อ ภิภษุ ตาม เณร ผู้ สอบ ความรู้ ได้ ใน ส่นาม หลวง (ต่อ รายงาน หน้า ๕๒๐) หน้า ๕๓๐
แก้ไข หลักสูตร แปร บาฬี หน้า ๕๕๗

แถลงการณ์คณะสงฆ์ เล่ม ๑

พระพุทธศักราช ๒๔๕๖

แจ้งความเรื่องหนังสือแถลงการณ์คณะสงฆ์

หนังสือ ซึ่ง เรียก ชื่อ ว่า “แถลงการณ์คณะสงฆ์” นี้ ได้จัดให้มีขึ้น เพื่อ ความ ประสงค์ จะ รวบรวม บรรดา กิจการ ต่าง ๆ ซึ่ง เกี่ยวข้อง ด้วยการ คณะ สงฆ์ ได้ จัด ได้ ทำ ไป อย่างไร ให้ อยู่ เป็น ที่ สำหรับ ค้นหา ได้ โดยง่าย อีก ประการ หนึ่ง เรื่อง การ บาง ดั่ง บาง อย่าง ซึ่ง ควร จะ รู้ เห็น ทัว ถึง กัน ใน บรรดา เจ้า หน้า ที่ ทัง หลาย ผู้ มี กิจ เกี่ยว ของ จัก ได้ เป็น โอกาส ให้ ได้ รู้ เห็น แทน ที่ จะ ต้อง บอก กล่าว กัน ทุก ครั้ง ทุกคราวไป สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา วชิรญาณวโรรส พระ มหา สმณะ จึง ตรัส มอบ ให้ การ รวบรวม พิมพ์ หนังสือ นี้ อยู่

ในหน้าที่กรมราชบัณฑิต ของ กระทรวง อธิการ ทำ ด้วย ทูณ ของ
มหา มกุฎราช วิท्याลัย

หนังสือ นี้ ไม่มีกำหนด ออกประจำ เหมือนหนังสือ พิมพ์ ทั่วหลาย คู่
แต่ มี เรื่อง พอ จะ รวบรวม พิมพ์ ขึ้น เป็น ภาค เป็นตอน เมื่อไร ก็ ออก เมื่อ
นั้น เมื่อ ครบ ปี หนึ่ง จะ รวม เข้า เป็น เล่มใหญ่ เล่มหนึ่ง เช่น เล่ม
ที่ ๑ นี้ จะ ออก ประจำ พระพุทธศักราช ๒๔๕๖ เล่ม ที่ ๒ ที่ ๓
ก็ จะ ออก ประจำ ปี ต่อ ๆ ไป โดย ลำดับ หนังสือ ที่จะ ออก ใน ปี หนึ่ง ๆ
อย่างไร ก็ คง ไม่ มาก กว่า สิบสอง สิบสาม ภาค หรือ จะ น้อย ลง
มากกว่า นั้น ก็ได้ ไม่มี กำหนด ราคา รับ เป็น ปี ๆ คิด ครึ่ง ราคา ซึ่ง พิมพ์
ประจำไว้ ที่ หน้าปก เป็น ภาค ๆ ถ้า ซอ ปลีก หรือ ซอ ไม่ เต็ม ทั้ง จำนวน
เล่ม ซึ่ง ออก ประจำ ปี จะ คิด ราคา เต็ม ตาม ที่ พิมพ์ ไว้ ใน หน้าปก ไม่
ลดเลย เงิน ค่ารับ จะ เก็บ เมื่อ ภาย หลัง ที่ หนังสือ ได้ ออก ครบ ปี ไป แล้ว
ถ้า ท่าน ผู้ใด ต้องการ จะ รับ หนังสือ นี้ โปรด แจ้ง ความ ไป ยัง กรม ราช
บัณฑิต เจ้า พนักงาน จะ ได้ จัด ส่ง ให้ ตาม ความ ประสงค์

ส่วน เนื้อ เรื่อง ที่ จะ รวบรวม พิมพ์ ใน หนังสือ ฉบับ นี้ นี้ มี ดัง เชน

ดังนี้ คือ

หมวด ทำเนียบ

ลำดับ สมณศักดิ์

บาณชี พระสังฆ

การ ตั้ง แต่ง

ตราตำแหน่ง

นิตยภัตร

พัสดุต่าง ๆ

หมวด คณะ

ทำ เนียบ คณะ

บาณชี วัด

วิสุ่ง คาม ดี มา

คำสอน สัมปัต

การ ปฏิสังขรณ์

หมวดบริหาร

ระเบียบ การ ปกครอง

รายงาน แสดข้อ วิวินิจฉัย

เหตุ การณ์

ชชักรณ

หมวดปริยัติ

การศึกษา พระธรรม วินัย

การ ศึกษา ของ สามเณร

แต่ การ ที่ จะ รวบ รววม ตง พิมพ์ นั้น ไม่ใช่ ว่า จะ เรียง ตาม ลำดับ

นี้ทั้งหมด สุดแล้วแต่มีเรื่องอันใดที่ควรจะลงพิมพ์เมื่อใด ก็จะได้ส่งลงพิมพ์เมื่อ นั้น

พระยาเมธาธิบดี

เจ้ากรมกรมราชบัณฑิต

ผู้รวบรวม โดยรับสั่ง สมเด็จพระมหาสมณะ

แจ้งความ ของ กระทรวง ธรรมการ เรื่องรวมวัดใน กรุงเทพฯ แล หัวเมือง มณฑล กรุงเทพฯ เข้าในคณะกลาง

ด้วย สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาวชิรญาณวโรรส
ทรงขอให้กระทรวง ธรรมการ กราบบังคม ทูล พระกรุณาว่า วัดพระ
สงฆ์ มหานิกายใน กรุงเทพฯ ในบัดนี้ ยังแยกชั้น เรียง ราว อยู่ในคณะ
เหนือบ้างใน คณะใต้บ้างใน คณะกลางบ้าง ยังหาได้จัดเป็น หมวด เป็น
แขวงไม่ เว้นไว้แต่วัดใน อำเภอ ดุสิต จังหวัดเดียว จัดการ ปก
ครอง ไม่ สดวก ทรงขอ พระราชทาน พระบรมราชานุญาต รวม วัด
เหล่านั้น เข้าใน คณะกลาง แห่งเดียว เพื่อจัดให้ เป็นระเบียบ จะ
ได้เป็น การ สดวก แก่ การ ปกครอง เมื่อคิด จัด วัดใน กรุงเทพฯ รวม

เป็น คณะ เดียว เช่น นี้ วัดใน หัว เมือง มณฑล กรุงเทพฯ ฯ ก็สมควร
จะ ยก มา รวม ขึ้น ใน คณะ กลาง เพื่อ คณะสงฆ์ ใน มณฑล เดียว
กัน จะ ได้ อยู่ ใน การ ปกครอง แห่ง คณะ อัน เดียว กัน จึง ทรง ขอ พระ
ราชทาน พระบรมราชา นุญาต เพื่อ รวม วัด ใน หัว เมือง มณฑล
กรุงเทพฯ ฯ มา ขึ้น ใน คณะ กลาง อยู่ใน ความ บังคับ บัญชา ของ เจ้า
คณะ กลาง เลิก ตำแหน่ง เจ้า คณะ มณฑล กรุงเทพฯ ฯ เดียว พระบาท
สมเด็จพระ เจ้า อยู่ หัว ทรง พระกรุณา โปรด พระราชทาน พระบรม
ราชา นุญาต ให้ จัด การ ดัง กล่าว แล้ว ใน ช่าง ต้น นั้น

ระเบียบ จัด การ คณะ กลาง นั้น มี ดัง ต่อ ไป นี้

๑ รวม วัด พระสงฆ์ มหา นิิกาย ใน กรุงเทพฯ ฯ ที่ แยก ขึ้น อยู่ ต่าง คณะ
เข้า อยู่ ใน คณะ กลาง แห่ง เดียว

๒ แบ่ง วัด ทั้ง หลาย ตาม จังหวัด เช่น ตั้ง อยู่ ที่ ถนน สาย เดียว กัน
แต่ ที่ คลอง เดียว กัน เข้า เป็น หมวด รวม หลาย หมวด เข้า เป็น แขวง
กำหนด เขต อำเภอก เป็น หลัก

๓ แต่ วัดใหญ่ โดย บันดา ศักดิ์ ของ วัด กิติ ของ เจ้า อาวาค กิติ
ขึ้น ตรง ต่อ คณะ เป็น พิเศษ

๔ ผู้ ครอง วัด มี ตำแหน่ง เป็น เจ้า อาวาค ผู้ ครอง หมวด เป็น เจ้า
คณะ หมวด ผู้ ครอง แขวง เป็น เจ้า คณะ แขวง

๕ เจ้า หน้า ที่ ต้อง ขึ้น กัน ตาม ลำดับ ๆ เจ้า อาวาค แม้ มี สมณศักดิ์
สูง กว่า ต้อง ขึ้น เจ้า คณะ หมวด ใน หน้า ที่ เจ้า อาวาค เว้นไว้ แต่

เจ้าอาวาสแห่ง วัด ที่ จัด ให้ ขึ้น ตรง ต่อ เจ้า คณะ ไหญ่ เจ้า คณะ หมวด
 ขึ้น เจ้า คณะ แหวง เจ้า คณะ แหวง ขึ้น เจ้า คณะ ไหญ่ การ ขึ้น กัน
 ดั่ง นี้ เช่น เดียว กับ ใน ฝ่าย อาราม ผู้ มี บันดาล คัก ดี ดัง กว่า อยู่ใน
 ท้อง ที่ อำเภอดุสิต ต้อง ขึ้น อำเภอนั้น ใน ชุระ ที่ เกียว ชึ่ง ถึง

๖ วัด ใน หัวเมือง มณฑล กรุงเทพ ฯ ให้ ยก สัมทบ ขึ้น ใน คณะ
 กตาง อยู่ใน ความ บังคับ บัญชา ของ เจ้า คณะ กตาง

๗ ตำแหน่ง เจ้า คณะ มณฑล กรุงเทพ ฯ เป็น อัน ยก เดิก

๘ ภิกษุ สามเณร ทั้ง ปวง ต้อง มี ดัง กัด ว่า อยู่ วัด ไหน ถ้า ไม่มี ดัง กัด
 จัด ว่า เป็น พระ จรจัด เว้นไว้ แต่ พระ อาคันตุกะ ที่ จะ พึ่ง สอบ ได้ หลักฐาน

๙ พระ จรจัด ย่อม เป็น เลียน หนาม แก่ พระ ศำสนา จับ ได้ เจ้า
 คณะ จัก บังคับ ให้ ดัง เดียว แล้ว กระทบวง ธรรมการ จัก รับ ตัว ดัง
 กระทบวง นครบาล โดย ฐาน เป็น คน จรจัด

๓๐ พระ หัว เมือง ขึ้น ผู้ ปราธนา จะ มา อยู่ วัด ใน กรุงเทพ ฯ แต่ ใน
 หัวเมือง มณฑล กรุงเทพ ฯ ไม่ เป็น แต่ เพียง จะ ต้อง ถือ หนึ่ง ดือ สุกชี
 มา จะ ต้อง หา ผู้ ฝาก มา ถึง วัด ที่ จะ ไป อยู่ นั้น ด้วย ถ้า ไม่ รู้ จัก
 ใคร แต่ ปราธนา จะ มา ใน ทาง ที่ มุ่ง ดี พึ่ง ขอ หนึ่ง ดือ เจ้า คณะ แหวง
 หรือ เจ้า คณะ เมือง นำ มา ถึง เจ้า คณะ มณฑล ของ คน ผู้ อยู่ ใน กรุงเทพ ฯ
 เพื่อ รับ ไว้ หรือ ฝาก ต่อ ไป ถ้า เจ้า คณะ มณฑล ของ คน ไม่ ได้ อยู่ ใน
 กรุงเทพ ฯ ควร ถึง เจ้า คณะ ผู้ ไต่ ผู้ หนึ่ง ใน ถิ่น ที่ จะ ไป

๓๑ เจ้า อาวาส ผู้ จะ รับ พระ มา แต่ อื่น ไว้ ใน วัด ก็ ดี เจ้า

คณะผู้จะรับฝากต่อไปก็ดี พึงรับแต่พระมีหลักฐาน ห้ามมิให้รับพระหลักตอย

๑๒ เจ้าอาวาสจะรับคนบวชก็เหมือนกัน ต้องเลือกรับได้แต่คนมีหลักฐาน ห้ามมิให้รับคนหลักตอย ถึงเป็นคนมีหลักฐาน แต่เป็นคนหลบหนีราชการ ก็ห้ามมิให้รับ

๑๓ เจ้าอาวาสผู้รับคนบวชไว้ด้วยเองก็ดี อนุญาตให้ผู้อื่นรับบวชก็ดี มีหน้าที่จะต้องดูแลให้พระบวชใหม่ได้รับคำสั่งสอนในพระธรรมวินัย ห้ามมิให้ปล่อยปละละเลย

๑๔ ให้เจ้าอาวาสจดทะเบียนภิกษุตามเนรต คฤหัสถ์ผู้อยู่ในวัด แล คอยแก้ไขให้บาปฐิได้จริงเป็นนิตย์ แล คอยดูแลตรวจตราอย่าปล่อยให้ภิกษุตามเนรต อลัชชิต์ แล คฤหัสถ์ผู้เป็นพาดแอบอิงอยู่ได้แจ้งความมา ณ วันที่ ๒๕ สิงหาคม รัตนโกสินทร ศก ๑๓๐

(ลงนาม) วิสุทธ สุริยศักดิ์

รองเสนาบดีกระทรวงธรรมการ

ทำเนียบสมณ คักดีซึ่งจัดขึ้นใหม่

ในพระพุทธศักราช ๒๔๕๕

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาวิชิรญาณวโรรส พระมหาสมณะ ทรงพระดำริห์แก้ไขทำเนียบสมณคักดี ครัง รัชกาลที่ ๕ จัด

จำแนก ออก เป็น ๒ อย่าง คือ เป็น ประธานันตร (ยศ) ๑ เป็น ตำแหน่ง (หน้าที่) ๑ เพื่อให้ สดวก แก่ สมัย ใน ส่วน ประธานันตร นั้น ได้ ทรง รวม พระราชาคณะ บาเรียน พระราชาคณะสังฆะ แด่ พระราชาคณะ ยก เข้า เป็น ชั้น เดียว กัน เรียก ว่า พระราชาคณะสังฆี จะ ต่าง กัน ก็ แต่ ใน ตำแหน่ง หน้าที่ ใน ส่วน ตำแหน่ง คือ หน้าที่ นั้น ก็ได้ ทรง จัด เทียบ ชั้น กัน ไว้ เป็น สอง อย่าง คือ ฝ่ายบริหาร สำหรับปกครอง คณะ ๑ ฝ่ายปฏิบัติ สำหรับ การ เล่าเรียน ใน ทาง พระ ศาสนา ทุก อย่าง ๑ เพื่อให้ พระภิกษุผู้ ทำ ชุระ ใน ฝ่าย หนึ่ง ๆ ได้ มี ทาง ชั้น หนึ่ง กัน กระ ทรวง ธรรมการ ได้ นำ ความ กราบ บังคม ทูล พระกรุณา ทรง พระกรุณา โปรด พระราชทาน พระบรม ราชานุญาต แล้ว ตั้ง ได้ นำ ทำเนียบ พร้อม ด้วย คำอธิบายของ สมเด็จพระมหาสังฆะ มา ลงไว้ ต่อไป นี้ ะ

ประธานันตร แห่ง พระ ภิกษุ

๑ สมเด็จพระ มหาสังฆะ

๒ สมเด็จพระ ราชาคณะ

๓ พระราชาคณะ ชั้น ตรีปิฎก

๔ พระราชาคณะ ชั้น ธรรม

๕ พระราชาคณะ ชั้น เทพ

๖ พระราชาคณะ ชั้น ราชา

๗ พระราชาคณะ ชั้น สังฆี

พระอุปัชฌาย์ เข้า ใน ชั้น นี้

ทั้ง ฝ่าย บาเรียน ทั้ง ฝ่าย สังฆะ
ทั้ง ฝ่าย ยก

๘ (ก) พระครู พัด ยอด พน
เยียรบับ เย็บ

ได้แก่ สังฆปาโมกข์ หัว เมือง

(ข) พระครู พัด พุดตาล
พน กำมหย บก ชน เอก

ถือเอา พระครู มี นิตยภัต ๑๒ บาท
เปน เกณฑ์

(ค) พระบาเรียน ๘ ประโยค

๙ (ก) พระครู พัด พุดตาล
พน กำมหย บก ชน โท

ถือเอา พระครู มี นิตยภัต ๘ บาท
เปน เกณฑ์

(ข) พระบาเรียน ๘ ประโยค

๑๐ (ก) พระครู พัด พุดตาล
พน กำมหย บก ชน ศรี

ถือเอา พระครู มี นิตยภัต ๖ บาท
เปน เกณฑ์

(ข) พระบาเรียน ๗ ประโยค

๑๑ พระครู พัด พุดตาล
พน เยียรบับ เย็บ

ได้แก่ เจ้าคณะ รองหัว เมือง

๑๒ พระครู พัด พุดตาล
พน แพร เย็บ

ได้แก่ เจ้าคณะแขวง มีราชทินนาม

๑๓ (ก) พระครู พัด พุดตาล
พน ลักดาต บก ชน เอก

ได้แก่ พระครู ปลัดไม่มี ชื่อ

(ข) พระบาเรียน ๖ ประโยค

๑๔ (ก) พระครู พัด พุดตาล
 พน ลักดาต บก ชน โท

ได้แก่ พระครู วินัยธร พระครู
 วินัย ธรรม

(ข) พระบาเรียน ๕ ประโยค

๑๕ (ก) พระครู พัด พุดตาล
 พน ลักดาต บก ชน ตรี

ได้แก่ พระครู คู่ สวด

(ข) พระบาเรียน ๕ ประโยค

๑๖ (ก) พระปลัด พัด พุดตาล
 พน เขียวบับ เขียบ

ได้แก่ ปลัด ของ พระราชา คณะ
 สามัญ ทุก ชั้น

(ข) พระบาเรียน ๓ ประโยค

๒ ประโยค (สามัญ)

๑๗ (ก) พระครู พัด น่านาง
 พน ลักดาต บก

ได้แก่ พระครู รอง คู่ สวด แดพระ
 ครู สังฆ

(ข) พระอาจารย์ พัด พน

แพร บก เลื่อม

ได้แก่ พระผู้ อุป การ โรงเรียน
 หนังสือ ไทย

๑๘ (ก) พระครู พัด น่านาง

พน อัดตลัด เขียบ

ได้แก่ พระครู เจ้าคณะแขวงไม่มีราช
 ทินนาม แดพระครู
 สมุห์ พระครูใบฎีกา

<p>(๑) พระฐานานุกรม พัด หน้านาง พัน อัดตติเย็บ</p>	<p>ได้แก่ พระสมุห์ พระใบฎีกา</p>
<p>๑๘ (ก) พระฐานานุกรม ไม่มี พัดยศ</p>	<p>ได้แก่ พระฐานานุกรม ของ พระ ครู เจ้า คณะ หัวเมือง</p>
<p>(ข) เจ้าอธิการ</p>	<p>ได้แก่ เจ้า คณะ หมวต หัวเมือง</p>
<p>(ค) พระอุปัชฌายะ</p>	<p>ได้แก่ พระอุปัชฌายะ ไม่มี สมน ศักดิ์อื่น</p>
<p>๒๐ พระอธิการ</p>	<p>ได้แก่ เจ้าอาวาส ไม่มี สมน ศักดิ์อื่น</p>
<p>๒๑ พระพิธิธรรม</p>	

ตำแหน่ง พระภิกษุ

- ๑ สกต สังฆ ปริณายก
- ๒ มหาสังฆนายก หรือ เจ้าคณะใหญ่
- ๓ สังฆนายก หรือ เจ้าคณะรอง

ฝ่ายบริหาร

- ๔ เจ้าคณะมณฑล
- ๕ รองเจ้าคณะมณฑล
- ๖ เจ้าคณะเมือง (เจ้าคณะแขวงใน
กรุงเทพฯ แล ปลัดคณะนั้นในชั้น)

ฝ่ายบริษั

- คณาจารย์ เอก
- คณาจารย์ โท

๗	รองเจ้าคณะเมือง	
๘	เจ้าคณะแขวง (เจ้าคณะหมวดใน กรุงเทพ ฯ นับในชั้นนี้)	คณาจารย์ตรี
๙	รองเจ้าคณะแขวง	
๑๐	เจ้าอาวาส	อาจารย์ใหญ่
๑๑	รองเจ้าอาวาส	อาจารย์รอง

คำอธิบายฐานันตร แลตำแหน่งแห่งพระภิกษุ

ฐานันตร นั้น หมายความว่า ยศ พระ ที่ เรียกว่า สมนันต์ก็
แปลว่า ที่หรือ ชั้นอันแปล โดยลำดับกัน ฯ ตำแหน่ง นั้น หมายถึงเอากรณียะ
คือหน้าที่อันพระเจ้าพึงทำ ฯ สองอย่างนี้ แต่เดิมรวมกัน คือ พระ
ผู้มี ฐานันตร ย่อมมีหน้าที่ที่จะพึงทำด้วย เทียบกันได้ตามชั้น เช่น
เป็น สมเด็จ พระราชาคณะ ก็เป็นเจ้าคณะใหญ่ด้วย แต่ท่านผู้จะ
ได้ รับ ฐานันตร เป็น สมเด็จ พระราชา คณะ นั้น โดยมากก็แก่เฒ่าแล้ว
จึง ไม่ได้ว่า การ คณะจริง จัง แต่ ยังมี เหตุอื่น อีกที่ ฐานัน ตร กับ
ตำแหน่งไม่กสมเกลี่ยวกันไปได้ ฯ ฐานันตร นั้นสมควรแก่ พระผู้ใหญ่
ส่วน ตำแหน่ง นั้น สมควรแก่ พระผู้สามารถ ถ้าแยกจากกัน ได้
เพียงใด การ บริหาร คณะ ย่อม สดวก เพียง นั้น จึงได้ คิดแยก
เป็น แขนง จาก กัน ดังนี้ ฯ

ฐานันดร

๑. สมเด็จพระมหาดสมณะนั้น ได้แก่ สมเด็จพระสังฆราช เรียก
 อย่างนี้ โดยฐาน ได้รับ มหาสมณุตตมาภิเศก ฯ ในเวลาที่ว่างสมเด็จพระ
 มหาสมณะ สมภารจะมี สมเด็จพระราชาคณะ รูปหนึ่ง เป็น
 สมเด็จพระธรรมเสนาบดี เป็นประธานนายกในที่ประชุมเถรสมาคม
 บัญชาการได้ในหน้าที่ สมเด็จพระมหาดสมณะ แต่ไม่มีอำนาจสิทธิ์ขาด
 ตามลำพังคน ต้องพร้อมด้วยเถรสมาคม ฯ ฐานันดรนี้ เทียบ
 ตำแหน่งพระวันรัตของเก่า ที่ว่า เป็น ปลัดสังฆราช คือเป็นที่ ๒
 แต่เทียบ สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ ที่ไม่ได้เป็นสังฆราชใน
 คราวหลัง ฯ

๒. ฐานันดร สมเด็จพระราชาคณะนั้น หมายถึง สมเด็จพระราชา
 คณะเจ้าคณะใหญ่ในบัดนี้ สมเด็จพระราชาคณะประเภทอื่น เช่น
 สมเด็จพระพุฒาจารย์ เจ้าคณะป่า ควรจะเลิกเสีย ฯ ฐานันดรนี้
 ฟังมีชั้นในรัชกาลที่ ๕ เดิมมีแต่ สมเด็จพระสังฆราช กับ สมเด็จพระ
 วันรัต ฯ คำว่า สมเด็จพระนั้นที่พวกลาวใช้ยกย่องพระ ดูไม่สูงเพียงพอ
 แต่ในฝ่ายไทย เป็นยศที่สูงในชั้นนั้นๆ เช่นเจ้าฟ้าชั้นสูง เป็น
 สมเด็จพระเจ้าฟ้า พระองค์เจ้าที่ทรงกรมชั้นสูงสุด เป็น สมเด็จพระกรม
 พระยา หรือ สมเด็จพระกรมพระ เจ้าพระยาที่ได้รับยศสูงสุด เป็นสม
 เสด็จเจ้าพระยา พระราชาคณะมียศสูงสุด เป็น สมเด็จพระสังฆ
 ราช แต่ สมเด็จพระราชาคณะ ฯ บุคคลที่ได้รับยศ เป็น สมเด็จพระนั้น

จัดว่าเป็น บุคคล พิเศษได้ทั้งนั้น เว้นไว้แต่ สมเด็จพระราชา คณะ
เจ้า คณะ เทียบกัน ยิ่ง ต่ำกว่า สมเด็จพระ เจ้า พระยา ๑ ใน ภายหน้า
เห็น ควร จะ เลิก ฐานันดร สมเด็จพระ ราชา คณะ เจ้า คณะ เลีย เปดียน
เป็น เจ้า พระ ราชา คณะ ชั้น สุปรรณบัฏ เทียบ ยศ เจ้า พระยา ชั้น
นั้น ๑ เจ้าพระยา ก็แปลว่า พระยา ที่ ได้ รับ ยก ย่อง เป็นเจ้า เจ้าพระ
ราชา คณะก็แปล ว่า พระ ราชา คณะ ที่ ได้ รับ ยก ย่อง เป็นเจ้า หรือ
จะ คงไว้ เป็น สมเด็จพระ ราชาคณะ ตามเดิม ก็ได้ สุดแล้วแต่จะ โปรด ๑

๓. พระ ราชา คณะชั้น หิรัญ บัฏ นั้น หมายถึง ชั้น เจ้า คณะรอง
ในบัฏนี้ ๑ ถ้า เปดียน ยศ สมเด็จพระ ราชาคณะ เป็น เจ้าพระราชาคณะ
ชั้น สุปรรณบัฏ แล้ว ควร ยก เป็น เจ้าพระราชาคณะ ชั้น หิรัญบัฏ เทียบ
เจ้า พระยา ชั้น นั้น สำหรับ พระ ราชทาน พระ ภิกษุ เทียบ ตำแหน่ง เจ้า
คณะ รอง ๑

สมเด็จพระ ราชา คณะ แด พระ ราชา คณะ ชั้น หิรัญบัฏ นี้ ยก ที่เป็น
กิตติมศักดิ์ เลีย ควร มี ชั้น ละ ๕ รูป กำหนดตาม คณะ ในบัฏนี้ ๑

ฐานันดร พระ อุปาพิคุณูปมาจารย์ นั้น คง ไว้ เป็น ตำแหน่ง พิเศษ
เข้า ชั้น นั้น ๑ ตาม พัตยศ เหมือน ฐานันดร พระ ธรรม ราชา นุกัตกร
ว่า โดย เจาะจง ควร เป็น ฐานันดร สำหรับ ท่านผู้ มี ชุระ ใน ฝ่ายบริยัติ
แผนก วินัย ชุระ ๑

๔, ๕, ๖. พระ ราชา คณะ ชั้น ธรรม ชั้น เทพ ชั้น ราช มี ตำแหน่ง
ละ ๕ เท่า คณะ เห็น ควร เทียบ ด้วย ตำแหน่ง เจ้า คณะ มณฑล ควร

ขยายจำนวน ออก ไป รวม ทั้ง ๓ ชั้น อย่าง น้อย เท่า มณฑล ชั้น
เอก เป็นธรรม ชั้นโท เป็นเทพ ชั้นตรี เป็นราช ๗ ฐานันดร นั้น
พระราชทาน เป็น พิเศษ ก็ ได้ เหมือนกัน เช่น พระราชทาน แก่ ท่าน ผู้
ครอง วัดใหญ่ ใน กรุงเทพฯ ๗

๗. พระราชา คณะ ชั้น สามีญ นั้น ดั่งเคราะห์ เข้า ทั้ง พระราชา
คณะ ฝ่าย บาเรียน ทั้ง พระราชา คณะ ฝ่าย สโมสร ทั้ง พระราชา
คณะ ยก ๗

๘. พระครู พัด ยอด พน เยียรระบบ เย็บ นั้น หมายถึง เอา พระครู
สังฆปาโมกข์ หัวเมือง ๗

พระครู พัด พุดตาล พน กำมหย บก ชั้น เอก ถือ เอา พระครู มีนิตย
ภัก ๑๒ บาท เป็น เกณฑ์ มี เฉพาะ พระครู ปลัด เจ้า คณะใหญ่ ๗

๙. พระครู พัด พุดตาล พน กำมหย บก ชั้น โท นั้น ถือ เอา พระ
ครู มี นิตยภัก ๘ บาท เป็น เกณฑ์ มี ๓ ประเภท พระครู ปลัด เจ้า
คณะ รอง พระครู เจ้า อาวาส พระครู ฐานานุกรม สโมสร พระ
มหา สโมสร ๗

๑๐. พระครู พัด พุดตาล พน กำมหย บก ชั้น ตรี นั้น ถือ เอา พระ
ครู มี นิตยภัก ๖ บาท เป็น เกณฑ์ มี ๒ ประเภท พระครู พิเศษ ที่
ทรงตั้ง พระครู ฐานานุกรม ๗ พระครู ปลัด ของ พระราชา คณะ ชั้น ธรรม
ใน บัดนี้ มี นิตยภัก เพียง ๕ บาท ต่อไป ควร เดือน เป็น พระครู มี ชื่อ
มี นิตยภัก ๖ บาท เท่า กับ พระครู ปลัด มหา เถรานุวัตร ของ พระธรรม

ราชานุกูฏร จึง ควร ส่งเคราะห์เข้าใน ชั้นนี้ ๗ นอกจากนี้ มี แจ่ง
ใน โใบ ทำเนียบ นั้น แล้ว ๗)

ตำแหน่ง

ตำแหน่ง สกต สังฆปริณายก นั้น บัญชา การ ส่งฆ์ ตลอด พระราช
อาณาจักร คือ เป็น ตำแหน่ง ของ ส้มแดง พระ มหา ส้มณะ ๗ ใน
เวลา ว่าง ควร มี ตำแหน่ง ประธาน นายก สำหรับ เป็น หัวหน้า ใน เสร
สสมาคม คือ เป็น ตำแหน่ง ของ ส้มแดง พระ ธรรม เสนาบดี ๗

ตำแหน่ง มหา สังฆนายก นั้น คือ ตำแหน่ง เจ้า คณะ ใหญ่ ๗
ตำแหน่ง สังฆนายก นั้น คือ ตำแหน่ง เจ้า คณะ รอง ๗ ตาม นำ ที่ เป็น
ผู้ บัญชา การ คณะ ใน มหา มณฑล ที่ รวม มณฑล ทั้งหลาย เข้า ตาม ทิศ
เทียบ กับ กองทัพ ทหาร ใน บัดนี้ จะ บัญชา การ จริง หรือ สัก แต่ ว่า
สุดแล้วแต่จะ สดวก ๗ เจ้าคณะใหญ่ เจ้าคณะรอง แห่ง ธรรมยุตติกนิกาย
ส่งเคราะห์เข้าใน สอง ชั้นนี้ เป็น ลำดับ กัน เป็น เจ้า คณะ ฝ่าย นิกาย ๗

ต่อ นี้ ตำแหน่ง แบ่ง เป็น ๒ ฝ่าย บริหาร คือ ดูแล การ คณะ ๑
ฝ่าย บริษัต์ คือ มี ธุระ ใน การ เล่าเรียน ๑ ๗

ใน ฝ่าย บริหาร

ตำแหน่ง เจ้า คณะ มณฑล ใน เวลานั้น มี ๕ ชั้น เป็น พระราชา
คณะ ชั้น ธรรม ๑ ชั้น เทพ ๑ ชั้น ราช ๑ ชั้น สามีญ ๑ ๗ ต่อ ไป ควร
เด็กชั้น สามีญ เดียว คงไว้ แต่ ๓ ชั้น ๗ เจ้า คณะ รามัญ ตาม แบบ เดิม
ส่งเคราะห์เข้าใน ชั้นนี้ แต่ถ้าไม่ได้ว่า การจริง ต่อ ไป ควร เด็ก เดียว ๗

ตำแหน่ง รอง เจ้าคณะมณฑล ควร ตั้ง เฉพาะใน เวลากลาง เจ้า
คณะมณฑล พระราชาคณะผู้จะ ว่า การ เปนแต่ ชั้น สามัญ หรือ
ใน เวลา ที่ เจ้า คณะมณฑล ทุพตภาพ จะ ว่า การไม่สะดวก ๑ ตำแหน่ง
เจ้าคณะรอง ฝ่าย สามัญ ก็ ตั้ง เพราะเหตุ เข้าใน ชั้น นี้ ๑

ตำแหน่ง เจ้าคณะเมือง ใน เวลานั้น มี ๒ ชั้น เปน พระราชา
คณะสามัญ ๑ เปน พระครู ๑ ๑ เจ้าคณะแขวงในกรุงเทพฯ ๑ พระราชา
คณะ แล พระครูผู้ เปน ปลัด คณะ ทั้ง ๕ ผู้ ว่า การจริง นับในชั้นนี้ ๑

ตำแหน่ง รอง เจ้าคณะเมือง ใน เวลานั้น มี แต่ ชั้น พระครู ควร
ตั้ง เฉพาะใน เวลา เจ้าคณะเมือง ทุพตภาพ จะ บัญชา การ ไม่สะดวก
ไม่ควร ตั้ง จน เผลอ ๑

ตำแหน่ง เจ้าคณะแขวงใน หัวเมือง มี ๒ ชั้น มี ราชทินนาม ๑
ยังไม่มี ราชทินนาม ๑ ๑

ตำแหน่ง รอง เจ้าคณะแขวง คือ เจ้าคณะหมวด ใน แขวง
หนึ่ง ตั้ง ได้ หลายรูป เท่า จำนวน กับ หมวด ๑

ตำแหน่ง เจ้า อาวาส มี เปน หลายชั้น ตั้งแต่ สมเด็จ พระ มหา
สมณะลงมา ถึง พระ อธิการ เปน ที่ สูง ๑ ถ้า ทรง ตำแหน่ง อื่น ที่ สูง ขึ้น
ไปด้วย นับ ตำแหน่ง ที่ สูง ๑

ตำแหน่ง รอง เจ้า อาวาส ก็มี หลายชั้น ตั้งแต่ พระราชาคณะ
ผู้ใหญ่ ลงมา ถึง พระอธิการ รอง ก็มี ถ้า ทรง ตำแหน่ง อื่น ด้วย นับ
ตำแหน่ง ที่ สูง ๑

ในฝ่ายบิณฑ

ในฝ่ายนี้ ส่งเคราะห์ทั้ง อาจารย์ผู้บอก พระคัมภีร์ อาจารย์
 ผู้รจนา พระคัมภีร์ อาจารย์ผู้สอนธรรม คือ พระธรรมกถึก แต่
 อาจารย์ผู้บอกวิปัสณา ฯ

คณาจารย์เอก เทียบเจ้าคณะมณฑล

คณาจารย์โท เทียบเจ้าคณะเมือง

คณาจารย์ตรี เทียบเจ้าคณะแขวง

อาจารย์ใหญ่ เทียบเจ้าอาวาส

อาจารย์รอง เทียบรองเจ้าอาวาส

ตำแหน่งฝ่ายบิณฑนี้ มีหน้าที่เป็นผู้สอนพระคัมภีร์ เป็นผู้แต่ง
 หนังสือพระคัมภีร์ เป็นผู้สอบความรู้ในพระธรรมวินัยของภิกษุ
 สามเณร ฯ

ฐานันดร กับ ตำแหน่ง เทียบ กัน

นับฐานันดรเป็นใหญ่ เอาตำแหน่งเข้าประกอบ เช่น พระราชา
 คณะชั้นสามัญเป็นเจ้าอาวาส เป็นใหญ่กว่าพระครูผู้เป็นเจ้าคณะ
 เมือง ฯ ถ้าเป็นพระราชาคณะชั้นเดียวกัน ที่เป็นเจ้าคณะมณฑลสูง
 กว่า ถัดลงมาโดยลำดับ เป็นรองเจ้าอาวาส สูงกว่าที่เป็นผู้ช่วย ฯ

โดยลำดับฐานันดร ในพวกพระครูชั้นเดียวกัน พระครูปลัดมี
 ติญญาบดี พระครูเจ้าอาวาส พระครูฐานานุกรมสูง กว่ากัน โดยลำดับ ฯ

ในฐานันดรเดียวกัน แต่ในตำแหน่งเดียวกัน ควรนับบาเรียน

เช่น สูงกว่า ที่ ไม่ ใช้นาเรียน แม้ ใน ล้วน นาเรียนเอง ก็ ควร จัด ตาม ลำดับ ประโยค ๆ แต่ ถ้า พัด ไม่ ได้ บน ชั้น แล้ว ถือ เอา การ ได้ รับ สถานันดร ก่อน สดวก กว่า เพราะ ผู้ ที่ เข้า ที่ หลัง จะ ได้ ค่อย เลื่อน ชั้น ไป ไม่ ลำบาก ใน ที่ จะ เปน ผู้ นำ นำ ๆ

อนึ่ง พระ นาเรียน ผู้ อยู่ ใน สถานันดร ชั้น ต่ำ จะ เลื่อน รับ ตำแหน่ง พระ ครู ใน ชั้น สูง กว่า ก็ ควร ไม่ จำ ต้อง เปน พระ ราชา คณะ ที่ เดียว อย่าง นี้ จะ ได้ ค่อย เคย ไป กับ การงาน ๆ

แต่ ทำ เนียบ นี้ ไม่ ได้ จัด เอา ท่าน ผู้ เหนือ ใน พระบรมราชวงศ์ เข้า เทียบ เพราะ เหตุ มี น้อย ตัว ใน บัด นี้ ก็ ลง รอย กัน มา แล้ว ว่า เอา พัด ยศ เปน หลัก ใน พัด ชั้น เดียว กัน ท่าน ผู้ เหนือ ใน พระบรมราชวงศ์ ออก นำ เช่น หม่อม เจ้า พระ คีรี วราลังการ ถือ พัด พระราชา คณะ ชั้น ธรรม ออก นำ พวก พระ ราชา คณะ ชั้น นั้น แต่ ต้อง อยู่ หลัง พระ ราชา คณะ ผู้ ถือ พัด สูง กว่า ล้วน หม่อม ราชวงศ์ นั้น ถ้า ได้ รับ ทรง ยก ย่อง เปน พิเศษ เช่น พระ พินิตธรรม ได้ รับ พระราชทาน สุปรรณบัฏ สูง กว่า ชั้น ควร ออก นำ พวก เจ้า คณะ รอง แต่ ถ้า ไม่ ได้ ทรง ยก ย่อง เปน พิเศษ เหน ควร ถือ ตาม เปน ก่อน เปน หลัง ตัวอย่าง เช่น พระ พินิตธรรม นั้นเอง ถ้า จะ ได้ เลื่อน สถานันดร เปน สมเด็จ พระ ราชา คณะ ชั้น สมเด็จ พระ ราชา คณะ ทั้ง หลาย เปน มาก่อน แต่ ได้ รับ สุปรรณบัฏ เหมือน กัน เข้า อยู่ ท้าย งาม กว่า เข้า นำ นำ ๆ

เจ้า คณะ แขวง อำเภอ คูสัต	}	พระ ชรรวม ไรตม	
เจ้า คณะ แขวง อำเภอ บางกอกน้อย	}	พระราชสุธี	
เจ้า คณะ แขวงอำเภอ บางกอกใหญ่	}	ดมเตจ พระ มหาสมณะ ทรงบัญญัติการ พระอุดร คณารักษ์ ปลัดคณะ	
เจ้า คณะ แขวง อำเภอ บางลำภู ล่าง	}	พระธรรมธราจารย์	
เจ้า คณะ แขวง อำเภอ บางขุนเทียน	}	พระ ธรรมเทศาจารย์	
เจ้า คณะ แขวง อำเภอ ภาษี เจริญ	}	พระ ศากยบุตรตียวงศ์	
เจ้า คณะ แขวง อำเภอ หนองแขม	}	พระ ศากยบุตรตียวงศ์	
เจ้า คณะ แขวง อำเภอ คลังชัน	}	พระ วินัยกิจจารีเถร (กิตติมศักดิ์) พระ ปรียัติ บัณฑิต (ในตำแหน่ง)	
เจ้า คณะ แขวง อำเภอ บางซื่อ	}	พระ ราชเวที	
เจ้า คณะ แขวง อำเภอ บางเขน	}	พระ ราชเวที	

เจ้า คณะ แขวง
อำเภอ บางกะปิ } พระเทพเวที

เจ้า คณะ แขวง
อำเภอ ราชบุรณะ } พระธรรมธราจารย์

หัวเมือง ใน มณฑล กรุงเทพ ฯ

พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นชินวรสิริวัฒน์ เจ้าคณะกลาง

ทรงบัญชาการ คณะ

๒ เมือง สมุทรปราการ เจ้าคณะเมือง พระครูสุนทรสมุทร

๓ เมือง นครเขื่อนขันธ์ ,, พระธรรมวิสารทะ

๔ เมือง นนทบุรี ,, พระคุณวงศ์

๕ เมือง ประทุมธานี ,, พระอริยธชะ

๖ เมือง มีนบุรี ,, พระครูมีนนคร

ธรรมภาณ

๗ เมือง ธัญบุรี ,, พระครูธัญเชษฐ์เขมากร

มณฑล กรุงเทพ ฯ

เจ้า คณะ มณฑล พระธรรมราชาวุฒิ (กิตติมศักดิ์)

พระสุวรรณวิมตคีต (รัง)

หัวเมือง ใน มณฑล กรุงเทพ ฯ

๑ เมือง กรุงเทพ ฯ เจ้าคณะเมือง พระสุวรรณวิมตคีต

๒ เมือง ช่างทอง ,, พระครูวิเศษชยดิษฐ์

- ๓ เมือง ดพบุรี เจ้า คณะ เมือง พระครูสังฆการวาหะ
- ๔ เมือง สระบุรี " พระครูพุทธฉายาภิบาล
- ๕ เมือง สิงห์บุรี " พระครูสิงห์บูรจารย์

มณฑล นครชัยศรี

เจ้า คณะ รอง หนกต่าง ผู้บัญชาการคณะ มณฑล พระ พรหมมุนี
หัว เมือง ใน มณฑล นครชัยศรี

- ๑ เมือง นคร ชัยศรี เจ้า คณะ เมือง พระพุทธรักขิต
- ๒ เมือง สุพรรณบุรี " พระครูวิบุตย์เมธาจารย์
- ๓ เมือง สมุทรสาคร " พระครูสมุทรคุณากร

มณฑล จันทบุรี

เจ้า คณะ มณฑล พระ เทพสุธี
หัว เมือง ใน มณฑล จันทบุรี

- ๑ เมือง จันทบุรี เจ้า คณะ เมือง พระ ธรรมวงศ์จารย์
- ๒ เมือง ระยอง " พระครูสมุทรมานคุณ
- ๓ เมือง ตราก " พระครูวิมลเมธาจารย์

มณฑล ราชบุรี

เจ้า คณะ รอง หน ได้ ผู้บัญชาการ คณะมณฑล พระ ธรรมวโรดม
หัว เมือง ใน มณฑล ราชบุรี

- ๑ เมือง ราชบุรี เจ้า คณะ เมือง พระครูวิมลเกียรติมุนี

๒	เมือง กาญจนบุรี	เจ้าคณะ เมือง	พระครู วิสุทธจริงษ์
๓	เมือง เพ็ชรบุรี	„	พระพิศาล สมนะกิจ
๔	เมือง สมุทรสงคราม	„	พระมหาสิทธิการ
๕	เมือง ปราณบุรี	„	(ว่าง)

มณฑล นครสวรรค์

เจ้าคณะ รองหน เห็นอ ผู้บัญชาการ คณะ มณฑล พระพิมลธรรม
หัวเมือง ใน มณฑล นครสวรรค์

๑	เมือง นครสวรรค์	เจ้าคณะ เมือง	พระครู สวรรควิถีวิสุทธอุตม
คณาจารย์
๒	เมือง อุทัยธานี	„	พระครู สุนทรมุนี
๓	เมือง ชัยนาท	„	พระครู อินทโมฬีศรีบรมชาติ
๔	เมือง กำแพงเพชร	„	พระครู เมธีคณานุรักษ์ (ว่าที่)
๕	เมือง ตาก	„	(ว่าง)

มณฑล พิษณุโลก

เจ้าคณะ มณฑล พระธรรมเจดีย์

หัวเมือง ใน มณฑล พิษณุโลก

๑	เมือง พิษณุโลก	เจ้าคณะ เมือง	พระวราญาณมุนี
๒	เมือง พิจิตร	„	พระครูธรรมทัตต์มุนีวงศ์
๓	เมือง พิษณุ	„	พระครู วิเชียรบุญญามหามุนี

๑๕ เมือง ศุโขไทย เจ้าคณะเมือง พระครู ศุขวโรทัย

๕ เมือง สวรรคโลก ,, พระครู สวรรค์วนนายก บิฏุกสุนทร

มณฑล เพชรบูรณ์

เจ้าคณะมณฑล พระธรรมเจดีย์ (วัง)

หัวเมืองใน มณฑล เพชรบูรณ์

๑ เมือง เพชรบูรณ์ เจ้าคณะเมือง พระครู เพชรบูรณ์คณาจารย์

๒ เมือง ห่อมศักดิ์ ,, (ว่าง)

มณฑล ปราจีนบุรี

เจ้าคณะมณฑล พระทักษิณ คณิศร

หัวเมืองใน มณฑล ปราจีนบุรี

๑ เมือง ฉะเชิงเทรา เจ้าคณะเมือง พระครู ญาณรังษี มุนีวงษา

๒ เมือง ปราจีนบุรี ,, พระครู ปาจิณ ธรรมচারิ

๓ เมือง นครนายก ,, พระครู บิฏุกธรรมคุณาภรณ์

๔ เมือง ชลบุรี ,, พระครู ชล โขปมคุณ

๕ เมือง กระบี่บุรี ,, (ว่าง)

มณฑล บัตตานี

เจ้าคณะมณฑล พระธรรมโกษาจารย์ (วัง)

จังหวัดใน มณฑล บัตตานี

๑ จังหวัด บัตตานี เจ้าคณะเมือง พระครู พิพัฒน์ สมนกิจ

๒	จังหวัด ยะลา	เจ้าคณะ เมือง	(ว่าง)
๓	จังหวัด บาง นรา	„	(ว่าง)

มณฑล นคร ราชสีมา

เจ้าคณะ มณฑล พระ ธรรมวิহারิเถร

หัวเมืองใน มณฑล นคร ราชสีมา

๑	เมือง นคร ราชสีมา	เจ้าคณะ เมือง	พระครูดีหล้า ราชสีมาจารย์
๒	เมือง ไชยภูมิ	„	พระครู จรูญนิโรชกิจ
๓	เมือง บุรีรัมย์	„	พระครู อมร บัญญา

มณฑล ชุมพร

เจ้าคณะ มณฑล พระ ศรีสัมโพธิ์

หัวเมืองใน มณฑล ชุมพร

๑	เมือง ไชยา	เจ้าคณะ เมือง	พระชยาภิวัฒน์
๒	เมือง หาดสำราญ	„	พระ ธรรมาราม คณิ
๓	เมือง ชุมพร	„	พระครู จุฬามุนี

มณฑล อุตร

เจ้าคณะ มณฑล พระเทพเวที

หัวเมืองใน มณฑล อุตร

๑	เมือง อุตรธานี	เจ้าคณะ เมือง	พระครู ธรรมวินยานุยุติ
๒	เมือง นครพนม	„	พระครู พนมนครคณาจารย์

- ๓ เมือง ขอนแก่น เจ้าคณะเมือง พระครู อรัญเขตร์
- ๔ เมือง สกลนคร ,, พระครู สกล สมนะกิจ
- ๕ เมือง เดย ,, (ว่าง)

มณฑล อุบลราชธานี

เจ้าคณะ มณฑล พระราชมนู

จังหวัดใน มณฑล อุบลราชธานี

- ๑ จังหวัด อุบล เจ้าคณะเมือง พระครู วิโรจน์ รัตโนบต
- ๒ จังหวัด ชุขันธ์ ,, พระครูธรรมจินตตามหามุนี โคตมวงศ์
- ๓ จังหวัด สุรินทร์ ,, พระครู วิมลคีตพรต

มณฑล ร้อยเอ็จ

เจ้าคณะ มณฑล พระราชมนู (ว่าง)

จังหวัดใน มณฑล ร้อยเอ็จ

- ๑ จังหวัด ร้อยเอ็จ เจ้าคณะเมือง พระครู เอกตรสดีตาศิคุณ
- ๒ จังหวัด สว่างคาม ,, พระครู สว่างคามมนู
- ๓ จังหวัด กาฬสินธุ์ ,, (ว่าง)

มณฑล พายัพ

เจ้าคณะ มณฑล (ว่าง)

หัวเมืองใน มณฑล พายัพ

- ๑ เมือง นครเชียงใหม่ เจ้าคณะเมือง พระ อภัยสารทะ

๒	เมือง เชียงราย	เจ้า คณะเมือง	พระครู เมธีกรญาณ
๓	เมือง แม่ฮ่องสอน	„	(ว่าง)
๔	เมือง นคร ลำพูน	„	พระครู ญาณมงคล
๕	เมือง นคร ลำปาง	„	พระครู ธรรมจินดา มุนี
๖	เมือง นคร น่าน	„	พระครู นันทมณเฑียรจารย์
๗	เมือง แพร่	„	พระครู มหาญาณดิถี (ว่าที่)

มณฑล นครศรีธรรมราช

เจ้า คณะ มณฑล พระธรรม โภษาจารย์

หัว เมือง ใน มณฑล นคร ศรีธรรมราช

๑	เมือง สงขลา	เจ้า คณะเมือง	พระครู รัตนโมฬี (กิตติมศักดิ์)
๒	เมือง นครศรีธรรมราช	„	(ว่าง)
๓	เมือง พัทลุง	„	พระครู อริยสังวร

มณฑล ภูเก็ต

เจ้า คณะ มณฑล พระ ธรรม ปาณาจารย์

หัวเมือง ใน มณฑล ภูเก็ต

๑	เมือง ภูเก็ต	เจ้า คณะเมือง	พระครู วิสุทธวิงษาจารย์ ญาณมุนี
๒	เมือง ระนอง	„	พระครู ธีรวิมลคุณวิงศ์

- ๓ เมือง ตะกั่วป่า เจ้า คณะ เมือง พระครู อดม บัญญา
- ๔ เมือง พังงา ,, พระครู ปฏิภาณ พังงารัฐ
- ๕ เมือง ตรัง ,, พระครู บริสุทธิ์คีตาจารย์
- ๖ เมือง กระบี่ ,, (ว่าง)
- ๗ เมือง ด้ตูล ,, (ว่าง)

ฝ่าย บรียต

รายนาม พระ คณาจารย์

พระ ราชเวที	พระ คณาจารย์ เอก	ใน ทาง คันถ ชุระ
พระ ราชสุธี	พระ คณาจารย์ เอก	ใน ทาง คันถ ชุระ
พระ อมรา ภิกขิต	พระ คณาจารย์ เอก	ใน ทาง แสดง ชรรม
พระ อริยมุนี	พระ คณาจารย์ เอก	ใน ทาง รจนา แดแปด
		พระ คัมภีร์

๕ รูปนี้ เทียบ ตำแหน่ง เจ้า คณะ มณฑล

พระ บรียตบณชิต	พระ คณาจารย์ โท	ใน ทาง แสดง ชรรม
พระ อริยกวี	พระ คณาจารย์ โท	ใน ทาง แสดง ชรรม
พระอมร โมตี	พระ คณาจารย์ โท	ใน ทาง แสดง ชรรม
พระ บิฏก โภคต	พระ คณาจารย์ โท	ใน ทาง คันถชุระ
พระ ศากยบุตรตียวงศ์	พระ คณาจารย์ โท	ใน ทาง คันถชุระ

๕ รูปนี้ เทียบ ตำแหน่ง เจ้า คณะ เมือง

รายงาน ประชุม ข้าหลวง เทศาภิบาล

แผนก พระศาสนา พ.ศ. ๒๔๕๕

วันที่ ๒๓ กันยายน พ.ศ. ๒๔๕๕ ส้มแดง พระเจ้าบรมวงศ์เธอ
 กรม พระยา วชิรญาณวโรรส เสด็จ ประทับใน ที่ ชุมชุม ข้าหลวง
 เทศาภิบาล ทั้งหลาย ณะตำหนัก จันทร วัดบวรนิเวศวิหาร คือ
 พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่น มรุพงษ์ สิริพัฒน์ ข้าหลวง พิเศษ ดำรง
 ราชการ มณฑลปราจีนบุรี ๑ พระยาโบราณราชธานินทร์ ข้า
 หลวง เทศาภิบาล มณฑล กรุงเก่า ๑ พระยา รัตนไชยชาญยุทธ์ ข้า
 หลวง เทศาภิบาล มณฑล นคร สวรรค์ ๑ พระยา ดุสิตบุรี ข้าหลวง
 เทศาภิบาล มณฑล นครไชยศรี ๑ พระยา ศิริธรรมมาโคกราช ข้า
 หลวง เทศาภิบาล มณฑล อุบล ๑ พระยา ดุสิตนรินทร์ ข้าหลวง เทศาภิ
 บาล มณฑล พิษณุโลก ๑ หม่อมเจ้า ชำรงศิริ ข้าหลวง เทศาภิบาล
 มณฑล ร้อยเอ็จ ๑ หม่อมเจ้า สฤษดิ์ดิศ ข้าราชการ เทศาภิบาล มณ
 ทล ราชบุรี ๑ พระยา ตวันกัญญาภิบาล ข้าหลวง เทศาภิบาล มณฑล
 จันทบุรี ๑ พระยา ศักดิ์เสนา ข้าหลวง เทศาภิบาล มณฑล บัณฑิตานี ๑
 พระ ยศสุนทร แทน ข้าหลวง เทศาภิบาล มณฑล นครราชสีมา ๑
 พระพิบูลย์สงคราม แทน ข้าหลวง เทศาภิบาล มณฑล เพ็ชรบูรณ์ ๑
 หลวง อนุรักษ์ภักดี แทน ข้าหลวง เทศาภิบาล มณฑล อุตร ๑ เบ็ด
 ประชุม บ่าย ๓ โมง ๑๕ นาที ครึ่ง ชั่วโมง ด้วย ข้อ ดัง ต่อไปนี้

๑ เรื่องเจ้าคณะมณฑล ฯ ในบางมณฑลมีเจ้าคณะประจำอยู่ที่นั่น ในบางมณฑลมีเจ้าคณะมณฑลอยู่ในกรุงเทพฯ ฯ ออกไปตรวจการเป็นครั้งเป็นคราว ในบางมณฑลยังไม่มีเจ้าคณะมณฑล แต่การคณะมอบแก่เจ้าคณะมณฑลอื่นให้ดูแลอยู่บ้าง

ข้าหลวงเทศาภิบาลดูแลอยู่บ้าง ฯ ในมณฑลที่มีเจ้าคณะมณฑลอยู่ประจำเป็นดีไม่มีปัญหา จะใคร่ทรงทราบว่ามีเจ้าคณะที่อยู่ในกรุงเทพฯ ฯ แต่ออกไปตรวจการชั่วคราวไปตรวจอย่างฉาบฉวยดังเช่นได้ทรงทราบมาบ้างแล้ว หรือได้ไปทำประโยชน์ให้บ้างก็มี

ในข้อนี้ได้ความว่า ไปตรวจอย่างฉาบฉวยก็มี ได้ทำประโยชน์ให้จริง ๆ ก็มี ไม่ได้ออกไปทุกปี ตั้งการอยู่แต่ในกรุงเทพฯ ฯ นี้ก็มี

ในมณฑลที่การคณะฝากอยู่แก่เจ้าคณะมณฑลอื่นอยู่ได้ด้วยเจ้าคณะเมืองในที่นั้นเอง ฯ จะใคร่ทรงทราบว่า เจ้าคณะมณฑลอยู่ในกรุงเทพฯ ฯ ออกไปตรวจการเป็นครั้งเป็นคราว กับข้าหลวงเทศาภิบาลดูแลการคณะเอง เช่น กระทรวงธรรมการดูแลการคณะในกรุงเทพฯ ฯ หรือเช่นข้าหลวงใหญ่ในมณฑลพายัพทำอยู่ในบัดนี้ อย่างไรจะสะดวกกว่ากัน ฯ ในข้อนี้ข้าหลวงเทศาภิบาลทั้งหลายในมณฑลชั้นใน ยังรับรองทั่วกันไปว่า มีเจ้าคณะมณฑลอยู่ในกรุงเทพฯ ฯ ดีกว่าไม่มีเจ้าคณะมณฑลเป็นตัวข้าหลวงเทศาภิบาลเป็นผู้ช่วย การจะสะดวก มีปัญหาอยู่เพียงเฉพาะตัวเจ้าคณะมณฑล ผู้เอาใจใส่หรือไม่ ในหน้าที่ของตน ฯ

ส่วนใน มณฑล ร้อย เอ็จ ครัด ขอให้ ข้าหลวง เทศำภิบาล ไปดำริหตุ ฯ

๒ เรื่อง บอังกั คน หนี บวช ฯ ทรง เห็น ว่า ทั้งฝ่าย คณะ ทั้ง ฝ่าย บ้าน เมือง โทษ เขา พระ อุปัชฌายะ มาก เกินไป ทรง เห็น ควร จะ จัด ตาม อย่าง ที่ แนะ ประทาน ไว้ แก่ รอง เจ้า คณะ มณฑล กรุงเก่า ดังนี้ ะ

ก. ให้วาง การ รับผิดชอบ ไว้ แก่ เจ้า อาวาส จะ รับ คน บวช ใน วัด กดี จะ รับ พระ บวช มา แต่ อื่น กดี ต้อง ตรวจ ฉรา ให้ รู้ ว่า เปน คน สมารว ก่อน ถ้า ไม่มี หลักฐาน ห้าม มิ ให้ รับ ไว้ ฯ

ข. อนุญาต ให้ อุปัชฌายะ ให้ อุปถัมภ์ ได้ เฉพาะ คน จะ อยู่ ใน สำนัก คน เว้น ไว้ แก่ เจ้า อาวาส วัด อื่น ผู้ ไม่ได้ เปน อุปัชฌายะ ด้วย ตนเอง จะ มา นิมนต์ ขอ ให้ ไป หนึ่ง อุปัชฌายะ ใน วัด นั้น เช่น นี้ รับ ได้ หรือ เจ้า คณะ ผู้ มี อำนาจ เห็น อุตง ให้ ไป ต้อง ทำ ตาม ฯ ถ้า รับ คน บวช ใน สำนัก แล้ว ปล่อย ไป ความ รับผิดชอบ อยู่ แก่ อุปัชฌายะ ฯ

ค. คราว นี้ ถ้า ข้าหลวง เทศำภิบาล ออก ประกาศ ว่า คน จะ บวช ใน วัด ไต ต้อง เข้า หา เจ้า วัด นั้น ก่อน เมื่อ ได้ รับ ให้ เข้า วัด แล้ว จึง มา ขอ อนุญาต ต่อ นาย อำเภอ ให้ นาย อำเภอ สอบ สนวน ให้ ได้ ความ จน เชื่อ ได้ ก่อน จึง ให้ ใบ อนุญาต ฯ

ง. ถ้า มี พระ เทียว เวร่อน ไม่มี วัด อยู่ ก็ กำจัด เดีย ฯ

จัด เพียง เท่า นี้ คน หนี บวช จะ น้อย ลง ฯ ครัด ขอ เทศำภิบาล แห่ง มณฑล มี คน หนี บวช ตอง จัด คุ ตาม นี้ ฯ

เลิก ประชุม เวลดา บ่าย ๕ โมง ๕๕ นาที ฯ

รายงานประชุมเจ้าคณะมณฑล พ.ศ. ๒๔๕๕

วันที่ ๒๒ กันยายน พ.ศ. ๒๔๕๕ ส้มแดง พระเจ้าบรมวงศ์เธอ

กรมพระยาวิชิรญาณวโรดม พระมหาสมณะ เสด็จประทับในที่
ชุมนุมเจ้าคณะมณฑล ณ ตำหนักจันทร์ วัดบวรนิเวศวิหาร

พร้อมด้วยพระเถระเจ้าคณะ ๑๐ รูป คือ

๑ พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นชินวรศิริวัฒน์ เจ้าคณะกลาง

ผู้บัญชาการมณฑลกรุงเทพ ฯ

๒ พระพิมลธรรม วัดรางไหมลิตาราม รองเจ้าคณะเหนือ

ผู้บัญชาการมณฑลนครสวรรค์

๓ พระธรรมโกษาจารย์ วัดสุทัศน์เทพวราราม เจ้าคณะ

มณฑลนครชัยศรี

๔ พระธรรมเจดีย์ วัดพระเชตุพน เจ้าคณะมณฑลพิษณุโลก

กับเพชรบูรณ์

๕ พระราชโมลี วัดสระเกศ เจ้าคณะมณฑลอุดร

๖ พระราชมนู วัดมหาพฤฒาราม เจ้าคณะมณฑลจันทบุรี

๗ พระศรีสมโพธิ วัดสุทัศน์เทพวราราม เจ้าคณะมณฑล

ชุมพร

๘ พระธรรมวิหารีเถร วัดพระเชตุพน เจ้าคณะมณฑล

นครราชสีมา

๙ พระทักษิณคณิศร วัดอินทาราม เจ้าคณะมณฑลปราจีนบุรี

๑๐ พระสุวรรณวิมลศีล วัดสุวรรณดาราราม รองเจ้าคณะ

มณฑลกรุงเก่า

เปิดประชุมบ่าย ๕ โมง ๒๐ นาที ทรงพระดำริห์ ทรงปรึกษา

แลประธานพระมหาสมณวิจิตรไวยุ ในข้อทั้งหลายดังต่อไปนี้ ะ

๑ การเล่าเรียนในทางพระศาสนา

การเรียนที่เรียกว่าเรียนปริยัติธรรมนั้น อันที่จริงก็เรียนภาษามคธเท่านั้น การเรียนชนิดนี้ ยังไม่ต้องการในห้องเมืองที่สอนที่เรียนกันอยู่ในบัดนี้ ไม่สำเร็จประโยชน์อะไร จะเอาเพียงให้รู้ภาษามคธก็ไม่ได้ จะเรียกว่าเพียงกันอยู่เปล่าได้เท่านั้น ในกรุงเทพฯ เองยังสอนให้รู้ได้เป็นแห่งๆ ไม่ทั่วไป ๑ ขอให้คิดจัดการเรียนพระธรรมวินัยในภาษาไทย ตามหลักสูตรนักธรรมที่จัดไว้แล้วนั้น ๑ เช่นนี้จะได้ผลดีกว่า จะเลือกหาพระเป็นเจ้าอาวาสแลพระเป็นเจ้าคณะที่สูงขึ้นไปโดยลำดับได้ง่ายกว่า ๑ ถ้ามีพระผู้มีสติปัญญาหลักแหลมอายุพอควร จึงค่อยส่งเข้ามาในกรุงเป็นรูปๆ เพื่อเรียนภาษามคธบำรุงความรู้ให้กว้างขวางออกไป ๗

๒ เรื่องสำรวจจำนวนภิกษุสามเณร

การสำรวจจำนวนภิกษุสามเณรแลศิษย์วัด ที่เจ้าคณะมณฑลทำอยู่ในเวลาไปตรวจการนั้น เวลาที่ทำไม่พรักพร้อมกัน

ทำมากก็พังไม่ได้ ลำบากเปล่า การนี้คิดมาแต่ครั้งแรกออกไป
สำรวจที่ควรจะทำ ภายหลังควรจะทำ แต่ยังไม่ได้ทำกัน ๆ
แต่บัดนี้ เมื่อเจ้าคณะมณฑลออกไปตรวจการ ไม่ต้องไป
นับทำบาปชี้ ตรวจอย่างอื่นที่ควรจะได้รับความคิดดีกว่า ๆ
บาปชี้ภิกษุสามเณรแต่ศิษย์วัดนั้น ส่งแบบออกไปให้เจ้าคณะ
ที่หัวเมือง ส่งให้เริ่มทำแต่ต้นสิงหาคม ส่งเข้ามาในพรรษา ฯ

๓ เรื่องวิธีสำรวจวัด

วิธีสำรวจวัด ควรจะบอกให้ชัดว่า ในชวบนั้น สำนัก
สงฆ์ตั้งขึ้นใหม่เท่าไร ยกขึ้นเป็นวัดเท่าไร วัดร้างกลับตั้ง
ขึ้นเท่าไร วัดที่ดี สำนักสงฆ์ที่ดี ว่างไปเท่าไร ฯ

๔ เรื่องตรวจการ

ในรายงานของเจ้าคณะมณฑล บางรายก็กล่าวถึงระยะทางที่
ไปด้วย บางรายก็หากกล่าวไม่ต่อไป จึงกล่าวถึงระยะทางว่า
ไปข้างไหนบ้าง ๆ แต่ไม่ควรไปซ้ำอยู่แห่งเดียว ควรย้ายไป
ตรวจทางโน้นบ้างทางนี้บ้าง จะได้ว่าจักเบาแสบในท้องที่ทั่วไป ฯ

๕ เรื่องทำกิจวัตรในพระศาสนา

ธรรมเนียมมีสวดมนต์แต่เทศกาลเฉพาะในเวลาย้ำพรรษา ก็
ชอบกลอยู่ ๆ เทียบกับที่เคยทำเสมอ ได้ผลผิดกัน ทำ

เด่มอ ชัก ให้ จิต ใจ เบื่อหน่าย ทำเฉพาะ กาล เช่น นั้น แม่
 เบน ชั่วคราว ความ ตั้ง ใจ แข็งแรง ๆ แล วัด มี พระ น้อย เช่น
 ใน หัว เมือง ตู จำ เบน แท้ พอ ออก พรรษา แล้วย บ้าง ก็ ไป
 เทียว จาริก บ้าง ก็ ปฏิสังขรณ์ วัด ๆ ควร ปล่อย ให้ เบน ไป ตาม
 ธรรมเนียม เดิม ไม่ ต้อง แค้น ใจ ให้ ทำ เด่มอ เว้น ไว้ แต่ อุโบสถ ๆ
 วัด ที่ ไม่มี ภิกษุ สวด ปาติโมกข์ ได้ ก็ ดี มี พระ น้อย ไม่ ครบ สังฆ์
 ก็ ดี ให้ สม ทบ ทำ ที่ วัด อื่น ๆ ถ้า วัด พระ น้อย แล อยู่ ห่าง
 ควร แนะ ให้ ทำ คณะ อุโบสถ แล อธิษฐาน อุโบสถ ตาม กำหนด พระ ที่มี
 พอ จะ ทำ ได้ อย่างไร ๆ

๖ เรื่อง วัด เทียว ชน ก้าว ก่าย

เรื่อง นี้ เบน ตาม ธรรมเนียม เดิม ที่ ถือ เพียง ว่า ต้อง มี ที่
 ชน แต่ จะ ชน ก้าว ก่าย กัน อย่างไร ไม่ว่า กัน เลือก ชน ได้ ตาม ใจ ๆ
 ใน พระราช บัญญัติ ปกครอง คณะ สังฆ์ จิต ให้ ชน ตาม อาณาเขต
 ไว้ แล้วย ไม่มี ข้อ ขัด ข้อง ควร จะ จิต ได้ ตาม นั้น ๆ

๗ เรื่อง ตั้ง สำนัก สังฆ์

ควร เข้า ใจ ว่า คน ไป ตั้ง ทำ มา หา กิน ใน ที่ ไกล จาก วัด ไม่มี
 ที่ ทำ บุญ หรือ เมา ศพ ต้อง การ จะ มี พระ สังฆ์ ไว้ ใน ที่ ไกล เช่น นี้
 ควร อนุญาต ให้ ตั้ง เบน สำนัก สังฆ์ ถ้า คน หมู่ นั้น ตั้ง อยู่ ชั่ว คราว
 แล้วย อพยพ ไป สำนัก สังฆ์ ก็ ให้ ร้าง ไป ตาม ๆ ถ้า คน เหล่า นั้น ตั้ง

เป็นปีกแผ่น เห็นว่าจะตั้งอยู่ยั่งยืน แต่มีกำลังพอจะบำรุงวัด
จึงยกเป็นวัดมีวิสัยคามล้นมา ฯ ไม่ควรปล่อยให้ตั้งตามใจเอกชน
ในตำบลอื่นไม่ควรตั้ง ฯ

๘ เรื่อง ประชุมเจ้าน้ำทิ

ในบางมณฑล เจ้าคณะมณฑลสั่งให้เจ้าน้ำทิ ตั้งแต่
เจ้าหมวดประชุมเจ้าอาวาส จนถึงเจ้าคณะมณฑลเอง ประชุมเจ้า
คณะเมือง การประชุมนั้น ตั้งอยู่ แต่เพราะไม่ได้ค่าเค็ดรทาง ที่สุด
จน นิตยภัตก็ไม่ได้ ควรผ่อนผันอย่าให้ เป็นเครื่องเดือดร้อน มี
เพียงปีละครั้ง หรือในเวลาที่มีธุระ ฯ การประชุมเจ้าคณะ
เมือง ในมณฑลมีทางไปมาสะดวก ค่าเค็ดรทางไม่เท่าไร ควรมี
ได้ แต่ถ้าทางมาไม่สะดวก หรือต้องใช้ค่าเค็ดรทางมาก ไม่จำ
เป็น จะประชุม เจ้าคณะมณฑลไปพบเจ้าคณะเมืองเองก็ได้ ฯ

๙ เรื่อง นิตยภัตเจ้าคณะในหัวเมือง

เจ้าคณะมณฑลทั้งหลายปรารถนาพร้อมกัน เพื่อให้เจ้าคณะ
เมืองเจ้าคณะแขวงได้รับ นิตยภัตบรรดาศักดิ์ พอเป็นกำลังราช
การ ฯ กำหนดลงว่าเจ้าคณะเมือง เดือนละ ๑๒ บาท รองเจ้าคณะ
เมือง เดือนละ ๑๐ บาท เจ้าคณะแขวงมีราชทินนาม เดือนละ ๘ บาท
เจ้าคณะแขวงไม่มีราชทินนาม เดือนละ ๖ บาท ฯ ครั้นขอให้
พระศรีธรรมลังการ์ลงไปตรวจทำงบประมาณมาถวาย ฯ

๑๐ เรื่อง กำหนด องค์ ของ สามเณร วิ ธรรม

ข้อนี้ จะ กำหนด ให้ ต่ำ กว่า ที่ จัด ไว้ แล้ว ไม่ ได้ จะ ถด หลัก
 ผู้ ติง หา บุคคล ไม่ ชอบ ชอบ แต่ จะ ชับ บุคคล ขึ้น ไป หา หลัก ผู้ ติง ๑
 ถ้า บุคคล ยัง ไม่ ถึง หลัก ผู้ ติง ก็ ไม่ ควร เอา ไว้ ๑ ใน มณฑล ทั้ง
 หลาย อัน ที่ ไม่ ได้ พยายาม จะ เอา สามเณร ไว้ ก็ ไม่ มี ความ เลื่อม
 เลี้ยว อย่างไร ๑ มณฑล ที่ ต้อง การ แต่ มี ตัว บุคคล ไม่ ถึง หลัก ผู้ ติง
 จึง ตก ลง กัน เอง ใน รวง เจ้า น้า ที่ แห่ง มณฑล นั้น ๒

วันนี้ เดิร็จ เพียง ๓๐ เรื่อง เท่านั้น ที่ เหลือ ต้อง พัก ไว้ ใน วัน
 รุ่ง ๑ เลิก ประชุม ย่ำ ค่า ๕๕ นาที

วันที่ ๒๓ กันยายน เวลา บ่าย ๕ โมง ๕๕ นาที เปิด ประชุม
 ทรง พระ ดำริห์ ทรง ปรีก ษา แล ทรง พระ วิวินิจฉัย ต่อ ไป

๑๑ เรื่อง อุปัชฌายะ

การ ตั้ง อุปัชฌายะ ตาม หมาย ประกาศ เปน หน้า ที่ ของ เจ้า
 คณะ จะ สอบ สอน ความ วิชา แล พร้อม ด้วย ภาระ วง ธรรมการ ออก
 ติง ใน ภาย หลัง ไม่ ทำ จริง แล ทาง ที่ จะ ขอ นั้น ว่า พระสังฆ์
 ก็ ได้ ชาว บ้าน ก็ ได้ ไม่ เปน รบเบียบ ตง ปลาย ภาระ วง ธรรมการ
 ออก ติง มา ธรรมจักร ตั้ง ฝ่าย เดียว เจ้า คณะ ไม่ ต้อง วิชา ติง ด้วย ก็ได้ ๑
 อุปัชฌายะ ที่ ชาว บ้าน ขอ แล ภาระ วง ติง ยาก ที่ จะ เลือ ก ได้ พระ มี
 ความ วิชา เพราะ ว่า ทั้ง ผู้ ขอ ทั้ง ผู้ ติง ไม่ มี ความ วิชา ใน องค์ ของ

อุปชฌายะ จน นิดเดียว ๆ แต่ อุปชฌายะ ผู้ ถอด ตรา เต็มมา ธรรมเนียม นั้น
มัก จะ ถือ ว่า ได้ รับ ตั้ง ตรง จาก กระทรวง ไม่ อยู่ใน บัญชา เจ้า คณะ
บวช คน เขา ตามใจ ใน เวลานี้ มี หนา หั้น ควร จะ แก่ วิถี ตั้ง
อุปชฌายะ ดังนี้ ะ

ก พระ เปน ผู้ ตั้ง เจ้าน้ำ ที่ เปน ผู้ รับ รอง ๆ

ข อุปชฌายะ ใน หัวเมือง ให้ เจ้า คณะ แขวง หรือ เจ้า คณะ เมือง
ประชุม พระสังฆ์ แด่ ชาว บ้าน พร้อม กัน เลือก ตาม ตำบล แด้ว นำ ชื่อ
ขึ้น เสนอ เจ้า คณะ มณฑล เปน ผู้ ออก ตรา ตั้ง ประทับ ตรา ข้ำ หวดวง
เทศาภิบาล รับ รอง เหมือน ตั้ง เจ้า คณะ แขวง เว้นไว้ แต่ พระมี ราช
ทินนาม เจ้า คณะ มณฑล นำ ชื่อ ขึ้น ถวาย ส้มแดง พระ มหา
สมณะ ทรง ตั้ง ประทับ ตรา เต็มมา ธรรมเนียม ของ กระทรวง ธรรม
การ รับ รอง แต่ กระทรวง ธรรมการ มี หนังสือ นำ ถึง ข้ำ หวดวง เทศา
ภิบาล ให้ ทราบ ๆ

องค์ คุณของ ภิกษุ ผู้ สมควร ได้ รับ เลือก เปน อุปชฌายะ นั้น กำหนด
เอา ตาม ตำบล ดังนี้ ะ

ก มีความ ประพฤติ ดี

ข เป็น ที่ นับ ถือ ของ คน ทั้ง หาย ทั้ง พระ ทั้ง คฤหัสถ์

ค มีความ รูพอ จะ ฝึก ศิษย์ ให้ เปน พระ ที่ ดี ได้

ฌ มีความ รูพอ จะ ทำ อุปสัมบท กรรม นั้น ให้ ถูก รบียบ ตาม
ที่ ใช้ กัน อยู่

จำนวน อุบาสมาณะ นั้น ไม่จำกัด สุดแล้วแต่ จะ เห็นสมควร แต่
จะต้องผ่อน ปรน ให้พอดี ๆ

อุบาสมาณะ ผู้ ถูกราคา เต็มมา ธรรมจักร อยู่ แล้ว ที่ เป็นผู้สมควร
ให้คง เป็น อุบาสมาณะ ได้ต่อไป แต่ ต้อง พึง บังคับ บัญชา ของ เจ้า
คณะ ที่ บกพร่อง หรือ มี ความ ผิด ไม่สมควร จะ เป็น ต่อไป
ให้เจ้า คณะ มณฑล จด ราย ชื่อ ถวาย ๆ

ใน บัญชี ที่ ส่ง ประจำ ปี ควร มี ราย ชื่อ อุบาสมาณะ มา ด้วย ๆ

๑๒ เรื่อง รับ คน เข้า วัด

(๑) เป็น หน้า ที่ ของ เจ้า อาวาส เมื่อ รับ คน ผู้ มา ขอ บวช อยู่
ใน วัด จะต้อง เลือก ก่อน ๆ มี องค์ สำหรับ เลือก ดังนี้ ๖

ก ถ้า มี มารดา บิดา ให้ ดู หลักฐาน ของ มารดา บิดา ว่า เป็น คน
ตั้ง ทำ มาหา กิน โดยชอบ หรือ มี ถิ่นฐาน มั่นคง ถ้า ไม่ มี ผู้ใหญ่
แล้ว หลัก อัน นี้ ให้ ตรวจ ใน คน นั้น เอง ๆ

ข คน จะ บวช เป็น คน ดี ไม่ ใช่ว่า เป็น นักเตง หรือ มี ความ
เลี้ยหาย ใน ทาง อื่น เช่น ลุ่มฝัน เป็น คณฺ์ ๆ

ค มี ความรู้ เป็น พัน มา สำหรับ ว่า เมื่อ บวช แล้ว มี ทาง จะ
ศึกษา ได้ เช่น อ่าน หนังสือ ออก เป็น คณฺ์ ๆ

(๒) จะ รับ พระ มา แต่ อื่น ต้อง ตรวจ ดู ไป สุทธิ แต่ เรียก
ผู้ ฝาก ผู้ ที่ รู้จัก ระวงษ์ อย่า รับ พระ ที่ อุบาสมาณะ บวช ปล่อย มา ๆ

เจ้า อาวาส ต้อง ดำรง คือ รับ ผิด ชอบ ใน ๒ ข้อ นี้ ๆ

๑๓ เรื่อง พระ น้อย ลง

ในเวลานี้ พระ น้อย ลงมาก จะหา พระ จำ พรรษา ให้ ครบ ๕ รูป ตามพระราชบัญญัติ ให้ ได้ ทุก วัด ไป ย่อม ขัด ข้อง ๑ มีทางที่จะ จัด ดังนี้ ให้กำหนด วัด ลง ไป ก่อน ว่า จะเอา วัด ไหน ไว้ สำหรับ ตำบล ถ้า วัด ใน ตำบล นั้น ยังมี อยู่ อีก ควร รวม พระ ใน วัด ที่ เหลือ มา อยู่ใน วัด ที่ ยัง จะ รักษา ไว้ ปลดปล่อย ให้ ร่าง เลี้ยบบ้าง ถ้าเป็น วัด ที่ เอา ไว้ สำหรับ ตำบล เอง แล จะ รวม พระ ที่ มา จาก อื่น ไม่ได้ เช่น ตั้ง อยู่ ตาม ลำพัง ห่าง จาก วัด อื่น ให้ อยู่ ไป พดาง ได้ อย่าง น้อย เพียง ๒ รูป แต่ไม่ ให้ อยู่ รูป เดียว ๑ สำนัก สงฆ์ ที่ ตั้ง ขึ้น ใหม่ สำหรับ คน ไป ตั้ง หา กิน ใน ที่ ห่าง ไม่มี วัด ก็ ให้ อยู่ ได้ ตั้งแต่ ๒ รูป ขึ้น ไป เหมือน กัน ๗

๑๔ เรื่อง ซ่อม สวด มนต์

ใน วัด มี พระ น้อย จะ รักษา ทำ นอง สวด มนต์ ไว้ ไม่ อยู่ ถ้า มี วัด ที่ อยู่ ใกล้ พอ ไป มา ถึง กัน ได้ หาย วัด ให้ เจ้า คณะ ใน ตำบล นั้น นัด ซ่อม สวด มนต์ เป็น ครั้ง เป็น คราว เฉพาะ ใน พรรษา สวด แต่ จะ สวด ก เดือน ละ ก็ คราว ๗

๑๕ เรื่อง ให้ ท้อง พระราชบัญญัติ ปกครอง คณะสงฆ์

ใน เรื่อง นี้ เจ้าน้ำ ที่ ต้อง ใช้ ความ ท้อง ความ จำ มาก เกิน ไป เป็น การ ลำบาก ขอ เลิก เลี้ยง ให้ ใช้ ฝึก หัด ใน ทาง ให้ เคย แก่ น้ำ ที่ ดี กว่า ๗

๑๒ เรื่อง อธิกรณ์ ที่ มณฑล ปราชินบุรี

มี อธิกรณ์ หา ด้วย ปฐม ปราชิก ที่ เมือง ฉะเชิง เทรา ค้าด
เมือง ศักดิ์สิน ยก พ้อง แต่ พระ ตั้ง รังเกียจ ครัด สั่ง พระ ทักษิณ
คณิศร เจ้า คณะ มณฑล ให้ ส่ง จำนวน เรื่อง นี้ ถวาย แด่ ครัด ให้
พระ ศรัทธวมลังการ์ ขอ จำนวน เรื่อง นี้ ใน ฝ่าย ค้าด มา จาก กระทรวง
ยุติธรรม ฯ

๑๓ เรื่อง ทำ วิสาขบูชา

ในปี มี อธิกมาส บาง วัด ทำ เดือน หก บาง วัด ทำ เดือน เจ็ด
ไม่ สม่่า เสมอ กัน นั้น ควร ทำ ใน วัน เดียว กัน มี กำหนด วัน อยู่
แล้ว ใช้ อธิง สุริยคติ คือ กำหนด เอา วัน เพ็ญ ใน เดือน พฤษภาคม
ถ้า มี วัน เพ็ญ ๒ วัน คือ วันที่ ๑ กับ วันที่ ๓๑ ให้ เอา วัน หลัง จะ
ตก ใน เดือน หก ก็ ตาม ใน เดือน เจ็ด ก็ ตาม ถ้า จะ สังเกต ง่าย ๆ
ให้ พัง ใน หมาย สงกรานต์ ของ หลวง เปน สำคัญ ฯ

๑๔ เรื่อง ตำรวจ ศัสตราวุธ

ใน บัดนี้ เกิด เหตุ เรื่อง พระ เล่น บิน ๆ ล่นไป ถูก คน อื่น เข้า มี
ชน เปน ราย ๆ พระ พินมธรรม ผู้บัญชาการ คณะ มณฑล นคร สวรรค์
สั่ง ให้ ตำรวจ ศัสตราวุธ ที่ นั้น จน ถึง ใน วัด ร่มเงา ซึ่ง นี้ เปน ตี
ครัด ขอให้ เจ้า คณะ มณฑล อื่น ๆ เอา อย่าง ให้ ห้าม ตลอด จน ถึง
รับ อาวุธ ฝาก ของ ชาวบ้าน ฯ

๑๙ เรื่อง ตั้ง สัก พระ ผู้ ถก ลง โทษ ใน ความ อาชญา

ได้ ทรง ตก ลง ไว้ กับ เส้นาบตี กระ ทรวง ยุติ ธรรม ว่า ถ้า มี พระ
ถูก หา ใน ความ อาชญา ถูก ตัด สิ้น จำคุก หรือ จำขัง ถ้า เปน
ความ เพียง ชั้น ศาล เมือง ให้ เจ้า คณะ เมือง ตั้ง สัก ถึง ชั้น ศาล
ข้า หลวง พิเศษ ให้ เจ้า คณะ มณฑล ตั้ง ถึง ชั้น ศาล ฎีกา จะ
ทรง เอง ถ้า พระ มี ราช ทิน นาม ต้อง คดี ต้อง กราบ บังคม ทูล ขอ
พระ บรม ราชานุญาต ก่อน เทียบ ธรรมเนียม ข้า ราชการ ชั้น สัก ฎีกา บัตร
เมื่อ ศาล ขอ ให้ สัก เช่น นั้น เมื่อ คดี ถึง ที่ สุด แล้ว ให้ ทำ ตาม ฯ

๒๐ เรื่อง กำหนด ประโยชน์ พิเศษ แห่ง อาคณัตถุกะ

ผู้ ต่าง นิกาย กับ เจ้า อาวาส

เพื่อ จะ บัง กัน ความ แชก แฉง ของ พระ ต่าง นิกาย ดัง ที่ เคย เปน
มา แล้ว ถ้า พระ ผู้ อาศัย ยอม เข้า ร่วม อุโบสถ ดัง ฆ กกรรม กับ เจ้า อาวาส
เข้า ทบิเียน เปน พระ วัด นั้น ได้ ถ้า ไม่ ยอม ต้อง ถือ ว่า เปน อาคณัตถุกะ
แต่ มี อำนาจ อัน ชอบ ธรรม ที่ จะ อาศัย วัด นั้น ได้ ถ้า ไม่ มี เหตุ อย่าง
อื่น จะ อาศัย ได้ เพียง ๓ เดือน แล้ว ต้อง ออก จาก วัด นั้น แต่ ใน
ตำบล เดียว กัน จะ อาศัย วัด อื่น ได้ ชั่ว กำหนด นั้น อีก ฯ

เลิก ประชุม เวลา ๑ ทุ่ม ๒๐ นาที ฯ

รายงานประชุมเจ้าคณะแขวง กรุงเทพฯ พ. ศ. ๒๔๕๕

วันที่ ๑๒ ตุลาคม พ. ศ. ๒๔๕๕ สัมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
กรมพระยา วชิรญาณวโรดม พระมหาสมณะ เสด็จประทับในที่
ประชุมเจ้าคณะแขวง กรุงเทพฯ ณตำหนักจันทร์ วัดบวรนิเวศ

วิหาร พร้อมด้วย พระเถระ นุเถระ ๓๓ รูป คือ

- ๑ พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นชินวรสิริวัฒน์ เจ้าคณะใหญ่หนกต่าง
- ๒ พระธรรมวโรดม แขวงดุสิต
- ๓ พระธรรมโกษาจารย์ แขวงสาเพ็ง
- ๔ พระราชโมลี แขวงบางกบี่
- ๕ พระราชมนู แขวงบางรัก
- ๖ พระอมรโมลี แขวงบางซื่อ แล แขวงบางเขน
- ๗ ประคักยบุตรคดียวงศ์ แขวงภาษีเจริญ แล แขวงหนองแขม
- ๘ พระศรีวิสุทธิวงศ์ แขวงบางกอกน้อย
- ๙ พระปริยัติบัณฑิต แขวงตลิ่งชัน
- ๑๐ พระธรรมชราจารย์ แขวงบางลำภูต่าง แล แขวงราชบุรณะ
- ๑๑ พระธรรมเทศาจารย์ แขวงบางขุนเทียน
- ๑๒ พระญาณโพธิ ปลัดแขวงใน พระนคร
- ๑๓ พระอุตรคณารักษ์ ปลัดแขวงบางกอกใหญ่

เริ่มประชุม เวลาบ่าย ๕ โมง.๒๕ นาที

๑ เรื่องทำบาญชีประจำปี บาญชีรายเดือน มีชื่อลูก
วัดให้อยู่ที่อาวาส ใช้สมุดฉีก มุมสำหรับจดตามที่ เคยทำมาแล้ว
บาญชีที่จะส่งต่อขึ้นมา ให้ส่งแต่ใบแสดงการณกับบาญชีย่อ
ตามแบบที่พิมพ์ไว้ ฯ

๒ ว่า ด้วยข้อ ในรายงาน ประชุมเจ้า คณะ มณฑล
วันที่ ๒๒ กันยายน ร.ศ. ๑๓๑ หรือ พ.ศ. ๒๔๕๕

๑ การเล่าเรียน ในทาง พระ ศาสนา (๑)

๒ ทำบาญชี เริ่มแต่ต้น สิงหาคม (๒)

๓ เรื่องวิธีสำรวจวัด (๓)

๔ เรื่องทำกิจวัดใน พระ ศาสนา (๕)

๕ เรื่องวัดก้าว กาย เอาตามสดวกแก่การปกครอง (๖)

๖ เรื่องประชุมเจ้า หน้าที (๗)

๗ เรื่องตั้งอุปฌายะ (๑๑)

๘ เรื่องรับคนเข้าวัด (๑๒)

๙ เรื่องพระน้อยลง (๑๓)

๑๐ เรื่องซ่อมสวดมนต์ (๑๔)

๑๑ เรื่องทำวิศาขบูชา (๑๗)

๑๒ เรื่องสำรวจศีลตราวุธ (๑๘)

๑๓ เรื่องกำหนดประโยชน์พิเศษ แห่ง อาคณิกะ (๒๐)

๓ เรื่องติโทษนายบุญผูกบ พระจรจัด ขอให้พระศรัทธรมตั้งการ

สืบตัว นายบุญ ถ้าพบถามดูว่า จดหมายที่เขาลงในหนังสือพิมพ์สยามไมตรี เรื่องพระลักตกรุดนั้น เขารับหรือปฏิเสธว่าของเขา ถ้าเขารับ มีหนังสือติโทษนายบุญในนามคณะสงฆ์กรุงเทพ ฯ ถ้านายบุญไม่รับ ติข้อนั้นส่งไปลงหนังสือพิมพ์ ฯ

๕ หนังสือสถานจะถือว่าเป็นวัตถุที่เคารพ หรือเป็นพัสดุสามัญ ของนี้เขาสร้างอุทิศคำสดนา ต้องเป็นของคำสดนา แต่จะเป็นวัตถุที่เคารพเหมือนพระพุทธรูป หรือเป็นวัตถุสามัญ ต้องพึงกฎหมายแผ่นดิน ถ้าของนี้ตกอยู่ในมือบุคคล จะน้อมจะส่งกันได้ แต่ต้องเป็นประโยชน์แก่พระคำสดนา ถ้าเป็นของสงฆ์ของวัด ต้องตกอยู่แก่สงฆ์แก่วัด ฯ

เลิกประชุมเวลา ๑ ทุ่ม ๑๕ นาที ฯ

การประชุมเถระสมาคม วินิจฉัย อธิกรณฺ์

เรื่องพระต้องหาว่ารับฝากแผ่นดินเดือน พ. ศ. ๒๔๕๑

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๐ เจ้าอธิการหรั่ง รองเจ้าคณะแขวงวัดบางจะฮ้าย แขวงเมืองจันทบุรี ต้องหาว่ารับฝากแผ่นดินเดือนเถระสมาคมได้ประชุมวินิจฉัยอธิกรณฺ์เรื่องนี้ ที่วัดบวรนิเวศวิหาร กระทรวงธรรมการ ได้นำความขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณา ทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท โปรดเกล้าฯ ให้เป็นไปตามคำวินิจฉัยของเถระ

สมาคม ดังได้คัดสำเนา คำวินิจฉัย แด่ นาย พระหัตถ์ พระเจ้า
บรมวงศ์เธอ กรมพระสมมตอมรินทร์ รับ พระบรมราชโองการ
ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ มาตงไว้ต่อไปนี้ :

คำวินิจฉัยของเถระสมาคม

อธิการณ์เรื่อง น คง ได้ ความตามทาง พิจารณา ของ เจ้า คณะเมือง
แด่ คำสารภาพ ของ เจ้า อธิการ หริ่ง ที่ ยื่น ต่อ เสนาบดี กระทรวงธรรมการ
เพื่อ นำ ทูลเกล้าฯ ถวายว่า เจ้า อธิการ หริ่ง อยู่นั้น แด่ รับ ฝากผิด
เถื่อน ของ ผู้อื่น ไว้ พิจารณา ไม่ได้ ความถึง ว่า ได้รับ ประโยชน์
ด้วย ใน การ จำหน่ายผิด นั้น หนึ่ง หนึ่ง เป็น ของ ต้อง ห้ามไม่ให้
ผู้อื่น คำ นอกจาก ผู้ ทำ อากร ผู้ ฝากผิด เถื่อน เป็น ผู้ มี ความ
ผิด ใน ฝ่าย อาณาจักร หนึ่ง เจ้า อธิการ หริ่ง อยู่นั้น แด่ รับ ฝากผิด เถื่อน
ของ ผู้ ประพฤติ ผิดไว้ เช่น นั้น ต้อง ด้วย บท ใน กัมมัฏฐานชกะ ใน
กัมมัฏฐาน จุลวรรค ว่า คิหิสส์ฐ์ โจ วิหริติ อนนุโลมิเกหิ คิหิ-
สส์ฐ์เคหิ ความว่า เป็น ผู้ เกี่ยวข้อง กับ คฤหัสถ์ ด้วย ความ เกี่ยว
ข้อง กับ คฤหัสถ์ อัน ไม่สมควร หนึ่ง จะเอา ชุระ ของ คฤหัสถ์ ใน กิจ ที่
ปราศจาก โทษ หรือ ให้ เกิด ประโยชน์ แก่ ผู้ ทำ เช่น ใน การ บุญ ก็
ควร อยู่ แต่ ใน การ ผิด เป็น กิจ ต้อง ห้าม หนึ่ง

มี พระบรมพุทธานุญาตให้ ส่ง ส่ง โทษ แก่ ภิกษุ ผู้ เกี่ยวข้อง ด้วย
คฤหัสถ์ ด้วย อาการ อัน ไม่สมควร หตาย สถาน หนึ่ง ที่ ควร ยก ขึ้น เทียบ

เคียงใน ที่นี้ คือ มีพระบรมพุทธา นุญาตให้กระทำ นิสักรรณ
 แก่ภิกษุ ผู้ผิด ด้วยบท พระบาฬีใน กัมมัฏฐน ชกะ นั้นว่า ตีหิ ภิกัชเว
 อังเคหิ สมันฺนาคตัสส ภิกัชฺเณ อากังขมาโน สโม นิสัสสํมมํ กเรยฺย
 ภันฺทนการโก โหติ กถการโก วิวาทการโก ภัสสการโก สเม
 อธิกรณการโก พาโต โหติ อพยัคโต อาบัตติพหุโต อนปทาโน
 คิหิสัสสํ ใจิ วิหริติ อนนุโตมิเกหิ คิหิสัสสํเคหิ ความว่าภิกษุ
 ทั้งหลาย สงฆ์จํานง อยู่ พึงทำ นิสักรรณแก่ภิกษุ ผู้กอบ ด้วย องค์
 สาม (แต่อย่างใดอย่างหนึ่ง) ได้ คือ เชอเปนผู้ ทำความยุ่ง
 ก่อ เทตาวิวาท ทำ ความ ฉาว ก่อ อธิกรณ ใน สงฆ์ อย่าง หนึ่ง เปนพาด
 ไม่ฉลาด มีอาบัตมาก มีมารยาตไม่สมควร อย่าง หนึ่ง เปนผู้
 เกี่ยวข้อง กับ คฤหัสถ์ ด้วย ความ เกี่ยว กับ คฤหัสถ์ อันไม่สมควร อย่าง
 หนึ่ง ฯ แลภิกษุ ผู้ถูกตงโทษ ด้วย นิสักรรณ นั้น แม้เปนคณาจารย์
 ผู้ปกครอง หมู่ ก็ต้องถูก กตบ ถอน นิสัถย อยู่ในความดูแลของภิกษุอื่น
 แลต้อง ห้ามไม่ให้บรรพชาอุปสมบท กุลบุตร ห้ามไม่ให้ ๗ นิสัถยแก่
 ภิกษุใหม่ ห้ามไม่ให้รับสมมติ เปนผู้สอน นางภิกษุนี้ หรือเปนผู้ ได้รับ
 สมมติไว้แล้ว ก็อย่าให้สอน ห้ามไม่ให้ตอง อาบัต อัน เปนเหตุ ถูกตง
 นิสักรรณ นั้น หรือ อาบัต อย่าง อื่น ที่ คล้าย คลึง กัน หรือ อาบัต ที่ ร้าย
 กว่านั้น ห้ามไม่ให้ตเียน กรรณนั้น แลภิกษุ ผู้เข้าประชุม สงฆ์กระทำ
 กรรณ นั้น ห้ามไม่ให้ทำ การ โจท ท้วง ว่า กล่าว ภิกษุ ปรกติ ภิกษุ
 ผู้ ถูก ตง นิสักรรณ นั้น ประพฤติ ชอบ ไม่เติมต ข้อ ห้าม ประพฤติ

เรียบ ร้อย ส้มควรว จะ พันโทษ ก็มี พระบรม พุทธาณุญาต โปรด
ให้ส่ง รัชช เด็ก กรรม นัน เดีย ภิกษุ นัน ก็ พันโทษ กลับ เปน ปกติ
ดัง เดิม

เจ้า อธิการ หวัง ร้อย แต่ รับ ฝาก ผืน เถื่อน ของ ผู้ ประพฤติ ผิด เช่น นั้น
ควร ได้ รับ โทษ อนุ โดม ตาม พระพุทธาณุญาต นั้น คือ ห้าม ไม่ ให้
เป็น เจ้า อาวาส เป็น เจ้า คณะ ปกครอง หมู่ คณะ ต้อง อยู่ เบน ลูกวัด
ของ ท่าน ผู้ อื่น ห้าม ไม่ ให้ เป็น อุปัชฌาย์ อาจารย์ ให้ บรรพชา
อุปสมบท ห้าม ไม่ ให้ ทำ ความ ผิด เช่น นั้น อีก ๑ แต่ ข้อ ที่ ดง โทษ
นี้ ควร เป็น ชั่ว คราว กว่า จะ เห็น ว่า เช็ด หลาบ ที่ ควร กำหนด
ด้วย ระยะเวลา ๑ เพราะ เหตุ นั้น ควร ดง โทษ เจ้า อธิการ หวัง ตาม
กล่าว แล้ว ใน ข้าง ต้น มี ประมาณ ๑ ปี กับ ๑๐ เดือน แต่ ตั้งแต่ ถวาย
ฎีกา รับ สำรภาพ แล้ว ต้อง ถูก กัก ตัว อยู่ แต่ ไม่ ได้ กระทำ ข้อ ห้าม ที่
ระบุ ไว้ ข้าง ต้น ดง กาด เท่า ไ้ ควร เอา กาด เท่า นั้น หัก เดีย ควร
ให้ ดง โทษ เท่า กาด ที่ ยัง เหลือ เมื่อ พัน กำหนด กาด นั้น แล้ว ก็
ควร ให้ พัน โทษ คือ เปน ปกติ ๑ แต่ ถ้า ใน ระหว่าง ที่ ดง โทษ อยู่ นั้น
ดง เติม ข้อ ห้าม ควร ให้ เจ้า คณะ เมือง กำหนด เพิ่ม เวลาดง โทษ
ต่อไป อีก ตาม ส้มควรว แก่ ความ เติม ๑

แต่ การ รับ ฝาก ผืน เถื่อน ไว้ เปน ความ ผิด ใน ฝ่าย อาณาจักร

ด้วย ต้อง สิ้นสุดแล้วแต่จะ ทรง พระกรุณา โปรด ๓
 วัดบวรนิเวศวิหาร

วันที่ ๑๐ มีนาคม ร. ศ. ๒๔๗ = ๒๔๕๑

- (ดง พระ นาม) กรมหลวงวชิรญาณวงศ์
 (ดง พระ นาม) พระองค์เจ้า พระสถาพรพิริยพรต
 (ดง นาม) สัมเด็จพระวันรัต
 (ดง นาม) สัมเด็จพระพุทธิโชษาจารย์
 (ดง นาม) พระพิมลธรรม
 (ดง นาม) พระสาสนโสภณ
 (ดง นาม) พระธรรมวโรดม

ถวาย พระหัตถ์ พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระสยมตอมรพันธุ์

ที่ ๓๘/๒๕๑

กรมราชเลขาณุกา

วันที่ ๓ พฤษภาคม วันโกสินทร ๕๒ ค.ศ. ๑๒๘ = ๒๔๕๒

เรียน เจ้าพระยาวิชิตรวงษ์วุฒิไกร

ได้รับ หนังสือ เจ้าคุณ ที่ ๓๓๓/๘๗๕๐ ลง วันที่ ๑๑ มีนาคม ร. ศ. ๒๔๗

ว่า เรื่อง พระหัตถ์ เจ้าอธิการ วัดบางจะอ้ายของหาว่า รั้งฝาก ฝนเดือน
 เถาะ ส้มาคมได้ ประชุม พิจารณาแล้ว เห็น ควร ลงโทษ คือ ห้ามไม่ให้
 เปน เจ้าอาวาส เปน เจ้า คณะ ปกครอง หมู่ คณะ ต้อง อยู่ เปน ลูก

คำวินิจฉัยขอชดเชยเรื่องพระ ค้องหาว่า รับฝากผิด เดือน พ. ค. ๒๔๕๓ ๕๓

วัด ไม่ให้ เป็น อธิบดี อธิการ ให้ บรรพชา อุปสมบท แต่ ไม่ให้
กระทำ ความผิด เช่นนี้ อีก แต่ ข้อตั้งโทษ นี้ ให้ เป็น ชั่ว คราว ประมาณ
ปี ๓ กับ ๑๐ เดือน หัก เวลา ที่ อยู่ ใน กรุงเทพมหานคร ปี ๑ กับ ๒ เดือน คง
ต้อง รับโทษ อีก ๘ เดือน นั้น ได้นำ ความ ชื่น กราบ บังคม ทูล พระ
กรุณา ทราบ ผ่าน ของ ชูลี พระบาท แล้ว โปรดเกล้า ฯ ให้ ไป ตาม
คำ วินิจฉัย ของ เเถระ ธรรมาคม ได้ ส่ง รายงาน ประชุม แล คำ วินิจฉัย
ของ เเถระ ธรรมาคม คืน มา กับ หนังสือ นี้ ด้วย แล้ว

(ลง พระนาม) ธรรมาคม

พระมหาสมณศาสดน

ถึงรองเจ้าคณะมณฑลกรุงเก่า

ปรารภ รายงาน การ ประชุม

(สำเนา)

ที่ ๖๑/๑๖๑

วัดบวรนิเวศวิหาร

พุทธ ศก ๒๔๕๕ วันที่ ๑๕ กรกฎาคม ร.ศ. ๓๓๓

ถึง พระสุวรรณวิมลคีต รองเจ้าคณะ มณฑล กรุงเก่า ฯ

ด้วยได้รับ ลิสต์ที่ ๑/๕๐ คอบมหาสมณศาสดน ที่ ๓๒/๗๕ ซึ่งตั้ง

ให้รั้งตำแหน่งเจ้าคณะมณฑล แลแจ้งข่าว การ ประชุม กับ ตั้ง รายงาน มาด้วย แลขอพระครูอุเทศ ธรรมวินัย วัดเกษียณ แขวงเสนาใหญ่ กรุงเก่า เปนพระครูเจ้าคณะเมืองอ่างทอง นั้นแล้ว ฯ ท่านเอาใจใส่ในหน้าที่ มีประชุมตั้งนั้นสมควรนัก ฯ พระครูอุเทศธรรมวินัย นั้น เคยได้ยินชื่ออยู่ว่า เอาใจใส่แลรักษาการวัดดี เหนชอบด้วย ฯ จึงพูดแก่ตัวเธอ เมื่อรับ เปนตกลงแล้ว จึงจะทูลขอตั้ง ฯ ฉะนั้น มีความเห็นปรารภรายงานการประชุมในบางข้อ ดังจะกล่าวต่อไปนี้ ะ

ใน ส่วน การ คณะ

ข้อ ๑ ซึ่งว่าให้วัดอยู่ในปกครองตามท้องที่ เปนดีแล้ว ฯ แต่ข้อนี้ เข้าใจว่า เปนวัดสามัญ ฉะนั้น ไม่ได้รับประโยชน์ จาก พระราชบัญญัติ ปกครอง คณะสงฆ์ เพื่อ จะ ให้แยกชั้น อยู่ในปกครองแผนกหนึ่ง จาก ท้องที่ ฯ

ข้อ ๖ จัดให้มี ประชุม นั้น เปน การ ดี อยู่ แต่ ควร จะ ตรี ให้ รอบ
 คอบ ว่า จะ เปน ความ สักวัก แก่ ผู้ มา ประชุม หรือ ไม่ จะ เอา อย่าง ใน
 ฝ่าย อาณาจักร ไม่ ได้ เพราะ เขา มี เงิน จ่าย เปน ค่า เติ น ทาง แด เบย
 เดียง ฝ่าย พระ ยัง ไม่ มี อไร จะ จ่าย จำ จะ ต้อง มา ด้วย กำ ลัง
 ของ คน ถ้า ประชุม บ่อย นั ก แด ทาง ที่ มา ลำบาก ดัง นี้ น่า ที่
 จะ เตื่อ ตรี อื่น เพราะ เรา ปกครอง กัน ด้วย ไม่ มี มุด ค่า จะ จ่าย จะ
 เอา ให้ ถิ ถวน นั ก ยาก อยู่ ต้อง เฟ่ง แต่ ที่ จะ ทำ ได้ ๆ อีก อย่าง หนึ่ง
 ฉิน ได้ เคย นั ก อยาก จะ มี ประชุม ใน กรุง เทพ ๆ บ่อย ๆ ตั้ง ตั้ง เปน กำหนด
 เคย เกรง ว่า จะ ไม่ มี อไร ยก ฐน เปน วัตถุประสงค์ สำหรับ ประชุม ๆ แต่ ถ้า ใน
 มณฑล กรุง เก่า จะ ทำ ได้ ฉิน ไม่ คัด ค้าน แต่ ความ เหน ของ ฉิน ว่า
 ใน ฐน แรก เมื่อ ต้อง การ เรียก ประชุม เปน พิเศษ ก่อน ไม่ ต้อง มี
 กำหนด ว่า ปี ใด ใด เมื่อ ประชุม อย่าง นั้น คิด แล แล้ว เหน ว่า จะ จัด ได้ ดี
 กว่า นั้น จึง จัด ให้ เข้า รเบียบ ฉิน เอง ยัง ไม่ เคย ได้ ตรวจ ท้อง ที่ ใน
 มณฑล กรุง เก่า ตลอด บาง ที่ จะ ทำ ได้ ดี กว่า ความ เหน ของ ฉิน ก็ ได้ ๆ

ข้อ ๗ ห้าม ไม่ ให้ พระ อุปัชฌายะ อุปสัมบท ให้ กุสบุตร ซึ่ง ไม่
 มี ใบ อนุญาต ของ เจ้า พมังการ ผู้ ปกครอง ท้อง ที่ เฟ่ง คน สามัญ ก็
 ไม่ มี บัญหา แต่ ถ้า เปน ผู้ ที่ ได้ รับ ใบ พระบรมราชา อนุญาต จะ ทำ
 ดัง นั้น ชื่อ ว่า เปน อื่น ไม่ นับ ถือ ใบ พระบรมราชา อนุญาต ๆ แด ยัง
 จะ ต้อง ทำ ริห้ ถึง ผู้ ถือ ใบ อนุญาต ของ กระทรวง แด กรม นั้น ๆ อีก ๆ
 แต่ ใบ อนุญาต ชนิด หลั ก บาง ที่ ใน กรุง เก่า จะ ไม่ มี ๆ

ข้อ ๘ กำหนดเขตต์ของพระอุปัชฌายะผู้จะให้อุปสัมบท เอาตามนี้ก็ได้ แต่ฉันยังเห็นเส้นทางอันมีปริวารถึงอุปัชฌายะมาไกลเกินไป ฯลฯ หล้าที่จะจัดอยู่ที่วัดต่างหาก พระเจ้าต้องมิวัดเป็นที่อาศัย พุดอีกอย่างหนึ่งว่า จำต้องมีสังกัตอยู่ในวัดใดวัดหนึ่ง ถ้าคนจะบวช ต้องเข้าหาเจ้าวัดตามพระราชบัญญัติปกครองคณะสงฆ์แล้ว ถ้าเจ้าวัดเป็นอุปัชฌายะเอง ก็จะต้องรู้จักรับผิดรับชอบเอง ถ้ายังไม่เป็นอุปัชฌายะ ก็จะเลือกนิมนต์อุปัชฌายะมาแต่อื่น แต่ความรับผิดรับชอบเพราะรับคนให้บวชในวัด ย่อมตกอยู่กับเจ้าวัด หรือควรจะเอาแก่เจ้าวัด เมื่อเป็นเช่นนั้น จะไปมีปริวารถึงอุปัชฌายะทำอย่างไร อุปัชฌายะไม่สำคัญเลย ฯลฯ ธรรมเนียมของพระธรรมยุต ในบัดนี้ต้องการมิให้อุปัชฌายะน้อยที่สุด อุปัชฌายะรูปหนึ่ง ๆ ต้องให้อุปสัมบทหลายวัดในวัดอื่น จากที่อยู่ของตน อุปัชฌายะไม่รู้จักผู้อุปสัมบท รับทำให้เพราะไว้ใจเจ้าอาวาส แต่เจ้าอาวาสย่อมรู้จักรับผิดรับชอบ ในการรับคนบวชในวัด พระที่บวชแล้วเรียบร้อยดีอยู่เป็นแต่ไม่สนิทสนมกับอุปัชฌายะหรืออุปัชฌายะจำหน้าจำชื่อไม่ได้ก็มี ฯลฯ แต่ผลแห่งการนิมนต์อุปัชฌายะต่างวัดเช่นนั้นย่อมมี คือ วิธียุโรปสัมบทเป็นไปตามระเบียบไม่บกพร่อง เพราะอุปัชฌายะนั้นเองเป็นผู้จัด ฯลฯ

ข้อ ๙ ภิกษุอาภันฑาจะมาชวอยู่วัดใด ให้มอบตนเป็นอันเตวาลีก

ของเจ้าวัดนั้น ก็นึกความกว้างไปจนถึงว่า หากจะมี พระพรหม
 มากกว่าเจ้าอาวาสเข้าไปชออยู่ ก็จะต้องเป็นอย่างนั้น ๆ ตามที่เคย
 มีมา อาจารย์มาแต่เมืองอื่น ขอจำพรรษาอยู่ในวัดของศิษย์ผู้
 เป็นเจ้าวัดก็มี ๆ

ปรารภ ความ เหน ซ้ำหลวง เทศาภิบาล

ข้อ ๒ หลัก สุตฺร สำหรับ สอบ องค์ สามเณร ฐรรณ นั้น เณร
 สามาคมใน กรุงเทพฯ ได้ ตั้ง ไว้ แล้ว แลได้รับ พระราชทาน พระบรม
 ราชานุมต แล้ว แล ก่าตั้ง เริ่ม จัดอยู่ ได้ ตั้ง มือ สอบไป ๒ คราว แล้ว ๆ
 ใน มณฑล อื่น จะ ต้อง จัด ตาม หลัก สุตฺร นั้น เว้นไว้แต่ยัง จัด ขึ้น ไป
 ไม่ถึง ๆ ส่วน หลัก สุตฺร ที่ กะ มา นั้น หตาย อย่าง หตาย ประการ แต่
 จะ ได้ ผล ไม่ ดี ไป กว่า หลัก สุตฺร ของ เณร สามาคม เหน ใช้ ไม่ได้ ที่
 เดียว ๆ จะ พุด ถึง หลัก สุตฺร มา ใน ที่ นี้ จะ ยืด ยาว ยัง จะ ต้อง ก่อ
 ถึง ข้อ อื่น อีก มาก จะ เอา ไว้ พุด แฉน กหนึ่ง เมื่อ มี เวลา ว่าง ถ้า
 ขยาก จะ รั ใน เร็ว ๆ จง สืบ ถาม ที่ พระ อมร โมติ ตู เกิด ๆ

ข้อ นั้น หมาย ๒ กะ เอา ภาษา มคธ เข้า ไว้ ใน หลัก สุตฺร นั้น
 มี ความ เหน แยัง จะ ต้อง พุด ยืด ยาว ที่ เดียว การ รั ภาษา มคธ เป็น
 มุต แห่ง การ รั พระ คัมภีร์ อย่าง ดึก ซึ่ง ก็ จริง อยู่ แต่ มี ผู้ รั ได้ น้อย
 ทง วิธี สอน ก็ ยัง ขาก ผู้ เรียน ก็ ไม่ รั ภาษา ของ ตน เป็น พน มา ก่อน
 แล การ สอน การ เรียน นั้น ว่า ตาม จริง ก็ เพียง ภาษา มคธ เท่านั้น
 ไม่ถึง ธรรม รั แล้ว ยัง ใช้ อะไร ไม่ได้ เว้นไว้แต่จะ เรียน ธรรม ต่อ

ไป ๆ เรามีวิสัยแต่การ เรียน ภาษา มคธ จึงได้ คน อยู่น้อย ใน
 หัวเมืองไม่มีที่ เรียน ภาษา มคธ อย่างอื่นก็ไม่ได้เรียน เหมือนกัน
 เพราะเห็นไม่เปนอันเรียน จึงมีพระไม่รู้หรือไร มาก ๆ.....ในบัดนี้
 ได้คิดแก่การเล่าเรียน ของ พระสงฆ์ ให้เข้ารูป ตั้งแต่การเล่าเรียน
 เปน พน วัด ขึ้นไป บัน เปน สาม ภูมิ ตามที่จัดภิกษุไว้ใน พระวินัย
 ที่ ๑ ภูมิ นวก สำหรับ พระภายใน ๕ พรรษา ผู้ยังต้อง อยู่ในสำนัก
 อุปัชฌาย์ อาจารย์ ซึ่งจัดว่า ยัง เปน เด็ก ที่ ๒ ภูมิ มัชฌิม
 สำหรับ พระ พัน ๕ พรรษา ขึ้นไป แต่หย่อน ๑๐ พรรษา สามารถ
 จะ อยู่ได้ ตาม ลำพัง ตน จัดว่า เปน คน กลาง ๆ ที่ ๓ ภูมิ เถระ
 สำหรับ พระ ตั้งแต่ ๑๐ พรรษา ขึ้นไป ที่จะ ฟัง ปกครอง บริษัท จัด
 ว่า เปน ผู้หลัก ผู้ใหญ่ ๆ ความรู้ ทั้ง สาม ภูมินี้ แบ่ง เปน ๒ อย่าง
 สามัญ อย่าง ๑ วิสามัญ อย่าง ๑ ๆ อย่าง สามัญ ให้ เรียน ใน ภาษา
 ไทย แต่ให้ ตั้ง ต้น ไป ก่อน ๆ อย่าง วิสามัญ เติม ภาษา มคธ เข้า
 ด้วย ๆ ใน บัดนี้ กำลัง จัด ภูมิ นวก อยู่ บัน เปน ๒ ประโยค ฝ่าย
 สามัญ ได้ ได้ เปน นักธรรม ตรง คำ ใน พระ ราชบัญญัติ เกณฑ์ ทหาร
 ว่า ภู ธรรม ฝ่าย วิสามัญ ได้ ได้ ประโยค ๑ เปน นักธรรม ได้ ได้
 ประโยค ๒ เปน เปรียญ ธรรม ๆ ใน เมือง โต ใน ตำบล โต ควร จะ
 จัด ได้ เพียง โต ก็ จะ จัด เพียง นั้น ๆ

ข้อที่ กำหนด กรรมการ ผู้ สอบ ได้ จัด คฤหัสถ์ เข้า แซก แซง นั้น
 เปน การ แสดง ความไม่ไว้ใจ ฝ่าย พระ นอก หน้า พระ กรุงเก่า จะ ได้

เคยแสดง ความ ประพฤติไม่เปน ธรรมให้เขา เห็น กระจ่าง ๗ ถ้าจัดขึ้น
ตามนั้น ก็จะเป็น ครั้ง แรก ยังไม่เคยมีที่ไหน เคย ใน กรุงเทพฯ
เป็นที่ สุก อยู่ แล้ว ส้มแดง พระเจ้าแผ่นดิน ทุก ๆ พระองค์ ก็ ได้
ทรงไว้ พระไทย ใน ฝ่าย พระให้ สอบได้ กัน เอง ผล ของ การ สอบ
ได้ ก็ยังได้ พระ มีความ รุกครอง พระ คำสั่ง โดย ลำดับ มา ๗ ขอ
บอก ว่า ฉะนั้น ยัง ถือ อำนาจ ใน ที่ จะจัด ตั้ง กรรมการ สอบ ความรู้ นักธรรม
ยังไม่ยอมให้ เปน ตามนั้น ๗

ข้อ ๓ ตั้ง หลักสูตร สำหรับ สอบ ความรู้ คนผู้ ขอ บรรพชาอุปสมบท
นั้น ขอถาม ว่า คิด จะ ตัด ทาง คน ใน มณฑล กรุงเก่าไม่ให้ บวช หรือ
ถ้า คิด อย่าง นั้น เปน ปัญหา ที่ จะ ต้อง ดำริห แผนก หนึ่ง ถ้าไม่
ได้ คิด อย่าง นั้น เห็น ว่า แรง เกินไป ใน เวลา นี้ คน ก็ จืดจาง ใน
การ บวช การ เรียน อยู่ แล้ว มัน จะ หนัก เข้า ๗ หลัก ที่ จะ ควร
สอบ นั้น เห็น ดัง นั้น ควร ตรวจ พน เพ ของ คน นั้น ใน ขาวาวาด ถ้า
เปน เด็ก มี บิดา มารดา ดี ตั้ง อยู่ เปน ภูมิ ลำเนา มี ทางหา กิน ถ้า
เปน ผู้ ใหญ่ ไร่ มารดา บิดา ก็ ประกอบ ด้วย สัมบัติ เช่น นั้น ด้วย ตน
เอง ไม่ ใช้ คน หลัก ทอย ไม่ ใช้ คน ยาก ไร่ เลว ทราม เกินไป รู้
หนังสือ ไทย อ่าน ได้ เขียน ได้ พอ จะ เล่า เรียน ธรรม วินัย เมื่อ
บวช ได้ แต่ ท้อง บ่น จำ ได้ พอ สำเร็จ ประโยชน์ ใน การ บวช ๗ ครั้น
บวช แล้ว เปน นาค ของ อุปัชฌาย์ อาจารย์ จะ ให้ เรียน ตาม หลัก
สูตร นักธรรม สามัญ ชั้น ต้น ชั้น ไป ตามแต่ จะ ได้ เพียงไร ๗ วิธี

นี้ได้เคยใช้มาหลายปีแล้ว เท่านี้ก็กินคนแถวออกได้เหมือนกัน ฯ

ข้อ ๕ การให้ ตรา เต็มมา ธรรมจักร์ ตั้ง อุบายมาเยะ ของ กระทรวง
 ธรรมการ หตะ หลวม ควรจะแก้ไขจริง แต่หลัก สัตว์ ที่ ตั้ง
 ไว้ สำหรับ จะ สอบ ความรู้ พระผู้จะเป็น อุบายมาเยะ นั้น สูงเกินไป
 เฉพาะในบัดนี้ ถ้าชนใช้ตามนี้ น่าที่จะไม่มี อุบายมาเยะ ให้
 อุปสมบท ฯ.....ถ้าไม่ได้ตั้งไว้ สำหรับ จะ คัดทาง บวช นั้น เห็น
 ควร จะ สอดส่อง เพียงเท่านี้ พระผู้จะเป็น อุบายมาเยะนั้น เป็นผู้ ปฏิบัติ
 ดี พอ สัมแก่ ตำบล ที่ อยู่ เป็น ที่ นับถือ ของ คน ทั้ง หลายใน ตำบล นั้น
 มีความรู้ ธรรม วินัย ภาษาไทย สามารถ จะ สอน ศิษย์ ผู้บวช ให้
 เป็น ภิกษุ ที่ดี พอ สัมแก่ ตำบล ที่ อยู่ แต่ มีความรู้ จึง พอ จะ ทำ
 อุปสมบท กรรมให้ต้อง ตาม ธรรมเนียมที่ ใช้กัน อยู่ใน ตำบล นั้น ฯ จัด
 ได้เพียงเท่านี้ ที่ ดี ถมเถ ฯ ส่วน อุบายมาเยะ ที่ รับ ตรา ตั้ง ไว้ แล้ว จะ
 เอา ตัว มา สอบ ส่วน อีก มี ภาษา เรียกว่า รัสเกิด ทั้ง เป็น
 การ ดู ถูก ตรา เต็มมา ธรรมจักร์ นอกหน้าด้วย ไม่ใช่ทางที่จะทำ ฯ
 อุบายมาเยะ เหล่า นั้น รูปโต ประพฤติผิดแบบแผน หรือ ปกครอง
 ผิด สอน ศิษย์ ของ คนไม่ดี อาจ จะ ยับ ความ เดียหาย ชน หุด ได้
 หนัก เช่นนี้ จึง ยก เว้น เดียเป็น รูป ๆ คง ค่อย หมดไปเอง ที่ ยัง
 เหลือ ก็ คง เอาใจ ได้ ดี ชน ฯ บัญหา เรื่อง ตั้ง อุบายมาเยะ นั้น นั้น
 ได้ใจ อยู่ แต่ ถือ เป็น สำคัญ แต่ ยัง ไม่มี โอกาส ที่จะ ดำริ ให้ ตัดออก ฯ

ข้อ ๕ กำหนดวัน ทำ วิสาขบูชา นั้น ตั้ง ลง เป็น หลัก แล้ว ใน

ศกนี้เอง แต่เพราะ ออกประกาศ ในปฏิทินหลวงแล้ว จึงยังไม่
 ได้สั่งต่อไป ๆ กำหนดวันใช้ตามสุริยคติ ไม่ตรงตามปักชคณนา
 แท้ แต่ใน ๑๙ ปีจะคลาดกันสัก ๒ วัน ๆ กำหนดวันทำวิสาขบูชา
 วันเพ็ญ ใน พฤษภาคม วันขึ้น ๑๕ ค่ำ ออกไป จะตกในเดือน ๖ ก็ตาม
 เดือน ๗ ก็ตาม ๆ กำหนดวันทำมาฆบูชา วันเพ็ญ ใน กุมภาพันธ์
 วันขึ้น ๑๕ ค่ำ ออกไป จะตกในเดือน ๓ ก็ตาม ในเดือน ๕ ก็ตาม ๆ
 ต่อไปจะต้องจัดให้ทำในวันเดียวกัน จึงได้ ต่ำบต ไหน จะทำ ไม่
 สดวก อย่าทำเสียเลย ดีกว่าทำแย้ง ๆ สั่งแบบที่พิมพ์แล้วมาให้ดู
 ฉบับหนึ่ง จะต้องการอีกเท่าไรบอกมา จะจัดส่งไปให้ ๆ

ข้อ ๒ จัดให้เจ้าคณะ ออกตรวจ การ นั้น ดีอยู่ ถ้าทำได้
 แต่จะต้องไปด้วยกำลังของตนเอง ต้องรู้จักผ่อนปรน ๆ

ข้อ ๗ เวชชาศิก ห้าม พระไม่ให้เที่ยวขอ ของ กิน นอกกาล แต่
 ไม่ให้เที่ยวเพ่ง ฟ่าน ตาม บ่อน ดีตวก แต่เหมือนตายเถาวัลดีตัดแต่
 ข้างปลาย ภายหลัง มันก็แตก ออก อีก ราก ของ เรือง นี้ อยู่ ข้าง
 รั้ว คน ไม่สามารถ ไร่ บวช แต่ บวช แล้ว ไม่ได้ ผัก สอน จับมาแต่
 ราก นั้นแต่ จึง จะ หมก พระ เช่น นั้น ๆ

ข้อ ทั้ง หลาย ขึ้น นอก จาก ที่ กล่าวมานี้ นั้น เห็น ด้วย เว้นไว้
 แต่ จะ อ่าน ผ่าน ไป ด้วย ไม่ทัน พิจารณา

(สง พระนาม) กรม-วิชิรญาณวโรรส

กำหนดวันทำวิสาขบูชา มาฆบูชา แลเข้าพรรษา

วันเพ็ญในเดือน พฤษภาคม เป็นวันทำวิสาขบูชา จะตก
ในเดือน ๒ หรือ ในเดือน ๓ ก็ตาม ๑ ถ้าในเดือนนั้น มีวันเพ็ญ
๒ วัน เช่น ที่ ๑ กับ ที่ ๓๓ เช่นนี้ พึงทำในวันเพ็ญหลัง ๑

วันเพ็ญในเดือน กุมภาพันธ์ เป็นวันทำมาฆบูชา จะตกใน
เดือน ๓ หรือ ในเดือน ๔ ก็ตาม ๑ แต่ถ้าวันเพ็ญในกุมภาพันธ์นั้น
เป็นวันที่ ๑ หรือที่ ๒ มาฆบูชาเลื่อนไปทำในวันเพ็ญต้น ในเดือน
มีนาคม ๑

วันเข้าพรรษา คงมาในลำดับแห่งวันเพ็ญในเดือน กรกฎาคม
ถ้าในเดือนนั้นมีวันเพ็ญ ๒ วัน วันเข้าพรรษาอยู่ในลำดับแห่ง
วันเพ็ญหลัง ที่ โหระ ทศ อธิกมาสเป็นเดือน ๘ ต้องหน ๑
ถ้าต้องการรู้พิสดาร จงดูอธิบายต่อไปนี้ ๑

กรม-วชิรญาณวโรรส

อธิบายวิธีคำนวณวิสาขบูชา

๑ วิธีนับเวลา ใช้จันทรคติ คือ กำหนดตามความเค็รแห่ง
พระจันทร์มาก่อน ๑ ความเค็รแห่งพระจันทร์นั้น รอบพิภพคราว
หนึ่งจัดเอาเป็นเดือนหนึ่ง ๑๒ เดือนเป็นปี ๑

๒ ถ้าจะนับตามลำดับจันทรคติ เวลาคงโย้ไป เช่น ฤตุ

เจ้าพรรษาซึ่งเปนนำฝน อาจตกในหน้าหนาวหรือในหน้าร้อนก็ได้ เพราะหลักทั้งหลายเช่น ฝน ชุกก็ดี ผลไม้เผ็ดก็ดี ฤๅต้องตามฤๅ เนื่องด้วยสุริยคติ คือ ความเดิรแห่งพระอาทิตย์ ฯ

๓ คนมีความรู้ชั้น จึงได้ใช้สุริยคติเป็นหลัก ฯ ความเดิรแห่งพระอาทิตย์นั้น (พูดตามอย่างเก่า) รอบพิภพคราวหนึ่ง จึงเอาเปนปี ฯ

๔ ปีสุริยคติยาวกว่าปีจันทรคติ ๑๑ วันเศษ ฯ ปีคตาดกัน ๓๓ วันเศษ จึงเกิดทตอธิกมาส คือ เพิ่มเดือนจันทรคติขึ้นอีก ๑ เดือน ในปีนั้น เดือนจันทรคติจึงมี ๑๓ ฯ เมื่อเปนเช่นนั้น ความคตาดกันจึงเหลือเพียง ๓ วัน ที่นำฝนวกต่อไป ในปีข้างหน้า ส่วนวันนั้น เมื่อบัญญัติได้ ๑ วัน จึงเกิดทตอธิกวาร ฯ

๕ อธิกมาสนั้น ไม่เฉพาะต่อ ๓ ปีหนหนึ่ง ๒ ปีทตก็มี สุดแต่เศษวันบัญญัติได้เดือนหนึ่ง แต่ ๑๘ รอบปี คงมี ๗ หน ฯ

๖ การทตอธิกมาสของ โหร ไม่ได้ทตเมื่อเศษวันคตาดบัญญัติได้เดือนหนึ่ง ปล่อยให้กว่าจะถึงเดือน ๘ จึงทต เพราะกาลกำหนดที่ดำคัมในครั้งก่อน มีแต่วันเข้าพรรษา ฯ

๗ การทตอธิกมาสโดยวิธีปักชคณนา ทตเมื่อวันคตาดบัญญัติได้เดือนหนึ่ง อธิกมาสโดยวิธีนั้น จึงมียกเดือนไปไม่คงเดือนเหมือนของ โหร ฯ

๘ เมื่อยังไม่ได้ใช้บักข คณนา วิสาขบูชาคงทำในเดือน ๒
ขึ้นที่ ๑ แต่เมื่อใช้บักข คณนาขึ้น ถ้าเดือน อธิกมาสฝ่ายบักข
คณนามาหน้าเดือน ๒ นับเหลื่อมกันลงมา จนเดือน ๒ เป็น
เดือน ๕ วิสาขบูชาจึงทำในเดือน ๗ ซึ่งนับเป็นเดือน ๒ ๑

๙ โดยวิธีนี้ วันเพ็ญที่ทำวิสาขบูชาขึ้น มักได้กับฤกษ์
วิสาขะ ที่เรียกง่าย ๆ ว่า ฤกษ์ ๑๖ ตามปฏิทินของโหร ๑ ซึ่ง
นำความเข้าใจไปว่า จะต้องกำหนดให้ได้ฤกษ์ ๑๖ เป็นที่ตั้ง ๑
เมื่อเปรียบเทียบบักข คณนา แล ฤกษ์เคียงกันเข้า เช่น ในศก ๑๓๑
หรือจุลศักราช ๑๒๗๔ อธิกมาสฝ่ายบักขมาในเดือน ๗ ที่
ไม่ควรเลื่อนวิสาขบูชา แต่ยังไม่ได้ฤกษ์ ๑๖ ก็เกิดถ้าม
กันยุ่ง ๑

๑๐ พระราชกฤษฎีกาวิสาขบูชา ตั้งแต่รัชกาลที่ ๕ มา อนุโลม
ตามแบบของวัดธรรมยุต นำการทำวิสาขบูชาตามแบบนี้ให้
ใช้ทั่วไป ๑

๑๑ เพราะบักขคณนาไม่ได้ใช้ทั่วไป คนทั้งหลายจึงไม่เข้าใจ
ทางคำนวณวันทำวิสาขบูชา ที่สุดจนโหรเองก็ยังมิวถือเอา
ฤกษ์ ๑๖ เป็นที่ตั้ง แลประกาศในหมายส่งกรานต์ผัดนิยมไปก็มี
สมควรจะวางแบบไว้ให้เข้าใจทั่วไป ๑

๑๒ ครั้นจะกำหนดให้ทำวิสาขบูชาขึ้นที่ในเดือน ๒ ถ้าก็ผิด

นิยมของโลก เพราะ โลก มีความรู้ ขึ้น เพียงใด ก็ยิ่งนิยมใช้
ศรัทธาขึ้นเพียงนั้น จนถึงไม่ใช้ จันทร คติเลย ที่เดียว มากกว่ามาก ๆ

๑๓ เหน ควร กำหนด วัน ทำ วิสาขบูชา เทียบแบบ ศรัทธา คติ ซึ่ง
ใช้ อยู่ใน บ้านเมือง ใน เวลานั้น ๆ

๑๔ พึง กำหนด โดย สำนัญ นัย ว่า วัน เพ็ญ ใน เดือน พฤษภาคม
เป็น วัน ทำ วิสาขบูชา จะ ตก ใน เดือน ๖ หรือ ใน เดือน ๗ ก็ ตาม ๆ
ถ้า ใน เดือน นั้น มี วัน เพ็ญ ๒ วัน เช่น ที่ ๑ กับ ที่ ๓๑ เช่น นั้น
พึง ทำ ใน วัน เพ็ญ หลัง ๆ

วิธี คำนวณ วัน ทำ มาฆบูชา

๑๕ มาฆบูชา นั้น ได้ ทำ มา ใน วัด ธรรมยุต ก่อน พระ ราช
กุศล มาฆบูชา ก็ได้ ทำ อนุ โธม ตาม ช้าง วัด ตั้งแต่ รัชกาล ที่ ๕ ๆ

๑๖ วิธี คำนวณ วัน ทำ มาฆบูชา นั้น ก็ ต่าง ๆ กัน ๆ ตาม บัณฑิต
คณนา ถ้า มี อธิกมาส อยู่ นำ เดือน ๓ นับ เหลื่อม กัน ลง ไป จน
เดือน ๕ เป็น เดือน ๓ วัน มาฆบูชา จึง เลื่อน ไป ทำ ใน เพ็ญ เดือน ๕
หรือ เดือน ๓ เอง เป็น อธิกมาส นับ เดือน ๕ เป็น เดือน ๓ หลัง ทำ
มาฆบูชา ก็ เลื่อน เหมือน กัน นอกจาก นี้ คง ใน เพ็ญ เดือน ๓ ๆ วัน
เช่น นี้ มัก ได้ กับ ฤกษ์ มาฆะ ซึ่ง เรียก ง่าย ๆ ว่า ฤกษ์ ๑๐ จึง นำ
ความ เข้าใจ ไป ว่า วัน ทำ มาฆบูชา ต้อง ได้ ฤกษ์ ๑๐ ที่ ไหร่ ใช้ อยู่ ๆ
บางคน กำหนด ง่าย ๆ ว่า นับ ถอย หลัง เข้า ไป จาก วัน ทำ วิสาขบูชา

ถึงเดือนที่ ๓ เป็น วันทำมาฆบูชา ตามบักซ์ ถ้าเดือน ๕ เป็น
อธิกมาส นับถอยหลังแต่วิชาบูชา ต้องเป็น ๕ เดือน ๗

๑๗ มาฆบูชาเป็นพิธีน้อย แต่จัดว่ามาหน้าวิชาบูชา เป็นเหตุถาม
กันยุ่งเหมือนกัน ๗ ส้มควรจะวางแบบไว้ ดูจเดียวกับวันทำวิชาบูชา ๗

๑๘ พึงกำหนดโดยสามัญนัยว่า วันเพ็ญใน กุมภาพันธ์ เป็น
วันทำมาฆบูชา จะตกในเดือน ๓ หรือในเดือน ๕ ก็ตาม ๗ แต่
ถ้าวันเพ็ญใน กุมภาพันธ์ นั้น เป็นวันที่ ๓ หรือที่ ๒ มาฆบูชา
เลื่อนไปทำในวันเพ็ญต้นในมีนาคม ๗ ขอนแปลว่า หากเดือนกุมภาพันธ์
จกมี ๓๐ วัน หรือ ๓๑ วันแล้วไซ้ ก็จกมีวันเพ็ญเป็น ๒ เมื่อเป็นเช่นนั้น
ก็จกต้องเลื่อนไปทำในวันเพ็ญหลัง ดูจเดียวกับวิชาบูชา ๗

วิธีคำนวณ วันเข้าพรรษา

๑๙ วันเข้าพรรษา ผู้ไม่เข้าใจโหราศาสตร์ ต้องรอฟัง
ปฏิทินปีใหม่ว่า มีอธิกมาสหรือไม่ จึงจะสันนิษฐานลงได้ ๗ มี
เกณฑ์เป็นเครื่องกำหนดรู้ได้ โดยสะดวกดังนี้ ๗

๒๐ วันเข้าพรรษาคงมาในลำดับแห่งวันเพ็ญ ในกรกฎาคม ๗
ถ้าในเดือนนั้น มีวันเพ็ญ ๒ วัน วันเข้าพรรษาอยู่ในลำดับแห่ง
วันเพ็ญหลัง ๗ ตามนัยนี้ ถ้าเพ็ญเดือน ๘ ยังอยู่ในเดือน
มิถุนายน หรือวันที่ ๑ กรกฎาคม เป็นคราวที่เต็มอธิกมาสฝ่ายโหร
ที่เลื่อนวันจำพรรษาออกไปเดือนแปดอุตราษาฒ ๗

อธิบายในการใช้เวลาตามสุริยคติ แลเปรียบเทียบที่จะใช้ (สำหรับวาระกรรมยุดิกนิกาย)

ของ

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาวชิรญาณวโรรส

พระมหาสมณะ

อธิบายในการใช้เวลาตามสุริยคติ

๑ วิธีนับเวลา ใช้จันทรคติ คือ กำหนดความเต็มแห่งพระจันทร์มาก่อน ๆ ความเต็มแห่งพระจันทร์นั้น รอบพิภพคราวหนึ่งราว ๒๙ วัน ครึ่งกว่า จัดเอาเป็นเดือนหนึ่ง ๑๒ เดือนเป็น ๑ ปี ๆ

๒ ถ้าจะนับตามลำดับจันทรคติ เวลาคงโย้ไป เช่น ฤดูจำพรรษาซึ่งเป็นหน้าฝน อาจตกในหน้าหนาวหรือในหน้าร้อนก็ได้ เพราะหลักทั้งหลายเช่น ฝน ชุกก็ดี ผลไม้เผ็ดก็ดี ถูกต้องตามฤดู เนื่องด้วยสุริยคติ คือ ความเต็มแห่งพระอาทิตย์ ๆ

๓ คนมีความรู้ชั้น จึงได้ใช้สุริยคติเป็นหลัก ๆ ความเต็มแห่งพระอาทิตย์นั้น (พูดตามอย่างเก่า) รอบพิภพคราวหนึ่ง ๓๖๕ วันเศษ เกือบ ๑ เลี้ยวที่ ๕ จัดเอาเป็น ๑ ปี ๆ

๔ ปีสุริยคติดยาวกว่าปีจันทรคติ ๑๑ วันเศษ ๆ ๓ ปีคลาดกัน ๓๓ วันเศษ จึงเกิดทศอธิกมาส คือ เพิ่มเดือนจันทรคติขึ้นอีก ๑ เดือน ในปีนั้น เดือนจึงมากเสียถึงมี ๑๓ ๆ เดือนเช่นนี้ ความ

คลาดกันจึง เหลือเพียง ๓ วัน ที่นำผนวกต่อไป ในปีข้างหน้า ๑

ส่วนเศษ นั้นเมื่อ บัญจบได้ ๑ วัน จึงเกิด ทด อธิกวาร ๑

๕ อธิกมาส นั้น ไม่เฉพาะ ต่อ ๓ ปี ๑ หน หนึ่ง ๒ ปี ทดก็มี
สักแต่เศษ วัน บัญจบได้ เดือน หนึ่ง แต่ ๑๘ รอบปี คงมี ๗ หน ๑

๖ การ ทด อธิกมาส ของ โหร ใน เมือง เรา ไม่ได้ ทด เมื่อ เศษ
วัน คลาด บัญจบ ได้ เดือน หนึ่ง ปล่อยให้ กว่า จะ ถึง เดือน ๘ จึง ทด
เพราะ กาล กำหนด ที่ สำคัญ ใน ครั้ง ก่อน มี แต่ วัน เข้า พรรษา ๑

๗ การ ทด อธิกวาร ของ โหร ใน เมือง เรา ทด ใน ปลาย เดือน ๗
เพิ่ม แรม ๑๕ คำ ขึ้น อีก วัน หนึ่ง แต่ กำหนด ไม่ได้ แน่ เหมือน อธิกมาส
แต่ ราว ๕ ปี บาง ๖ ปี บาง ต่อ หน หนึ่ง ๑ ตาม สุริยคติ ที่ ใช้ อยู่ โดย มาก
บัดนี้ กล่าว โดย เขุยนัย ๕ ปี ทด ราว หนึ่ง ใน ปลาย เดือน
กุมภาพันธุ์ เพิ่ม วัน ที่ ๒๘ ขึ้น อีก วัน หนึ่ง ๑

๘ จะ ใช้ กำหนด เวลา ตาม ตำพิง จันทรคติ อย่าง เดียว ก็ ไม่ สำเร็จ
ใช้ อิง สุริยคติ ด้วย ก็ ยุ่ง โลก นี้ ความ รู้ ขึ้น เพียง ไต ก็ ยิง นิยม ใช้
สุริยคติ ขึ้น เพียง นั้น จน ถึง ไม่ ใช้ จันทรคติ เลย ที่ เดียว มาก กว่า มาก ๑

๙ ครั้ง พุทธ กาล เปน เวลา ที่ ใช้ จันทรคติ อิง สุริยคติ ๑ แต่
ความ เข้าใจ ของ พวก ภิกษุ ใน ครั้ง นั้น รู้จัก ใช้ แต่ จันทร คติ ตาม
พื้น เมือง ๑ มี ข้อ ข้าง คือ ใน วัตร ฎีกา ๑๖๓ ๑๖๔ ๑๖๕ ๑๖๖ ๑๖๗ ๑๖๘ ๑๖๙ ๑๗๐ ๑๗๑ ๑๗๒ ๑๗๓ ๑๗๔ ๑๗๕ ๑๗๖ ๑๗๗ ๑๗๘ ๑๗๙ ๑๘๐ ๑๘๑ ๑๘๒ ๑๘๓ ๑๘๔ ๑๘๕ ๑๘๖ ๑๘๗ ๑๘๘ ๑๘๙ ๑๙๐ ๑๙๑ ๑๙๒ ๑๙๓ ๑๙๔ ๑๙๕ ๑๙๖ ๑๙๗ ๑๙๘ ๑๙๙ ๒๐๐ ๒๐๑ ๒๐๒ ๒๐๓ ๒๐๔ ๒๐๕ ๒๐๖ ๒๐๗ ๒๐๘ ๒๐๙ ๒๑๐ ๒๑๑ ๒๑๒ ๒๑๓ ๒๑๔ ๒๑๕ ๒๑๖ ๒๑๗ ๒๑๘ ๒๑๙ ๒๒๐ ๒๒๑ ๒๒๒ ๒๒๓ ๒๒๔ ๒๒๕ ๒๒๖ ๒๒๗ ๒๒๘ ๒๒๙ ๒๓๐ ๒๓๑ ๒๓๒ ๒๓๓ ๒๓๔ ๒๓๕ ๒๓๖ ๒๓๗ ๒๓๘ ๒๓๙ ๒๔๐ ๒๔๑ ๒๔๒ ๒๔๓ ๒๔๔ ๒๔๕ ๒๔๖ ๒๔๗ ๒๔๘ ๒๔๙ ๒๕๐ ๒๕๑ ๒๕๒ ๒๕๓ ๒๕๔ ๒๕๕ ๒๕๖ ๒๕๗ ๒๕๘ ๒๕๙ ๒๖๐ ๒๖๑ ๒๖๒ ๒๖๓ ๒๖๔ ๒๖๕ ๒๖๖ ๒๖๗ ๒๖๘ ๒๖๙ ๒๗๐ ๒๗๑ ๒๗๒ ๒๗๓ ๒๗๔ ๒๗๕ ๒๗๖ ๒๗๗ ๒๗๘ ๒๗๙ ๒๘๐ ๒๘๑ ๒๘๒ ๒๘๓ ๒๘๔ ๒๘๕ ๒๘๖ ๒๘๗ ๒๘๘ ๒๘๙ ๒๙๐ ๒๙๑ ๒๙๒ ๒๙๓ ๒๙๔ ๒๙๕ ๒๙๖ ๒๙๗ ๒๙๘ ๒๙๙ ๓๐๐ ๓๐๑ ๓๐๒ ๓๐๓ ๓๐๔ ๓๐๕ ๓๐๖ ๓๐๗ ๓๐๘ ๓๐๙ ๓๑๐ ๓๑๑ ๓๑๒ ๓๑๓ ๓๑๔ ๓๑๕ ๓๑๖ ๓๑๗ ๓๑๘ ๓๑๙ ๓๒๐ ๓๒๑ ๓๒๒ ๓๒๓ ๓๒๔ ๓๒๕ ๓๒๖ ๓๒๗ ๓๒๘ ๓๒๙ ๓๓๐ ๓๓๑ ๓๓๒ ๓๓๓ ๓๓๔ ๓๓๕ ๓๓๖ ๓๓๗ ๓๓๘ ๓๓๙ ๓๔๐ ๓๔๑ ๓๔๒ ๓๔๓ ๓๔๔ ๓๔๕ ๓๔๖ ๓๔๗ ๓๔๘ ๓๔๙ ๓๕๐ ๓๕๑ ๓๕๒ ๓๕๓ ๓๕๔ ๓๕๕ ๓๕๖ ๓๕๗ ๓๕๘ ๓๕๙ ๓๖๐ ๓๖๑ ๓๖๒ ๓๖๓ ๓๖๔ ๓๖๕ ๓๖๖ ๓๖๗ ๓๖๘ ๓๖๙ ๓๗๐ ๓๗๑ ๓๗๒ ๓๗๓ ๓๗๔ ๓๗๕ ๓๗๖ ๓๗๗ ๓๗๘ ๓๗๙ ๓๘๐ ๓๘๑ ๓๘๒ ๓๘๓ ๓๘๔ ๓๘๕ ๓๘๖ ๓๘๗ ๓๘๘ ๓๘๙ ๓๙๐ ๓๙๑ ๓๙๒ ๓๙๓ ๓๙๔ ๓๙๕ ๓๙๖ ๓๙๗ ๓๙๘ ๓๙๙ ๔๐๐ ๔๐๑ ๔๐๒ ๔๐๓ ๔๐๔ ๔๐๕ ๔๐๖ ๔๐๗ ๔๐๘ ๔๐๙ ๔๑๐ ๔๑๑ ๔๑๒ ๔๑๓ ๔๑๔ ๔๑๕ ๔๑๖ ๔๑๗ ๔๑๘ ๔๑๙ ๔๒๐ ๔๒๑ ๔๒๒ ๔๒๓ ๔๒๔ ๔๒๕ ๔๒๖ ๔๒๗ ๔๒๘ ๔๒๙ ๔๓๐ ๔๓๑ ๔๓๒ ๔๓๓ ๔๓๔ ๔๓๕ ๔๓๖ ๔๓๗ ๔๓๘ ๔๓๙ ๔๔๐ ๔๔๑ ๔๔๒ ๔๔๓ ๔๔๔ ๔๔๕ ๔๔๖ ๔๔๗ ๔๔๘ ๔๔๙ ๔๕๐ ๔๕๑ ๔๕๒ ๔๕๓ ๔๕๔ ๔๕๕ ๔๕๖ ๔๕๗ ๔๕๘ ๔๕๙ ๔๖๐ ๔๖๑ ๔๖๒ ๔๖๓ ๔๖๔ ๔๖๕ ๔๖๖ ๔๖๗ ๔๖๘ ๔๖๙ ๔๗๐ ๔๗๑ ๔๗๒ ๔๗๓ ๔๗๔ ๔๗๕ ๔๗๖ ๔๗๗ ๔๗๘ ๔๗๙ ๔๘๐ ๔๘๑ ๔๘๒ ๔๘๓ ๔๘๔ ๔๘๕ ๔๘๖ ๔๘๗ ๔๘๘ ๔๘๙ ๔๙๐ ๔๙๑ ๔๙๒ ๔๙๓ ๔๙๔ ๔๙๕ ๔๙๖ ๔๙๗ ๔๙๘ ๔๙๙ ๕๐๐ ๕๐๑ ๕๐๒ ๕๐๓ ๕๐๔ ๕๐๕ ๕๐๖ ๕๐๗ ๕๐๘ ๕๐๙ ๕๑๐ ๕๑๑ ๕๑๒ ๕๑๓ ๕๑๔ ๕๑๕ ๕๑๖ ๕๑๗ ๕๑๘ ๕๑๙ ๕๒๐ ๕๒๑ ๕๒๒ ๕๒๓ ๕๒๔ ๕๒๕ ๕๒๖ ๕๒๗ ๕๒๘ ๕๒๙ ๕๓๐ ๕๓๑ ๕๓๒ ๕๓๓ ๕๓๔ ๕๓๕ ๕๓๖ ๕๓๗ ๕๓๘ ๕๓๙ ๕๔๐ ๕๔๑ ๕๔๒ ๕๔๓ ๕๔๔ ๕๔๕ ๕๔๖ ๕๔๗ ๕๔๘ ๕๔๙ ๕๕๐ ๕๕๑ ๕๕๒ ๕๕๓ ๕๕๔ ๕๕๕ ๕๕๖ ๕๕๗ ๕๕๘ ๕๕๙ ๕๖๐ ๕๖๑ ๕๖๒ ๕๖๓ ๕๖๔ ๕๖๕ ๕๖๖ ๕๖๗ ๕๖๘ ๕๖๙ ๕๗๐ ๕๗๑ ๕๗๒ ๕๗๓ ๕๗๔ ๕๗๕ ๕๗๖ ๕๗๗ ๕๗๘ ๕๗๙ ๕๘๐ ๕๘๑ ๕๘๒ ๕๘๓ ๕๘๔ ๕๘๕ ๕๘๖ ๕๘๗ ๕๘๘ ๕๘๙ ๕๙๐ ๕๙๑ ๕๙๒ ๕๙๓ ๕๙๔ ๕๙๕ ๕๙๖ ๕๙๗ ๕๙๘ ๕๙๙ ๖๐๐ ๖๐๑ ๖๐๒ ๖๐๓ ๖๐๔ ๖๐๕ ๖๐๖ ๖๐๗ ๖๐๘ ๖๐๙ ๖๑๐ ๖๑๑ ๖๑๒ ๖๑๓ ๖๑๔ ๖๑๕ ๖๑๖ ๖๑๗ ๖๑๘ ๖๑๙ ๖๒๐ ๖๒๑ ๖๒๒ ๖๒๓ ๖๒๔ ๖๒๕ ๖๒๖ ๖๒๗ ๖๒๘ ๖๒๙ ๖๓๐ ๖๓๑ ๖๓๒ ๖๓๓ ๖๓๔ ๖๓๕ ๖๓๖ ๖๓๗ ๖๓๘ ๖๓๙ ๖๔๐ ๖๔๑ ๖๔๒ ๖๔๓ ๖๔๔ ๖๔๕ ๖๔๖ ๖๔๗ ๖๔๘ ๖๔๙ ๖๕๐ ๖๕๑ ๖๕๒ ๖๕๓ ๖๕๔ ๖๕๕ ๖๕๖ ๖๕๗ ๖๕๘ ๖๕๙ ๖๖๐ ๖๖๑ ๖๖๒ ๖๖๓ ๖๖๔ ๖๖๕ ๖๖๖ ๖๖๗ ๖๖๘ ๖๖๙ ๖๗๐ ๖๗๑ ๖๗๒ ๖๗๓ ๖๗๔ ๖๗๕ ๖๗๖ ๖๗๗ ๖๗๘ ๖๗๙ ๖๘๐ ๖๘๑ ๖๘๒ ๖๘๓ ๖๘๔ ๖๘๕ ๖๘๖ ๖๘๗ ๖๘๘ ๖๘๙ ๖๙๐ ๖๙๑ ๖๙๒ ๖๙๓ ๖๙๔ ๖๙๕ ๖๙๖ ๖๙๗ ๖๙๘ ๖๙๙ ๗๐๐ ๗๐๑ ๗๐๒ ๗๐๓ ๗๐๔ ๗๐๕ ๗๐๖ ๗๐๗ ๗๐๘ ๗๐๙ ๗๑๐ ๗๑๑ ๗๑๒ ๗๑๓ ๗๑๔ ๗๑๕ ๗๑๖ ๗๑๗ ๗๑๘ ๗๑๙ ๗๒๐ ๗๒๑ ๗๒๒ ๗๒๓ ๗๒๔ ๗๒๕ ๗๒๖ ๗๒๗ ๗๒๘ ๗๒๙ ๗๓๐ ๗๓๑ ๗๓๒ ๗๓๓ ๗๓๔ ๗๓๕ ๗๓๖ ๗๓๗ ๗๓๘ ๗๓๙ ๗๔๐ ๗๔๑ ๗๔๒ ๗๔๓ ๗๔๔ ๗๔๕ ๗๔๖ ๗๔๗ ๗๔๘ ๗๔๙ ๗๕๐ ๗๕๑ ๗๕๒ ๗๕๓ ๗๕๔ ๗๕๕ ๗๕๖ ๗๕๗ ๗๕๘ ๗๕๙ ๗๖๐ ๗๖๑ ๗๖๒ ๗๖๓ ๗๖๔ ๗๖๕ ๗๖๖ ๗๖๗ ๗๖๘ ๗๖๙ ๗๗๐ ๗๗๑ ๗๗๒ ๗๗๓ ๗๗๔ ๗๗๕ ๗๗๖ ๗๗๗ ๗๗๘ ๗๗๙ ๗๘๐ ๗๘๑ ๗๘๒ ๗๘๓ ๗๘๔ ๗๘๕ ๗๘๖ ๗๘๗ ๗๘๘ ๗๘๙ ๗๙๐ ๗๙๑ ๗๙๒ ๗๙๓ ๗๙๔ ๗๙๕ ๗๙๖ ๗๙๗ ๗๙๘ ๗๙๙ ๘๐๐ ๘๐๑ ๘๐๒ ๘๐๓ ๘๐๔ ๘๐๕ ๘๐๖ ๘๐๗ ๘๐๘ ๘๐๙ ๘๑๐ ๘๑๑ ๘๑๒ ๘๑๓ ๘๑๔ ๘๑๕ ๘๑๖ ๘๑๗ ๘๑๘ ๘๑๙ ๘๒๐ ๘๒๑ ๘๒๒ ๘๒๓ ๘๒๔ ๘๒๕ ๘๒๖ ๘๒๗ ๘๒๘ ๘๒๙ ๘๓๐ ๘๓๑ ๘๓๒ ๘๓๓ ๘๓๔ ๘๓๕ ๘๓๖ ๘๓๗ ๘๓๘ ๘๓๙ ๘๔๐ ๘๔๑ ๘๔๒ ๘๔๓ ๘๔๔ ๘๔๕ ๘๔๖ ๘๔๗ ๘๔๘ ๘๔๙ ๘๕๐ ๘๕๑ ๘๕๒ ๘๕๓ ๘๕๔ ๘๕๕ ๘๕๖ ๘๕๗ ๘๕๘ ๘๕๙ ๘๖๐ ๘๖๑ ๘๖๒ ๘๖๓ ๘๖๔ ๘๖๕ ๘๖๖ ๘๖๗ ๘๖๘ ๘๖๙ ๘๗๐ ๘๗๑ ๘๗๒ ๘๗๓ ๘๗๔ ๘๗๕ ๘๗๖ ๘๗๗ ๘๗๘ ๘๗๙ ๘๘๐ ๘๘๑ ๘๘๒ ๘๘๓ ๘๘๔ ๘๘๕ ๘๘๖ ๘๘๗ ๘๘๘ ๘๘๙ ๘๙๐ ๘๙๑ ๘๙๒ ๘๙๓ ๘๙๔ ๘๙๕ ๘๙๖ ๘๙๗ ๘๙๘ ๘๙๙ ๙๐๐ ๙๐๑ ๙๐๒ ๙๐๓ ๙๐๔ ๙๐๕ ๙๐๖ ๙๐๗ ๙๐๘ ๙๐๙ ๙๑๐ ๙๑๑ ๙๑๒ ๙๑๓ ๙๑๔ ๙๑๕ ๙๑๖ ๙๑๗ ๙๑๘ ๙๑๙ ๙๒๐ ๙๒๑ ๙๒๒ ๙๒๓ ๙๒๔ ๙๒๕ ๙๒๖ ๙๒๗ ๙๒๘ ๙๒๙ ๙๓๐ ๙๓๑ ๙๓๒ ๙๓๓ ๙๓๔ ๙๓๕ ๙๓๖ ๙๓๗ ๙๓๘ ๙๓๙ ๙๔๐ ๙๔๑ ๙๔๒ ๙๔๓ ๙๔๔ ๙๔๕ ๙๔๖ ๙๔๗ ๙๔๘ ๙๔๙ ๙๕๐ ๙๕๑ ๙๕๒ ๙๕๓ ๙๕๔ ๙๕๕ ๙๕๖ ๙๕๗ ๙๕๘ ๙๕๙ ๙๖๐ ๙๖๑ ๙๖๒ ๙๖๓ ๙๖๔ ๙๖๕ ๙๖๖ ๙๖๗ ๙๖๘ ๙๖๙ ๙๗๐ ๙๗๑ ๙๗๒ ๙๗๓ ๙๗๔ ๙๗๕ ๙๗๖ ๙๗๗ ๙๗๘ ๙๗๙ ๙๘๐ ๙๘๑ ๙๘๒ ๙๘๓ ๙๘๔ ๙๘๕ ๙๘๖ ๙๘๗ ๙๘๘ ๙๘๙ ๙๙๐ ๙๙๑ ๙๙๒ ๙๙๓ ๙๙๔ ๙๙๕ ๙๙๖ ๙๙๗ ๙๙๘ ๙๙๙ ๑๐๐๐

เดือนวันเช้า พระราชาออกไป อีก สุกกบักษ์ นำ คือ เดือนหนึ่ง ส้มเตจ
พระบรมศาสดา ทรงพระอนุวตร ตามด้วย พระพุทธพจน์ ว่า “อนุชานามิ
ภิกษเว ราชาญ อนุวตฺตติ” ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ทำ
ตามพระราชา ฯ ข้อที่ว่าจะเดือนฤดูฝน ออกไป อีก เดือนหนึ่งนั้น
ก็ได้แก่ ทด อธิกมาศ ทำย ฤดูร้อน นั้นเอง ฯ

๑๐ ตามเรื่อง ที่กล่าว นำจะ สันนิษฐาน ว่า ครั้งนั้น เขา ทด
อธิกมาศ ต่อ ทำย เดือนแปด แต่ ข้อที่ อนุญาตให้ เดือนวัน ปวารณา
ออกไปได้ อีก เดือนหนึ่ง นำจะ เห็น ว่า เขา ทด อธิกมาศ ไม่ ยืน ที่ เช่น
ทด ต่อ เดือน ๘ หรือ เดือน ๑๐ กาล ที่ จำ พระราชา จึง เปน ๕ เดือน
เคย ปวารณา เพ็ญ เดือน ๑๑ เมื่อ เดือน ๑๑ นั้น เปน เดือน ๑๐ เดียวแล้ว
ก็ ต้อง เดือน ปวารณา ออกไป อยู่เอง ฯ อีก อย่าง หนึ่ง ข้อที่ ว่า
เดือนวัน ปวารณานั้น จะ เดือนตาม วัน จำ พระราชา ที่ เดือน ออกไป นั้น
ก็ อาจ เปน ได้ ฯ เช่นนี้ ทด อธิกมาศ ทำย เดือน ๘ ฯ แต่ ใน ปวารณา
ชั้นกะ กล่าว เหตุ เปน อย่าง อื่น ซึ่ง ไม่ นำ เห็น ส้ม ฯ

๑๑ แต่ ก่อน มา การ รู้จัก นับ ศักราช หรือ คั ก คง ยัง แคบ นับ
เพียง เหนือ ด้วย บุคคล เช่น คน เกิด ก็ ปี ก็ เรียก ว่า ได้ เท่า นั้น ฝน
หรือ ได้ เท่า นั้น เช้า (คือ กำหนด ด้วย นำ ทำ นา) เช่น พวก ภิกษุ ครั้ง
พุทธกาล นับ ปี ที่ เข้า มา บวช ว่า ได้ เท่า นั้น ฝน วิธี นี้ ยัง ใช้ มา
จน บัดนี้ เมื่อ ต้อง การ สืบ หา ชาว คราว ใน หน หลัง ยาว ออก จึง
รู้จัก กำหนด นับ ปี ถอย หลัง ตั้ง เปน ศักราช หรือ คั ก ฯ

๑๒ คักราช หรือ คัก นั้น มี หลัก ที่ กำหนด ตั้ง ๒ อย่าง ๑ อย่าง
หนึ่ง กำหนด เอา คติ แห่ง พระอาทิตย์ พระจันทร์ ที่ ร่วมกัน เช่น ตั้ง
จุดคักราช • อย่าง หนึ่ง กำหนด ตาม เหตุ การณ์ เช่น พุทธคักราช กำ
หนด เอา ปรีณิพพาน แห่ง สัมเด็จพระบรม ศาสดา แล รัตน โกสินทรคัก
กำหนด เอา ตั้ง กรุง รัตน โกสินทร์ ใน แผ่น ดิน พระบาทสมเด็จพระพุทธ
ยอดฟ้าจุฬาโลก เปน ตัวอย่าง ๑

๑๓ คักราช หรือ คัก ที่ ใช้ อยู่ใน บัดนี้ นับ บัดอดีต ก็มี นับ บัด
ปัจจุบัน ก็มี เช่น พุทธคักราช นี้เอง พวกเรา ใช้ นับ บัดอดีต พวก
อื่น ใช้ นับ บัดปัจจุบัน เขา นับ เกิน ของ เรา ๑ ปี คือ นับ เปน ปี ที่ ๑

๑๔ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อ ครั้ง ยัง
ทรงผนวช ได้ ทรง ตั้ง แบบ บัณฑนา ชน ได้ ใช้ ใน วัด ธรรมยุต
มาจนทุกวันนี้ ๑ ตาม แบบ นั้น ทด อธิกมาศ เมื่อ วัน คธาด บัญจบ
ได้ เดือน หนึ่ง ๑ โดยวิธีนี้ อธิกมาศ ฝ่าย บัณฑนา จึง มี ยัก เดือน ไป
ไม่ คง เดือน เหมือน ของ โหร ๑

๑๕ ท่าน ทรง ตั้ง บัณฑนา ชน ก็ เพื่อ จะ นำ จันทรคติ ให้
ใกล้ กับ สุริยคติ แต่ ใน ครั้ง นั้น บ้าน เมือง ยัง ไม่ได้ ใช้ สุริยคติ
แบบ บัณฑนา จึง ได้ เปน อยู่ เพียง เท่านั้น แต่ ใช้ กัน มา แต่ ใน หมู่
พระธรรมยุต

๑๖ เมื่อ เปน เช่น นี้ ถ้า อธิกมาศ ฝ่าย บัณฑนา มา ก่อน ของ โหร
หลาย เดือน การ บอก คักราช ข้าง วัด ต้อง เหลื่อม กัน ไป หลาย เดือน

จนเป็นเหตุมีวิคาสบูชา เดือน ๖ บ้าง เดือน ๗ บ้าง แต่เป็นแต่ทำ
ไปตามแบบเท่านั้น ไม่ได้ใช้เป็นเครื่องจตุจำ ชาวคราว เป็น
ข้อนำรำคาญอยู่ ฯ

๑๗ ครั้นจะเลิกแบบบักชกณนาเสีย ใช้นับเวลาเข้าหาประเพณี
เดิม ก็ผิดนิยมของโลก ดังกล่าวแล้วในข้อ ๘ ฯ

๑๘ ในเวลานี้ บ้านเมืองก็ใช้นับเวลาตามสุริยคติแล้ว ควร
คิดแก้ไขวิธีนับเวลาข้างวัดเข้าหาทางนั้น เช่นนี้จะเป็นหลักดี
กว่าวิธีซึ่งใช้อยู่บัดนี้ แลดีกว่าหันเข้าหาประเพณีเดิม ซึ่งมี
ได้ใช้เป็นหลักในการบ้านเมืองแล้ว ฯ

๑๙ ถ้าจะแก้ไขใช้ตามสุริยคติ จะขัดในทางพระคําสนา
อย่างไรบ้าง ฯ

๒๐ ข้อที่สมเด็จพระบรมศาสดาทรงพระอนุวัตรตามพระเจ้า
พิมพิสาร เพื่อให้ภิกษุทั้งหลายเลื่อนวันเข้าพรรษาออกไปอีกเดือน
หนึ่ง ซึ่งเล่ามาแล้วในข้อ ๘ นั้น แลทรงให้เห็นว่า พวกพระ
ยอมใช้นับเวลาตามจารีตของบ้านเมือง ฯ ตามบาฬิมหาปเทศ์ฝ่าย
พระวินัยข้อว่า สิ่งใดพระศาสดายังไม่ได้ทรงอนุญาต ถ้า
สิ่งนั้นอนุโลมสิ่งที่ทรงอนุญาตไว้แล้ว สิ่งนั้นย่อมควร ดังนั้น จะ
แก้ไขใช้นับเวลาตามสุริยคติ ไม่ผิดต่อการพระคําสนาโดยต้นแก้ว
เพราะในเวลานี้ บ้านเมืองก็ใช้นับเวลาตามสุริยคติเป็นหลัก ฯ

๒๑ แต่พุทธศักราชนั้น พวกเราใช้ตามจันทรคติ แลนับ

ต.เอี้ยกตออ มี ทั้ง เคษ เดือนเคษ วัน แต่ศักราชอื่นเขา นับเป็นปี ๆ
เท่า นั้น พวกเรา นับ ต.เอี้ยกตอจริง แต่ไม่ได้ประโยชน์อะไรยิ่ง
กว่าเขาสัก อย่างหนึ่ง เป็นแต่ได้ความลำบากกว่า จะนับอย่างเขา
แต่แก้มาขึ้นใหม่ในวันอื่นจะได้หรือมิได้ ฯ

๒๒ เห็นว่า พุทธศักราช ตั้งภายหลังแต่พุทธปรินิพพาน แก่ได้
ไม่ผิดทาง พระศาสนา แต่ตัวอย่างอื่น ๆ ก็มี เช่นคฤศต ศก
กำหนดเอาปี พระเยซู เกิด ขึ้นใหม่ในวันที่ ๑ มกราคม แต่พระ
เยซู ก็หาได้เกิดในวันนั้นไม่ รัตนโกสินทรศก กำหนดเอาปีที่
ตั้ง กรุงรัตนโกสินทร ขึ้นใหม่ในวันที่ ๑ เมษายน แต่กรุงรัตน
โกสินทรก็หาได้ตั้งในวันนั้นไม่ ทำวิชาชบชาไม่ตรงกับขึ้นพุทธ
ศักราช ก็เคยทำแล้ว ในคราววิชาชบชาเดือน ไม่ถูกคราว
อธิกมาสฝ่ายบักษ เช่นจักมีใน พฤษภาคมหน้า (ร.ศ. ๑๓๓) ฯ
ฝรั่งเขา ทำ พิธี วันเกิด พระเยซู ซึ่งเรียกว่า คฤศตมัส เขา ก็ ทำ
ในวันที่ ๒๕ ธันวาคม ก่อนเปลี่ยน ศก เดีย อีก ฯ

๒๓ วันขึ้น พุทธศักราช จะให้ไกลวิชาชบชา ก็ควรกำหนด
เอาวันที่ ๑ พฤษภาคม แต่เมื่อเพิ่งการดำ เสร็จแล้ว กำหนด
เอาวันที่ ๑ เมษายน ดีกว่า ฯ แต่จะใช้ บิบคยบั้น จะพาให้คำนวณ
เหตุ การณ ปาง หลัง คตาด เพราะจดหมายเหตุ ทั้งหลาย ได้ใช้
พุทธศักราช เป็น ปี อดีต ทั้งนั้น ควรใช้ปี อดีตไป ตามเดิม ฯ

๒๔ ฤดู ตามสุริยคติ จัดเป็น ๕ นิทาชฤดู กำหนดด้วย

พระอาทิตย์ โคจร ถึง กิ่ง พิกภพ ทาง ราศีเมษ ๑ วัตรสั้นตฤตุ กำหนด
ด้วย พระอาทิตย์ โคจร ถึง ที่ สุด ข้าง เหนือ ๑ สารท ฤตุ กำหนด
ด้วย พระอาทิตย์ โคจร กลับ ถึง กิ่ง พิกภพ ทาง ราศี ดุจ ๑๐ ลีลิต ฤตุ
กำหนดด้วย พระอาทิตย์ โคจร ถึง ที่ สุด ข้าง ใต้ ๑ ๗ ฤตุ ตาม จันทรคติ
จัด เปน ๓ เหมันตฤตุ กำหนด หลัง วัน พระ จันทร เพ็ญ เสวยฤกษ
กัตติกา ๑ ทิมห ฤตุ กำหนด หลัง วัน พระ จันทร เพ็ญ เสวย ฤกษ
ยักกณะ ๑ วัตรสั้น ฤตุ กำหนด หลัง วัน พระ จันทร เพ็ญ เสวย ฤกษ
อาดาพีหะ ๑ ๗ ชื่อ ฤตุ ตาม สุริยคติ ปรากฏโน บาฬีบ้างแต่ห่าง ๆ
เช่น มี เรื่อง เต่า ว่า ถึง น้า สารท ฤตุ ภิกษุ พากัน อาพาธ ด้มแดง
พระบรม ศาสตร์ ทรง พระ อนุญาต เกดส์ซ ทั้ง ๕ แดใน คธา อนุโมทนา
เสนาสนทาน แสดง ประโยชน์ ของ เสนาสนะ ว่า เปน ที่ บ้องกัน ฝนใน
ลีลิต ฤตุ เปน ตัวอย่าง ๗ แดใน พวก พระ ใช้ ฤตุ ตาม จันทรคติตาม
พนเมือง ๗ พระ พุทธบัญญัติ แด พระ พุทธา อนุญาต อื่น เหนือ ด้วย ฤตุ
ล้วน ใช้ ฤตุ จันทร คติ ทั้ง นั้น ๗ ครั้น จะ ใช้ ฤตุ ๕ ตาม สุริยคติ ขัด
ต่อ วัน เข้า พรรษา ที่ นับ เปน วัน ต้น แห่ง วัตรสั้น ฤตุ ซึ่งมาใน ลำดับ
แห่ง วัน เพ็ญ ใน เดือน กรกฏาคม เพราะตาม สุริยคติ วัตรสั้นตฤตุ
ตกใน วันที่ ๒๑ มิถุนายน ๗ อย่างไรก็ดี การ นับ ฤตุ เดียวนี้ ก็ไม่
ได้ ใช้ ใน ศุภมาตร นอกจาก พวก พระ ใช้ ใน ทางพระ ศาสตร์ ถึงจะ
คงใช้ อย่างเดิม ไป ก็ ได้ ๗

๒๕ อื่นวันทำ อุโบสถ ของ พระนั้น แม้ ไม่ มีนิยามตงไปขัด

ว่า จะต้อง ตรง วัน พระจันทร์ เพ็ญ พระจันทร์ดับ เป็นแต่เพียง
ว่า ๓๕ วัน หรือ ๓๕ วัน หนหนึ่ง อย่าให้ถึง ๓๖ วัน ก็แล้วกัน แม้
อย่างนั้น จับ วัน พระจันทร์ เพ็ญ พระจันทร์ดับ เป็นเครื่อง กำหนด
สตวกกว่าอย่างอื่น จึงได้ใช้ เป็น ประเพณีมา แต่การนั้น
ก็จะยัง หลวม ไม่ได้ หมายความว่า ใน พระคัมภีร์ จึงกล่าวถึง
วัน อุโบสถ ของ พระสอง พวกแย้งกัน ของ ฝ่ายหนึ่ง เป็น วันที่ ๓๕
ของ อีกฝ่ายหนึ่ง เป็น วันที่ ๓๕ ๗ วัน ทำ อุโบสถ นี้ จะ จับ เดือน
สุริยคติ เป็น หลักไม่สตวก เช่น ใน เดือน มี วัน ๓๓ จะ ทำ อุโบสถ
ใน วันที่ ๓๕ หนหนึ่ง อีก หนหนึ่ง จะ ทำ ใน วันที่ ๓๓ ก็ เป็น ๓๖ วัน
ไป เกิน กำหนด ใช้แบบ บัณฑิตเจ้าเร็จ ของ สมเด็จพระเจ้าบรม
วงศ์เธอ กรม พระยา ปวเรศวริยาตงกรณ์ เป็น ตาราง บอก วัน
อุโบสถ สตวก กว่า ๗

๒๒ วัน ธรรมสวนะ นั้น แม้มีใน พระพุทธานุญาตให้ทำใน ดิถี
ที่ ๘ แห่ง บัณฑิต วัน หนึ่ง ที่ ๓๕ หรือ ที่ ๓๕ วัน หนึ่ง ก็จริง ถึง
อย่างนั้น มีเทศนาใน วันอื่น ก็ไม่มีโทษ ทั้งใน เวลานั้น วัน
อาทิตย์ เป็น ที่หยุด การ งาร ทั่วไป อย่างไร ก็คง ต้อง เลิกไป ตั้งใน
วัน อาทิตย์ คราว หนึ่ง เมือง พม่าได้นำ ทางไป แล้ว ๗

๒๓ วาร ๗ นั้น ห้ามมี ชื่อ รูป ใน บาฬีไม่ แต่ครั้งนั้น ก็ใช้กันแล้ว
ปรากฏ ใน มหา ชนธกะ คัมภีร์ มหาวรรค กำหนด กาล ที่ สมเด็จพระบรม
ศาสดา เสด็จ อยู่ ณ ะ ร่มไม้ นั้น ๗ ใน จังหวัด พระ มหาโพธิ เป็น

สัตตาทะ ๆ ไป แต่ในวัดสุปัฏนารายิก ชั้นกระคัมภีร์นั้น ทรงอนุญาตให้
ภิกษุผู้จำพรรษา เมื่อมีเหตุสมควร ไปแรมในที่อื่นได้ชั่วสัตตาทะ
หนึ่ง ยังมีที่มาอีกหลายแห่ง ๆ เมื่อรู้จักใช้แล้ว ในไม่เรียก
ชื่อเลย ๆ เหนว่องรอยอยู่ในเรื่องข้างต้นนั้นเองว่า ทรอยจะใช้
ปรณสังขยา เป็นเครื่องนับว่า วารที่ ๑ วารที่ ๒ เป็นต้น เช่น
พวกจีนใช้กัน ๆ ข้อว่าเด็จจประทับณะร่วมไม้ฉัน ๆ สถานที่สัตตาทะ
รวม เป็น ๗ สัตตาทะนั้น น่าจะเป็นตำบลละ ๑ วาร แห่ง สัตตาทะ รวม
เป็น สัตตาทะ เดียวเท่านั้น ๆ เรียกสั้นว่า ที่ ๑ แห่ง สัตตาทะ ที่ ๒ แห่ง
สัตตาทะ คราวนี้ กลายเป็น สัตตาทะที่ ๑ สัตตาทะที่ ๒ ไป ๆ แต่ใน
ฝ่าย พระก็ใช้กัน อยู่แล้ว ทั้งเป็น เครื่องกำหนดนับสั้น ๆ ควรใช้ได้
แต่ชื่อ นั้น โดยมาก เรียกตาม พระเคราะห์ ๗ สังเกตง่ายกว่าเรียก
ตามปรณสังขยา แต่ใช้กัน มาจน ชิน แล้ว ควรใช้ตาม นัยนั้น ๆ

๒๘ กำหนด เบ็ดียน ขึ้นวันใหม่ แต่ก่อน กำหนด ด้วย ดวงอาทิตย์
อุทัย คนไม่เข้าใจใช้ สุริยคติ กาด ก็ยังนับ เช่น นั้น ครั้งพุทธกาล
กำหนด เขา เวตาอรุณ ขึ้น ที่เรียกว่า แดง ทอง ก็อย่าง เดียว กัน แต่
ค่อยตเอียดกว่า เพราะ กำหนด เขา เหนเพียง แดงของ พระอาทิตย์ ยังไม่
ทัน เหนดวง ๆ กำหนดวันใหม่ ด้วย อาทิตย์ อุทัย เช่น นี้ ใช้ได้ แต่ใน
ประเทศ ที่ ตั้ง อยู่ ส่วน กตาง แห่ง พิกพ ใน ประเทศ ที่ ตั้ง อยู่ ส่วน เหนือ
หรือ ส่วนใต้ แห่ง พิกพ ใช้ไม่ได้ เช่น ประเทศ เหนือ น่า พระอาทิตย์
เคิร เหนือ มี กตาง วัน มาก กตาง คิน น้อย จน ถึง ไม่มี เลย น่า พระ

อาทิตย์ได้ ก็กลับตรงกันข้าม มีกลางวันมาก จนถึงไม่เห็น
แสงพระอาทิตย์เลย ประเทศใดก็เป็นเช่นนั้นเหมือนกัน แต่ตรง
กันข้ามกับประเทศเหนือ ๆ ประเทศเราอยู่เหนือหน่อยหนึ่ง ใน
เดือน พฤษภาคม สว่างก่อนย่ำรุ่งกว่านาฬิกา ๑ เวลาย่ำค่ำแล้ว ยัง
สว่าง ในเดือน ธันวาคม ย่ำรุ่งยังมีมืด แต่มืดก่อนย่ำค่ำ สังเกตคงจะ
รู้ได้ ๆ กำหนดขึ้นวันใหม่ด้วยอาทิตย์อุทัย ใช้ไม่ได้ทั่วไป เช่น
นี้ โหราจารย์จึงกำหนดเอาดาวบาง อย่าง อัน เวียนบีมุจบ รอบ ตรงตั้ง
(วิมส์ ฌัน ตก) บีมุจบขึ้นวันใหม่เมื่อเที่ยงคืน ๆ ธรรมเนียม
พวกเราได้ใช้ ในการบอกอนุศาสตร์ อยู่แล้ว ควรใช้ ในกิจทั่ว
ไป แต่ในกิจอันเนื่องในพระวินัย ต้องกำหนดวันใหม่ด้วยเวลาด
อรุณขึ้นตามเดิม ๆ

๒๙ การนับเวลาดซึ่งเป็นส่วนแห่งวัน ในครั้งโบราณ กาด
กลางวันกำหนดด้วยเงาแดด เช่นมาในอนุศาสตร์ กลางคืนกำหนด
ด้วยดาวฤกษ์ เมื่อมนุษย์มีความรู้ละเอียดเข้า ก็คิดทำเครื่อง
กำหนดละเอียดเข้า จนถึงทำนาฬิกาข้อมือในบัดนี้ ๆ วิธีนี้ได้นำมา
ใช้ในการบอกอนุศาสตร์ เป็นความสมควรนัก เพราะได้ประโยชน์
ที่ประสงค์ละเอียดกว่าเดิม ๆ

๓๐ รวมเหตุอันพิจารณา มา ตั้งแต่ข้อ ๒๐ ถึงข้อ ๒๙ สันนิษฐาน
ว่า จะนับเวลาดตามสุริยคติใช้ได้ แต่ต้องรู้จักเลือกใช้ ๆ

ระเบียบที่จะใช้

๓๑ ค่ำ นับแต่ปี พระพุทธเจ้า นิพพาน เป็นปี อดีต เปลี่ยน ค่ำใหม่
 ใน วัน ที่ ๑ เมษายน เช่น วันที่ ๑ เมษายน ร.ศ. ๑๓๓ นับ พุทธศักราช ๒๔๕๕ ฯ

๓๒ เดือน จัดเป็น ๑๒ คงที่ ไม่มี อธิกมาส มี ชื่อ แด่ จำนวน
 ดังต่อไปนี้

๑	จัตมา มาได้	คือ	เมษายน	๓๐	วัน
๒	แควธา มาได้	,,	พฤษภาคม	๓๑	,,
๓	เชษฐ มาได้	,,	มิถุนายน	๓๐	,,
๔	อาศัพห มาได้	,,	กรกฎาคม	๓๑	,,
๕	ดาวน มาได้	,,	สิงหาคม	๓๑	,,
๖	โปศกต มาได้	,,	กันยายน	๓๐	,,
๗	อัสสย มาได้	,,	ตุลาคม	๓๑	,,
๘	กตติ มาได้	,,	พฤศจิกายน	๓๐	,,
๙	มาคลีร มาได้	,,	ธันวาคม	๓๑	,,
๑๐	ปุสส์ มาได้	,,	มกราคม	๓๑	,,
๑๑	มาฆ มาได้	,,	กุมภาพันธ์	๒๘	,, โดยปกติ
				๒๙	,, โดยอธิกทิน
๑๒	ผศกุน มาได้	,,	มีนาคม	๓๑	,,

๓๓ บอก ค่ำกราช ในภาษามคธ ใช้ชื่อข้างหน้า ในภาษา
 ไทย ใช้ชื่อข้างหลัง ฯ

๓๕ วันแห่งเดือน เรียกในภาษามคธว่า ทิน นัยโดยลำดับ
 ปุรณสังขยา ดังต่อไปนี้

ปุรณสังขยา	ทิน	วันที่	
ปุจัม	ทิน	วันที่	๑
ทุติย	„	„	๒
ตติย	„	„	๓
จตุตถ	„	„	๔
ปณจัม	„	„	๕
ฉัฐจ	„	„	๖
สัตตม	„	„	๗
อัฐจัม	„	„	๘
นวม	„	„	๙
ทศม	„	„	๑๐
เอกาทศม	„	„	๑๑
ทวิทศม	„	„	๑๒
เตรศม	„	„	๑๓
จตุทศม	„	„	๑๔
ปันนรศม	„	„	๑๕
โสฬศม	„	„	๑๖
สัตตศม	„	„	๑๗
อัฐจวารศม	„	„	๑๘

เขกุนวิสัติม	ทิน	วันที่	๑๙
วิสัติม	”	”	๒๐
เขกวิสัติม	”	”	๒๑
พาวิสัติม	”	”	๒๒
เตวิสัติม	”	”	๒๓
จตวิสัติม	”	”	๒๔
บญฺจวิสัติม	”	”	๒๕
นฬพิสัติม	”	”	๒๖
ลัคควิสัติม	”	”	๒๗
อฏฺฐวิสัติม	”	”	๒๘
เขกุนคัสติม	”	”	๒๙
คัสติม	”	”	๓๐
เขกคัสติม	”	”	๓๑
๓๕	วันแห่ง สัตตาทะ	เรียก	วาร มี ชื่อ ดังนี้
๑	อาทิจจวาร		วัน อาทิตย
๒	จันทวาร		วัน จันทร
๓	ภุมมวาร		วัน อังคาร
๔	วุทธวาร		วัน พุธ
๕	วิหังปทวาร		วัน พฤหัสบดี
๖	สุกัถวาร		วัน ศุกร
๗	โสธวาร		วัน เสาร์

ชื่ออื่นซึ่งเป็นไวพจน์ของชื่อเหล่านี้ก็ใช้ได้ เช่น รวีวาร วัน
อาทิตย์ สลิวาโร วันจันทร์ เป็นต้นอย่าง ๑

๓๖ ฤกษ์นั้นใช้ ๓ คงเดิม มีชื่อแต่กำหนดชั้นต้นดังนี้

๑ เหมันต์ ฤกษ์ ฤกษ์หนาว ชั้นต้นในวันเป็นลำดับแห่งวันเพ็ญ
ในเดือนพฤศจิกายน ๑

๒ คิมห์ ฤกษ์ ฤกษ์ร้อน ชั้นต้นในวันเป็นลำดับแห่งวันเพ็ญใน
เดือนมีนาคม ๑

๓ วัลส์ถาน ฤกษ์ ฤกษ์ฝน ชั้นต้นในวันเป็นลำดับแห่งวันเพ็ญใน
เดือนกรกฎาคม ๑

ถ้าในเดือนใดมีวันเพ็ญ ๒ กำหนดเอาวันเพ็ญหลัง ๑

๓๗ เวลาส่วนแห่งวันนั้น ใช้ชื่อนี้ในภาษามคธ ดังนี้

นาฬิกา คือ โมง หรือ ท่ม ส่วนที่ ๒๕ แห่งวัน

ดิศ์ตา ,, มิหนิต หรือ นาฑี ,, ๒๐ แห่งนาฬิกา

วิดิศ์ตา ,, เสกนัต หรือ วินาฑี ,, ๒๐ แห่งดิศ์ตา

๓๘ ฟังนับตั้งแต่เที่ยงคืน เป็นต้นไปว่า ๑ นาฬิกา ๒ นาฬิกา จน

๓๒ นาฬิกาแล้ว นับแต่เที่ยงวัน ตั้งแต่ ๑ นาฬิกาไปอีก จน ๑๒

นาฬิกาเป็นที่สุด ๑ เรียกในภาษามคธ เที่ยงคืนว่า วิมชฌันติโก

เขียนลงว่า วิ. เที่ยงวันว่า มชฌันติโก เขียนลงว่า ม. ๑

๓๙ วิธีนับเวลาดตามสุริยคตินี้ ฟังใช้ในการบอกศักราช

ประจำวันเมื่อไหว้พระเวลาดำ บอกศักราชเทศนาในวันธรรมสวนะ

ที่เคยใช้แบบวัดตาม บั๊กชคณนา แด บอกรอกุคาคัน เมื่อให้อุปสมบทเสร็จ ฯ

๕๐ ส่วนวันทำอุโบสถนั้น ฟังใช้ตามแบบบั๊กษดำเร็จ ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์ เปน เครื่องกำหนด แต่ไม่ต้อง ใช้ ในการบอก ศักราช เพราะบั๊กชคณนาไม่ได้ เปน แบบ ใช้ ทั่วไป ในกิจอื่น ฯ

๕๑ ส่วน วัน ธรรมสวดนะ นั้น ในเวลานี้ ใช้ตามบั๊กชคณนา ไปก่อนก็ยังไม่ได้ แต่บอก ศักราช เทคณา ใช้ตาม สุริยคติ ฯ

๕๒ วิธี นับ อุโบสถ ในการ บอก ฤดู ฟังกำหนดตาม เดือน ถ้า ใน ฤดูโต ทุก เดือน มีวันเพ็ญ แต่ ๑ ใน ฤดูนั้น มี อุโบสถ ๘ ถ้าใน ฤดูโต เดือน มีวันเพ็ญ ๒ ก็มี ใน ฤดูนั้น อุโบสถ ๑๐ เช่นใน คิมห ฤดูหน้า เดือนเมษายน (ร.ศ. ๑๓๓) มีวันเพ็ญ ๒ มี อุโบสถ ๑๐ ฯ

๑ แบบ บอก ศักราช ประจำ วัน

(วันที่ ๑ เมษายน ร.ศ. ๑๓๓)

ยัมหม์ ไช มย์ ฯ เป ฯ ปรีนิพพุโต ฯ ศโต บัญจาย ยาวชชตนา บณัจบณเฑาต์ สัจจันตร จตุตตาทิกานิ เทอ สัจจันร สหัตถ์ทานิ อติกกนตานิ ฯ บัจจุบณน กาล วเลณ จิตตมาตัสส ปจุม ทิน วารวเลณ ปน จันทวารโ โหติ ฯ เอตตัก กาล โย เตน ภควตา ฯ เป ฯ

คำแปล

จำ เต็มแต่ ปรีนิพพาน นั้น มาจน วัน นี้ พระพุทธ ค้านกาล ถ่วง แล้ว ๒๕๕๕ ปี บตยุบณนสมัย เมษายนมาต์ วันที่ ๑ จันทรवार ฯ ต ฯ

๒ แบบ บอก คักราชเทศนา ในวันธรรมสวนะ

(วันที่ ๓๐ พฤษภาคม ร.ศ. ๑๓๑)

อิทานิ คัสส์ ภควโต อรหโต สัมมาสัมพุทฺธัสส์ ปรินิพพานโต
บุญงาย บัญจบเบเณส สัจจันตฺตโร จตุตถาทิกานิ เทว สัจจัน-
ตฺตสฺสทานิ อตฺถกกันตานิ ฯ บัจจุปฺบันน กาลวเสน เวธามาส์สัสส์ คัสสิม
ทินน วารวเสน ปน วิหฺมฺปิตวาโร โหติ ฯ เหว คัสส์ ภควโต
ปรินิพพานา สำนายุกาลคณนา สัสสกเขตฺตพฺพา ฯ เป ฯ ตโต ปรี
สัสกัจจ ชฺม โม โสตฺตฺโพ ฯ

คำแปล

ศุภมัสฺสํ พระ พุทฺธ คำสอนายุกาล จำเดิมแต่ปรินิพพาน แห่ง
พระองค์ สัมเด็จพระ ผู้มี พระ ภาค อรหันต สัมมา สัมพุทฺธเจ้า นั้น บัดนี้
ล่วงแล้ว ๒๕๕๕ พรรษา บัตยฺบันนสมฺมัย พฤษภาคมมาต์ วันที่ ๓๐
พฤษหฺดับทีวาร ขอ พุทฺธบริษฺท กำหนดนึบ คำสอนา ยุกาล จำเดิม
แต่ปรินิพพาน แห่ง พระ องค์ สัมเด็จพระ ผู้มี พระ ภาคเจ้า นั้น ด้วย
ประการ หนึ่ง ๑๓ ๑ แล้ว จงตั้ง สมนินนาหารจิตตฺตํพง ธรรมภาษิต ตั้ง
จะแสดง บัดนี้ โดยเคารพ เทอญ ฯ

๓ แบบ บอก อนุศาสน์

(วันที่ ๑๘ กรกฎาคม ร.ศ. ๑๓๑)

ศฺวฺ ไชลฺลี คัสส์ ภควโต อรหโต สัมมาสัมพุทฺธัสส์ ปริ-
นิพพานโต จตุตถาทิกานิ ทินนินน วิสัสสสฺสหัสส์ สำนมฺปรี บัญจ-

บ.ม. มาสาย ล้วจันเรล อธิกกันเตล นัยเบเฆมาลเม ล้วจันเร
 คิมหอกุม อาลาฬห มาลลล อฏฐารลเม ทิน วิหัมปติวาเร
 มชฌนตักโต ทิวล นาพิกา โลฬล ลิต์ตาทิกาล อติกันตาล
 อุปัมบโน ๗เป๗

คำแปล

ท่าน อุปสมบทแล้ว นัยจำ เดิมแต่ ปรีนิพพาน แห่ง พระองค์ ล้มเตจ
 พระผู้มี พระภาค อรหันต ล้มมา ล้มพุทธเจ้า นั้น ปี ล่วง มาแล้ว ๒๕๕๕
 บัตยุบันนลัมย ในปี ที่ ๒๕๕๖ คิมหอกุ กรกฏากม มาล วันที่ ๑๘
 พุทฺธลัมปติวาร คำนวน กาล แต่ เทียง วัน มา ๒ นาฬิกา ๑๖ ลิปดา ล่วง
 แล้ว ๗๓๗

วันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ ในปี มี อธิกทิน ในการ บอก ศักราช
 ว่า ตั้ง นี้ มาฆมาลลล อธิกกุ เอกุณทิลลิม ทิน บัตยุบันนลัมย
 กุมภาพันธ์ มาล วันที่ ๒๘ เป็น อธิกทิน ๗ ในการ บอก อนุศาสน์ ว่า
 ตั้ง นี้ มาฆมาลลล อธิกกุเต เอกุณทิลลิม ทิน ความ อย่าง
 เดียวกัน ๗

วิธี คำนวน อธิกทิน

๑ ถ้าจะใคร่รู้ว่า อธิกทิน มีในปีไหน ฟัง ตั้ง พุทธ ศก
 บัตยุบันนล เอ ๕๕๒ ลบ เอ ๕ หาร ถ้า มี เศษ เป็น ปี ปกติ
 ถ้า ไม่มี เศษ เป็น ปี มี อธิกทิน ๗

อุทาหรณ ๗ พุทธ ศก ๒๕๕๕ (ร.ศ. ๑๓๐) มี อธิกทิน ๗

๒ แต่ ถ้า เมื่อ ดบ แล้ว เดช เหลือ มี จำนวน ถ้วน ร้อย ๕๐ หาร
มี เศษ แม้ ๕ หาร ขาด ใน ปี นั้น ไม่ ทด อธิกทิน ๑

อุทาหรณ์ ๑ พุทธ ศก ๒๕๕๒ (ร.ศ. ๑๑๘) ไม่มี อธิกทิน

๓ แต่ ถ้า เมื่อ ดบ แล้ว เศษ เหลือ มี จำนวน ถ้วน ร้อย ๕๐ หาร
ขาด ใน ปี นั้น ทด อธิกทิน ๑

อุทาหรณ์ ๑ พุทธ ศก ๒๕๕๒ (ร.ศ. ๒๑๘) ข้าง น้ํา ทด อธิกทิน ๑

แบบ ถวาย ลติเรก ๑ ล ๑ ซึ่งใช้อยู่ในปัจจุบัน

ระเบียบ สำหรับ ใช้ เมื่อ บรม ราช ๑ ภิเศก แล้ว

คำ ถวาย อติเรก

อติเรก วรรค์ สต์ ชิวตุ ๑

อติเรก วรรค์ สต์ ชิวตุ ๑

อติเรก วรรค์ สต์ ชิวตุ ๑

ที่หมาย โภ โหตุ อโรโค โหตุ ๑

ที่หมาย โภ โหตุ อโรโค โหตุ ๑

สุโขโต โหตุ ประเมษฐ์ มหาราช ๑

ลิตธิ กิจจํ ลิตธิ กัมมํ ลิตธิ ตาโม ชโย นิจจํ

ประเมษฐ์ มหาราช วรรค์ ภาวตุ สัพพทา ๑

ขอ ถวาย พระ พร ๑

รเบียบ สำหรับ ใช้ แต่ สมเด็จพระ บรมราชินีนาถ

พระ บรมราชชนนี

คำ ถวาย อติเรก

อติเรก วัลล์ ๑๓ ๓ หน
ที่หมายกา โหตุ อโรคา โหตุ ๑ ๒ หน
ลัทธิตา โหตุ ปรมราชินี ๑ หน เดียว
ลัทธิจัจจ ลัทธิกัมม ลัทธิธิดาโก ยโส นิจจ
ลัทธิวิ วชิรันทาย ราชันยา ภวตุ ลัพพทา ๑

ขอ ถวาย พระ พร ๑

คำถวาย พระ พร ลา

ขอ ถวายพระ พร เจริญ พระ ราช ลัทธิวัลล์ พิพัฒ มงคล พระชนม ลุข
ทุก ประการ จง มี แต่ สมเด็จพระ บรม บพิตร พระ ราช สมภาร พระ องค์
สมเด็จพระ ศรีพัชรินทรา บรมราชินี นาถ พระบรมราช ชนนี ผู้ทรง
พระคุณ อัน ประเสริฐ เวदान สมควร แล้ว } ทั้งปวง
พระภิกษุสงฆ์
อาตมภาพ

ขอ ถวาย พระ พรลา แต่ สมเด็จพระ บรม บพิตร พระ ราช สมภาร พระองค์
ผู้ ทรงพระคุณ อัน ประเสริฐ ขอ ถวาย พระ พร ๑

คำ ถวาย พระพร เทศนา

ขอ ถวาย พระ พร เจริญ พระ ราช ดีวิสัยดี พิพัฒน์ มงคล พระชนมสุข
 ทุก ประการ จง มี แต่ ส้มแดง บรมบพิตร พระ ราช ส้มการ พระ องค์
 ส้มแดง พระ ศิวี พชรินทรา บรม ราชินีนาถ พระ บรม ราช ชนนี้ ผู้
 ทรง พระ คุณ อัน ประเสริฐ บัด นี้ จัก รับ พระ ราช ทาน ถวาย วิสัยนา
 ใน.....ตลอด พระ เกศ พระ คุณ ประดับ พระ บัญญา บารมี ถ้าวรับ
 พระ ราช ทาน ถวาย วิสัยนาไป มิ ได้ ต้อง ตาม โฉหาร อรรถาธิบายใน พระ
 ธรรมเทศนา ณะบทใด บทหนึ่ง ก็ ดี ขอ เตะ พระ เมตตา คุณ พระ
 กรุณาคุณ พระ ษัณฺฑิกุณ ทรง พระ กรุณา โปรด พระ ราช ทาน อภัย
 แก่ อาตมะ ผู้ มี สติปัญญา น้อย ขอ ถวาย พระ พร ฯ

คำ ออก พระ นาม พระ บรม วงศ์านวงศ์

ใน ถวาย พระพร เทศนา

ย้ายนำ

ส้มแดง พระเจ้า บรมวงศ์ เชน เจ้าฟ้า กรม พระยา ภาณุพันธุ์วงศ์
 วรเดช ว่า ส้มแดง พระ บិតุตา ชิบตี ฯ
 ส้มแดง พระเจ้า น้อยยา เชน ว่า ส้มแดง พระ อนุชา ชิบตี ฯ
 ส้มแดง พระเจ้า บรม วงศ์ เชน ว่า ส้มแดง พระ บรมวงศ์ บพิตร ฯ
 พระเจ้า บรมวงศ์ เชน ว่า พระ บรมวงศ์ บพิตร ฯ

พระเจ้าพี่ยาเธอ แต่พระเจ้าน้องยาเธอ ว่า พระราชภาค
บพิตร เด่มอกัน ฯ

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ ว่า พระบรมวงศ์บพิตร ฯ

พระองค์เจ้าต่างกรมแต่ไม่มีกรม ใน ส้มแดง พระเจ้าบรม
วงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระจักรพรรดิพงศ์ แต่เจ้าฟ้ากรมพระยา
ภาณุพันธุ์วงศ์วรเดช ว่า พระวรวงศ์บพิตร ฯ

พระบรมวงศ์เธอ ว่า พระบรมวงศ์ (ไม่มีบพิตร) ฯ

พระวรวงศ์เธอ ว่า พระวรวงศ์ (ไม่มีบพิตร) ฯ

พระวงศ์เธอ ว่า พระราชวงศ์ ฯ

ฝ่ายใน

ส้มแดง พระเจ้าพี่นางเธอ แต่ ส้มแดง พระเจ้าน้องนางเธอ ว่า
ส้มแดง พระราชภิกษี บพิตร เด่มอกัน ฯ

พระเจ้าอัยยิกาเธอ ว่า พระอัยยิกาบพิตร ฯ

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ ว่า พระบรมวงศ์บพิตร เด่มอกัน ฯ

พระเจ้าพี่นางเธอ พระเจ้าน้องนางเธอ ว่า พระราชภิกษีบพิตร
เด่มอกัน ฯ

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระเจ้าวรวงศ์เธอ ใช้เหมือนฝ่ายหน้า ฯ

* * *

ถ้าชนที่มีคำนำพระนามว่า พระเจ้า ใช้คำท้ายว่า พระองค์

ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐได้ พระองค์เจ้ายก พระองค์เจ้าตั้ง
 ใช้คำว่าคุณทรงคุณอันประเสริฐ หรือผู้ประเสริฐเฉยๆ ๑
 นอกจากที่รบุมา คงใช้ตามเดิม เว้นไว้แต่เมื่อมีคำนำ
 พระนามเปลี่ยนไป จึงใช้ โดยควรแก่คำนำพระนามใหม่ ๑
 อนึ่งในการถวายเทศนา ท่านพระองค์โตมีพระอิศริยยศสูง
 กว่า ถวายพระพรแต่ทูลขออภัยท่านพระองค์นั้น ๗

อัตรานิตยภัตเจ้าคณะ

เจ้าคณะมณฑล	ชั้นเอก	เดือนละ	๒๘ บาท	ปีละ ๓๓๖ บาท
„	ชั้นโท	„	๒๖ „	„ ๓๑๒ „
„	ชั้นตรี	„	๒๔ „	„ ๒๘๘ „
„	ชั้นเทียบ	„	๒๒ „	„ ๒๖๔ „
รองเจ้าคณะมณฑล	ชั้นเอก	„	๒๒ „	„ ๒๖๔ „
„	ชั้นโท	„	๒๐ „	„ ๒๔๐ „
„	ชั้นตรี	„	๑๘ „	„ ๒๑๖ „
„	ชั้นเทียบ	„	๑๖ „	„ ๑๙๒ „
เจ้าคณะเมือง	ชั้นเอก	„	๑๖ „	„ ๑๙๒ „
„	ชั้นโท	„	๑๔ „	„ ๑๖๘ „
„	ชั้นตรี	„	๑๒ „	„ ๑๔๔ „

เจ้า คณะ เมือง	ชั้น เทียบ	เดือนละ ๓๐ บาท	ปีละ ๓๖๐ บาท
เจ้า คณะ แขวง	ชั้น เอก	๓๐ ๖	๓๖๐ ๖
๖	ชั้น โท	๘ ๖	๙๖ ๖
๖	ชั้น ตริ	๖ ๖	๗๒ ๖
เจ้า คณะ ผู้ใด นิตยภัต สูงกว่า อัตรานี้		คงได้ตามนั้น	ผู้ใด
ต่ำกว่า	ได้ชั้น เต็มอ อัตรานี้ ๖		

พระมหา สัมณ วินิจฉัย อธิกรณ์

เรื่อง พระครู วินยานุบรรณาจารย์ เจ้าอาวาสวัด
โปรดเกศ ต้องหาว่า ทำลายพัสดุให้เสียหาย

พระ มหา สัมณ วินิจฉัย เรื่อง เต็ม

ที่ ๕๕/๓๕๗

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา วชิรญาณวโรรส มหา
สังฆปริณายก เสด็จประทับ ในที่ประชุม เถร สยามคม ทรงพระ
วินิจฉัย อธิกรณ์

พระ ไบ ฐีกา เปรม วัด โปรดเกศ โจทก์

พระ ครู วินยานุบรรณาจารย์ เจ้า อาวาส วัด นั้น จำเลย
เรื่อง ทำลาย พัสดุ ให้เสียหาย ดังต่อไปนี้ ะ

๑ ได้ตรวจ ด้านวน อธิกรณ เรื่องนี้ ตลอดแล้ว ได้ ความที่ ควร
 พึงได้ว่า พระใบฎีกา เปรมใจทัก กับ พระ พัน พยาน ฝ่าย โจทก์ เป็น ผู้
 รับ มฤตก พระ ญาณสังวรเถร (ข้าง) เจ้า อาวาส วัดโปรดเกศ แด
 ของ ที่ เป็น มฤตก นั้น เป็น ของ ใหญ่ ๆ เช่น เรือ เคียง ตู้ กี่ มี เป็น
 อัน มาก ของ นั้น ผู้ รับ มฤตก ไม่ได้ เก็บ รวบรวม ดุจ เป็น ของ ส่วน
 ตน ปลดปล่อย ทิ้ง ให้ เตเพร ลาดพาด อยู่ ใน กุฎี สำหรับ เจ้า อาวาส บ้าง
 ใน ที่ อื่น บ้าง ดุจ ครั้ง พระ ญาณสังวรเถร เป็น เจ้า อาวาส เอา ไว้
 ที่ ไหน ก็ได้ เช่น นี้ มา ตลอด ถึง เวลา พระ ครู วินยานุบรรณาจารย์
 ไป อยู่ ครอง วัด ฯ เมื่อ ค่ำ ๑๒๔ พระ ครู วินยานุบรรณาจารย์ จัด
 การ ปฏิสังขรณ์ วิหาร จะ ต้องการ โรง งาม โรง งาม เก่า เต็ม ไป
 ด้วย มฤตก เหล่านี้ ได้ ปรึกษา กับ พระ ปลัด น้อย วัด นั้น แล จึง
 ได้ ขอ แร่ง พระ ย้าย เรือ ที่ ชำรุด ออก จาก โรง ไป ไว้ ที่ ธรณี สังฆ์ พระ พัน
 ผู้ เป็น เจ้า ของ อยู่ ด้วย ก็ ได้ ช่วย เช่น เรือ ที่ เช่น ออก ไป ไว้ นั้น
 โจทก์ ก็ ดี พระ พัน ก็ ดี ไม่ได้ ตาม ปรึกษา ฯ อนึ่ง เมื่อ ค่ำ ๑๒๕ จำเลย
 จะ จัด หอ สวดมนต์ เป็น ที่ สอน วินัย บัญญัติ ได้ ย้าย เคียง เท้า สิงห์
 สลัก ตาย ไป ไว้ ได้ กุฎี พระ ฯ แล เมื่อ ค่ำ ๑๒๘ จำเลย จะ ล้อม กุฎี ที่
 ชำรุด ได้ ย้าย ของ ที่ อยู่ ใน กุฎี บ้าง ได้ กุฎี บ้าง ไป ไว้ ที่ อื่น เป็น ต้น
 ว่า ได้ ถู หอ สวดมนต์ ฯ ใน เวลานั้น โจทก์ ก็ ดี พระ พัน ก็ ดี หา
 ได้ ไต่ แย้ง อย่าง ไต อย่าง หนึ่ง ไม่ ต่อ การ ล่วง มา ถึง วันที่ สิ้น แห่ง
 เดือน ธันวาคม ค่ำ ๑๓๐ นี้ โจทก์ จึง พ้อง อธิกรณ เรื่อง นี้ วน แล ร้อง

จะเอาค่าเสียหายราคา ๒๐๐๐ บาท ข้อที่ ฟัง มา ฟอง เมื่อ บ้าน น นัน
 โจทก์ แก้ว อาพาธ หนัก มา นาน ฟัง หาย ๆ พระธรรมวิสารทะ ผู้ รัง
 ตำแหน่ง เจ้า คณะ เมือง วินิจฉัย พิโทษ โจทก์ ผู้ แก่ง ปล่อย ของ ให้
 เสียหาย พิโทษ จำ เดย ว่า ทำ ไม่ ถูก ทาง ชอบ แต่ จะ บอก ให้ เจ้า
 ของ เขา ย้าย เอง แต่ จำ เดย ไม่ มี เจตนา จะ แก่ง ทำ ของ เขา ให้ เสีย
 หาย สั่ง ให้ อธิกรณ์ เรื่อง นี้ เลิก แล้ว ต่อ กัน แล สั่ง ให้ โจทก์ ชน พัด ด้
 ของ ตน อัน เผล พลาด พาด อยู่ นั้น ไป ไว้ ที่ กุฎี ของ ตน ถ้า ไม่ มี ที่ เก็บ
 ก็ ให้ นำ ไป เสีย จาก วัด จาก ที่ ธรณี ดัง ษ์ เว้น ไว้ แต่ จะ ได้ อนุญาติ ของ
 เจ้า อาวาส ให้ เก็บ ไว้ ณ ที่ แห่ง ไต แห่ง หนึ่ง ข้อ ที่ โจทก์ ขอ จะ เอา ค่า เสีย
 หาย นั้น เจ้า คณะ เมือง ไม่ วินิจฉัย ให้ จำ เดย ใคร ครอบ ครอบ ครอบ เอง จำ เดย
 ไม่ ยอม ไซ้ แก้ว ของ โจทก์ ชอบ แต่ โจทก์ จะ ดูแล รักษา ของ ตน เอง
 โจทก์ ปล่อย ให้ เสีย เอง จำ เดย ไม่ ได้ แก่ง ทำ ให้ เสีย เจ้า คณะ เมือง
 กราบ ทุต ขอ ดำ รั้ ของ กรม หมื่น ชินวร ดิวิวัฒน์ ๆ สั่ง ยืน ตาม คำ
 วินิจฉัย ของ เจ้า คณะ เมือง อ้าง เหตุ ว่า ไม่ ปรากฏ ว่า จำ เดย ได้
 ทำ ของ นั้น เสีย หาย อย่างไร กลับ ได้ ความ ว่า จำ เดย ได้ ย้าย
 ของ นั้น ด้วย อากา ร ที่ ควร จะ ทำ ทุก อย่าง แต่ ไม่ ยอม ให้ โจทก์ แก้ว
 ด้ เพราะ ฟอง ความ นาน เกิน ถึง อาพาธ พระ พัน ก็ ยัง มี ๆ
 โจทก์ กลับ ทำ เรื่อง ราว ถวาย กรม หมื่น ชินวร ดิวิวัฒน์ ไต่ แียง คำ
 สั่ง ของ กรม หมื่น ชินวร นั้น แต่ ขอ เพื่อ สั่ง ให้ จำ เดย ไซ้ ของ ให้ แก้ว
 โจทก์ กรม หมื่น ชินวร ยก เรื่อง ราว นั้น เสีย ๆ โจทก์ มา ยืน เรื่อง ราว

อุทธรณ์ทำวินิจฉัยเดิม ขอเพื่อวินิจฉัยให้ โจทก์ ใต้ของคืน แด
ฟ้องเดิม ขอให้ลงโทษ จำเลยตาม พระพุทธบัญญัติ ฯ

๒ เรื่องนี้ควรวินิจฉัยถึง พัสคุนั้น ก่อนว่า ด้วยอาการที่ โจทก์
ก็ดี พระพินก็ดี ทอดทิ้งให้เตเพ ลาดพาด ไม่ได้บริหาร อย่าง ของ
ส่วนบุคคล เช่น นั้น ยัว เปน อัน ถือ หรือ ปล่อย กรรมสิทธิ์ใน ของ นั้น
แต่ใน ส่วนวนไม่ ปรากฏว่า วัดได้คัดค้าน กรรมสิทธิ์ ของ พระ ผู้ ถือ
ว่า เปน เจ้าของ .ยอม รับรอง ว่า สอง รูป นั้น มี กรรมสิทธิ์ใน ของ
นั้น เหตุ นั้น จึง งด ข้อ นี้ เดียว ฯ

๓ กรมหมื่นชินวรสิริวัฒน์วินิจฉัยชอบแล้ว ฯ ในที่นี้จึงซักถาม
มีสิทธิของเจ้าอาวาสอย่างไร ฯ

๔ วัดโปรดเกศไม่ใช่บ้านของพระญาณสังวรเถร (ข้าง)
เปนสมบัติของพระพุทธศาสนา ทั้งอยู่ในบำรุงของแผ่นดิน ซึ่ง
เรียกว่า พระอารามหลวง ฯ

๕ พระญาณสังวรเถร มอบมฤตกไว้แก่พระใบฎีกาเปรม โจทก์
แด่พระพิน พระทั้งสองรูปนั้น จะถือเอาเปนเจ้าของได้เฉพาะ
ของที่เป็นสังฆาริมะ คือ ยกชนได้ ตั้งอันเนื่องกับที่เป็นสังฆาริมะ
เช่นไม้บานหน้าต่าง ประตู ต้องเปนของวัด ฯ

๖ พระญาณสังวรเถร มอบให้ได้แต่สมบัติส่วนตัว พระ
สองรูปนั้น จะถือว่า เปนผู้รับมฤตกตลอดถึงหน้าต่างเจ้าอาวาส
หาได้ไม่ ฯ

๗ ทรง พระกรุณา โปรดให้ พระ ครุ วินยานุบรรณาจารย์ ไป อยู่
 ครอบ วัดโปรดเกศ พระครุ วินยานุบรรณาจารย์ มี สิทธิ ใน ที่ นั้น
 โดย สุาน เปน เจ้า อาวาส ฯ

๘ โจทก์ แด พระ พ้นไม่ ได้ เปน อิศระ ใน อาวาส แต่ ได้ รับ เปน
 เจ้า ของ พัดกุ มาก มาย เช่น นั้น ถ้า ยัง จะ ถือ กรรม สิทธิ ใน ของ เหล่า
 นั้น ชอบ แต่ จะ เก็บ รวบ รวบรวม ไว้ ใน สำนัก ของ ตัว ไม่ ควร จะ
 ปล่อง ให้ เเต เพ ลาด พาด ถ้า ที่ ไม่ พอ เก็บ ก็ ชอบ แต่ จะ ทำ อย่าง ไร
 สุด แล้ว แต่ ของ นั้น จะ ไม่ อยู่ กิด ขวาง ที่ วัด แต่ หา ทำ อย่าง นั้น ไม่ ฯ

๙ จำเลย ไป อยู่ ครอบ วัด ก็ได้ แด่ ดง ตน เปน ผู้ มี อธิษาศัย ยอม
 ให้ พระ สอง รูป นั้น ปล่อง ของ เเต เพ ลาด พาด อยู่ ใน วัด ที่ สุด ใน กุฎี
 ที่ จำเลย อยู่ เอง ต่อ เมื่อ ปราบ รก จะ ทำ กิจ ซึ่ง กล่าว แล้ว ใน หน หลัง
 จึง ได้ ย้าย ของ เหล่า นั้น ออก ฯ

๑๐ กิจ นั้น เปน ของ วัด แด เปน ทาง เพื่อ ความ เจริญ แห่ง วัด จำ
 เลย ปราบ รก ชอบ จะ ปล่อง ให้ ของ เหล่า นั้น กิด ขวาง แก่ กิจ ไม่ สม
 ควร แด เมื่อ จะ ย้าย ของ นั้น ก็ ไ้ ทำ ด้วย ความ เปน ผู้ มี อธิษาศัย
 ได้ เปน ชุระ ขอ แรง พระ ช่วย ย้าย จำเลย จะ ตั้ง ให้ เจ้า ของ ย้าย เเดียว
 เอง ก็ ยัง ได้ แต่ พระ สอง รูป นั้น หา ได้ เปน อิศระ ใน วัด จะ ได้
 กำตั้ง มา ย้าย ของ ใหญ่ ๆ เช่น นั้น จาก ไหน จำเลย เขา เปน ชุระ ชอบ
 อยู่ เจ้า คณะ เมือง กัลป์ ตี จำเลย ใน ข้อ นี้ ไม่ ถูก แด อาการ ที่ ทำ
 ก็ ไม่ ปราบ รก ว่า แด ตั้ง ไม่ ปราบ รก ได้ ไ้ ทำ ตาม ควร อย่าง ไร ดูจ

กรรมหมิ่นชินวรว่าไว้ ของ ที่ย้ายไปนั้น เปน ชุระ ของ เจ้า ของ เอง
จะ ตาม บริหาร รักษา ไม่ใช่ ชุระ ของ จำเลย จะ ต้อง ทำ โรงไว้ เรือ
ของ บุคคล แล อื่น ๆ ๆ

๑๑ แต่ เดิม พระ ที่ ว่า เปน เจ้า ของ ก็มี ได้ ว่า อะไร พระ พัน เอง
ก็ ยัง ได้ มา ช่วย เชน เรือ ข้อ นี้ ส่อ ให้ เห็น ว่า พระ สอง รูป นั้น ไม่
ได้ คิด จะ ถือ กรรม ลิทธิ ใน ของ เหล่า นั้น ตั้ง ใจ ปลด อย ให้ เปน ของ
ตก อยู่ใน วัด ตาม ทาง ที่ พระ ผู้ อื่น เคย ทำ กัน มา เพราะ ของ เชน
นี้ ไม่มี ราคา อะไร กลับ เปน ภาระ แก่ เจ้า ของ เรายุ่ เอง ก็ เคย
มี เคย เบื่อ ชรอย จะ มี เหตุ ชัด ใจ อะไร กัน ฐึน กับ จำเลย เมื่อ ภาย หลัง
หรือ เห็น เปน ช้อง จะ ได้ ทริ พย ฐึน มา จึง ได้ สำน ความ เรือ นั้น มา
ปลุก เปน อธิกรณ ฐึน แล แก่ ตัว ว่า อาพาธ อย่างไร ก็ ตาม ความ
ข้อ นี้ ไม่ เปน เหตุ แก่ ตัว ได้ ดัง กรรม หมิ่น ชินวร ได้ ยก ฐึน ว่า ไว้ ๆ

๑๒ เพราะ เหตุ ที่ กล่าว มา วิวินิจฉัย ยก พ้อง ของ โจทก์ ตั้ง ให้
อธิกรณ เรือ นั้น เด็ก กัน ๆ

๑๓ เพื่อ จะ ตัด ทาง พิพาท ให้ พระ โย ฐึน กา เปรม กับ พระ พัน
ชน ของ ที่ คน ถือ กรรม ลิทธิ อยู่ แล วัด รับ รอง ไม่ คัด คำน ออก ไป เดียว
จาก วัด แล ที่ ฐึน นี้ สังฆ์ ตาม คำ วิวินิจฉัย ของ เจ้า คณะ นี้เอง ๆ

๑๔ พระ ผู้ พาด มัก จะ เห็น ไป ว่า เปน ความ ใน ฝ่าย พระ ง่าย
คำ ฐึน เนียม ก็ ไม่ ต้อง เดียว แพ้ ก็ เปน แต่ ถูก ยก พ้อง เท่านั้น ไม่
ต้อง โทษ อะไร แล ปลุก อธิกรณ ฐึน ด้วย ไม่มี ความ เกรง ขาม

ต่อสู้ใหญ่ เช่นในเรื่องนี้ ๆ ฤษฏ์ผู้ก่อ อธิกรณ์ ชั้นใน หมู่พระ เช่น
 นี้ มี พระบรม พุทธา นุญาตให้ ส่งขั้ ลงกรรมไว้ หลายสถาน ดุดแต่
 จะ เห็น ควร เปน การ ลงโทษ ดัง มี แจ้งใน กรรม ชั้นชกะ คัมภีร์ จุฑ
 วรรค จำ จะ ถ้อเอา นัยนั้น มา ลงโทษ พระไบฎีกา เปรมใน อธิกรณ์
 เรื่องนี้ ด่มควร จะ ลง ท้นทกรรม ก่อน แล้วแต่ทำ บัพพชนียกรรม ชับ
 เลีย จาก แขวง เมือง นคร เขื่อนชันธ์ แต่ เห็น ว่า แก่ จน งบ เงิน แล้ว
 ยก ท้นทกรรม เลีย เปน แต่ให้ ชับไป อย่าให้ อยู่ ปลูก อธิกรณ์
 ได้ อีก ๆ

๑๕ ขอ แดง ความไม่ พอใจ ที่ ต้อง ลงโทษ คน แก่ ถึง ปานนี้ แต่
 แก่ ก็ ไม่ คิด ถึง ตัว แต่ ขวน ขวายใน อธิกรณ์ เช่น นี้ ก็ จำ ต้อง ชื่นใจ
 ทำ แต่ พึง เคย ทำ คราว นี้ เปน ครั้ง แรก ๆ

กรมหมื่น ชินวรดิวิวัฒน์ จง บัญชา ให้ การ เปน ไป ตาม คำ วิจิฉัย
 นี้ ทุก ประการ ๆ

ใน ที่นี้ ควร จะ ทิเคียน คน แต่ง เรื่องราว ให้ โจทก์ ไว้ ด้วย นาย
 ยวง อยู่ ที่ ศาลา เมือง นคร เขื่อนชันธ์ ทำให้ มา แต่ ต้น จน ถึง ชนายน
 เรื่องราว ต่อ กรมหมื่น ชินวรดิวิวัฒน์ นาย วรรณ อยู่ ถนน ตนาคร กรุงเทพมหานคร
 เทพ ๆ ทำให้ ชื่น อุตธรณ ๆ คน ทั้ง สอง ย่อม จะ รู้ ดี ที่ เดียว ว่า โจทก์
 ไม่ อาจ เรียก ของ เหล่า นั้น คืน ได้ โดยชอบธรรม แต่ มี โศภ เจตนา
 เห็น แก่ อามิษ ซึ่ง จะ ได้ จาก โจทก์ หรือ เพราะ บาป เจตนา อย่างอื่น
 แด ดุ หมื่น เจ้าคณะ ทั้ง หลาย ว่า ไม่ รู้ เท่า ถึง ความหวัง ว่า จะ ได้

ตัดสินให้ ไซ้ ของ ให้แก่โจทก์ แต่ พยา ยาม จะ ทำ ความนิบหนายให้ แก่
 จำเลยใน เหตุไม่ บังควร ทำ เช่น นี้ ไม่ สม เป็น ผู้ ถู พระ พุทธ คำ ดนา
 แต่ นาย วรรณ ภาย หลัง จะ รู้ ตัก ตัว ชน มา อย่างไร จึง ได้ แต่ง เรื่อง
 ราว ให้ โจทก์ ขอ ถอน อุทธรณ เดีย ยัง แต่ นาย ยวง น่า จะ ให้ ถู
 กว่า บาท แต่ พระ ของ เรา ไม่ ดี เอง ยอม ให้ เขา บั้น หัว แล้ว แด
 เข้า ชน พวก ของ ตัว เอง ถูกลงโทษ ไป ก็ สม อยู่ แล้ว อย่า พดอย
 ไป ถึง คน อื่น เเตย ๆ

(ตง พระนาม) กรม-วิชิรญาณว โรรต
 ใน เทร ส มาคม

วัดบวร นิเวศวิหาร

วันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ ร.ศ. ๑๓๐

พระมหาสมณ วิวินิจฉัย เรื่อง ขอ ถอน ฟ้อง

ที่ ๕๖/๑๕๘

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาวชิรญาณว โรรต เสด็จ
 ประทับใน ที่ ประชุม เทร ส มาคม ทรง พระวินิจฉัย เรื่อง ราว ของ พระ
 ไบฏีกาเปรม วัดโปรดเกศ ผู้ เป็น โจทก์ ใน อธิกรณ ที่ หา พระครู
 วินยานุบูรณาจารย์เจ้าอาวาส วัด นั้น เป็น จำเลย ว่า ทำ พัดดู ให้ นิบ
 หนาย ดัง ต่อ ไป นี้

๑ เมื่อ โจทก์ ยื่น เรื่อง ราว อุทธรณ คำ ตัดสิน ของ กรมหมื่น ชินวร
 สิริวัฒน์ ก็ได้ ชแจง แก่ โจทก์ แล้ว โดย สุานเมตตา โจทก์ ก็ หา

เชื้อ ฟังไม่ จึงได้เรียก ดำนวน อธิกรณ์ เรื่อง นี้ จาก กรม หมื่นชินวร มา ตรวจ พิจารณา ดู แต่ได้บอก นัด พระเถร ทั้ง หตายให้มา ประชุม เข้า เถร ส้มาคม เพื่อ วิจิตร ๑

๒ ใน รวาง นี้ พระพนั วัดโปรดเกศ ผู้เป็น เจ้าของพัลลภร่วม กับ โจทก์ นำ เรื่อง ราว ดง ชื่อ โจทก์ มา ยื่น ขอลอน เรื่อง ราว อุตธรณ์ นั้น เสีย อ้าง เหตุว่า การ ที่ ทำไป นั้น ไม่สมควร แก่ ผู้ ตระ เย่า เรือน ออก บวช ยอม ยก ให้ แก่ เรา ๑

๓ อธิกรณ์ เรื่อง นี้ กรม หมื่นชินวร สิริวิวัฒน์ ก็ได้ วิจิตร ไป แล้ว ๑ พระเถระ ผู้ ใหญ่ เช่น กรมหมื่นชินวร ก็ไม่ มี ก้องค์ โจทย์ ควร จะ เชื่อ ความ รุ ความ ยุติ ธรรม ของ เธอ แต่ มี ความ เคารพ ใน เธอ โจทก์ ก็ หา ทำ เช่น นั้น ไม่ ต่อ เรียก ดำนวน มา แล้ว จึง มา ลอน อุตธรณ์ จะ ปลด ยให้ โจทก์ หมั้น กรมหมื่นชินวร ง่าย ๆ ไม่ได้ ๑ ทั้ง อ้าง เหตุว่า ยก ให้ แก่ เรา เรา ไม่ ไร ไม่ เสีย อะไร ด้วย ใน อธิกรณ์ นี้ เรา ช้ แจง แก่ โจทก์ ก็ โดย สุวาน เมตตา แก่ โจทก์ ต่าง หาก กัด บั จะ มา เอา บุญคุณ จาก เรา อีก น้อ ไร ๑

๔ เพราะ เหตุ นั้น เรา ตั้ง ยก เรื่อง ราว นั้น เสีย แต่ ตั้ง ให้ เปน ไป ตาม คำ วิจิตร ฉบับ ต้น นั้น ทุก ประการ ๒

(ลงพระนาม) กรม-วชิรญาณวโรรส
ในเถร ส้มาคม

วัดบวร นิเวศ วิหาร

วันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ ร. ศ. ๑๓๐

รเบียบสั่งลี้กพระ ผู้ ตอง ศาลตัดดิน ลงโทษในคดีอาชญา

ก่อนแต่ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาวชิรญาณวโรรส
พระมหาสมณะ ได้ทรงรับมหาสมณุตมาภิเศก ถ้ามีคดีในทาง
อาชญาเกิดขึ้น ที่พระภิกษุเป็นจำเลยแต่ศาลได้ตัดสินลงโทษ
คดีถึงที่สุดแล้ว พระภิกษุผู้จำเลยนั้นไม่ยอมสึกออกไปรับโทษ
กระทรวงยุติธรรม ก้องนำความกราบบังคมทูล พระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชปฏิบัติ คดีที่เป็นอุกฉกรรจ์ มีพระ
บรมราชโองการสั่งให้สึกจำเลยออกไปรับโทษ คดีที่สมควรจะได้
รับพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ ให้งดการลงโทษไว้พลาง ให้จำเลย
ได้ประพฤติพรหมจรรย์ต่อไปก็มี แต่การที่ต้องกราบบังคมทูล
พระกรุณาอย่างนี้ทุกเรื่องไป เป็นการเพิ่มพระราชกรณียชันอีก
ส่วนหนึ่ง เมื่อสมเด็จพระมหาสมณะได้รับมหาสมณุตมาภิเศกแล้ว
แต่เจ้าพระยาอภัยราชาได้เข้ารับตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงยุติธรรม
แล้ว เจ้าพระยาอภัยราชาได้กราบทูลหาฯ สมเด็จพระมหา
สมณะด้วยเรื่องนี้ ทางกระทรวงธรรมการ สมเด็จพระมหา
สมณะจึงได้ทรงวางระเบียบประทานเจ้าพระยาอภัยราชา ดังต่อไปนี้
“ถ้ามีพระอุกหาในความอาชญา ถูกตัดสินจำคุกหรือ
จำขัง ถ้าเป็นความเพียงชันศาลเมือง ให้เจ้าคณะเมืองสั่ง

ลัก ถึง ชั้น ค้าง ซ้ำ หลวง พิเศษ ให้เจ้า คณะ มณฑล สั่ง ถึง
ชั้น ค้าง ฎีกา จะ ทรง เอง ถ้า พระ มี ราช ทิน นาม ค่อง คดี ต้อง
กราบ บังคม ทูล ขอ พระ บรม ราชฯ อนุญาต ก่อน เทียบ ธรรมเนียม ซ้ำ
ราชการ ชั้น ๕ ฎีกา บัตร เมื่อ ค้าง ขอ ให้ ลัก พระ เช่น นั้น เมื่อ
คดี ถึง ที่ สุด แล้ว ให้ ทำ ตาม ” ครั้น เมื่อ วันที่ ๒๒ กันยายน พ. ศ.
๒๔๕๕ ได้ เสด็จ ประทับ ใน ที่ ประชุม เจ้า คณะ มณฑล จึง มี รับ สั่ง
ถึง เอง ให้ เจ้า คณะ มณฑล ทราบ ทว่ กัน เพื่อ จะ ได้ ปฏิบัติ ให้ ถูก
ต้อง ตาม หน้า ที่ ครั้น ต่อ มา ใน ค่ำ นี้ เจ้า พระยา อภัย ราชฯ
เสนาบดี กระทรวง ยุติธรรม ได้ ออก กฎ เสนาบดี เอง ด้วย เรื่อง นี้
ใน หนังสือ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๓๐ ตอนที่ ๑๒ หน้า ๓๕ ดัง มี
แจ้ง ใน หน้า ต่อไปนี้

กฎ กระทรวง ยุติธรรม

กฎ ที่ ๒๓

ด้วย คดี ที่ พระ ค่อง หา ใน ทาง อาญา ถ้า ค้าง คัดลิน ทำ โทษ
คดี ถึง ที่ สุด จะ บังคับ การ ตาม คำ คัดลิน ค้าง ต้อง ขอ พระ บรม ราชฯ
อนุญาต ตาม กฎ เสนาบดี ที่ ๒๔ ข้อ ๔ ย่อม เปน การ ลำบาก เสีย เวลา อยู่
ถ้า พระ ผู้ ที่ จะ รับ โทษ ตาม คำ คัดลิน เปลี่ยน จาก เพศ สมน แล้ว
ค้าง ก็ ทำ โทษ ได้ โดย ไม่ ต้อง ขอ พระ บรม ราชฯ อนุญาต แต่ คิด ชาติ อยู่
ด้วย พระ ไม่ ยอม สะเพา กระทรวง ยุติธรรม จึง ได้ นำ ความ ข้อ นี้
กราบ ทูล สมเด็จ พระ เจ้า บรม วงษ์ ขอ กรม พระยา มหาสังฆปริณายก

และ ปากษาหาฎา กระทรวง ธรรมการ ได้ความตกลงพร้อมกันว่า
ถ้า พระไม่มี สมนะศักดิ์ ต้องหาใน คดีอาญา ถ้าติดขัดในการลงโทษ
ด้วย เพศ สมนะ แล้ว ให้เป็นหน้าที่เจ้าคณะ เป็นผู้สั่งลง พระ
รูปนั้น เมื่อพระได้ เปลี่ยนจาก เพศ สมนะ แล้ว ศาลก็ ทำโทษ
ได้ โดยไม่ต้องขอ พระบรมราชานุญาต เพราะฉะนั้น ตั้งแต่บัดนี้ต่อไป
ให้แก้กฎเสนาบดีที่ ๒๕ ประการที่ ๕ เฉพาะแต่ การ ทำโทษ พระ ซึ่ง
ไม่มี สมนะศักดิ์ ที่ต้องหาในคดีฐาน ล่วงพระราชอาญา เป็นดังนี้

๑ พระที่มี สมนะศักดิ์ ชั้น รับพระราชทาน ส่วยญัตติ อันเทียบ
ได้กับข้าราชการ ต้องหาในคดีอาญาแล้ว ชั้นพิจารณา ก็ดี ชั้น
เมื่อ จะ ทำโทษ ตาม คำพิพากษา เมื่อคดีถึงที่สุดก็ดี ศาลต้องขอ
พระบรมราชานุญาต ก่อน เมื่อได้รับ พระบรมราชานุญาต แล้ว
จึงบังคับ การตาม คำพิพากษา นั้นได้

๒ ถ้าพระที่ไม่มี สมนะศักดิ์ คำจากที่กล่าวแล้วในข้อ ๑ การ
ที่จะสั่งเอาตัวมา ทำโทษ ตามคำตัดสิน ให้เป็นดังนี้ ก. คดีใน
ชั้น ศาลเมือง เจ้าคณะเมือง เป็นผู้สั่งลง ข. คดีในชั้น ศาล
อุทธรณ์ ข้างหลวง พิเศษ เจ้าคณะมณฑล เป็นผู้สั่งลง ค. คดี
ในชั้นฎีกา สังฆราช หรือในเวตาว่างสังฆราช สังฆนายกใน
เถรสมาคม เป็นผู้สั่งลง

๓ เมื่อศาล จะ ทำโทษ พระซึ่งไม่มี สมนะศักดิ์แล้ว ให้มีราย
งานส่งจำนวนไป ยังเจ้าคณะเมือง เจ้าคณะมณฑล สังฆราช

หรือสั่งฆนายกในเถรต์มากม เปนผู้สั่งตั้งพระเดี่ยก่อน แลวจึ่งดง
โทษตามคำตัดดินต่อไป

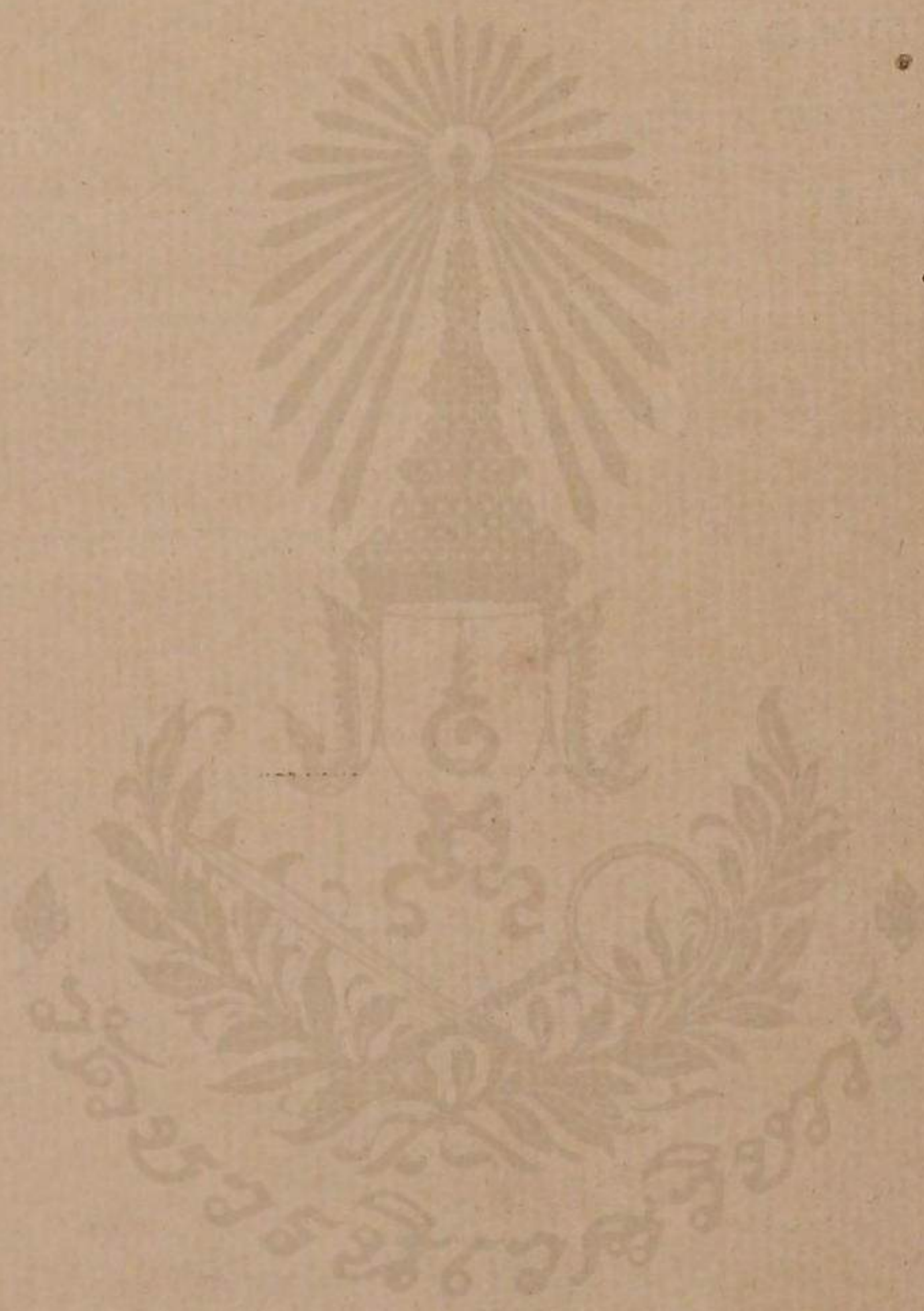
๕ พระที่ตองหาเช่นว่านี้ คำนำที่จะเรียกพระ ให้เรียกว่า
ดมี ให้คำตทั้งหลายที่ชุนอยู่ในกระทรวงยุติธรรมกระทำตามกฎนี้

กฎให้ไว้ณวันที่ ๗ มิถุนายน พระพุทธศักราช ๒๔๕๖

(ลงนาม) เจ้าพระยาอภัยราชา

เสนาบดีกระทรวงยุติธรรม

พระมหาสมณวินิจฉัย

ในเรื่องขออารักขา

ค้ำนอารักขาयाจนกถา ในบุพพลิกขาวันณนา

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา วชิรญาณวโรดม ศรี
 สุกตชัตติยพรหมจารี ฯลฯ บรมนาถบพิตร พระมหาสมณะ เสด็จ
 ประทับในเถรสมาคม ทรงปรารภ อารักขาयाจนกถาในบุพพลิกขา
 วันณนา ปรีกษา กับ พระเถรทั้ง หลาย ลง มติ กัน แล้ว ประทาน
 พระมหาสมณวินิจฉัยไว้ ดังต่อไปนี้ ะ

ในบุพพลิกขาวันณนา ของ พระ อมราภีรักษิต (เกิด) วัดบรม
 นิവാส กล่าวเรื่องขออารักขาไว้ตอนหนึ่ง เรียกว่าอารักขาयाจนกถา
 ใจความในนั้นว่า การขออารักขาปรารภกาด เปนอดีตก็มี ปรารภ
 กาด เปนอนาคตก็มี ๑ ปรารภกาด เปนอดีตนั้น เช่น ถูก ช่มเหง แล้ว
 แจ้ง ชาว นั้น แก่ศุลาการ ปรารภกาด เปนอนาคตนั้น เช่น ถูก ช่มเหง
 มาอย่าง นั้นแล้ว ขอความ บอง กันใน ช้างนำ ๑ การขออารักขาอัน
 ต่าง โดยปรารภกาด เปนอดีต หรือ อนาคตนี้ บอก เจาะชื่อ ก็มี ไม่เจาะ
 ชื่อ ก็มี ๑ บอก เจาะชื่อ นั้น คือ บอก ว่า คน ชื่อ นั้น ๆ ได้มาทำ
 อย่าง นั้น ๆ ๑ บอกไม่เจาะ ชื่อนั้น คือ บอก ว่า มี คน มาทำ อย่าง
 นั้น ๆ ๑ ถ้าภิกษุ ขออารักขาเจาะ ชื่อ แล ศุลาการ ปรับ คน นั้น ให้
 เดียทรัพย์สิน ท่าน ปรับ เปนภิกษุไทยแก่ภิกษุ ให้ใช้ทรัพย์สินที่เขา ต้อง

เสียไป ถ้ามอกขอให้เขาปรับ แต่ทรัพย์ที่เขารปรับนั้นได้กำหนด
 ท่านปรับ ภิกษุถึงปาราชิก ๆ ถ้าภิกษุขอ อารักขาไม่เจาะ ชื่อ แม่
 จะขอ พัดดูที่เสีย หายไป คินด้วย ตฤตาการ จับ ศักคนร้ายได้ แล้ว
 ปรับให้เสียทรัพย์ แต่เรียกเอาทรัพย์คิน ไม่เป็นดินใช้แก้
 ภิกษุ ๆ ไม่ต้องอาบัติ ๆ แต่มีคำที่แย้งกันอยู่ในนั้นเองว่า ภิกษุ
 เหนใจรักเอาบวริการไปหวังสิ่งไม่เป็นประโยชน์แก่ใจ แม่
 ร้องว่าโหมย ๆ ใจนั้นถูกจับแต่ถูกปรับ เช่นนี้ท่านว่า เป็นดิน
 ใช้แก้ภิกษุ แต่ท่านยอมให้พูดแก่คน ผู้จะทำตามคำของตน แม่
 เจาะชื่อ ว่า คนชื่อนี้เอาบวริการของเราไป ท่านจงให้เขาเอา
 มาคิน แต่อย่าปรับใหม่เขาเลย ๆ นี้เป็นใจความแห่งการขอ
 อารักขา ในบุพพสิกขาวิณณนา ๆ กถานี้ พระอมราภีรักขิต (เกิด)
 เรียงตามความอธิบาย ในอรรถกถาแห่งสิกขาบทสังฆาทิเสสที่ต้น
 ของภิกษุนี้ ในภิกษุนี้วิภังค์ ๆ กถาเช่นนั้นเป็นแต่แสดงมติของ
 อาจารย์บางรูป ผู้อ่านจะต้องสันนิษฐานเอาเองว่า ผิดหรือถูก
 ใช้ได้หรือใช้ไม่ได้ แล้วเลือกถือเอาแต่ที่ควร ใช้กันมาก
 อย่างนั้น จึงยังไม่เกิดเป็นปัญหาอันจะพึงวินิจฉัย ๆ มาบัด
 นี้กถานิกถายเป็นทางของคณพาด ผู้เบียดเบียนหรือประพฤติผิดต่อ
 ภิกษุ แต่ถูกปรับเพราะภิกษุพูดขึ้น ที่เรียกว่าขออารักขาเจาะ
 ชื่อ นั้น จะเอาเป็นเครื่องมือกำจัดภิกษุเพื่อแก้แค้น ๆ ไม่ใช่
 เพียงจะพูดให้เกิดความสงสัยเท่านั้น ถึงฟ้องเป็นอริกรณจนต้อง

ตัดสินก็มีแล้ว ถึงเวลาสมควรจะให้วินิจฉัยในเรื่องนี้ เพื่อป้องกันภิกษุสงฆ์จากภัยอันเกิดจากปรปักษ์วาท เช่นนั้น ๆ

อาคตสถาน คือที่มาเดิมแห่งการขออารักขานั้น คือ คมภรวังค์ ตอนปฐมสังฆาติเสถ์ แก่ตวยอนาบต ฯ เพื่อจะให้เข้าใจความซัดจักกล่าวถึงต้นบัญญัติแห่งสิกขาบทนี้ก่อน ฯ

มีอุบาสกคนหนึ่ง ถวายโรงชนิดหนึ่ง ที่เข้าใจว่าโรงไว้นั้นค่าแก่ภิกษุนี้สงฆ์ ภายหลังทำกาลกิริยาตง ฯ อุบาสกคนนั้นมีบุตรสองคน มีศรัทธาคนหนึ่ง ไม่มีศรัทธาคนหนึ่ง ฯ เจ้าคนไม่มีศรัทธาชวนเจ้าคนมีศรัทธา เพื่อเอาโรงนั้นรวมเข้าแบ่ง เปนทรัพย์สินติดก ด้วย ฯ เจ้าคนมีศรัทธาห้ามปรามก็ไม่ฟัง ในที่สุดตกลงยอมให้แบ่ง นึกว่าถ้าได้แก่ตน จักถวายภิกษุนี้สงฆ์ตามเดิม ฯ เมื่อแบ่งกัน เผอิญโรงนั้นได้แก่เจ้าคนไม่มีศรัทธา เขาก็บอกได้พวกภิกษุนี้ ฯ นางภิกษุนี้ผู้หนึ่งชื่ออุตถันนทา ไม่ยอมออก อ้างว่าบิดาของเขาดวายแก่ภิกษุนี้สงฆ์ ฯ เมื่อเกิดเถียงกันขึ้นว่า เปนอันถวายหรือไม่เป็นอันถวาย ต่างไปขอหารือคณะผู้พิพากษา ฯ คณะผู้พิพากษาตัดสินให้เปนของภิกษุนี้สงฆ์ตามเดิม ฯ เจ้าคนนั้นแพ้แล้ว ก็กล่าวกำหมั้นพวกภิกษุนี้ แสหาความว่า ซึ่งเอาโรงของตนไป ฯ นางอุตถันนทาแจ้งความนั้นแก่คณะผู้พิพากษา เขาก็ปรับเจ้าคนนั้น ฯ เจ้าคนนั้นถูกปรับแล้ว ทำที่อยู่ของพวกอาชีวกขึ้น ในที่ใกล้แห่งที่อยู่ของภิกษุนี้ ด้วยพวกอาชีวกให้ผูกเถี่ยวนางภิกษุนี้ ฯ นางอุตถันนทา

แจ้งความ นั้น แก่ คณะผู้พิพากษาอีก คราวนี้เขาตงโทษจำคุกคนนั้น ๑
 คน ทั้งหลายพากันติเตียน พวกภิกษุนี้ว่า ซึ่งเอาโรงของเขาแล้ว
 มีหน้าซำยังให้ปรับยังให้จำอีก ลักหน้อยก็จักให้ฆ่าเสีย ๆ พวก
 ภิกษุนี้ แล พวกภิกษุก็พลอยติเตียนว่า นางอุตถันนทา ไม่ควรจะเป็น
 ถ้อยเป็นความกับเขา ส้มแดง พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงทราบความนี้
 แล้ว ทรงไต่สวนได้ความจริง ทรงติเตียนแล้ว ทรงบัญญัติสิกขาบท
 ห้ามไม่ให้ภิกษุนี้ เป็น ถ้อยเป็นความกับ คฤหัสถ์ โดยที่ ลักแม่ กับ
 พวกบริพพาชก วางโทษ เป็นอาบัติสังฆาทิเสส ๑

วิภังค์ แห่ง สิกขาบท นั้น แก่ ในวาระ แห่ง อนาบัติว่า “อนาบัติ
 มนุสฺเสหิ อากัทฺมียมานา คัจฉนฺติ, อารกัชฺชํ ยาจติ, อโนทิสฺสํ
 อัจจิกัชฺชติ” แปลว่า “ขอ ไม่เป็นอาบัติ คือ ถูกคนทั้งหลายพูดไปก็ดี
 ขอ อารกัชฺชาก็ดี บอกไม่เจาะชื่อก็ดี” ๑

พระอรธกถาจารย์ แก่ คำว่า “อารกัชฺชํ ยาจติ ขอ อารกัชฺชา” แล
 คำว่า “อโนทิสฺสํ อัจจิกัชฺชติ บอกไม่เจาะชื่อ” เป็นอันเดียวกันว่า
 “ขอ อารกัชฺชา คือ บอก ไม่เจาะ ชื่อ” คราวนี้ ก็แก่ ความตรงกันข้าม
 คือ ขอ อารกัชฺชา เจาะ ชื่อ ไว้ด้วย กลับวางโทษแรงกว่า สิกขาบทอัน
 เป็นเดิมอีก ดังมีแจ้ง ในบุพพสิกขาวัณณนา นั้น ๑ ถ้าต้องคำ
 นั้น มี อรรถ เป็นอันเดียวกันแล้ว ในบาฬีน่าจะกล่าว เป็นคำเดียวกันว่า
 “อโนทิสฺสํ อารกัชฺชํ ยาจติ ขอ อารกัชฺชา ไม่เจาะชื่อ” ๑

เรื่องต้น บัญญัติ แห่ง สิกขาบท นี้ ชัดพอ จะให้รู้ว่า ข้อที่ ทรง

ห้ามไม่ให้ภิกษุนี้ เป็น ถ้อยเป็น ความ นั้น หมายถึง ความว่า ไม่ให้
เป็น ปาก เป็นเสียง กับ คฤหัสถ์ จนถึง ชน ค่ำต อันเป็น ข้อ ที่น่า เบื่อหน่าย
ไม่ใช่เพราะ เป็น ปาราชิก หรือ เป็น ภิกษุชาวไทย เหตุใดของ วิวาท
คน มา หรือ ทำ เขาให้ เสีย ทรัพย์ ๗ อย่าง ว่า แต่ พวก สมณะ
เลย แม้ คฤหัสถ์ ที่ เขา เรียกว่า เจ้า ถ้อย หมอ ความ ผิด ปาก
ผิด คำ ต่อใคร ลัก นิด ก็ พ้อง ร้อง ใน โรง ใน ค่ำต เขาก็
ย่ำ เบื่อหน่าย ถ้า มี จำเป็น เช่น ถูก ช่ม เห่ง หรือ ถูก คน อื่น พ้อง แด
จะ ต้อง ว่า คดี เขา ก็ ไม่ ดี เตียน ๗ ใน วิภังค์ แห่ง ลัก ขา บท นี้ กล่าว
ข้อ อนาบัติ ๖ ที่ น่า จะ เฟ่ง ความ อย่าง เดียว กัน ๗

เรา พร้อม ทวย พระเถระ ทั้ง หลาย เข้าใจ ว่า คำ ว่า “ มนุสส์ได้ หิ
ฮา กั ตมิ ยมา นา ศัง จฉิ ถูก คน ทั้ง หลาย ดูด ไป ” นั้น ได้ แก่ ถูก คน
อื่น พ้อง ถูก เรียก ศ่ว หรือ ถูก จับ ไป เช่น นี้ จะ ว่า ความ เพื่อ เปล่ง
ตน ไม่ เป็น อาบัติ ๗ คำ ว่า “ อารักข ยาจติ ขอ อารักขา ” นั้น
ได้ แก่ ถูก คน อื่น ช่ม เห่ง จะ ร้อง ขอ ความ บอง กัน ของ บ้าน เมือง แม่
เจาเร ชื่อ ได้ อยู่ ไม่ เป็น อาบัติ ๗ อันการ จะ ขอ อารักขา นั้น ไม่
เจาเร ชื่อ ไฉน จัก สำ เร็จ ประ โยชน์ จำ เป็น อยู่ เอง จะ ต้อง เจาเร ชื่อ ดัง
นาง กุส ลนันทา ได้ ทำ มา แล้วย แต่ ใน คราว นั้น ก็ ไม่ ได้ ถูก นินทา
แต่ ไม่ ได้ ทรง บัญญัติ ลัก ขา บท ใน คราว เป็น ลำ ดับ มา ไม่ จำ
เป็น อไร นึก แด พ้อง ถีนึก จึง ถูก ดี เตียน โดย ฐาน ว่า เป็น เจ้า ถ้อย
หมอ ความ แล กรง บัญญัติ ลัก ขา บท ก็ เพราะ เหตุ นี้ ไม่ใช่ เพราะ ทำ ให้ เขา

เดี่ยทรพฺยหรือให้ถูกจำ ๆ คำว่า “อโนทิสฺส อัจจิกฺขติ บอกรัไม่
เจาระชอ” นั้น ได้แกบอกรให้ถอยคำ เมื่อถูกทำร้ายแล้ว แต่ไม่
รู้ว่าใคร ทำ แล บอกรตราสินเมื่อของหายไปแล้ว แต่ไม่รู้ว่า
ใคร ลัก บอกรดังนี้ไม่เปนอาบติ ฯ

เมื่อถือเอาอธิบายอย่างนี้ ภิกษุสังฆิกจกได้รับอารักขา คือ
ความบองกันของแผ่นดิน เหมือนคนทั้งหลาย ปราศจากคนพาด
เบียดเบียด อีกฝ่ายหนึ่ง คงประพฤติเปนสมณะ อยู่สงบโดย
ปกติ ไม่เปนถ้อยเปนความกับใคร ๆ ฯ

เพราะเหตุนี้ เราให้วินิจฉัยไว้ดังต่อไปนี้ ะ

๑ คำบาฬีในอนาบัติวาร แห่งปฐมสังฆาทิเสส ลิกขาบท ใน
ภิกฺขุวิภังคิ์ แปลดังนี้ ะ

ก. คำว่า “อนาบัติ มนุสฺสเเตหิ อากัทธมฺยมานา คัจฉติ” แปลว่า
“ขอไม่เปนอาบติ คือ ถูกคนทั้งหลายฉุดไป” ฯ อธิบายว่า ถูก
คนอื่นพอง ต้องเรียกหรือถูกจับไป แก่ คติ เช่นนี้เปนจำเลยว่าความ
เพื่อเปลื้องตนได้ ไม่ต้องอาบติ ฯ

ข. คำว่า “อารักขิ ยาจติ” แปลว่า “ขออารักขา” ฯ
อธิบายว่า ถูกคนข่มเหงหรือเบียดเบียด ขอความบองกันของ
แผ่นดินแม้เจาระชอคนผู้ข่มเหงหรือผู้เบียดเบียดนั้นก็ได้ ไม่เปนอาบติ ฯ

ค. คำว่า “อโนทิสฺส อัจจิกฺขติ” แปลว่า “บอกรไม่เจาระชอ”
อธิบายว่า ถูกทำร้ายแต่ไม่รู้ว่าใคร ทำ จะบอกรให้ถอยคำไว้แก่

เจ้าหน้าที่ ก็ได้ หรือของหายแต่ไม่รู้ว่าใครลัก จะบอก
ตราสินไฉ่แก่เขา ก็ได้ ไม่เป็นอาบัติ ๑

๒ ททรัพย์อันเป็นสิทธิ์ของตน หรืออยู่ในปกครองรักษาของตน
ที่เสียหายไป กลับได้คืนมา หรือสินไฉ่ที่ได้รับแทนทรัพย์นั้น เพราะ
ขออากราก็ดี เพราะบอกตราสินก็ดี รับคืนได้ ไม่มีโทษ ๑

๓ ให้ถือว่า อากรขายาจนกถาในบุพพัสติกขา วจนณนา ตตอด
ถึงคำมคธในอรรธกถา เป็นแต่เมตติของบุคคล ไม่ใช่ตัวบทกฎหมาย

๔ ห้ามไม่ให้ใช้กถานั้นในการปกครองคณะสงฆ์ เช่นถือเอา
เป็นเครื่องอ้าง วางบทปรับในอธิกรณ์ ๒

วินิจฉัยไว้ ณ วันที่ ๒๘ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๕๖

(ตงพระนาม) กรม-วชิรญาณวโรรส

พระมหาสมณานันต์

จัดประเภทอธิกรณ์ชั้นฎีกา

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ศรีสุคต
ชาติยพรหมจารี ฯลฯ บรมนาถบพิตร พระมหาสมณะ เสด็จประทับ
ในเถรสมาคม ทรงพระปรารภว่า ในบัดนี้ อธิกรณ์ในพระสงฆ์ ยัง
ไม่มีกำหนดเหมือนคดีในฝ่ายอาณาจักรว่า เช่นไรควรฎีกาได้ เช่น

ไรไม่ควรให้ฎีกา สุดแต่ใคร ยัง ขวนขวายใน อธิกรณ ก็ร้อง ชนมาได้
 จนชั้นฎีกา แลผู้ร้องก็ไม่ต้องเสียค่าฤชาธรรมเนียม เสียแต่ค่ากระดาษ
 หรือแม้ค่าแต่งค่าเขียนด้วยเท่านั้น ในอันทำฎีกามาร้อง ไม่เป็นราคาค่า
 งวดเท่าไร ฝ่ายคณะสังฆ์ พิจารณา อธิกรณ ก็เพื่อรำบทุกข์ ของ
 ผู้ไม่มีผิด แลเพื่อ นึกคหะผู้ ประพฤติ มิชอบ ภิกษุสังฆ์จะได้อยู่เย็น
 เป็นสุข เจ้าคณะผู้พิจารณาไม่ได้รับ ผล ประโยชน์ ในทางนี้ กลับ
 ยัง ต้องออก ค่า กระดาษ เขียน คำ พยาน คำ คัดสิน เป็น ส่วนของ ตนเอง
 ต้อง ขวนขวายหาผู้ จดผู้ เขียน ถ้าไม่กว้างขวาง ก็จะต้องจ้างเขาทำ
 ถ้า อธิกรณ เกิด ชน บ่อยๆ เจ้าคณะย่อมได้ ความลำบาก ไม่น้อยเลย แล
 ใน อธิกรณ ที่ ชน มา ถึง ชั้น ฎีกา นั้น มักเป็น เรื่อง ที่ คัดสิน ยืน ตาม คำ
 คัดสิน ชั้น ต่ำ แทบ ทั้ง นั้น แล เรื่อง ที่ ร้อง นั้น บาง เรื่อง ก็ กระจ่างพอ
 จะให้ เห็น ว่า ผู้ร้อง มี ความผิด บาง เรื่อง ก็ ไม่ สำคัญ เลย จะทรง
 วินิจฉัย ใน เถรต์มากมทุก เรื่อง ไป ก็จะต้อง เรียก ประชุม บ่อยนัก
 หรือ มิฉะนั้น ก็จะต้อง เก็บ ไว้ หลายๆ เรื่อง จึง ค่อย เรียก ประชุม คราว
 หนึ่ง เป็น การ ชัก ช้า จึง ทรง พระดำริ เห็นควร จะจัด ประเภท อธิกรณ
 ที่ ควร ให้ ฎีกา ได้ หรือ มิได้ แล ฎีกา เช่นไร ควร ได้รับ ทรง วินิจฉัย ใน
 เถรต์มากม หรือ ทรง วินิจฉัย เฉพาะ พระองค์ หรือ โปรด ให้ การ กส่ง
 วินิจฉัย จึง ทรง กำหนด ตั้ง พระมหา สัมณานันต์ ไว้ ดังต่อไปนี้ ะ
 ข้อ ๑ อธิกรณ ที่ ให้ ฎีกา ได้ แล ทรง วินิจฉัย ใน เถรต์มากม
 มี ประเภท ดังนี้ ะ

ก. เรื่องอื่นจะเป็น ตัวอย่าง สำหรับใช้ เป็นแบบ ดัดไป

ข. เรื่อง ที่ ถูก หา ถึง ปาราชิก โดยตรงก็ดี โดยอ้อมก็ดี

ค. เรื่องมีโทษ สั่งให้ ลัก โดย ฐาน อื่น จาก ปาราชิก แต่ผู้ ถูก

มี พรุษษา พัน ๒๐ แล้ว

ฌ. เรื่อง ปวารณา ความ ต่าง แห่ง นิกาย

ง. เรื่อง นอก จาก นี้ ที่ ทรง เหน็ด มควร แล ตรัส ให้ เข้า ๆ

ข้อ ๒ อธิกรณ์ ที่ ให้ ฎีกา ได้ แต่ ทรง วิวินิจฉัย ตาม ลำพัง พระองค์ เอง หรือ โปรด ให้ พระเถระ รูป หนึ่ง ผู้ เหนือ ใน เถรต์ มาคม เป็น ประธาน แห่ง การ ก่อตั้ง วิวินิจฉัย มี ประเภท ดัง นี้ ะ

ก. เรื่องมีโทษ ถึง สั่ง ให้ ลัก โดย ฐาน อื่น จาก ปาราชิก ผู้ ถูก

มี พรุษษา พัน ๑๐

ข. เรื่อง ขบได้ ไม่ กำหนด เขตต์ ผู้ ถูก มี พรุษษา พัน ๑๐

ค. เรื่อง ห้าม สั่ง วาด ทั่วไป ผู้ ถูก มี พรุษษา พัน ๑๐

ฌ. เรื่อง ที่ เป็น การ ได้ การ เสีย แก่ คน มาก ไม่ เฉพาะ บุคคล

ง. อธิกรณ์ ใน คณะ ธรรมยุต ที่ ทรง วิวินิจฉัย โดย ฐาน เป็น

เจ้า คณะ ใหญ่ ของ คณะ นั้น ใน กรุง เทพ ๆ อุตฺตรณ เจ้า อาวาส ใน หัว เมือง อุตฺตรณ เจ้า คณะ

จ. อธิกรณ์ ใน แขวง กรุง เทพ ๆ ที่ ทรง วิวินิจฉัย โดย ฐาน เป็น เจ้า คณะ ของ กรุง เทพ ๆ ใน แขวง ที่ ทรง บัญชา เอง อุตฺตรณ เจ้า อาวาส หรือ ปลัด แขวง ใน แขวง อื่น อุตฺตรณ เจ้า คณะ แขวง

ฉ. เรื่อง ที่ เจ้า คณะ มณฑล คัด ลั้น แยก คำ คัด ลั้น ชั้น ต่าง แล

เรื่อง ที่เจ้า คณะ มณฑล พิจารณา เองใน ชั้น แรก โดย ตำพั้งผู้เดียว
ไม่มี เจ้า คณะ อื่น ลง ชื่อ ตำพั้ง

๑. ใน เรื่อง นอก จาก นี้ ที่ ได้ ความ รับรอง ของ พระเถระ ชั้น เจ้า
คณะ มณฑล แต่ พระ คณาจารย์ เอก หรือ พระเถระ เหนือ ใน เถร
ศมาคม เพียง รูป หนึ่ง ก็ ได้ ๗

ข้อ ๓ ใน เรื่อง เหล่า นี้ ใน เรื่อง โต ทรง เหน แยัง จาก คำ ตัดสิน
ชั้น ต่าง จะ โปรด ให้ การ กส่ง มี พิจารณา แล วินิจฉัย ถ้า ทรง เหน
ร่วม กับ คำ ตัดสิน ชั้น ต่าง จะ ประทาน วินิจฉัย ตาม ตำพั้ง ๗ เช่น นี้
อธิกรณ เรื่อง หนึ่ง ย่อม ได้รับ พิจารณา ไม่น้อยกว่า สอง มติ ๗

ข้อ ๔ เรื่อง นอก จาก นี้ ให้ ถึง ที่ สุด อยู่ เพียง คำ ตัดสิน ของ
เจ้า คณะ มณฑล ห้าม มี ให้ ฎีกา ๗

กำหนด ให้ ได้ ณะ วันที่ ๒๘ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๕๖

(ลง พระนาม) กรม-วชิรญาณวโรรส

พระ มหาสมณศาสน ถึง ผู้บัญชาการ คณะมณฑล

นครชัยศรี เรื่อง คำ ภาษีอากร ที่ ธรณีสงฆ์

(สำเนา)

ที่ ๑๒/๒๘

ตำแหน่ง จันทร วัด บวรนิเวศวิหาร

วันที่ ๒๑ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๕๖

ถึง พระพรหมมุนี

เจ้า คณะ รอง หน กต่าง

ผู้บัญชาการ คณะ

มณฑล นคร ชัยศรี ๗

ฉันได้เคยรำพึงถึงที่ ธรณี สังฆ อันไม่ต้องเสียคำภาษี อากร
อยู่เนื่องๆ ฝ่ายวัดดูเหมือนจะชอบใจ แต่นักดูก็ได้ ถ้าที่ดินตก
มาเป็นของวัดมากขึ้น คำภาษี อากร อันเป็นกำลังของแผ่นดิน ก็
ขาดไปเท่านั้น ถ้าเพียงน้อยราย รัฐบาลก็ไม่รู้สึกเสียตาย ถ้ามาก
มาย รัฐบาลก็รู้สึกขาดหรือ เมื่อเป็นอย่างนั้น ก็จำจะคิดป้องกัน
ไม่ให้ที่ดินตกมาเป็นของวัด ๗ ที่เมืองฝรั่ง ความเรื่องนั้นได้
เกิดขึ้นแล้ว คน ศรัทธา ถวายที่แก่ คำสอนมาก โดยลำดับมา จน
รัฐบาลต้องตั้งวิวาทกับพวก พระ ถึงเข้าจับเข้าขุดทรัพย์สมบัติ
ของวัด จับพวก พระ ออกเสียจากอาณาเขต ถ้าวัดยอมเสีย
ภาษี อากร คำที่ ธรณี สังฆ แม้ที่ดิน จะตกมาเป็นของวัด รัฐบาล
ก็ไม่ขาดประโยชน์ ไม่จำเป็นจะหึงษ์หวง ๗ ด้วยเหตุนี้ สิ่งที่จะ
ต้องเสียคำภาษี อากร จึงยอมเสียดีกว่า อย่าเกียจ งอน เลย ๗
ที่ไม่ควร จะเสียโดยเท่านั้น คือ วิตุ่งคามลัมา อนุ โดมตามนั้น
ที่ในร่วมวัดอันเป็นสำนักของภิกษุ ๗ ล้วนที่ ธรณี สังฆ หรือที่ กัดปนา
นั้น ตามที่ฉันรูมาเพียงไร ได้รับยกเว้นเฉพาะที่ทรง พระ ราชา อนุทิศ
แต่ต่อมา ดูเหมือนกรมสรรพากร จะยกเว้นให้มากกว่านั้น ๗ การ
ยกเว้นเช่นนั้น ไม่ใช่สำหรับวัดที่เดียว เพราะเป็นของ พระ ราชา ทาน
พิเศษ ที่เรียกว่า พรหมไทยกรรมัง เช่นที่นาในคลอง มหาสวัสดิ
ของลูกเธอในรัชการที่ ๕ ก็ได้รับยกเว้นเหมือนกัน เมื่อรู้เค้าไว้เช่นนั้น
จะได้รู้จักผ่อนผัน ให้ได้ประโยชน์ด้วยกัน ทั้งสองฝ่าย ๗

(ลงพระนาม) กรม-วชิรญาณวโรรส

พระมหาสมณศาสน์ ถึงเจ้าคณะมณฑลภูเก็ต
เรื่องหลักแห่งการเลือกตั้งเจ้าคณะผู้ปกครองพระสงฆ์

(สำเนา)

ที่ ๓๒/๘๕

ตำแหน่งจันทร์ วัดบวรนิเวศวิหาร

วันที่ ๑๒ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๕๖

ถึง พระธรรมปาตาทจารย์ เจ้าคณะมณฑลภูเก็ต ฯ

ด้วยได้รับ หนังสือที่ ๓/๒๕๕๖ แจ้งความว่า พระครูหมุด ที่จัดให้
ไปรับตำแหน่งเจ้าคณะเมืองกระบี่ ลาออกจากหน้าที่นั้นแล้ว ตั้งแต่
ได้รับ หนังสือฉบับแรกว่าได้จัดให้พระครูหมุดไปอยู่เมืองกระบี่ ได้
รับสั่ง พระยาคุณิการ บดีให้ถามถึงเรื่องค่าอาหาร เกรงว่าจะไป
อด ถ้าลาออกเพราะอด เป็นข้อน่าเสียใจ ฯ ค่อยไปถ้าเลือกผู้
อื่นได้ อย่าเพิกให้ไปอยู่ จงบอกมาก่อน ให้ได้รับสั่งให้ค่า
อาหาร หรือแม้ค่าทำเสนาสนะด้วยก่อน จึงค่อยให้ไปอยู่ จะได้
ไม่ลำบาก ฯ

ขอจงใส่ใจสักหน่อย การปกครองในฝ่ายพระสงฆ์เมืองมาแต่
ประโยชน์ส่วนตัว คือมีศิษย์ก็ปกครองกัน โดยฐานเป็นอาจารย์กับศิษย์
ศิษย์นั้นแยกวัดออกไป หรืออาจารย์นั้นไป บวช กุลบุตรที่วัดอื่น
มีศิษย์อยู่ต่างวัด ฉายาแห่งการปกครองของอาจารย์ก็แผ่กว้าง
ออกไป ภาระก็มากขึ้น แต่เพราะเป็นประโยชน์ส่วนตัว แลทำเอง

ตาม ลำพัง อาจารย์ จึง ได้ ส้ม ค แยก ภาชนะ นี้อยู่ ได้ ๑ ฝ่าย อาณา
จักร จะ จัดการ ปกครอง พระสงฆ์ ก็ ต้อง เลือก ตัง อาจารย์ นั้นเอง ให้
เป็น พระครู เจ้าคณะ ดู แล รับผิดชอบ ชอบ พวก พระ ที่เป็น ศิษยานุศิษย์
ของตน จะ จัดการ ให้ เหว่น ไป จากนี้ คือ จะ เอา พระ ผู้ อื่น ให้ ไป ปก
ครอง สงฆ์ หมู่ อื่น ที่ ไม่ได้ ถือ ว่า เป็น อไรกัน เช่น ได้ เอา ตัว เอง
เอง อยู่ เมือง นารศรี ธรรมราช ไป อยู่ เมือง ภูเก็ต ยาก ที่ จะ จัด
ดำริ้ง เพราะ พวก พระ ของ เรา ยัง แล เห็น การณ์ ใน ที่ แยก คิด เฉพาะ
ประโยชน์ ส่วน ตัว..... หาก จะมี พระ ใจ กว้าง ขวาง บ้าง ก็ ยัง ไม่
ได้ รับ ทำนุ บำรุง..... ส่วน ที่ เรา จะ แก ได้ ก็ เพียง เรื่อง ทำนุ บำรุง
แต่ เรื่อง ใจ คับ แค้น นั้น กว่าจะ แก ได้ ก็ ยิง นาน กล่าว มา ดัง นี้
เพื่อ จะ ให้ เห็น ว่า เมื่อ จะ จัด การ ปกครอง เช่น เลือก ตัง เจ้า คณะ
จะ ต้อง มุ่ง ตาม ประเพณี เดิม ก่อน คือ เลือก ผู้ ที่เป็น อาจารย์ ใน
ท้องถิ่น ถ้า มี พระ เช่น นั้น แม้ จะ ไม่ ยอม รับ ตำแหน่ง ก็ ชอบ ให้
รับผิดชอบ ชอบ เพราะ บริษั ทของ ตัว แม้ จะ แก เกิน ไป หรือ ไม่
เข้าใจ ใน การ งาม ก็ ต้อง เอา ไว้ เป็น ตัว เชิด หา ผู้ อื่น ทำ การ
ใน ชื่อ ของ ท่าน ผู้ นั้น ถ้า ไม่ได้ ทาง นี้ จึง คิด ใน ทาง หา ผู้ อื่น ไป อยู่
ข้อ สำคัญ คือ อย่า บัน ทุก งาม ให้ มาก จน ทน ไม่ ไหว ฉนั้น กำ ลัง เอา
ใจ ได้ ใน ข้อ นี้ อยู่ หาก ว่า จะ มี งาม หนัก ที่ ลัง ใจ เดิม จาก กระทบ
กรรม การ จึง บอก มา ให้ รู้ จะได้ คิด ปด เป็ด ๑ ส่วน
ที่ เมือง กระจับ บัน ทราบ จาก เขา ว่า แต่ ชน อนุ ชญา ยะ ก็ ไม่มี จะ จัด

ได้ในทางไร จงตำริเหตุเกิด ๆ ในทางที่สุด ถ้าหาตัวผู้ปกครอง
ไม่ได้จริง ๆ ต้องขอให้พนักงาน กรรมการ ประจำเมืองเปนผู้ดูแล
การปกครอง คณะสงฆ์ เช่น กระทรวงกรรมการในกรุงเทพฯ ฯ แต่เดิม
ถ้าในเมืองนั้นยังไม่มีพนักงานกรรมการ ควรจะฝากการปกครอง
คณะสงฆ์ไว้แก่ผู้ว่าราชการ ผู้จะมอบให้อำเภออีกต่อหนึ่ง ฯ

คราวนี้ จะมีบอกเข้ามา จงบอกเข้ามาโดยทางเดียว ถ้า
เปนข้อความที่จะปรึกษาหารือเฉพาะตัวฉัน จึงส่งบอกตรงมาถึง
ฉัน ถ้าเป็นเรื่องที่จะต้องรู้ถึง กระทรวงกรรมการ เช่นบอกขอฐานันดร
หรือส่งบาญชี จงส่งบอกทางพระยาวิมลการบดี เจ้ากรมสังฆการี
ตง ท้ายว่าขอให้ นำความกราบทูลฉัน ในทุกวันนี้ พระยาวิมลการบดี
ได้รับบอกจากเจ้าคณะ เขา นำความกราบทูลฉัน อยู่เสมอ เช่น
บอกขอเชื้อเรื่องนี้ เขาก็ทูลเหมือนกัน ฯ

(ตงพระนาม) กรม-วิมลการบดี

ป.ด.

อนึ่งต่อไป ถ้าจะมีหนังสือในทางราชการพระ ค้าสดนา จงประทับ
ตราตำแหน่งเจ้าคณะ มณฑลมา ตามอย่าง ตามธรรมเนียม ฯ

ว.ว.

เรื่องการอุปสมบทอันมิชอบด้วยกฎหมาย

เมื่อวันที ๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๕๕ พระเถื่อนวัดบางเหี้ย

แขวงเมืองสมุทรปราการ เทียวรุกขมูลจะไปนมัสการพระพุทธรูป
 ถึงตำบลคูลำพัน ท้องที่อำเภอศรีมหาโพธิ เมืองปากจั่นบุรี
 พระเวื่อนได้อุปสมบทชายฉกรรจ์ ผู้มีอายุต้องเกณฑ์เป็น
 ทหาร เป็นพระภิกษุประมาณ ๗๐ คน แลที่เมืองฉะเชิงเทรา
 พระเวื่อนก็ได้ให้อุปสมบทแก่พลเมืองอีกหลายคน โดยมีได้มี
 ใบอนุญาตจากเจ้าหน้าที่ทั้งสองราย เรื่องนี้ สมุหเทศาภิบาล
 สำเร็จราชการมณฑลปากจั่นบุรีได้มีบอกเข้ามายังกระทรวงพระคลัง
 ได้แจ้งกระแสรับสั่งสมเด็จพระมหาสมณเจ้าไปยังกระทรวงนครบาล แล
 มีท้องตราถึงสมุหเทศาภิบาลทั่วทุกมณฑล ดังได้คัดสำเนามา
 ลงไว้ต่อไปนี้ ะ

สำเนา ท้องตรา เสนาบดีกระทรวงพระคลัง

ถึง กระทรวงนครบาล แล สมุหเทศาภิบาล

ศาลาว่าการกระทรวงพระคลัง

วันที่ ๓ กรกฎาคม พระพุทธศักราช ๒๔๕๖

จอมพล พระเจ้าพี่ยาเธอ กรมหลวงนครไชยศรีสุระเดช

เสนาบดีกระทรวงพระคลัง มาถึง สมุหเทศาภิบาล

สำเร็จราชการมณฑล ทราบ

ด้วย สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาวชิรญาณวโรรส มหา

สังฆนายก ได้มี กระแส รับ ตั้ง แก่ กระทบวง กระจา โหม ว่า การ ที่มี
 เหตุ เรื่อง พระสงฆ์ หตายรูป ได้จัดการ อุปสมบท แก่บุคคล ต่าง ๆ เอา เอง
 โดยไม่ ถูก รเบียบ ราชการ เช่น พระสงฆ์ นั้น มิได้รับ อนุญาต ให้
 เปน พระอุปัชฌาย์ หรือ บุคคล ที่ไป อุปสมบท ยังมี ได้รับ อนุญาต
 จาก เจ้าน่า ที่ ปกครอง ท้อง ที่ ดั้ง น เปน ต้น วิธี ที่ จะ แก่ ไช นั้น
 คือ อย่า ให้ เจ้าน่า ที่ นับ ว่า ผู้ ที่ อุปสมบท แล้ว นั้น เปน พระสงฆ์ ซึ่ง ต้อง

ตาม พุทธบัญญัติ † คือ ถ้า บุคคล เหล่า นั้น มี น่า ที่ จะ ต้อง เข้ารับ ราชการ
 ทหาร แต่ เจ้าน่า ที่ จะ เอา ตัว มา มิได้ เพราะ ไป อุปสมบท เสีย แล้ว
 ดั้ง น ก็ ให้ เจ้าน่า ที่ เรียก ตัว บุคคล นั้น ๆ ต่อ ผู้ ปกครอง คณะ สงฆ์
 ให้ จง ได้ แด่ สมเด็จ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระมหาสมณะ ทรง รับ ร้อง
 จะ จัดการ ให้ ผู้ ปกครอง คณะ สงฆ์ ต้อง ลัก พระ ที่ อุปสมบท โดย ไม่ ถูก
 ทาง นั้น แล้ว แด่ ลัก ตัว แก่ เจ้าน่า ที่ เปน แน่ นอน การ ที่ ทำ ทัง นั้น จะ
 เปน การ ช่วย แก่ ฝ่าย คณะ สงฆ์ เพราะ ถ้า เจ้าน่า ที่ ไม่ เรียก ตัว จะ
 ไป ลัก เสีย เฉย ๆ ก็ มิได้ สมเด็จ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ มหาสังฆนายก
 กลับ ทรง ร้อง ขอ ให้ เจ้าน่า ที่ ฝ่าย พระ ราชอาณาจักร อุดหนุน เจ้าน่า ที่
 ฝ่าย พุทธ จักร ดั้ง น
 เมื่อ มี กระแส รับ ตั้ง แน่ นอน ดั้ง น ก็ เปน การ สมควร อย่าง ยิ่ง ที่

† ข้อ ความ ตอน ที่ ชัดถัน ได้ ไว้ นั้น สมเด็จ พระ มหาสมณะ ทรง แก่ ว่า “ไม่ เปน พระ
 ภิกษุ ที่ ควร จะ ได้ รับ ประโยชน์ จาก พระ ราชบัญญัติ ”

เจ้าหน้าที่ปกครอง ท้อง ที่ จะ ปฏิบัติ ตาม เพราะ ฉนั้น ขอให้ สั่ง การ เรื่อง
นี้ ให้ ถือ เป็น ระเบียบ แบบ แผน หน ทาง ราชการ ต่อ ไป

(ลง พระนาม) จักรพงษ์

แทน เสนาบดี กระทรวง กระจาย โหม

ประทับ ตรา พระ ศลิลี ห้อย มา เป็น สำคัญ

ระเบียบ ชั้น เจ้า คณะ มติ

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาวชิรญาณวโรรส พระ
มหาสมณะ มี พระดำริ ทรงแจ้ง ระเบียบ เทียบ ชั้น เจ้า คณะ มติ
ไว้ เป็น ๕ ชั้น แล ทรง บรมจุ พระ ราชาคณะไว้ ใน ตำแหน่ง ตาม ชั้น
สมณศักดิ์ ดังนี้ :

เจ้า คณะ มติ	ชั้นเอก	ได้แก่	พระ ราชาคณะ ชั้น ธรรม ๑
”	ชั้นโท	”	พระ ราชาคณะ ชั้น เทพ ๑
”	ชั้นตรี	”	พระ ราชาคณะ ชั้น ราช ๑
”	ชั้นเทียบ	”	พระ ราชาคณะ ชั้นที่มี สมณ ศักดิ์รอง แต่ ราช ลง มา ๑

ส่วน พระราชาคณะ ที่มี สมณ ศักดิ์ สูงกว่า ชั้น ธรรม ผู้ มี ตำแหน่ง เป็น เจ้า คณะ ไหญ่ หรือ เจ้า คณะ รอง อัน สูงกว่า ตำแหน่ง
เจ้า คณะ มติ อยู่ แล้ว ถ้า โปรด ให้ ว่า การ คณะ มติ ก็ ให้ เรียก

ว่า “ผู้บัญชาการ คณะ มณฑล” แต่ให้ใช้ตรา ตำแหน่ง เจ้าคณะใหญ่ หรือ เจ้าคณะ รอง นั้น ๆ ด้วย ไม่ต้องได้ พระ ราช ทาน ตรา สำหรับ ตำแหน่ง เจ้า คณะ มณฑล อีก ๑ พระ คำ วิห ของ สมเด็จ พระมหาสมณะ ด้วย เรื่อง นี้ กระทรวง ธรรมการ ได้ นำ ความ ขึ้น กราบ บังคม ทอด พระ กรุณา ทรง พระ กรุณา โปรด พระ ราชทาน พระบรม ราชานุมัติแล้ว ๑

ต่อไป นี้ คือ ตัวอย่าง เทียบ ชั้น เจ้า คณะ มณฑล ดัง ที่ มี อยู่ใน ทำเนียบ ซึ่ง ลง ใน แสดงการณั้คณะสงฆ์ เล่ม ๑ ภาค ที่ ๑ นั้น แล้ว ๑

๑. พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นชินวรสิริวัฒน์ เจ้าคณะ กวาง ผู้บัญชาการ คณะ มณฑล กรุงเทพฯ ๑

๒. พระพิมลธรรม เจ้าคณะ รอง หน เหนือ ผู้บัญชาการ คณะ มณฑล นครสวรรค์ ๑

๓. พระธรรมวโรดม เจ้า คณะ รอง หน ใต้ ผู้บัญชาการ คณะ มณฑล ราชบุรี ๑

๔. พระพรหมมุนี เจ้า คณะ รอง หน กวาง ผู้บัญชาการ คณะ มณฑล นครชัยศรี ๑

๕. พระธรรมเจดีย์ เจ้า คณะ มณฑล พิษณุโลก (ชั้นเอก) ๑

๖. พระธรรมโกษาจารย์ เจ้า คณะ มณฑล นคร ศรี ธรรมราช (ชั้นเอก) ๑

๗. พระเทพเวที เจ้า คณะ มณฑล อุตร (ชั้นโท) ๑

๘. พระเทพสุธี เจ้า คณะ มณฑล จันทบุรี (ชั้นโท) ๑

๙. พระราชมุนี เจ้า คณะ มณฑล อุบล (ชั้นตรี) ๑

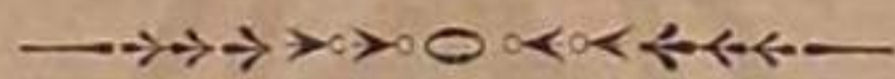
๑๐. พระศรีสมโพธิ เจ้าคณะ มณฑล ชุมพร (ชั้นเทียบ) ๑

๑๑. พระธรรมวิหาริเถร เจ้าคณะ มณฑล นครราชสีมา (ชั้นเทียบ) ๑

๑๒. พระทักษิณคณิศร เจ้าคณะ มณฑล ปราจีน (ชั้นเทียบ) ๑

๑๓. พระธรรมปาตาคารย์ เจ้าคณะ มณฑล ภูเก็ต (ชั้นเทียบ) ๑

๑๔. พระสุวรรณวิมลคีต ผู้รั้ง การ เจ้าคณะ มณฑล กรุงเก่า (ชั้นเทียบ) ๑

รายงาน ประชุม เถร สماعيل

เรื่อง กำหนด องค์ ของ สามเณร ธรรม

ครั้งที่ ๑

วันที่ ๑๒ มิถุนายน ร.ศ. ๑๓๐

เวลา บ่าย ๕ โมง ๑๘ นาที

พระเถระ ทั้งหลาย ได้ ประชุม เข้ากัน

ณ เถร สماعيل ๑

ผู้ ประชุม

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ

กรม พระยาวชิรญาณวโรรส

พระวรวงศ์เธอ

กรมหมื่นชินวรศีริวัฒน์

สมเด็จพระวันรัต

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์

สมเด็จพระมหาธีรวงศ์

พระพิมลธรรม

พระธรรมวโรดม

พระธรรมโกษาจารย์

พระธรรมปาโมกข์

พระราชโมลี

พระราชมนู

พระดาดนภิตก

พระธรรมวิহারิเถร ฯ

เมื่อพระเถระทั้งหลายได้ประชุมพร้อมกัน เป็นคณะเถรสมาคมแล้ว
 สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงนำขึ้น
 ว่า ทรงเรียกประชุมกัน เพื่อจะปรึกษา กำหนดองค์ ของ สามเณร
 ธรรม ฯ เมื่อศก ๑๒๔ ได้มี พระราชบัญญัติ เกณฑ์ ทหาร ในนั้นยก
 เว้นภิกษุทั่วไป แต่สามเณรยกเว้นโดยเอกเทศ เฉพาะแต่สามเณร
 ธรรม ฯ การกำหนด องค์ ของ สามเณร ธรรม นี้นี้ เจ้านาที่อื่น ๆ ขอ
 ให้กระทรวง ธรรมการ เป็นผู้ กำหนด กระทรวง ธรรมการ ก็จะต้อง
 อาศัยพระช่วยกำหนดให้ จึงเชิญท่านทั้งหลายมาเพื่อจะให้ช่วย
 กันกำหนด ฯ เราไม่มีอำนาจที่จะออกความเห็น วินิจฉัย พระราช
 บัญญัติ เมื่อตั้งขึ้นแล้ว เป็นหน้าที่ของเรานี้ที่จะต้องปฏิบัติตาม
 ประเพณี ก็ได้มี เป็นอย่างมาในครั้ง พระพุทธกาลแล้ว เช่นในมหา

วรรควินัยว่า เมื่อภิกษุกำลังทำอุโบสถก็ดี ทำปวารณา
ก็ดี ค้างอยู่ มีพระราชาจะมาจับภิกษุนั้น ที่แปลว่า ราชการจะ
เอาตัว ให้ขอผิดไว้ พอได้ทำกิจนั้นเสร็จก่อน ข้อนี้แปลว่า
พระยอมอนุวัต ราชการ ไม่ขัดขืน แต่คนที่จะตั้งอยู่ เป็นหมวด
หมู่กัน ได้ ที่เรียกว่าบ้านเมือง ต้องมีคนช่วยกันทำ ชุระหลายหน้าที่
กล่าวคัมภีร์ ต้องมีวรรณะทั้งดี คือ พวกชตฺตียะ เป็นผู้บ่ง
กันอันตรายภายนอกภายใน พราหมณ์เป็นผู้สอน ให้คนมีความรู้
แต่ความดี พวกเรานับเข้าอยู่ในหมวดนี้ เวลล์ละ เป็นผู้ทำของที่
เกิดแต่ฝีมือ หรือรับของเหล่านี้มาจำหน่าย เพื่อบำรุงสุขของ
ประชาชน ลุฑทะ เป็นผู้รับทำการงานของผู้อื่นด้วยแรง เพื่อ
ความสดวกของมหาชน แต่น้ำที่ของผู้ใด ผู้หนึ่งก็ต้องการจะทำ
ให้เต็มที เช่นเราเป็นพวกพระ ก็ต้องการจะได้คนมาฝึกสอนอบรม
ฝ่ายพวกทหาร ก็ต้องการจะได้คนเข้าเป็นทหาร แต่คนทั้งปวงจะเป็น
พระหรือเป็นทหาร ทั้งนั้น ไม่เป็นอย่างอื่นเลยไม่ได้ ต้องแบ่งเป็นนั้น
บ้าง เป็นนี้บ้าง ฯ ข้อที่จะกำหนดองค์ของสามเณร วัชรธรรมนั้น ก็
แปลว่า จะกำหนดว่า คนเช่นไรจะขอเอาไว้ คนเช่นไรจะ
ยอมปล่อยให้เข้ารับราชการ ทหาร เบื้องต้นที่จะกำหนด ควรจะ
ต้องได้ส่วนถึง พวกสามเณร ในหัวเมืองมณฑลก่อนว่า มีประโยชน์
อย่างไรแก่พระ ศาสนาบ้าง เจ้าคณะมณฑลทั้งหลายต่างแสดง
ความข้อนี้ คือ ในมณฑลจันทบุรี มีสามเณร มหานิกายเพียงรูป

เดียว นอกจาก นั้น มี แต่ ใน วัด จันทนาราม ซึ่ง เป็น ธรรมยุต ๒ ใน
 มณฑล นคร ราชดีมี มี สามเณร แต่ เมื่อ ถึง กำหนด เรียก เข้า ราชการ
 ทหาร ก็ ลักออกไป เป็น ธรรมเนียมเรียบร้อยแล้ว แล พระ ก็ ไม่ เลื่อม ๑
 ใน มณฑล นคร ชัยคีรี มณฑล พายัพ มณฑล อุดร สามเณร หา
 มี ประโยชน์ แก่ พระ คำนานาไม่ ๑ ใน มณฑล นคร สวรรค์ กับ มณฑล อีสาน
 เจ้า คณะ มณฑล รับ รอง ว่า มี ประโยชน์ แต่ ได้ เลี้ยง ดู ก็ ไม่ ได้
 ความ ชัด ว่า มี ประโยชน์ อย่างไร แล ให้ กำหนด องค์ ก็ กำหนด
 ลง ไม่ พอ ที่ จะ เห็น ว่า เป็น ประโยชน์ แท้ ส่วน มณฑล กรุงเทพ ๑
 เจ้า คณะ มณฑล ถูก ตำหิ ถูก ห้าม ไม่ ให้ เข้า ที่ ประชุม มณฑล พิษณุ
 โลก เจ้า คณะ มณฑล ไป ส่ง พระ วรรณานุมณี ที่ พิษณุ โลก มณฑล
 ปราจีน กับ มณฑล ชุมพร เจ้า คณะ มณฑล ไป ตรวจการ ยัง ไม่ กลับ
 นอกจาก นั้น เจ้า คณะ มณฑล ไม่ ได้ อยู่ ใน กรุงเทพ ๑ ยัง ไม่ ได้ ถามา
 สัมเด็จ กรมพระยา ๑ ทรง ปรีกษา องค์ ของ สามเณร ใน กรุงเทพ ๑
 เอง ๑ กรมหมื่นชินวรศีริวัฒน์ ทรง เห็น ควร จะเอา สามเณร ที่ ได้ ตั้ง
 แต่ ประโยคหนึ่ง ขึ้น ไป ๑ สัมเด็จ พระวันรัต พระธรรมวโรดม พระธรรม
 โกษาจารย์ พระธรรมปาโมกข์ เห็น ว่า ควร กำหนด เอา สามเณร ผู้
 แปรเทศภาษา ได้ ถ้า เรียน ไป อีก ลักปี ๑ จะ เป็น บาเรียน ได้ แต่ ต้อง
 วัชรธรรม คือ ลักชา แล กิจ วัตร ของ สามเณร ด้วย ๑ สัมเด็จ พระ พุทธ
 โฆษาจารย์ ต้อง การ จะ แปร คำ ว่า สามเณร วัชรธรรม ว่า เป็น ผู้ วั จัก
 ปฏิบัติ ดี ๑ พระ พินิตธรรม เหน สัมควร กำหนด เอา ผู้ วั ลักชา ของ

สามเณร เท่านั้น ส่วน สมเด็จ พระ มหาวิระวงศ์ ไม่กำหนดอย่างหนึ่ง
อย่างใด เมื่อสามเณร ต้อง เวียน ก็ยอมให้ เจ้าราชการ ๑ สม
เด็จ กรมพระยา ๑ ครั้นว่า ทรงเห็น ควร เอาไว้แต่สามเณร ที่จะ
เป็น คน เวียนรู้ แล ทำ ประโยชน์ ให้แก่ พระศาสนา ได้ การกำหนด
ต้อง ให้ สามเณร เวียน อุดม คึกษา แล ความรู้ ต้อง ให้ เวลา
เวียน ไม่ต่ำกว่า ๒ ปี ที่ เป็น กำหนด เกณฑ์ รับ ราชการ เพราะฉะนั้น
ในส่วน วิชา ภาษา มคธ ทรง เห็น ชอบ ตาม ที่ พระเถระ ทั้งหลาย กำหนด
นั้น ส่วน วัชรธรรม เพียงแต่ วัชรธรรม ของสามเณร ทรง เห็น อ่อน ไป แต่
ยัง ทรง รู้สึก อยู่ ว่า หลัสดูที่ วัดบวรนิเวศ อยู่ ข้าง จะ สูง แล เป็น
กำหนด คราวแรก อ่อน ใจ หน่อย ก็ยัง ได้ ภาย หลัง จึง ค่อย รัต
เข้า ๑ พระยา วิสุทธวิชัยศักดิ์ ทูลถามว่า ข้อ ที่ ว่า ความรู้ จน เป็น
บา เวียน ได้ นั้น จะ กำหนด อย่างไร ครั้นว่า ตั้ง กรรมการ สอบ ให้
ผู้ แปล เขียน ให้ ดู เมื่อ กรรมการ ตรวจ เห็น ว่า ใช้ ได้ เขา เป็น มี
ความรู้ ๑ ความ เห็น ที่ ตก ลง กัน ใน ที่ ประชุม เถรธมาคม ดังนี้ ะ

๑ กำหนด องค์ ของสามเณร วัชรธรรม ให้กำหนด ตาม สมควร
แก่ ความรู้ ที่ ต้อง ภาส ใน มณฑล นั้น ๆ มุ่ง เอา ประโยชน์ พระ ศาสนา
เป็น ที่ คึง ๑

๒ องค์ ของ สามเณร วัชรธรรม ใน กรุง เทพ ๑ นั้น วัชรธรรม ภาษา
กรรมการ สอบ เห็น ว่า ใช้ ได้ วัชรธรรม ของสามเณร ๑

๓ สามเณร ที่ ไม่มี ประโยชน์ แก่ พระ ศาสนา คือว่า แม้ ลัก เข้า

รับราชการ ก็ไม่เปนเหตุเสื่อมการข้าง วัด เช่น ขาดคนเล่าเรียน
จะหาคนมีความรู้ได้น้อย เมื่อต้องเรียกก็ให้เด็กเข้ารับราชการ ฯ
เลิกประชุม เวลาย่ำค่ำ ๒๒ นาที

รายงาน ประชุมเถรสมาคม

เรื่อง กำหนดองค์ ของ สามเณร ผู้รู้ธรรม

ครั้งที่ ๒

วันที่ ๕ มีนาคม ร.ศ. ๑๓๐ เวลาบ่าย ๕ โมง ๓๐ นาที

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาวิริยญาณวโรรส เสด็จ
ประทับในเถรสมาคม ที่ชุมนุมสมเด็จพระราชาคณะ พระราชา
คณะผู้ใหญ่ แล พระราชาคณะผู้ใหญ่เป็นเจ้าคณะมณฑล ๓๓ รูป คือ
พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นชินวรสิริวัฒน์
สมเด็จพระวันรัต
สมเด็จพระพุฒาจารย์
สมเด็จพระมหาธีรวงศ์
พระพิมลธรรม
พระธรรมวโรดม
พระธรรมโกษาจารย์
พระธรรมปาโมกข์

พระ ธรรมเจดีย์

พระ ธรรมไตร โดทกาจารย์

พระ ราชนู

พระ ศรี สัมโพธิ

พระ ธรรมวิหารเถร

ใน พระ อุโบสถ วัด พระ ศรีรัตนค้ำดาราม ฯ

ครั้น เบ็ด ประชุมว่า เมื่อ มิถุนายน หลัง ได้ ประชุมเถร ส้มาคม
กำหนด องค์ ของ ส้มามณเรรู ธรรม ซึ่ง ควร จะ ได้รับ ยกเว้น จาก ต้อง
เรียก เปน ทหาร ตาม พระ ราชบัญญัติ เกณฑ์ทหาร ได้ ทรง จัดการ ไป
อย่างไร ได้ ผล อย่างไร ทรง เวียง มา เพื่อ จะ ทรง อ่าน ใน ที่ ประชุม ฯ
ทรง อ่าน เรื่อง นั้น แล้ว ครั้น อธิบาย ว่า เมื่อ ประชุม ครั้ง ก่อน ที่
ประชุม เห็น เวียนธรรม เปน ยาก หนัก ไป ข้าง มคธภาษา ที่ ชิน อยู่
แต่ ความ รู ธรรม อย่าง ส้มามณเรรู นั้น ได้ ทรง เริ่ม จัด มา นาน แล้ว ครั้น
เล่า จำเดิม แต่ เหตุ ปราศจาก แต่ง นวโกวาท ชิน แต่ ได้ ใช้ ผักส้ม มา ใน สำนัก
ของ พระองค์ เอง แต่ วัด อื่น ได้รับ ใช้ ตาม อย่าง ได้ ผล ดี ทั้ง ผู้ ยัง
บวช แต่ ผู้ สึก ไป แล้ว เมื่อ กำหนด องค์ ส้มามณเรรู ธรรม ทรง เห็น
ว่า จะ ขยาย ความ รู ธรรม ถึง ชิน นี้ ได้ จึง ได้ ทรง ตั้ง หลัก ส้มามณเรรู ชิน ดัง นั้น ฯ
กำหนด เอา ความ รู ใน มคธภาษา นั้น เปน การ หนัก แก่ ส้มามณเรรู ผู้
จะ เวียน ให้ ทน เวลา ทั้ง ได้ ได้ แล้ว จะ จัด ว่า เปน ผู้ มี ความ รู ก็ ยัง
ไม่ได้ แต่ จะ จัด ใน หัวเมือง ก็ ไม่ได้ ทัว ไป ฯ เมื่อ เล่า จบ ไป หัว

เมืองเหนือคราวนี้เอง ได้ทรงปรารถนาถึงการเรียน ของพระสงฆ์หัวเมือง
ทรงเห็นว่า ได้รับบำรุงเข้าคงดีขึ้นกว่าปล่อยให้ไปอยู่ตามลำพัง เมื่อ
ได้จัดให้แพร่หลายแล้ว จะเป็นประโยชน์ กว้างขวาง ดีกว่าจะ
บำรุง ในทางมคธภาษาอย่างเดียว แม้ว่าการรู้มคธภาษา เป็น
หลักแห่งการรู้ปริยัติ จึงได้ทรงจัดระเบียบ เป็น ๒ อย่าง ๆ สามัญ
ไม่เกี่ยวกับมคธภาษา สำหรับ ภิกษุ สามเณร ทั่วไป ทั้ง ในกรุง แล หัว
เมือง อย่างวิสามันท์ สำหรับ ภิกษุ สามเณร ในสำนักที่สอน มคธ
ภาษา ได้ด้วย ๆ ต่อไป ทรงแสดงพระดำริที่จะจัดการ ให้เข้ารูปอย่างไร
ทรงอาศัยหลัก ใน พระวินัยที่จัดภิกษุ เป็น ๓ จำพวก คือ เถระ ๑
มัชฌิมะ ๑ นวกะ ๑ หลัก สูตร ที่ตั้งขึ้น ทั้ง ๒ ประโยค ทั้ง สามัญ
แล วิสามันท์ จัดเป็น นวก ภูมิ เป็น ความรู้ นวก ภิกษุ เป็น
ภูมิ คั้น ต่อไปจะคิดขยาย ให้ถึง มัชฌิม ภูมิ แล เถร ภูมิ บำรุง ความ
รู้ ให้ ตก โดยลำดับ แล จะ ให้ เข้า กัน ได้ กับ หลัก สูตร ปริยัติ ที่ ใช้
อยู่บัดนี้ ๆ

ที่ประชุมเห็นชอบตาม กระแส พระดำริ แล อนุมัติ หลัก สูตร
สำหรับ สอน ความรู้ ธรรม ทั้ง ๒ อย่าง ดัง มี แจง ใน พระอักษร ที่ ทรง
เรียงมานั้น ๆ .

เลิกประชุม เวลา บ่าย ๕ โมง ๕๐ นาที

คำชี้แจงแก่เถรสมาคม
ในเรื่อง กำหนด องค์ สามเณร ๓ ชั้น

(ถ้าเนา)

เมื่อ มิถุนายน หลัง เถรสมาคม ได้ กำหนด องค์ ของ สามเณร ๓ ชั้น
ธรรม ใน กรุงเทพฯ ๑ ไว้ คือ ๑. วิชาสมาธิพอ ใช้ ได้ แต่ ๒. ธรรมของ
สามเณร ส่วน ใน หัวเมือง มณฑล กรุงเทพฯ ๑ ก็ดี ใน มณฑลอื่น ก็ดี
ให้ กำหนด ตามสมควร แก่ ความรู้ ที่ ต้องการ ใน มณฑล นั้น ๆ กระทรวง
กระทรวง โหม ยอม รับ ตาม นั้น แล้ว ๑ ข้าพเจ้า ได้ กำหนด ตั้ง หลัก ๓ ชั้น ตาม
เค้า นั้น วิชาสมาธิ เพียง ท้อง นิทาน ใน อรรถกถาธรรมบท ๓ ชั้น ของ
สามเณร นั้น เล็ก เหา ธรรมวิภาค ใน นวโกวาท กับ แต่ง ความ แก่ ภาระ ๓
ชั้น จะ เอา แต่ เพียง สามเณร ๓ ชั้น เห็น ว่า อ่อน เกิน ๑ แต่ ได้ จัด การ
สอบ ได้ เบน ตำบต ๓ ตำบต ที่ วัดบวรนิเวศ ๑ ที่ วัดมหาธาตุ ๑ ที่ วัด
เบญจมบพิตร ๑ เล็ก พระราชาคณะ บ้าง พระเปรียญ บ้าง เป็น กรรมการ
ผู้ สอบ หมวดหนึ่ง อย่าง น้อย ๓ รูป ๑ มี สามเณร เข้า สอบ รวม ทั้ง ๓ ตำบต
๓๗๕ รูป ได้ ๓๓๕ รูป ตก ๔๐ รูป ๑ ใน จำนวน ก็ ได้ นั้น จัด เป็น ๓ ชั้น ได้
ครบ ๓ อย่าง จัด เป็น เอก ได้ ๕๘ รูป ได้ แต่ ๒ อย่าง จัด เป็น โท ได้ ๕๕ รูป
ได้ แต่ อย่าง เดียว จัด เป็น ตริ ได้ ๕๗ รูป ๑ ชั้น โท แต่ ชั้น ตริ ตก ความ
รู้อย่างใด ความรู้อย่าง นั้น ก็ เป็น อัน ได้ เรียบ เหมือน กัน แต่ หาก ยัง ไม่
ชำนาญ ๑ พิจารณา ดู ความรู้ ของ สามเณร ๓ ชั้น นั้น ชั้น เอก มี ความ

รู้ดี กว่า ผู้ใด ประโยค ธรรมบท อัน ยิ่ง ค้ำ ไม่ ครอบ กำหนด เปน เปรียญ
 ชั้น โท มี ความรู้ พอ สสมควร ได้ รับ ยกเว้น จาก ความต้องเรียก เปนทหาร
 เพื่อ เล่าเรียน ดับอายุ พระศาสนา ชั้นตรี อยู่ ข้าง จะ อ่อนไป ยัง
 ควร แก่ ไซ อีก เพื่อ ได้ ความรู้ สูงขึ้น ๆ ข้าพเจ้า ขอให้ กระทรวง ธรรม
 การ กราบ บังคม ทูล ขอ พระราชทาน พระบรมราชา นุญาต ให้ ดำเนิน
 ผู้ใด ชั้น เอก เปน ดำเนิน วิชา ธรรม ประโยค ๑ เมื่อ เข้า แปล
 ปริยัติ ให้ แปล แต่ ประโยค ๒ ชั้น ไป ถ้า ได้ จัด องค์ สำหรับ
 ประโยค ๒ แต่ มี ผู้ สอบ ได้ ขอ ให้ ได้ เปน เปรียญ ๒ ประโยค ๑
 รามัญ เทียบ เปรียญ ๓ ประโยค ๆ ดำเนิน วิชา ธรรม ประโยค ๑
 เข้า แปล ปริยัติ ใน เทียน ๓๑ รูป ได้ ตลอด ประโยค ๓, ๑๐ รูป ได้ เพียง
 ประโยค ๒, ๗ รูป ตก ประโยค ๒, ๑๓ รูป ยัง ไม่ได้ เข้า แปล ประโยค
 ๓ อีก ๑ รูป นับ แต่ ที่ ได้ ประโยค ๓ ก็ ราว ๑ ได้ ยก ที่ สาม นับ ทั้ง ได้
 ประโยค ๒ ด้วย ก็ กว่า ครึ่ง จำนวน ที่ เข้า ๆ

การ กำหนด องค์ ของ ดำเนิน วิชา ธรรม เช่นนี้ ทำให้ ดำเนิน วิชา มีความ
 รู้ดี ชั้น เหนือ ปากฏ ดังนี้ แต่ ยัง แคบ เพราะ ใช้ ได้ แต่ ใน กรุง เทพ ๆ
 หรือ เฉพาะ วัด มี ที่ เรียน ปริยัติ ใน หัว เมือง จะ จัด ตาม นี้ ก็ ไม่ได้
 เมื่อ เปน เช่นนี้ หลัก สูตร ใน กรุง เทพ ๆ ยัง สูง มาก กว่า ที่ จะ จัด ใน หัว
 เมือง ทั้ง ยก ให้ แล้ว ว่า ใน กรุง ควร จะ สูง กว่า ใน หัว เมือง แต่
 ยัง สูง สำหรับ วัด อัน ไม่มี ที่ เรียน ปริยัติ ใน กรุง เทพ ๆ นี้เอง เหน
 ควร จะ แก่ ไซ ให้ ได้ ประโยชน์ กว้าง กว่า นี้ ตาม รเบียบ ดัง ต่อ ไป นี้ ะ

๑ ตั้งหลักสูตร สำหรับ สอบ ความ วัชรธรรม เป็น ๒ อย่าง เป็น สามัญ
อย่าง ๑ วิสามัญ อย่าง ๑ อนุญาตให้ เข้า สอบ ได้ ทั้ง วัชรธรรม ทั้ง สามเณร
แต่ ต้อง วัชรธรรม เขียน วัชรธรรม แต่ง ภาษา ไทย ใช้ ได้ แล้ว ๑

๒ อย่าง สามัญ นั้น เว้น มคธ ภาษา แบ่ง เป็น ๒ ประโยค คือ
ประโยค ๑ ธรรมวิภาค กับ เวียง ความ แก่ กระตุ วัชรธรรม ไม่ ต้อง ชัก ที่
มา ต้อง ได้ พร้อม กัน ทั้ง ๒ อย่าง ใน คราว เดียว ๑

ประโยค ๒ พุทธ ประวัต ย่อ กับ เวียง ความ แก่ กระตุ วัชรธรรม ชัก ที่
มา ใน หนังสือ ไทย สุด แต่ จะ กำหนด ให้ ว่า ก็ แห่ง ต้อง ได้ พร้อม
กัน ทั้ง ๒ อย่าง ใน คราว เดียว ๑

สอบ ได้ ทั้ง ๒ ประโยค นี้ เป็น นัก วัชรธรรม ๒ ประโยค ก่อน แต่ จะ รับ
ประกาศ นียบัตร วัชรธรรม ต้อง สอบ วินัยบัญญัติ ใน นว โกวาท ให้ ได้ ก่อน
สามเณร ยัง รับ ไม่ได้ กว่า จะ อุปสมบท แล้ว แล สอบ วินัยบัญญัติ
ได้ แล้ว ๑

๓ อย่าง สามัญ นี้ จะ จัด ทัว ไป เป็น แบบ เดียว กัน ทั้ง ใน กรุง ทั้ง
ใน หัว เมือง ๑ ผู้ สอบ อย่าง สามัญ ได้ เพียง ประโยค ๑ ได้ รับ ยก เว้น
ตาม พระ ราช บัญญัติ เกณฑ์ ทหาร ๑

๔ อย่าง วิสามัญ นั้น ต้อง สอบ มคธ ภาษา เต็ม เข้า ด้วย แบ่ง
เป็น ๒ ประโยค คือ

ประโยค ๑ อรรถกถา ธรรมบท มี แก่ อรรถ ด้วย ๑

ประโยค ๒ บาฬี ไวยากรณ์ แล สัมพันธ์ ๑

จะสอบในคราวเดียวกันกับอย่างสามัญก็ได้ หรือได้ชั้นสามัญ
มาแล้ว จะสอบเพิ่มก็ได้ ๑ สอบได้ ๒ ประโยคนี้ เป็นเปรียญ
ธรรม ๒ ประโยค เทียบเปรียญปริยัติ ๓ ประโยค ๑

๕ อย่างวิสามัญนี้ จะจัดเฉพาะแต่ในกรุงเทพฯ เท่านั้น ๑ ทั้ง ๒ อย่าง
นี้ ถ้าทำหนังสืออื่น จะใช้เป็นหลักสูตรสำเร็จ ก็ จะขยายชั้นไปอีก ๑
ข้าพเจ้าแน่ใจว่า ถ้าจัดอย่างนี้ การเรียนธรรม ของ ภิกษุ
สามเณร จะเจริญ ทั้งในกรุง ทั้งในหัวเมือง จะได้ผู้มีความรู้ช่วย
กิจ พระศาสนา อีก มาก ๑ จัดการเรียนเฉพาะแต่ในทางมคธภาษา
ถึงเป็นหลักก็จริง แต่แคบ ความรู้อื่นนี้ ไม่แพร่หลายไปใน
หัวเมือง ภิกษุสามเณร ในหัวเมือง ไม่ได้เรียนในทางนี้แล้ว ยัง
เข้าไม่ได้เรียนในทางอื่นด้วย ด้วยเหตุนี้ จึงหาพระสมณคณาเป็นเจ้า
อาวาส เป็นอุปัชฌาย์ เป็นเจ้าคณะ ได้เป็นอันยาก แต่ผู้ทำ
หน้าที่เหล่านี้ จำต้องมี เมื่อจัดสอนความรู้สามัญในหัวเมืองชั้น
แล้ว คงเปิดองความชัดของข้อนี้ไปได้มาก ๑ เพียงแต่เท่าที่จัด
มาแล้ว ยังให้ผลดีเห็นปรากฏอยู่ ถ้าได้จัดขยายออกไป
ก็คงได้ประโยชน์มากออกไป ข้าพเจ้าจึงแน่ใจแต่กล่าวดังนี้ ๑

(ลงพระนาม) กรม-วชิรญาณวโรรส

วัดพระศรีรัตนศาสดาราม

วันที่ ๕ มีนาคม ร.ศ. ๑๓๐

พระมหาสมณศาสน์ ถึงผู้รั้งตำแหน่งเสนาบดี

กระทรวงธรรมการ

เรื่องกำหนดองค์ ของ สามเณร ผู้ ๒ ธรรม

(สำเนา)

ที่ ๗๑/๑๗๘

วัดบวรนิเวศวิหาร

วันที่ ๑๐ มีนาคม ร. ศ. ๑๓๐

แจ้งความแก่พระยาวิสุทธชิษุริยศักดิ์ ผู้รั้งตำแหน่งเสนาบดีกระทรวง
ธรรมการ ฯ

ฉนี้ ส่ง รายงาน ประชุม เถรธมาคม เรื่อง กำหนด องค์ ของ ภิกษุสาม
เณร ๒ ธรรม มา ฯ ขอ จึง กราบ บังคม ทูล พระ กรุณา ขอ พระ
ราชทาน พระ บรม ราชานุญาต เพื่อ ตั้ง หลัก สูตร สำหรับ สอบ ความ
๒ ธรรม ดัง ต่อ ไป นี้ ะ

๑ นวกฎมี เปน ความ ๒ สำหรับ นวก ภิกษุ แด สามเณร จัด
เปน ๒ อย่าง สามัญ อย่าง ๑ วิสามัญ อย่าง ๑ อนุญาต ให้ เข้า
สอบ ได้ ทั้ง ภิกษุ ทั้ง สามเณร แต่ ต้อง ๒ จัก เขียน ๒ จัก แต่ง ภาษา ไทย
ใช้ ได้ แล้วย

๒ อย่าง สามัญ นั้น เว้น มคธ ภาษา แบ่ง เปน ๒ ประโยค คือ
ก. ประโยค ๑ ธรรมวิภาค กับ เวียง ความ แก่ กระ ๒ ธรรม ไม่ ต้อง
ซัก ที่ มา ต้อง ได้ พร้อม กัน ทั้ง ๒ อย่าง ใน คราว เดียว ฯ

๑. ประโยค ๒ พุทธประวัติ ย่อ กับ เรียง ความ แก่ กระทั้ ธรรม
 ชัก ที่ มา ใน หนังสือ ไทย สู้ แต่ จะ กำหนด ให้ ว่า ก็ แห่ง ต้อง ได้
 พร้อ ม กัน ทั้ง สอง อย่าง ใน คราว เดียว ๑

๓ สอบ ได้ ทั้ง ๒ ประโยค นี้ เปน นัก ธรรม ๒ ประโยค ก่อน
 แต่ จะ รับ ประกาศ นียบัตร ฤ กษุ ต้อง สอบ วินยบัญญัติ ใน นวโกวาท
 ให้ ได้ ก่อน ตาม เณร ยัง รับ ไม่ได้ กว่าจะ อุปสมบท แล้ว แต่ สอบ วินย
 บัญญัติ ได้ แล้ว ๑ ฝ่าย ผู้ สอบ ได้ แต่ เพียง ประโยค ๑ ยัง ไม่ได้ ประ
 กาศ นียบัตร เปน แต่ ได้ รับ ยก เว้น ตาม พระราช บัญญัติ เกณฑ์ ทหาร ๑

๔ อย่าง วิสามันญ์ นั้น ต้อง สอบ ภาษา มคธ เตม เข้า ด้วย แบ่ง
 เปน ๒ ประโยค คือ

ก. ประโยค ๑ อรรถกถา ธรรมบท มี แก่ อรรถ ด้วย ๑

ข. ประโยค ๒ บท วิชากรรณํ เต สัมพันธ์ ๑

จะ สอบ ใน คราว เดียว กัน กับ อย่าง สามันญ์ ก็ ได้ หรือ ได้ ชั้น สามันญ์
 มา แล้ว จะ สอบ เพิ่ม ก็ ได้ ๑

๕ สอบ ได้ ๒ ประโยค นี้ เปน เปรียญ ธรรม ๒ ประโยค
 เทียบ เปรียญ ปริยัติ ๓ ประโยค ๑

ใน เวลานั้น จัด ได้ เพียง เท่านั้น ก่อน ๗

(ตง พระนาม) กรม-วิชิรญาณวโรรส

ป. ต.

ความ ยก เว้น จาก ต้อง เรียก เปน ทหาร นั้น เมื่อ ปลุก ความ รู้ อย่าง

สามเณรเจริญแล้ว ขยายออกมาถึงประโยค ๒ ก็ได้ แต่อย่าง
วิสามเณร เพียงประโยค ๑ ดีแล้ว ฯ

(ลง พระนาม) กรม-วิชิรญาณ

พระราชหัตถเลขา พระบรมราชาญาณ
เรื่อง กำหนด องค์ ของ สามเณรผู้ธรรม

(สำเนา)

ที่ ๕๕/๑๑๕๖

วันที่ ๒๗ มีนาคม รัตนโกสินทร ศก ๑๓๐

ถึง พระยาวิสุทธสุริยศักดิ์

ด้วย ได้ รับ หนังสือ ที่ ๕๖๗/๘๖๑๕ ลงวันที่ ๒๓ เดือนนี้ ว่า

สมเด็จพระกรมพระยาวิชิรญาณวโรรส ทรง พระดำริห์ จะจัดการ คึกษา

ของ ภิกษุ สามเณร ให้ เจริญ ขึ้น ได้ ทรง แบ่ง การ คึกษา เป็น ๓ ชั้น

ตาม หลัก พระวินัย ซึ่ง จัด ภิกษุ เป็น ๓ พวก คือ เถระ มัชฌิมะ

แถ นวกะ จะ ทรง รวบรวม การ เรียน พระปริยัติ ธรรม การ เรียน

นว โภควาท กับ การ เรียน ความรู้ ธรรม ของ สามเณร ที่ จัด ใหม่ ให้ เข้า

กถม เกดิยว กัน เบื้อง ต้น จะ ให้ พระ ภิกษุ สามเณร มี ความรู้ ใน

ชั้น นวกะ ต่อ ไป จะ ให้ ถึง ได้ ผล เป็น ทาง เตือก พระ ภิกษุ เป็น เจ้า

อาวาคี แล เด็ก หา ผู้ เป็น เจ้า คณะ ได้ ทรง ร่าง พระดำริห์
 ชุมนุม เถระ ใน วัด พระ ศรีรัตน สาลดา ราม ปฤกษา ตก ลง ตั้ง หลัก
 สูตร ใน ชั้น นวกะ ชั้น ชั้น หนึ่ง ยัง ต่อ ไป อีก ๒ ชั้น จะ ขยาย การ ชั้น ใน
 ภาย ฆ่า ส่ง สำเนา ตาย พระหัตถ์ แล รายงาน ประชุม เถระ สมากม
 และ พระดำริห์ ใน เรื่อง นี้ มา ขอ อนุญาต นั้น ทราบ แล้ว อนุญาต

(พระบรมนามาภิไธย) สยามินทร์

พระมหาสมณวินิจฉัย

เรื่องพระ ใน มณฑลพายัพ เล่นการพนัน

พ.ศ. ๒๔๕๕

ที่ ๓๖/๑๕๕๐

กระทรวง ธรรมการ

วันที่ ๒๕ เดือน พฤษภาคม ร.ศ. ๑๓๑

ขอพระราชทาน กราบบังคมทูล ส้มเด็จ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรม
 พระยา วชิรญาณวโรรส ทราบ ว่า พระบาท

ด้วย ข้า พระพุทธเจ้า ได้ รับ โบบอก ข้า หลวง ไหวญ รักษา ราชการ
 มณฑลพายัพ ฉบับ ที่ ๓/๒๐๖ ลง วันที่ ๕ พฤษภาคม ร.ศ. ๑๓๑ หา
 รือ มา ด้วย เรื่อง อธิกรณ์ เล่น การ พนัน มี ข้อ ความ พิสดารแจ้ง อยู่
 ใน สำเนา โบบอก ซึ่ง ข้า พระพุทธเจ้า ได้ คัด สอด ของ ทูลเกล้า ฯ

ถวายมา พร้อม ด้วย จดหมายนี้ การ จะ ควร ประการ ไตแล้ว แต่จะ
โปรดเกล้า ฯ

ควร มี ควร แล้วแต่จะ โปรดเกล้า ฯ

(ลงนาม) ข้าพระพุทธเจ้า วิสุทธสุริยศักดิ์

* * *

(สำเนา) ที่ ๓๕๕๑

(รับ วันที่ ๒๐ พฤษภาคม ร.ศ. ๑๓๑)

ที่ ๓/๒๐๖

แผนก กรรมการ

ศาลา รัฐบาล มณฑล พายัพ

วันที่ ๕ พฤษภาคม รัตน โกสินทร ศก ๑๓๑

ข้า หลวงใหญ่ รักษา ราชการ มณฑล พายัพ เวียน มหาอำมาตย์ โท
ท่าน พระยาวิสุทธ สุริยศักดิ์ เสนาบดี กระทรวง กรรมการ

ได้ รับ โบบอก คำ สำนาม หลวง นคร ลำปาง ที่ ๒/๕๐ ลง วันที่ ๓
เมษายน ศก ๑๓๑ ว่า พระเปง วัดหมื่น กาศ พระ จันตา วัดป่าดัวะ เมือง
นครลำปาง ถักเส้นการพันธ์ไฟตอง พดตำรวจภูธรจับได้แล้วส่งอำเภอ
ไต่สวน พระเปง กับ พระจันตา รับ สำรภาพ ว่าได้ ถักเส้น การพันธ์ไฟ
ตองจริง อำเภอได้นำตัว ส่ง ต่อ พระครูวิจิตรคุณ ว่าที่ เจ้าคณะเมือง
ลำปาง ฯ ได้ ประชุม พระครู ถานา แล ส่งฆ์ ทั้ง หลาย ปฤกษา หาข้อ
อธิกรณ์ ของ พระ เปง แล พระ จันตา ส่งฆ์ ทั้ง หลาย เห็น พร้อมกัน ว่า
ที่ พระเปง พระจันตา ถักเส้น การ พันธ์ไฟตองนี้ เท่า กับ ถักหรือฉ้อ
พระ ราช ทรัพย์ ของ หลวง เพราะ การ พันธ์ไฟตอง มี พระ ราช บัญญัติ

ห้ามว่า ถ้าผู้ใดจะเล่น ต้อง ขอ อนุญาต ผูก ภาษี ต่อ เจ้าพนักงาน ก่อน
จึงเล่นได้ นี้ พระเปง พระจันตา หาได้ ขอ อนุญาต ผูก ภาษี ไม่ สงฆ์
ทั้ง หลาย จึง ลง ความ เห็น พร้อม กัน ว่า พระเปง พระจันตา ต้อง ปาราชิก
ขาดจาก สมณะ แต่ พระครู อุตรวงศ์ วัดป่า ดิวง ชัด ช้อง ไม่ ยอม ให้
ปรับ ถึง ปาราชิก ว่า พระเปง พระจันตา ทำ ความ ผิด แต่ ครั้ง เดียว ขอ
ให้ เปน รัตน ไชย ดั่ง นี้

กับ ที่ เมือง นคร ลำ พูน ก็มี ชน เรื่อง หนึ่ง เหมือน กัน คือ ได้รับ โบบอก
ของ เจ้า สยาม หลวง นคร ลำ พูน ที่ ๘ / ๒๘ ลง วันที่ ๕ เมษายน ค.ศ. ๑๓๑
ว่า พระมุต พระทา สาม เณร ดวง แก้ว ได้ ลัก เล่น การ พนัน ไพ่ ต่อ
กับ น้อย หล้า ฯ ดำรง ฎา รจับ ตัว น้อย หล้า ได้ เจ้าพนักงาน ได้ ใ้
ส่วน น้อย หล้า ฯ รับ สำรภาพ แล ชัด ถึง พระมุต พระทา สาม เณร ดวง แก้ว
ว่า ได้ เล่น ด้วย เจ้าพนักงาน ได้ ยื่น พ้อง ต่อ ศาล ฯ พิจารณา พิพากษา
ให้ น้อย หล้า เสีย เงิน ๕๐ บาท แล ชัด ถึง พระมุต พระทา สาม เณร ดวง
แก้ว ว่า ได้ ลัก เล่น ด้วย เจ้าพนักงาน จึง ได้นำ ตัว พระทา พระมุต สาม
เณร ดวง แก้ว ส่ง ต่อ พระครู คีต วิธาค์ ว่า ที่ เจ้า คณะ เมือง พระครู คีต
วิธาค์ ว่า ที่ เจ้า คณะ เมือง ใ้ ส่วน พระมุต พระทา สาม เณร ดวง แก้ว
หา รับ ว่า เล่น ไม่ แต่ มี พยาน หลักฐาน อย่างไร ที่ ว่า พระมุต พระทา
สาม เณร ดวง แก้ว ไม่ ได้ เล่น ส่วน พยาน ที่ ว่า พระมุต พระทา สาม เณร
ดวง แก้ว เล่น นั้น มี หลักฐาน พอ พระครู คีต วิธาค์ ว่า ที่ เจ้า คณะ เมือง
จึง ได้ ประชุม พระครู ถานา แล สงฆ์ ทั้ง หลาย เห็น ว่า พระมุต พระทา

ตามเนรตวงแก้ว ลัก เล่น การ พนัน จริง จึงได้พร้อม กัน ปรบ โทษว่า
การ ที่ พระมุต พระทา ตามเนรตวงแก้ว ลัก เล่น การ พนัน นั้น ไม่ ควรจะ
ปรบ ถึง ปาราชิก เพราะ ได้ เล่น แต่ ครั้ง เดียว ดังนี้

เรื่อง พระ ลัก เล่น การ พนัน ต่าง ๆ ซึ่งมีพระราชบัญญัติห้าม ว่าการ
พนัน ต่าง ๆ ไม่ว่า ชนิดใด ที่ ผู้ จะ เล่น ต้อง ได้ รับ อนุญาต ต่อ เจ้าพนักงาน
เสียเงิน ให้ ค่าภาษี แต่ ๑ บาท ขึ้นไป ที่ นคร เชียง ใหม่ ได้ ประชุม สังฆ มี พระ
นพดี พิศาต คุณ พระอภิยสารทะ แล พระครู ฐานา แล สังฆ ทั้ง หาย เหน
พร้อม กัน ว่า ถ้า พระองค์ ใด ลัก เล่น ต้อง เปน อาบัติ ปาราชิก ที่ นคร
เชียงใหม่ สังฆ เคย ได้ ปรบ แก่ สังฆ ไป ๕ รูป แล้ว ที่ ลัก เล่น การ พนัน ไฟ
ตอง ไฟ มอก เหนว่า เปน ปาราชิก แล บังคับ ให้ ลัก ออก จาก เพศ สมณะ

เพราะ ฉนั้น ขอ ความ ดำริห์ ของ กระทบวง ว่า พระ ลัก เล่น การ พนัน
ที่มี ภาษี เช่น ที่ นคร เชียง ใหม่ ได้ ปรบ แก่ สังฆ ลัก เล่น การ พนัน ไป แล้ว นั้น
จะ เปน ข้อ ที่ สมควร หรือ ไม่ กับ อธิกรณ์ ของ พระ ที่ นคร ตำปาง ตำพูน
ที่ ลัก เล่น การ พนัน ซึ่ง ได้ เรียน มา นี้ จะ ควร ด้วย โทษ ปาราชิก ด้วย หรือ
ไม่ เพื่อ เปน หนทาง ที่ จะ สั่ง เสีย กัน ให้ เปน ระเบียบ อย่าง เดียว กัน ลับ ไป
เพื่อ เปน แบบ อย่าง ใน การ ตง โทษ แก่ พระ ลัก เล่น การ พนัน ต่อ ไป

ควร มิควร แล้ว แต่ จะ โปรด

ประทับ ตรา ตำแหน่ง มา เปน สำคัญ

(ลงนาม) พระยา วรวิไชย

ข้าหลวง ประจำ นคร เชียง ใหม่

ที่ ๕๒/๒๓๓

วัดบวรนิเวศวิหาร

วันที่ ๑๗ กันยายน ร.ศ. ๑๓๑ = ๒๔๕๕

แจ้งความแก่พระยาวิสุทธสุริยศักดิ์ เสนาบดีกระทรวงธรรมการ ฯ
 เขมมี หนังสือ นำที่ ๓๖/๑๕๕๐ สั่ง ดำเนา ไปบอก ข้าหลวงใหญ่ รักษา
 ราชการ มณฑล พายัพ ที่ ๓/๒๐๖ หารือ มา ด้วย เรื่อง พระ โน มณฑล นั้น
 ตก เสนอ การ พนั้น นั้น ได้ ประชุม เถร ด้มาคม ทำ มหาคัมณ วินิจฉัย
 เสร็จ แล้ว ขอ สั่ง มา ให้ พร้อม กับ มหาคัมณ คำน ณ ฌบับนี้ ฯ

(ลงพระนาม) กรม-วชิรญาณวโรรส

* * *

พระมหา คัมณ วินิจฉัย

พระพุทธ คำน ณ กาศ ๒๔๕๕

วันที่ ๑๒ กันยายน ร.ศ. ๑๓๑

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา วชิรญาณวโรรส

ศรีสุคติ ขัตติย พรหมจารี ฯ ๑ ๑ ๑ บรมนารถบพิตร พระมหา คัมณ
 เสด็จ ประทับ ใน เถร ด้มาคม ที่ ชุมนุ มพระเถระ ๘ รูป คือ พระวรวงค์
 เชน กรมหมื่น ชินวร สิริวัฒน เจ้าคณะ กกลาง ๑ สมเด็จพระวันรัต
 เจ้าคณะ ใต้ ๑ สมเด็จพระมหาวิรวงศ์ เจ้าคณะ ธรรมยุต ผู้ช่วย ๑
 พระพิมลธรรม รองเจ้าคณะ เหนือ ๑ พระธรรมวโรดม รองเจ้าคณะ
 ใต้ ๑ พระธรรมโกษาจารย์ แทนรองเจ้าคณะ กกลาง ๑ พระธรรมปาโมกข์

แพน รองเจ้าคณะธรรมยุต ๑ พระธรรมไตร โดกาจารย์ ๑ ณะค้ำหนักจันทร์
วัดบวรนิเวศวิหาร ประทาน พระมหาสมณวิจิฉัย ใน เรื่อง พระ ใน
มณฑล พวยัพ ลัก เล่น การ พนัน ไว้ ดังต่อไปนี้ ะ

เมื่อ จะ ให้ วิจิฉัย ใน เรื่อง นี้ เหน ส้มคว่ำ จะ กล่าว ประเพณี ของ
บ้าน เมือง บาง อย่าง ไว้ กคน ๆ ชุมชุม ชน ที่ ตั้ง อยู่ เปน บึก แฉ่น แฉ่น
หนา ซึ่ง เรียก ว่า ประเทศ นี้ จำ ต้อง มี ผู้ ปกครอง เพื่อ กัน ภัย
ภายใน ภายใน นอก แล ทำ นุ บำรุง ให้ ได้ ความ สุข ความ เจริญ ด้วย
เหตุ นี้ ชุมชุม ชน นั้น จึง ได้ แบ่ง เปน ๒ พวก คือ ผู้ ปกครอง พวก ๑
ได้ แก่ พระเจ้าแผ่นดิน แล ข้าราชการ ผู้ ใหญ่ ผู้ ต่าง พระ เนตร พระ
ภรรณ ตลอดจน ข้าราชการ สำนัญ ซึ่ง เปน ผู้ น้อย ทัว ไป ผู้ อยู่
ได้ ปกครอง พวก ๑ ได้ แก่ ราษฎร พ้น เมือง ผู้ ไม่ ได้ เกี่ยว ใน
การ ปกครอง ๆ การ ปกครอง นั้น ย่อม แม่ ประ โยชน์ ให้ แก่ คน
ทั้ง ปวง ทัว หน้า แต่ จำ พวก คน ผู้ ทำ การ ปกครอง ต้อง ทำ กิจ นั้น
ไม่ เปน อัน จะ ได้ ทำ มา หา กิน อย่าง อื่น หรือ ทำ ได้ บ้าง ก็ ไม่
สะดวก เสีย เปรียบ ผู้ อยู่ ใน ปกครอง จึง เปน นำ ที่ ของ ผู้ อยู่ ใน
ปกครอง จะ อุดหนุน กำ ลัง ทำ กิจ บาง อย่าง ที่ จะ ต้อง ทำ ด้วย ใช้
ทรัพย์ ใช้ แรง ก็มี เมื่อ เปน เช่น นี้ ใคร เด่า จะ เปน ผู้ ออก ทรัพย์
หรือ ออก แรง ๆ คน ทั้ง ปวง ไม่ สม่่า เสมอ กัน เปน ชาย ก็มี เปน
หญิง ก็มี เปน เด็ก ก็มี เปน ฤกรรจ ก็มี เปน ผู้ ใหญ่ เปน ผู้ เต๋ม่า ก็มี
หา กิน ได้ คดอง ก็มี คด ขัด ก็มี เมื่อ เปน เช่น นี้ จะ หวัง ความ ออก

ทรัพย์ ออกแรงแก่ทุกคนไม่ได้ ๆ ทางดีที่สู้ตั้นจะไม่เป็นเครื่อง
 เดือดร้อนลำบาก ก็คือแบ่งเอาจากผลของคน ที่หากินได้ คดอง
 การเฉลี่ยเอาจากส่วนนี้ ถ้ามากเกินไป ก็เป็นเหตุชอกช้ำ คัด
 กำไรของคนหากินเสีย ยิ่งจะเฉลี่ยน้อยได้เพียงไรยิ่งดี จึง
 มีประเพณีของบ้านเมืองจะเฉลี่ยเอาผลของคนหากินเช่นนี้มาใช้
 ในการปกครอง แต่ต้องรู้จักผ่อนผันเพื่อกันความชอกช้ำของ
 คนทั้งหลาย แต่ต้องรู้จักอุบายหาทางเก็บให้ได้พอจ่ายใช้ ๆ
 การเฉลี่ยเอาผลแก่คนหากินเช่นนี้ เรียกว่า เก็บภาษีบ้าง เก็บ
 อากรบ้าง เก็บส่วยบ้าง เป็นธรรมเนียมมีมาแต่ดึกดำบรรพ์ ๆ
 ในคัมภีร์ อรรถกถาได้เล่าถึงเรื่องนี้ไว้เหมือนกันว่า คนตั้งทำนา
 ในประเทศแห่งหนึ่ง ไม่ได้รับความสุข เพราะเหตุขาดผู้ปกครอง
 จึงพร้อมกันยกท่านผู้หนึ่ง ซึ่งมีสติปัญญาเฉลียวฉลาด เป็นที่
 นับถือของคนทั้งหลาย ในพวกตน ขึ้นเป็นพระราชา มอบให้
 มีหน้าที่เป็นผู้ปกครองตน ยอมอยู่ในถ้อยคำของท่าน ต่างแบ่ง
 ผลคือเข้าที่ทำได้ถวาย เพื่อเป็นกำลังอุดหนุนท่าน ๆ พระราชา
 พระองค์นี้ ทรงพระนามว่า พระเจ้ามหาสัมมตราช ที่ว่า เป็น
 พระราชาพระองค์แรกในชมพูทวีป แต่เป็นอาทิบุรุษแห่งคากย
 วงศ์ ๆ ความมีกรรมสิทธิ์ของท่านผู้ปกครอง ซึ่งต่อไปนี้จะเรียก
 ว่า รัฐบาล ในอันเก็บภาษี ย่อมรับผิดชอบกันทั่วไป ในคัมภีร์ พระ
 วินัย วางบทปรับภิกษุผู้ตระบัดค่าภาษี อย่างแรงถึงเป็นปาราชิก ๆ

อนึ่ง มี การ หลาย อย่าง ใน บ้าน เมือง อัน จะ พัง ดุ แล ให้ รอบ คอบ
 จะ ว่า ฉะ การ เล่น พนัน เอา ทวิ พย์ กัน ๆ เรื่อง นี้ เป็น เหตุ ยุ บยาก ของ
 มหาชน ถ้า ปล่อย ให้ เล่น ได้ ตาม อ่า เกอ ใจ จะ ฉิบ หาย ตง ตาม
 กัน รัฐ บาด จึง ต้อง ดู แล ห้าม ปราบ โดย กวด ขัน ตาม ที่ จะ ทำ ได้
 เพียง ไร ที่ ยิง จะ ฆ่อ น ให้ เล่น ได้ บ้าง ก็ ต้อง ได้ อนุญา ตก่อน แต่
 เพื่อ จะ กัน ไม้ ให้ เล่น ได้ มาก จึง เก็บ เงิน ค่า อนุญา ต เล่น การ พนัน แก่
 ผู้ มา ขอ อนุญา ต ๆ ใคร เตมี ตัก เล่น การ พนัน ก็ ปรั บ อิก ได้ หนึ่ง ๆ
 เงิน ค่า อาก ร การ พนัน นี้ ยิง เก็บ แร ง ฐัน ยิง เป็น คุณ แก่ บ้าน เมือง
 เพราะ จะ ได้ มี คน เล่น น้อย ตง ๆ ครั้ง โบราณ การ พนัน ไม้ มี คิน
 เหมือน ใน บก น ฐัน ฐื่อ อยู่ มาก เพียง ตกา แต่ ก็ เป็น เหตุ ฉิบ หาย
 พอ ถึง ให้ เลีย บ้าน เมือง ก็ มี แต่ มี วิธึ ปก ครอง กัน อย่าง ไร ไม้
 ปราบ ฎ ๆ ใน พระ วินัย กล่าว ไว้ แต่ เพียง เป็น ปาป ส มา จาร ประเภท หนึ่ง
 วาง บท อย่าง แร ง เตมอ ตง บั พ พาช นี ยกรรม ๆ

ใน พระ ราช อาณา จักร นี้ ก็ ได้ จัก การ ดู แล รัง เล่น การ พนัน เหมือน
 กัน ๆ การ พนัน ทุก อย่าง มี พระ ราช บั ญญา ต ห้าม ไม้ ให้ ใคร ๆ เล่น
 ได้ ตาม อ่า เกอ ใจ บาง อย่าง ก็ ห้าม เตจ ชาติ ที่ เตียว บาง อย่าง ก็ เบ็ด ให้
 เล่น ได้ บ้าง แต่ จะ เล่น ต้อง ได้ รับ อนุญา ต ของ รัฐ บาด ก่อน ถ้า ลัก เล่น
 จับ ได้ มี โทษ ปรั บ เงิน บาง จำนวน เป็น พิ นัย ถ้า ไม้ มี เลีย ต้อง จำ ถ้าย
 โทษ แทน ๆ ใน การ อนุญา ต ให้ เล่น นั้น รัฐ บาด เรียก เงิน ค่า อนุญา ต
 กำหนด ราคา ฉะ การ พนัน เป็น อย่าง ๆ เงิน ค่า อนุญา ต ราย นั จัด

เปน อากร คือ เงิน ราย ได้ ของ แผ่นดิน ราย หนึ่ง ๆ ไร่ ตอง กี่ ไร่ ไร่ อย่าง
อื่น กี่ ไร่ เปน การ พนั น ชนิด ที่ เบ็ด ให้ เถ่น แต่ ต้อง ได้ อนุญาต จาก เจ้านา
ที่ ๆ เก็บ ค่า อนุญาต วัน หนึ่ง วง ละ ๑ บาท ๆ (พระราชบัญญัติ แล
กฎ เสนาบดี สำหรับ อากร การ พนั น ร. ศ. ๑๒๐) ๆ

แล การ เรื่อง นี้ เปน ความ ผิด ใน ฝ่าย อาณาจักร ด้วย สมควร
จะ พัง มติ ของ ฝ่าย ตุลาการ จึง ได้ ขอ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรม
หมื่น สวัสดิวัตน์ วิศิษฐ์ อธิบดี ศาลฎีกา เพื่อ พัง มติ ของ กรรมการ
ศาลฎีกา บาง นาย (ซึ่ง ได้ เลือก เอา ของ ชาว ต่าง ประเทศ ผู้ มิ
ได้ รั เรื่อง ใน พระวินัย) ตาม พระพุทธจรรยา ของ สมเด็จ พระบรม
ศาสดา เมื่อ ครั้ง ทรง บัญญัติ ทศกัณฐ์ ปาราชิก สิกขาบท ได้ ครัด
ถาม ภิกษุ ผู้ พิพากษา เก่า เพื่อ ทรง เทียบ มูล ค่า เปน วัตถุ แห่ง ปารา
ชิก กับ วัตถุ แห่ง โจร กรรม เปน มหันต โทษ ๆ กรรมการ ศาลฎีกา ๒
นาย แสดง มติ ว่า ใน ทาง กฎหมาย จะ ลง โทษ โดย สุาน โจรกรรม แก่
คน ผู้ ผ่าฝืน ทำ การ อย่าง หนึ่ง อย่าง ใด ซึ่ง รัฐบาล ว่า จะ ต้อง ได้
อนุญาต ก่อน มิ ได้ ๆ

ข้อ อัน จะ พัง วินิจฉัย ใน ที่ นี้ ก็ คือ พระ ลัก เถ่น การ พนั น ชนิด ที่
รัฐบาล เบ็ด ให้ เถ่น แต่ ต้อง ได้ อนุญาต ก่อน มิ ผิด โดย สุาน เถมิต พระ
ราช บัญญัติ หรือ มิ ผิด โดย สุาน ตระบัด ค่า อากร ๆ จะ พัง รั ได้ ดัง นี้

๑ ต่าง ว่า มี คน สามัญ ลัก เถ่น การ พนั น ชนิด ที่ ห้าม เปน เต็จขาด
คน นั้น มิ ผิด โดย สุาน อไร ๆ ข้อ นี้ ชัด อยู่ แล้ว ว่า มิ ผิด โดย สุาน เถมิต

พระ ราช บัญญัติ เพราะ รัฐบาล ไม่ ได้ เก็บ ค่า อากร แต่ การ พนัน ชนิด นั้น ๆ

๒ ก็ ถ้า เขา ดัก เล่น การ พนัน ชนิด ที่ รัฐบาล เปิด ให้ เล่น แต่ หา ได้ ขอ อนุญาต ไม่ มี ผิด โดย ฐาน อไร เลย ๆ แม้ รัฐบาล เก็บ ค่า อากร ราย นี้ ก็ เก็บ โดย ฐาน เปน ค่า อนุญาต ไม่ ได้ เก็บ เฉลี่ย เขา ผิด ของ คน ผู้ เล่น รวย เหมือน เก็บ ภาษี อากร อย่าง อื่น ๆ ค่า ปรັบ ก็ นับ เปน พินัย ถ้า ผู้ ถูก ปรັบ ไม่ มี เงิน เสีย ต้อง ถูก จำ ง่าย โทษ สอง ข้อ นี้ บ่ง ชัด อยู่ ว่า เปน ความ อาชญา ๆ เพราะ เหตุ นั้น เขา มี ผิด โดย ฐาน เติมิด พระ ราช บัญญัติ เพราะ ไม่ ขอ อนุญาต ๆ

๓ หาก ว่า จะ มี ภิกษุ ไป ขอ อนุญาต ต่อ เจ้า หน้า ที่ เพื่อ ตั้ง บ่อน เล่น การ พนัน ชนิด ที่ เปิด ให้ เล่น ขอ เสีย เงิน ค่า อากร ให้ จะ ได้ รับ อนุญาต หรือ ไม่ ๆ กล่าว ตาม ประเพณี บ้าน เมือง ที่ มี ส้ม เตจ พระ เจ้า แผ่น ดิน เปน พุทธ ศาสตร์ หนัก หนัก คง ไม่ ได้ รับ อนุญาต ให้ เล่น การ พนัน เปน แท้ กัด บั จะ ต้อง ถูก ห้าม ปราบ เสีย อีก ๆ ข้อ นี้ ก็ มี ชัด แล้ มี ธรรมเนียม ห้าม นาย บ่อน แต่ การ ยคม ให้ ภิกษุ เข้า บ่อน (ข้อ บังคับ อากร บ่อน เบี้ย ของ เสนาบดี กระทรวง พระ คลิ่ง มหา สม บัด ร.ศ. ๑๓๓) ๆ

๔ เมื่อ เปน เช่น นี้ หาก จะ มี ภิกษุ ดัก เล่น โดย มิ ได้ ขอ อนุญาต ต่อ เจ้า หน้า ที่ ที่ เดียว มี ผิด โดย ฐาน อไร ๆ การ พนัน ที่ ดัก เล่น นั้น แม้ เปน ชนิด ที่ เปิด ให้ ชาว บ้าน ขอ อนุญาต เล่น ได้ แต่ เปน อย่าง ที่ ห้าม โดย เต็จ

ชาติแก่ภิกษุ เธอจึงมีผิด โดยฐานเดิมิตพระราชบัญญัติ เพราะว่า
แม้ยอมเสียเงินค่าอากร ก็ไม่ได้ช่อง จะเล่นเหมือนสามัญชน ฯ

๕ เมื่อเป็นอย่างนั้น พระผู้ใหญ่นิมนตชน พายัพรับเป็นปราชิก
ถูกหรือผิด ฯ บทที่จะยกขึ้นรับนั้น เห็นแต่สูงกษัตริย์คนเดียว ที่
รับโทษภิกษุผู้ ตระบัดคำภาษี ขาเข้า เป็นอาหาร ฯ ถ้ายกบทนั้นขึ้น
รับ ชื่อว่ารับผิด เพราะลักษณะเก็บภาษีกับเก็บค่าอนุญาตให้เล่น
การพนัน มีมูลต่างกัน กล่าวแล้วในหนหลัง ฯ

๖ ถ้าอย่างนั้น พระบางรูปในมณฑลนั้น เห็นเป็นเพียงภณฑไทย
ถูกหรือผิด ฯ ข้อที่อ้างเหตุว่า ทำผิดเพียงครั้งเดียวขอให้เป็นเพียง
ภณฑไทย หรือว่าไม่ควรรับถึงปราชิกนั้น ไม่มีหลักฐาน
อะไรเลย ผู้กล่าวไม่รู้พระวินัยแท้ ฯ ในพระวินัย มีปรานียกโทษ
ให้เฉพาะแก่ภิกษุผู้ เป็นต้นบัญญัติเท่านั้น ภิกษุในชั้นหลังล่วงพระ
บัญญัติ ต้องอาบัติตามที่รับไว้แล้ว เต็มที่ ไม่มีลดหย่อน ฯ แต่
ศัพท์ว่า ภณฑไทยนั้น หมายความว่ากว้างตลอดถึง ความจำเป็น
จะต้องใช้ให้ทุกอย่าง เพราะเหตุนี้ เมื่อรัฐบาลรับจะเอาเงิน
เพราะโทษเดิมิตพระราชบัญญัติ จัดว่าเป็นภณฑไทย คือมีจำ
เป็นจะต้องใช้ เพื่อถ่ายโทษตัว ความมีสิทธิ์ของรัฐบาลในอาณา
เขตร์ ไม่มีใครจะคัดค้านได้ แม้ในพระวินัยก็รับรองอยู่
เหมือนกัน ฯ

๗ เมื่อเป็นอย่างนั้น พระผู้ใหญ่นิมนตชนในนครเชียงใหม่ได้กำจัดพระบาง

รูปให้ ลัก เลีย เพราะโทษลักเถ่นการพนัน ไม่เป็นการแรงไปดอกหรือ
พระผู้เถ่น การ พนัน ไม่อยู่ใน ทำนอง คดอง ธรรม ของ ภิกษุ อยู่ไปก็มี
แต่ทำ พระคำสอนให้ มัว หมอง ส้มควร จะให้ ลัก เลีย ไม่เฉพาะต่อเป็น
ปาราชิก ส้มแดง พระเจ้าแผ่นดิน ผู้ เป็น พุทธคำสอน ปักหมักได้ ทรง กำจัด
มาโดยกาล เป็น ธรรมเนียม ที่ รู้ กัน อยู่ แล้ว เพราะ โทษ เถ่น การ พนัน
ก็ เคย มี ครั้ง รัชกาล ที่ ๕ (ปี จอจจ คก จ.ศ. ๑๒๓๖) พระใน แขวง
เมือง นนทบุรี หาดาย รูป ลัก เถ่น การ พนัน มี พระบรมราชโองการ ให้ เอา
ตัว ลัก เป็น โพร่ หลวง รับ ราชการ ที่ แปลว่า ต้อง ลัก พระผู้ ใหญ่ ใน
นคร เชียงใหม่ ได้ กำจัด ให้ ลัก เลีย ชอบ แล้ว แต่ วาง บท แรง เกิน ไป
เท่านั้น ๑

๘ ถ้า ต้อง ลัก เหมือน กัน ถูก ตัดสิน ว่า เป็น ปาราชิก ก็ ดี ไม่ เป็น
ก็ ดี ต่าง กัน อย่างไร ๑ ผู้ ถูก ตัดสิน ว่า เป็น ปารา ชิก อุปสมบท อีก
ไม่ได้ ผู้ ถูก ตัดสิน ว่า ไม่ เป็น ถึง ปาราชิก ถ้า กลับ ตัว เป็น คน ดี
มี สังวร อุปสมบท อีก ก็ ได้ ๑

พิจารณา มา เพียง เท่านั้น ขอ สัง วิจิตร ให้ ไว้ ดังนี้ ๑

๑ พระ ใน มณฑล พายัพ ลัก เถ่น ไร่ โดย มิ ได้ ขอ อนุญาต ต่อ
เจ้า หน้า ที่ มี ความ ผิด สุฐาน เตมิต พระราชบัญญัติ เป็น ภัณฑไทย จะ
ต้องใช้ เงิน ตาม จำนวน ที่ ค่า ต ปรบ ไม่ เป็น ปาราชิก ๑

๒ การ เถ่น พนัน เป็น ปาป สมาจาร ความ ประพฤติ ตาม ก ใน
พระวินัย ปรบ โทษ อย่าง แรง เสมอ ดง บั พพาชนียกรรม ๑ เพราะ

เหตุนี้ ให้เจ้าคณะเมือง นคร ลำปาง ตั้ง บังคับ สมิเปง วัดหมีนาค
 สมิจินตา วัดป่าต๊วะ นคร ลำปาง ผู้ลักเล่นการพนัน ให้เลิกเสีย
 แต่ให้เจ้าคณะเมือง นครลำพูน ตั้งบังคับสมิมูล สมิทา สมิดวงแก้ว
 ซึ่งไม่ได้รับวัดมา ผู้ถูกพิจารณาว่าเล่นการพนันจริง ให้เลิกเสีย
 โดยฐานบัพพาทนียกรรมจากพระธรรมวินัย ฯ

๓. ค่อยไปเมื่อน่า ถ้ามีภิกษุสามเณรลักเล่นการพนันอีก พิจารณา
 เปนลัทธิ ให้ปรับโทษอนุวัตรตามนัยนี้ ฯ

(ลงพระนาม) กรม-วชิรญาณวโรรด์

ข่าว ตั้ง ผู้จัด การ คณะเมือง เปน พิเศษ

ด้วย เมื่อ ครั้ง สมเด็จ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา วชิรญาณ
 วโรรด์ พระมหาสมณะ เสด็จตรวจการพระศาสนา ในหัวเมือง
 มณฑลฝ่ายตะวันตก เมื่อเดือน มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๕๕ ได้ทรงตั้ง
 พระอโนมคุณ มุนี ให้เปนผู้จัดการ คณะเมือง สงขลา เปน พิเศษ
 เพื่อช่วยเจ้าคณะมณฑลชั่วคราว อย่างชั่วคราว ในราชการ แต่
 โปรดให้มีศักดิ์เหมือนเจ้าคณะเมือง แต่อยู่ใต้บัญชาของเจ้าคณะ
 มณฑล ส่วนพระสมุห์เอียด ซึ่งเป็นผู้รั้งตำแหน่งเจ้าคณะเมือง
 สงขลา อยู่ นั้น ก็โปรดให้คงเปนผู้รั้งตำแหน่งเจ้าคณะเมืองสงขลา
 อยู่ตามเดิม

ประกาศ เรื่อง ตั้ง อุบ๑ชฌายะ

มหาอำมาตย์เอก พระยาวิสุทธชิษุวิยศักดิ์ เสนาบดี กระทรวง
 ธรรมการ รับ พระบรมราชโองการเห็นอ๑เกล้า ๑ ให้ประกาศ
 ว่า ส๑มเด็จ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา วชิรญาณวโรรส
 พระมหา ส๑มณะ ถวาย พระพรท๑ตุต ว่า ธรรมเนียม ตั้ง อุบ๑ชฌายะ
 ๒ ให้ อุป๑สมบท กุ๑ตบุตร ตาม หมายประกาศ พระบรมราชโองการ
 ใน รัชกาล ที่ ๕ ลง วัน ศุ๑กร เดือน ห๑า ชนเจ๑ตคำ บิ๑ชวด ยัง เปน ส๑ป๑ต๑ก
 จุด ศุ๑กราช ๑๒๓๗ ยัง ไม่ เปน ไป ส๑ตวก เพื่อ การ ปกครอง คณะสงฆ์
 ส๑มค๑วร จะ จ๑ด ให้ ๒เข้า ๒รูป กับ พระราชบัญญัติ๑ลักษณะ ปกครอง คณะสงฆ์
 ร. ศ. ๑๒๓ เพื่อ จะ ให้ ส๑ตวก แก่ การ ปกครอง คณะสงฆ์ จึง
 ทรง พระกรุณา โปรดเกล้า ๑ ให้ ยก ๒ข้อ ว่า ด้วย การ ตั้ง อุบ๑ชฌายะ
 ใน หมาย ประกาศ ลง วันที่ ก๑แล้ว ๒ข้าง ๒นั้น ๒เดียว แต่ ให้ ๒ใช้
 ๒ธรรมเนียม ตั้ง อุบ๑ชฌายะ ดัง ๒ต่อไปนี้ ๒

๒ข้อ ๑ ให้ เปน หน้า ที่ ของ เจ้า คณะ ใน ท๑อง ถิ่น จะ จ๑ด หา อุบ๑ชฌายะ
 ให้ มี พอ จะ ให้ อุป๑สมบท กุ๑ตบุตร ใน ท๑อง ถิ่น แต่ ไม่ มี มาก จน เกิน
 ๒อง การ ๑

๒ข้อ ๒ ใน คำบ๑ตโด ว่าง อุบ๑ชฌายะ หรือ มี ไม่ พอ ให้ เปน
 หน้า ที่ ของ เจ้า คณะ ใน ท๑อง ถิ่น ประช๑ม พระสงฆ์ แ๑ ชาว บ้าน พร๑อม
 กัน แ๑เลือก ว่า ๒ิกษุ ๒รูปใด ส๑มค๑วร จะ เปน อุบ๑ชฌายะ เมื่อ แ๑เลือก

ได้แล้ว ให้ นำ ชื่อ ชื่อนี้ เสนอ เจ้าคณะ ผู้ใหญ่ เห็น คน ใน มณฑล
 กรุงเทพฯ ฯ เป็นหน้าที่ของ เจ้าคณะ กลาง ใน มณฑล อื่น เป็นหน้าที่
 ของ เจ้าคณะ มณฑล จะ สอดส่อง ให้ รู้ว่า ภิกษุ ผู้ ได้รับ เลื่อน นั้น
 ประกอบ ด้วย องค์ สมบัติ พอ จะเป็น อุปัชฌายะ ได้ ถ้า พร้อม ด้วย
 องค์ สมบัติ จึง ออก ตรา ตั้ง ให้ เป็น อุปัชฌายะ ถ้า บก พร่อง ไม่ สม
 ควร ก็ ให้ คำน ไป แล ตั้ง ให้ เลื่อน ใหม่ ฯ

ข้อ ๓ องค์ สมบัติ อย่างไร ควร ถือ เป็น เกณฑ์ ตั้ง อุปัชฌายะ
 เป็น หน้าที่ ของ คณะ สงฆ์ จะ พึง กำหนด ฯ

ข้อ ๔ การ ตั้ง อุปัชฌายะ นั้น ต้อง ได้ อนุมัติ ของ เจ้า นำ ที่ ใน
 ราชการ ด้วย ใน มณฑล กรุงเทพฯ ฯ เป็น หน้าที่ ของ เสนาบดี กระทรวง
 ขรรพการ ใน มณฑล อื่น เป็น หน้าที่ ของ สมุหเทศาภิบาล จะ ให้ อนุมัติ
 ถ้า เห็น ชอบ ก็ ให้ ตั้ง ชื่อ แล ประทับ ตรา ใน ใบ ตั้ง นั้น ถ้า ไม่ เห็น ชอบ
 ก็ คำน ได้ ฯ ตรา ตั้ง นั้น ยัง เป็น อัน ใช้ ไม่ได้ กว่า จะ ได้ อนุมัติ ของ
 เจ้า นำ ที่ ใน ราชการ ด้วย ฯ

ข้อ ๕ ถ้า สมเด็จพระมหาสมณะ ทรง พระ ดำริ เห็น สมควร
 จะ ประทาน ตรา ตั้ง อุปัชฌายะ แก่ พระภิกษุ รูปใด รูปหนึ่ง เช่น ภิกษุ
 ผู้ อยู่ใน สำนัก อื่น สูง หรือ เจ้าคณะ ชน ผู้ใหญ่ เพื่อ เป็น เกียรติ
 ยศ พิเศษ ก็ ประทาน ได้ ตรา ตั้ง ที่ สมเด็จพระมหาสมณะ
 ประทาน นั้น เมื่อ ครบ ให้ เจ้า นำ ที่ ทราบ แล ให้ พึง ได้ ใน
 ราชการ ด้วย ฯ

ข้อ ๖ ใน เวลาว่าง ส้มแดง พระมหาสมณะ ให้ ส้มแดงเจ้าคณะ
ตั้ง อธิบดีชฎา เป็น พิเศษได้ ในคณะ ของ ตน แต่ ต้องได้ อนุมัติ ของ
เจ้าหน้า ที่ ดวย ๑

ข้อ ๗ ภิภษุณู อยู่ ใน ตำแหน่ง เป็น หัว หน้า ตั้งแต่ ตำแหน่ง
สังฆปาโมกข์ ขึ้นไป ไม่ ถูก ห้าม ใน พระวินัย หรือ ใน ราชการ เมื่อ
จำเป็น จะ เป็น อธิบดีชฎา ตาม ลำพัง ก่อน ก็ ได้ แต่ ภายหลัง ต้องขอ
อนุมัติ จาก เจ้าคณะ ผู้ใหญ่ แด่ เจ้าหน้า ที่ ๑

ข้อ ๘ อธิบดีชฎา ผู้ ได้รับ ตั้ง เป็น พิเศษ ให้ ถือ ว่า มี เกียรติยศ
เฉพาะ รูป แม้ ใน ตำบล หนึ่ง มี จำนวน พอ แล้ว ก็ ตั้ง ขึ้น ได้ ๑

ข้อ ๙ ภิภษุณู ผู้ ได้รับ ตั้ง เป็น อธิบดีชฎา ไม่มี ฐานันดร ที่ สูง ขึ้น
ไปกว่า มี ยศ เป็น เจ้าอธิการ เสมอ รอง แหวง หรือ เจ้า คณะ
หมวด ขึ้น ใน ปกครอง ของ เจ้า คณะ ท้อง ถิ่น ผู้ เป็น ผู้ใหญ่ เห็น อติ ๑

ข้อ ๑๐ ห้าม ไม่ ให้ อธิบดีชฎา ให้ บรรพชาอุปสมบท แก่ คน ที่ คณะ สังฆ
แด่ เจ้าหน้า ที่ ใน ราชการ กำหนด ห้าม ไว้ ๑

ข้อ ๑๑ ห้าม ไม่ ให้ อธิบดีชฎา ให้ บรรพชาอุปสมบท นอก จาก เขต
ที่ ได้ รับ อนุญาต เว้นไว้ แต่ ได้ รับ อนุมัติ ของ เจ้าคณะ หรือ ของ
เจ้าหน้า ที่ ใน ราชการ ใน ท้องถิ่น ที่ จะ ให้ อุปสมบท นั้น ๑

ข้อ ๑๒ อธิบดีชฎา ขึ้น ให้ บรรพชา อุปสมบท คน ต้อง ห้าม แด่ ให้
อุปสมบท นอก เขต เจ้าคณะ เห็น จำ เบน จะ ทำ นิคคหกรรม ก็ ให้ ทำ
ได้ ตั้ง ค่อ ไป นี้ ะ

- ก. สั่งห้ามไม่ให้บรรพชา อุปสัมบท ชั่ว คราว
 ข. คินฺตฺรา ตัง ถอดเสีย จาก ตำแหน่ง อุปัชฌายะ
 ค. ตง ทนฺทกฺกมม อั้น ไม่ ผิด ต่อ กฏหมาย แผ่นดิน
 ฉ. เอา ตัว มาก กัก ไว้ ชั่ว คราว
 ง. ย้าย เสีย จาก ถิ่น ที่ ทำ ยุง ชั่ว คราว

สถานที่ เดียว หรือ หลาย สถานที่ โดย สุ่ม แก่ โทษ ๆ

ข้อ ๑๓ นิคคหกรรม อั้น จะ พัง ทำ ชั่ว คราว นั้น กว่าจะ เห็น ว่า เซ็ด หลาบ แต่ คราว หนึ่ง ไม่ เกิน ๒ ปี ๆ

ข้อ ๑๔ ใน เวลา ที่ ถูก ห้าม หรือ ถูก ถอด อุปัชฌายะ นั้น ให้นำ บรรพชา อุปสัมบท แก่ คนใด ให้ ถอด ว่า คน นั้น ด้ รับ บรรพชา อุปสัมบท ผิด กฏหมาย อย่า ให้ ด้ รับ ประ โยชน์ พิเศษ ใน ราชการ อย่าง ฤิกษุ สำนเณร ๆ

ข้อ ๑๕ ฤิกษุใด ไม่ ด้ รับ ตั้ง แต่ง ของ คณะสงฆ์ แต่ เปน อุปัชฌายะ ให้ บรรพชาอุปสัมบท ตาม ลำพัง ต้อง นิคคหกรรม สำน สถานที่ เบื้อง ปลาย ใน ข้อ ๑๒ แต่ คน ที่ ฤิกษุ นั้น บวช ให้ ชื่อ ว่า บวช ผิด กฏหมาย ไม่ ด้ รับ ประ โยชน์ อั้น ฤิกษุ สำนเณร จะ พัง ด้ ตูจ เดียว กับ ใน ข้อ ๑๔ ๆ

ข้อ ๑๖ คณะสงฆ์ จะ ตั้ง ข้อ อาณัติ เพื่อ ขยาย ความ แห่ง ประกาศ นี้ กัด เพื่อ ฤิกษา ธรรม เนียม ตั้ง อุปัชฌายะ ให้ เปน ไป สดวก กัด ให้ ตั้ง ด้ แต่ ไม่ ผิด กฏหมาย แผ่นดิน ให้ อุปัชฌายะ ประพฤติ ตาม ๆ

ข้อ อาณัติ ของ คณะสงฆ์ เนื่อง จาก ประกาศ ตั้ง อุบาสมาเย ๑๕๓

ข้อ ๑๗ ให้ เจ้านาย ผู้ รักษา ราชการ ใน ท้อง ถิ่น เอา เปน ชูระ ช่วย
คณะสงฆ์ ดูแล ให้ อุบาสมาเย ทั้งปวง ประพฤติ ตาม หมาย ประกาศ นี้ ๑

ข้อ ๑๘ ข้อความใน หมาย ประกาศ นี้ ให้ นับว่า เปน อนุโตม
แห่ง พระราช บัญญัติ ลักษณะ ปกครอง คณะสงฆ์ ร. ศ. ๑๒๑ ๑

ประกาศ ให้ ใ้ วัฒนที่ ๙ เดือน สิงหาคม พระพุทธศักราช ๒๔๕๖ ๒

ข้อ อาณัติ ของ คณะสงฆ์

เนื่อง จาก ประกาศ ตั้ง อุบาสมาเย

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาวชิรญาณวโรรส พระมหา
สัมณะ เสด็จ ประทับ ใน เถรต์มาคม ทรง ตั้ง ข้อ อาณัติ ของ คณะสงฆ์
เนื่อง จาก ประกาศ ตั้ง อุบาสมาเย พุทธศักราช ๒๔๕๖ ดัง ต่อ ไป นี้ ๖

ข้อ ๑ องค์สมเด็จพระเถรเจ้า เปน เกณฑ์ สำหรับ เลือก ตั้ง อุบาสมาเย
ใน ข้อ ๓ แห่ง ประกาศ นั้น ให้ กำหนด ดังนี้ ๖

๑ มีความประพฤติดี

๒ เปน ที่ นับ ถือ ของ คน ทั้ง หตาย ทั้ง บรรพชิต ทั้ง คฤหัสถ์

๓ มีความรู้ พอ จะ ฝึก นิสิต ให้ เปน พระ ที่ ดี ได้

๔ มีความรู้ พอ จะ ทำ อุปสัมบท กรรม ให้ ถูก รเบียบตาม ที่

ใช้กันอยู่

๔ องค์กำหนดตามสมควรแก่ท้องถิ่นที่จะได้รับตั้งเป็นอุปัชฌายะ
๕ มีพรรษาพ้น ๓๐ แล้ว ฯ

เจ้าคณะผู้จะเลือกผู้จะตั้งภิกษุใดเป็นอุปัชฌายะ จงสอด
ส่องให้รู้ว่าภิกษุนั้นประกอบด้วยองค์สมบัติ ๕ ประการเหล่านี้บริบูรณ์
ก่อน จึงเลือกจึงตั้ง ฯ

ข้อ ๒ ให้ภิกษุผู้รับตั้งเป็นอุปัชฌายะ ประพฤติตามกรณี
ที่กำหนดให้ไว้ ตามความข้อ ๑๖ แห่งประกาศนั้น ดังต่อไปนี้ ะ

๑ จะรับให้บรรพชาอุปสมบท จงสอดส่องให้ได้ลักษณะของ
กุดบุตรก่อน ถ้าได้จึงรับ ถ้าไม่ได้อย่ารับ ฯ ลักษณะของ
กุดบุตรนั้น ดังนี้ ะ

ก. ถ้ามีบิดามารดา ให้ดูลักษณะฐานของบิดามารดา ว่าเป็น
คนตั้งทำมาหากินโดยชอบ หรือมีถิ่นฐานมั่นคง ถ้าไม่มีผู้ใหญ่
แล้ว หลักอันนั้นให้ตรวจดูในคนจะบวชนั้นเอง ฯ

ข. คนจะบวชนั้น เป็นคนดีไม่ใช่เป็นนักเลง ไม่มีชื่อเสียง
หายในทางอื่น เช่น ลูบฉิ่น เป็นต้น ฯ

ค. มีความรู้เป็นพื้นมา สำหรับว่า เมื่อบวชแล้ว มีทางจะ
ศึกษาได้ เช่น อ่านหนังสือออก เป็นต้น (นี้สำหรับตำบลมี คนอ่าน
หนังสือออกเป็นพื้นแล้ว)

๒ อย่าให้บรรพชาอุปสมบทแก่คนต้องห้าม ดังต่อไปนี้ ะ

ข้ออาณัติของคณะสงฆ์ เนื่องจากประกาศตั้งอุปัชฌายะ ๑๕๕

- ก. คนทำความผิดหลบหนีอาชญาแผ่นดินอยู่ ๑
- ข. คนหลบหนีราชการ ๑
- ค. คนมีคดีค้างในศาล ๑
- ฆ. คนไม่มีใบอนุญาตในราชการ (นี้ในตำบลที่จัดแล้ว)
- ง. คนเคยถูกอาชญาแผ่นดิน โดยฐานเป็นผู้ร้ายออกจากรัจหรือคนมีเครื่องหมายบอกโทษ ลัก คีต คัก ๑
- จ. คนถูกห้ามอุปสมบทเป็นเด็ดขาด ในทางพระคำสอนที่ดี ในทางราชการ ก็ดี ๑
- ฉ. คนมีโรคอันจะตามติดกันได้ เป็นต้นว่า โรคกฐฐฐึง
- ช. คนพิการเลี้ยอวระ จนจะปฏิบัติพระคำสอนไม่สะดวก ๑
- ๓ คนนอกจากที่ได้ระบุไว้ จงพิจารณาตามควร ๑
- ๔ อย่าให้บรรพชาอุปสมบทนอกเขตที่ได้รับอนุญาต เว้นไว้แต่ได้อนุญาตเป็นพิเศษ แต่อย่าให้บรรพชาอุปสมบทแก่คนจรมาจากเขตอื่น กว่าคนนั้นจะได้ตั้งถิ่นฐานเป็นคนในเขตนั้นแล้ว ๑
- ๕ จะให้บรรพชาอุปสมบทในวัดอื่น ต้องได้รับนิมนต์ของเจ้าอาวาสนั้น อย่าให้ตามลำพัง หรือบวชที่สำนักตนแล้วปล่อยให้ไป ๑
- ๖ นิสิตจะไปอยู่วัดอื่น จงฝากแถมอบอำนาจให้แก่เจ้าอาวาสที่จะไปขออยู่ ๑
- ๗ ให้อุปสมบทกุดบุตรแล้ว จงเอาธูระสั่งสอน สัทสังฆวิหาริก

ของ คน ให้ ตั้ง ใน ปฏิบัติชอบ แล ชวน ชวาย ให้ ด้รับ คึกษา พระ
 ธรรมวินัย ตาม ก่าตั้ง ถ้า สักขิง วิหาริก จะ ไป อยู่ ด้อื่น ก็ จง
 มอบ ธุระ แก่ เจ้า อาวาส นั้น ให้ เป็น อาจารย์ ผู้ ด้ แล ตั้ง สอน แทน คน ๆ
 ก่าหนด ให้ ไว้ ณ วันที่ ๒๘ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๕๖ ฯ
 (ลงพระนาม) กรม-วิจิตรญาณวโรรส

พระดำรัสของสมเด็จพระ

พระมหาสมณะ

เตือน พระอุปัชฌายะ ทั้ง หลาย

ขอ ท่าน อุปัชฌายะ ทั้ง หลาย จง มนสิการ คำ ของ ข้าพเจ้า ๆ
 ตั้งแต่ ข้าพเจ้า ด้รับ มหาสมณะ มา พิเศษ มา เพียง ๓ ปี เข้านี้ ข้าพเจ้า
 ด้รับ ฟ้อง ของ เจ้า หน้า ที่ ใน ฝ่าย อาณาจักร ว่า พระอุปัชฌายะ
 ชื่อ นั้น ๆ ใน เมือง นั้น ๆ ให้ อุปสมบท แก่ คน หลบหนี ราชการ บ้าง แก่ คน
 ไม่ ด้รับ อนุญาต ของ บ้าน เมือง บ้าง แก่ ผู้ ร้าย หลบหนี อาชญา
 แผ่นดิน บ้าง แล ด้ตั้ง ตง โทษ ถอด เลีย บ้าง งดการ ให้ อุปสมบท
 ไว้ ชั่ว คราว บ้าง หลาย ราย มา แล้ว บาง ที่ ด้รับ บอก ของ เจ้า
 คณะ ว่า อุปัชฌายะ ชื่อ นั้น ๆ ให้ อุปสมบท แก่ คน จำพวก นั้น ๆ
 ด้ตั้ง โทษ อย่าง นั้น ๆ ก็มี ชื่อ นั้น ควร อย่างไร ด้จัด ด้ทำตาม

พระดำรัส ของ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า เติมน พระอุปัชฌายะ ทั้งหลาย ๑๕๗

นำที่ แง่อก หนึ่ง แล้ว นอกจากนั้น เห็น สมควร จะ กล่าว เติมน ท่าน ทั้ง
หลาย เพื่อ สอดส่อง เห็น การณ์ กว้างขวาง ออก ไป สัก หน่อย ๆ

ใน ชุมชน ชน ที่ ตั้ง อยู่ เป็น บั๊ก แผ่น ใน แดน ดิน แห่ง หนึ่ง ซึ่ง
เรียกว่า บ้าน เมือง หรือ ประเทศ นี้ จำ ต้อง มี คน ๒ จำ พวก
คือ คน ทำ กิน ๑ คน ปกครอง ๑ ๆ ใน ครอบ ครว้ แห่ง หนึ่ง มี
แต่ คน กิน มาก มี คน หา หน่อย ครอบ ครว้ นั้น ไม่ ช้า ก็ ถึง ความ
ล้ม จม ถ้า ต่าง ช่วย กัน หา ช่วย กัน กิน จึง จะ ตั้ง อยู่ ได้
ประเทศ ก็ เหมือน กัน มี คน ทำ กิน หน่อย มี แต่ คน คอย กิน มาก
ก็ ไม่ เจริญ มี แต่ เลื่อม ทราบ เหตุ นี้ จำ พวก คน ทำ กิน จึง เป็น
กำลัง ของ ประเทศ ๆ อีก ฝ่าย หนึ่ง ใน ครอบ ครว้ นั้น ชาต ผู้ ใหญ่
ผู้ ปก ครอง ผู้ จะ ชัก นำ ใน ทาง ทำ กิน รัง บั วิวาท รักษา ความ
สงบ ครอบ ครว้ นั้น ก็ ตั้ง อยู่ ไม่ เป็น สุข ไม่ เป็น อัน ตั้ง หน้า หา
กิน มี ว เกียง กัน ด้วย หวัง จะ เอา เปรียบ บ้าง เตะ กัน บ้าง เบียด
เบียด กัน บ้าง ถ้า มี ผู้ ใหญ่ คบ คม จึง จะ อยู่ เป็น ปกติ
ประเทศ ก็ เหมือน กัน ถ้า มี คน คอย เอา เปรียบ ไม่ ทำ การ งาม
คอย แย่ง ผล ที่ ผู้ อื่น เขา หา ได้ เลย ชีวิต เช่น พวก โจร ปล้น หรือ พวก
ถ้า เต้า ช โมย หน่อย มหา ชน ก็ อยู่ ไม่ เป็น สุข นอน ตา ไม่ หลับ
คอย หวาด ต่อ ภัย อัน ตราย อยู่ เป็น นิตย ไม่ เป็น อัน จะ ทำ มา หา กิน
สัก ทั่ว เหตุ นั้น จึง จำ เป็น ต้องการ จำ พวก คน ผู้ ปก ครอง ด้วย ๆ ใน คน
จำ พวก หลง น มี พระ เจ้า แผ่น ดิน เป็น หัว หน้า ๆ จำ พวก คน คอย กิน นั้น

ไม่เฉพาะ แต่ พวก โจรพวก ชโมย พวก ที่ ไม่ ทำ โภค ทรัพย์ ให้ เกิด
 ได้เอง ต้อง รับผิดชอบ เด็ดขาด ของ ผู้ อื่น แล้ว ก็ หนี เข้า ใน จำพวก คน
 คอยกิน ทัง นั้น ที่ ลุด พวก คน ผู้ ปกครอง เอง มี มาก เกิน พอ ดี
 ก็ ไม่ ควร เหมือน กัน เหตุ นั้น ท่าน ผู้ เป็น หัวหน้า คือ พระ เจ้า แผ่นดิน
 เอง ก็ ดี เจ้า กระจ่าง ทบวง การ ผู้ ต่าง พระ เนตร พระ วรรณ ก็ ดี จึง
 ได้ สอดส่อง ระวัง บัง กัน เพื่อ จะ ให้ มี จำ พวก คน คอย กิน น้อย ที่ ลุด
 ตาม จะ เป็น ได้ ตั้งแต่ ตรวจตรา ใน จำพวก ของ ตน เอง ไม่ ให้ มี มาก
 เกิน พอ ดี ท่าน จับ ชโมย ปราย โจร ผู้ ร้าย ไป ลง โทษ ตั้ง กฎ หมาย
 ห้าม กัน หนี โกง ก็ เพื่อ ห้าม กัน คน จำพวก นี้ บำรุง การ เล่า เรียง ชน
 ก็ เพื่อ ปลุก ความ สามารถ ของ คน จะ ได้ เป็น ผู้ รู้ จัก หา มี ฉะนั้น
 ยัง จะ เป็น ผู้ คอย กิน ก็ จะ ได้ ทำ การ อย่าง อื่น เป็น การ แลก
 เปลี่ยน ไม่ กิน เปล่า จัด การ พยาบาล คน เจ็บ ไข้ ก็ เพื่อ จะ รักษา
 ชีวิต แล บัง กัน ความ พิการ ทุพสภาพ ของ คน ทัง หลาย อีก ฝ่าย
 หนึ่ง บำรุง การ ทำ มาหา กิน ของ คน พวก นอก นี้ เช่น ขุด คลอง ทำ
 ทาง ไป มา เพื่อ จะ ได้นำ ของ ที่ ทำ ได้ ไป จำ หน่าย สดวก ตลอด ถึง
 ทำ สัญญา เป็น ไมตรี กับ ต่าง ประเทศ เพื่อ มี ทาง จำ หน่าย สินค้า ได้
 กว้างขวาง ออกไป การ เลิก เลข ปลด คน รับ ราชการ ประจำ ตัว เปลี่ยน
 เป็น เกณฑ์ เข้า รับ ราชการ ๒ ปี เมื่อ อายุ ๑๘ ก็ เพื่อ จะ ได้ มี ช่อง ทำ
 กิน สดวก เมื่อ อายุ พ้น ๒๐ ที่ จัด ว่า เป็น ชาย ฉกรรจ์ ฯ

พวก ภิกษุ เรา ก็ อยู่ ใน จำพวก คน คอย กิน ท่าน ผู้ ปกครอง ปลด อย

พระดำรัสของสมเด็จพระมหาสมณะ เคื่อน พระอุปัชฌายะ ทั้งหลาย ๑๕๘

ให้ตั้งอยู่ไม่กำจัดเสีย ซ้ำยังทำนุบำรุง เปนพิเศษ อีก ก็เพราะ
พวกเราทำประโยชน์ ให้แก่บ้านเมืองอยู่บ้าง ถ้าไม่มาก ไม่
ใช้ผู้กินเปล่า ที่เดียว พวกเราปฏิบัติตน เปนผู้นำแต่สิ่งสอน
ประชาชนในทาง พระคำสอน ให้ตั้งอยู่ในธรรมสุจริต เว้นจาก
เบียดเบียนกันแต่กัน เปนเจ้าสำนักเลี้ยงดู แด่เอาธุระในการ
เล่าเรียน ของ เด็ก ๆ บุตร ราษฎร เปนอาจารย์ ที่ปรึกษาผู้ทุกข์ของ
ชาวบ้าน เปน กัลยาณมิตร ของ ผู้ปกครอง เปนผู้ชักโยงในรวง
พวก ผู้ปกครอง กับ พวก ราษฎร ให้สันติ สันม ๗ แม้อย่างนี้ พวกเรา
จักมีมากเกินส่วนไม่ได้ อยู่เอง ท่านทั้งหลายคงรู้แล้วว่า คนพากัน
มาบวชเสียหมดไม่ได้ ต้องมีใครเหลือ เปนผู้หา เปนผู้ทำเลี้ยง
เปนผู้ปกครอง บอingkัน ภัยอันตราย ว่าแต่เพียงในตำบลบ้านเดียว เกิด
ถ้ามีวัดมีพระมากเกินส่วน ไม่ชาวบ้าน อัดคัดลง พระก็คงอด
อยาก คราวหนึ่งพอ ทำเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง ถ้าเลี้ยงภิกษุด้วยรูป
หนึ่ง ก็ต้องเฉลี่ยส่วนมาเลี้ยง หรือต้องเพิ่มงารที่ ทำอื่นอีก
มีภิกษุหลายรูป ก็ เปนภาระของ ชาวบ้าน มากเข้า เพียงเท่านั้น ก็
พอจะเห็นได้ ๗

ท่านทั้งหลายได้รับ แต่งตั้งให้ เปน อุปัชฌายะ นั้น ด้วยเจ้าน้ำที่
ไว้ในใจใน พวกท่าน ว่า เปนผู้รู้จักเลือก แด่จะให้อุปสมบทเฉพาะ
แก่คนผู้สมควร จะได้รับ พวกท่าน บางเหล่า กลับ ถือเอาโอกาสให้
อุปสมบทแก่คน มิได้เลือก ว่า ควรหรือไม่ควร ๗ จริงอยู่ น้ำที่ของ

ใคร ๆ ก็ปรารถนาจะทำ เช่น พวกท่าน มีหน้าที่ให้อุปถัมภ์ ก็ปรารถนาให้มีผู้บวชมาก ๆ แลให้บวชได้คดอง ๆ แต่ยอมเปนการได้ข้างหนึ่งเสียข้างหนึ่ง ไม่เปนผลอันดีแก่บ้านเมือง ที่สุดจนแก่ พระศาสนาเอง ต้องทำ โดยความกตมเกลียดกับเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ด้วย ให้เปนการได้ด้วยกัน ไม่เสียประโยชน์ด้วยกัน จึงจะสำเร็จ เปนผลอันดี ดังจะชี้ตัวอย่างที่เคยมีมาแล้ว ๆ

พวกท่าน บางรูป บวชผู้ร้าย แม้ด้วยกรุณาว่า จะได้พ้นจากอาชญาแผ่นดิน กรุณาเช่นนั้น เปนเหตุให้พวกผู้ร้ายเหินช่องหลบหนี แลกำ เวิบ เบียดเบียฬ มหาชน ๆ หากบางรูป จะมีความเห็นว่า เอามันมาเก็บไว้ในเพศภิกษุ มันก็ไปทำร้ายใครเขาไม่ได้ อีกดีกว่า เอามันไปจำคุกชั่วคราว ที่มันไม่รู้จักเซ็ดหยาบ ออกได้แล้วมันก็ทำอีก ข้อนี้เป็นความจริง แต่เอามันเก็บไว้ในเพศภิกษุ คนนั้นมันก็ไม่รู้ดีว่าถูกกัก กลับรู้สึกว่ามันฉลาด จึงหนีพ้น คนอื่นมันก็คิดเห็นอย่างนั้นเหมือนกัน ได้ตัวมาเก็บ ไม่พอ กับที่มันเกิดขึ้นใหม่ ๆ ในหมู่ภิกษุเอง มีคนเช่นนั้น มาบวช เขาก็เหินเลวลง เคยเป็นที่นับถือ เป็นที่ไว้ใจ ก็ปราศจากนับถือ ปราศจากไว้ใจ ๆ จะเล่าความหลังที่ท่าน ทั้งหลายชื่นใจ อยู่สัก พระศาสดา ประทาน อุปถัมภ์แก่ อังคุดิมาต โจร ด้วย พระพุทธประสงค์ อย่างไม่รู้ก็ตาม ที่ แต่ครั้น พระอังคุดิมาต บวช แล้ว คนทั้งหลายเห็นเข้า ตกใจหวาดหวั่นไม่วางใจ พระศาสดาจารย์เอง

พระดำรัส ของ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระชินโยมหาราช ทรง หมาย ๑๒๓

ก็ต้อง ทรง งด แล ทรง ตั้ง ลักขาท ห้าม ไม่ ให้ บวช ใจร ต่อไป ๑
อุบาสมาเย บาง รูป รู้ แต่ เรื่อง ต้น ไม่ ตลอด ถึง ปลาย ก็ หมาย ว่า
โปรด ใจร บวช เปน การ พระ คำสั่ง แล ปราธนา จะ ตาม เด็ดจ ๑

บาง รูป บวช คน หลบหนี ราชการ ทำ เช่น นี้ ชื่อ ว่า ไม่ เห็น แก่
แผ่นดิน ที่ คน อาศรัย พึ่ง อยู่ เปน ช่อง ให้ คน เบี่ยง บ่าย จาก ราชการ ๑
เรื่อง นี้ มี ตัวอย่าง ใน หนังสือ ครึ่ง หนึ่ง เกิด จลาจล ทาง ปลายแดน
แห่ง แคว้น มคธ ต้อง ส่ง กองทัพ ไปปราบ พวก ทหาร ผู้ ถูก
เข้า กองทัพ พวกนั้น ไป บวช ใน หมู่ ภิกษุ พระ เจ้า พิมพิสาร
กราบ ทูล ความ นั้น แก่ พระ คำสั่ง แล ทูล ขอ ย่า ให้ พวก ภิกษุ
บวช คน อยู่ใน ราชการ อีก ต่อไป พระ คำสั่ง ก็ ทรง พระ อนุมัติ แล
ทรง บัญญัติ ลักขาท ห้าม ๑ ขอ จึง คิด ดู พระ เจ้า พิมพิสาร ก็ ว่า
เปน พระ โสธามัน ทรง ศรัทธา เลื่อมใส มั่น ใน พระ คำสั่ง แล พระ
คำสั่ง ก็ เปน เจ้า ของ ภิกษุ ส่ง อยู่ เอง ต่าง ทรง เห็น ไม่ เปน ความ ดี ความ
งาม จึง ห้าม เด็ด ๑ เพราะ เหตุ ประพฤติคน เปน ปฏิบัติ แก่ ราชการ
ฝ่าย บ้าน เมือง จึง ต้อง กวดขัน เช่น คน จะ บวช ต้อง ได้ อนุญาต ก่อน
กลับ ได้ รับ ความ ไม่ สดวกเอง ๑

มี ผู้ รัง คน หนึ่ง เปน ผู้ รับ ราชการ ใน บ้าน เมือง เรา อยู่ใน ตำแหน่ง
ก็ ไม่ ต่ำ เขา แต่ง หนังสือ เล่ม หนึ่ง กล่าว ถึง ประพฤติ เหตุ ใน บ้าน เมือง
ของเรา ใน ตอน คำสั่ง เขา กล่าว ถึง พวก ภิกษุ เรา ว่า เปน ต้อง รับ บวช
ผู้ ร้าย บวช คน หลบหนี ราชการ ก็ คิด ขวาง แก่ ความ เจริญ ของ แผ่นดิน ๑

พวกเราก็เป็นไทย บ้านเมืองก็เป็นของไทย พระพุทธศาสนามาก็ยัง
เป็นประธานในแผ่นดิน ถ้าเขาเชื่อว่าเราเป็นเช่นนั้นจริง เขาจะ
เห็นพวกเราเป็นคนแถวสักปานไร ๆ แต่เขาควรจะรู้ได้ดีว่า พระ
ผู้ทำอย่างนั้น มีเป็นบางรูป แต่พื้นของเขาถือ คำน่า ต่างจาก
พวกเราอยู่ เขาจึงไม่นำพาเพื่อจะรู้ แต่พูดพอส่ม พูดคดๆไปเสีย
ทั้งหมด จะว่าเท็จที่เดียวก็ไม่ได้ เป็นแต่เขาขยายให้เขื่องขึ้น ๆ
ฝ่ายพวกเราถูก ว่าเช่นนั้น น่าอัศจรรย์สักเพียงไร น่าเจ็บใจสักเพียง
ไร แต่ต้องโทษเอา พวกของเราเอง ทำช่องให้เขาพูดได้ ๆ
พวกเรามีจำนวน มาก มีถิ่นฐาน คือ วัดวาอารามมาก ดาดดิน ยัง
มี คน นับถือ แด บำรุง มาก เป็น ผู้ จูง ใจ ของ ราษฎร ใน ทาง คำน่า
นอกจากฝรั่ง คนนั้น แม้ฝรั่งอื่น ก็คงไม่เว้น จาก กล่าว ถึง พวกเรา
โดยมาก เขาไม่ค่อยรู้ เรื่องราว ของพวกเรา เขา กล่าว เต่า สวด นึก
ดูก็รู้ ได้ ว่า เขาดี หรือ ชม ๆ

นอกจากนี้ บางรูปยังพอใจ บวชคน เดว เช่น คน สู้บ ฝัน กิน
เหล้า คนลักคนขโมย คนคุกคนตราง คนเหล่านี้ บวชแล้ว ย่อม ประ
พฤติ เดว ทราม ตาม นิสัย ของ เขา ทำให้ หมู ฤกษ์ เดว ทราม ลง เป็น
ที่ เลื่อม ความ นับถือ ของ คฤหัสถ์ ๆ คนจำ พวกนี้ ย่อม ทำ พระ คำน่า
ให้ เลื่อม ส้มตาม พระพุทธรูป ชาติ ครวัด แก่ พระมหา กัสสป ว่า พระ คำน่า
จักไม่ อันตรธาน วุบวาบ เหมือน เรือ ล่ม ค่อย อัน ตรธาน ไป ที่ ละห้อย
เพราะ โมฆ บุรุษ ที่ แปล ว่า คน เปลา ใน พระ คำน่า นี้ เอง ๆ

พระดำรัส ของ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระชินประชา ทรงเสด็จ ๑๖๓

นึกถ่วงถ่วงท่านผู้ตั้งใจดี แต่ไม่รู้ประมาณ ฝ่ายอุบายช้อยๆ ผู้บวช
ให้เขาไม่เดือดร้อน มุ่งแต่จะได้ลาภหรือ ความนับถือ มีศิษย์มากมาย
กว่าจะตีโทษมากกว่านี้ เทียบด้วยมหาโจรที่๑ ในนิทานแห่ง จตุตถ
ปาราชิก ลึกซำบต ก็พอได้กัน ๆ

ท่านทั้งหลายได้ฟังคำอธิบายนี้แล้ว จงเห็นแก่พระศาสนา แดแผ่นดิน
ร่มรวงอย่าเดียดกรีนนี้ยะ ของคนที่ได้ตราไว้ ในประกาศ แดข้ออาณัติ ๆ
เป็น ผู้ใหญ่แล้ว จงรวงอย่าทำผิด ให้ถูกตงโทษ เป็นเครื่อง
รำคาญ ของผู้ทำ แดเป็นเหตุ อับปยศ แห่ง พระ ศาสนา ๆ

(ตงพระนาม) กรม-วิชิรญาณวโรรส

วันที่ ๑ กันยายน ๒๔๕๖

พระมหาสมณศาสน์ ถึงเจ้าคณะมณฑลพิษณุโลก
ปรากรายงาร

(ถ้าเนา)

ที่ ๖/๑๖

คำหนักจันทร์ วัดบวรนิเวศวิหาร

วันที่ ๓๖ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๕๖

ถึง พระธรรมเจดีย์ เจ้าคณะ มณฑล พิษณุโลก ฯ

รายงารไปตรวจ การคณะ มณฑล คัก หลังได้ อ่าน แล้ว มีข้อ ที่
ควร ปรากร ถึง ดังต่อไปนี้ ะ

๑ เจ้าคณะแขวง ใน มณฑล พิษณุโลก ลัก ๒ รูป ใน มณฑล
เพชรบูรณ์ ลัก รูป ๑ รวมเป็น ๓ จะใคร่รู้ว่า เพราะเป็น ผู้ไม่มั่น
คงใน พระศาสนาเอง หรือ เพราะ เบื่อหน่าย ใน การ งาร ที่ เห็น ว่า
หนัก ฯ ข้อ นี้ สมควร เจ้าคณะ มณฑล จะ สอดส่อง ถ้า ลัก เพราะ
เป็น ผู้ไม่มั่น คง เมื่อ ยัง จะ ทำ ได้ ควร เลือก หา พระที่ มั่น คง
ถ้า ลัก เพราะได้ ความ เดือดร้อน เหตุ การ งาร ควร บอกให้รู้ ว่า ได้
ความลำบาก หรือ เดือดร้อน อย่างไร จะได้ คิดผ่อนปรน ฯ

๒ เวียง ทำวิชาขบฐา ปล่อยให้ทำ เดือน ๖ บ้าง เดือน ๗ บ้าง
ไม่เปงการ สมควร เจ้า คณะ มณฑล ไม่มีอำนาจ จะสั่ง ความ ข้อ
นี้ เดบ ถ้าเห็น ข้อ ข้อ จำ จะ ต้อง ทูล ฉนั้น ก่อน การ ทำวิชาขบฐา
แก่งแย่งดังนี้ นั้น เป็น ความ เสีย สำนึกก็ ไม่อยู่ใน บัญชา ของ

ผู้ใหญ่ ร้ายเสียกว่าไม่ทำอีก ทั้งนี้ทั้งนั้น เจ้าคณะมณฑล
 ไม่เข้าใจในโหราศาสตร์ ทั้งไม่ฟังอำนาจที่สูงกว่าด้วย ฉะนั้น
 ให้คำสั่งมา เช่น เด็ดขาดว่า จงถอนคำสั่งนั้นเสีย ให้กลับตั้ง
 คำนี้ วิศาขบูชา ต้องทำในวันเพ็ญ เดือนพฤษภาคม จงได้
 ชาวบ้านจะไปทำนา ก็ซึ่งเขา พระไม่ได้ทำนา ให้มีการไหว้
 พระสวดมนต์พอเป็นที่ระลึก หรือเทศน์ฟังกันเองได้ก็ยิ่งดี แม้
 เพียงเท่านี้ก็ยังไม่ทำไม่ได้ อย่าทำเสียเลย ห้ามมิให้ทำแย้ง
 เป็นอันขาด ฯ

๓ ขอให้ใส่ใจสักหน่อย คำว่าเจ้าอธิการนั้น ใช้เรียก
 รองแขวงหรือเจ้าคณะหมวด ผู้ไม่มีฐานันดรอย่างอื่น มีแจ้งใน
 พระราชบัญญัติลักษณะป่าอารของคณะสงฆ์ ร. ศ. ๑๒๓ ท้าย
 มาตรา ๒๕ ฯ เจ้าอาวาสผู้ไม่มียศอย่างอื่น เป็นพระอธิการ
 มีแจ้งในพระราชบัญญัตินี้ ท้ายมาตรา ๑๒ ฯ คำที่ใช้มาใน
 ราชการ เข้าใจว่าไม่มีทางเลย เป็นเจ้าอธิการทั้งหมด จะว่าจำ
 นวนเหล่านี้เป็นเจ้าคณะหมวดทั้งหมดก็เห็นมากนัก ฯ

๕ ข้อที่นอกจากนี้ เป็นใช้ได้ ฯ

(ตงพระนาม) กรม-วชิรญาณวโรรส

พระมหาดมณศาसन ถึงเจ้าคณะรองหนเหนือ

ผู้บัญชาการคณะมณฑลนครสวรรค์

ตอบเรื่องขัดข้องในการคณะ

(สำเนา)

ที่ ๗/๓๗

ตำแหน่งจันทร วัดบวรนิเวศวิหาร

วันที่ ๑๖ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๕๖

พระพิมตธรรม เจ้าคณะรองหนเหนือ ผู้บัญชาการคณะ

มณฑลนครสวรรค์ ฯ

ท่านยื่นขัดข้องในการคณะ ฉนั้นขอให้คำตอบดังนี้ ะ

๑ เรื่องหาตัวเจ้าคณะเมือง เจ้าคณะแขวงสำหรับเมืองตาก

ไม่ได้นั้น ฉนั้นใครจะไปตรวจให้รู้ด้วยตนเองก่อน ในเวลานี้หา

ตัวผู้ว่าการไปได้พลางก็เป็นแล้วกัน ถ้าพากันทั้งหน้าทีเสียหมด

จงมอบการดูแลบริษัทของตนไว้แก่พระผู้เป็นอุปชฌายะอาจารย์ของ

เขา จะรับก็ตาม ไม่รับก็ตาม ต้องถือว่าเป็นหน้าที่ แดมอบ

ให้ข้าหลวงธรรมการดูแลอีกต่อหนึ่ง เหมือนธรรมเนียมในกรุง

เทพ ฯ ข้อที่ท่านแต่งพระครูธรรมบาลไปอ้อนวอนนั้น อ่อน

เกินไป กิจที่ควรจะทำนั้น คือบุกไมตรีให้มิตรใคร่ส่วนตัว

แต่สอดส่องถึงความหนักอกหนักใจอย่างไร เพื่อจะได้ปลดเปลื้อง

ในรายงาน ไม่ปรากฏว่า ได้ทำ ทั้งวันที่ ไป อยู่ก็น้อย ไม่พอ จะทำ ด้วย ๑

๒ พัดยศ สำหรับเจ้า คณะ แขวงไม่ มีราชทินนาม ได้ คิดไว้แล้ว เป็น พัด พัน แพร อย่าง พัดเจ้า คณะ แขวง มีราชทินนาม แต่เป็นพัด หน้า นาง คิดจะ ค่อยทำ ค่อยไป เพื่อ จะได้ ไม่ ต้อง ตั้ง งบประมาณ เป็น พิเศษ ๑ ส่วน ครานั้น ได้ คิด ตัวอย่าง แล้ว แล ถวาย เข้า ไป แล้ว ด้วย คอย พระบรม ราชา นุมิต อยู่ ๑

๓ การตั้ง อุปัชฌายะ จะ ต้อง มี ประกาศ พระราช โองการ แก่ ประกาศ เดิม ยัง ไม่ได้ ช่าง ที่จะ เรียง ออก ตรา ตั้ง ไป พลาด ดี แล้ว ๑

๔ พระครู แขวง ที่ เห็น สัมควร จะ ได้รับ ราชทินนาม ควร จด ชื่อ ตัว ชื่อ วัด พรรษา อายุ ว่า การ แขวง ไหน เมือง ไหน ก็ มี มา แล้ว รักษา ความ สม่ำเสมอ หรือ มี ความ ชอบ อย่างไร มี หนังสือ ขอบ มา ใบ หนังสือ ต่างหาก อย่าปน กับ เรื่อง อื่น ๑

๕ เรื่อง ขอ คำ พานนะ สำหรับ พระครู ธรรมดา นั้น จักรวม ขอ ใบ หนังสือ ต่างหาก ๖

(ลง พระนาม) กรม - วิจิตรญาณ วโรรส

พระมหาสมณศาสน์ ถึงเจ้าคณะ ร่อง หน เหนือ ผู้
บัญชาการ คณะ มณฑล นครสวรรค์

• ปราบกตัง พระ ครู ธรรม บาล

—:ooOoo:—

(สำเนา)

ที่ ๘/๓๘

ตำแหน่ง จันทร

วัดบวร นิเวศ วิหาร

วันที่ ๑๖ เมษายน

พุทธศักราช ๒๕๕๖

พระ พิมลธรรม เจ้า คณะ ร่อง หน เหนือ

ผู้บัญชาการ คณะ

มณฑล นคร สวรรค์ ฯ

ท่านแจ้งว่า ได้ตั้ง พระครู ช่าง วัด โพนาราม ปากน้ำ โพน เปน
พระครู ธรรมบาล ไว้ ช่วยราชการ คณะมณฑล แต่ ใน รายงาน ประชุม
ใช้ คำว่า รองเจ้า คณะมณฑล ขอ บอก ว่า ตำแหน่ง รองเจ้า คณะ
มณฑล นั้น สูง กว่า ตำแหน่ง เจ้า คณะ เมือง แต่ ถ้าจะ เทียบ ตำแหน่ง
ปลัดเทศาภิบาล กับ ตำแหน่งผู้ ว่าราชการ เมือง ก็ จัด ว่า เท่า กับ เจ้าคณะ
เมือง สูง สำหรับ พระครู ธรรมบาล ขอ ควร จะ เปน สุภานา ของ
เจ้า คณะ มณฑลเท่า นั้น เรียกผู้ ช่วยไม่ชัด จง ถอน คำที่ใช้ ว่า รอง
เจ้า คณะ มณฑล เสีย ฯ ตำแหน่งนี้ เจ้า คณะมณฑลตั้งเอง ไม่ได้ ฯ

ข้อที่ ขอ ค่า พาหนะ สำหรับ พระครู ธรรมบาลบิณะ ๒๕๐ บาท ใน
เวลา ไม่ได้จ่าย ค่า เติรทาง ของ เจ้า คณะ มณฑล เหน ไม่ชัด ข้อ

เพราะเหตุนี้ แต่เห็นไม่ดี ทางอื่น ๆ แต่ก่อนมา พระครูปลัดของ
เจ้าคณะมีอำนาจ จะบังคับวัดขึ้น ตั้งตัวเอง เป็นเจ้าคณะ เจ้าวัดขึ้น
อยู่ในฐานันดรสูงกว่าตน ก็มี เป็นพระราชาคณะผู้ใหญ่ก็มี เป็น
การไม่สมควรอย่างยิ่ง ถ้าพระครูปลัดเป็น คนหยาบด้วย ก็
ยิ่งหนักเข้า ๆ ฉนั้น ไม่เคยปล่อยพระครูปลัดของฉนั้น ให้บังคับวัดขึ้น
ได้ตามลำพัง ต้องได้รับสั่ง ฉนั้น ก่อนทั้งนั้น แต่มีหนังสือข้างรับสั่ง
ถึงอย่างนั้น จะสั่งถึงเจ้าอาวาสผู้ใหญ่ ฉนั้นพอใจที่จะมีหนังสือสั่งเอง
มากกว่า ๆ พระครูธรรมบาลที่ ตั้งขึ้นไว้ แต่จะให้ไปตรวจการ
นั้น ถ้าบังคับเจ้าคณะเมือง เจ้าคณะแขวงไม่ได้ ก็ไม่เห็นมี
ประโยชน์อะไร ครั้นจะให้บังคับ ก็ไม่สมควร ทำเข้าก็ไม่ดี ควร
จะไว้หน้าเจ้าคณะเมือง เจ้าคณะแขวงบ้าง ๆ ฉนั้นเองเป็นผู้ถือมาก แต่
รู้สึกแทนผู้อื่นอยู่เสมอ ๆ เรื่องนี้ แต่ชัด ชัดของเสียยิ่งกว่าจะหา
ค่าเดิรทางให้ ๆ

ทางที่ควรจะทำได้นั้น เจ้าคณะมณฑลควรมี ฐานา ๒ สำหรับ
สำหรับอาวาส สำหรับหนึ่ง สำหรับคณะมณฑล สำหรับหนึ่ง เช่น
นี้ จะได้ตั้งฐานาไว้ได้ในเมืองตะรุเปา แต่ก็ยังไม่แต่เห็นว่าจะ
มีประโยชน์อะไรเหมือนกัน ๆ

(ตงพระนาม) กรม-วชิรญาณวโรรส

• รายงาน ประชุมเถรสมาคม

วันที่ ๒๘ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๕๖ ส้มแดง พระเจ้าบรมวงศ์

เธอ กรมพระยา วชิรญาณวโรรส พระมหาสมณะ เด็ดจ ประทับ
ในที่ประชุมเถรสมาคม ณ ตำหนักจันทร์ วัดบวรนิเวศวิหาร พร้อม
ด้วยพระเถระ ๘ รูป คือ พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นชินวรสิริวัฒน์ เจ้า
คณะใหญ่หนกลาง ส้มแดงพระวินัยตเจ้าคณะใหญ่หนใต้ พระวิมล
ธรรมเจ้าคณะรองหนเหนือ พระธรรมวโรดมเจ้าคณะรองหนใต้
พระพรหมมุนีเจ้าคณะรองหนกลาง พระญาณวราภรณ์ วัดบวรนิเวศ
วิหาร พระธรรมปาโมกข์ วัดมกุฏกษัตริย์ พระธรรมไตรโลก วัด
เทพศิรินทร์ พระธรรมเจดีย์ วัดพระเชตุพน เปิดประชุมเวลาบ่าย ๕
โมงตรง ทรงปรึกษาด้วยข้อความดังต่อไปนี้ ะ

เรื่องที่ ๑ ตั้งข้ออาณัติของคณะสังฆ ^๒ เนื่องจากประกาศตั้ง
อุปฐมาเย ^๔ ๑ เรื่องนี้ ได้ตกลงไว้ในคราวก่อนๆ แล้ว แต่ตั้งไว้
สำหรับใช้ไปพลาด บัดนี้ มีประกาศดำเนิน กระแด้ พระบรมราชาของ
การ พระราชทาน พระบรมราชานุญาตให้ คณะสังฆตั้ง อุปฐมาเยเอง
แต่ ออกข้ออาณัติเองด้วยเรื่องนี้ได้ จึงปรึกษาด้วยข้อนี้ อีก ๑
องค ส้มบัต ควร ถือเป็น เกณฑ์ สำหรับเลือก ตั้ง อุปฐมาเยใน ข้อ
๓ แห่งประกาศนั้น ปรึกษายืนตามองค์ที่กำหนดไว้ก่อน เมื่อ
คราวประชุมเจ้าคณะมณฑล วันที่ ๒๒ กันยายน ๒๕๕๕ เดิมองค์
ทางพระวินัยในอีกหนึ่ง คือมีพรรษาพ้น ๓๐ แล้ว ๑

กรณียะ ของอุปัชฌายะ ปรีกษายืน ตามแบบ สำหรับใช้ ไปพดาง
 ที่ ไก่ กานหกไว้ เมื่อ คราว ประชุมเถร ดัมาคม วันที่ ๑๓ มกราคม ๒๕๕๕ ฯ
 ทั้ง ๒ อย่างนี้ ได้เรียบเรียงไว้ ใน ข้ออาณัติ ของ คณะสงฆ์ แห่ง
 จากประกาศ ตั้ อุปัชฌายะ วันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๕๖ นี้ แล้ว ฯ

เรื่อง ที่ ๒ ปรีกษา เรื่อง ขอ อารักขา ที่ มาใน บาฬี แด อรรถกถา
 คตตอ ถึงใน บุปพสิกขา วินณนา ฯ หนังสือ นั้น แปล คำ อรรถกถา มา
 ไว้ กล่าว ถึง การ ขอ อารักขา เจาะ ชื่อ ว่า ไม่ ควร ถ้า ผู้ ฎุกรบุ ฎือ
 ฎุจ เจา นำ ที่ ปรวั ให้ เสีย ทรัพย์ กล่าว ว่า เปน ภัณฑไทย แก่ ฎิกษุ
 ถ้า ฎิกษุ ขอ ให้ ปรวั เขา กล่าว ว่า เปน ปาราชิก ฯ คน พาด ย่อม ฎือ
 เขา ฎือ น เปน เครื่อง มือ สำหรับ กำ ฎิ ฎิกษุ ฎือ ขอ อารักขา เจาะ ชื่อ คน ฯ
 การขอ อารักขา นั้น มาใน วิภังค์ แห่ง สังฆาทิเสส ที่ ค้น ของ ฎิกษุ นี้ ใน ฎิกษุ นี้
 วิภังค์ ที่ ห้าม ไม่ ให้ ฎิกษุ นี้ เปน ถ้อย เปน ความ กับ คฤหัสถ์ ว่าง
 โทษ ฎือ เปน อาบัติ สังฆาทิเสส ใน วิภังค์ ท่าน แก้วว่า ฎุคคน ทั้ง หลาย ฎุค
 ไป ก็ ดี ขอ อารักขา ก็ ดี บอก ไม่ เจาะ ชื่อ ก็ ดี ไม่ เปน อาบัติ ฯ อรรถกถา
 แก่ ความ ๒ ข้อ คือ ขอ อารักขา ข้อ ๑ บอก ไม่ เจาะ ชื่อ ข้อ ๑ เข้า เปน ข้อ เดียว กัน
 ครั้น ราว นี้ อธิบาย ขอ อารักขา เจาะ ชื่อ กล่าว ว่า ไม่ ควร แด ว่างโทษ
 ฎือ จึง เกิด เข้าใจ ผิด ฎึ้น ปรีกษา ให้ แปล คำ บาฬี ใน อนาปัตติวาร แห่ง
 ปฐมสังฆาทิเสส สิทธิกาบท ใน ฎิกษุ นี้ วิภังค์ ดังนี้ ะ

ก. คำว่า “อนาปัตติ : มนุสฺสํ สหิ อากัษมิ ยมานา คัจฉนติ”
 แปลว่า “ข้อไม่เปน อาบัติ คือ ฎุคคน ทั้ง หลาย ฎุค ไป” ฯ อธิบาย

ว่า ถูก คนอื่น พอง ต้อง เรียก หรือ ถูก จับไป แก่ คดี เช่นนี้ เป็นจำ
เลย ว่า ความ เพื่อ เปิดอง ตนได้ ไม่ ต้อง อาบัติ ๑

ข. คำว่า “ อารักขิ ยาจติ ” แปลว่า “ ขอ อารักขา ” ๑ อธิบาย
ว่า ถูก คน ช่มเหง หรือ เบียดเบียน ขอด ความ บอง กัน ของ แผ่นดิน
แม่ เจาะ ขอ คน ช่มเหง หรือ ผู้ เบียดเบียน นั้น ก็ได้ ไม่ เป็น อาบัติ ๑

ค. คำว่า “ อโนทิสส์ อัจจติ ” แปลว่า “ บอก ไม่ เจาะ ขอ ”
อธิบาย ว่า ถูก ทำ ร้าย แต่ ไม่ รู้ ว่า ใคร ทำ จะ บอก ให้ ถ้อย คำ ไว้ แก่
เจ้าน่า ที่ ก็ได้ หรือ ของ หาย แต่ ไม่ รู้ ว่า ใคร ลัก จะ บอก ตราดิน
ไว้ แก่ เขา ก็ได้ ไม่ เป็น อาบัติ ๑

อนึ่ง ปรีกษา ว่า ทรพย์อื่น เป็น สิทธิ ของตน หรือ อยู่ ใน ปกบัก
รักษา ของ ตน ที่ เสีย หาย ไป กลับ ได้ คืน มา หรือ ดิน ไร่ ที่ ได้ รับ
แทน ทรพย์ นั้น เพราะ ขอ อารักขา ก็ ดี เพราะ บอก ตราดิน ก็ ดี รับ
คืน ได้ ไม่มี โทษ ๗

อนึ่ง ปรีกษา คำ น อารักขา ยาจนกถา ใน บุปพสิกขา วัฒนนา ตลอดจน
ถึง คำ มคธ ใน อรรถกถา ให้ ถือ ว่า เป็น ต่อมติ ของ บุคคล ห้าม ไม่
ให้ ไซ้ ใน การ ปกครอง คณะ สังฆ์ เช่น ถือ เอา เป็น เครื่อง อ้าง วาง
บทปรับ ใน อธิกรณ์ ๗

เรื่อง ที่ ๓ เรื่อง พระสมุห์ แต้ กับ พระ จำรัส ผู้รับ ไซ้ ของ เจ้า คณะ
หมวด บาง จาก แขวง บางกอกน้อย กรุงเทพ ๑ จับ ผัน ถิ่น ได้ ใน วัดเทพ
นารี แล้ว ส่ง ตำรวจ ภูธร ผู้รับ ผาก กับ ผัน นั้น ให้ แก่ กองตระเวน ปรีกษา

ว่า ผืนเถื่อนเป็นของต้องห้าม แผ่นดินดังโทษปรับผู้ลักลอบขาย
แต่ผู้รับฝาก แด่การสู้บผืนก็ห้ามแก่ภิกษุด้วย ตำบลที่จับผืน
เถื่อนได้ ก็เป็นวัดเทพนารี ขึ้นในหมวดบางจาก ผู้รับผืนฝาก
ก็ เป็นภิกษุวัดนั้นเอง เป็นหน้าที่ของ พระครูวิสุทธิตั้งวรเจ้า คณะ
หมวดบางจาก จะรับอธิการณฺ์นั้น แด่ พระสมุห์แต่กับ พระจำรัส
แต่ก็เป็นผู้รับใช้ของเจ้าคณะหมวด เมื่อกันพบผืนขึ้นเช่นนั้น ถ้าไม่เป็น
ผู้รอบคอบ อนุญาตให้อำแดงทองดีนำผืนไปตามลำพัง ก็จะเป็นสมคบ
กับอำแดงทองดี เกิดความมัวหมองขึ้น พระสมุห์แต่ นำความไปแจ้ง
แก่กองตระเวนดังนั้น นับเข้าในคำว่า “ฮารักขิ ยาจติ” แปลว่า
“ขอฮารักขา” เมื่อทำอย่างนั้น ย่อมรับเหตุการณ์ทั้งปวงอันจะ
มีแก่วัดเถ ภิกษุสงฆ์ เป็นอันทำถูกรเบียบ ไม่เป็นอาหาร ไม่เป็น
ภิกษุไทย กับควรจะได้รับคำสรรเสริญว่า ทำโดยรอบคอบอีก ฯ

เรื่องที่ ๕ อธิการณฺ์พระปลัดนาค วัดกลางเมืองนครราชสีมา โจทก์
พระครูสีหราชต์มาจารย์มุณี เจ้าคณะเมืองนั้น จำเลย ฯ โจทก์ร้อง
ฎีกาว่าจำเลยยกเอาข้อ ไม่มีมูลขึ้นอ้าง ประกาศ ยก โจทก์เสีย
จากสังฆาล์ เจ้าคณะมณฑลก็ไม่ได้วินิจฉัยความเรื่องนี้ ฯ
ข้อในประกาศนั้นดังนี้ ะ

- (๑) รับเงินฝากของราษฎร ๘๐๐ บาท เงินนั้นหาย ฯ
- (๒) เป็นที่สงสัยในเรื่องบังสุกุล พระน้อยให้เป็นอย่างมาก ฯ
- (๓) เป็นที่สงสัยในเรื่องนิมนต์ พระสวดมนต์เก็บเอาผลประโยชน์ ฯ

(๔) เปนที่สงสัยว่า คิมสุราแตกิน โภชนะ ในเวธาคำ ๑

เพิ่มขึ้นในชั้นใดส่วนอีก ๒ ข้อ

(๕) บังเอา ค่าแรง ทำเทียน พรรษา ของ นายบ้อม ๓ บาท ๑

(๖) ปลอมเข้าไปรับ ไทยธรรม ในการผูก สีมาวัด สีสุก ๑

ข้อ (๑) ลง ความว่า เงินหายจริง ก็ตาม โจทก์เอาไปใช้เสีย
ก็ตาม เปน ของรับ ผาก แม้คิดยก ออก ไม่ปรับ ด้วย หยิบ ให้
เคลื่อนที่ ปรับ ด้วย เจ้า ของ ทพย ทอดหรือ เสียสิทธิ แต่เรื่องนี้ โจทก์
ก็รับ ใช้ ปรึกษา ว่า เปน แต่ภณฑไทย พ้นเมื่อ ใช้เสร็จแล้ว ๑

ข้อ (๒) จำเลย ไม่ได้พิสูจน์ ปรึกษา ให้ยก เสีย ๑

ข้อ (๓) โจทก์ รับนิมนต์ ให้ พระใหญ่ เพื่อ ไป สวดมนต์ แด
ณ ที่ บ้าน พระบรม ราช บรหาร ปลัด มณฑล พระใหญ่ อาพาธ ไป
ไม่ได้ ให้พระอื่น ไปแทน ได้ค่าจ้าง มาราคา ๘ บาท โจทก์ขอ
แบ่ง จาก พระอื่น เพื่อให้ พระใหญ่ ๕ บาท พระใหญ่ ไม่ต้องการ
บอก ให้แก่ โจทก์ โจทก์เอา เสียเอง ไม่คืน ให้พระอื่น ปรึกษาว่า
โจทก์ ถือเอา ของที่ พระใหญ่ให้ ไม่เปน อหาร ไม่เปน ภณฑไทย
เปน แต่ หยม หยิม ใน ตาภณต ไม่ถึง เปน เหตุห้าม สังฆาต ๑

ข้อ (๔) พิจารณา ไม่ถึง ว่า โจทก์ ได้เสพสุราแตกิน ของ ใน
คำ คิน ปรึกษา ให้ยก เสีย ๑

ข้อ (๕) โจทก์ รับมอบ ค่า ทำเทียน พรรษา จาก จำเลย ราคา
๖ บาท จ่าย ให้แก่ นายบ้อม ผู้ทำ คราวแรก ๓ บาท ต่อ ดวง ๒ ครั้ง

เมื่อ ถก ประกาศ ยก สังฆาต์แล้ว จึง ให้ อีก ๓ บาท ดง ความ ว่าจำเลย
 ก็น เคษ ครัน เกิด ความ เรือง อื่น ฐน กถว เรือง น จะ เกิด ฐน ด้วย
 จึง ได้ ให้ อีก คราว หนึ่ง ปรั กษา ว่า เปน เหมือน ของ ฝาก อยู่ ใน มือ
 มี โทษ ไม่ ถึง อวหาร เปน แต่ ภูณทไทย แต่ ราย นี ได้ ให้ แล้ว
 ก็ เปน พัน ๆ

ข้อ (๖) มี การ ถูก ลีมา ที่ วัด ลีสูง โจทก์ ไม่ ได้ รับ นิมนต์ เข้า
 ปน ไป กับ พระ ผู้ ได้ รับ นิมนต์ รับ ไทย ธรรม ที่ เขา ถวาย ใน การ นั้น
 โดย ทาง พิจารณา ได้ ความ ว่า พวก เจ้า ภาพ ก็ รู้ ว่า จำนวน พระ เกิน
 แล รู้ ด้วย ว่า พระ ที่ เกิน นั้น คือ โจทก์ แต่ เกรง ใจ ไม่ ได้ เเดียว เอง ซ้ำ
 ถวาย ไทย ธรรม ด้วย ปรั กษา ว่า ไม่ เปน อวหาร ไม่ เปน ภูณทไทย
 เทียบ ด้วย เรือง ใน วินีต วัตถุ แห่ง อทิน นา ทาน ลิก ขา บท ที่ ภูณษุ
 พุด ปต รับ ของ ที่ เขา เชื้อ แลแล้ว แล ให้ เปน แต่ ปา จิต ตี ย เพราะ
 พุด ปต ไม่ เปน อวหาร แต่ ใน เรือง นี้ จิต ว่า เปน มิ จณา ซัพ ได้ อยู่ ๆ

ข้อ (๕) ข้อ (๖) ที่ โจทก์ ทำ นั้น เปน อาชี วิบัติ เปน องค์
 ประ การ หนึ่ง แห่ง การ ห้าม ปาติ โมกข์ จึง ปรั กษา ว่า จำเลย ยก ๕ ข้อ
 ข้าง ต้น อ่าง นั้น ไม่ พอ เปน เหตุ ห้าม สังฆาต์ แก่ โจทก์ ก็ จริง แต่ ๒ ข้อ
 ข้าง หลัง นั้น พอ แท้ แล โจทก์ หา ใช้ พระ ที่ ดี ไม่ อธิกรณั้ เรือง นี้ เกิด
 ฐน เพราะ เดียง ซัพ มิ ชอบ แทบ ทั้ง นั้น นอก จาก นี้ ยัง แก่ คดี โดย ทาง
 ฐน ๆ อีก ไม่มี สมนณ ลั มญา เสีย เเลย จำเลย ยก โจทก์ เสีย จาก สังฆาต์
 นั้น ชอบ แลแล้ว ให้ คง เปน ไป ตาม นั้น แล ให้ ยก ฎีกา ของ โจทก์ เสีย ๆ

เรื่อง ที่ ๕ จัด ประเภท อธิกรณ์ ชั้น ฎีกา ๑ อธิกรณ์ ยังไม่มี ก่า
 หนดเหมือน คดี ใน ฝ่าย อาณาจักร ว่า เช่นไร ควร ฎีกา ได้ เช่นไร
 ไม่ควร ให้ ฎีกา สุดแต่ใคร ยัง ขวน ขวาย ใน อธิกรณ์ ก็ ร้อง ขึ้น
 มา ได้ จน ชั้น ฎีกา เพราะ ไม่ ต้อง เสีย ค่า ฤชา ธรรมเนียม ฝ่าย เจ้า
 คณะ ก็ พิจารณา ให้ โดย ฐาน กรุณา ไม่ได้ ประโยชน์ ใด ใน ทาง
 นี้ ถ้า อธิกรณ์ มี มาก ชั้น ย่อม ลำบาก ต้อง ออก ค่า กระดาษ เขียน
 ค่า ทิ้ง หลาย ของ ตนเอง ต้อง ขวน ขวาย หา คน เขียน แต่ อธิกรณ์
 ที่ ขึ้น มา ถึง ชั้น ฎีกา นั้น มัก เป็น เรื่อง ที่ ตัด ดิน ยืน ตาม คำ ตัด ดิน
 ชั้น ต่ำ แทบ ทั้ง นั้น จะ ปรีกษา ใน เถรต์มาคม ทุก เรื่อง ไป ก็ จะ ชัก
 ช้า มี ฉนั้น ก็ จะ ต้อง เรียก ประชุม บ่อย นั้ก จึง ปรีกษา จัด ประเภท
 อธิกรณ์ ที่ ให้ ฎีกา ได้ แต่ ฎีกา เช่นไร ควร ปรีกษา ใน เถรต์มาคม
 ฎีกา เช่นไร ควร ทรง วิวินิจฉัย เอง หรือ โปรด ให้ พระเถร รูป หนึ่ง
 เป็น ประธาน แห่ง การ ก่อตั้ง ปรีกษา มี วิภาค แด่ ประเภท ใน พระมหา
 สัณณานตวัน ที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๔๕๖ นั้น แล้วย ๑

แบบ อย่าง ที่ จะ ใช้ ใน การ ปก ครอง คณะ ย่อม ออก จาก เรื่อง
 นั้น ๆ เอง เรื่อง ชนิด นี้ จึง ควร ให้ เข้า เถรต์มาคม ๑ เรื่อง ที่ ถูก
 หา ถึง ปาราชิก นั้น ผู้ ถูก ลงโทษ ให้ ดีก จะ กัด บอุป สัมบต อิก ไม่
 ได้ จึง ควร ได้ รับ พิจารณา หลาย มติ ด้วย กัน ๑ เรื่อง ลงโทษ ให้ ดีก
 โทษ ฐาน อื่น แต่ ผู้ ถูก มี พรรษา พัน ๒๐ แล้วย นั้น ควร ได้ รับ พิจารณา
 หลาย มติ เหมือน กัน เพราะ ภิกษุ มี พรรษา ถึง ๒๐ นั้น แล้วย แล้วย ถูก ให้ ดีก

หากจะได้รับอนุญาตให้บวชอีก ก็ต้องนับ พรรษาตั้งหนึ่งขึ้นไปใหม่
 เสีย รัตติกมณูภาพ ที่เป็นประโยชน์แก่ พระศาสนา ฯ ภิกษุพ้น ๑๐
 พรรษาไปแล้วก็ดุจเดียวกัน ฯ จัดชั้นดังนี้เทียบ รัตติกมณูภาพ ใน
 พระวินัย ภิกษุมิพรรษา ๒๐ เป็นผู้ใหญ่ชั้นที่หนึ่ง ที่สงฆ์สมมติ
 ให้เป็นผู้สอน นางภิกษุนี้ ภิกษุพ้น ๑๐ พรรษาแล้ว เป็นผู้ใหญ่
 รองลงมา พอเป็นอุบายมาให้อุปสมบทได้ ฯ ความวิวาท
 ประการ ความต่างแห่ง นิกาย เป็นเรื่องที่ยาก จึงควรได้รับ
 พิจารณาหลายมติ ฯ เรื่องเหล่านี้จึงควรปรึกษาในเถรสมาคม ฯ
 บางที่ยังจะมีเรื่องอื่นพ้นจากนี้ออกไป จึงจัดไว้อีกประเภทหนึ่ง ฯ

การถูกจับได้แต่การถูกห้ามสังฆวาส ไม่กำหนดเขต ควร
 จะเป็นเรื่องที่ได้รับพิจารณาหลายมติ แต่ในเวลานี้ ยังมีพระ
 อธิการมากนัก อธิการชั้นนี้ มีบ่อยๆ แต่ผู้ถูกมิพรรษา
 น้อยเป็นพัน จึงกำหนดให้ฎีกาได้ เพียงผู้ถูกตงโทษ มี
 พรรษาพ้น ๑๐ แล้ว ฯ เรื่องที่เป็น การได้การเสียแก่คน
 มากนั้น ไม่ได้หมายเอาใจทัก หรือจำเลยมากคน หมาย
 เอาหมู่ ตัวอย่างเช่น เจ้าคณะสงฆ์ให้รวม ๒ วัดเข้าเป็นวัดเดียวกัน
 แต่ภิกษุสงฆ์ใน ๒ วัดนั้น ไม่ปรองดองกันตง เช่นนี้ควรได้รับ
 พระวินิจฉัย ฯ เรื่องที่ตัดสินแย้งคำตัดสินชั้นล่าง ถ้าได้รับพิจารณา
 หลายมติก็ใช้ได้ ถ้ามีคดีควรได้รับพิจารณาทำ จึงให้ฎีกาคำ
 ตัดสินเจ้าคณะมณฑลเช่นนี้ได้ ฯ ถ้าเป็นเรื่องที่ตัดสินชั้นตามคำตัดสิน

ชั้นต่าง เป็นอันได้รับพิจารณา หายมติแล้ว จึงห้ามมิให้ฎีกา ๗
บางที ยังมี เรื่อง นอก จากนี้ ออกไป แต่ เป็น เรื่อง ที่สมควร จะ ร้อง
ได้ จึงให้ฎีกาได้ ถือเอา มา ของ พระเถร ผู้ใหญ่ เป็น ที่ตั้ง จึงให้ ได้
รับ ความ ร้อง ก่อน ๗

เรื่องที่ ๒ ปลูกษาเรื่องระเบียบการรักษาคำสอนสมมติ ที่มหาอำมาตย์
เอก พระยาวิสุทธวิชัยศักดิ์ เสนาบดีกระทรวงธรรมการ ส่งมา
ขอ มติ ๗ อำนวยตามนั้น แล อนุมัติ กระทรวง ผู้จัดรักษา คำสอนสมมติ
ที่เสนาบดีกระทรวงธรรมการได้ออกมา & นายคือ พระยาวิเทศการบดีเจ้ากรม
ตั้งฆกาวิ ๑ พระธรรมการบดี เจ้ากรมธรรมการ ๑ พระภิกษุ นฤเบศร์
เจ้าพนักงาน ในกรมบัญชาการ ๑ พระประมุขชนวิชัย เจ้าพนักงาน ใน
กองบาญชีเงิน ๑ ๗

เด็ก ประชุม เวลา ๑ ชั่วโมง ๒๗ นาที ๗

พระมหาสมณวินิจฉัย

ใน เรื่อง พระสมุเสส แส พระจำรัส ผู้รับใช้ ของ เจ้า
คณะ หมวด บางจาก แขวง บางกอก กน ๒๒ กรุงเทพมหานคร ๗
จับฉนเถื่อน ได้ ใน วัดเทพนารี แล้ว ส่ง ตัว ภิกษุ ผู้รับ
ฝาก กบฉน นน ๒๒ ๒๒ แก่ กองตระเวน ๗

วันที่ ๒๘ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๕๖

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระมหาสมณะ เสด็จประทับใน

เถรสมาคม คณะค้ำหนัก จันทร วัดบวรนิเวศวิหาร ประธาน พระมหา
 สมนวินิจฉัย ใน เรื่อง พระ สมุห์แต่ แด พระ จำรัส ผู้รับใช้ของ เจ้าคณะ
 หมวดบางจาก แขวง บางกอกน้อย กรุงเทพ ฯ จับ ผื่นเถื่อน ได้ ใน
 วัด เทพนารี แล้ว ส่งตัว ภิกษุผู้รับ ผาก กับ ผื่น นั้น ให้แก่ กองตระเวน
 ดัง ต่อไปนี้ :

ความเดิม พระแสง วัด เทพนารี มา พ้องต่อพระ ครู วิสุทธิสังวร
 เจ้า คณะ หมวดคำบด บางจาก แขวง บางกอกน้อย กรุงเทพ ฯ หาว่า
 พระทัมวัด เดียวกัน สู้ ผื่น เจ้า คณะ หมวดสั่งให้ พระสมุห์แต่ ไป ใต้สวน
 แต่ ใน เวदानั้น พระทัม ไม่อยู่ ได้ ความจากพระอื่นอีกว่า วันหนึ่งไฟ
 ถูก ชนใน กุฏิพระทัม พระเหล่านั้นเข้าไป ช่วยดับ เห็นไฟไหม้ มุ้ง แด
 หมอน พบกลอง แด ตะเกียงสำหรับ สู้ ผื่นวางอยู่ บนเตียงไฟที่ตะเกียง ก็ยัง
 คิดอยู่ ใต้ ความมีเค้ามืด เช่นนี้ เจ้า คณะ หมวดจึง นัด ใต้สวนที่วัด
 ภิกษุ นารถ พระทัม ปฏิเสธ ร้อง ขอ ให้ คั้นกุฏิ เพื่อ พิสูจน์ ตัดแฉ่ง เจ้า
 คณะ หมวดใช้ ให้ พระ สมุห์ แต่ กับ พระ จำรัส พร้อมด้วย โจทก์ จำเลย
 ไป คั้นที่ กุฏิ พระทัม ได้ พบเนื้อ ผื่น ในบับหน้ามัน สองบับ พระทัม แจ้ง
 ว่าเป็นของอำแดง ทองดี ผากไว้ แด อำแดง ทองดี ก็ มารับเอง แด จะ
 ขอรับ เอา ผื่น ไป พระสมุห์แต่ เห็นไม่ ควรจะ ให้ ตาม ตำพัง จึง ไปบอก
 พดตระเวน มา พดตระเวน ให้นำตัว พระทัม กับ ย่า ผื่น ไป สู้ สถานที่ ของ
 กองตระเวน ใน ที่ สุด พระทัม ถูก เจ้า คณะ แขวง สั่ง ให้ ลี้ก อำแดง

ทองก็ถูกกระทรวงพระคลังบริบูรณ์นั้น แลปรับเป็นเงิน อีกส่วนหนึ่ง ๑
 ในลำดับนี้ มีเสียงพวกคฤหบดีพูดกันภายนอกว่า พระสมุห์แต่
 กับพระจำรัส ทำให้อำแดงทองดี ต้องเสียเงินเสียเงิน เป็นค่าปรับ ชาด
 จากความเป็นภิกษุ เสียงนี้ยังความสงสัยให้เกิดขึ้น ในหมู่สงฆ์
 ด้วย ๑ พระราชสุธี เจ้าคณะแขวงบางกอกน้อย นำความข้อนี้
 มาแจ้ง แลขอเวียนปฏิบัติต่อเรา ๑

เงื่อนเป็นเครื่องกล่าวหา กัน ด้วยเรื่องนี้ คงเป็นขออารักขา
 เจาะชื่อ ที่กล่าวไว้ในบุพพสิกขาฉันทนาว่า ไม่ควร ถ้าคน
 ผู้ถูกรบชื่อ นั้นถูกปรับให้เสียทรัพย์ เป็นสินใช้แก่ภิกษุ ถ้าเธอขอ
 ให้เขาปรับ - แลเขาปรับตามขอ เป็นปาราชิก ๑ คำที่กล่าว
 ไว้ในบุพพสิกขาฉันทนานั้น ต้นเดิมไม่ได้มาในบาฬี เป็นคำกล่าวไว้
 ในอรรถกถา เนื่องจากพระบัญญัติห้ามไม่ให้ภิกษุนี้ เป็นถ้อยเป็น
 ความกับคฤหบดี วางโทษไว้เป็นอาบัติสังฆาทิเสส แต่ในบาฬี
 วิภังค์แห่งสิกขาบทนั้น แก่ความว่า ภิกษุนี้ถูกเขาชู้ตัวไปก็ดี
 ขออารักขาที่ดี บอกไม่เจาะชื่อก็ดี ไม่เป็นอาบัติ ๑ แต่พระอรรถ
 กถาจารย์ถือเอาความ ๒ ข้อหลัง เป็นอันเดียวกันว่า “ขออารักขา
 คือบอกไม่เจาะชื่อ” คราวนี้ก็แก่ความตรงกันข้าม คือขอ
 อารักขาเจาะชื่อ กลับวางโทษแรงกว่าสิกขาบทชั้นเดิมเสีย
 อีก ๑ ฝ่ายพระอมราภิวัชิต (เกิด) ผู้รจนามุขพพิสกาฉันทนา
 ไม่ได้พิจารณาอรรถให้ถ่องแท้ ว่าอย่างไรถูก อย่างไรผิด

อย่างไรใช้ได้ อย่างไรใช้ไม่ได้ แปลมาตรงไว้ในบุพพดิกขา
 วจนณนาทั้งคณ ๑

อรรถแห่งคำในวิภิงค์แห่งดิกขาบทนั้น เราพร้อมด้วยพระเถระ
 ทั้งหลายเข้าใจดังต่อไปนี้ ะ

ก. “อนาปา : มนุสฺสํเสหิ อากกมฺยมาณา กิจฺจติ” แปลว่า
 “ข้อไม่เปนอาบัติคือ ถูกคนทั้งหลายดูไป” อธิบายว่า ถูกคน
 ขึ้นฟ้อง ต้องเรียกหรือถูกจับไปแก้คดี เช่นนี้ เปนจำเลยว่าความ
 เพื่อเปลื้องตนได้ ไม่ต้องอาบัติ ๑

ข. “อารกขํ ยาจติ” แปลว่า “ขออารักขา” อธิบายว่า
 ถูกคนข่มเหงหรือเบียดเบียน ร้องขอความบองกันของบ้านเมือง
 แม่เงาะขอคนข่มเหงหรือเบียดเบียนนั้นก็ได้นี้ ไม่เปนอาบัติ ๑

ค. “อนโทสิสฺส อากฺกชติ” แปลว่า “บอกไม่เงาะตัว” อธิบาย
 ว่า ถูกข่มเหงหรือถูกทำร้าย แต่ไม่รู้ว่าใครทำก็ดี ของหายแต่
 ไม่รู้ว่าใครลักก็ดี จะบอกให้ถ้อยคำหรือบอกตราดินแก่เจ้าน่า
 ที่ก็ได้ ไม่เปนอาบัติ ๑

ถ้าคำว่า “อารกขํ ยาจติ” กับคำว่า “อนโทสิสฺส อากฺกชติ”
 ที่แปลว่า “ขออารักขา” แลว่า “บอกไม่เงาะตัว” นั้น เปนอัน
 เดียวกันดังพระอรรถกถาจารย์กล่าวแล้ว ในบาฬีก็คงกล่าวคำ
 เดียวว่า “อนโทสิสฺส อารกขํ ยาจติ” ที่แปลว่า “ขออารักขา
 ไม่เงาะตัว” แลถ้าจะถือตามอธิบายของพระอรรถกถาจารย์

แล้ว ยาก ที่ พวก ภิกษุ จะ ตั้ง อยู่ ได้ โดย สวัสดิ์ดี ถ้า เข้าใจ ตามมติ
 ของ เรา แล้ว พวก ภิกษุ ย่อม จะ ได้รับ อารักขา คือ ความ บ่อง กัน
 ของ แผ่นดิน ใดๆ คน พวก อื่น ไม่ ขัด แก่ ความ เปน ไป ๗
 ฝน เกือบ เปน ของ ต้อง ห้าม แต่ แผ่นดิน ลง โทษ ปรึบ ผู้ ดัก ลอบ ขาย
 แล ผู้ รับ ฝาก แล การ ลับ ฝน ก็ ห้าม แก่ ภิกษุ ด้วย ตำบล ที่ ฝน ฝน เกือบ
 ได้ ก็ เปน วัด เทพนารี ฐน ใน หมวด บาง จาก ผู้ รับ ฝน ฝาก
 ก็ เปน ภิกษุ วัด นั้น เอง เปน หน้า ที่ ของ พระครู วิสุทธศีลสังวร เจ้า คณะ
 หมวด บาง จาก จะ รัง บ่อ อธิกรณ์ อัน นั้น แล พระ สุ่ม ด้ แล กับ พระ จำ รัส
 ด้ว่า ก็ เปน ผู้ รับ ไซ้ ของ เจ้า คณะ หมวด เมื่อ คั้น พบ ฝน ฐน
 เช่น นั้น ถ้า ไม่ เปน ผู้ รอบ คอบ อนุญาต ให้ อำแดง ทองดี นำ
 ฝน ไป ตาม ลำ พัง ก็ จะ เปน สัม คบ กับ อำแดง ทองดี เกิด ความ
 มัว หมอง ฐน พระ สุ่ม ด้ นำ ความ ไป แจ้ง แก่ กอง ตระเวน ตั้ง นั้น
 นัย เข้า ใน คำ ว่า “อารักขา ยาจติ” แปร ว่า “ขอ อารักขา”
 เมื่อ ทำ อย่าง นั้น ย่อม ระงับ เหตุ การณ์ ทั้ง ปวง อัน จะ มี แก่ วัด แล
 ภิกษุ สงฆ์ เปน อัน ทำ ถูก รบ เบียบ ไม่ เปน ขวหาร ไม่ เปน
 ภักศไทย กลับ ควร จะ ได้รับ คำ สรร เสริญ ว่า ทำ โดย รอบ คอบ ชิก ๗

(ลงพระนาม) กรม-วิชิรญาณวโรรส

แจ้งความ

เรื่องเพิ่ม ความรู้เปรียญ ๓ ประโยค

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระมหาสมณะ รัชตั้ง ให้แจ้งความ
 ว่า บัดนี้ การเล่าเรียน ในฝ่ายพระค้ำถา ได้เริ่มจัด ให้เข้ารูป เป็นหลัก
 ฐานแล้ว ได้เริ่ม เปิดประโยค นัก ธรรม ให้ภิกษุ สามเณร ได้เข้า
 สอบ ใน ค่ำ หลัง มาแล้ว ทรง พระ ดำริ เห็น ว่า เปรียญ ๓ ประโยค
 สมควร จะมี ความรู้ องค์ ของ นัก ธรรม ด้วย ไม่เช่นนั้น ความรู้ จะ
 ค้อย ไซ่ กว่า พวก นัก ธรรม ประโยค ๒ เมื่อ เด็ก สอบ บวช ธรรม ใน
 ค่ำ หลัง แล้ว จะ ครัด ตั้ง ให้ เปรียญ ๓ ประโยค เตรียม ตัว สอบ ความรู้
 องค์ นัก ธรรม เท่า ที่ เปิด สอบ ได้ ให้ ได้ ก่อน จึง จะ ได้รับ อนุญาต ให้
 เข้า แปร ประโยค ๕ แต่ การ ถ่วง มา เลียนาน ไม่มี เวลา จะ เตรียม ทัน
 เพราะ ฉนั้น กราว นี้ จะ เปิด ให้ เปรียญ ๓ ประโยค แปร ประโยค ๕ ไปก่อน
 ถ้า ได้ ประโยค ๕ แล้ว จะ ต้อง สอบ ความรู้ องค์ นัก ธรรม ๓ อย่าง คือ
 เวียง ความ แก่ กระทุ ธรรม คอบ บัญหา ธรรมวิภาค แด คอบ
 บัญหา วินัยบัญญัติ ให้ ได้ ก่อน จึง จะ ได้รับ พระ ราชทาน พัตยัค
 เดือน ๕ แด นิตยภัต ถ้า เป็น สามเณร ยก วินัยบัญญัติ ไว้ ขต่าง ระบบ
 แต่ ความรู้ อีก ๒ อย่าง เมื่อ อุปสมบท แล้ว ต้อง สอบ วินัยบัญญัติ
 ให้ ได้ ก่อน จึง จะ ได้รับ พระ ราชทาน พัตยัค เบ็ดเตล็ด ๗ แต่ ถ้า
 ภิกษุ สามเณร เปรียญ ๓ ประโยค นั้น ได้ เคย สอบ ความรู้ เช่น นี้ ได้

ในวัดที่อยู่ หรือ ในสำนักอื่น ครบแล้ว จึงนำใบประกายที่สอบได้นั้นมาขึ้นต่อสนามหลวง ถ้าตรวจเห็นว่าใช้ได้ ก็จะอนุญาตให้เข้านั้นได้ทีเดียว ไม่ต้องสอบอีก ฝ่ายผู้ที่ยังไม่ได้สอบให้เข้านั้นในสนามหลวง จะเปิดโอกาสให้เข้านั้นคราวใน พฤษภาคมหน้า เพื่อจะได้ทันเวลาทรงตั้งเปรียญ ๆ

เมื่อถึง การสอบ พระปริยัติธรรม คราวหน้า เปรียญ ๓ ประโยค ผู้จะเข้าแปลประโยค ๕ จะต้องสอบความรู้ของค่านักธรรมนั้น เติมพุทธประวัติด้วยให้ได้ก่อน ๆ

ครั้นบอกมาให้รู้ตัวไว้ พลาด ถ้าได้พระบรมราชานุมัติ จะจัดตามนี้ ๆ

แจ้งความมา ณ วันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ร.ศ. ๑๓๓ = ๒๔๕๕ ๆ

แจ้งความ

เรื่องรับความรู้ของค่านักธรรม ประโยค ๑ ประโยค ๒
ของผู้สอบได้ ในที่อื่นมาแล้ว

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระมหาสมณเถระ รับสั่งให้แจ้งความว่า วัดที่ได้จัดการสอบความรู้ของค่านักธรรมมานานแล้ว จนภิกษุสามเณรในวัดมีความรู้ธรรมวินัยเจริญขึ้น ได้สอบ

ถึง พุทธธานุพุทธประวัติ มีอยู่ ความรู้ที่สอบได้ในวัดเหล่านี้
 ในเวลานี้ ยิ่งสูงกว่าความรู้ที่สอบในสนามหลวงที่เริ่มจัดขึ้นใหม่
 ส้มควร จะรับความรู้ของผู้สอบได้มาแล้ว ไม่ต้องให้สอบใหม่ ๆ
 เพราะเหตุนี้ ภิกษุสามเณรผู้จะสอบความรู้ของคัมภีร์ของนักธรรม
 เปรียญธรรมประโยคพิเศษ จะนำใบสอบได้ในวัดที่อยู่ หรือ
 ในสำนักอื่นที่ครบประโยคแล้วยื่นต่อสนามหลวง คือ เรียงความ
 แก่กระทู้ธรรม แด่ตอบปัญหาธรรมวิภาค รวมเป็นประโยค ๑ ตอบ
 ปัญหาวินัยบัญญัติ แด่ตอบปัญหาพุทธธานุพุทธประวัติ รวมเป็น
 ประโยค ๒ ถ้าตรวจเห็นว่าใช้ได้ ก็จะได้รับความรู้ว่าเป็นอันสอบ
 ได้แล้ว ถ้าแปลอรรถกถาธรรมบทประโยค ๑ ได้ นับว่าเป็นนักธรรม
 ประโยค ๑ พิเศษ ถ้าแปลประโยค ๒ ได้ นับว่าเป็นเปรียญธรรมประโยค
 ๒ เหมือนเปรียญสามัญ ๒ ประโยค เทียบได้กันกับเปรียญ ๓ ประโยค
 จะได้รับพระราชทานพัดยศอย่างเปรียญ ๓ ประโยค ๆ แต่สามเณร ยก
 วินัยบัญญัติไว้พลาง เมื่ออุปสมบทแล้ว ต้องสอบวินัยบัญญัติให้ได้
 ก่อน จึงจะได้รับพระราชทานพัดยศเปลี่ยน ๆ ฝ่ายภิกษุสามเณรผู้แปล
 อรรถกถาธรรมบทประโยค ๑ ประโยค ๒ ได้ไว้แล้ว เมื่อสอบความ
 รู้ของคัมภีร์นักธรรมได้ในสนามหลวงก็ดี ในสำนักอื่นแต่สนามหลวง
 ยอมรับก็ดี ก็จะได้รับนับเป็นนักธรรมประโยค ๑ พิเศษ แด่
 เปรียญธรรม ๒ ประโยค คู่ๆ เดียวกัน ๆ

แจ้งความมา ณ วันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ร.ศ. ๑๓๓ = ๒๔๕๕ ๆ

รายงานสอบความรู ้ วิชาพี ฒัณษะ
ของ ส านามหลวง

ใน ศก ๒๔๕๕ = ๑๓๑

การ สอบ ความรู ้ คราวนี้ ได้จัด สถานที่ สอบ ๒ แห่ง ที่วัด
เบญจมบพิตร ๑ ที่วัด พระศรีรัตนศาสดาราม ๑ ๆ ที่วัดเบญจมบพิตร
สอบ ความรู ้ ธรรมะ ทั้ง ประโยค วิสามันญ์ ทั้ง ประโยค สามันญ์ แด
สอบ ความรู ้ วิชาพี ฒัณษะ ประโยค ๑ ประโยค ๒ ด้วยวิธีเขียน ๆ ที่วัด
พระศรีรัตนศาสดาราม สอบ ความรู ้ วิชาพี ฒัณษะ ตั้งแต่ ประโยค ๓ ขึ้นไป ด้วย
วิธีแปล ด้วยปาก ตามแบบเดิม ๆ

ที่วัดเบญจมบพิตร ได้สอบความรู ้ ธรรมะก่อน เริ่มวันที่ ๑๐
กุมภาพันธ์ ๕ วันเสร็จ ๆ สมเด็จพระมหาสมณะ เสด็จ ประทับ เบน
แม่กอง พระธรรมวโรดม เบน รองแม่กอง จัดกองตรวจ เบน ๕
กอง พระราชาคณะ เบน กรรมการผู้ตรวจ กองละ ๓ รูป มีรายชื่อ
แจ้ง ในบาญชีแนบมาหนึ่ง นอกจากนั้น พระราชาคณะ ที่มีได้เป็น
กรรมการ สันักมาช่วยด้วย เพิ่มกองตรวจออกไปได้อีก ๒ บ้าง ๓
บ้าง ตามจำนวน ท่านผู้มาช่วย ๆ

หลัก สูตร สำหรับ สอบ ความรู ้ ธรรมะนั้น ใช้นวโกวาท พุทธ
ศาสนส กายีต แด พุทธอนุพุทธ ประวัต ฐน สามันญ์ ประโยค ๑ เรียงความ
แก้ ภัระท ธรรมะ ๑ เขียนตอบแก้ ญหา ธรรมวิภาค ๑ ประโยค ๒

เขียนตอบแก้ปัญหาวินัย ๑ เขียนตอบแก้ปัญหา พุทธา นุพุทธประวัติ ๑
 รวมความรู้ ๕ อย่างนั้น เป็นภูมิ ของภิกษุ นวกะ ที่ต้องการในเวลาด
 นี้ ผู้สอบได้ครบทุกอย่าง จะได้รับประกาศนียบัตร เป็นนักธรรม
 นวกภูมิ แต่จัด เป็น ๒ ประโยคนั้น เพราะความรู้ ของภิกษุ สามเณร
 ยังไม่ แฉง พอจะสอบได้ ในคราวเดียว ครบ ๕ อย่าง ทั้งจะให้เข้า
 รูปกับองค์ ของสามเณร ธรรม ใน พระราชบัญญัติ เกณฑ์ทหาร ร. ศ.
 ๑๒๕ เมื่อจะเลือก ว่า สามเณร มีความรู้ เพียงไร ควรได้รับยกเว้น
 เพื่อให้ศึกษาได้บ าย พระพุทธศาสนา ต่อไป ถ้า สอบ ความรู้ ได้
 เพียง ประโยค ๑ ยังไม่ได้รับ ประกาศนียบัตร เช่นแต่ จะได้รับ
 หนังสือคู่มือไว้ เป็นสำคัญ อนุญาตให้เข้า สอบ ความรู้ เพิ่ม ได้
 ถ้าผู้ เข้าสอบ เป็น สามเณร ยังไม่ ให้สอบวินัย แม้สอบ ประโยค
 ๒ ได้แล้ว ยังจะไม่ ได้รับ ประกาศนียบัตร กว่า จะอุปสมบท แด
 สอบวินัยเพิ่ม ได้แล้ว ถ้า ในคราวเดียวสอบ ไม่ได้เต็ม ประโยค
 จัดเป็นตก ๆ

วิธี สอบ แต่ง กระทู ธรรม มี ชื่อกระทู ธรรมใน พุทธ คำสอน
 สุกขาจิต เขา ของ ฌนักหลายใบ ให้จับ ๆ ได้ กระทู ใด ต้องแต่งกระทู
 นั้น เขียนตอบแก้ปัญหานี้ ผูกปัญหา ให้แก่ ใน เวลา
 นี้ ใช้ อย่าง ละ ๒๑ ข้อ สอบวันละ อย่าง ๆ เวลา ยัง ไม่ ได้จำกัด ลง
 ไปชัด เพราะผู้ สอบ ยัง ไม่ สั้น ทัด เขียน หนังสือ เป็นแต่ กำหนด
 ว่า ยังมีเพื่อน เขียน อยู่ ด้วย ๕ รูปเพียง ใด ยังเขียนไป ได้เพียง

นั้น ถ้าเหลือ หย่อน กว่านั้น จัด เปน ตก เพราะ เขียน ไม่ทัน เวลา
 ทั้งนั้น ๆ ใบตอบ นั้น แบ่ง ส่ง กรรมการ ตรวจ ตาม กอง ใบตอบ
 แผ่นหนึ่ง กรรมการ คัด อ่าน ตรวจ ๓ รูป กรรมการ รูปหนึ่ง อ่าน
 เรียง ความแก่ กระตุ ธรรม ก็ดี แปล วิชา ใน ประโยค วิสามันญ์ ก็ดี อ่าน
 จบ แล้ว แสดง มติ ให้ ได้ หรือ ให้ ตก ด้วย อักษร ย่อ แล้ว กรรมการ
 รูปอื่น รับ ไป อ่าน แด แสดง มติ เช่น เดียว กัน ครบ ๓ รูป แล้ว ถ้า มติ
 ข้าง ได้ มาก กว่า คือ ๒ หรือ รวม ทั้งหมด คือ ทั้ง ๓ เปน ได้ เฉพาะ ใบนั้น
 มติ ข้าง ตก ก็ ดูจ เดียวกัน ถ้า ใบตอบ น้อย อ่าน ฟัง พร้อม กัน แล้ว ปรึกษา
 ทั้ง สามี ก็ได้ ถ้า ใบตอบ บัญหา อัน จะ ฟัง กำหนด โดย ข้อ ได้ กำหนด
 โดย ข้อ ใน บัดนี้ ๒ ต่อ ๗ รวม เปน ๒ ต่อ ๒๑ ใน ประโยค หนึ่ง ๆ ถ้า
 ได้ ครบ ทุก อย่าง จึง เปน อัน ได้ ประโยค ถ้า ได้ อย่าง ๑ ตก อย่าง ๑
 เปน อัน ตก ๆ ถ้า มี บัญหา ขึ้น ใน หมู่ กรรมการ ส้มแดง พระมหา
 สัมณะ ประทาน พระวินิจฉัย ๆ

ผู้ สอบ ความรู้ ธรรมะ ประโยค สามัญ ได้ แล้ว สอบ วิชา พิเศษ
 อรรถกถา ธรรมบท เพิ่ม เข้า ด้วย . จัด เปน ประโยค วิสามันญ์ ได้ ๒
 ประโยค เปน เปรียญ ธรรม เทียบ เปรียญ วิชา ๓ ประโยค ได้ ๑ ประ
 โยค เปน นักธรรม วิสามันญ์ ถ้า สอบ ทั้ง ธรรมะ ทั้ง วิชา อีก ประโยค
 หนึ่ง ได้ เปน เปรียญ ถ้า จะ สอบ เฉพาะ วิชา ต้อง สอบ ให้ ได้ ออก
 ๒ ประโยค จึง ได้ เปน เปรียญ วิชา ๓ ประโยค ๆ

ใน คราว นี้ มี ผู้ เข้า สอบ ได้ ถึง ประโยค ๒ ทั้ง ชั้น สามัญ ทั้ง ชั้น

วิสัยเม จัก ว่าสมมุติหมายของ สันนามหลวง ในภูมิแรก ๆ ประโยค
 ๑ ในคัมภีร์หลังที่จัด เป็นชั้นเอก โท ศรี ได้แก่ เป็นวิสัยเม แด่ วิสัยเม
 หรือ คง อยู่แต่เอกกับ โท เด็กชั้นตรี เสีย เป็นอันได้ กะเก็บความ
 รุขไป ๆ มีผู้เข้าสอบ ประโยค ๑ ถึง ๑๒๐ หย่อน หนึ่ง รูป
 ใ้ราว ๒ ใน ๕ ประโยค ๒ พึงจะมี น้อย รูป แด่ มีเฉพาะ ในวัดบวร
 นิเวศ ที่จัดการ ผักสอนมานานแล้ว ๆ มีผู้เข้า สอบ ประโยค ๑ ราย
 ทัวไปหลายวัด ที่แลเห็นว่า การ สอนการเขียนแพร่ ออกไป จำนวน
 เข้าสอบมากพัน ๒๐ ๓๐ ๔๐ ขนไป แด่ได้ ๒ ใน ๓ บ้าง ครั้งหนึ่งบ้าง มีแต่ใน
 วัด มหาธาตุ แด่ วัด อนงค์คาราม ๆ ผู้เข้าสอบ เป็นสาม เณร แทบ ทั้ง นั้น
 ยัง มุ่ง จะ ด้รับ ยก เว้น จาก พระราช บัญญัติ เกณฑ์ ทหาร อย่าง เดียว
 ยังไม่ ถือ เป็นสำคัญ ในการ เต่าเรียน อย่างเดียวกับ ในวัด แรกจัดก็เข้า
 ใจ ว่า เป็นความเรียน ของ ภิกษุ สามเณร บวชใหม่ เป็นความ เรียน
 ความรู้อย่าง หนึ่ง ต่อ เห็น ฆตปรากฏ เมื่อผู้ ด้รับ ผัก หัด ในทาง
 นั้น เป็นผู้ ใหญ่ ขน จึง รุข ด้ก เป็นสำคัญ ๆ

เพื่อ จะ รวมการ เรียน ในวัดทั้ง หลาย ให้เนื่อง กับ สันนาม หลวง ใน
 คราวนี้ ด้ เปิดรับ นักธรรม ของ วัด เป็นนักธรรม ของ สันนาม หลวง ๆ
 วัดใดวัดหนึ่ง จะ ขอ โอนนักธรรมขอ วัด เป็นนักธรรม ของ สันนาม หลวง
 ต้อง ส่งไป ตอบของนักธรรมนั้น ให้กรรมการของ สันนาม หลวง ตรวจ
 เห็นว่า ไซ้ได้ ก็ยอมรับเหมือน ด้ สอบใน สันนาม หลวง ๆ มีเฉพาะ

วัด บวรนิเวศ ที่ สงคราวัน นี้ แต่ ก็ น้อย รูป เพราะ ผู้ สอบ ความรู้ ใน วัด ไม่ ได้ รักษา ใบ คอบ ไว้ โดย มาก รวบรวม ไม่ได้ ครบ ๆ

ใน คก นี้ ที่ มณฑล พายัพ ได้ จัด การ สอบ ความรู้ ๒๒๒ ๒๒๒ แพร่ หาด ย ออก ไป หาด ย แขวง แห่ง นคร เชียง ใหม่ ส้ม เตจ พระ มหา ส้ม ณะ ได้ โปรด ให้ คณะ ส่ง ษ์ แด ข้าง หลวง ใหม่ ออก ประกาศ นัย บัตร ตั้ง ผู้ สอบ ได้ เป็น นัก ธรรม ของ มณฑล นั้น ๆ ต่อ ไป มณฑล ไค จะ จัด ขึ้น ได้ ก็ จะ ประทาน พระ อนุญาติ ให้ ตั้ง นัก ธรรม ของ มณฑล นั้น ตาม กัน ๆ

ส่วน การ สอบ ความรู้ ๒๒๒ ๒๒๒ ประ โยค ๑ ประ โยค ๒ นั้น ได้ เริ่ม วัน ที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ ๓ วัน เสร็จ ๆ กะ ข้อ ความ ที่ จะ ให้ แปร เข้า ของ ฌ นัก หลาย ใบ ให้ จับ ประ โยค ไค ออก ทุก ปร ต้อง แปร ประ โยค นั้น เหมือน กัน หมด ไม่ แปร ประ โยค ต่าง เหมือน แปร ด้วย ปาก ๆ ให้ แปร เป็น ความ ไทย เรียง เป็น เรื่อง อ่าน เข้าใจ ไม่ แปร ที่ ละ คัพ พท์ เหมือน แปร ด้วย ปาก ๆ การ ตรวจ ใช้ อ่าน แด้ว ลง มติ ครบ ส้ม รูป ๆ ใน ประ โยค หนึ่ง ถ้า ได้ ก็ เป็น ได้ ๆ จัด ให้ แปร เขียน ได้ ผล อัน ดี เป็น ต้น ว่า

๑ ย่น วัน ลง ได้ มาก ทั้ง ไม่ เสีย เวลา เหตุ ผู้ เข้า ใหม่ มี ความ รู้ อ่อน เพราะ ตรวจ วัน เดียว เสร็จ หมด ๆ

๒ วิธี ตรวจ ง่าย ขึ้น ความรู้ ของ ผู้ แปร ก็ ไม่ ต้อย ลง ๆ

๓ ผู้ เรียน ส้นใจ จะ ถือ เอา ความ เข้าใจ แด แปร เป็น ภาษา ดี ขึ้น จน ถึง ผู้ ได้ ประ โยค ๒ ใน คราว นี้ เข้า แปร ประ โยค ๓ มี จำนวน ๕๐ รูป ได้ ๓๗ รูป ตก เพียง ๑๓ รูป ๆ

๔ การสอบมีอุปกรณ์พร้อมเห็นปรากฏ เพราะมีตายดักษณ อักษร
เป็นพยานอยู่ เชื้อเป็นเช่นนั้น บอ กัน ความ อามาฏ ของผู้แปลในผู้
สอบได้ ๆ

๕ ทำให้ภิกษุ ดำเนิน ผู้เรียน คั้น ฤชระ ดันตัด หรือ ดันใจ ใน การ
เขียนหนังสือ ๆ

๖ จำนวนเปรียญที่เคยได้ ก็ไม่ตกลง ๆ

แต่การแปลยังอีกนาน กว่าจะเป็นภาษาที่ดี เพราะการแปล
ตามวิธีเก่ายังเหมือนเดิม เป็นอย่างชาวต่างประเทศ ผู้เรียงคิดในวิธี
นั้นเสียจนแน่นแพ้น ส่วนการเขียนคงดีขึ้นได้เร็ว เพียงใน
คราวนี้ก็แต่เห็นว่าเขียนแปลกว่าเมื่อคราวหลังมาก ๆ การ
ให้แปลด้วยวิธีเขียนนี้เห็น ว่าจักสำเร็จ ๆ

ผู้ได้ประโยค ๑ ประโยค ๒ แต่ตกประโยค ๓ จะได้รับเพียงหนังสือ
คู่มืออนุญาต ให้แปล ประโยค ต่อ ขนไปได้ เด็กประกาศ นียบัตร ที่
เคยให้เสีย ๆ

หนังสือที่จ่าย ให้แปล ใช้สมุดพิมพ์เป็นอักษรไทย มหามกุฏ—
ราชวิทยาลัยจัดให้ แลวิทยาลัยนี้ก็ได้จัดพิมพ์ หนังสือเรียนที่ใช้เป็น
หลักสูตรอยู่ ทั้งมีทุนสำหรับจ่ายใช้ ต่อไปจะมอบให้ เป็นพนักงาน
จัดการ สอบ ความรู้ ด้วยวิธีเขียนตลอดไป เช่นนี้ ประโยชน์แห่ง
วิทยาลัยจะได้ สำเร็จกว้างออกไป ทั้งจะได้ เณรม พระเกียรติยศ พระบาท
สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้ได้ทรงแปล เป็นเปรียญบาฬีก่อน

รูป ล้วน หนึ่งร้อย สำหรับ พระ ผู้สอบ ผู้ พง เป็น นำ ที่ ของ กรมราช
 บัณฑิต เป็น ผู้ เบ็ด เจด ได้ หนึ่งร้อย ไม่ ลง นำ กัน แต่ เบ็ด อย่าง ตะ หดา ย
 ฌบับ สอบ วัน ละ มาก รูป เป็น การ จำ มาก มาก ใน รวาง ยัง ไม่ ถึง เวลา
 แผล เคย มี พวก เรียน ด้วย กัน เข้า ไป แนะ คราว นี้ ก็ มี ชาว เช่น
 นั้น ส้มแดง พระ มหา ส้มแดง ได้ ทรง ประกาศ ห้าม ไม่ ให้ ผู้ เรียน เข้า ไป
 ใน พระ อุโบสถ กว่าจะ ถึง เวลา แผล เริ่ม แผล บ่าย ๒ โมง ล่วง แล้ว
 แผล ที่ ตะ รูป แผล ผิด ผู้ สอบ ทัก ให้ แก่ แผล เทียว เดียว จบ ประ โยค
 ก็มี ที่ คิด ต้อง ออก แก่ ก็มี ขณะ ออก แก่ ไม่ นับ เวลา ๑

ผล ที่ ควร จะ ได้ เป็น อย่าง ดี แห่ง การ แผล หนึ่งร้อย ด้วย วิธี นี้ คือ
 มี ปฏิภาณ คิด ได้ คล่อง แคล้ว รู้ จัก ตกใจ คน ถูก แต่ ผู้ เรียน ไม่ มีความ รู้
 อื่น เป็น พัน มา จึง ไม่ ได้ ผล นี้ เดียว เป็น อัน มาก จะ ได้ เป็น บาง รูป ๑
 ความ ผัก สอน ยัง เสว ทราม เป็น แต่ สอน ให้ จำ มา แผล เฉพาะ ประ โยค เป็น
 พัน ที่ สุด ความ ว่า อไร ไม่ เข้าใจ ก็มี โดย มาก ด้วย เหตุ นี้ ผู้ เรียน
 แผล ได้ ประ โยค เป็น เบรียณ แล้ว จึง ยั ไข การ ไม่ ได้ โดย มาก ๑ การ
 สอบ ความ รู้ อย่าง นี้ อย่าง ดี ก็ เพียง รู้ ภาษา มคธ จะ จัด ว่า รู้ ธรรมะ
 ไม่ ได้ กว่าจะ ได้ เรียน ธรรมะ อิก ๑ เพื่อ จะ ให้ ได้ ความ รู้ ธรรมะ ด้วย
 ส้มแดง พระ มหา ส้มแดง ทรง ประกาศ ว่า เบรียณ ผู้ แผล ประ โยค ๕ ได้
 ใน คราว นี้ จะ รับ ตั้งแต่ ได้ รับ พระ ราชทาน นิตยภัต ต้อง สอบ องค์
 นักธรรม ประ โยค ๑ สามัญ ได้ ก่อน ๑

ใน ครั้ง ก่อน เมื่อ ยัง แผล กอง เดียว พวก เรียน ได้ มา คอย พัง

จำเอาไป ใช้เป็นหลัก คราวหนึ่ง ตั้ง สาม เดือน ดี เดือน จึงเสร็จ แต่
สาม ปี จึง เบ็ด ฉันทาม หน หนึ่ง ครั้น เบ็ด ฉันทาม ทุก ปี ใช้ เวลา เท่านั้น
ทนไม่ไหว ต้อง จัด เป็น สอง กอง สาม กอง โดยลำดับ พังไม่ได้ ยน
ถนัด ประโยชน์นี้ ย่อม ชาติไป ฯ

ตั้ง แต่ จัด การ สอบ ด้วย วิธี เขียน รูปวง หนึ่ง ล้อ อ่อน ออก เดียว มี
จำนวน ผู้ แปล ได้ ประโยค มากกว่า ตก ฯ ใน คราวนี้ มี ผู้ เข้า แปล ทุก ประโยค
๑๒๘ รูป ใน ศก หลัง มี เพียง ๑๐๕ ส่วน ได้ ทั้ง สอง ศก ๘๐ เศษ ราว กัน
ส่วน ตก ใน ศก หลัง ราว ๑ ใน ๕ ใน ศก นี้ ราว ๑ ใน ๕ มากกว่า ใน ศก หลัง
ประโยค ๕ เป็น ตก มากกว่า อื่น ใน ศก หลัง ประโยค ๕ เป็น ตก มาก ฯ
ใน คราวนี้ มี ผู้ แปล ได้ เป็น อย่าง สูง เพียง ประโยค ๖ แต่ ได้ ถึง ๕ รูป
ใน ศก หลัง ถึง ประโยค ๗ แต่ มี รูป เดียว ประโยค ๖ ก็ รูป เดียว ฯ

รายชื่อ ผู้ แปล ได้ ส่ง มา แฉก หนึ่ง แล้ว ใน ที่นี้ ส่ง มา แต่ ราย
เทียบ เฉพาะ วัด ที่จะ แฉก เห็น ได้ ว่า วัด บวรนิเวศ วัด มหาธาตุ
วัด เบญจมบพิตร มี จำนวน ได้ มาก ตก น้อย วัด สุทัศน์ มี จำนวน
ตก มากกว่า ได้ ที่ บ่ง ให้ รู้ว่า การ สอบ ไม่ ดี แม้ การ สอบ ธรรม ก็ ยัง
ไม่ ชน เหมือน กัน ฯ อนึ่ง ตาม บัญชี นี้ แฉก เห็น ได้ ว่า การ สอบ
ที่ เจริญ เป็น เฉพาะ สำนัก วัด ที่ สอบ ได้ บ้าง ก็ ยัง สัมทบ ใน สำนัก เหล่า
นั้น อีก ข้อ นี้ นำ ให้ คิด จัด บำรุง การ เถ่า เรียน เป็น สำนัก ใหม่ แต่ มี
สาขา ชน ตั้ง จะ ปรารถนา ต่อ ไป ใน ภาย หน้า ฯ

รวม วัน สอบ ความรู้ ทั้ง ๓ คราว ๑๕ วัน ฯ

รายนามพระกรรมการ ผู้สอบประโยคนักธรรม
 แลประโยค ๑ ประโยค ๒ ศก ๒๔๕๕ = ๑๓๑

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระมหาสมณะ แม่กอง

กองที่ ๑

พระญาณวราภรณ์
 พระปริยัตถบัณฑิต
 พระมหานายก

กองที่ ๒

พระราชสุธี
 พระอมรโมลี
 พระมหาปลัด

กองที่ ๓

พระราชเวที
 พระปิฎกโกศล
 พระอริยกวี

กองที่ ๔

พระอมรวิจิตร
 พระศากยบุตรตียวงศ์
 พระอริยมุนี

รายนามพระกรรมการ ผู้สอบประโยค ๓ ชั้นไป

ศก ๒๔๕๕ = ๑๓๑

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดโชไชย
 เปนประธาน

กอง กลาง

พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นชิน-
 วรดิริวัฒน์ แม่กอง

พระญาณวราภรณ์
 พระเทพเวที

พระ เทพกวี
 พระ อมราภีรักษิต
 พระ ศำกยปุตศิยวงศ์
 พระ อริยมุนี

พระ วิสุทฺธิ โสภณ
 พระ ประดิทธิคีตคุณ
 พระ อริยคีตาจารย์
 พระ มหา ปถด

กอง ขวา

สมเด็จพระมหาวิรวงศ์ แม่ กอง
 พระ ธรรมปาโมกข์
 พระ เทพมุนี
 พระ ราชเวที
 พระ ราชโมติ

พระศรีสมโพธิ
 พระ บิฎก โภคต
 พระ ธารุคีตสังวร
 พระ มหานายก
 พระ กวีวงศ์

กอง ซ้าย

พระ ธรรมวโรดม แม่ กอง
 พระ ธรรมไตร โดทจารย์ (ชาพาธ)
 พระ เทพสุธิ
 พระ ราชสุธิ
 พระอมร โมติ

พระ นิกรมมุนี
 พระ ปรียคัมภีรพิต
 พระ อริยกวี
 พระ ธรรมภาณกวี
 พระ ประดิทธิคีตคุณ

รายได้ รายตก ประโยคธรรมะ เฉพาะ วัด

ใน ศก ๒๔๕๕ = ๑๓๑

วัด	ประ โยค ๒ พ.		ประ โยค ๑ พ.		ประ โยค ๒ ส.		ประ โยค ๑ ส.		รวม		หมายเหตุ
	ได้	ตก	ได้	ตก	ได้	ตก	ได้	ตก	ได้	ตก	
	บวรนิเวศ	๖	-	-	-	๒	-	๑	-	๙	
มหาธาตุ	-	-	๖	-	-	-	๑๐	๙	๑๖	๙	สอบ ได้ ใน สนาม
อนงคาราม	-	-	๔	-	-	-	๙	๑๐	๑๓	๑๐	หลวง ๒
พระเชตุพน	-	-	-	-	-	-	๙	๒๖	-	-	รับ ประ โยค ๒ สำนัญ
สุทัศน์	-	-	-	-	-	-	๖	๖	-	-	ของ วัด ให้ สอบ บา
มกุฏกษัตริย์	-	-	-	-	-	-	๕	๒	-	-	พี ๑
เบญจมบพิตร	-	-	-	-	-	-	๕	๓	-	-	รับ ที่ เบน เปรียญ บา
ประยุรวงศ์	-	-	-	-	-	-	๓	๑	-	-	พี ๓ ประ โยค มา
พิชัยญาติ	-	-	-	-	-	-	๓	๓	-	-	แล้ว ๓
เทพศิรินทร์	-	-	-	-	-	-	๓	๕	-	-	
ราชบพิธ	-	-	๑	-	-	-	๑	๑	๒	-	
สระเกศ	-	-	๑	-	-	-	๑	๔	๒	๔	
ราชาธิวาส	-	-	-	-	-	-	๕	๑	-	-	รวม วัด พระ ยาย ัง เข้า ค่าย
บรมนิเวศ	-	-	-	-	-	-	๕	๕	-	-	
ต่าง วัด	-	-	๕	-	-	-	๑	๕๙	-	-	
รวม	๖	-	๑๗	-	๒	-	๖๑	๙๗	๑๖	๙๘	

รายได้รายตก ประโยคบาฬี เฉพาะวัด

๑๙๙๙

ในศก ๒๔๕๕—๑๓๑

วัด	ประโยค ๖		ประโยค ๕		ประโยค ๔		ประโยค ๓		ประโยค ๒		ประโยค ๑		รวม	
	ได้	ตก	ได้	ตก	ได้	ตก	ได้	ตก	ได้	ตก	ได้	ตก	ได้	ตก
	มหาธาตุ	—	๑	๑	—	๕	—	๑๐	—	๑	๑	๑	—	๑๗
เบญจมาบพิตร	—	๑	—	—	๓	๑	๙	—	๒	๑	๓	—	๑๗	๓
บวรนิเวศ	—	—	—	—	๓	๒	๕	—	—	—	—	—	๗	๒
สุทัศน์	—	๑	—	—	๓	๒	๒	๑	—	—	๒	๑๓	๗	๑๗
เทพศิรินทร์	๑	—	๑	๑	๑	—	๑	๑	—	—	๒	๓	๕	๕
อนงคาราม	๒	—	—	—	๒	๑	—	—	—	๓	๑	๙	๕	๑๓
พระเชตุพน	—	—	—	๑	๑	๑	๒	—	๑	๖	๖	๑๓	๑๐	๒๑
สระเกศ	—	—	—	—	๑	๒	๒	๑	—	๒๓	๒	๕	๕	๑๐
บรมนิวาส	—	—	—	—	—	—	๓	—	๒	—	—	๑	๕	๑
อรุณ	—	—	—	๑	๒	๑	—	—	—	๒	—	๕	๒	๙
จักรวรรดิ	—	๑	—	—	๑	—	๑	๒	๑	—	—	๕	๓	๙
ราชบพิธ	๑	—	—	—	—	—	๑	—	๒	๑	๑	๒	๕	๓
ราชาธิวาส	—	๑	—	—	—	—	๒	—	๑	—	๑	—	๕	๑
มหารณพ	—	—	—	—	๒	—	๑	—	—	๑	—	๑	๓	๒
ราชประดิษฐ	๑	—	—	—	—	—	—	—	—	๑	๒	—	๓	๑
สังเวชน	—	—	—	๑	๑	๑	—	—	—	๑	—	๕	๑	๗
ราชโอรส	—	—	—	—	—	—	๒	—	—	—	—	—	๒	—
สุวรรณาราม	—	—	—	—	—	—	๒	—	—	—	—	—	๒	—
ท่าวงค์	—	—	—	—	๕	๑	๕	—	๓	๖	๙	๓๕	๒๓	๕๘
รวม	๕	๕	๒	๕	๒๙	๑๙	๕๖	๕	๑๓	๒๖	๓๐	๙๕	๑๒๕	๑๕๓

รายชื่อ ภิกษุ สามเณร ผู้สอบธรรมได้
ในสนามหลวง วัดเบญจมบพิตร
ในศก ๒๔๕๕ = ๑๓๑

เปรียญธรรม ประโยค ๒
เทียบเปรียญ บาฬี ประโยค ๓

นามเดิม	นามฉายา	วัด	อายุ	พรรษา	ตำแหน่ง
พระสีตล	เมธาวิ	บวรนิเวศวิหาร	๒๓	๓	สมเด็จพระ มหาสมณ
พระลำดวน	สมิทธิ	”	๒๒	๑	”
พระดพ	ญาณจาโร	”	๒๕	๕	”
สามเณรกมล		”	๑๙	—	”
สามเณรสวัสดิ์		”	๒๐	—	”
สามเณรชัชวาล		”	๒๐	—	”

นักธรรมประโยค ๑ วิสามัน

นามเดิม	นามฉายา	วัด	อายุ	พรรษา	ตำแหน่ง
พระติส	ติสสเทโว	มหาธาตุ	๒๑	๑	พระราชครู

รายชื่อ ภิกษุ สามเณร ผู้สอบธรรมได้ในสนามหลวง

๒๐๓

นามเดิม	นามฉายา	วัด	อายุ	พรรษา	สำนัก
สามเณร เทียบ, เก่า		มหาธาตุ	๑๘	—	พระราชสุธี
สามเณร คดี		„	๑๘	—	„
สามเณร กระจำง		„	๑๗	—	„
สามเณร ทิน		„	๑๗	—	„
สามเณรจิตร		„	๒๐	—	„
พระหงวน	จันทโร	อนงคาราม	๒๒	๒	พระมหาคง
สามเณรนาค		„	๒๐	—	„
สามเณรถ้วน		„	๒๐	—	„
สามเณรจันทร		„	๑๘	—	พระมหาโต
สามเณรจ้วน		ราชประดิษฐ	๒๐	—	นายนวน
สามเณรพร		ราชบพิธ	๒๓	—	พระอมร โมติ
สามเณรคดีย้อย		สุวรรณาราม	๑๘	—	พระราชสุธี
สามเณรนาม		สระเกศ	๑๘	—	พระปิฎก โกศต
สามเณรฮาจ		บพิตร ภิมุข	๑๘	—	พระมหาตรี
สามเณรชิต		อินทาราม	๑๗	—	พระราชสุธี
พระแก้ว		มหรณพาราม	๒๒	๑	„

นักธรรม ประโยค ๒ สามัญญ์

นามเดิม	นามฉายา	วัด	อายุ	พรรษา	ตำแหน่ง
พระขาว	กิตฺติวณฺโณ	บวรนิเวศวิหาร	๒๕	๕	สมเด็จพระมหาสมณะ
พระสวัสดิ์	สิริวัฑฒโน	„	๒๕	๕	„

นักธรรม ประโยค ๑ สามัญญ์

นามเดิม	นามฉายา	วัด	อายุ	พรรษา	ตำแหน่ง
พระสด	สุทฺธิขันธ์ โณ	มหาธาตุ	๒๖	๕	พระราชสุธี
สามเณรสิริ	„	„	๓๗	—	„
สามเณรพิมพ์	„	„	๓๖	—	„
สามเณรบัว เล็ก	„	„	๓๖	—	„
สามเณรเหม	„	„	๓๗	—	„
สามเณรเจื่อน	„	„	๓๗	—	„
สามเณรสะอาด	„	„	๓๕	—	„
สามเณรเจริญ	„	„	๒๐	—	„
สามเณรมั่น	„	„	๓๗	—	„
สามเณรชู	„	„	๒๐	—	„
สามเณรทองดี	„	อนงคาราม	๒๐	—	พระมหาไถ

รายชื่อภิกษุ สามเณร ผู้สอบธรรมได้ในสนามหลวง

๒๐๓

นามเดิม	นามฉายา	วัด	อายุ	พรรษา	ตำแหน่ง
สามเณรหัตถ์		อนงคาราม	๑๘	—	พระมหาโต
สามเณรเชื้อ		”	๒๐	—	พระมหาคง
สามเณรเดือน		”	๒๑	—	”
สามเณรแก้ว		”	๑๖	—	”
สามเณรนิศย์		”	๑๗	—	พระมหาโต
สามเณรสวัสดิ์		”	๑๘	—	”
สามเณรเมฆ		”	๒๐	—	”
สามเณรบัวน		”	๒๐	—	พระมหาคง
สามเณรบัวน		พระเชตุพน	๑๖	—	พระค้ำกย ปตติยวงศ์
สามเณรชง(๑)		”	๑๗	—	”
สามเณรหริน		”	๑๖	—	”
สามเณรบุญชู		”	๑๖	—	”
สามเณรคำ		”	๑๘	—	”
สามเณรชง(๒)		”	๑๘	—	”
สามเณรตาด		”	๑๘	—	”
สามเณรจำปี		”	๑๘	—	”
สามเณร อยู่		”	๒๐	—	”
สามเณร เกตุ		สุทัศน์	๑๘	—	พระเมฆาธิปัต
สามเณรจื่อ		”	๑๘	—	พระราชสุธี

นามเดิม	นามฉายา	วัด	อายุ	พรรษา	ตำแหน่ง
ด้ามเนรพวง		สุทัศน์	๒๐	—	พระมหาศรี
ด้ามเนรแจ่ม		„	๑๘	—	พระมหาวาส
ด้ามเนรเจริญ		„	๑๘	—	พระมหาศรี
ด้ามเนรอยุ		„	๒๐	—	„
ด้ามเนรสาย		มกุฏกษัตริย์	๑๘	—	พระอธิมุนี
ด้ามเนรเหรียญ		„	๒๐	—	„
ด้ามเนรกิตติ		„	๑๘	—	„
ด้ามเนรมต		„	๑๘	—	„
ด้ามเนรเพ็ญ		„	๒๐	—	„
ด้ามเนรสอน		เบญจมาบพิตร	๑๘	—	พระธรรม
					ร. วม
ด้ามเนรขันธ		„	๒๐	—	„
ด้ามเนรชอบ		„	๑๗	—	„
ด้ามเนรวอน		„	๑๘	—	„
ด้ามเนร					
สังวาทย์		„	๑๘	—	„
ด้ามเนรสว่าง		ประยูรวงศ์	๑๘	—	พระ
					กิต
					บัณฑิต
ด้ามเนรวอน		„	๒๑	—	„
ด้ามเนรสิงโต		„	๒๑	—	„

นามเดิม	นาม ฉายา	วัด	อายุ	พรรษา	สำนัก
พระ เป็ลียน	อัคร์คโต	พิชัยญาติ	๒๓	๑	พระมหาอิน
พระ วุฒิ	วุฒติ				
	ญาโณ	„	๒๓	๑	„
ตามเนร วัน		„	๓๗	—	„
ตามเนร จรูญ		เทพศิรินทร์	๓๗	—	พระอมร ภิกขิต
ตามเนร ตรุณ		„	๓๕	—	„
ตามเนร กิม		„	๓๗	—	„
ตามเนร คำ		ราชาธิวาส	๓๕	—	พระอริยกวี
ตามเนร เพ็ญ		„	๓๗	—	„
ตามเนร น้อย		บรมนิเวศ	๓๕	—	พระสมุห์เพง วัดพระยายัง
ตามเนร ชวต		„	๓๕	—	„
ตามเนร เสงี่ยม		บวรนิเวศวิหาร	๓๗	—	ดัมเตจพระ มหาตมณะ
ตามเนร วาสน์		ราชบพิธ	๓๖	—	พระอมร โมติ
ตามเนร เถิม		สระเกศ	๓๗	—	พระปิฎก โกศต
ตามเนร สู้ย		ราชนัดดา	๒๐	—	พระมหาทิม

รายชื่อภิกษุสามเณร ผู้สอบบัพพิได้ถึงชั้นเปรียญ
ในสนามหลวง วัดพระศรีรัตนศาสดาราม
ใน ศก ๒๔๕๕=๑๓๑

เปรียญ บัพพิ ประโยค ๖

นามเดิม	นามฉายา	วัด	อายุ	พรรษา	สำนัก
พระมหาคง	ญาตธัมโม	อนงคาราม	๒๕	๕	พระราชสุตฺธิ
พระมหาโต	ธัมมโร	„	๒๕	๕	„
พระมหาเวศ	บิยเวโค	ราชประดิษฐ์	๒๕	๕	พระอมรโมถิ
พระมหาเปต็อง	ปโมจนิโย	ราชบพิศ	๒๓	๓	„
พระมหาตรี	วันตวาโร	เทพศิรินทร์	๒๕	๕	พระอมรา ภิกขิต

เปรียญ บัพพิ ประโยค ๕

นามเดิม	นามฉายา	วัด	อายุ	พรรษา	สำนัก
พระมหา เตห์	โกวิโท	เทพศิรินทร์	๒๕	๕	พระธรรมไตร โตกาจารย์
สามเณร ช้วย		มหาธาตุ	๒๐	—	พระราชสุตฺธิ

• เปรียญ บาลี ประโยค ๕

นามเดิม	นาม ฉายา	วัด	อายุ	พรรษา	ตำแหน่ง
พระมหา ชัย	อินทสุ วัน โณ	มหาธาตุ	๒๕	๑	พระราชสุธี
พระมหา เจริญ	ธัมมทีโป	„	๒๓	๒	„
สามเณร สัม		„	๒๐	—	„
สามเณร แซ่ม		„	๒๐	—	„
พระมหา เส้า	โสริโย	บวรนิเวศวิหาร	๒๗	๖	สมเด็จพระ มหาสมณะ
สามเณร กมล		„	๑๙	—	„
สามเณร สวัสดิ์		„	๒๐	—	„
สามเณร มิ่ง		เบญจมาบพิตร	๒๐	—	สมเด็จพระ วันรัต
สามเณร ทองคำ		„	๑๘	—	„
สามเณร เหรียญ		„	๒๐	—	„
พระมหาทองคำ	อาภาวังษี	สุทัศน์	๒๕	๕	พระเมธาธิบดี
พระมหา ชม	โชติกะ	„	๒๒	๒	„
พระมหา ถม	จันทะสิริ	„	๒๒	๑	„
สามเณร แจ่ม		อนงคาราม	๒๐	—	พระราชสุธี

นามเดิม	นามฉายา	วัด	อายุ	พรรษา	ตำแหน่ง
สามเณร ลำดี		อนงคาราม	๒๐	—	พระราชสุธี
พระมหา ค่วน	สุรศักดิ์	จรุณราชวร ราม	๓๘	๑๘	„
พระมหา อยู่	บุญญวัฒน์	„	๒๕	๕	„
พระมหาพรหม	สุเมธโส	มหรรณพาราม	๓๒	๓๑	„
สามเณร ยง		„	๑๗	—	„
สามเณร เว็ม		เทพศิรินทร์	๒๐	—	สมเด็จพระ มหา สมณะ
พระมหาณัฏ	อินทสุวณ โณ	พระเชตุพน	๒๗	๗	พระราชสุธี
พระมหา กั้น	ฐิตาโก	สระเกศ	๒๕	๓	„
พระมหาช่วง	บุญญศิริ	จักรวรรดิ	๒๓	๓	„
สามเณร พริ้ง		สังเวช	๒๐	—	พระเมธาธิบดี
พระมหา จรูญ	จังกโม	ทอง ธรรม ชาติ	๒๘	๘	พระราชสุธี
พระมหา บุญ	สุริคุตต์	บพิตร ภิมุข	๒๖	๕	„
พระมหา เบ้า	โชติปาโล	ชนะสงคราม	๒๕	๕	„
พระมหา ถม	บุญญาวิ โธม	ประยูรวงศ์	๒๕	๕	„
พระมหา ลอน	สิทธิชระ	เทพศิคาราม	๓๑	๓๐	„

เปรียญบาฬี ประโยค ๓

นามเดิม	นามฉายา	วัด	อายุ	พรรษา	ตำแหน่ง
พระสมุห์สวัสดิ์	กิตฺติสาโร	มหาธาตุ	๒๕	๔	พระราชาธิบดี
พระवाद	โชติปาโล	„	๒๑	๑	„
พระทองคำ	นิภาชโร	„	๒๒	๒	„
พระทองดี	ขัมพนโท	„	๒๒	๑	„
พระสอน	ขัมมสโร	„	๒๘	๗	„
พระเจริญ	เวโรจโน	„	๒๓	๑	„
พระปลื้ม	อุตฺตโร	„	๒๓	๓	„
ตามเนรมุพุด		„	๑๙	—	„
ตามเนรมุเต็มียน		„	๒๐	—	„
ตามเนรมุถม		„	๑๘	—	„
พระครูใบฎีกา สวัสดิ์	จิริโสศฺธิโก	เบญจมนพพิตร	๒๒	๒	สมเด็จพระวันรัต
พระเกษม	เขมาภิริโต	„	๒๑	๑	„
พระเล็ก	อิจฺจาทโร	„	๒๓	๓	„
พระเดื่อน	สัทธมมรังษี	„	๒๓	๒	„
พระยง	อิรคฺุโน	„	๒๒	๒	„
พระพวง	ทามโก	„	๒๑	๑	„
พระศรี	อโนมคีรี	„	๒๑	๑	„
ตามเนรมุจันทร์		„	๒๐	—	„

นามเดิม	นามฉายา	วัด	อายุ	พรรษา	ตำแหน่ง
ด้ามเงรเชือ		เบญจมบพิตร	๑๙	—	ดัมแดงพระ วันรัต
พระครอนันต นินนาท ยโส		บวรนิเวศวิหาร	๓๐	๕	ดัมแดงพระ มหาดมณะ
พระหมอก	พุทธวิโร	„	๒๖	๖	„
พระเมธ	ธาสโย	„	๒๕	๕	„
พระแก้ว	ฐิตดีโต	„	๒๒	๒	„
พระศรีจันทร์	กัณฑ์โต	บรมนิเวศ	๒๖	๖	พระมหาพุฒ
พระพรหม	โชตโก	„	๒๓	๓	„
พระชัย	ชิตนาโร	„	๒๖	๕	„
พระชิน	ศุภ คต โภ	ดุสิตน์	๒๙	๙	พระเมธาธิบดี
ด้ามเงรคำ		„	๒๐	—	„
พระวิน	ธัมมชโร	พระเชตุพน	๒๒	๑	พระคากย ปตติยวงค์
พระแสง	อุตตโม	„	๒๒	๑	„
พระปาน	อินทโชติ	สระเกศ	๓๔	๓๓	พระปฏิภน โภคต
พระถนอม	„	„	๓๓	๓๓	„
พระปลัดแบน	กัณฐาภร โน	ราชาธิวาส	๒๙	๙	พระอริยกวี
ด้ามเงรผิ		„	๒๓	—	„
พระสว่าง	สุตะ โภ	ราชโอรส	๒๕	๕	พระราชาสุธิ

รายชื่อภิกษุสามเณร ผู้สอบบัพพี ได้ถึงชั้นเปรียญ

๒๑๑

นามเดิม	นามฉายา	วัด	อายุ	พรรษา	ตำแหน่ง
สามเณรใจ		ราชโอรส	๒๐	—	พระราชสุธี
สามเณรเค็ดอ่อน		สุวรรณาราม	๒๐	—	„
สามเณรนุยุ		„	๒๐	—	„
พระเปรม	เปมังกโร	เทพศิรินทร์	๒๙	๘	พระอมรา ภิกษุชิต
พระน้อม	สุวรรณันสร	จักรวรรดิ	๒๕	๕	พระมหาบณ
สามเณรอินทร์		ราชบพิธ	๒๙	—	พระอมรโมติ
พระลำอาง	พุทธศโร	มหรณพาราม	๒๙	๙	พระราชสุธี
พระเผื่อน	มะอะโร	ราชบูรณะ	๒๗	๖	พระมหาคุช
พระจัน	จันณวฑฺฒิมิ	มกุฏกษัตริ ยาราม	๒๕	๕	พระมหาชัน
พระจันทร	เชมิโย	พิชัยญาติ	๒๒	๑	พระมหาอิน
สามเณรมา		กัลยาณมิตร	๑๙	—	ขุนอนุศาสน์ วินิจ

รายชื่อ ภิกษุสามเณร ผู้แปลบาฬี ประโยค ๒ ได้
ใน สนาม หลวง วัดเบญจมบพิตร ใน ศก ๒๔๕๕

นามเดิม	นามฉายา	วัด	อายุ	พรรษา	ตำแหน่ง
พระสิทธิ	ดุ่มโน	ราชบพิธ	๒๗	๖	พระอมรโมติ
พระพิทย	สุวิทย์ โส	„	๒๓	๒	„
พระเปรี๊ยะ	ญาณทีโป	บรมนิวาส	๒๓	๓	พระมหาพุ่ม
พระบุญ	วุฑฒิมิตาโร	„	๒๓	๑	„
สามเณรสว่าง		เบญจมบพิตร	๒๐	—	พระราชเวที
สามเณร ดำรงาญ		„	๒๐	—	„
สามเณรรวิ		ราชาธิวาส	๒๐	—	พระอริยกวี
สามเณรชัย		ดัมพันธวงศ์	๒๐	—	พระอมรภา รักจิต
สามเณรเชย		เสนาสน์	๒๐	—	พระอมรโมติ
พระภูพิชธรรม		พระเชตุพน	๒๔	๕	พระมหาพรัง
สามเณรสม บุรณ		มหาธาตุ	๑๙	—	พระราชสุธี
สามเณรฤกษ์		ระฆังโฆสิตา ราม	๑๘	—	พระมหาเถา
สามเณรโชค		จักรวรรดิ	๑๙	—	พระราชสุธี

รายชื่อภิกษุสามเณร ผู้แปลบาฬีประโยค ๑ ได้
ในสนามหลวง วัดเบญจมบพิตร ศก ๒๔๕๕

นามเดิม	นามฉายา	วัด	อายุ	พรรษา	ตำแหน่ง
พระเจียม	จาคาสโย	ราชประดิษฐ	๒๔	๕	นาย นวน
พระวาด	สวาสโน	„	๒๒	๒	„
พระเผื่อน	สีนาโน	ราชบพิธ	๒๒	๑	พระมหาเป็ดอง
สามเณร วิน		ราชาธิวาส	๒๐	—	พระอริยกวี
พระเชย	จันทสิริ	เทพศิรินทร์	๒๘	๗	พระอมราภิ รักขิต
พระเวียร	สุวิโร	„	๒๕	๕	„
พระพุ่ม	โชติปาโต	พระเชตุพน	๒๖	๖	พระคากย ปตติยวงศ์
พระเพิ่ม	ธัมมัสโร	„	๒๕	๕	„
สามเณรสร้อย		„	๑๙	—	„
สามเณรมี		„	๑๙	—	„
สามเณร โหมต		„	๑๗	—	„
สามเณร เจีย		„	๑๖	—	พระราชสุธี
พระแก้วน	จันทโชติ	มหาธาตุ	๒๕	๓	„
พระห้วง	ปทุมมัส วณฺเณ	เทพธิดา	๒๕	๕	นายคำเปรียญ

นาม เดิม	นาม ฉายา	วัด	อายุ	พรรษา	ตำแหน่ง
พระเนียม	ธัมมโชติ	วังษ์	๒๓	๓	พระราชสุธี
พระเหมื่อน	ธัมมสาทิโส	อินทาราม	๒๓	๑	„
พระเชื่อม	ดีถานุโสโม	ประยูรวงศ์	๒๕	๕	พระปริยัต บัณฑิต
พระคง	คังคบัญญัติ	„	๒๕	๔	„
พระหุดุย	จันทโชโต	ระฆัง	๒๖	๖	พระมหานาค
สามเณรสาย		„	๑๘	—	พระราชสุธี
พระมุต	จันทโชติ	สระเกศ	๒๕	๓	นายญาณ เปรียญ
สามเณรบุญ		„	๒๐	—	พระปิฎกโกศล
พระสัน	อชิตะ	มหาพฤตมาราม	๒๓	๒	พระเทพสุธี
สามเณรขันธ์		เบญจมบพิตร	๒๐	—	พระธรรม วโรดม
สามเณร สังวาศย์		„	๑๙	—	„
สามเณร รอง		„	๑๙	—	„
สามเณรหตา		อนงคาราม	๑๘	—	พระมหาโต
พระรอด	ธัมมสัง	ทองธรรมชาติ	๒๗	๖	พระราชสุธี
สามเณรเจริญ		สุทัศน์	๑๘	—	พระมหาศรี
สามเณรพวง		„	๒๐	—	„

พระมหาสมณศาสน์ ถึงเจ้าคณะรองหนเหนือ

ผู้บัญชาการคณะมณฑลนครสวรรค์

ปรากรายงาร

(สำเนา)

ที่ ๑๐/๒๐

ตำหนักจันทร์ วัดบวรนิเวศวิหาร

วันที่ ๑๗ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๕๖

พระพิมลธรรม เจ้าคณะรองหนเหนือ ผู้บัญชาการ คณะมณฑลนครสวรรค์ ฯ

ฉัน ปรากร ข้อความ ใน รายงาน ตรวจ การ คณะ ของ ท่าน นอก จาก ข้อ ที่ ได้ กล่าว เฉพาะ เรื่อง ดังต่อไปนี้ ะ

๑. ปล่อยให้เจ้า คณะ แขวง ตา ออก จาก หน้า ที่ หรือ เปดียน ตัว เดียก ก็ ตาม แต่ให้คง อยู่ใน ตำแหน่ง อุปัชฌายะ เช่น ที่ แขวง มโนรมย์ เปน ความไม่ฉลาด ใน วิธี ดำเนิร การ อุปัชฌายะ มี ผู้ ต้องการ เปน เพราะ การ ส่วนตัว ชัก นำ อยู่ ทั้ง เปน โสัดแก่ ตน เจ้าคณะ ไม่มี ผู้ ต้องการ เปน โดย มาก เพราะ ไม่ใช่การ ส่วนตน ทั้ง ต้อง อยู่ ไต่บังคับ ต้อง รววม ตำแหน่ง ทั้ง สอง ให้ อยู่ ใน รูป เดียว กัน ต้อง เลือก พระ ผู้ เปน อุปัชฌายะ อยู่ แล้ว เปน เจ้า คณะ แขวง ถ้าไม่ สำเร็จ จะ ตั้ง ใหม่ ต้อง เลือก ผู้ เปน อุปัชฌายะ ได้ แลอนุญาตให้

เปนที่เดียว เจ้าคณะชรา ทำอะไรไม่ได้ แต่ถ้ายังจำจะให้อยู่ใน
ตำแหน่ง อุปัชฌายะ ยังไม่ควร เปลี่ยน ถือเอา เปน ศักดิ์ เจ็ด
ให้ผู้รองทำการ ใน ชื่อ ของ ท่านผู้นั้น การได้บ้าง เสียบ้าง ก็ยังดี
ถ้า ตา ออกเอง จะ ตา แต่อย่าง เดียว ไม่ควร รับ ต้อง ตา ทั้ง สอง
ตำแหน่ง ฯ

๒ ใน คำแนะนำ ท่านใช้ คำว่า พระพิมลธรรม ฯ๓๓ ประ
ทาน คำแนะนำไว้ ควร ใช้ว่า ให้ คำแนะนำไว้ ฯ คำว่า ประทาน
ใช้ เปน กิริยา ของ กัตตุการก เปน ราชาศัพท์ ใช้ ราชาศัพท์ สำหรับ
หม่อมราชวงศ์ ไม่ควร ฯ จริง อยู่ หม่อมราชวงศ์ บาง รูป บาง คน ได้รับ
พระราชทาน ยศ อย่าง หม่อมเจ้า เช่น ชั้น เล็ดยิง กัน กตต กามตอ แต่
ไม่ได้ เปน เจ้า ยัง ต้อง รับ ยศ อย่าง พระ อย่าง ชุนนาง ชั้น เล็ดยิง
กัน กตต กามตอ หม่อมราชวงศ์ ผู้ โทษ จุก หรือ บวช ใน การ หลวง ก็
เคย ได้ ฯ คำ นั้น ที่ ไม่ ใช้ ราชาศัพท์ มี ใช้ แต่ เฉพาะ ต่อ การ กอื่น
เช่น คอบไม่ รับ บริ โภค อาหาร ว่า ผม รับ ประทาน มา แล้ว หรือ
ขอโทษ ว่า รับ ประทาน อภัย เกิด ฯ

๓ การ ให้ เจ้า อาวาส ทำ หนึ่ง ชื่อ รับ ศักดิ์ ผู้ บวช ต่อ อุปัชฌายะ ไม่
ถูก ฯ อุปัชฌายะ ดี ทำ ยุง จะ แก่ เรื่อง นี้ จึง ให้ คน บวช เข้า หา เจ้า
อาวาส ฯ ต้อง ทำ ตาม อย่าง ที่ ได้ ตก ลง ไว้ ใน ที่ ประชุม ฯ ข้อ นี้
จง ใส ใจ ฯ

๕ เรื่อง ตัก พระ ผู้ ต้อง อาชญา แผ่น ดิน เมื่อ คดี ถึง ที่ สุด นั้น

รายงาน ตรวจ จัดการ คณะ ของท่าน ฉันได้ อ่าน แล้ว มี ข้อที่
ปรารถนา ดังต่อไปนี้ ะ

๑. ท่าน จู ไป ตรวจ วัด ไม่ให้ เจ้า อาวาส รู้ ตัว มี ดี หลาย
ประการ ได้ รู้ จัก คำบด ได้ รู้ จัก พระดี ไม่ดี ได้ ข้อ เพื่อจะ ยุก
ไม้ตรี กับ บริษัท ทัวไป ทั้ง ชื่อ ว่า ได้ ช่วย วัด ด้วย เจ้า อาวาส คง จะ เอา
ใจ ได้ ฐน ะ

๒. สั่ง ให้ พระ ปล่อย นกเขา นั้น ชอบ แล้ว ะ ตาม ทาง โลก ก็
ดู ไม่ อะไร นัก เพราะ เลียง ด้วย คิด เกอ กู แต่ ตาม ทาง คำสอน
ดู ไม่ งาม เพราะ ต้อง เอา มัน ขัง กรง ะ

๓. พระ อธิการ แก่น วัด ตม เมือง สมุทรสาคร ปกครอง วัด
โดย ใช้ วิธี ปรอง ดอง กับ บาด หลวง ผู้ ตั้ง ด้าน ก อยู่ โกล เคียง นั้น ทำ
ถูก ทาง ไม่ว่า คน ต่าง ชาติ ต่าง คำสอน รัก กัน ดี กว่า เกด ีย ด กัน ะ
ควร แนะ ให้ เจ้า อาวาส อื่น เอา อย่าง ะ

๔. สั่ง ให้ รักษา ธรรมาสน์ ของ เก้า ที่ วัด โคน ขาม ดี แล้ว ะ
ใน วัด ไต มี ฐน อะไร ที่ จะ ส่อ ให้ เห็น ว่า วัด นั้น เก้า หรือ พอ จะ เป็น
พยาน ของ คำ นาน เมือง ไทย ได้ วัด นั้น ควร ถนอม รักษา ไว้ ะ ฉัน
ได้ เคย ผ่าน ปาก คดอง แต่ ไม่ รู้ ว่า มี ฐน ที่ ควร ดู จึง ไม่ ได้ เข้า คดอง นั้น ะ

๕. ใน เวลาว่าง การ ได้ ทำ ธรรม สัก จฉา กับ คฤหัสถ์ บรรพชิต
ดี อยู่ นอกจาก ได้ สอน ธรรม แก่ เขา ยัง เปน ทาง ทำ ความ สนิท สนม
กัน อีก ะ ฉัน ผู้ ไหญ่ ไม่ ควร ทำ ยศ ทำ อย่าง หา ความ สนิท สนม

กับผู้น้อยดีกว่า จะได้รับรู้จัก หน้าใจ ของเขา เมื่อ จะ ต้อง ทำ กิจ
 เกี่ยวข้องกัน จะได้ ทำ อดวก ๑

๖ การ รักษา เลื่อมใส ของคน ทั้งหลาย เปน ภาระนิยะ ของผู้ ใหญ่
 เมื่อ ชาวบ้าน เลื่อมใส แด่ นิมนต์ ให้ พัก อยู่ ใน ที่ นั้น ๆ มาก วัน ออก
 ไป ท่าน รับ นิมนต์ ให้ สัม ปราภรณ ของเขา ชอบแล้ว ไม่ เสีย
 เวลา ดอก มี ประโยชน์ เหมือน กัน ๑

๗ ท่าน ใช้ อุปาย ทำ นิคคหะ พระ วัด ทำ ข้าม แขวง เมือง นครชัยศรี
 ดินนี้ แต่ชั้น เวลา อ่าน ต้อง หัวเราะ ๑ เปน การ จริง อย่าง นั้น คน
 ใจ คับแคบ เหน้ แก่ตัว อยู่ หนัก วัด เปน ตัว อย่าง ไม่ ดี นำ ให้ ออก
 เสีย ไม่มี พระ ไม่ ต้อง จัด การ ปก ครอง มี แต่ ไม่ รับ ปก ครอง กัน
 หน้า ณุญ จริง ๆ ๑ ฉนั้น ใคร จะ รู้ ต่อ ไป ว่า ใน ที่ สุด ตก ลง กัน อย่างไร ๑

๘ ท่าน ลึก พระ อธิการ นิมนต์ วัด กตาง ผู้ เปน อลัชชี โดย อาการ
 อัน แขง ดี ถึง เวลา ควร จะ ใช้ อำนาจ ก็ ควร ใช้ แต่ ให้ เบน ใน ทาง
 ที่ ถูก ก็ แล้ว กัน ๑ ใจ ฉนั้น ชอบ เวลา จะ อ่อน ก็ ให้ อ่อน โยน อย่า
 อ่อน แอ เวลา จะ แขง ก็ ให้ แขง แรง อย่า แขง กระจ่าง ๑

๙ วิธี เยือน กัน ผู้น้อย ควร จะ มา เยือน ผู้ ใหญ่ ก่อน ท่าน มี ยศ
 สูง กว่า ควร จะ ให้ ผู้ ว่า ราชการ เมือง เขา มา หา ก่อน ต่อ มี ยศ เท่า
 กัน แหก จึง ควร ไป เยือน เจ้า ถิ่น ก่อน ๑ ไป โดย ฐาน รู้ จัก คุณ เคย กัน
 ไม่ ต้อง ถ้อยคำ ถ้อย อย่าง ๑ การ รักษา วัด ปาเต โดย เมือง สุพรรณบุรี นั้น
 ควร เอา อย่าง วัด ตุม ที่ กรุงเก่า ๑ วัด ตุม นั้น เปน วัด ที่ เคย ลง เกรือง

พิชัยสงครามมาแต่ครั้งแผ่นดิน พระบาท สมเด็จพระ พุทธยอดฟ้าจุฬา โลก
แต่ตั้งอยู่ในที่ดอน ห่างหมู่บ้าน มีพระจำพรรษา รูปเดียว พอเข้า
วัดเท่านั้น แต่ได้ พระราชทาน กฐิน หลวง เมื่อ ค่ำ หลัง นั้น ขอ
เด็ก กฐิน หลวง ที่ พระราชทานในวัด มี พระไม่ครบ สงฆ์ เลย วัด ตุม
พลอย ถูก ตัด ด้วย กรม พระดำรงราชานุภาพ เตือดร้อน แต่ไม่อาจค้าน
นั้น กลับ ต้อง คิด บำรุง วัด ตุม ดี ขึ้น กว่า เดิม คือ เมื่อ ถึง ฤกษ์ จำ
พรรษา จะ นิมนต์ พระไป อยู่ จำ พรรษา ให้ ครบ สงฆ์ ที่ จะ รับ กฐิน
ได้ จะ เรียงราย กัน เลย ขอ ให้ รับ เปน องค์ ๆ ไป ส่วน พระ
ผู้ จะ ไป อยู่ วัด ปาเต ไถย ควร มี จำกัด ว่า ก็ รูป แด เรียงราย กัน เลย
เป้น รูป ๆ ไป คือ ค่า อาหาร ของ พระ จะ เปน เดือน ละ เท่าไร ๆ คิด
จะให้ เจ้า อาวาส มี ยศ นั้น ทาง มี อยู่ เปน พระ ครู เจ้า อาวาส ขึ้น ไม่
มี นิตยภัต ได้ แต่ พระ ต้อง เปน ผู้ ส้ม ควร ถ้า ไม่ ส้ม ควร ก็ ให้ เปน
แต่ อธิการ เช่น พระ วัด ตุม ก็ ไม่ได้ รับ ยศ อะไร ข้อ ว่า เงิน กัด ปนา สำหรับ
วัด ปาเต ไถย ใน รัชกาล ที่ ๕ ทรง พระ ราช อุทิศ ไร่ ๒๑๐ ไร่ นั้น จะ
สืบ ถาม ดู ก่อน ๆ

๑๐ คิด มี ประชุม พร้อม ทั้ง เจ้าคณะ แด เจ้า หน้า ที่ ใน ราชการ ดี อยู่
ถ้า ทั้ง สอง ฝ่าย กตม เกิด ยว กัน การ ก็ สดวก ๆ เสีย ตาย ว่า ท่าน ถูก
เรียก กลับ มา ยัง ไม่ ทน จะ ได้ เข้า ประชุม ๆ อัน ที่ จริง การ ประชุม
สำคัญ กว่า การ พระ เมรุ ถ้า นั้น ได้ รุมา แต่ แรก แล้ว จะ ขอ ให้ อยู่
ประชุม ก่อน ๆ พระ ทวี ประชา ชน ผู้ ว่า ราชการ เมือง สุพรรณบุรี

ปรากฏในรายการว่า เอาใจได้ในการพระคำสอนอยู่ ฉะนั้นมีความพอใจ ๑

๑๑ ท่านให้พระครูวินัยธรรม อยู่ แทน ตัวในการ ประชุม นั้น ใน รายการ ว่า แทน เจ้า คณะ มณฑล อยู่ข้าง จะ สูงไป ควร จะ ให้ เป็น แต่ ผู้ พัง ความไว้ เรียน เจ้า คณะ มณฑล ควร ระวัง จง มาก ใน เรื่อง ข้าม หน้า กัน ๑

๑๒ วิธี บำรุง พระสงฆ์ ต้อง หวัง ความ ปฏิบัติ ดี ก่อน เมื่อ นิยม ใน ความ ปฏิบัติ ขน ก็ ต้อง การ เล่า เรียน อยู่เอง ๑ อไร ๆ ทุก ดั่ง เมื่อ ความ ต้อง การ ยัง ไม่มี ยัง เบน ไป ไม่ได้ นี้ เป็น กฎ ของ ธรรมดา ที่ เดียว ๑ จะ บำรุง การ เล่า เรียน ก็ ต้อง หา ทาง ยั่ว ให้ เกิด ความ ต้อง การ ขน แม้อย่าง อื่น ก็ เหมือน กัน ๑

๑๓ เรื่อง สอบ ส่วน แล้ว ให้ อนุญาต แก่ คน บวช ตาม ความ คิด เห็น ของ ผู้ ว่า ราชการ เมือง นั้น เป็น รบิเยบ ดี แต่ หน้า ที่ ของ เจ้า อาวาส นั้น เข้าใจ ว่า รับ รอง ไม่ ถูก เหมือน เป็น ประกัน คน นั้น ไป ควร จะ เข้าใจ ว่า รับ ไว้ คือ เอา ไว้ รับ ไว้ ใน สำนัก เมื่อ เจ้า อาวาส ได้ รับ ไป ไต่ ส่วน ของ นายอำเภอ จะ เอา ไว้ ก็ จด ลง ไป ว่า รับ หรือ ว่า ยอม ให้ อยู่ ก็ได้ ๑

ความ วินิจฉัย ของ ที่ ประชุม ใน ข้อ ว่า สมบัติ ของ วัด อย่างไร ควร เสียภาษี อากร ชอบแล้ว แต่ ข้อ นี้ ท่าน ควร รู้ กว้าง ขวาง สัก หน่อย จัก อธิบาย แฉน กหนึ่ง ๑

๑๔ นายอินทร์ ธรรมการ ดู เป็น คน เอา การ งาม ดี อยู่ ได้ คน เช่น นี้ ไว้ เป็น กำ ลัง ท่าน คง เบาใจ ๑

๑๕ ในปีหนึ่งจะให้ตรวจทั่วทุกหนทุกแห่งไม่ได้ ผลัดไป
ในที่ไม่เคยดีแล้ว ฉะนั้นพอใจตรวจละเอียดตลอด แม้จะเป็นแต่เพียง
เอกเทศ มากกว่าไปตรวจเดิน ๆ หลายตำบล ๆ

๑๖ - ด้รูปความลงว่า ท่านไปตรวจจัดการ คณะคราวนี้ ทำการ
โดยรอบคอบ ฉะนั้นพอใจ ขอจงได้รับ ความสรรเสริญ ของฉัน แต่
ข้อที่ ยกขึ้น กล่าวไว้ ข้างต้นนั้น เป็นข้อที่น่าจับใจ หรือเป็นข้อที่ควร
จะ ได้รับอธิบาย ๆ

(ลงพระนาม) กรม-วิชิรญาณวโรรส

พระมหาสมณศาสน ถึงผู้รั้งตำแหน่ง
เจ้าคณะ แขวง บางกอกน้อย
ปรารภ คำ แนะนำ ของ พระราชสุธี

(สำเนา)

ที่ ๗๗/๑๗๑

ตำแหน่ง จันทร วัดบวรนิเวศวิหาร

วันที่ ๕ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๕๖

พระราชสุธี ผู้รั้งตำแหน่งเจ้าคณะแขวงบางกอกน้อย ๆ

ฉันได้รับรายงาน จัดคณะแขวงใน คักนี้ ได้ข้านตรวจตลอดแล้ว
เห็นว่า การงานที่ได้จัดนั้น เรียบร้อยตลอดดี ทุกประการ ประชุม

คำแนะนำของ พระราชสุธี ให้แก่ ภิกษุสงฆ์ ใน แขวง บางกอกน้อย ๒๒๓

คราวหนึ่ง ต้องใช้เวลา หลาย ชั่วโมง แต่ เห็น ความเห็นดี เห็นชอบ ของ
เธอ อยู่ ขอ เธอ จง รับ ความพอใจ ของฉัน แต่ แจ้ง ความพอใจ
ของ ฉัน นั้น แก่ เจ้า คณะหมวด ทั้ง หลาย ด้วย ๆ เมื่อ ได้ เห็น ผล
แห่ง การ ที่ จิต ขอ จง ตั้งใจ เอา ชุระ เสมอ ไป ๆ คำแนะนำ ใน ที่
ประชุม ดี อยู่ จะ ขอ พิมพ์ ขึ้น ไว้ เพื่อ แจก แก่ แขวง อื่น ใน แขวง ไต
การ ยาร ยัง บก พร้อง เจ้า คณะ แขวง นั้น จะ ได้ เอา ตัวอย่าง ๆ

(ตง พระนาม) กรม-วิชิรญาณวโรรส

คำ แนะนำ ของ พระราชสุธี เจ้า คณะ แขวง
ให้ แก่ ภิกษุสงฆ์ ใน แขวง บางกอกน้อย

ข้าพเจ้า ขอ แนะนำ แก่ ภิกษุ สามเณร เพื่อน พรหมจรรย์ ร่วม
ธรรมวินัย ใน คำสอน เดียว กัน นิกาย เดียว กัน
ด้วย เรา ทั้ง หลาย พากัน ละวาง คัญชาติ แต่ เคหะสถาน กามารมณ์ ซึ่ง
เป็น ที่ นิยม ชม ชื่น ของ คน หัดดี มา บวช ใน คำสอน ของ พระ สัมมา
สัมพุทธเจ้า ความ ประสงค์ ก็ อยาก จะ ได้ บุญ กุศล ปลด เป็ด ปล่อย ตน ให้
พ้น จาก ทุกข์ การ ที่ จะ ได้ รับ ความ สุข ซึ่ง เป็น ผล ของ คำสอน
จะ เป็น แต่ เพียง บวช เท่านั้น ก็ หามิ ได้ ต้อง ปฏิบัติ ตน ตาม พุทธโอวาท
จึง จะ ได้ รับ ผล เช่น นั้น พระ พุทธ คำสอน ซึ่ง เป็น ธรรมะ ที่ ฟัง ที่ ระลึก

ของเราทั้งหลาย จะดำรงอยู่สืบ กาลนานได้ ก็เพราะอาศัยพวก
เรา ช่วยกัน ทำนุ บำรุง ตามกำลัง ความสามารถ ของ ตน ๆ เพราะ
ฉะนั้น เราทั้งหลาย ต้อง ช่วยกัน ทำนุ บำรุง รักษา พระ พุทธศาสนา ให้
ถาวร สืบ ไป

การ บำรุง ศาสนา จัด ออก เป็น ๓ คือ การ ปกครอง ๑ การ ทำ
กิจวัตร ๑ การ ศึกษา ๑

การ ปกครอง

ครั้ง เมื่อ พระ สัมมา สัมพุทธเจ้า ยัง ทรง พระชนม์ อยู่ พระ องค์
ทรง ปกครอง คณะ สงฆ์ ด้วย พระ องค์ เอง พระ มหา สāvaka ทั้งหลาย
ก็ได้ ช่วย เป็น กำลัง ปกครอง กัน เป็น หมู่เป็น หมวด มา เมื่อ พระองค์
เสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว พระเถระผู้ใหญ่ มี พระ มหา กัสสป
เป็น ต้น ก็ ช่วย ปก ครอง คณะสงฆ์ เป็น ลำดับ มา ภิกษุ เหล่าใด
ประพฤติ กิจ ผิด ธรรมวินัย เหลือ วิสัย ที่ จะ สั่ง สอน ให้ กลับ เป็น คน ดี ได้
ก็ ช่วยกัน กำจัด ภิกษุ เหล่า นั้น เสีย พระพุทธ ศาสนา จึง ได้ เจริญ
ตลอด มา จน ถึง กาล บัดนี้ ถ้า ขาด พระเถระผู้ใหญ่ เป็น ผู้ ปกครอง
อดishi ก็ จะ ได้ โอกาส ย้าย พระ ศาสนา ให้ เลื่อม สดุดี เสีย เร็ว พ้น
เวลานี้ การ ปกครอง ยิ่ง เป็น สิ่ง สำคัญ เพราะ ภิกษุ เช่น นั้น มัก เข้า
แอบอิง ประพฤติ อนาคต ต้อง ช่วยกัน ปกครอง ดัง ต่อไปนี้ ะ

๑ การ รับคน บวช ต้อง เลือก แต่คน ที่ หนักฐาน มี แจ้ง อยู่ใน
รายการ การ ประชุม เจ้า คณะ

๒ การรับ พระให้อาศรัย หรือ อยู่ ใน วัด ต้อง มี หนังสือ สำคัญ สำหรับตัว • แต่ มี ผู้ฝากฝัง อย่าง หลักรฐาน

๓ ภิกษุ ที่มี หลักรฐาน ตกตงรับให้อยู่ ใน วัดแล้ว ต้องให้ตั้ง ทะเบียพ ใน สุ่มด นิก มุม จดตำหนิ แต่ให้ตั้ง ตายมอ ปี เดือน อย่าง เลอียก แล้วแนะนำ ให้ตั้ง อยู่ ใน กติกา ของ วัด

๔ วัด ใหญ่ มี หลาย หมู หมู หนึ่ง ๆ ควร มี พระ หลักรฐาน เปน นาย หมู ปกครอง อยู่ รูป หนึ่ง ๆ ควร มี พระ ที่ วางใจ เปน นาย หมวด ช่วย ดู แล แทน อีก รูป หนึ่ง วัด เล็ก อยู่ หมู เดียว กัน ควร เลือก พระ ที่ หลักรฐาน เปน รอง เจ้า อาวาส ช่วย ดู แล อีก รูป หนึ่ง ตาม พระ ราชบัญญัติ

๕ การเข้าบ้าน ต้อง ตาม ตาม พระวินัย ลูก วัด ต้อง ตาม เจ้า อาวาส หรือ รอง เจ้า อาวาส เจ้า อาวาส ก็ ต้อง บอก ให้ ลูก วัด รูปใด รูป หนึ่ง ทราบ นี้ เปน ระเบียบ อันดี ที่จะ ให้ ทราบ ว่า ใคร ไป ไหน เมื่อ เกิด เหตุ กุญ อันใด ขึ้น ก็ จะ ได้ รับ รอง กัน ได้

๖ เมื่อ ลูก วัด มาหา เจ้า อาวาส ต้อง ถาม ให้ ทราบ เหตุ ที่ จะ ไป ถ้า เห็น ว่า ควร จึง อนุญาต

๗ เจ้า อาวาส จะ ไป ค้าง คน ที่อื่น ตั้งแต่ เจ็ด ราตรี ขึ้นไป ต้อง บอก ให้ เจ้า คณะ หมวด ทราบ

๘ การ จำหน่าย พระ ออก จาก วัด ต้อง นิก มุม สุ่มด ทำ บาณูชี จำย ว่า ออกไป จาก วัด เพราะ เหตุไร เพราะ ถ้า ไป อยู่ วัด ไหน

หรือเพราะลาสิกขาบท หรือเพราะถูกสึก ถูกได้ ด้วยเหตุไร หรือ
เพราะอันตรายอะไร ๆ ลงวันเดือนปีด้วย

๕ ตามเนรนัยเนื่องในสหัมมิก ควรจัดให้เป็นระเบียบ เจ้า
อาวาสต้องเป็นธุระในเรื่องนี้ ถูกวัดยังไม่ได้รับอนุญาตจาก
เจ้าอาวาส จะให้ใครบวชเป็นสามเณรตามลำพังคนไม่ได้ เจ้า
อาวาสจะรับคนให้บวชเป็นสามเณร ต้องให้ผู้ที่จะบวชศึกษา
สิกขาของสามเณร ว่าไตรสรณาคมน์ แลองค์สิกขาบทให้ถูก ให้
รู้จักสิกขาบท ๑๐ แลองค์ที่จะต้องสึก ต้องทัณฑกรรม ให้รู้จัก
ปัจเจกชนแล มารยาต ความประพฤติ ตามเสขยวัตร ไม่ควรปล่อย
ให้ชุกชนเป็นเด็ก

๑๐ การรับคฤหัสถ์ให้อาศรัยอยู่ในวัด ต้องสืบสวนให้ดี
ก่อน คนที่ประพฤติตนเป็นช โมข หรือ นักเลง เกะกะในทางใดทางหนึ่ง
ไม่ควรให้อาศรัยอยู่ในวัด ต้องคอยตรวจตรา อย่าให้วัดเป็น
ที่สำนึกของโจรผู้ร้ายได้

เมื่อเจ้าอาวาสแล ถูกวัดประพฤติตามหน้าที่ดังกล่าวมานี้ นับ
ว่า ได้ช่วยกันบำรุงพระพุทธศาสนาทางปกครอง
กิจวัตร

อีกอย่างหนึ่ง เมื่อเราบวชในพระพุทธศาสนาแล้ว ต้อง
ประพฤติกิจที่ควรทำ ซึ่งเรียกว่า กิจวัตร ทางพระศาสนา ถ้าเว้น
กิจวัตรเสียแล้ว ก็ไม่แปลกอะไรกับคฤหัสถ์ เมื่อความปฏิบัติเสื่อม

คำแนะนำของ พระราชสุธี ให้แก่ ภิกษุสงฆ์ ในแขวงบางกอกน้อย ๒๒๗

ทราบไป พระ คำสอน จะ ดำรง อยู่ อย่างไร ได้ กิจ วัตร นั้น มี
ประเภท เบน อัน มาก ผู้ ที่ ตั้งใจ จะ ศึกษา จง ตรวจ ใน บุปผ ลึก ขา
จะ ยก ขึ้น กล่าว ใน ที่ นี้ เป็น ข้อ ๆ

๑ สังฆกรรม การ ตง อุโบสถ ฟัง พระ ปาติโมกข์ ใน วัน ๑๕
คำ หรือ ๑๔ คำ นี้ เป็น กิจ สำคัญ ใน ทาง พระ คำสอน ชัก พา พระ สงฆ์
ให้ ตั้ง อยู่ ใน สามัคคี ธรรม พระ สงฆ์ ทั้ง เจ้า อาวาส แล ลูก วัด ต้อง ได้
ใจ ว่า เป็น กิจ สำคัญ ของ ตน ไม่ ควร ให้ ขาด เลย นอก จาก มี กิจ จำ เปน
ถ้า ไม่มี พระ ที่ สวด ปาติโมกข์ ได้ หรือ พระ มี ไม่ ครบ ๔ รูป ควร ไป รวม
ทำ อุโบสถ ที่ วัด ใกล้ เคียง กัน ถ้า วัด อยู่ ห่าง ไกล แต่ วัด อื่น มาก มี พระ
เพียง ๒ รูป หรือ ๓ รูป ต้อง ทำ ปาฏิสุทธิ อุโบสถ เจ้า อาวาส ต้อง
รู้จัก วิธี ทำ อุโบสถ ทุก ประการ

๒ การ ให้อุ พระ ทำ วัตร เข้า ทำ วัตร คำ เป็น กิจ แล ดง ความ
เคารพ ต่อ พระ รัตนตรัย ภิกษุ สามเณร ผู้ บวช ด้วย ศรัทธา ต้อง เอา
ใจ ใส่ ไม่ ควร ละเมิน ต้อง ปลุก ศรัทธา หมั่น ทำ ให้ เป็น นิศย์
ไม่มี กิจ จำ เปน ไม่ ควร ให้ ขาด

๓ การ นุ่ง ห่ม นี้ เป็น ระเบียบ สำคัญ ของ ภิกษุ สามเณร ต้อง
ใส่ใจ ให้ มาก เวลา ออก จาก วัด เข้า ละแวก บ้าน ต้อง ห่ม คดุม
ม้วน เห็น ให้ เรียบ ร้อย อย่า ให้ ปุกปุย รุงรัง ซึ่ง ไม่ น่า ดู ไม่ น่า
เลื่อมใส นุ่ง ก็ อย่า ให้ สูง จน ถึง หัว เข้า อย่า ให้ ต่ำ เลื่อย ลง ไป นึก
นุ่ง ให้ เปน สมณ ส่า รูป แม้ ใน วัด ก็ ไม่ ควร จะ เบียด อย กาย ควร

ห่มผ้า พันเฉียงบ่า นี้ตามปกติ เพราะวัดเดยวนี้ ตั้งอยู่ใกล้บ้าน
มีคนสัญจรไปมาไม่ขาด ถ้าเวลาทำบุญให้ทาน ซึ่งนับเป็น การ
พิเศษ ต้องห่มทอง พาดสังฆาฏี อย่างเรียบร้อย

๕ อาวาสสิกขัตตกิจ เป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาส ควรทำแก่ภิกษุ
อาคันตุก คือพระที่ เป็นแขก มาจากวัดอื่น เจ้าอาวาสในที่นี้ ไม่
ใช้เจาะจงแต่สงฆาร หมายถึงความถึงภิกษุเจ้าของวัดทั้งหมด ด้วย
กัน เมื่อเห็นภิกษุอาคันตุก มาถึงวัดของตน ต้องต้อนรับ ด้วย
กิริยา กาย วาจา ปราไศย ๕ ข้อ เชิญด้วยอาคันนะ น้ำใช้น้ำฉัน ถ้าอาคันตุก
เป็นผู้ใหญ่กว่า ต้องแสดง ความเคารพไหว้รับ ตามธรรมเนียม
นี้เป็นวิธี หม่อมเห็นยว น้ำใจให้ระลึกถึงซึ่งกัน แลกัน แม้ถึงกำลัง
ทำการงานอะไรอยู่ซึ่งมิใช่การจำเป้น ต้องละเว้น การงานนั้น
มา รับรอง อาคันตุก เสียก่อน นี้ก็เป็นกิจสำคัญ ภิกษุสามเณร
ควรเอาใจได้ตั้งใจ ประพฤติ ถ้าไม่เช่นนั้น นับว่าเป็นคนใจจืด
ไม่รู้จักกิจวัตร

๕ อาคันตุกวัตรกิจ เป็นหน้าที่ของอาคันตุก ภิกษุมาแต่วัด
อื่น จะเข้าไปในวัดท่าน ต้องทำความเคารพ ไม่ควรได้รองเท้า
ถ้ากันร่วมมาพึง สดร่วมเสีย ถ้าห่มคลุมมา ต้องสดลงเป็นเฉียงบ่า
ถ้าเจ้าอาวาสเป็นผู้ใหญ่กว่า ต้องแสดง ความเคารพไหว้รับ ท่าน

๖ เสนาสนวัตร ธรรมเนียมรักษาเสนาสนะ เรื่องนี้เป็น
สิ่งสำคัญ ภิกษุสามเณร ต้องเอาใจได้ เป็นอันมาก เสนาสนะ

คำแนะนำของพระราชสุธี ให้แก่ภิกษุสงฆ์ในแขวงบางกอกน้อย ๒๒๘

หมายความว่า กุฎีวิหาร ตลอดจนถึงพื้นวัด ไม่ควรปล่อยให้รก ควรชำระให้เตียนให้สะอาด กุฎีของสงฆ์เรา อาศรัยอยู่ชั่วคราว ต้องคอยชำระแผ้วถาวร อย่าให้เปราะเหมือนด้วยอดุจี้แต่หยักไย่ ต้องรักษาเสนาสนะของสงฆ์ให้สะอาด

ภิกษุสามเณร ตั้งใจประพฤติ ตั้งกล่าวมานี้ นับว่าช่วยกันทำนุบำรุงพระศาสนาทางกิจวัตร

การศึกษา

ผู้ที่สมัครในทางใด ก็ต้องตั้งใจศึกษาให้รู้จักลัทธิในทางนั้น ข้อนี้เป็นธรรมดา ภิกษุสามเณร นับว่าเป็นผู้สมัครในพระพุทธศาสนา ก็ต้องตั้งใจศึกษาเล่าเรียนให้รู้จักความปฏิบัติ ซึ่งเป็นคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ถ้าไม่เช่นนั้น ก็ไม่อาจรักษาตัวในทางศาสนาได้ การไหว้พระทำวัตรเข้าเย็น นับว่าเป็นกิจวัตรสำคัญอย่างหนึ่ง เพราะฉะนั้นขั้นต้นควรเล่าทำวัตรเข้าเย็นเสียก่อน เมื่อเล่าได้แล้ว ควรศึกษาในทางวินัยซึ่งเป็นพุทธบัญญัติสำหรับตน เพราะภิกษุสามเณร บวชเพียงพรรษาหนึ่งก็มีสองพรรษาก็มี อยู่ไปได้นานๆก็มี พอบวชเข้าแล้วจับเล่าสวดมนต์ก่อน บางที่ยังไม่ทันจบหรือพอจบก็เสีย สวดมนต์ที่เล่าไปได้ ไม่มีโอกาสที่จะสวดจะท่อง เพราะมัวทำมาหากิน ก็ไม่อาจจำทรงไว้ได้ เช่นกัน การบวชที่ไม่ได้รับผลคือความรู้ในทางพระศาสนา เต็มโบราณท่านจึงให้เล่าสวดมนต์ก่อน ก็เพราะ

พระวินัยกว้าง ขวาง มาก นัก ยัง ไม่ได้ คัดย่อให้พอแก่ เวตาบวช
 ของ กุต บุตร์ ยุคน ส้มแดง พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระมหาสมณะ
 กอบด้วยพระ มหากรุณา ธิคุณ ทรงเรียบเรียง นว โทวาท ไว้ สำหรับ
 ให้ภิกษุ บวชใหม่ คึกษา พรรษา หนึ่ง พอเล่าจบ "ควร แก่ เวตา
 เพราะ ฉนั้น เจ้า อาวาสควรให้ภิกษุ บวชใหม่ เรียน วินัยใน นว โทวาท
 ใน เวตา ที่เล่า ทำวัตร จบ แล้ว เมื่อ เรียน วินัยจบ ให้เรียน ธรรม ใน
 นว โทวาท และ พุทธทานุพุทธ ประวัต กับ เรียง ความ แก่ กระ ทุ ธรรม
 ต่อ ไป ถ้า เขา จะ สึก ให้เรียน คิหิปฏิบัติ ธรรม สำหรับ คฤหัสถ์
 ถ้า เขา จะ อยู่ ต่อ ไป ได้ อีก จึง ให้เล่า สวด มนต์ เมื่อ เล่า สวด มนต์
 ได้ พอ ควร แล้ว ถ้า ส้มค จะ เรียน อีก จึง ให้เรียน บาฬี ต่อ ไป เมื่อ
 จัด ให้ เป็น ระเบียบ เช่น นี้ แม้ ผู้ที่ บวช พรรษา เดียว ก็ รู้จัก ธรรม
 วินัย ได้ ทั่ว หมด คือ ความ รู้ ใน ทาง พระพุทธ คำสอน ไม่ เป็น แต่ สึก ว่า
 บวช ตาม ธรรม เนียม ส่วน ผู้ที่ บวช อยู่ ได้นาน เมื่อ มี ความ ขำนิ
 ขำนาญ ใน ธรรม วินัย เช่น นั้น แล้ว แม้ จะ เรียน บาฬี ก็ สดวก เวตา
 นี้ ส้มแดง พระ มหาสมณะ ก็ ทรง พระ กรุณา โปรดเกล้า ฯ จัด ภิกษุ
 ตาม เณร ผู้ สอบ ได้ ธรรมวินัย นั้น ได้ ให้ เป็น นักธรรม พระ ราชทาน
 พัด รอง ให้ เป็น เกียรติยศ ถ้า จะ ส้มค สอบ ได้ บาฬี อีก ได้ เพียง ๒ ประ
 โยค จัด เป็น เบริยญ ธรรม มี เกียรติยศ เทียบ กับ มหา ๓ ประ โยค
 เมื่อ ภิกษุ ตาม เณร เขา ใจ ได้ ใน การ คึกษา เช่น นี้ ก็ จะ มีความ
 รู้ ตั้ง สอน กัน ต่อ ๆ ไป นับ ว่า บำรุง พระ คำสอน ใน ทาง คึกษา

ภิกษุสามเณร เพื่อน พรหมจรรย์ จงตั้งใจ ช่วยกัน ทำนุบำรุงพระ
พุทธศาสนา ให้ถาวร ยั่งยืน อยู่สืบ กาลนาน เทอญ ฯ

พระมหาสมณวินิจฉัย
ในวิธีให้อุปสมบทบางอย่าง
ของธรรมยุติกนิกาย

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ศรีสุคติ
ชิตตย พรหมจารี ฯ ๓ ฯ บรมนาถบพิตร พระมหาสมณะ เลิศ
ประทับใน ที่ชุมนุมแห่ง พระเถรานุเถระใน คณะธรรมยุติกนิกาย ๓๑ รูป
คือ พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นชินวรสิริวัฒน์ วัดราชบพิธ ๑ สมเด็จพระ
พระมหา วรวงศ์ วัดโสมนัสวิหาร ๑ พระญาณวราภรณ์ วัดบวรนิเวศ
วิหาร ๑ พระธรรมไตรโลกาจารย์ วัดเทพศิรินทราวาส ๑ พระเทพกวี
วัดราชประดิษฐ์ ๑ พระราชกวี วัดบรมนิวาส ๑ พระอมรารักษ์ชิต
วัดเทพศิรินทราวาส ๑ พระอริยมุนี วัดมกุฏกษัตริย์ ๑ พระอมรโมลี
วัดราชบพิธ ๑ พระอริยกวี วัดราชาธิวาส ๑ พระมหานายก วัดบวร
นิเวศวิหาร ๑ ทรงปรึกษาถึงวิธีอุปสมบทอันใช้ใน ธรรมยุติกนิกาย
ที่สมควร จะแก้ไขบางประการ ประทาน พระมหาสมณวินิจฉัยไว้ เป็น
แบบ ดังต่อไปนี้ ๖

๑ ให้ อุปสัมบท พร้อมกันได้ ๒ รูป ๓ รูปในกรรมวาจา เดียวกัน ๑
 ธรรมเนียม อุปสัมบท ของ ธรรม ยุคตติกนิกาย ใช้ สวด คราว ๓ รูป ถ้า
 หลายรูป เปลือง เวลา มาก ควร จะถือเอา ประโยชน์ แห่ง พระพุทธชา
 นุญาค ที่ ให้ อุปสัมบท คราว เดียวกัน ได้ ๒ รูป ๓ รูป จะ ทุ่น เวลา เข้า มาก ๑
 พระพุทธชา นุญาค นั้น มา ใน คัมภีร์ มหาวรรค พระวินัย ตอน มหาขันชกะ เล่ม ๑
 หน้า ๑๕๕ มี ว่า “อนุชานามิ ภิกขเว เทวํ ตโย เอกานุสฺสํสาวเน กาคุ,
 ตัญญุจ โข เอกเน อุตฺตมาเยน, น เตว นานุตฺตมาเยน” แปล
 ความ ว่า “ภิกษุ ทั้ง หลาย เรา อนุญาค เพื่อ ทำ ๒ คน ๓ คน ใน
 อนุสาวนะ เดียว กัน แต่ อนุญาค ให้ ทำ อย่าง นั้น ได้ ด้วย มี อุตฺตมาเยน
 เดียว กัน ไม่ อนุญาค ให้ ทำ ด้วย มี อุตฺตมาเยน ต่าง กัน” ๑ เพราะ
 มี พระ พุทธา นุญาค ไว้ ดัง นี้ สงฆ์ จะ อุปสัมบท กุฎบุตร พร้อม กัน ๒ คน
 ๓ คน ใน กรรมวาจา เดียว กัน ก็ ได้ ๑ จง ทำ ตาม วิธี ดัง จะ กล่าว ข้าง หน้า ๑

๒ ให้ เลิก สวด คำนำ แต่ ให้ กรรมวาจาจารย์ บอก บาตร จีวร ๑
 การ บอก บาตร จีวร ใช้ อยู่ ๒ วิธี ตาม ลัทธิ ของ คณะจารย์ ๑
 วิธี หนึ่ง สวด คำนำ ว่า “ปฐมํ อุตฺตมํ คาหาเปตัพโพ, อุตฺตมํ
 คาหาเปตวา บตฺตจิวโร อัจจกชตัพโพ” ก่อน แล้ว จึง บอก บาตร จีวร ใน
 ลำดับ ไป กรรมวาจาจารย์ เป็น ผู้ บอก ๑ อีก วิธี หนึ่ง เลิก ไม่ สวด
 คำนำ ตั้ง ชื่อ แล้ว บอก บาตร จีวร ที่ เดียว อุตฺตมาเยน เป็น ผู้ บอก ๑
 นิกาย เดียว กัน มี ธรรมเนียม ไม่ เหมือน กัน ไม่ งาม สสมควร จะ วาง
 แบบ ให้ เป็น อย่าง เดียว กัน ๑ คำนำ นั้น แปล ว่า “พึง ให้ ผู้ มุ่ง

เหมือนอนุสาวณะ หากจะมีใครทักท้วงขึ้นในเวลานี้ก็ไม่มีผลอะไร
จึงควรให้สัตตแต่จบเดียวตามบาฬี ใช้คำว่า “คุณหิ” คือที่พระฯ

๕ เลิก สัมมติ คนบอกอนุศาสน์ ฯ

ถึงคราวบอกอนุศาสน์ พระเถระบางรูปผู้เป็นอุปัชฌายะสัมมติ
คนก่อนแล้วจึงบอก ฯ มติของท่านว่า ทำการอย่างอื่นมีสัมมติ
คนทั้งนั้น เช่น สัมมติคนสอนผู้มุ่งอุปสัมบท สัมมติคนตามอินทรายิก
กรรมกะผู้มุ่งอุปสัมบท สัมมติคนเป็นผู้ตามเป็นผู้วิสันนาวินัย
ในเวลาก่อนสัตตปาติโมกข์ ฯ แบบเหล่านี้มีในบาฬีพร้อมทั้งคำ
สัตตด้วย ส่วนสัมมติคนบอกอนุศาสน์ ไม่มีในบาฬี คำสัตตท่าน
ต้องผูกขึ้น ฯ ถ้าจะไม่สัมมติ ท่านให้สังฆิขยายหัตถบาฬี ออก
เสีย จะได้ไม่เป็นสอนในท่ามกลางสังฆิ ฯ พระเถระบางรูปหา
ได้สัมมติคนก่อนไม่ บอกเอาที่เดียว ฯ พิจารณาความในบาฬี
วิสันนาได้ว่า ถ้าเป็นการสังฆิ ท่านวางแบบให้สัมมติคนก่อนจึงทำ
เช่น อุททาหรณ์ข้างต้นตลอดถึงทำสังคายนา บอกอนุศาสน์เป็นการ
ของอุปัชฌายะ ท่านจึงไม่ได้วางแบบให้สัมมติ ฯ เพราะเหตุ
นั้น ให้เลิกการสัมมติคนบอกอนุศาสน์เสีย ท่านผู้บอกเป็นอาตุได้
ไม่ต้องรังเกียจเพื่อจะบอกในท่ามกลางสังฆิ ถ้ามีท่านผู้แก่กว่า
อยู่ด้วย ก็พึงอาปุงญาท่านก่อน เท่านั้น ก็พอ ฯ

วินิจฉัยไว้ ณ วันที่ ๘ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๔๕๖ ฯ

(ลงพระนาม) กรม-วชิรญาณวโรรส

วิธี สวดอุปสมบท คราว เดียวกัน

สองคนหรือสามคน

บอกบาตรจิวร แต่ส่ง ออก ไป คราว ละคน ว่า ขยั้นเต บั๊ ไต่ ๗
อยั สัฎฐาฏี ๗ อยั อุตฺตราสังโก ๗ อยั อินฺทรวาสโก ๗ กัจฉ
อมุณหิ โธกาเล ทิฏฐุสาหิ ๗

ในลำดับนั้น กรรมวาจาจารย์ กล่าว คำ นมัสการ แล้ว สวด สัมมติ
ตน ไป สอบถาม อินฺทรายิกกรรม ว่า “สุณาคู เม ภันฺเต สัโฆ, ปรุณฺโณ ๑
สุโก ๑ ขายัสมฺโต มนุสฺสํนาคัสสํ อุปัสัมปทาเปกฺขา,
ยทิ สัมมัสสํ บัฏฺทกัสสํ, อหํ ปรุณฺณณฺณจํ สุกฺกณฺณจํ อนุสาเสยฺยํ” ๗

แล้ว ออก ไป สอบถาม อินฺทรายิกกรรม ตาม คราว ละคน ว่า “สุณสิ
ปรุณฺณ, ขยั้นเต สัจจกาโต ภูตกาโต ๗ต๗ โโก นาม เต
อุบฺชมาโย” แล้ว จึงว่า “สุณสิ สุก, ขยั้นเต สัจจกาโต ภูตกาโต
๗ต๗ โโก นาม เต อุบฺชมาโย” ๗

กลับ เข้า มา บอก สงฆ์ แต่ ขอ เรียก อุปัสัมปทาเปกซ์ เข้า ไป ว่า
“สุณาคู เม ภันฺเต สัโฆ, ปรุณฺโณ ๑ สุโก ๑ ขายัสมฺโต
มนุสฺสํนาคัสสํ อุปัสัมปทาเปกฺขา, อนุตฺติฏฐุสา เต มยา, ยทิ สัมมัสสํ
บัฏฺทกัสสํ, ปรุณฺโณ ๑ สุโก ๑ อากัจฉเยยฺยํ ๗ แล้ว เรียก เข้า ไป
พร้อม กัน ว่า “อากัจฉถ” ๗

ขอ อุปสมบท พร้อม กัน ต่าง คน ต่าง ว่า ใช้ เอกวาจา ก็ได้ ถ้าจะ

เปลี่ยน เปน พหุวจนะได้ ด้วย ก็ยิ่ง ดี ว่าเปลี่ยนวจนะดังนี้ “ สัมมัทธัมมํ ภาณํ
 อุปสัมปทํ ยาจาม, อุตฺตมฺปิฏกํ โน ภาณํ เต สฺสโม อหุทฺตมฺปิฏกํ อุปาทาย.
 ทุกฺขมฺปิฏกํ ภาณํ เต สฺสโม อุปสัมปทํ ยาจาม, อุตฺตมฺปิฏกํ โน ภาณํ เต
 สฺสโม อหุทฺตมฺปิฏกํ อุปาทาย. ทุกฺขมฺปิฏกํ ภาณํ เต ฯลฯ ” ๑

สัมมัทธมฺมํ ตาม อันตรายิกธรรมว่า ดังนี้ “ สุนาตุ เม ภาณํ เต
 สฺสโม, อยฺมํจ ปุณฺโณ อยฺมํจ สฺสโม อายสฺมโต มนุสฺสํ นาคํ สฺสํ
 อุปสัมปทาเปกฺขา, ยถิ สฺสํ สฺสํ บคฺคกํ สฺสํ, อหํ ปุณฺณณฺมํจ สฺสํ อยฺมํจ
 อันตรายิกเก ชัมเม ปุจฺเจยฺย ” แล้ว สอบถาม ที่ ละ คน โดย นัย ก่อน
 ต่างแต่คำ ถาม ๑

ในลำดับนั้น สวดประกาศ อุปสัมปท ว่า “ สุนาตุ เม ภาณํ เต
 สฺสโม, อยฺมํจ ปุณฺโณ อยฺมํจ สฺสโม อายสฺมโต มนุสฺสํ นาคํ สฺสํ
 อุปสัมปทาเปกฺขา, ปริสุทฺธา อันตรายิกเกหิ ชัมเมหิ ปริปุณฺณณฺมิเมตํ
 บคฺคจิวรํ, ปุณฺโณ จ สฺสโม จ สฺสํ อุปสัมปทํ ยาจันติ อายสฺมตา
 มนุสฺสํ นาคเณ อปฺชฌาเยน, ยถิ สฺสํ สฺสํ บคฺคกํ สฺสํ, สฺสโม ปุณฺณณฺมํจ
 สฺสํ อยฺมํจ อุปสัมปทาเทยฺย อายสฺมตา มนุสฺสํ นาคเณ อปฺชฌาเยน, เอตํ
 ญตฺติ. สุนาตุ เม ภาณํ เต สฺสโม ฯลฯ สฺสโม ปุณฺณณฺมํจ สฺสํ อยฺมํจ
 อุปสัมปทาเทติ อายสฺมตา มนุสฺสํ นาคเณ อปฺชฌาเยน, ยถิ สฺสํ สฺสํ
 อายสฺมตา มนุสฺสํ นาคเณ อปฺชฌาเยน โส ตุนฺหํ สฺสํ, ยถิ สฺสํ นกฺขมฺติ โส ภาเสยฺย. ทุกฺขมฺปิ
 เอตมฺตํ วทามิ ฯลฯ ทุกฺขมฺปิ เอตมฺตํ วทามิ, สุนาตุ เม

พระดำรัส ของ สมเด็จพระมหาสมณะ ทรง ปรีกษาในวิธีอุปสมบท ๒๓๗

ภันเต ลังโฆ ฯลฯ โส ภาเสยฺย. อุปสัมภันนา ลังเขน ปุณฺโณ จ
ลฺโภ จ อายฺลัมตา มนุสฺสํนาเคน อุปฺชฌาเยน, ขมติ ลังฆัลล, ๒
คัลลมา ตฺถุณฺหิ, เอวเมตํ ชารยามิ. ๓

ชื่อ พระอุปชฌายะ แล ชื่อ อุปสัมปทาเปกข์ ทั้ง สอง นั้น ลงไว้พอ
เป็น ตัวอย่าง ต้องเปลี่ยนไปตามชื่อ ๓

(ลง พระนาม) กรม-วิจิตรญาณวโรรส

ท่าน ผู้ ปราธนา จะ รู้ อธิบายแห่ง พระ มหา สมณวิจิตรญาณพิสดาร จง
อ่าน เรื่อง ต่อไป นี้ ๓

พระดำรัสของสมเด็จพระมหาสมณะ

ทรงปรีกษาในวิธีอุปสมบท

เรื่องที่ ๑ พระพุทธเจ้า อนุญาตให้ประกาศ อุปสัมปทา เปกข์ สองคน สาม
คนในอนุสาวณะเดียวกัน ๓

ข้าพเจ้า ได้ ปรารภ ถึง อยู่ เอง ๓ ถึง การ อุปสมบท กุฎบุตร
คราว ละ คน ใน เวลา จะ ต้อง อุปสมบท ใน อาสนะ เดียว กัน หตาย คน
ว่า มี พระพุทธเจ้า อนุญาตให้ อุปสมบท ใน อนุสาวณะ เดียว กัน ๒ คน ก็
ได้ ๓ คน ก็ได้ ถ้าเราใช้วิธีนี้ จะ ทุ่น เวลา เข้า อีก จะ ตัด
ความ เห็นใจ เหลือ ย ๒ ๓ ลง ได้ เหตุไฉน เรา ไม่ ถ้อ อา ประโยชน์ แต่

พระพุทธานุญาต นี้ ๑ ใน คักนี้ มีนาคหลวงจะอุปสมบทใน อาสนะ
 เดียวกันถึง ๖ หม่อมเจ้า & ข้าราชการ ๑ ถ้าอุปสมบทคราวละคน
 จะต้องลวดถึง ๖ จบ จะต้องใช้เวลานานมาก ความเห็นจเห็นอย
 เมื่อย ถ้า ก็ จะต้อง มาก ขึ้นตามกัน ใช้แต่เท่า นั้น ในการ บวช
 นาคหลวง ต้องใช้ ยก ฟัน พระสังฆ์ ต้องนั่ง เบียดเสียด กัน ตั้ง ๓ ชั่วโมง กว
 เป็น ความ ขับ ขัน เพิ่ม เข้าอีก ๑ แต่ก่อนมา นาคหลวงเคยแยก บวช
 เป็นสอง วัน ก็มี ถ้า มี ผู้บวช มาก ครั้น จะ ขอ แยก เป็น สอง วัน จึงหวั
 ที่ จะ แยก ไม่ เหมาะ เพราะ หม่อมเจ้า ใน กรมหมื่นพรหมวรานุรักษ์ ๒
 ใน กรมพระ เทววงศ์วโรปการ ๒ ใน กรมหมื่นราชปประพันธวงศ์ ๑
 จะ แยก วันละ ๓ ก็ ต้อง แบ่ง หม่อมเจ้า ใน กรมพระ เทววงศ์วโรปการ ให้
 ผนวช วัน ละสอง กั ดูลัก ต้นไม้ ใช้กิจ ควรทำ ครั้น จะ แบ่ง วัน แรก &
 หม่อมเจ้า ใน กรมหมื่นราชปประพันธวงศ์ จะ เหลือ ห้อยออกไปองค์เดียว
 ก็ไม่ดี ครั้น จะ แบ่ง วัน แรก ๒ องค์ ก็ ดู เปน ขัน เปนเชิง ไม่ งาม
 จะ แบ่ง ได้ ก็ แต่ ใน วัน แรก ผนวช หม่อมเจ้า ๕ องค์ ใน วัน หลัง บวช
 ข้าราชการ ๑ นาย เช่น นี้ ไม่ ทุ่น เวลา กลับ จะ ทำให้ ใช้ เวลา มาก ไป
 เมื่อ เกิด ขัด ของ ขัน เช่นนี้ ข้าพเจ้า จึง หวน ปรารภ ถึง พระพุทธานุญาต
 นี้ อีก แล เห็น เปน เวลา สสมควร จะ นำ ปรัชญา พระเถรานุเถระ ทั้งหลาย
 ว่า จะ ควร นำ มา ใช้ ได้ หรือ ไม่ ๑ ข้าพเจ้า ได้ คิด ข้อ ความ นี้เอง ด้วย
 เรื่อง นี้ ใน บาท แล อรรถกถาฎีกา มาไว้ เพื่อ เปน ทาง พิจารณา ของ
 พระเถรานุเถระ ทั้ง หลาย ดัง ต่อ ไป นี้ ะ

๑ ในบาฬีมหาชนิกะ มหาวรรค พระวินัยเต็ม ๑ หน้า ๑๗๕ มีเรื่อง
ว่า ครั้งหนึ่ง อุปสัมปทา เบกซ์ ของ พระ มหา กัสสป สอง คน ต่าง
เถียงกัน เพื่อจะ อุปสัมปทา ก่อน ภิกษุทั้งหลาย นำ ความนั้นกราบทูล พระ
ผู้มีพระภาคเจ้า พระองค์ทรงพระอนุญาตว่า “อนุชานามิ ภิกษุเว เทโว
เอกานุสส์สาวเน กาคู” แปลความว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาต
เพื่อ ทำ ทั้ง สองคน ใน อนุสาวณะ เดียว กัน” ๑ อีก ครั้งหนึ่ง อุป-
สัมปทาเบกซ์ ของ พระ เถระ มาก รูป ด้วยกันต่าง เถียง กันเพื่อจะ อุปสัมปทา
ก่อน พระ เถระ ทั้ง หลาย ลง สันนิษฐาน กันว่า จะ ทำ ใน อนุ-
สาวณะ เดียว กัน ทั้ง นั้น ความถึง กราบ ทูล พระผู้มี พระ ภาคเจ้า
ประทาน พระพุทธานุญาต ว่า “อนุชานามิ ภิกษุเว เทโว ศโย
เอกานุสส์สาวเน กาคู, ตัมมัจโจ เอเกน อับชฌมาเยน, นเคโว นานุ-
บชฌมาเยน” แปลความว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาต เพื่อ
ทำ สองคน สามคน ใน อนุสาวณะ เดียวกัน แต่ อนุญาต ให้ ทำ อย่าง
นั้น ได้ ด้วย มี อับชฌมาเยน ผู้ เดียว กัน ไม่ อนุญาต ให้ ทำ ด้วย
มี อับชฌมาเยน ต่าง กัน” ๑

๒ คำอธิบายของข้าพเจ้า :

การ อุปสัมปทา ก็คือ รับ คน เข้า เป็น ภิกษุ ชรวมเนียมเต็ม ประกาศ
รับ ที่ ละ คน ประทาน พระ พุทธา ญาตินี้ คือ ให้ ประกาศ รับ คราว
เดียวกันได้ สองคนบ้าง สามคนบ้าง แต่ต้องให้มี อับชฌมาเยน เดียว
กัน นั้น เพราะ มี พระพุทธรูป ประสงค์ จะ ให้ เป็น หมวด กำหนด काम

ภิกษุผู้รับ รong ทรง อนุญาต จำนวน ๓ คน เปน อย่าง มาก นั้น เนื่อง
มาแต่สงฆ์ จะทำกรรมแก่ภิกษุทั้งหลาย ได้เพียง ๓ รูป จะทำแก่
สงฆ์ไม่ได้ ไม่ทรง อนุญาตให้มี อุปัชฌายะต่าง กันนั้น ยังไม่ทรง
เปิดกว้าง ออกไปทีเดียว ยังให้จัดหมวดตามภิกษุผู้รับ รong ๑

๓ ใน ศคิยสมันตปาสาทิกา อรรถกถา มหาวรรค หน้า ๑๐๑ มีอธิบาย
ว่า พระพุทธเจ้าอนุญาตให้ทำ อุปสัมปทาเปกข์ สองคนใน อนุสาวณะ เดียว
กันนั้น คือให้ อาจารย์ สอง รูป สำหรับ อุปสัมปทาเปกข์ คน ละ รูป
หรือ อาจารย์ รูป เดียว กันก็ได้ สวด กรรมวาจา ให้ อุปสัมปทา ใน ขณะ
เดียวกัน ๑ เพราะ พระพุทธเจ้าอนุญาตให้ ทำอุปสัมปทาเปกข์ ใน อนุสาวณะ
เดียวกันได้สอง คน สามคน แต่ให้มี อุปัชฌายะ เดียว กันนั้น อาจารย์
รูป เดียว สวด ให้ อุปสัมปทาเปกข์ สอง คน สามคน ก็ได้ อาจารย์ สอง รูป
สามรูป ต่าง สวด ให้ อุปสัมปทา เปกข์ คน ละรูป ก็ได้ ใน ขณะเดียวกัน
ทำ กรรม วาจา สอง เทียว สาม เทียว อย่าง นี้ก็ได้ ๑ ก็ ถ้า อาจารย์
ก็ ต่าง กัน อุปัชฌายะ ก็ ต่าง กัน พระศีลสังเระ สวด สัทธิ วิหาริก
ของ พระ สุนนเถระ พระ สุนนเถระ สวด สัทธิ วิหาริก ของ พระศีลสังเระ
ต่าง รูป เปน คณะปุรณะ ของ กัน แล กันได้ ทำอย่าง นี้ ก็ควร ๑ ก็ ถ้า
อุปัชฌายะ ต่าง กัน แต่อาจารย์ องค์ เดียว ทำ ใน อนุสาวณะ เดียว
กัน ไม่ควร เพราะเหตุ ทรง ห้าม อุปัชฌายะ ต่าง กัน จริง อยู่ กิริยา
ที่ ทรง ห้าม นั้น หมายความว่า ข้อนี้ ๑

๔ ใน ศคิยวิมตติ โนนี่อนุฎีกา มหาวรรค ผูก ๓ อังกา จี ว่าง

ตัวอย่าง สำหรับ อาจารย์ รูปเดียว สวด ให้ อุปสัมปทาเปกข์ สอง คน ไว้
โดยนัยมีอาทิว่า “ สุนาตุ เม ภันเต สโม อยมพุทฺธวโรโกโต จ
อภันธมมวโรโกโต จ อายสโมโต สัมภวโรโกตัสส อุปสัมปทาเปกฺขา ” ๑
อุปสัมปทาเปกข์ สามคน ท่าน ก็ แนะนำ ให้ สวด โดยนัยนี้ ๑

๕ มติของข้าพเจ้า ะ

ในบาฬี คง หมายถึงให้กรรมวาจาจารย์ รูปเดียว ประกาศ อุป-
สัมปทาเปกข์ ผู้มี อุปัชฌายะ ร่วม กันได้ สอง คน สามคน แต่ มา ถึง
ยุคอรธกถา เข้าใจ แล ใช้กัน สอง วิธี อย่างที่กล่าว แล้ว ๑
กรรมวาจาต่าง รูป ต่าง ประกาศ อุปสัมปทาเปกข์ เฉพาะ คน ผู้ร่วม
อุปัชฌายะกัน พร้อมกัน ใน อนุสาวณะ เดียว กัน ๑ ๑ วิธี หลัง ออก จะ
เป็น สวด เชก ไป เสียแล้ว ไม่เป็น การ ทำจริง ตาม ความมุ่งหมาย เดิม
ใช้แต่เท่านั้น พระ อรธกถาจารย์ ยัง อนุญาต ให้ สวด อุปสัมปทา-
เปกข์ ผู้มี อุปัชฌายะ ต่าง กันได้ ใน อนุสาวณะ เดียว แต่ให้มี อาจารย์
สวด ต่าง รูป ห้ามเฉพาะ แต่อาจารย์ รูปเดียว เป็น การ หลีก บาฬี
แล ทำ หละ หลวม ลง มา อีก ชั้น ๑ ๑ อาจารย์ ผู้ รจนากฎีกา อนุฎีกา
รับรอง ตาม อรธกถา หา ได้ คัดค้าน ไม่ ๑ เป็นดังนี้ เพราะ ไม่ เข้า
ใจ ความหมาย เดิม ว่า การ สวด อุปสัมบท คือ การ ประกาศ รับ
คน เข้า พวก เบน ภิกษุ เมื่อไม่ เข้าใจ จึง ทำ เป็น พิธี ไป ๑

๖ ธรรมเนียมที่ได้เคยใช้ใน พระ มหานิกาย กรรมวาจาจารย์
สองรูป ต่าง สวด ให้ อุปสัมปทา เปกข์ ผู้มี อุปัชฌายะ ร่วมกัน รูป ละ คน

ในอนุสาวณะเดียวกัน สัมมทิวช้อ อธิษฐานว่า ศีลศีลช้อ อธิษฐานปา-
เปกซ์ ทั้งสองคนว่า นาคะ นี้ทำตามมติแห่ง พระ อรรถกถาจารย์ ฯ

๗ ข้าพเจ้าได้ค้นหาแบบ สวดกรรม วาจา ทำกรรมแก่ ภิกษุ สองรูป
ตามรูปพบ ว่าใช้สองอย่าง แยกช้อใช้วิธีต่าง เป็นเอกวจนะ แต่บท
วิเสสณะ แลบทกิริยาใช้รวมเป็น พหุวจนะ อย่าง ๑ คอมนช้อเข้า สมาส เป็น
พหุวจนะ แลบท วิเสสณะ แล บท กิริยา เป็น พหุวจนะ ตาม ๑ ฯ แบบ
ค้น มา ใน วิภังค์ แห่ง เกทานุวัค ตก ลิกขาบท มหาวิภังค์ เล่ม ๑ หน้า ๓๕๗
สำหรับ สวด สมนุภาสณะ พวก ภิกษุ ผู้ประพฤติ ตาม ภิกษุ ผู้พยายาม จะ ทำ
ตายสังฆ มีว่าดังนี้ “ สุนาคุ เม ภันเต สโม อิตถินนาโม ๑
อิตถินนาโม ๑ ภิกขุ อิตถินนามัสส ภิกขุโน สวมเกทาย ปรักก-
มนัสสส ออนุวตถกา วิคควาทกา เต ตัง วิตถุ นปปฏินิสสชชนติ
ยติ สวมสส ปักกสส สโม อิตถินนามอจ อิตถินนามอจ ภิกขุ
สมนุภาเสยย สส วิตถุสส ปฏินิสสคคาย เเฮสา นตติ ฯ ๑
ยัสสายสโมโต ขมทิว อิตถินนามัสส ๑ อิตถินนามัสส ๑ ภิกขุโน สมนุ-
ภาสณา สส วิตถุสส ปฏินิสสคคาย โด คุณหัสส ยัสส นกขมทิว
โด้ ภาเสยย ฯ ๑ สมนุภาฐุชา สวมอ อิตถินนาโม ๑ อิตถินนาโม
๑ ภิกขุ สส วิตถุสส ปฏินิสสคคาย ฯ ๑ ” ฯ แบบที่ ๒ มาใน
กัมมก ขันธกะจุลวรรค เล่ม ๑ หน้า ๕ สำหรับ สวด ทำตชชนียกรรมแก่
ภิกษุ ผู้ก่อ เทถา วิวาทในสังฆ มีว่าดังนี้ “ สุนาคุ เม ภันเต สโม
อิมะ บันทุกโธหิตกา ภิกขุ อิตถินา ภันทนาการกา ฯ ๑ สวม

อธิกรณการกา ยะบี จัณเเบ ภาคฺช ภาณฺชนการกา ฯลฯ เต อุปปลัง-
กิมิตฺวา เอวํ วทนฺตี ฯลฯ ยถิ สัมมัตฺตํ ปตฺตกถิตฺตํ สฺสโย ปณฺนํทุก-
โถหิตฺวานํ ภาคฺชนํ ศฺชชนฺนํกมฺมํ กเรยฺย เอตา ฅตฺติ ฯลฯ” ๑

๘ โดยนัยนี้ เห็นว่า กรรมวาจา นั้น คง ไม่ได้กำหนด ลง ไป
ถึง พยัญชนะ คง กำหนดเอาแต่ อรรถ เหตุ นั้น กรรมวาจา อุป-
ปลัมบท คง ใช้ ได้ ทั้งสองแบบ แบบที่ ๑ “สุณาทุ เม ภาณฺเต สฺสโย
อัยมฺจ ปุณฺโณ ฅน อัยมฺจ สฺสโย อายสฺมโต มนุสฺสํนาคํ สฺสโย อุปปลัมป-
ทาเปกฺขา ปริสฺสุทฺธา อั้นฺตรายิกเกหิ ชมฺเมหิ ปริปุณฺณนิเมตฺตํ ปตฺตจฺจวรั
ปุณฺโณ ฅน จ สฺสโย จ สฺสโย อุปปลัมปทํ ยาจันฺตี อายสฺมตา มนุสฺสํนาคเณ
อุบฺชฅมาเยน ยถิ สัมมัตฺตํ ปตฺตกถิตฺตํ สฺสโย ปุณฺณอัยมฺจ สฺสโย
อุปปลัมปาเทยฺย อายสฺมตา มนุสฺสํนาคเณ อุบฺชฅมาเยน เอตา ฅตฺติ
ฯลฯ ยสฺสํายสฺมโต ชมฺติ ปุณฺณอัยมฺจ จ สฺสโย จ อุปปลัมปทา
อายสฺมตา มนุสฺสํนาคเณ อุบฺชฅมาเยน โส ฅุณฺหิตฺตํ ยสฺสํ นกฺกชฺมติ
โส ภาเสยฺย ฯลฯ อุปปลัมปนา สฺสเวณ ปุณฺโณ ฅน จ สฺสโย จ
อายสฺมตา มนุสฺสํนาคเณ อุบฺชฅมาเยน ฯลฯ” ๑ แบบที่ ๒ “สุณาทุ
เม ภาณฺเต สฺสโย อิมํ ปุณฺณอัยมฺจ อายสฺมโต มนุสฺสํนาคํ สฺสโย
อุปปลัมปทาเปกฺขา ปริสฺสุทฺธา อั้นฺตรายิกเกหิ ชมฺเมหิ ปริปุณฺณนิเมตฺตํ
ปตฺตจฺจวรั ปุณฺณอัยมฺจ สฺสโย อุปปลัมปทํ ยาจันฺตี อายสฺมตา มนุสฺสํ-
นาคเณ อุบฺชฅมาเยน ยถิ สัมมัตฺตํ ปตฺตกถิตฺตํ สฺสโย ปุณฺณอัยมฺจ
อุปปลัมปาเทยฺย อายสฺมตา มนุสฺสํนาคเณ อุบฺชฅมาเยน เอตา ฅตฺติ

๑๓๑ ยัสสํยัสสํโต ชมฺติ ปุณฺณํณํสุภาํ อุปัสมํปทา ๑๓๑” ๑
 แบบที่ ๑ สวดได้สดวก ทั้งสวดสองคน ทั้งสวดสามคน แบบ
 ที่ ๒ เมื่อสวดสามคน ชื่อเข้าสมาธิยาวไป ๑ ข้าพเจ้าเรียง
 แบบค้นไว้เป็นตัวอย่างแผนกหนึ่ง ๑

๘ คำสมมติแต่คำสอบถาม อันตรายิกธรรม ท่านไม่ได้ปรารภถึง
 เลย แต่ในฝ่ายพระมหา นิกาย ได้ใช้ทำพร้อมกันมาแล้ว แต่ทำ
 ไม่ยาก เพราะใช้ชื่ออุปสมบทาเปกข์ว่า นาคะ เหมือนกัน บอก
 ได้พร้อมกัน ๑ ข้าพเจ้าเห็นว่าสมมติเพื่อถามอันตรายิกธรรม
 ในคราวเดียวกันได้ แต่อันตรายิกธรรม ควรสอบถามเฉพาะ
 คนที่ละคน ทั้งอุปสมบทาเปกข์จะได้บอกชื่อของคนอื่นต่างกันได้
 ได้ ได้เรียงแบบสอบถามที่ละคนไว้ ๑

๑๐ แบบสำหรับสวดกว่าคนเดียว ไม่ได้วางไว้ในบาฬีชัดเจน
 คิดเห็นๆ ก็ไม่น่าจะใช้ในกรรมอันสำคัญ เช่นอุปสมบทากรรม
 แต่ได้ใช้มาในครั้ง อรรถกถาฎีกาแล้ว แต่ใช้อย่าง หละหลวม ด้วยซ้ำ
 เมื่อเงื่อนไขค้นดูแล้ว เงื่อนไขจักเห็นยวไว้ได้อย่างไร เมื่อเป็น
 เช่นนี้ ผ่อนผันหาความสดวก ไม่ดีกว่าหรือ ๑

ขอพระเถรานุเถระทั้งหลาย จงประมวญประการอันกล่าวมานี้
 ดำริหดูว่า จะควรถือเอาพระพุทธานุญาต ให้ทำอุปสมบทาเปกข์
 สองคน สามคน ในประกาศเดียวกัน มาใช้ในอุปสมบทกรรมของ
 พวกเรา ได้หรือไม่ ๑

คือน ข้าพเจ้า ขอหาวิธี แห่ง อุปสมบท กรรม อีก บางประการ ๑
เรื่อง ที่ ๒ สวดคำนำแต่บอกบาตรจีวร ๑

แต่เดิม เมื่อเริ่มจะบอกบาตรจีวร กรรม วาจาจารย์ สวดนำว่า
“ ปจัม อปัชฌัม คาหาเปตัพโพ อปัชฌัม คาหาเปตวา บัตตจีวร
อาจิกขตัพพ ” แล้วจึงได้บอกบาตรจีวร แต่สมเด็จพระวันรัต
(พุทธลีลา) วัดโสมนัสวิหาร สันนิษฐานลงว่า นั้นเป็นคำแนะนำ
ให้ทำต่างหาก ไม่ใช่เป็นคำสวด ท่านจึงไม่ใช่สวดคำนั้นนำ ท่านบอก
บาตรจีวรแต่ ขับ อุปสม ปทาเปกซ์เอง ภิกษุผู้ทำกรรมวาจา เริ่มก็
สมมติตน เพื่อสอบถาม อัน ตรา ยิก ธรรม ที่เดียว แต่ท่านใช้ตาม
คำพังของ ท่าน แต่ศิษย์ของ ท่าน ก็ใช้ตามท่าน แต่สำนักอื่นไม่ได้
ใช้ตาม คงทำตามแบบเดิม ข้าพเจ้าเข้าใจว่าเป็นอย่างนั้น เพราะไม่
ได้ปรึกษา หรือได้ทำ แต่ไม่ตกลงกัน ๑ ข้าพเจ้าทูลถามแต่ พึงมติ
ของ สมเด็จพระสังฆราช (ปลัดเสนา) วัดราชประดิษฐ์ ท่าน
ตรัสว่า เจริญ บท พระอัยการ ซึ่งแปลว่าเอาคำราออกทาง เป็นอัน
ได้ความว่า มติ ของ ท่าน ก็ เป็น อย่างเดียวกับ ของ สมเด็จพระวันรัต
แต่ท่านยังทรงใช้อยู่ ๑ ข้าพเจ้า ก็มี มติ ร่วม กับ ของ สมเด็จพระ
วันรัต แต่พอใจจะวินิจฉัย คำนั้น ด้วย ๑ ในคำนั้น ไม่ได้จำกัด
ว่าให้ ใครบอกบาตรจีวรก็จริงอยู่ แต่ตามไวยากรณ์ ผู้บอกบาตรจีวร
ต้องปนรูปเดียวกับผู้ให้ ถอ หรือ ให้รับอุปชฌมา ๑ แต่บทว่าอุปชฌมาใน
คำนี้ไม่มี ย อักษร ข้างท้ายทั้งสองแห่ง แปลกอยู่ ใน ตำรับที่ป นี้แต่

วิมติวิโนทนีแก่วรรณกันว่า อุษณา ศัพท์ เป็นอย่างเดียวกับ อุษณายะ
 ศัพท์ในสมันตปาสาทิกา ตั้งวิเคราะห์ไว้ว่า ชื่อว่า อุษณา เหตุ
 คอยดูแล โทษ แลหาโทษ มิได้ ก็เป็นอันตั้งสันนิษฐานอย่างเดียวกัน
 กับ พระฎีกาจารย์ เมื่อถือเอาความอย่างนี้ ผู้บอกบาตร จีวร ไม่ใช่
 อุษณายะเอง กรรมาจากรจารย์บอกถกกันว่า อุษณายะศัพท์ในภาษา
 สันสกฤต เป็นอุปาริชาต แปลว่า ผู้ฝึกสอน แต่ศัพท์ที่ได้กันกับ
 อุษณา ในภาษานั้นไม่มี ๗ มติของข้าพเจ้า ว่า อุษณาศัพท์นั้นใน
 ภาษามคธใช้บอกภาวะคือความเป็น อุษณายะ หรือ ความดูแล ไม่ใช่คน
 ในวิมติวิโนทนีนั้นเอง ผู้ก ๑ อังกา ขา กล่าวลักษณะ อุษณายะว่า
 “ ยัสส สันตีกะ อุษณัง คณ्हาคิ, อโย อุษณาโย ” แปลความว่า
 “ ผู้บวช ถือหรือ รับ อุษณา ในสำนักของท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นชื่อ
 อุษณายะ ” อุษณา ในคำนี้ ไม่ใช่คนเลย ๗ ความแปลแห่งคำ
 เดิมว่า “ พึงให้รับความเป็น อุษณายะ หรือ ความดูแล ก่อน ครั้น
 ให้รับความเป็น อุษณายะ แล้ว พึงบอกบาตรจีวร ” ถ้าหมาย
 ความว่า “ ผู้เป็น อุษณายะ นั้นแล พึงให้อุปสัมปทาเปกซ์ยอม
 รับ ความดูแล ของตน ก่อน แล้วจึงบอกบาตรจีวร ” เช่นนั้น อุษณายะ
 บอกเอง ชอบอยู่ แต่น่าจะหมายความว่า “ ผู้สอน พึงให้อุป
 สัมปทาเปกซ์ยอม รับ ความดูแล ของท่านผู้หนึ่งก่อน ” เพราะ คำนี้
 อยู่อนุสนธิแห่ง พระพุทธานุญาต เพื่อให้สอน อุปสัมปทาเปกซ์ ในที่
 ส่วนหนึ่งก่อน แล้วจึงถาม อันตรายิกธรรมในท่ามกลาง สังฆ์ แลนี้

สำหรับสอน ๆ ขอ พระเถรานุเถระจง ดำริหตุ ถ้า จะ เลิก สวด คำ
นำ นั้น เลย ควรหรือไม่ควร ถ้า ควร การ บอกบาตร จีวร จะ ให้
เป็น หน้า ที่ ของ ใคร ดี หรือ ใน อุปัชฌายะ แล กรรมวาจาจารย์ ผู้ใด
ผู้หนึ่ง บอก ก็ ได้

เรื่องที่ ๓ คำ สวด ท้าย อนุสาวณะ ๆ

อีก ประการ หนึ่ง ใน คำ ประกาศ ข้าง ท้าย ว่า “อุปสัมบัน โน
สฺเมน” เปน ต้น สวด ว่า “สัสมา คุณฺหิ” ใน เทียว ต้น แล เทียว
ท้าย ว่า “สัสมา คุณฺหิ” ใน เทียว กลาง ไม่ สัม กัน ๆ เจ้าคุณพระ
จันทโรจจรคุณ (จันทรังสี) วัดมกุฏกษัตริย์ พระอาจารย์ ของ
ข้าพเจ้า ได้ บอก แก่ ข้าพเจ้า ว่า สวด อย่าง นั้น เพราะ ไม่ สันนิษฐาน ลง
แน่ ว่า “คุณฺหิ” หรือ “คุณฺหิ” แล สวด เปน ตาม เทียว นั้น จะ ให้
เข้า กับ กรรมอื่น มี อนุสาวณะ ตาม หน ๆ นี้ ก็ ทำ ตาม อย่าง รับ สรรณคมน์
นั้น เอง ที่ ไม่ แน่ใจ ว่า นิคคหิต ออก เดียง ง หรือ เดียง ม สกต
จึง ให้ ว่า สอง จบ ๆ ใน บัด นี้ สันนิษฐาน ได้ แน่ ว่า “คุณฺหิ” เทียบ
กับ ภาษา สันสกฤต ก็ ลง กัน ภาษานั้น เปน “คุษณิม” เข้า สมาส ดบ
มี ก็ มี เช่น “คุษณิคฺคิต” เหน สัมควร จะ สวด ว่า “คุณฺหิ” เท่านั้น
แล สวด เปน ตาม คำ นั้น ก็ ไม่มี ใน บาฬี แล เปน คำ ประกาศ ความ เสร็จ
กิจ เท่านั้น ไม่ เปน เครื่อง จะ ให้ ยั้งใจ คิด เหมือน อนุสาวณะ ตาม เทียว
เมื่อ สันนิษฐาน “คุณฺหิ” ได้ แน่ ควร แก่ เปน สวด ประกาศ ท้าย แต่
คำ เดียว ๆ พระเถรานุเถระ ทั้ง หลาย จะ เห็น อย่างไร ข้าพเจ้า ขอ พัง มติ ๆ

เรื่องที่ ๕ สัมมติ ตน บอก อนุศาสน์ ๑

อนึ่ง เมื่อ สวดกรรมวาจาอุปสัมบท จบแล้ว ถึง คราว บอกอนุศาสน์
 สัม เ็จ พระวัน รัต (พุทฺธสิริ) ได้ สัมมติตน ใน ท่ามกลาง สังฆ์ แล้ว
 จึง บอก อนุศาสน์ คำ สัมมตินั้น ญกเอาเอง ไม่มี ในบาฬี ๑ สัม เ็จ พระ
 สังฆราช (ปุสฺสเทว) ก็ ใช้ สัมมติ เหมือนกัน คำ ก็ ใช้ ญกใหม่
 มี ความ เดียว กัน ต่าง แต่ โวหาร ๑ ข้อ นี้ ไม่มี ใน บาฬี แต่ อรรถกถา
 ฐีกา ใต้ ทราบ มติ ของ ท่าน ผู้ ใช้ ว่า ใช้ อนุ โดม ตาม สัมมตีสอน แด่ ถาม
 อัน ตรายิก ธรรม อุปสัม ปทา เปกซ์ ๑ พระ เถระ อื่น หา ได้ ใช้ ไม่ ๑
 ฝ่าย ข้าพเจ้า เห็น ว่า สัมมตีสอน แด่ ถาม อัน ตรายิก ธรรม อุปสัม ปทา เปกซ์
 นั้น ชอบ แล้ว เพราะ ทำ เปน การ สังฆ์ แต่ มี แบบ บาฬี วางไว้
 ด้วย ส่วน การ บอก อนุศาสน์ ไม่ เขิง เปน การ สังฆ์ เปน หน้า ที่
 ของ อุปัชฌายาจารย์ มาก กว่า ทั้ง มี ปรากฎ ใน คำ บอก อนุศาสน์ ของ
 พวก เรา นั้น แล้ว ไม่ ต้อง สัมมติ ถ้า ท่าน ผู้ บอก เปน สังฆ เถระ อยู่ เอง
 กิจ ที่ จะ ต้อง รับ เชิญ จาก ผู้ อื่น ก็ ไม่มี ด้วย ๑ พระ เถระ อนุ เถระ
 ทั้ง หลาย มี มติ อย่างไร ข้าพเจ้า ขอ ทราบ ๓

รเบียบ ทำ บาญชี ถวาย พระราช กุศล
 ใน การ พระกรุณ หลวง

๑ พระภิกษุ มี เฉพาะ พระองค์ ใน บัดนี้ คือ สัม เ็จ พระเจ้า บรม

วงศ์ขอ กรมพระยา วชิรญาณวโรรส กรมหมื่นชินวรดิรัจฉิมน์ ออก
พระนาม ส้มแดง พระสังฆราช ออก พระนามเหมือนกัน ๆ

๒ พระภิกษุมีผู้เทียบ แม้ในวัดอื่น ที่จะรวมเข้าเป็นจำนวน
ได้ว่าเท่า นั้นเท่านี้ ตั้งแต่ส้มแดงเจ้า คณะลงไป ไม่ออกนาม
บอกแต่จำนวนว่า ส้มแดง พระราชา คณะ ๑ พระราชา คณะเท่า
นั้นรูป พระครู หรือ พระครู พิเศษ เท่า นั้นรูป ๆ

๓ พระครูได้รับ พระราชทาน ตัญญาบัตร จัดเป็น พระครู พิเศษ
พระครู ปลัดมี ตัญญาบัตร จัดเข้าในหมวดนี้ พระครูเจ้าอาวาส จะ
แยก บอกว่า พระครูเจ้าอาวาส ๑ ก็ได้ ๆ

๔ สถานานุกรมที่เป็น ชั้น พระครู ตั้งแต่พระครู ปลัด ไม่มี
ตัญญาบัตรลงไป แต่ที่ไม่ใช่ชั้น พระครู บอกรวมจำนวนว่า
พระครู สถานานุกรม เท่า นั้นรูป ในวัดไม่มี พระราชาคณะผู้ใหญ่
สถานานุกรม ไม่ได้เป็น ชั้น พระครู เรียกว่า พระสถานานุกรม ๆ

๕ พระครู สถานานุกรม หรือ พระสถานานุกรม ที่เป็นเปรียญ แยก
จำนวนว่า พระครู สถานานุกรม หรือ พระสถานานุกรม มีประโยค
เท่า นั้นรูป ไม่มีประโยคเท่า นั้นรูป ๆ

๖ พระเปรียญผู้ไม่ได้รับน้ำที่เป็น สถานานุกรม ทุกชั้น บอก
รวมจำนวนว่า พระเปรียญ เท่า นั้นรูป ๆ

๗ พระครู สถานานุกรมก็ดี พระสถานานุกรมก็ดี พระเปรียญ
ก็ดี ผู้รับตำแหน่งเจ้าอาวาส แยกจำนวนต่างหาก ว่า พระ

ครูฐานานุกรม หรือ พระเปรียญ ผู้รั้งตำแหน่งเจ้าอาวาส ๑ ๑

๘ หม่อมเจ้าพระ พระพิชิตธรรม แด่พระนักธรรม ประโยค ๒
ดำนัญญ์ แยกจากจำนวนพระอันดับ ๑

๙ พระอันดับผู้ที่ได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้อุป
สมบท เปนข้าราชการมีสัญญาบัตรเดิม เรียกว่า พระราชภักดิ์ ที่
เปนมหาตเล็กหลวง ไม่มีสัญญาบัตร เรียกว่า พระมหาตเล็ก ๑

๑๐ พระอันดับเรียนบาฬี ทั้งที่มีประโยค ทั้งที่ไม่มีประโยค
เรียกว่า อันดับเรียนคันทธุระ ๑

๑๑ อันดับผู้เรียนกรรมฐานการนาที่ดี เรียนแล้วบำเพ็ญอยู่
ในทางนั้นที่ดี เรียกว่า อันดับเรียนวิปัสสนาธุระ ๑

๑๒ อันดับเรียนธรรมวินัยในภาษาไทย ทั้งที่ได้ประโยค ๑
ทุกชั้น ทั้งที่ไม่ได้ เรียกว่า อันดับเรียนธรรมวินัย ๑

๑๓ พระอันดับผู้ท่องสวดมนต์จริงๆ หรือ เปนสักแต่ว่า เรียกว่า
พระอันดับเล่าสวดมนต์ พระทรงปาติโมกข์ ก็นับเข้าในหมวดนี้ ๑

๑๔ วัดใดมีสามเณรเล่าเรียนจริงๆ ปฏิบัติเรียบร้อย ฟังบอก
จำนวนด้วยว่า สามเณรเปรียญเท่า นั้น รูป เรียนคันทธุระเท่า นั้น
รูป เรียนธรรมวินัยเท่า นั้น รูป ยกเล่าสวดมนต์ ๑

๑๕ ลำดับชั้น ส้มแดงพระราชาคณะ พระราชาคณะเจ้าคณะรอง
หม่อมเจ้าพระราชาคณะ ถือศักด์ีกว่าเจ้าคณะรอง พระราชาคณะ
หม่อมเจ้าพระ พระครูพิเศษ พระครู หรือ พระฐานานุกรมมี ประโยค
พระครู หรือ พระฐานานุกรมไม่มี ประโยค พระเปรียญ พระพิชิต

ธรรม พระนักธรรม พระราชาภิกษุ พระมหาดเล็ก พระอันดับ เวียน
คันถธุระ พระอันดับ เวียน วิปัสสนาธุระ พระอันดับ เวียน ธรรมวินัย พระ
อันดับ เล่า ถมมนต์ รวมเข้ายอดจำนวน ภิกษุ รายหนึ่ง หม่อมเจ้าสามเณร
สามเณรเปรียญ สามเณร เวียน คันถธุระ สามเณร เวียน ธรรมวินัย รวม
เข้า ยอด สามเณร อีกรายหนึ่ง ฯ นิ่ง ตาม ลำดับ ทำเนียบ สมณ คักดี ฯ

๑๖ จำนำ คับบาณชีว่า จำนวนพระสงฆ์ จำ พรรษา ณะวัด ชื่อนั้น
คักเท่านั้น ดง ท้ายว่า ได้เล่า เวียน ตาม ลำดับ ญาณ ขอ พระราชทาน
ถวาย พระ ราชกุศต ฯ ฝ่าย มหาดเล็ก ผู้ กราบ ทูล ราย งาม ที่ วัด เตตจ
พระราช ดำเนียร ขอ เศษ แถ้ว ฟัง กราบ ทูล เพียง ว่า พระสงฆ์
จำ พรรษา ใน พระอารามนี้ ดง ท้าย อย่าง นั้น ฯ

๑๗ สำหรับ สิ่ง ท่าน ผู้ ได้ รับ พระ ราชทาน พระ กฐิน ไป ทอด ก็ ฟัง
ทำ ดุจ เดียว กัน เชน ชุระ ของ ท่าน จะ กราบ ทูล ถวาย พระ ราชกุศต
โดย สัม โวหาร ฯ

พระ มหา สมณ วิจิฉัย

พระปลัดนาคน วัดกลาง เมืองนครราชสีมา ใจทัก
ในอชุกรณ พระครูสิทธิราชสมาจารมุนี เจ้าคณะเมืองนน จำเลย
เรื่อง ถูก ยก จาก สังฆาต

วันที่ ๒๘ สิงหาคม พุทธ ศักราช ๒๔๕๖

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาวชิรญาณวโรรส พระมหา

สมเด็จพระสังฆราช ประทับ ในเถรสมาคม คณะอำนวยการ จันทน์ วัด
บวรนิเวศวิหาร ประธาน พระมหาสมณวิจิตรในอธิการณ พระ
ปลัดนาท วัดกลางเมือง นครราชสีมา โจทก์ พระครูดีหล้าประชาจาร
มุนี เจ้าคณะเมือง จำเลย เรื่อง ถูกยกจากสังฆวาส ดังต่อไปนี้ ะ

๑ เรื่องนี้ ได้ความจากสำนวน ที่มีมาหลายทบหลายทอดแล้ว
ว่า เติมที่เมื่อมิถุนายน ๑๒๕๙ พระครูดีหล้าประชาจารมุนี เจ้า
คณะเมือง นครราชสีมา ออกประกาศ ยกพระปลัดนาท เลี้ยจาก
สังฆวาส อ้างคำสั่งเจ้าคณะมณฑล ยกเหตุ ๕ ข้อคือ

- (๑) รับเงินฝากของราษฎร ๘๐๐ บาท เงินนั้นหาย ๑
- (๒) เปนที่สงสัยในเรื่องบังสุกุล พระน้อยให้เบงนมาก ๑
- (๓) เปนที่สงสัยในเรื่องนิมนต์พระสังฆมนตรี เก็บเอาผลประโยชน์ ๑
- (๔) เปนที่สงสัยว่า คัมสุรา แดกทิน โภชนะ ในเวลาดำ ๑

ก่อนแต่ ออกประกาศ พระครูหา ได้ชำระคดีเรื่องเหล่านี้ไม่ พึ่ง
ได้ไต่สวนในภายหลัง เมื่อ ธันวาคม ๑๒๕๙ ตามคำสั่งของพระธรรม
วิหารเถร เจ้าคณะมณฑลแก่ พระครูศีลวิสุทธิพรตเจ้าคณะรอง ๑

ในชั้นไต่สวนนี้ เพิ่มขึ้นอีก ๒ ข้อคือ

- (๕) บังเอาค่าแรงทำเทียนพรรษาของนายบ่อม ๓ บาท ๑
- (๖) ปลดอมเข้าไปรับไทยธรรมในการผูกสีมา วัดสี่สุก ๑

๒ ในคราวออกประกาศแต่ยังไม่ได้ไต่สวนนี้ เมื่อ พฤศจิกายน
๑๒๕๙ พระปลัดนาท ถวายฎีกา สมเด็จพระบรมพิตร พระราชสมภารเจ้า

กล่าวโทษ เจ้าคณะ มณฑล ว่า ไม่เอา ชุระ ๆ แต่เจ้าพระยาวิจิตร
วงศ์วุฒิไกร ครั้งยังเป็นเสนาบดี ตั้งขึ้นฎีกาไปให้เจ้าคณะ
มณฑล ตั้งแล้ว คณะเมือง ใต้ส่วน ๆ

๓ เจ้าคณะ มณฑล ไปได้ไปเอา เจ้าคณะ เมือง เปน โจทก์ พระ
ปลัดนาคน เปน จำเลย ตั้ง ให้ พระครูศรีวิสุทธิพรต เจ้าคณะ รอง ใต้
ส่วน แต่ให้พร้อมด้วย โจทก์ ๆ

๔ ฝ่ายเจ้าคณะ เมือง หนึ่ง ใต้ส่วน พร้อมกับ เจ้าคณะ รอง แด พระ
ครู บวร สมณ การ เจ้าคณะแขวง โดยฐาน เปน เจ้าคณะ เมือง แล้ว
ตั้ง ต้น คำ ใต้ส่วน มา ให้เจ้าคณะ มณฑล ๆ

๕ ฝ่ายเจ้าคณะ รอง ตั้ง ตัว เปน ผู้ ใต้ส่วน เอาเจ้าคณะ เมือง
ลง เปน โจทก์ แล้วตั้ง หนังสือ เปน คำ วินิจฉัย มา ให้เจ้าคณะ
มณฑล พร้อมกับ คำ ใต้ส่วน นั้นเอง แต่คัด เปน ดำเนา จัดระเบียบ
เสียใหม่ ทำให้ตน เปน ผู้ ใต้ส่วน ให้เจ้าคณะ เมือง เปน โจทก์ ๆ

๖ ในรายนี ้กระทรวงธรรมการ แย้งคำ ใต้ส่วน ว่า โจทก์ จำเลย ไม่
ได้ตั้งชื่อ ผิดระเบียบ พระปลัดนาคน ร้องว่า ไม่ได้ฟัง คำ ใต้ส่วน
แต่คำ คัดสิน จะขอ ชัก พยาน ของ โจทก์ แด ขอ อ้าง พยาน ของ ตนบ้าง
กว่าจะได้ ใต้ส่วน ใหม่ ต่อหน้าเจ้าคณะ มณฑล กาด ล่วง ไปถึง

๖ เดือนกว่า ฟังได้ ใต้ส่วน ใหม่ เมื่อกรกฎาคม ๑๓๐ ๆ

๗ เจ้าคณะ มณฑล ใต้ส่วน ก็เอาเจ้าคณะ เมือง เปน โจทก์ อีก
เสร็จแล้ว ก็เอามาเก็บ หนึ่ง เฉยเสีย พระปลัดนาคน ร้อง เดือน ทาง

กระทรวงธรรมการฯ เตือนไป ในที่สุด เจ้าคณะมณฑลผไทว่า จะขอ
กราบทูล เราก่อน ๗ ในรวางนี้ กาดลวงไปอีก ๕ เดือนกว่า ๗

๘ เจ้า คณะ มณฑล ถวาย หนังสือ กราบทูล เรา ถึง การ ที่เจ้า
คณะ เมือง ประการศ ยก พระปลัดนาคเสียด จาก สังฆาต์ แก่ ตัว ใน การ ที่
ไม่ได้ ใ้ส่วนแต่แรก แลแจ้ง การ ที่ได้ ใ้ส่วน ใน ชั้น หลัง ส่ง คำ
ใ้ส่วน ใน ชั้น หลัง นั้น มา ด้วย แต่หา ได้ ส่ง ส่วน ถวาย เรา ทั้งหมด

๙ เรา เห็น ใน ส่วน นั้น จัดเอา เจ้า คณะ เมือง เป็น โจทก์ พระ
ปลัดนาค เป็น จำเลย แล ยอม ให้ คฤหัสถ์ เข้า เป็น ทนาย แก่ คดี ให้
จำเลย เรา จึง ตี เจ้า คณะ เมือง ว่า ไม่ควร จะ เอา ตัว ลง เป็น คู่ ความ
กับ พระปลัดนาค ตี เจ้า คณะ มณฑล ว่า ไม่ควร ทำ อย่าง นั้น เช่น นั้น
เจ้า คณะ เมือง จะ กำจัด พระ ลูก วัตุ ประพฤติ มิ ชอบ จะต้อง เป็น
ความ ให้ ชนระ ก่อน จึง จะ ทำ ได้ เป็น การ ไม่ สอดคล้อง หน้า ที่ ควร
ให้ เจ้า คณะ ทำ ได้ ตาม หน้า ที่ พระปลัดนาค เห็น ผิด ยุติธรรม ก็ ให้
ฟ้อง ร้อง ได้ แล คดี ทาง พระ วินัย ต้อง การ ความ จริง มากกว่า
อย่างอื่น ถ้า ยอม ให้ คฤหัสถ์ เข้า เป็น ทนาย ความ ก็ จะ กลาย เป็น
แพ้ ชนระ กัน ด้วย เสน ส่วน นั้น จึง ส่ง ให้ ยก ส่วน เหล่า นั้น เสีย ทั้ง
เรื่อง ให้ จับ ตั้ง ต้น ใหม่ ให้ ถือ ใน เวลานั้น ว่า เจ้า คณะ เมือง
ประการศ ยก พระ ปลัดนาค เสียด จาก สังฆาต์ พระ ปลัดนาค มาร้อง ให้
เจ้า คณะ มณฑล สอบ ถาม เจ้า คณะ เมือง ได้ ความ อย่างไร ให้
วินิจฉัย ไป ตาม รูป ความ ๗

๑๐ แต่^{นี้}นั้น ล่วง มา เกือบ ๕ เดือน พระปลัดนาค ยืนฎีกา เต่า
เรื่อง ราว มา แต่^{นี้} แต่ ขอ ให้ วินิจนัย ฯ

๑๑ ได้ เรียก ล่า นวน ทั้งหลาย จาก กระทรวง ธรรมการ บ้าง จาก
เจ้าคณะ มณฑล บ้าง มา ตรวจดู จึง รั[้] ความ ตาม กถ่าว มา^{นี้} แต่
รู้ว่า เจ้าคณะ มณฑล หา ได้ ทำ ตาม เรา ลัง^{นี้} ไม่ ฯ

๑๒ เหน้ ควร จัด ระเบียบ แห่ง คดี^{นี้} ก่อน แล้ว จึง ค่อย วินิจนัย ฯ
ให้ แก่ ระเบียบ ดัง ต่อ ไป^{นี้} ะ

(๑) ให้ ยก เลิก ล่า นวน ใน อธิกรณ^{นี้} นี้ เสีย ให้ ถือ ว่า เป็น แต่
คำ ของ บุคคล อัน จะ พัง พัง เป็น พยาน ใน ชั้น ใต้ ล้วน ฯ

(๒) ให้ ตั้ง ต้น เรื่อง ว่า พระครู ดี หาราช ด้ มา จาร เจ้าคณะ
เมือง ออก ประกาศ ยก พระ ปลัด นาค จาก ลังวาล พระ ปลัด นาค ร้อง
ขอ ให้ ใต้ ล้วน แต่ วินิจนัย ฯ

(๓) ให้ เอา พระ ปลัด นาค เป็น โจทก์ พระครู ดี หาราช ด้ มา จาร
เจ้า คณะ เมือง เป็น จำเลย ฯ

(๔) ห้าม ไม่ ให้ คฤหัสถ์ เข้า เป็น ทนาย ความ ฯ

๑๓ ต่อ^{นี้} นี้ น่า จะ ให้ สอบ ถาม แต่ ให้ จำเลย ชี้แจง ถึง เหตุ ที่ ยก ขึ้น
ห้าม ลังวาล แต่ คำ ใต้ ล้วน ของ จำเลย ใน ฐาน เป็น เจ้าคณะ เมือง มี
อยู่ ให้ พัง เอา เป็น คำ เฉลย ของ จำเลย ที่ เดียว ฯ

๑๔ ใน ลำดับ^{นี้} นี้ ถึง คราว พิจารณา หา ความ ถูก ความ ผิด ต่อ ไป ฯ

๑๕, (๑) ข้อ ว่า รับ เงิน ฝาก ของ ราษฎร ๘๐๐ บาท เงิน หาย

นั้น โดยความลง เอาว่า พระปลัดนาค ยกยก เอาเงิน ที่ ฝากไว้ นั้นเอง ๆ
 คำ นาย ดี เบิก ว่า นาย บุก พี่ ชาย ของ นาย ดี ได้นำ เงิน ฝาก พระ
 ปลัด นาค ไว้ ๒๐๐๐ บาท แต่ จำ กาะ ที่ ฝาก ไม่ได้ นาย บุก ได้ เรียก
 คืน ไป บ้าง แล้ว ยัง เหลือ อยู่ ๘๐๐ บาท มี โจร ลัก เอา ไป พระปลัด
 นาค ได้ ไข ให้ แก่ นาย บุก ผู้ เจ้า ของ บ้าง แล้ว แต่ มี จำนวน เท่าไร
 นาย ดี ไม่ ทราบ ๆ ไม่ได้ ดึง นาย บุก เพราะ เขา ไม่ อยู่ ๆ นี้
 เปน คดี รับ ฝาก ทรัพย์ หาก ภิกษุ ผู้ รับ ฝาก ยก ยก เอา เสีย ก็
 ยัง ไม่ ต้อง ปาราชิก ก่อน จะ ปรับ ด้วย บท ฐานา จาณะ คือ ทำ
 ให้ เกิด โทษ จาก ที่ ไม่ ถูก ต้อง ปรับ ด้วย บท อุปนิธิ คือ รับ ของ ฝาก
 จึง จะ ถูก ต่อ เจ้า ของ ทอด ลี ทธิ แล ภิกษุ ก็ ถ้อ เอา หรือ เปน
 ความ กั้น เจ้า ของ แพ้ เสีย ลี ทธิ เช่น นี้ จึง ต้อง ปาราชิก ๆ ใน
 คดี นี้ พระ ปลัด นาค รับ ฝาก ทรัพย์ ไว้ กว่า จำนวน ที่ หาย เจ้า ของ
 มา ขอ กัก ได้ ไป แสดง ว่า พระ ปลัด นาค ตรง ใน เบื้อง ต้น แล เมื่อ ทรัพย์ หาย
 พระ ปลัด นาค ก็ ยอม รับ ไข แล ได้ ไข ไป บ้าง แล้ว แสดง ว่า พระ ปลัด นาค
 ตรง ใน เบื้อง ปลาย ๆ แต่ เรา ให้ สอบถาม พระ ปลัด นาค ใน ข้อ นี้ พระ
 ปลัด นาค ปฏิเสธ ว่า นาย บุก ไม่ได้ ฝาก ทรัพย์ ไว้ แล แก่ ว่า นาย บุก เปน
 ศิษย์ ของ ตน เมื่อ ครั้ง นาย บุก บวช เปน ภิกษุ บิดา ของ เขา ชาย ที่
 ดิน ได้ เปน เงิน ๒๐๐๐ บาท แล ให้ แก่ นาย บุก ๆ เก็บ รักษา ไว้ ที่ กุฏิ
 พระ ปลัด นาค ที่ เขา อยู่ ด้วย เขา บวช พรรษา เดียว ก็ ลัก ไป เงิน
 นั้น เขา ทำ อย่างไร พระ ปลัด นาค ไม่ ทราบ แล กล่าว ต่อ ไป ว่า

(ภายหลังแต่ นาย บุก ลัก แล้ว ราว ๒ ปี) มี โจร เจาะ นำ ต่าง กุฎี
 แล ลัก เงิน ของ พระ ปลัด นาค ไป ๒๐๐ บาท เศษ ฤกษ์ ตาม เณร ฐู่ ทั่ว
 กัน ๆ ถ้า เป็น ความ จริง เหตุ ไฉน พระ ปลัด นาค ไม่ เบิก ความ ใน
 เวลา เจ้า คณะ เมือง เจ้า คณะ มณฑล ใต้ ส่วน ถึง สอง เทียว ถ้า มี ฤกษ์
 ตาม เณร ฐู่ ว่า เงิน ของ พระ ปลัด นาค เอง หาย ต่าง หาก เหตุ ไฉน ไม่
 อ้าง เปน พยาน ๆ พระ ปลัด นาค ปฏิเสธ ด้วย ประ การ ทั้ง ปวง เช่น นี้
 ไม่ ควร พัง กลับ ล้อ ให้ เหน ความ ไม่ ตรง ใน ท่า มกลาง ของ พระ ปลัด นาค
 แต่ พิจารณา ไม่ ได้ ความ ถึง จึง วินิจนัย ว่า พระ ปลัด นาค รับ ฝาก เงิน
 ของ เขา ไว้ มี โจร ลัก เขา ไป ก็ ตาม เขา ไป ใช้ เเดียว เอง ก็ ตาม เปน
 ภักศ ไทย จำ จะ ต้อง ใช้ ให้ เขา เมื่อ ได้ ใช้ ครบ จำนวน แล้ว จึง พ้น ๆ

๓๖, (๒) ข้อ ว่า เปน ที่ สงสัย ใน เรื่อง บัง ลัก กุด พระ น้อย ทำให้
 เปน มาก นั้น จำ เดย ไม่ ได้ พิศุจน์ ให้ ยก เเดียว ๆ

๓๗, (๓) เปน ที่ สงสัย ใน เรื่อง นิมนต์ พระ สวด มนต์ เก็บ เขา ผล
 ประ โยชน์ นั้น ตาม เรื่อง พระ บรม ราช บรหาร นิมนต์ พระ ไป สวด
 มนต์ พระ ปลัด นาค นิมนต์ พระ ใหญ่ ๆ อาพาธ บอก แก่ พระ ปลัด นาค ขอให้
 พระ อิน ไป แทน เปน ตก ลง กัน พระ อิน ได้ รับ ไทย ธรรม ค่า บัจจย ๘ บาท
 พระ ปลัด นาค แบ่ง เขา ๕ บาท ว่า จะ เขา ไป ให้ พระ ใหญ่ ๆ ทาง ที่ จะ
 สงสัย ใน ข้อ นี้ ก็ ว่า พระ ปลัด นาค ดวง เขา เเดียว แต่ พระ อิน ผู้ ได้
 ผู้ เเดียว อยู่ เอง เบิก ความ ว่า พระ ปลัด นาค เขา ไป ให้ แก่ พระ ใหญ่ ๆ
 ไม่ ต้อง การ บอก ให้ แก่ พระ ปลัด นาค ๆ พระ ใหญ่ เปน ผู้ รับ นิมนต์

สมควรจะได้ส่วน พระปลัด นาค ขอแบ่งเอาไปให้ชอบ ๕ แต่เมื่อ
พระใหญ่ไม่เอา ชอบแต่จะคืนให้แก่พระอิน แม่เอาเดี่ยวเองเช่น
นั้น ก็ไม่ต้องโทษในฐานดวงเอาทรัพย์ เพราะถือเอาของที่พระ
ใหญ่ให้ เปนแต่หยุ่มหยม ใน ตาภ ๘๓ ที่ นาคี แต่ยังไม่ถึง
เปน เหตุ ยก จาก สังวาส ฯ

๑๘, (๕) ข้อว่า เปน ที่ สงสัย ว่า คิม สุรา แด กิน โภชนะ ใน เวลา
ค่านั้น พระ อธิการ ทั้ง วัด แจ่ง พยาน ใน ชั้น ใต้ ส่วน เบิก ความ
ใน คราว ที่ เจ้า คณะ เมือง ใต้ ส่วน แด ใน คราว ที่ เจ้า คณะ มณฑล ใต้
ส่วน ใจ ความ สง กั้น ว่า เข้า ไป หา พระ ปลัด นาค ใน กุฏิ เวลา
ค่ำ วัน หนึ่ง พบ พระอิน ที่ นั้น เหน ที่ นั้น รก ด้วย เป็ดอก หอม เป็ดอก
มม่วง ใต้ กั้น สุรา แต่ พด ความ แด กั้น เบิก คราว แรก ว่า เมื่อ
ศก ๑๒๕ เบิก คราว หลัง ว่า เมื่อ ศก ๑๒๖ เบิก คราว แรก ว่า พระ
ปลัด นาค นอน อยู่ เบิก คราว หลัง ไม่ ระบุ ชัด แต่ โดย ความ จะ พัง เข้า
ใจ ว่า หนึ่ง แด เบิก คราว หลัง ขยาย ข้อ ความ ให้ โกธ เปน จริง
เข้า อีก เช่น ว่า ใต้ เห็น ขวด ชนิด ที่ ใช้ กรอก สุรา อยู่ ใต้ เคียง แด
พระ ปลัด นาค มี กิริยา ผิด ปกติ หน้า แดง พุด พด่าม แต่ อย่างไร
ก็ ไม่ ยืนยัน ว่า ใต้ เห็น พระ ปลัด นาค กำลัง ดื่ม เอง แด ไม่ ใต้ ดู ว่า
มี อะไร ใน ขวด นั้น คำ ของ พระ อธิการ ทั้ง นี้ พัง เอา เปน จริง ไม่
ได้ ฯ พระอิน พยาน ใน ชั้น ใต้ ส่วน แด พยาน โจทก์ เบิก ใน คราว
แรก ว่า ของ เหล่า นั้น เด็ก ทำ รก ไว้ คน จึง กวาด พระอิน ไม่

เคยเห็น พระปลัด นาค ตีม สุรา เตย เบิก ใน คราว หลัง คง กล่าว ขึ้น
 ว่า ไม่เคยเห็น พระ ปลัด นาค เตย สุรา แต่ ก็น โภชนะ ใน กตาง
 คิน แต่ ถูก ทนาย พระ ปลัด นาค ถาม เบิก ว่า ตน เป็น ผู้ ปฏิบัติ
 พระ ปลัด นาค อยู่ ที่ รบียง นำ กุฎี ของ เธอ แต่ เป็น ผู้ รักษา
 พัดกุ ของ เธอ เอา ความ ซื่อ นี เป็น เครื่อง อ้าง แต่ ปฏิเสธ ว่า สุรา
 ไม่เคยมี ใน กุฎี เตย ถ้า มี ตน ต้อง รู้ ๆ คำ คั้น เบิก ถึง ของ
 ที่ เด็ก ทำ รก พอ สัมเหตุ เพราะ ใน กุฎี พระ เช่น พระ
 ปลัด นาค เด็ก อาจ เอา มะม่วง เข้า ไป กิน หรือ เอา หอม เข้า ไป
 กิน กับ อไร ที่ ว่า คิด กัน กะทง ก็ อาจ เป็น ได้ ถ้า พระ ปลัด นาค
 ตีม สุรา จริง พระ อิน ก็ ต้อง ตีม ด้วย แต่ ใน เวลา นี้ ยัง ไม่ ปรากฏ
 ว่า พระอิน ต้อง หา ด้วย เรื่อง นี้ คำ เบิก ของ พระอิน ครั้ง แรก ฟัง ได้
 แต่ คำ หลัง ถก ทนาย ความ บั่น เสีย แล้ว เป็น แก่ สำนวน กับ คำ พระ
 อธิการ ทั้ง ที่ เต็ม เข้า มา ฟัง ไม่ ได้ ๆ พระ ครู อ่อน วัด สี คิว เจ้า
 คณะ แหวง จันทก พยาน ใน ชั้น ใต้ ส่วน เบิก ความ ใน สอง คราว
 เจือ กัน ว่า พยาน ไป ใน การ ทอด กฐิน ที่ วัด พลับพลา ได้ เห็น พระ
 ปลัด นาค ว่า กล่าว ศิษย์ มี กิริยา ดุจ คน เมา แต่ ใน เวลา ว่า กล่าว ศิษย์
 พระ ปลัด นาค ได้ เคย ทำ เอะอะ เช่น นั้น เสมอ พยาน รับ ว่า ได้ ออก ความ
 นี้ แก่ เจ้า คณะ เมือง แต่ จะ เสพ เป็น กระจาย ยา หรือ แก่ ถึง เสพ พยาน
 ไม่ ทราบ แต่ ใน คราว หลัง พยาน เบิก ว่า จะ เสพ หรือไม่ พยาน ไม่
 ทราบ ใน วัน นั้น มี คน เสพ สุรา มาก ๆ ทั้ง สอง เรื่อง นี้ ยัง ฟัง

เอาเป็นจริงลงไปไม่ได้ว่า พระปลัดนาคเสด็จสุธา ฯ แต่ตามคำ
ของ พระครู อ่อน เจ้า คณะแขวง จันทิก น่าจะเห็นว่า พระในถิ่น
นั้น หรือ ในเมืองนั้น ไม่รังเกียจแต่การใช้สุธา เช่น กระจายยา
เมื่อเป็นเช่นนั้น การไต่ถือนั้นก็ไม่ประหัดทำอะไร เพราะมีทาง
แก้ตัว ฯ

๑๙. ข้อในประกาศมีเท่านั้น ครั้นจะวินิจฉัยเพียงเท่าข้อเหล่านี้
คงเกิดคดีเรื่องห้ามสังฆวาสเป็นครั้งที่สองอีก ไม่รู้จักจบ ให้ถือ
เอาข้อเพิ่มในชั้นไต่สวนของเจ้าคณะเมือง เป็นมูลห้ามสังฆวาส
ครั้งที่สองพิจารณาแล้ว วินิจฉัยเสียในคราวนี้ทีเดียว ฯ

๒๐. (๕) ข้อว่าบังเอิญค่าแรงทำเทียนพรรษาของนายบ่อม ๓
บาทนั้น มีเรื่องว่า จนถึงฤดูฝน ที่วัดกลาง เคยทำเทียนพรรษา
มาทุกปี ใช้ให้นายบ่อมทำ แต่ให้ค่าแรง ไม่ได้ว่าเป็นค่าจ้าง
ตามแต่จะให้ เมื่อศก ๑๒๘ นายบ่อมได้ทำเทียน เจ้าคณะ
เมืองมอบเงิน ๖ บาทแก่พระปลัดนาค เพื่อให้แก่นายบ่อม พระ
ปลัดนาคให้แต่ ๓ บาท จึงเกิดรังเกียจว่า พระปลัดนาคเอาเงิน
เหลืออีก ๓ บาทเสียเอง ฯ นายบ่อมผู้ทำเทียน พยานในชั้นไต่
สวน เบิกความในสองคราวเจือกันว่า การทำเทียนพรรษานั้น
ไม่ได้รับจ้าง เป็นแต่อำเภอเมืองเกณฑ์ให้ทำ เคยได้ค่าแรง
คราวละ ๓ บาทบ้าง ๕ บาทบ้าง ในศก ๑๒๘ ได้รับเงินจาก
พระปลัดนาค ๓ บาท ไม่ทราบว่าเป็นของใคร นายบ่อมเข้าใจ

ว่าค่าแรงที่ให้ในปีนั้น ๓ บาทเท่านั้นเอง ต่อมาเมื่อกรกฎาคม ค.ศ. ๑๒๘๘ พระปลัดนาคกลับขึ้นมาจากกรุงเทพฯ นำเงินมาให้อีก ๓ บาท ว่า เป็นค่าแรงทำเทียนเมื่อ ค.ศ. ๑๒๘๘ ในคำของนาย บ่อม ไม่ปรากฏว่าได้ถามถึงการให้ ในหนที่สอง ๆ เราได้ให้สอบถาม พระปลัดนาคว่า เหตุไฉนจึงไม่ให้ ในคราวเดียวกันทั้งหมด แบ่งให้ คราวละ ๓ บาท ๆ พระปลัดนาคแก้ว่าจำไม่ได้ แดกต่างต่อไปว่าการทำเทียน ไม่ได้กำหนดราคา พระปลัดนาครับเงินมาจาก เจ้าคณะเมืองบางคราว ๓๐ บาท บางคราว ๒๐ บาท ถ้าจ่าย การอื่น มากก็ให้นายบ่อมน้อย สุดแล้วพระปลัดนาคจะให้ ให้ ๓ บาท ก็มี ๒ บาท ก็มี ๔ บาท ก็มี บางคราวไม่ได้ให้เลยก็มี ให้ เท่าไร ก็เป็นเดียวกัน จะถือว่าคิดต่างเท่านั้นเท่านั้นอีกไม่ได้ ๆ พระปลัดนาคแก้ว่าจำไม่ได้ นั้น ไม่น่าเชื่อ ถ้าคำที่ว่าให้เท่าไร ก็ เป็นเดียวกันยังจำได้ ก็คงจะจำได้เหมือนกันว่า ไม่เคยให้ ชยัก ชย่อน แดจะ ปฏิเสธได้ทันที ถ้าจำไม่ได้จริง คำหลังก็ไม่ แน่เหมือนกัน ๆ คงฟังได้ตามคำนายบ่อมว่าค่าแรงทำเทียน ใน ค.ศ. ๑๒๘๘ นายบ่อมได้รับจากพระปลัดนาคใน ค.ศ. นั้น ๓ บาท ใน ค.ศ. ๑๒๘๘ อีก ๓ บาท รวมเป็น ๖ บาท ๆ เหตุไฉน พระปลัดนาคจึงให้ชยัก ชย่อน เป็นสองคราว ๆ สันนิษฐานเห็นว่า เพราะไม่ได้กำหนด ราคาเป็นค่าจ้าง จะให้เท่าไรก็ได้ พระปลัดนาคจึงแบ่งให้บ้าง ก็น่าจะเสียบ้าง ต่อเมื่อถูกประกาศ ยก จาก สัจวาถ ด้วยข้ออื่นใน

มิถุนายน ค.ศ. ๑๒๕๗ นั้นแล้ว กถวข้อนี้ จะเกิดขึ้น จึง คายเค็ช ที่ กิน
 ใว้ให้แก่นายบ๋อม เพื่อจะ กน ข้อนี้ ไม่ให้เกิดขึ้น ๗ จริงอยู่
 พระปลัดนาค เป็นผู้รับใช้ของเจ้าคณะเมือง แล การทำ เทียนก็ไม่
 ได้ว่า ราคา ตามแต่จะให้ เปนน่า ที่ ของ พระปลัดนาค จะไม่จ่าย
 แก่นายบ๋อม มากเกินพอดี เมื่อ เปน เช่นนี้ ตัดไว้ได้เท่าไร ควร
 จะคืนแก่เจ้าคณะเมือง ถ้าไม่กินเค็ชแล้ว คงไม่ทำอย่างนี้เลย ๗
 เช่นนี้ มีโทษ สวานไร ๗ เพราะ พระปลัดนาค เป็นผู้รับมอบ มุดค่า มา
 จากเจ้าคณะเมือง ยังจะต้อง ดำรง คือ รับผิดรับชอบ เพราะ
 ทวิพย์ นั้น เทียบด้วยของฝากไว้ ในมือ ดังกล่าวแล้วข้างต้น ใน
 ข้อ ๑๕ (๑) เรื่องรับฝากทวิพย์ มีโทษไม่ถึงอาหาร เปนแต่
 ภัณฑไทย แต่ได้ให้แก่นายบ๋อมแล้วครบจำนวน ก็ เปน พัน จาก
 ภัณฑไทย ๗

๒๓, (๒) ข้อว่า ปลดอมเข้าไปรับไทยธรรม ในการผูกดีมา
 วัดสี่สูกนั้น เรื่องว่า มีการผูกดีมาที่วัดนั้น หาได้มีใคร
 นิมนต์ พระปลัดนาคไม่ เธอไปเอง แลรับเอาไทยธรรมด้วยส่วน
 หนึ่ง ๗ พระครูพุทธวิทย์ของแยง เจ้าคณะแขวงเมืองฝ่ายตวันออก
 พยานในชั้นใต้สวน เบิกความในสองคราวเจือกกันว่า พระอธิการ
 กถน วัดสี่สูก ขอให้เธอช่วยนิมนต์ พระสรูป เธอ นิมนต์รูปอื่น หา
 ได้ นิมนต์ พระปลัดนาคไม่ แต่ได้เห็น พระปลัดนาคไปที่นั่น พระ
 อธิการ กถน สอบถามเธอ ๗ บอกว่า นิมนต์มาสรูปเท่านั้น พระ

อธิการ กถัน ว่า พระ เกิน ๘ รูป แต่ ไปถามเจ้าภาพ ว่าใคร นิมนต์
 เจ้าภาพ ก็ ไม่รู้ เหมือนกัน พระ ในจำนวน หมด ด้วยกัน ประมาณ ๕๐
 รูป พระ ปลัด นาค จะ ได้ เข้า สวด มนต์ ด้วย หรือ ไม่ หา ทราบ ไม่ เปน
 แต่ พระ อธิการ กถัน บอก ว่า เขา ได้ ถวาย ไตร แก่ พระ ปลัด นาค ด้วย
 เธอ ว่า สดแล้ว แต่ เจ้าภาพ ๑ ในคำ ของ พยาน รูป นี้ มี แยัง กัน อยู่
 คำ หนึ่ง ใน คำ แรก กล่าว ว่า ตน เปน เจ้าภาพ ใน คำ หลัง ว่า มี
 เจ้าภาพ ต่าง หาก ที่ ตน ไม่รู้ ๑ ได้ ให้ สอบถาม พระ ปลัด นาค ๑ แก่
 ว่า ใน การ ผูก สี่ มา นั้น พระ ครุดี หราช สมา จาร มณี เจ้า คณะ เมือง
 ให้ เธอ ไป พระ สังฆ ใน วัด กตาง ไป ใน การ นี้ ๑๓ รูป พระ อธิการ
 กถัน เปน เจ้าภาพ นาย เขียว เปน ผู้ ถวาย ไตร เธอ ได้ รับ จาก
 เขา ๑ ไตร ๑ ได้ ความ ว่า ผู้ นิมนต์ พระ ไม่ ใช้ คน เดียว หรือ พวก
 เดียว คน โนน บ้าง คน นี้ บ้าง นิมนต์ ส่วน พระ ปลัด นาค นั้น ไม่มี ใคร
 รับ ว่า นิมนต์ ถ้า เจ้า คณะ เมือง ให้ เธอ ไป จริง ความ เรื่อง นี้ ก็ คง ไม่
 เกิด ลง ความ ว่า เธอ ไป เอง ๑ พวก ผู้ นิมนต์ รู้ ใน ต้น แล้ว ว่า
 พระ เกิน สอบ ส่วน กัน เข้า ก็ คง รู้ ได้ ว่า รูป ไหน เกิน ใคร
 ครวญ ตาม คำ เบิก ของ พระ ครุ พุด ก็ น่า จะ รู้ ว่า พระ ปลัด นาค
 นั้น เอง เปน ผู้ เกิน แต่ เกรงใจ ไม่ ได้ เเดียวเอง ทั้ง เจ้าภาพ ก็
 ได้ รู้ เหมือนกัน แต่ ปลดงใจ ถวาย ไตร เธอ เอง ข้อ นี้ ไม่ เปน
 ออาหาร ไม่ เปน ภณฑไทย ใน วินีต วัตถุ แห่ง อทินนาทาน สิกขาบท คัด
 สิ้น คภิกที่ ภิกษุ พุด เท็จ ถวง เขา รับเอา ของ ที่ เขา เชื้อ แล้ว ให้ เปน แต่ เพียง

ปาจิตตिय เพราะ พุด^๕เท็จ หา ปรັบ^๕เปน อทินนาทาน ไม่ เข้าใจว่า
เพราะ เจ้า ของ เขา ให้เอง ๗ ใน คดี^๕นี้ ไม่ถึง อย่าง นั้น เบน แต่ พระ
ปลัด นาค หน้า คำน เข้า ไป ปรັบ จะ ปรັบ ว่า เบน มิ จณา ชีพ^๕ ใ^๕อยู่ ๗

๒๒ ความประพฤติ ของ พระ ปลัด นาค ใน ข้อ ๒๐, (๕) แต่ ข้อ ๒๑,
(๖)^๕นี้ แม้ ไม่ปรากฏว่า เบน อหหาร แต่ เบน อาชีวิบัติ ความ เดีย แห่ง
การ เดียง ชีพ เบน องค์ ประการ ๑ อัน จะ ยก ขึ้น เบน เหตุ ห้าม อ^๕โบสถ
แก้ ภิ กษ^๕ ตั้ง มี พระ พุทธา นุญาต ไว้ ใน ปาติโมกขฐูปนชั้นชกะ คัมภีร์
จุลวรรค แม้ ถึง ความ ประพฤติ ใน ข้อ ๑๗, (๓) ก็ เบน ตาม ทาง น^๕
เอง ๗ นอกจาก นี้ ยัง ได้ พบ ว่า พระ ปลัด นาค ได้ แก่ คดี^๕นี้ โดย ชุ^๕น ๆ
ตั้ง แต่ ต้น จน ปลาย หา มี สมน สันญา ไม่ ๗ พระ ครู ดี หราช ส^๕มา
จาร ม^๕นี้ เจ้า คณะ เมือง ประการ ยก พระ ปลัด นาค เดีย จาก ลัง วาด นั้น
แม้ บาง ข้อ ไม่ พอ แต่ บาง ข้อ มี ม^๕ล ชอบ แก่ พระ วินัย บัณญ^๕ติ
แล้ว เรา สั่ง ให้ คง เบน ไป ตาม นั้น แต่ ให้ ยก ฎีกา ของ พระ
ปลัด นาค เดีย ๗

พระมหาสมณศาสดน ถึงเจ้าคณะ

มณฑลนครศรีธรรมราช

ปรารภ ราษฎร

(สำเนา)

ที่ ๑๘/๓๘

ท่าหนัก จันทร วัดบวรนิเวศวิหาร

วันที่ ๒๓ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๕๖

พระธรรมโกษาจารย์ เจ้าคณะ มณฑลนครศรีธรรมราช .

ด้วย ได้รับ หนังสือ นำที่ ๒/๓๕ กับที่ ๓/๓๘ จำนวน คก หลัง กับ

ราษฎร จัดการ แด่ บานชี วัด กับ พระสงฆ์ สามเณร ศิษย์ วัด ในมณฑล

นครศรีธรรมราช แด่ มณฑล ปทานี้ ที่ ส่ง มา ทาง พระมหานายก นั้น

แล้ว . ใน ราษฎร มีข้อ ปรารภถึง ดังต่อไปนี้ เรื่อง ที่มี ใน

ราษฎร ประชุม เจ้า คณะ มณฑล คก หลัง จง ดูอธิบาย ใน ราษฎร

นั้น การ ทำ บานชี วัด แด่ พระสงฆ์ เป็น ต้น อยู่ใน ลำดับ เป็น

เรื่องที่ ๒ การ ทำ วิคชาบูชา เรื่องที่ ๑๗ การ ถัดมนต์ เรื่องที่ ๕

กับที่ ๑๔ การ เวียน ภาษา มคธ เรื่องที่ ๑ . นอกจากนั้น

๑ พวก ชีที่ เข้า ไป อาศัย จำศีล ใน วัด แด่ เห็น ว่า ต้องการ

อยาก จะ เป็น พระ บ้าง แต่ ไม่ เข้าใจ ว่า เหตุไฉน พระ จึง ยอม

ให้ เข้า ไป แสก แสง อยู่ใน วัด . เมื่อ คราว ไป หัวเมือง ชาย ทเดศวัน

ตก เมื่อ คัก หลัง เหน พวก ชีแม่ไปแทบ ทั่ว ทุกเมือง แต่ได้ ความ
 รู้ว่า พระพอใจ ให้อยู่ นั้น เพราะ ได้ อาศัย กำลิ่ง ทำอาหาร ถวาย
 บ้าง ตายหญ้า หรือ ถวดบ้าง ได้ ใช้เปล่า ใน เวลา พระไม่ ค่อย มีติด
 วัต แต่ เด็ก ถูก เรียก เข้า รับ ราชการ พระได้ อาศัย พวก ชี เป็น กำลิ่ง
 มาก เหน จำ เปน อยู่ แต่ ควร จะ จัด อย่า ให้ ประปน กัน ให้ อยู่
 ใน ต่าง บริเวณ กัน แต่ ยัง ไม่ ควร จะ เลิก ถอน เสีย ที่ เดียว เมื่อ
 ถึง เวลา ควร มี กำหนด ว่า หญิง มี อายุ เท่าไร แล้ว จึง ให้ อยู่
 ได้ แต่ ต้อง มี ธรรม สำหรับ ประพฤติ ให้ สมควร แก่ คน จำ คัด ๆ ที่ เมือง
 เพชรบุรี ถึง มี คฤหบดี บาง คน สร้าง สำนัก ชี ขึ้น ใน ที่ ใกล้ อาราม
 อย่าง สำนัก นาง ภิกษุณี ทำ พิณัยกรรม ยก ทรัพย์ สมบัติ บาง จำนวน ไว้
 เปน ทุน นอน เพื่อ ได้ ผล เปน ค่า เลี้ยง พวก ชี ๆ

๒ พระมหาทอง เมือง ยี่หริ่ง ถ้า ครอง การ ไว้ อยู่ จะ ให้ มี
 ฐานันดร ก็ ได้ ถ้า จะ ยก พระครู พิณิจ สมนภากร เจ้า คณะ เมือง เปน
 กิตติมศักดิ์ ได้ ให้ พระมหาทอง เปน เจ้า คณะ เมือง ก็ ได้ แต่ ถ้า
 หัวใจ ปก ครอง อยู่ ที่ พระครู พิณิจ สมนภากร มี คน นับ ถือ มาก
 ตั้ง อไร มี ผู้ เชื่อ ผู้ ทำ ตาม เช่น นั้น ควร เอา ไว้ เปน คัว เชิด ให้ พระมหา
 ทอง เปน แต่ พระครู เจ้า คณะ รอง จง คิด ดู ให้ รอบคอบ ก่อน แล้ว
 มี บอก ขอ เข้า มา แผนก หนึ่ง ใน เวลา นี้ ยัง จะ ไม่ ตั้ง ก่อน ๆ

๓ ข้อ ที่ ว่า พระ ใน มณฑล ปทานี้ ยัง เชื่อ ถือ อไร รุ่ง มง่าม
 ตาม ลัทธิ อาจารย์ เดิม นั้น ซึ่ง ก่ คน เกิด มี ทั้ง ดี ทั้ง เสีย ข้าง ดี คือ

มีความเคารพในผู้หลักผู้ใหญ่ของคนนั้นคง อาจรักษาวงศ์ยืดยาว ข้างเดียวคือ ดำเนินไม่ทันสมัย วงศ์ย่อมเสื่อมลงได้ เหมือนกัน. ซึ่งแจ่งแก่คนไม่มีความรู้ ยากที่จะเข้าใจ ทางดีที่จะทำให้รู้ดีนั้น คือ ชักนำให้ได้เห็น โลกว่าเป็นอย่างไร จนรู้ดีถึงความบกพร่องของคนชั้นเอง ว่าไม่ทันเขา จึงจะได้ชวนชวน ที่มณฑลพายัพยากกว่านี้มาก เขาคิดจัดในทางนี้ สำเร็จ เดียวนี้ พระสงฆ์ในมณฑลพายัพดีชั้นมาก เติรตามทันมณฑลอื่น ใน การเล่าเรียนพระธรรมวินัย เกือบจะเติรนำมณฑลอื่น เว้นแต่กรุงเทพ ฯ

๕ ข้อที่ว่า ชาวบ้านไม่รู้จักถือศีล ฟังธรรม แต่ฟังอุปนิสัยน กถา พอเข้าใจได้นั้น ควรจะใช้อุปนิสัยน กถาเป็นทางชักนำ ฯ

ฉันสิ่งร้าย การประชุมเจ้าคณะมณฑล คักหลังไป พร้อมทั้งสำเนาใบตั้งอุปชฌายะที่ให้ไซ้ไป พดาง ข้อใดที่ควรจะได้จัดตามนั้น ข้อใดขัดข้อง จึงมีบอกเข้ามาหารือ ฯ

• รายงานของเจ้าคณะมณฑล ไม่จำเป็นจะต้องบอกบาญชีวัด แด่พระสงฆ์ บาญชีโรงเรียนแก่นักเรียน เพราะอาจเรียกให้ทำสิ่ง ได้ การเช่นนี้สำหรับคราวแรกที่เป็นเวลาออกสำรวจ จำต้องมีอยู่เอง เมื่อการตั้งระเบียบแล้ว ควรเลิก ฯ นำที่เจ้าคณะมณฑลจะพึงทำนั้นคือ เทียวตรวจตราดูวัดดูตำบลที่ยังไม่เคยไป สอดส่องดูทางเป็นไปของวัดนั้น เพื่อรู้จักพระดี พระเลว แด่เพื่อผูกไมตรี

กับ คฤหัสถ์ แด่ บรรพชนใน ตำบล จน ถึงได้ ประกาศ กรรม ของ พระ
 ศาสตร์ดา ตรวจตรา ลุข ทุกข์ ของ พวก พระ สงฆ์ ช่วย ปลด เบ็ดของ หรือ แก่
 ไช ความ ชัด ช้อง แด่ ดำริหา ทาง บำรุง ให้ เจริญ นี้ แด่ คั้ง การ เจ้า
 คณะ มณฑล ไป เอง เมื่อ ได้ พบ เหน อย่างไร อไร ได้ ทำ อย่างไร
 อไร ยัง คิด ชัด เรียง ลง ใน รายงาน คั้ง นี้ จึง จะ เปน ประโยชน์ แก่
 การ คณะ ฯ

(ตง พระ นาม) กรม-วิจิตรญาณวโรภต

พระมหาสมณศาสน์ ถึงเจ้าคณะ

มณฑล นครราชสีมา

ปรารภ รายงาน

(สำเนา) รับ วันที่ ๑๕ พฤษภาคม ค.ศ. ๒๕๕๖

ที่ ๓๗/๘๗

ตำแหน่งจันทร วัดบวรนิเวศวิหาร

วันที่ ๑๕ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๕๖

พระธรรมวิহারิเถร เจ้าคณะมณฑล นครราชสีมา ฯ

ฉันได้ อ่าน รายงาน ตรวจ การ คณะมณฑล นครราชสีมา แล้ว มี ข้อ
 ปรารภ ถึง คั้ง ต่อไป นี้ ะ

๑ วิธี คั้ง การสอน ที่ เรียกว่า คั้ง โรงเรียน ใน ฝ่ายพระ ฉันได้ ตอง

ทำมาในมหามกุฏราชวิทยาลัย ไม่ได้ผลดีเลย พระที่เลือกเข้าไป
ไปเปนครู ไม่ได้มีใจอยู่ในการสอน เปนแต่ทำไปตามหน้าที่
ที่ เพราะไม่ได้ถือว่าคุณเรียนเปนลูกศิษย์ของตน ฝ่ายผู้เรียน
เล่า ก็ไม่ได้ถือผู้สอนว่าเปนอาจารย์เหมือนกัน เปนแต่ทำตาม
หน้าที่เท่านั้น ถ้าผู้สอนเป็นคนเฉื่อยช้า ถึงคุณผู้เรียนไม่คิด
นึกคิดแก้ไขหาทางเติม ทั้งการสอนบาป ทั้งการสอนธรรมวินัย
ให้เปนการของบุคคล คือฉันมีศิษย์ เปนธุระของฉันในที่จะ
จะสอนศิษย์ เช่นนี้ฉันย่อมมีใจอยู่ในการสอน เพราะถือว่าคุณ
ธุระของตนเอง แต่ถือว่าคุณเรียนก็เป็นศิษย์ของตนด้วย ฝ่าย
ผู้เรียนนับถือฉันว่าเปนอาจารย์ เรียนด้วยตั้งใจด้วยเคารพ ต้อง
การจะให้ถูกใจฉัน เมื่อปลุกการเล่าเรียนลงเปนพื้นแล้ว พระ
เก่าก็ช่วยแนะนำพระใหม่ได้ ไม่ลำบากแก่ฉันผู้เปนอาจารย์เท่าไร
นัก หากจะมีพระศิษย์ผู้จะสอนกันก็ได้ ก็จัดให้เปนการของ
บุคคลอีก การเล่าเรียนในวัดนี้ ติดต่อกันมาได้โดยทางนี้ แม้
ในวัดที่ว่ามิมีโรงเรียนตั้งอยู่ได้ ตามที่ได้อธิบาย ก็ขยายออกจาก
การของบุคคลนั่นเอง ๑ การตั้งโรงเรียนสอนพระวินัยที่เธอจัดใน
มณฑล นคร ราชดีมา ถ้าตั้งติดไปได้ก็เป็นการดี ถ้าตั้งไม่คิด
ควรคิดจัดเปนการของบุคคลตั้งกล่าวแล้ว คือแนะนำพระที่เปน
อุปฐมาเยอาจารย์ของเขา มีแก่ใจสอนศิษย์ของตน ช่วยหาแบบแผน
ให้ ถ้าชราเกินไป ก็จัดให้ศิษย์ผู้ใหญ่ของพระนั้นช่วยอาจารย์

ลอนพวกศิษย์ด้วยกัน ถ้าจะ เบนไปไม่ได้ ควรหาพระใน กรุงเทพ ๑
 ที่ ได้ ได้ องค์ ของ นัก ธรรม ดำมัญญ แล้วไป อยู่ จำ พรรษา ที่ นั้น ช่วย
 แนะนำ ปลุก ความ รั ชน ใน วัด หนึ่ง เบน ต้น ว่า วัด เจ้าคณฺะ เมือง หรือ
 วัด เจ้าคณฺะ แขวง พอ เข้าใจ แล้ว ถอน กลับ มา ได้ ออก ไป ชิว คราว
 เช่น นี้ เหน ว่า พอ จะ หา ตัว ได้ การ อุดหนุน พระ ผู้ จะ ไป เช่น ให้
 นิตย ภักตร์ แด่ คำ พาหนะ จัด ให้ เบน ของ หลวง ได้ ๑ ข้อ นี้ กล่าว มา
 เพื่อ เบน ทาง ดำริห ๑

๒ เชอวาง ตน ให้ โกด กับ ผู้ น้อย จน ถึง บาง รูป ได้ ตาม ถึง ข้อ
 ปฏิบัติ ได้ บ้าง เบน ความ ดี นี้ แต่ ต้อง รั จัก เติร ล้าย กตาง
 อย่า ทำ ยศ จน ถึง ให้ ห้าง เเห็น อย่า เบน กัน เอง เกิน ไป จน ถึง ไม่
 เกรง กลัว ๑ พระ ผู้ ได้ ตาม นั้น แด เบน ผู้ ไม่ ธรรม ควร ได้ รับ ทำนุ
 บำรุง ให้ เจริญ ใน พระ ค้ำดนา พระ เช่น นี้ แด ควร ได้ รับ ยก ย่อง ใน
 ตำแหน่ง นั้น ๆ ๑

๓ การ เจริญ ธรรม มี ประโยชน์ มาก คน โดย มาก พัง เทตน์
 ไม่ เข้าใจ เมื่อ พุด กัน ไป ยก ธรรม ชน กล่าว อาจ เข้าใจ เบน ความ
 ลอน ชนิด หนึ่ง เหมอน กัน เรียก ตาม คำ บาฬี ว่า อุปนิสินน กถา
 แปล ว่า พุด แก่ คน ผู้ นิ่ง โกด ๑ เชอเอาใจ ได้ ใน ข้อ นี้ ดี แล ๑

๔ เชอได้ รับ กับ บิษณฺ์ ทัชช ฐา ธรรม เทคณา มอบ ไว้ ปฏิสังขรณฺ์
 วัด ที่ นั้น ทำ ถุก ทาง แล ๑ อัน ผู้ ใหญ่ ไม่ ควร แล่ ดง ตน ให้ ผู้ น้อย
 เหน ว่า ตก อยู่ ใน ความ อยาก ได้ ๑

๕ ทำผิดไปแจกนั้นดีแล้ว การผูกไมตรีในส่วนตัวเป็นสำคัญ
 เมื่อมีชนแล้ว การเป็นหน้าที่ย่อมสำเร็จโดยสะดวก ถ้าจะเกิน
 กำลังนั้นช่วยบ้างก็ได้ ฯ พระครูแขวงตาออกหลายรูปนักไม่ดี
 ถึงจะไม่ได้การได้งารหน่อย ก็ไม่พอเป็นอะไร การปก
 ครองควรจะให้เข้ารูปอย่างอาจารย์ ปกครองศิษย์ รูปใด
 เป็นอาจารย์อยู่ในท้องถิ่นควรยกรูปนั้นเป็นเจ้าคณะ ทำอะไรไม่
 ได้ก็เอาไว้เป็นตัวเซ็ด หาผู้อื่นช่วยดีกว่า ได้บ้างเสียบ้างก็
 ช่างเถิด อย่ามุ่งเอาแต่การงารอย่างเดียว ข้อที่โรคร้าย คือ
 ปลดปล่อยให้ออกจากตำแหน่ง หรือเมื่อไม่รับแล้วยอมตาม แต่ยัง
 คงให้เป็นอุปชฌายะอาจารย์ของเขาอยู่ ถ้าตำแหน่งปกครองแยก
 จากผู้เป็นอุปชฌายะอาจารย์เป็นอันดีไม่ควร ควรคิดให้รวมอยู่
 ในรูปเดียวกัน ฯ

๖ เมื่อกล่าวเป็นพันทั่วไป การที่ได้เจตนั้นใช้ได้ ฯ

(ลงพระนาม) กรม-วิชิรญาณวโรรส

รายงานการประชุมเจ้าคณะมณฑลใน ค.ศ. ๒๔๕๖

วันที่ ๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๖

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาวชิรญาณวโรรส พระมหา

สมเด็จพระสังฆราช ประทับใน ชุมชุม เจ้าคณะ มณฑล นครราชสีมา
 วัดบวรนิเวศวิหาร มีจำนวน ๑๓ รูป คือ

กรมหมื่นชินวรวิวัฒน์ เจ้าคณะใหญ่หนกลาง ผู้บัญชาการ

คณะมณฑล กรุงเทพฯ ฯ

พระพิมลธรรม เจ้าคณะ รองหนเหนือ ผู้บัญชาการคณะ

มณฑล นครสวรรค์

พระธรรมวโรดม เจ้าคณะรองหนใต้ ผู้บัญชาการ คณะ

มณฑลราชบุรี

พระพรหมมุนี เจ้าคณะรองหนกลาง ผู้บัญชาการ คณะ

มณฑลนครชัยศรี

พระธรรมเจดีย์ เจ้าคณะมณฑล พิษณุโลก

พระเทพเวที เจ้าคณะมณฑลอุดร

พระเทพสุธี เจ้าคณะมณฑล จันทบุรี

พระศรีสมโพธิ เจ้าคณะมณฑลชุมพร

พระธรรมวิหาริเถร เจ้าคณะมณฑลนครราชสีมา

พระทักษิณคณิศร เจ้าคณะ มณฑล ปาฐนบุรี

พระสุวรรณวิมตคีต รองเจ้าคณะ มณฑล กรุงเทพฯ เบ็ดประชุม

เวลา บ่าย ๕ โมง ตรง ๆ มีพระดำรัสว่า ได้ทรงรับรายงาน ของ
 เจ้าคณะ มณฑล ที่ควร ชมก็มี ที่ควร ตักก็มี ที่ควร ประทาน กระแด้
 รับสั่งก็มี ได้ทรงตอบไปเฉพาะแล้ว สมควร จะ ยก ข้อ เหล่า นั้น

ชนมากถ้าวในทีประชุม เพื่อ นัดหมายให้รู้ทั่วกัน ๆ ได้ทรง ยก
ข้อเหล่านี้ขึ้น ปรีกษาในทีประชุม เมื่อ ตก ลง กัน แล้ว ได้ ประทาน
พระดำรัสไว้ ดังต่อไปนี้ ะ

๑ ให้ จด ทเบียน ชื่อ วัด ๆ

ชื่อวัด ราษฎร เย็นเยื่อ ฟังไม่ไต่ก็มี เช่น วัดสุวรรณอนุบาลิการาม
ที่ ยด ยาว ก็มี เช่น วัด อัสตร คูหาคงคาถอมมาราม ผู้ตั้งไม่รู้จัก
สูง ต่ำ ก็มี เช่น วัด มงกุฎเกศรัศมิ์ ที่ ชำ กั้น มาก ก็มี เช่น
วัด ราษฎร ศรัทธาธรรม ชื่อวัด ของ เก้า เรียก ตาม ชื่อ ตำบล เช่น วัด
บางพลัก วัดบางอ้อ ดังนี้คืออยู่ แต่เจ้าของเห็นเดวไป ชอบชื่อ
ผูกใหม่ คนพูดก็ไม่รู้จักจะคิด อันชื่อควรจะให้จำง่ายเรียกง่ายไม่
สูงเกินกว่าวัด มีทางจะจัดให้เข้ารเบียนได้อยู่ ด้วยให้จดทเบียน
ไม่ปล่อยให้ตั้งตามชอบใจ เมื่อนำมาจดทเบียน ถ้าเห็นไม่เข้า
รเบียน จะได้คัดค้าน ถ้าใช่ได้ จะได้อนุมัติ ชื่อที่จดทเบียนแล้ว
ห้ามไม่ให้แก้ตามชอบใจ จะแก้ต้องขอจดทเบียนใหม่ ๆ นี้ให้
เป็นหน้าที่ของเจ้า คณะ มณฑล จะ ดูแล ตรวจตรา ชื่อ วัดใน มณฑลให้
เข้ารเบียน ๆ

๒ ห้าม กุหน มาทำวัด ๆ

เรื่อง นี้ เกิดขึ้นใน ค.ศ นี้เอง มี พระ อธิการ เจ้า วัด บาง รูป กุหน
ของ ผู้มี ชื่อ เปน เงิน จำนวน หนึ่ง ว่า จะ เอา มา ปฏิสังขรณ์ วัด

อัน ขำรุด ทรุด โทรม ยอมให้ผู้มีชื่อ นั้น เก็บ ผลไม้ ใน ส่วน ของ วัด
 ใช้ นั้น ไป กว่าจะ หมด อีก เลียง หนึ่ง ว่า ให้ผู้มีชื่อ นั้น เข้า ที่ ส่วน
 ของ วัด หาดาย บี้ เรียก ค่าเช่า ถ่วง นำ ทั้งหมด โดย ความ กัก ใจ นั้น
 เอง ๆ เจ้า คณะ เมือง คัดสิน ให้ เป็น หนึ่ง ส่วน ทั่ว พระ อธิการ ผู้ นั้น
 ร้อง ฎีกา แต่ ภาย หลัง ขอ ถอน เสีย ไม่ได้ พิจารณา ว่า ได้ เอา
 มา ทำ วัด จริง หรือ ไม่ ๆ เรื่อง นี้ เป็น เหตุ ดำริ หึง การณ ข้าง นำ ๆ
 ทรมณ์ ที่ กู มา ปฏิสังขรณ์ วัด นั้น มี แต่ จะ ขาด เนื้อ ไป ทุก ที่ เช่น
 วัด ที่ กล่าว มา แล้ว ข้าง ต้น กู หนึ่ง เขา มา ปฏิสังขรณ์ ราคา เพียง
 ๕๖๐ บาท ให้ เขา เก็บ ส่วน ใช้ กว่า จะ หมด หนึ่ง ถึง ๗ ปี ใน ราว นี้
 วัด นั้น ขำรุด ลง อีก มี ต้อง กู หนึ่ง ซ้ำ อีก หรือ หนึ่ง มี แต่ จะ พอก
 มาก หนึ่ง ทุก ที่ ไม่ ใช้ ทาง ที่ จะ ทำ ๆ อัน การ ปฏิสังขรณ์ วัด ควร
 ใช้ ทุน ที่ มี ผู้ บริจาค เป็น เอก หนึ่ง หรือ เรี่ย ราย กัน ๆ การ กู หนึ่ง
 ใช้ ได้ อยู่ ทาง เดียว คือ มี ที่ ดิน เป็น ทำ เถ แต่ ไม่มี ทรมณ์ จะ ทำ
 คัก หรือ โรง ให้ คน เข้า เช่น นี้ กู หนึ่ง มา ทำ ได้ เก็บ ผล ประโยชน์ ได้
 ใช้ ดอก เบี้ย แล้ว ผ่อน ใช้ ต้น ทุน กว่า จะ หมด แต่ ต้อง ดำริ โดย
 รอบ คอบ ไม่ เสีย เบียด เจ้า ของ ทรมณ์ ใน บัด นี้ มี คำน สัมบัติ อยู่
 คือ ของ มหา มกุฏ ราช วิทยา วิทยาลัย บ้าง ของ วัด นั้น ๆ บ้าง ไม่ ควร จะ
 กู หนึ่ง ของ บุคคล มา ทำ ๆ แม้ จะ กู หนึ่ง มา ใช้ ใน ทาง นี้ จะ ทำ ตาม อำเภ
 ใจ ไม่ได้ ต้อง ได้ อนุมัติ ของ เจ้า คณะ แด กระจ่าง ธรรมการ ก่อน ๆ

๓ ห้าม บ่อ อบายมุขไม่ให้ ตั้ง ใน ที่ ธรณีสงฆ์ ฯ

มรรคทายก หรือ ไวยาวัจกร ของ บางวัด เห็นแต่จะได้ ผลประโยชน์
ยอมให้ เขาเช่า ที่ ธรณีสงฆ์ ตั้ง ร้าน สุธา โรง สุมณีน บางแห่งก็
ว่าให้ หมิง แพศยาเช่า อยู่ ฯ พระ พุทธ คำนวณ ย่อม สอน ให้ คน
เว้น จาก อบาย มุข คือ เหตุ ฉิบ หาย อบาย มุข เหล่า นี้ มา ตั้ง ใน
ที่ ธรณีสงฆ์ หา สัมควร ไม่ ไม่ควร จะ เห็น แก่ ผล เล็ก น้อย ห้าม
ไม่ให้ มรรคทายก หรือ ไวยาวัจกร วัด ยอม ให้ เขาเช่า ที่ ธรณีสงฆ์ ตั้ง ร้าน
สุธา โรง สุมณีน ที่ เล่นการ พนัน เบ็ด เผย ร้าน เต็ม ยืน เขียน หอย
แต่ โรง หมิง แพศยา หมิง เช่น นั้น แม้ เฉพาะ คน ก็อย่า ยอม
ให้เช่า อยู่ บ่อ อบาย มุข ที่ ตั้ง มาก่อน แล้ว ให้ บอก เล็ก เล็ก อย่า
ให้เช่า ต่อไป เว้นไว้แต่ ราย ที่มี สัญญา อัน จะต้อง รอ ให้ ครบ กำหนด
สัญญา ก่อน แต่นั้น จึง ให้ เล็ก ฯ

๔ ที่ ธรณีสงฆ์ ควร เสีย ค่าอากร ฯ

วัด โดย มาก มัก ไม่อยาก จะ เสีย ค่าอากร ราย นี้ เมื่อ เป็น
เช่น นี้ มี ผู้ ถวาย ที่ แก่ วัด เท่าใด ค่าอากร ของ แผ่นดิน ก็ ขาด ตก
เท่านั้น ถ้า เป็น แต่ เล็ก น้อย ก็ ไม่ เป็น อะไร ถ้า ที่ วัด มี มาก ค่าอากร
ก็ ขาด มาก เป็น ทาง ได้ ข้าง หนึ่ง เสีย ข้าง หนึ่ง ไม่ สม่่า เสมอ ถ้า ได้
เสีย ค่าอากร เหมือน ที่ เอกชน ผล ของ แผ่นดิน ย่อม ไม่ ขาด วัด อาจ
มี ที่ ได้ มาก โดย ไม่ เป็น ที่ รังเกียจ ของ แผ่นดิน เพราะ เหตุ นั้น

ถ้ารัฐบาลจะเก็บอากรจากที่ธรณีสงฆ์ เช่น ค่าเช่า ค่าอากร ส่วน
ค่าภาษีโรงเรือน แต่อื่น ๆ ไม่ควร จะ เกยง งอน ควร จะ ยอม โดย
ดี ๆ ถ้าที่ ไม่มีผล ประโยชน์ ควร มอบให้กรรมการผู้จัด
ค่าสนับมัต รับผิดชอบ ให้มีผล ๆ ที่ ไม่ควร จะ เสียค่าอากร นั้น คือ
ที่ วิสุงคาม ลีมา ที่ ตั้ง อาราม ที่ นับ ว่า เป็น วัดแท้ แต่ ที่ กัดปลา
อัน ส้มเตจ พระเจ้าแผ่นดิน ทรง พระราชอุทิศ ไว้ เป็น พิเศษ ๆ แต่ ที่
ภายหลัง น ถ้า รัฐบาล กลับ เก็บ ก็ ควร ยอม เสีย ๆ

๕ วัดเก่า มี ลีมา อยู่ แล้ว ไม่ จำ เป็น ขอ วิสุงคาม ซ้ำ ๆ

ได้ รู้ จาก โบบอก ขอ วิสุง คาม ลีมา ว่า สำนัก สงฆ์ ซี่ง นั้น ๆ
ตั้ง มา ๕๐ ปี ก็มี ๖๐ ปี ก็มี บาง ตำบล ถึง ๑๐๐ ปี ก็มี เข้าใจ ว่า
เป็น วัดเก่า ถ้า มี ลีมา อยู่ แล้ว เช่น แต่ ทำ อุโบสถ ใหม่ ขอ เข้า มา
เพราะ เหตุ นี้ ย่อม เพิ่ม พระ ราชกรณียะ ของ ส้มเตจ บรม บพิตร พระ
ราช ส้มการ เจ้า ชน โดย ไม่ จำ เป็น ให้ เจ้า คณะ มณฑล สอด ล่อง ดู
ถ้า วัด ไม่ ได้ ถูก พัทธ ลีมา ไว้ แต่ เดิม หรือ ไม่ แน่ ว่า ที่ นั้น เป็น
วิสุงคาม ส้มควร ขอ สร้าง อุโบสถ ใหม่ ย้าย ที่ จาก อุโบสถ เดิม
ก็ ดี หรือ ขยาย แตน ลีมา ให้ กว้าง ออก ไป ก็ ดี ขอ ใหม่ ได้ ถ้า
เช่น แต่ ปฏิสังขรณ์ อุโบสถ เดิม ลีมา ก็ คง ตาม เดิม เช่น นี้ ไม่ ควร
ขอ ใหม่ หาก จะ รังเกียจ ของเก่า ถูก ใหม่ ก็ ได้ ๆ

เพื่อ จะ ให้ การ ขอ เป็น รเบียบ วัด ไต จะ ขอ วิสุงคาม ลีมา
ให้ เจ้า วัด นั้น เรียง ต่อ ชน มา จน ถึง เจ้า คณะ มณฑล ถ้า เจ้า คณะ

มณฑล เห็นสมควร จงอนุมัติ แลส่ง ชื่อ ขอ พร้อม กับ เจ้า คณะเมือง
ถ้า เห็น ไม่ สมควร ก็ คัด คำน ได้ ๆ ส่วน ส่วนัก ส่ง ด้ จะ ตั้ง ใหม่ เจ้า
คณะ แขวง จะ ให้อุญาต จงหา รือ ต่อ เจ้า คณะ เมือง ก่อน ย้าย เจ้า
คณะ เมือง เห็น ชอบ จงอนุมัติ ไม่ เห็น ชอบ คัด คำน ได้ ๆ

ถ้า เจ้า คณะ มณฑล กับ เจ้า คณะ เมือง จะ ส่ง ชื่อ ขอ วิสุงคาม ดีมา
ควร ระบุ ความ ให้ ชัด ว่า วัด นั้น ยัง ไม่มี วิสุงคาม หรือ ไม่ แน่ใจ ว่า
มี หรือ มี แล้ว แต่ จะ ย้าย แตน หรือ ขยาย แตน ดีมา อย่า ให้ เปน ส่วนัก
ส่ง ด้ ตั้ง มา ได้ ๕๐ ปี ขึ้น ไป แล้ว ๆ

๖ งต บอ ก ถวาย พระ ราช กุศล

ไม่ เปน ชัน ไม่ เปน อื่น ๆ

ได้ เห็น รายงาน ถวาย พระ ราช กุศล ไม่ เปน ชัน เปน อื่น หนาตา ที่
สุด ฝึกษ ปฏิสังขรณ์ กุฎี ที่ ตน อยู่ เอง จ่าย มุตก่า ไม่ ก็ สิบ บาท ก็ บอ ก
ถวาย พระ ราช กุศล จ้าง อาจารย์ บอ ก ปริยัติธรรม มี ฝึกษ หรือ ส่าม
เนร เวียน สัก ๕ รูป เรียบ ราย ได้ ไม่ ก็ สิบ บาท ก็ บอ ก ถวาย พระ
ราช กุศล ๆ ทำ กุศล อย่าง ไต อย่าง หนึ่ง แล้ว นึก ถึง พระ เจ้า แผ่น ดิน
ของ ตน ด้วย ความ จง รัก รัก ดี เปน การ ต้อย แต่ การ บอ ก ถวาย พระ
ราช กุศล เช่น นี้ อยู่ ข้าง จะ เผื่อ พา ให้ การ ถวาย พระ ราช กุศล เปน
ชัน เปน อื่น จิต ไป ด้วย ธรรม เนียม เก่า ทำ กุศล เล็ก น้อย นึก ถึง
พระ เจ้า แผ่น ดิน ผู้ ปกครอง เขาก็ นึก ใน ใจ ตั้ง เปน สัตยาธิษฐาน

ถวายพระศีล พระพร อย่างนี้ ก็ดีอยู่ ๆ เจ้าคณะมณฑล ควรต้อง
ต้อง ให้ถวายเป็น ชั้น เป็น อัน ลัก หน่อย ๆ

เพื่อจะให้เรื่องนั้น ไป เวียบร้อย วัดใดจะมี บอกถวาย พระราช
กุศลอย่างใดอย่างหนึ่ง จงบอก ทาง คณะ ๆ

๗) รวงอย่าใช้ ผู้ น้อย ชำม ผู้ ใหญ่ ๆ

ได้เคยเห็นมา พระครูปลัดของเจ้าคณะ อาจบังคับพระราชาคณะ
วัดชั้นก็มี พระครูปลัดเห็นปานนั้น มักไม่ใช้พระสุภาพ เห็นไม่สมควร
ควร ๆ แม้เมื่อจัดคณะมณฑลชั้นแล้ว เจ้าคณะมณฑล บางรูปก็
ยังคิดอยู่ในธรรมเนียมนั้น พอใจจะใช้ฐานานุกรม ออกตรวจการ
คณะต่างคน ที่แปลว่าบังคับเจ้าคณะเมืองได้ กิริยาที่ยกย่องผู้ น้อย
ชำม ผู้ใหญ่ นั้น ไม่ดีไม่งามเลย เจ้าคณะมณฑล ควรจะ ประยัด
ควรไว้หน้าผู้ ใหญ่ที่ได้ยกย่องชั้นนั้น ๆ

๘) เรื่อง สอบ ส่วน คน บวช ก่อน รับไว้ ๆ

ในรายการ ประชุมข้าหลวงเทศาภิบาล แพนก พระคำสอนใน คก ๒๕๕๕
ข้อ ๒ ค. เรื่องบอingkันคนหนีบวชมีว่า ขอให้สมุหเทศาภิบาล
ออกประกาศว่า คนจะบวชในวัดใด ต้องเข้าหาเจ้าวัดนั้นก่อน เมื่อ
ได้รับให้เข้าวัดแล้ว จึงมาขออนุญาตต่อ นายอำเภอ ให้ นาย
อำเภอ สอบ ส่วนให้ ได้ความจนเชื่อได้ ก่อน จึงให้ ใบอนุญาต
นั้น เจ้าหน้าทักมักเข้าใจผิดไปว่า ให้เจ้าอาวาสรับรอง กล่าว

คือ เป็น ประกัน ความ ชื่อนั้น ไม่ได้ หมายอย่างนี้ หมายความว่า คน
ไป ขอใบ อนุญาต อุปสมบท ต่อ นายอำเภอ บอก ว่า จะ อุปสมบท
แต่ อยู่ วัด ชื่อนั้น นายอำเภอ ยังไม่ควร ออกใบ อนุญาตให้ทันที ควร
สอบถาม ต่อไป อีก ว่า เจ้าวัด นั้น ท่าน รับ แล้วยัง หรือ คือ ยอมให้
อยู่ ในวัด นั้น แล้วยัง หรือ ถ้า เขา รับ ควร หา หลักฐาน ที่ เชื่อได้ ที่
แปล ว่า ผู้นั้น จะ ต้อง ได้ สำคัญ จาก เจ้าอาวาส เป็น เครื่อง พิสูจน์ ๗
ใน เรื่อง นี้ ที่ เมือง สุพรรณบุรี จัด อย่างนี้ เมื่อ คนไปขอ อนุญาต
อุปสมบท ต่อ นายอำเภอ เขา สอบสวน ชื่อ เดียง ของ คนนั้น ก่อน จด ลง
ใน ช่อง หมายเหตุ ข้าง หนึ่ง แล้วยัง ไป ให้ เจ้าวัด ที่ คน นั้น พอใจ
จะ บวช แล อยู่ ถ้า เจ้าวัด นั้น ยอม รับ ให้ อยู่ ลง ชื่อ รับ ใน หมาย
เหตุ อีก ข้าง หนึ่ง เมื่อ ได้ พร้อม ทั้ง ๒ ประการ อย่างนี้ แล้วยัง นาย
อำเภอ จึง ออกใบ อนุญาต ให้ อุปสมบท ๗ เรื่อง นี้ เจ้าคณะมณฑล ควร
เข้าใจ ตัดขาด จะได้ อธิบาย แก่ เจ้านาย ที่ แล ไม่ ปลดปล่อย ให้ เจ้า อาวาส ผูก คัด
เกิน ไป ๗

๘ มี วัด ไม่ ครบ จำนวน จัดหมวด ๗

ใน พระราชบัญญัติ ปกครอง คณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๓ กติว่า ใน แขวง
หนึ่ง จะมี รองเจ้าคณะ แขวง ก็ รูป ก็ ได้ ตามสมควร แต่ รอง
เจ้าคณะ แขวง รูป หนึ่ง ต้อง มี จำนวน วัด อยู่ ใน หมวด นั้น ไม่น้อย
กว่า ๕ วัด จึง ควร ตั้ง นี้ วางไว้ เป็น หลัก ที่ จะ กำหนด ว่า เท่าไร
จึง ควร ๗ ต่าง ว่า วัด ใน ตำบล เดียวกัน มี ๘ วัด พอ จะ ว่า รูป เดียว

ได้ จะตั้ง รองเจ้าคณะแขวง ๒ รูป แบ่งให้ว่า รูปละ ๕ วัด ดังนี้
 ไม่สมควร ๑ ถ้าต่างตำบล ไปมาไม่ถึงกัน ในตำบลหนึ่ง
 มีวัดไม่ถึง ๕ ก็ควร จะ ยอมให้ จัดหมวด ตัวอย่าง เกาะพงษ์
 ซึ่ง เกาะ สมุข มี ๓๓ แห่งใน รวง การ ไปมา ใน รวง ๒ เกาะนั้น
 ต้อง ใช้ เรือ ไบ ค้าง วัน ค้าง คืน วัด ที่ เกาะ พงษ์ มี เพียง ๓ แม
 จะ ไม่ครบ ๕ ก็ ต้อง จัด เป็น หมวด อยู่ เอง กล่าว คือ เจ้า คณะ
 แขวง จะ ต้อง มอบ ให้ เจ้า อาวาส รูป หนึ่ง ดู แล ว่า กล่าว อีก ๒ วัด
 อย่าง หนึ่ง ควร เรียก ว่า หมวด บก พร่อง สมควร จะ ให้ หัวหน้า ผู้ ดู แล
 เป็น ผู้ รัง ตำแหน่ง รอง เจ้า คณะ แขวง ถ้า มี ๒ วัด ไม่สมควร จะ
 เป็น หมวด ควร ฝาก ให้ ดู แล กัน เอง เหมือนดัง รวม เป็น วัด เดียวกัน เจ้า
 วัด ผู้ ดู แล เป็น พระ อธิการ เจ้า วัด นอก หนึ่ง เป็น รอง พระ อธิการ ๑

๑๐ จตฺตภิกษุ เจ้าน้ำที่ ๑

ในพระวินัย ในวัดหนึ่ง ๑ ท่านจตฺตภิกษุไว้ ให้มีหน้าที่
 รับ ชุระ สังฆ์ ใน กิจการ นั้น ๑ เป็น อย่าง ๑ ไป วัด มี ภิกษุ เจ้า
 น้ำ ที่ รับ ภาชะ สังฆ์ เช่น ๓ ย่อม เป็น ไป สดวก เพราะ ได้ อาศัย
 กำลัง ภิกษุ เหล่า นั้น ช่วย ๑ คณะ มณฑล ฤกษ์ ได้ จัด เจ้า น้ำ ที่ บาง
 ตำแหน่ง ๓ ใน วัด คือ เจ้า น้ำ ที่ ดู แล ใน อาหาร ที่ เลียง กัน เจ้า น้ำ
 ที่ รักษา วัด เจ้า น้ำ ที่ รักษา พัสค ของ วัด เจ้า น้ำ ที่ รักษา พยาบาล
 ๓ เจ้า น้ำ ที่ รับ แยก เจ้า น้ำ ที่ เหล่า นั้น เป็น ผู้ ช่วย เจ้า อาวาส ใน ชุระ
 ประการ หนึ่ง ๑ เป็น ตัวอย่าง อันดี ๑ คณะ มณฑล อื่น มี วัด ที่

รักษาการเรียบร้อยแล้ว อาจจัดเจ้าหน้าที่เหล่านี้ขึ้นได้ ควรจะจัดตาม จะมีได้กี่หน้าที่ จะมีผู้ดูแลการเฉพาะหน้าที่หรือจะสมทบให้ดูการรูปหนึ่งกว่าหน้าที่หนึ่ง ตามแต่จะเหมาะสมของวัด ๆ ทุกรูปหน้าที่เหล่านี้ไว้ ดังนี้ :

๑. ภิกษุเจ้าหน้าที่ทำการรับการแจกอาหาร ตลอดถึงรับนิมนต์ไว้ให้ภิกษุทั้งหลาย เรียก ภักคฺคฺทเทสฺสกะ ฯ

๒. ภิกษุเจ้าหน้าที่แจกจีวรที่ทายกถวายสงฆ์ให้แก่ภิกษุทั้งหลาย เรียก จีวรภาชกะ ฯ

๓. ภิกษุเจ้าหน้าที่แจกเสนาสนะให้ภิกษุทั้งหลายถือ เรียก เสนาสนคหาปกะ ฯ

๔. ภิกษุเจ้าหน้าที่รักษาวัด ในบาฬีเรียกอารามิกเปตฺสกะ แปลว่า ผู้ใช้คนวัด หรือจะเรียกว่า อารามรักษะ แปลว่า ผู้รักษาวัด เพื่อเรียกง่ายก็ได้ ฯ

๕. ภิกษุเจ้าหน้าที่รักษาพัสดุของสงฆ์ของวัด เรียก ภินฺทาคาริก ฯ

๖. ภิกษุผู้พยาบาลภิกษุไข้ เรียก คิถานุปฐาก จัดให้มีตัวประจำได้เป็นที่ ถ้าไม่อาจ ก็พึงจัดชั่วคราวภิกษุเจ็บไข้เหมือนในบาฬี ฯ

๗. การต้อนรับแขก ควรเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาส เรียก ว่า ผู้ทำปฏิสันถาร ฯ

๓๑ แนะเจ้าอาวาสให้รู้จักทำปฏิสันถาร ๑

กิจนี้เป็นสำคัญ เป็นนํ้าที่ของภิกษุ มาในภาวะ๖ เมื่อภิกษุ
ได้ทำ ชื่อว่า ย่อมเชิดชูความดี ในพระพุทฺธ ศํคณา เจ้าอาวาส
แห่งวัดบางตำบล รู้จักทำก็มี ไม่รู้จักทำก็มี ควรจะแนะนำให้
ใส่ใจในเรื่องนี้ทุกกัน ๑

๓๒ สั่งตั้งคนหลบหนีราชการ ๑

ในคราวประชุมเจ้าคณะมณฑล ใน คํก หลัง มีแต่สั่งตั้งพระ
ผู้ถูกตงโทษ ในความอาชญา ต่อมา มีคนหลบหนีราชการ ไปบวช
เจ้าคณะไม่กล้าจะสั่งตั้ง ต้องบอกหาหรือเข้ามา ตั้งแต่นั้นไป คน
หลบหนีราชการ เจ้านํ้าที่จะเอาตัว สั่งตั้งสั่งตัวได้ ๑

๓๓ สั่งฝากขังพระถูกหาในความอาชญา

อนึ่งกรรจ์ ต่อเจ้านํ้าที่ทางบ้านเมือง ๑

ภิกษุต้องหาในความอาชญา แดเจ้านํ้าที่ขออายตตัว ให้
เจ้าคณะรับอายต ถ้าเป็นความไม่สำคัญ ให้เรียกประกัน ถ้าเป็น
ความสำคัญ ให้ประกันไม่ได้ จงสั่งฝากขังทางบ้านเมือง ๑

๓๔ พระมีโทษทางอาชญาอันเบา

ควรได้รับปราณี ๑

ภิกษุถูก คํต ดงโทษ ในความอาชญา ความผิดที่ทํานั้นไม่รุนแรง
คํต ดงโทษ จำไม่นาน หรือควรได้รับปราณีด้วยประการอื่น

ข้าต ขอ เจ้าคณะ ให้สั่ง ลึก เจ้าคณะ เห็น ว่า ควร ได้รับ ปราณี่ จง
ขอ ให้ ข้าต สั่ง คำ พิพากษา เข้า มา จะ พิจารณา ดู ถ้า สมควร จะ
ทูล ขอ พระ มหา กรุณา เปลี่ยน การ ลง โทษ ใน ฝ่าย พระ แทน แต่อย่า
ถือ เอา ขอ.ห เป็น เครื่อง แก่ ผู้ มี ผิด อัน สมควร จะ ได้รับ โทษ ฯ

เมื่อ ปรีกษา ข้อ เหล่า นี้ เสร็จ แล้ว ครั้น ว่า พระ ครุ ดี หาราช ดำ หาร มุนี
เจ้า คณะ เมือง นคร ราชสีมา เข้าใจ การ ใน ว่า ที่ คัด ดิน อธิกรณ เป็น
หลัก ฐาน สมควร จะ เลื่อน เป็น เจ้า คณะ เมือง ชัย ศรี ครั้น แก่ พระ ยา
วุฒิ การ บก ขอ พระ ราช ทาน ชัย นิคม ภัค เป็น เดือน ละ ๑๒ บาท ฯ

ครั้น อด โด กน ถวาย พระ ราช กุศล แต่ สมเด็จ บรม บพิตร พระ
ราช สม ภาร เจ้า ใน การ ที่ ได้ ออก ไป ตรวจ จัด การ คณะ สงฆ์ การ
พระ คำ สั่ง ณา แด การ คึก ษา ใน มณฑล นั้น ๆ เจ้า คณะ มณฑล
ทั้ง หลาย ต่าง ถวาย ฉันทะ ของ ตน ๆ ฯ

เวตา ๑ ทุ่ม หย่อน ๑ นาที่ เลิก ประชุม ฯ

จดหมายเสนาบดี กระทรวงธรรมการ ทูลเกล้า ฯ

ถวายพระมหาสมณศาสน

เรื่อง ดวงตรา ตำแหน่ง คณะ สงฆ์

(ดำเนินา)

ที่ ๕๗๐/๘๗๖๒

วันที่ ๒๗ เดือน มีนาคม ร.ศ. ๑๓๐

ขอเดชะ ฝ่าละอองธุลี พระบาท ปกเกล้า ปกกระหม่อม

ด้วยในการ ที่ทรง พระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ข้าพระพุทธเจ้าไป
กราบทูล หรือ ส้มเตจ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาวชิรญาณ
วโรรส ขอประทาน พระดำริห์ เรื่อง ที่ จะ ทำ ดวง ตรา ตำแหน่ง คณะสงฆ์
จัดให้เข้า พระธรรมนุญ นั้น ข้าพระพุทธเจ้าได้ เชิญ กระแส พระบรม
ราชโองการไป กราบทูล หรือ แล้ว บัดนี้ ส้มเตจ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ
กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ได้ มีลาย พระหัตถ์ ประทาน พระดำริห์มา
ยัง ข้าพระพุทธเจ้า ดัง ที่ ขอพระราชทานทูลเกล้า ฯ ถวาย สำเนา มาพร้อม
ด้วยจดหมาย นี้ แต่ ข้าพระพุทธเจ้าได้ ให้ ข้างคิดเขียนรูปดวงตรา ตาม
พระดำริห์ นั้นอยู่ แล้ว เพื่อ ได้ เป็นตัวอย่างนำ ขึ้นทูลเกล้า ฯ ถวายในภายหลัง
ควรมิควร แล้วแต่ จะทรงพระ กรุณา โปรดเกล้า โปรดกระหม่อม
(ลงนาม) ข้าพระพุทธเจ้า วิสุททธิ สุริยศักดิ์ ขอเดชะ

พระ มหาสมณศาสน ถึง ผู้รั้ง ตำแหน่ง เสนาบดี

กระทรวง ธรรมการ

เรื่อง ดวง ตรา ตำแหน่ง คณะสงฆ์

(สำเนา)

ที่ ๒๕/๑๗๓

วัด บวรนิเวศวิหาร

วันที่ ๑ มีนาคม ร.ศ. ๑๓๐

แจ้ง ความแก่ พระยา วิสุททธิ สุริยศักดิ์ ผู้รั้ง ตำแหน่ง เสนาบดี กระทรวง

ธรรมการ

นานมาแล้ว เชน เชน กระจก พระราช ดำรัส มา ปกษา ถึง เรื่อง ดวง
ตรา สำหรับ พระผู้ ทรง ธรรมค้ำถั่ง ๑ ใน เวลานั้น นึก ออก แต่ เพียง ว่า
ควร จะ จัด เข้า ใน พระธรรมนุญได้ แต่ จัด ไว้ ใน ฝ่าย ค้ำถั่ง จักร แต่
รูป ตรา ซึ่ง นึก ไม่ ออก ๑ บัดนี้ นึก ได้ แล้ว ขอ แสดง ความ เหน มา ๑

ก่อน แต่ กล่าว ถึง รูป ตรา ต้อง จัด คณะ ให้ เข้า รูป เสีย ก่อน จะ
แปล แต่ รียบบ ก็ ตาม ใช้ ได้ จริง ก็ ตาม ๑ คณะ ยัง ธรรมค้ำถั่ง คง ไว้ เป็น
๕ ยก คณะ ธรรมยุติ เป็น พิเศษ เสีย เพราะ เนื่อง ด้วย นิกาย ยัง คง อีก
๓ คือ คณะ กตาง คณะ เหนือ คณะ ใต้ ๑

๑ คณะ กตาง รวม มณฑล กรุง เทพ ๑ มณฑล กรุง เก้า มณฑล
ปาจิบุรี มณฑล จันทรบุรี มณฑล นคร ชัยศรี เป็น ๕ เข้า ไว้ ๑

๒ คณะ เหนือ รวม มณฑล นคร สวรรค์ มณฑล พิษณุ โลก มณฑล
พายัพ มณฑล เพชรบูรณ์ มณฑล นครราชสีมา มณฑล อุดร มณฑล
อิสาน เป็น ๗ เข้า ไว้ ๑

๓ คณะ ใต้ รวม มณฑล ราชบุรี มณฑล ชุมพร มณฑล นครศรี
ธรรมราช มณฑล บัตตานี มณฑล ภูเก็ต เป็น ๕ เข้า ไว้ ๑

จัด รูป เช่น นี้ จะ ให้ เข้า แบบ เดิม ของ คณะ แด เหมือน การ จัด กองทัพ
๓ กอง ใน บัดนี้ ถ้า เทียบ คณะ ธรรมยุติ กับ กอง อิศระ ที่ มณฑล ราชบุรี ก็ ยิ่ง
คล้าย กัน ๑ แด รวม มณฑล เช่น นี้ กำหนด ตาม ที่ เคย ตั้ง เป็น นคร
หลวง ใน หน นั้น ๑

รูป ตรา นั้น คิด ให้ ได้ กับ แบบ เดิม แต่ มี กด เม็ด เป็น ปฤษณา
ธรรม แด จัด รียบบ ตาม แบบ ใหม่ ดัง ต่อ ไป นี้ ๑

๑ รูปตราสำหรับดงมราช เปนจักรมีก้าใหญ่ ๕ ดี ในระหว่าง
 นั้นมีก้าเล็ก ช่องละ ๒ ดี เปน ๘ ดี เข้ากันเปน ๑๒ ดี ที่คุมมีอักษร
 ค้ว ขอม ข้างบนมีอุณาโลมอยู่ในบุษบก ค้งบนบัลดงก้ปตาย
 เรียวอย่างรถ รูปเหมือนพระที่นั่งบุษบกมาตา มีฉัตร ๕ ชั้น ๑ คู่
 คาดบตร แฉก ๑ คู่อยู่ข้าง พันทราใช้กนกเปลว หมายความว่า พระ
 พุทธเจ้า ทรงประกาศ พระธรรมจักร ประถม เทศนา ด้วยกำลังพระ
 บัญญา มีอักษรที่ขอบว่า สกตคณาธิเบศร์มหาดงมปริณายก ฯ ตรา
 นี้ ในเวดว่างดงมราช เทรศมากมเปนผู้ถือ ใช้ประทับในกิจนั้นๆ
 ในอำนาจดงมราช ฯ ตราปลัดดงมราช เปนจักรมีอุณาโลมข้างบน
 รูปเดียวกัน แต่อยู่ในเรือนแก้ว ที่เป็น พระราชา คณจะมี คาดบตรแฉก
 อยู่ข้าง ๑ คู่ ที่เป็น พระครูมี คาดบตร พุดคาด ๑ คู่อยู่ข้าง มีอักษร
 ที่ขอบว่า พระราชาคณะปลัด หรือพระครูปลัด มหาดงมปริณายก ฯ
 ตรา นี้ เวดว่างดงมราช ปลัดที่ประชุมเทรศมากมเปนผู้ถือ ฯ

๒ รูปตราสำหรับคณะกลาง เปนอุณาโลมมีรัศมี ๖ แฉก พัน
 ตราใช้กนกเปลว หมายความว่า พระพุทธเจ้า เสด็จประทับ ณ
 พุทธาวาส ทรงแม่พระญาณ ทอดพระเนตร สักว โลก ด้วยพระมหา
 กรุณา ทุกค้ำเข้า ฯ ตราเจ้าคณะใหญ่ อุณาโลมแตรรัศมีอยู่ในบุษบก
 มี คาดบตร แฉก คู่อยู่ข้าง มีอักษรที่ขอบว่า มัชฌิมคณิศร
 มหาดงมนายก ฯ ตราเจ้าคณะรอง อุณาโลมแตรรัศมีอยู่ในคฤห มี
 คาดบตรแฉก ๑ คู่อยู่ข้าง มีอักษรที่ขอบว่า มัชฌิมคณิศร ดงม

นายก ฯ ตรา พระครูปลัดใหญ่ อุณาโตม แตร รัศมี อยู่ใน เรือนแก้ว
มี ตาตบตร พุดตาด ๑ คู่ อยู่ ข้าง มีอักษร ที่ ชอบ ว่า พระครู ปลัด ใหญ่
คณะ กตาง ของ พระครู ปลัด เจ้า คณะ รอง ไม่ ต้อง มี ฯ ตรา เจ้า
คณะ มณฑล เจ้า คณะ เมือง เจ้า คณะ แขวง อุณาโตม แตร รัศมี อยู่
ใน เรือนแก้ว ของ เจ้า คณะ มณฑล มี ตาตบ ตร แตร พระครู ๑
คู่ อยู่ ข้าง มี อักษร ที่ ชอบ ว่า เจ้า คณะ มณฑล กรุงเก่า (เป็น ตัว
อย่าง) ของ เจ้า คณะ เมือง มี ตาตบ ตร พุดตาด หัว เมือง ๑ คู่
อยู่ ข้าง มี อักษร ที่ ชอบ ว่า เจ้า คณะ เมือง ดพบุรี (เป็น ตัว อย่าง)
ของ เจ้า คณะ แขวง ไม่มี อะไร อยู่ ข้าง มี อักษร ที่ ชอบ ว่า เจ้า คณะ
แขวง นครน้อย เมือง กรุงเก่า (เป็น ตัว อย่าง) ตรา เจ้า อธิการหมวด
กดี เจ้า อาวาส กดี มี แต่ อุณาโตม แตร รัศมี ใน ช่อง สิ้น เขากับ กนก เปด
ด้อม รอบ มี อักษร ที่ ชอบ ว่า เจ้า อธิการ หมวด (ลง ชื่อ หมวด)
แขวง นครน้อย เมือง กรุงเก่า หรือ เจ้า อาวาส วัด สวรรณดาราราม
เมือง กรุงเก่า ฯ ส่วน เจ้า คณะ แขวง กรุง เทพ ฯ นั้น เทียบ ชั้น
เจ้า คณะ เมือง ตรา มี เรือนแก้ว แตร มี ตาตบ ตร พุด ตาด ๑ คู่
อยู่ ข้าง ฯ

๓ รูปตรา สำหรับ คณะ เหนือ เป็น รูปรถ อย่าง โบราณ ของ เจ้า
คณะ ใหญ่ มี บุษบก ตั้ง อุณาโตม อยู่ ใน บุษบก มี ตาตบ ตร แตร
๑ คู่ อยู่ ข้าง มี อักษร ที่ ชอบ ว่า ยุทธคดีศรี มหา สังฆนายก

ของเจ้าคณะรอง มีคฤหตั้ง มีอุณาโตมในนั้น มีคาถบัตร์แดง
 ๑ คู่อยู่ข้าง มีอักษรที่ชอบว่า อุตฺรคณิศรสังฆนายก ของเจ้า
 คณะมณฑล ของพระครูปลัดใหญ่ เจ้าคณะเมือง เจ้าคณะแขวง
 มีเรือนแก้วตั้ง อุณาโตมอยู่ในนั้น มีคาถบัตร์อยู่ข้างบ้าง ไม่มี
 บ้าง มีอักษรที่ชอบเทียบอย่างแบบคณะกลาง พันตราทุกชนิดเปน
 ตายก้านชด ๆ ของเจ้าอธิการหมวดแถม ของเจ้าอาวาสในนั้น มีแต่
 อุณาโตมอยู่ในช่องดินเขา ข้างนอกมีตายก้านชดล้อม ๆ รูป
 ตราสำหรับคณะเหนือเช่นนี้ แปลว่า ฝ่ายเหนือของประเทศไทย
 หนบก และบ้าง จึงใช้รูปรถ แดเปนปฤษณาธรรม รูปรถ
 นั้น ได้แก่พระอริยมรรค ตายก้านชดคือกิ่งไม้ไขว่กันนั้น
 ได้แก่กัณฑ์อันเปนเครื่องรังวัด ซึ่งจะพึงกำจัด ด้วยพระ
 อริยมรรค ๆ

๕ รูปตราสำหรับคณะใต้ เปนรูปเรืออยู่ในน้ำ แต่ไม่มีผู้
 พาย ของเจ้าคณะใหญ่ เปนรูปเรือไชย อุณาโตมอยู่ในบุษบก
 มีคาถบัตร์แดง ๑ คู่อยู่ข้าง มีอักษรที่ชอบว่า ทักขิณคณิศร มหา
 สังฆนายก ของเจ้าคณะรอง เปนเรือคฤห (ดูรูปเขียนที่วัดพระศรี
 รัตนค้ำสธาราม) มีอุณาโตมในนั้น มีคาถบัตร์แดง ๑ คู่อยู่ข้าง
 มีอักษรที่ชอบว่า ทักขิณคณิศรสังฆนายก ของเจ้าคณะมณฑล

ของพระครูปลัดใหญ่ ของเจ้าคณะเมือง ของเจ้าคณะแขวง เป็น
เรือขมวดยา มีเรือหน้าแก้ว มีตาตบตรอยู่ข้างข้าง ไม่มีข้าง มี
อักษรที่ขอบเทียบแบบ คณะกลาง พันตราทุกชนิด ใช้กนกเมฆ ๆ
ของเจ้าอธิการหมวดแตร ของเจ้าอาวาส อุณาโลมอยู่ในช่องสิ้นเขา
ด้านนอก เป็นกนกเมฆข้างบน ทดแต่ข้างล่าง มีอักษรที่ขอบตาม
ชนิดของตรา ๆ รูปตราสำหรับคณะใดเช่นนั้น แปลว่า ฝ่ายใด
ของประเทศไทย เป็นทนต์จึงใช้รูปเรือ เมฆนั้นสำหรับกับทนต์ รวม
เข้าเป็นหน้ากับฟ้า แตรเป็นปฤษณาธรรม เรือนั้นได้แก่สติบัญญัติ
ซึ่งเป็นเครื่องข้ามสังสารสาคร เมฆนั้นหมายเอากิเลส ซึ่งกำ
จัดได้ด้วยโพธิปักขิยธรรมมีสติบัญญัติเป็นต้นนั้น ๆ

๕ ตราสำหรับคณะธรรมยุติก เป็นรูปดอกบัวบานตั้งกลีบมีอุณาโลม
อยู่กลาง หมายความว่า พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้ เบิกบานด้วยพระ
ปรีชาคุณเต็มที่แล้ว พันเป็นดอกบัวตูม ใหญ่บ้าง กลางบ้าง
เล็กบ้าง ทั้งกันไขว่กัน หมายความว่า หมู่สัตว์ผู้มีอุปนิสัยต่างๆ
กัน ที่พระพุทธเจ้าทรงเสงเห็นด้วยพระญาณ ว่า จะควรสั่งสอน
อย่างไร ๆ ของเจ้าคณะใหญ่ อุณาโลมแตรดอกบัวบานอยู่ใน
บุษบก มีตาตบตรแดง ๑ คู่อยู่ข้าง มีอักษรที่ขอบว่า ธรรม
ยุติกนิกร มหาสังฆนายก ของเจ้าคณะรอง อุณาโลมแตรบัวบาน

อยู่ในคฤห มีศาลบ้๓๓๓ ๑ คู่อยู่ข้าง มีอักษรที่ชอบว่า ธรรม
 ยุคติกคณั้๓๓๓ ๑ ของพระครูปลัดใหญ่ อุณาโลมแถบ้๓๓๓
 อยู่ในคฤห มีศาลบ้๓๓๓ ๑ คู่อยู่ข้าง มีอักษรที่ชอบว่าพระครู
 ปลัดใหญ่ ฝ่ายธรรมยุคติกนิกาย ๑ ของเจ้าคณะผู้ว่าวัดตลอดทั้ง
 มณฑล กั๓๓๓ กั๓๓๓ ๑ กั๓๓๓ อุณาโลมแถบ้๓๓๓ อยู่ในเรือน
 แก้ว มีศาลบ้๓๓๓ อยู่ข้างหรือไม่มี เทียบเจ้าคณะเมืองแถบ้๓๓๓
 แฉวง มีอักษรที่ชอบว่า เจ้าคณะธรรมยุคติกนิกายประจำมณฑล
 (ตง ๓๓๓) แถบเจ้าคณะธรรมยุคติกนิกายประจำเมือง (ตง ๓๓๓) ๑
 ตราของเจ้าอาวาสเป็น อุณาโลมอยู่บนดอกบัวบาน ตั้งกั๓๓๓ ในช่อง
 ดินเขา ข้างนอก มีดอกบัวตูมสามขนาดทั้ง กั๓๓๓ ไชว่ กั๓๓๓ ล้อมรอบ ๑

อักษรชอบตรา นั้น ใช้อักษรไทยย่อ อักษรขอมแก้ง กั๓๓๓ ไม่
 งาม ๑ นำตราของสังฆราช เชื่อกว่าของเจ้าคณะใหญ่ ของ
 เจ้าคณะใหญ่ขนาดเท่าตราใหญ่ของเสนาบดี ๑ ของเจ้าคณะ
 รองเท่าตราน้อยของเสนาบดี ๑ ของปลัดสังฆราชที่เป็นพระราชา
 คณะ ว่า การคณะ กั๓๓๓ ของเจ้าคณะมณฑล กั๓๓๓ ขนาดเท่าของ
 เทศาภิบาล ๑ ของปลัดเจ้าคณะใหญ่ กั๓๓๓ ของเจ้าคณะเมือง
 กั๓๓๓ เท่าของผู้ว่าราชการเมือง ๑ นอกจากนี้ จะลดขนาดลงมา
 โดยลำดับหรือจะคงขนาดทั้งแต่ชั้นไร ตามแต่จะจัดได้ ๑

จดหมายเสนาบดี ทูลเกล้าฯ ถวาย อย่าง ตรา ตำแหน่ง คณะสงฆ์ ๒๕๓

ส่วนตรา สำหรับตัว เช่น ตรา บอก ชื่อ พระราชา คณะ นั้น เห็นควร
เลิก เสีย เพราะ เมื่อ ก่อนไม่ ใช้นั้น ทัก ชื่อ จึง ต้อง การ ตรา เช่น นั้น
ท่าน ผู้ใด ยาก จะมี ก็ จึง มี ตรา ส่วน ตัว ซึ่ง ไม่ เกี่ยว ใน พระ
ธรรมนูญ ฯ

ขอ จึง หา ข่าง คิด ตัว อย่าง ดู ถ้า เห็น ใช้ ได้ จึง นำ เรื่อง นี้
กราบ บังคม ทูล พระ กรุณา พัง พระ กระแส ต่อ ไป ฯ

ใน เวลานี้ ตรา ที่ ต้อง การ ก็ คือ ตรา สำหรับ เจ้า คณะ แขวง ใน
กรุงเทพ ฯ ไหน ๆ จะ ทำ จึง ทำ ตาม แบบ เสีย ที่ เดียว ส่วน ที่
มี ใช้ อยู่ แล้ว ค่อย ทำ เปลี่ยน ไป ก็ได้ ฯ

(ลงพระนาม) กรม-วชิรญาณวโรรส

จดหมายเสนาบดีกระทรวงธรรมการ

ทูลเกล้าฯ ถวาย อย่าง ตรา ตำแหน่ง คณะสงฆ์

(สำเนา)

ที่ ๒๕๓/๕๖๖๓

วันที่ ๒ เดือน พฤศจิกายน ร.ศ. ๑๓๓

ขอ เสด็จ มา ถวาย ชูดี พระบาท ปกเกล้า ปกกระหม่อม

ด้วย ตาม ที่ได้ ทรง พระกรุณา โปรดเกล้า ฯ ให้ ข้าราชการ เจ้า

กราบบังคมทูลหาหรือ ส้มเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาวชิร-
 ญาณวโรรด์ ขอประทานพระดำริห์ ในเรื่องที่จะสร้างดวงตรา
 ตำแหน่งต่าง ๆ ในคณะสงฆ์สำหรับวางระเบียบเข้าในพระธรรมนุญ
 และ ส้มเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาวชิรญาณวโรรด์ ได้
 ประทานพระดำริห์มาดัง ข้าพระพุทธเจ้าได้ กราบบังคมทูล พระกรุณา
 ด้วยหนังสือฉบับที่ ๕๓๐/๒๓๖๒ ลงวันที่ ๒๗ มีนาคม ร.ศ. ๑๓๐ แล้ว
 นั้น บัดนี้ ข้าพระพุทธเจ้าได้เขียนอย่างตราตามลักษณะนั้นเสร็จแล้วอย่างละ
 ดวง รวม ๓๒ ดวง ลักษณะแห่งดวงตรานั้น ได้เขียนลงตาม
 ตามลัทธิวิธีโบราณ และ ส้มเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาวชิร-
 ญาณวโรรด์ ได้ทรงตรวจแก้ไขเป็นอันพอ พระไทยทั้งหมดแล้ว
 ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทาน ทูลเกล้า ๆ ถวายอย่างตราทั้งนั้น มา
 พร้อมด้วยจดหมายนี้ และได้ รับพระราชทานเขียนบาณชื่ดวงตรา
 บอกพวก บอกชั้น และลักษณะ เป็นแผน ที่กำกับ มา ด้วย ฉบับหนึ่ง
 ทั้งนี้ จะ ควร ประการ ไตแล้วแต่ จะทรง พระกรุณาโปรดเกล้า ๆ
 ควร มีควร แล้วแต่ จะทรง พระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม

(ลงนาม) ข้าพระพุทธเจ้า วิสุทธสุริยศักดิ์ ขอเดชะ

บาญชี ดวง ตรา ตำแหน่ง คณะสงฆ์

บอกพวก บอกชั้น แล ลักษณะ

สังฆราช

ตรา ธรรมจักร ยอดเป็น อุณาโลม อยู่ใน บุษบก บัดตั้ง

ช่องไฟ เป็น กระจกเปลว

มีฉัตร ๕ ชั้น ๑ คู่ ตาลบัตร์แดง ๑ คู่

ดกต คณาธิเบศร์ มหาสังฆปริณายก

ขนาด ๘ เซ็นติเมตร

ปลัด

ตรา ธรรมจักร อยู่ใน เรือนแก้ว

มี ตาลบัตร์แดง คู่ ๑

พระราชา คณะ ปลัด มหาสังฆปริณายก

(ถ้าเป็น พระครู เปลี่ยน ตาลบัตร์ เปลี่ยน ยศ)

ขนาด ๖ ๒ เซ็นติเมตร

คณะ กลาง

คณะเหนือ

(๑) ^๒เจ้าคณะ

^๒เจ้า คณะ

ตรา อุณา โดม ฌัปปวรรณรังษี
อยู่ใน บุษบก

ตราอุณา โดม อยู่ใน
รถ บุษบก

ช่องไฟ เบน กระหนกเปตว
มี ตาตบตร แฉก คู่ ๑

ช่องไฟ เบน ตาย ก้าน ขด
มี ตาตบตร แฉก คู่ ๑

มัชฌิมคณิศร มหาสังฆนายก
ขนาด ๗ เซ็นติเมตร

อัครคณิศร มหาสังฆนายก
ขนาด ๗ เซ็นติเมตร

(๒) ^๒เจ้าคณะรอง

^๒เจ้า คณะรอง

ตรา อุณา โดม ฌัปปวรรณรังษี
อยู่ใน คฤหา

ตราอุณา โดม อยู่ใน
รถ คฤหา

มี ตาตบตร แฉก คู่ ๑

มี ตาตบตร แฉก คู่ ๑

มัชฌิมคณิศร สังฆนายก
ขนาด ๖ เซ็นติเมตร

อัครคณิศร สังฆนายก
ขนาด ๖ เซ็นติเมตร

(๓) ปลัด

ปลัด

ตรา อุณา โดม ฌัปปวรรณรังษี
อยู่ใน เรือนแก้ว

ตรา อุณา โดม อยู่ใน
รถ เรือนแก้ว

มี ตาตบตร พุดตาล คู่ ๑

มี ตาตบตร พุดตาล คู่ ๑

พระครู ปลัดใหญ่ คณะ กลาง
ขนาด ๖ เซ็นติเมตร

พระครู ปลัดใหญ่ คณะเหนือ
ขนาด ๖ เซ็นติเมตร

คณะใต้

เจ้าคณะ

ตรา อุณาโลม อยู่ใน เรือ บุษบก
ช่องไฟ เบน กระหนก เมฆ

และ ลูก คณ

มี ตาตบตร แฉก คู่ ๑

ทักษิณคณิศร มหาสังฆนายก
ขนาด ๗ เซ็นติ มีเตอร์

เจ้าคณะรอง

ตรา อุณาโลม

อยู่ใน เรือ กฤห

มี ตาตบตร แฉก คู่ ๑

ทักษิณคณิศร สังฆนายก
ขนาด ๖ เซ็นติ มีเตอร์

ปลัด

ตรา อุณาโลม อยู่ใน เรือ ขมวดยา

มี เรือนแก้ว

มี ตาตบตร พุดตาล คู่ ๑

พระครู ปลัดใหญ่ คณะใต้
ขนาด ๖ เซ็นติ มีเตอร์

คณะ ชวรม ยติ

เจ้าคณะ

ตรา อุณาโลม ใน ดอกบัวบาน
อยู่ใน บุษบก

ช่องไฟ เบน ก้าน ขดบัว ตุม

มี ตาตบตร แฉก คู่ ๑

ชวรมยุกติกคณิศร มหาสังฆนายก
ขนาด ๗ เซ็นติ มีเตอร์

เจ้า คณะรอง

ตรา อุณาโลม ใน ดอกบัวบาน

อยู่ใน กฤห

มี ตาตบตร แฉก คู่ ๑

ชวรมยุกติกคณิศร สังฆนายก
ขนาด ๖ เซ็นติ มีเตอร์

ปลัด

ตรา อุณาโลม ใน ดอกบัวบาน

อยู่ใน เรือนแก้ว

มี ตาตบตร พุดตาล คู่ ๑

พระครูปลัดใหญ่ ฝ่ายชวรมยุกติกนิกาย
ขนาด ๖ เซ็นติ มีเตอร์

คณะกลาง

คณะเหนือ

(๔) เจ้าคณะ มณฑล

เจ้า คณะมณฑล

ตรา อุณาโตมณัฎพัพรณรังษี

ตราอุณาโตม อยู่ใน

อยู่ใน เรือรบแก้ว

รถ เรือรบแก้ว

ตาด บัตร แฉก พระ ครุ กุ ๑

ตาด บัตร แฉก พระ ครุ กุ ๑

เจ้าคณะ มณฑล—

เจ้า คณะ มณฑล—

ขนาด ๖ ๖ เซ็นติเมตร

ขนาด ๖ ๖ เซ็นติ เมตร

(๕) เจ้าคณะ เมือง

เจ้า คณะเมือง

ตรา อุณาโตมณัฎพัพรณรังษี

ตรา อุณาโตม อยู่ใน

อยู่ใน เรือรบแก้ว

รถ เรือรบแก้ว

ตาดบัตร พุดตาด หัวเมือง กุ ๑

ตาดบัตร พุดตาด หัว เมือง กุ ๑

เจ้า คณะเมือง—

เจ้า คณะเมือง—

ขนาด ๖ เซ็นติเมตร

ขนาด ๖ เซ็นติเมตร

(๖) เจ้า คณะแขวง

เจ้า คณะแขวง

ตรา อุณาโตมณัฎพัพรณรังษี

ตรา อุณาโตม อยู่ใน

อยู่ใน เรือรบแก้ว

รถ เรือรบแก้ว

เจ้าคณะแขวง—

เจ้า คณะ แขวง—

ขนาด ๕ เซ็นติเมตร

ขนาด ๕ เซ็นติ เมตร

บาณชี ดวง ตรา ตำแหน่ง คณะตั้ง บอ ก พวกบอ กชั้น แด ดักษณ

คณะไต

เจ้าคณะมณฑล

ตราอุณาโลม อยู่ใน เรือ ขมวดยา

มี เรือ นแก้ว

๔
ศาสตร แฉก พระครู คุ ๑

เจ้าคณะมณฑล—

ขนาด ๒ ๒ เซ็นติเมตร

เจ้าคณะเมือง

ตราอุณาโลม อยู่ใน เรือ ขมวดยา

มี เรือ นแก้ว

๔
ศาสตร พุดตาด หัวเมือง คุ ๑

เจ้าคณะเมือง—

ขนาด ๒ เซ็นติเมตร

เจ้าคณะแขวง

ตราอุณาโลม อยู่ใน เรือ ขมวดยา

มี เรือ นแก้ว

เจ้าคณะแขวง—

ขนาด ๕ เซ็นติเมตร

คณะธรรมยุติ

เจ้าคณะมณฑล

ตราอุณาโลมใน ดอกบัวบาน

อยู่ใน เรือ นแก้ว

๔
ศาสตร แฉก พระครู คุ ๑

เจ้าคณะธรรมยุติกนิกาย

ประจำ มณฑล—

ขนาด ๒ ๒ เซ็นติเมตร

เจ้าคณะเมือง

ตราอุณาโลมใน ดอกบัวบาน

๔
ศาสตร พุดตาด หัวเมือง คุ ๑

เจ้าคณะธรรมยุติกนิกาย

ประจำ เมือง—

ขนาด ๒ เซ็นติเมตร

(ตำแหน่ง นี้ ใน คณะธรรมยุติไม่มี)

คณะกลาง

คณะเหนือ

(๗) เจ้า อธิการ หมด

เจ้า อธิการ หมด

ตรา อุณาโตม ฉัพพรรณรังษี

ตรา อุณาโตม

อยู่ใน ช่อง ดินเขา

อยู่ใน ช่อง ดินเขา

เจ้า อธิการ หมด—แขวง—เมือง—

เจ้า อธิการ หมด—แขวง—เมือง—

ขนาด ๕ เซ็นติเมตร

ขนาด ๕ เซ็นติเมตร

(๘) เจ้า อาวาส

เจ้า อาวาส

ตรา อุณาโตม ฉัพพรรณรังษี

ตรา อุณาโตม

อยู่ใน ช่อง ดินเขา

อยู่ใน ช่อง ดินเขา

เจ้า อาวาส วัต—เมือง—

เจ้า อาวาส วัต—เมือง—

เอก ขนาด ๖ ๒ เซ็นติเมตร

เอก ขนาด ๖ ๒ เซ็นติเมตร

โท ขนาด ๖ เซ็นติเมตร

โท ขนาด ๖ เซ็นติเมตร

ตรี ขนาด ๕ เซ็นติเมตร

ตรี ขนาด ๕ เซ็นติเมตร

จัตวา ขนาด ๕ เซ็นติเมตร

จัตวา ขนาด ๕ เซ็นติเมตร

เจ้า คณะแขวง กรุง

บาณฐิติ ดวงตรา ตำแหน่ง คณะสงฆ์ บอกพวก บอกชั้น แด่ ลักษณะ

คณะใต้

เจ้าอธิการหมวด

ตรา อุณาโตม

อยู่ในช่องดินเขา

เจ้าอธิการหมวด—แขวง—เมือง—

ขนาด ๕ เซ็นติเมตร

เจ้าอาวาส

ตราอุณาโตม

อยู่ในช่องดินเขา

เจ้าอาวาส วัด—เมือง—

เอก ขนาด ๖ ๒ เซ็นติเมตร

โท ขนาด ๖ เซ็นติเมตร

ตรี ขนาด ๕ เซ็นติเมตร

จัตวา ขนาด ๕ เซ็นติเมตร

เทพฯ เทียบเจ้าคณะเมือง

คณะธรรมยุติ

(ตำแหน่งนี้ในคณะธรรมยุติไม่มี)

เจ้าอาวาส

ตราอุณาโตมใน ดอกบัวบาน

อยู่ในช่องดินเขา

เจ้าอาวาส วัด—เมือง—

เอก ขนาด ๖ ๒ เซ็นติเมตร

โท ขนาด ๖ เซ็นติเมตร

ตรี ขนาด ๕ เซ็นติเมตร

จัตวา ขนาด ๕ เซ็นติเมตร

ลาย พระหัตถ์ ราช เลขาณการ

พระ บรม ราชา นุญาตให้ ใช้ ตรา ตำแหน่ง คณะสงฆ์

(ล่าเนา)

ที่ ๒๓/๕๕๘

กรม ราช เลขาณการ

วันที่ ๒๘ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๕๖

เรียน พระยาวิสุทธสุริยศักดิ์

ด้วยตามหนังสือ เจ้าคุณ กราบ บังคม ทูล พระกรุณา ที่ ๒๕๓/๕๖๖๑ ลงวันที่ ๒ พฤศจิกายน ค่ำก่อน ทูลเกล้า ฯ ถวายดวงตรา ที่ จะสร้าง สำหรับ ตำแหน่ง ต่าง ๆ ใน คณะสงฆ์ เพื่อวางระเบียบเข้าใน พระธรรมนูญ รวม ๓๒ ดวงมานั้น โปรดเกล้า ฯ ให้เรียนมา ว่า ตามตัวอย่างนี้ เป็นอัน ใช้ ได้แล้ว ได้ส่ง ตัวอย่าง ดวง ตราคืน มา กับ จดหมายนี้ ด้วยแล้ว

(ลงพระนาม) ประวิตร

ประกาศให้ ผู้อุปสมบท ใน วัดนั้น ๆ ถืออุปัชฌายะ ฤๅ ฤๅกรเบียบ

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระมหาสมณะ เด็จ ประทับ ใน เสร็จมาคม ทรง พระปรารภ ถึง การ อุปสมบท ใน วัดมหา นิิกายที่ ถือ อุปชฌายะ ยัง ไม่ ฤๅกรเบียบ ครัด ให้ ประกาศ ดัง ค่ำ ไปนี้ ะ

ประกาศให้ผู้อุปสมบทใน วัดนั้น ๆ ถืออุปัชฌายะ ถูก รบเบียบ ๒๙๘

๑ ได้ ทรง ทราบว่า เจ้า ของ นาค ผู้อุปสมบท ใน วัด มหานิกาย
บาง คน แม้ อุปัชฌายะ ใน วัด ที่ จะ เข้า อุปสมบท มี อยู่ ก็ ยัง นิมนต์
อุปัชฌายะ วัด อื่น มา ให้ อุปสมบท ข้าง ฝ่าย เจ้า อาวาส ก็ ไม่ คัด คำน
ข้าง ฝ่าย อุปัชฌายะ วัด อื่น ก็ ไม่ นึก ว่า เป็น การ ก้า เกิน แล้วยัง ไป เป็น
อย่าง นี้ เพราะ เข้า ใจ กัน เสีย ว่า เป็น การ นิมนต์ เกี่ยว ด้วย ฤกษ์
สุกแล้ว แต่ ใจ ทายก ฝ่าย เจ้า อาวาส แม้ ไม่ พอ ใจ จะ คัด คำน ก็ ไม่
เต็ม ปาก เพราะ กระทบ ใจ ด้วย เรื่อง ฤกษ์ เหมือน กัน ๆ

๒ การ ทำ เช่น นี้ ย่อม เป็น ไป เพื่อ ความ ไม่ เรียบ ร้อย ใน วัด นั้น
เพราะ พระ ผู้ อุปสมบท ถือ อุปัชฌายะ ต่าง วัด เหน เจ้า อาวาส เป็น
ผู้ อื่น ไม่ สำคัญ ใจ จะ เชื้อ พัง ด้วย ความ นับ ถือ เจ้า อาวาส
ย่อม ปกครอง ได้ ยาก ๆ

๓ การ นิมนต์ เพื่อ กิจ อย่าง อื่น เช่น สวด มนต์ แด่ ฉันทน์ เทศาณา บัง
สุกุต ที่ เป็น การ ของ บุคคล ควร เป็น ตาม ใจ ของ ทายก ผู้ เจ้า การ
ส่วน การ อุปสมบท เป็น การ ของ สังฆะ เป็น แต่ ทายก เจ้า ของ นาค
พุดอย ถวาย ไทย ธรรม ด้วย เท่านั้น จะ ถือ เอา การ ถวาย ไทย ธรรม
เป็น สำคัญ แด่ ยอม ให้ ทายก เป็น เจ้า การ ไม่ ชอบ ๆ

๔ ตั้ง แต่ นี้ ต่อ ไป การ อุปสมบท ใน วัด ไต ให้ เป็น หน้า ที่ ของ
เจ้า วัด นั้น จะ จัด ทำ ถ้า คน เป็น อุปัชฌายะ อยู่ ก็ จึง เป็น อุปัชฌายะ
เอง ถ้า ไม่ ได้ เป็น อุปัชฌายะ ก็ จึง นิมนต์ อุปัชฌายะ วัด อื่น ที่ คน
เห็น สมนัก มา สวด กรรมวาจา ได้ ก็ พึง สวด เอง จึง จัด ตลอด

คณปุรณะ คือ พระนั่ง หัตถบาธ เลือกเอาผู้ไม่เป็นที่รังเกียจ ฯ

๕ ทายกเจ้าของนาค จงรู้จักนับถืออำนาจเจ้าวัด จะพานาค
เข้าอุปสมบทในวัดใด ถ้าในวัดนั้นมีอุปัชฌายะ จงให้ถืออุปัชฌายะ
ในวัดนั้น ถ้ามีอุปัชฌายะมากกว่ารูปเดียว แลเจ้าอาวาสเป็นอุปัช
ฌายะด้วย จงให้ถือเจ้าอาวาสเป็นอุปัชฌายะ ถ้าเจ้าอาวาสไม่ได้
เป็นอุปัชฌายะ จงมอบฉันทะให้เจ้าอาวาสเลือก จงมอบให้เจ้า
อาวาสจัดหากรรมวาจาจารย์ ตลอดถึงคณะปุรณะเสร็จ ฯ

๖ ฝ่ายเจ้าอาวาส แม้เป็นอุปัชฌายะอยู่เอง จงใคร่ครวญ
ดูความพอใจ ความเลื่อมใส แลความนับถือ แห่งเจ้าของนาค หรือ
แห่งเจ้านาคเอง ถ้าเห็นว่าภูมิแห่งตนหย่อนไป เช่น บุตรสกุลใหญ่
จะอุปสมบท คนเป็นผู้น้อย ไม่สมภาวะของเขา จงตั้งอยู่ในความ
เป็นอุปัชฌายะ ถ้าเจ้าของนาคหรือเจ้านาคพอใจ ท่านผู้นั้นใหญ่กว่า
คนเป็นอุปัชฌายะ ก็จงรับนิมนต์มา ให้สัมปราธนาของเขา ฯ
การผ่อนผันปรองดองกัน แต่ไม่เป็นเหตุขัดข้องแก่หน้าที่ เป็นต้น ฯ

๗ ฝ่ายเจ้าของนาคหรือเจ้านาคผู้ไม่มีความพอใจ ไม่เลื่อมใส
ไม่นับถือ ในเจ้าอาวาสผู้เป็นอุปัชฌายะ แต่สมัครจะบวชในวัด
นั้น จำจะต้องเลือกเอาข้างหนึ่ง ถ้าไม่พอใจจะถือเจ้า
อาวาสเป็นอุปัชฌายะ ก็จงอุปสมบทในวัดอื่น ที่ตนอาจถืออุปัชฌายะ
เป็นที่พอใจ ถ้าหนักข้างจะอยู่ในวัดนั้น ก็ต้องจำใจถือเจ้า
อาวาสเป็นอุปัชฌายะ เว้นไว้แต่จะตกลงกันด้วยความเป็นอันหนึ่งอัน

ประกาศให้ผู้อุปถัมภ์ในวัดนั้น ๆ ถืออุบาสมาเยะ ถูก รเบียบ ๓๐๐

เดียวกับเจ้าอาวาสตั้งกล่าวไว้ในข้อ ๖ แต่ถ้าท่านผู้ตนปราถนา เป็น
อุบาสมาเยะ เป็นผู้เต็มอกกันกับเจ้าอาวาส หรือเป็นผู้น้อยกว่า จง
มีอาชา แม้เจ้าอาวาสจะผ่อนตามใจ ก็อย่าหมิ่นเจ้าอาวาส ฯ

๘ ฝ่ายอุบาสมาเยะต่างวัด จงประหยัดแต่การให้อุปถัมภ์ในวัด
ที่มีอุบาสมาเยะอยู่ เว้นไว้แต่ได้รับนิมนต์ของเจ้าอาวาสเองตามเหตุอัน
กล่าวไว้ในข้อ ๖ นั้น ถ้าเห็นว่ารับนิมนต์ของเจ้าอาวาสไปเป็น
อุบาสมาเยะ เป็นดีข้างเจ้าอาวาส เช่น จะนำไปบุตรธิดาใหญ่บวชที่นั่น
เช่นนั้น จงรับเถิด ถ้าเห็นว่าไปเป็นอันตัดประโยชน์เจ้าอาวาส
จงอย่ารับ จงพึงผลอันดีแก่วัดนั้นเป็นใหญ่ อย่าพึงประโยชน์ส่วนตัว ฯ

๙ ผู้อุปถัมภ์อยู่วัดหนึ่ง แต่จะไปขออุปถัมภ์ในวัดอื่นที่ใกล้
บ้าน โยม หรือบ้านญาติ เพื่อสะดวกแก่การ เช่นนี้ อุบาสมาเยะ
ผู้เป็นเจ้าสำนัก จะพาไปขออาศัยอุปถัมภ์ที่วัดนั้นก็ไม่ได้ เพราะเสร็จ
แล้วก็จะพากลับมา ฝ่ายเจ้าอาวาสก็ควรจะอนุญาต เว้นไว้
แต่ผู้อุปถัมภ์เป็นคนต้องห้าม ถ้าอุบาสมาเยะในสำนักไม่มี แต่
อุบาสมาเยะในวัดที่จะอุปถัมภ์มี จงถืออุบาสมาเยะในวัดนั้น อย่า
ถืออุบาสมาเยะก้าว กาย ถ้าในวัดนั้นไม่มีเหมือนกัน จงเลือกนิมนต์
ได้โดยยินยอมของเจ้าอาวาส ฯ

ประกาศให้ไว้ ณ วันที่ ๒๗ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๕๖ ฯ

(ลงพระนาม) กรม-วชิรญาณวโรรส

พระมหาสมณวินิจฉัย แก่ ขัดข้องของเจ้าคณะมณฑล
 ปรารภ อธิกรณ์ ที่ วัด บึง เมือง นครราชสีมา
 เรื่อง อทินนาทาน

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาวชิรญาณวโรรส พระ
 มหาสมณะ เสด็จประทับในเถรธัมมคม ประทานพระมหาสมณวินิจฉัย
 แก่ ขัดข้องของ พระธรรมวิहारเถร เจ้าคณะมณฑล นครราชสีมา
 ปรารภ อธิกรณ์ ที่ วัด บึง เมือง นครราชสีมา พระวัดนั้น ๗ รูป มี พระ
 เอี่ยมเป็นหัวหน้า โจทพระวินัยกรรมนิม ด้วยอทินนาทาน ดังต่อไปนี้ ะ

๑ ความเดิม พระเอี่ยมหัวหน้า กับพระสงฆ์ พระชิน พระปก
 พระนาค พระเชื่อม พระหว่าง วัดบึง เข้าชื้อกัน ยื่นฟ้องต่อคณะ
 มือง นครราชสีมา กล่าวโทษ พระวินัยกรรมนิม วัดเดียวกัน เป็นคดี
 ๕ ข้อ ดังต่อไปนี้ ะ

๑ พระเพ็งแสดงธรรม ได้ค่าปัจจัยบูชาธรรมมา ราคา ๑๖ บาท
 จำเลยถือเอาเสีย ๖ บาท เจ้าของหาได้ให้ไม่ ะ

๒ พระเพ็งแสดงธรรม ได้ค่าปัจจัยบูชาธรรมมาอีก ๕ บาท
 จำเลยถือเอาเสียอีก ๒ บาท เจ้าของหาได้ให้ไม่ ะ

๓ ทายกนิมนต์พระไปบิณฑุกุศล พระมี ๖ รูป ได้ไป ๓ รูป
 ไม่อยู่ ๓ รูป เขาถวายส่วนมาทั้ง ๖ รูป จำเลยเอาส่วนของพระผู้
 ไม่ได้ไปเสีย ะ

๕ จำเลยเอาโต๊ะ ของ จีน คง ราคา ๑๒ บาท มาไว้ เจ้า ของ ตาย
จำเลยเอาเสีย อ้างว่า จีน คง ให้ แต่ภรรยาเขาไม่ยอม ๑

๕ ตาก เกิดขึ้นแก้สงฆ์ จำเลย ชักเอาไว้เสีย ไม่ได้บอก
ให้รู้กัน ๑

๒ จำเลยให้การ รับ ใน ข้อ ๑ แต่ ข้อ ๒ แล กล่าว เรื่อง เช่นนี้
ที่ โจทก์ ไม่ได้ ยกขึ้นฟ้อง อีก แต่แก้ว่า พระเพ็ง กดี พระอิน กดี ที่จำเลย
ถือเอาของ เขาไว้ นั้น เป็นศิษย์ อยู่ร่วมกุฏิกับจำเลย ทายกมานิมนต์
เทศนา จำเลย ได้ ให้พระเพ็ง ไปเทศนา แทนจำเลยก็มี รับ ไว้
หลายกัณฑ์ แจกจ่ายให้ ไปเทศนา ก็มี เมื่อได้ ตากมา จำเลยได้
ชัก เอา ค่าบัจจย ไว้บ้าง ให้แก่ผู้ ไปเทศนา บ้างตามส่วนที่ ได้มาก
เล็กน้อย ด้วยหวัง ว่า จะ เอา ไว้จ่าย ของ บริโภค เลี้ยง กัน แต่ค่า
บัจจย ๒ บาท ใน ข้อ ๒ นั้น พระเพ็ง ได้ มาตาม ลำพัง จำเลย ได้
แบ่ง ถือเอาด้วยอาการ อย่าง เดียวกัน แต่ได้ บอก แก่ เด็กผู้ เขามา ให้รู้ ๑

ใน ข้อ ๓ จำเลยปฏิเสธ แก้ว่า ได้ แจก แก่ พระ ทั้ง หลาย แล้ว ๑
ใน ข้อ ๔ ห้าม คำให้การ ของ จำเลยไม่ มี แต่คำ พยาน ๑ ข้อ ๕
ไม่ได้พิจารณา ๑

๓ พระเพ็ง พยาน โจทก์ เบิกความ สัม โจทก์ ใน ข้อ ๑ ข้อ ๒ ที่ ว่า
จำเลยแบ่ง เอา ค่าบัจจย ไว้บ้าง แต่ใน ข้อ ที่ จำเลย อ้างว่า เป็นศิษย์ อยู่ ด้วย
กัน ให้ ไปเทศนา แทน บ้าง จ่าย ให้ ไปบ้าง หา ได้ สอบ พยาน ไม่ ๑

ใน ข้อ ๓ ที่ หา ว่า บัง เอา ส่วน บัง สุกุต ของ พระผู้ ไม่ อยู่ นั้น ใน

พระ ๒ รูป หัก จำเลย เสีย คง ๕ รูป พระน้อย พระก๊ก เบิกว่า รับว่า
ได้แล้ว พระเพ็ง เบิกว่า จะได้รับ หรือไม่ได้รับ จำไม่ได้ อีก ๒ รูป ไม่
มีค่า พระกตางลักไปแล้ว พระชำ ไปข้างไหน ไม่ปรากฏในสำนวน ฯ

ใน ข้อ ๔ จำแดง คตยา ภรรยา จินคง พยาน จำเลย เบิก ความว่า
เมื่อ จินคง ตายแล้ว จำเลย ได้ ไปถาม ถึง โตะ พยาน บอก ว่า อยู่บนหอ
จำเลย ขึ้น ไป ดู แล ให้ คน ที่ พยาน เรียก ว่า เจ้าทิศ ยก ลง มา แล้ว จำเลย
บอก แก่ พยาน ว่า ต้อง การ เอา ไป ใช้ พยาน ก็ บอก อนุญาต ให้ ฯ

๔ เจ้าคณะ เมือง วิจิตรณัฐนี้ ฯ

ข้อ ๑ จำเลย ไม่มี โทษ เพราะ ทายก เขา นิมนต์ ต่อ จำเลย ฯ
เปน ผู้ ให้ ไป แสดง ให้ ยก ข้อ นี้ เสีย ฯ

ข้อ ๒ ไม่ เปน อวหาร เพราะ จำเลย ถือ เอา ด้วย วิสสาสะ ไม่
ได้ ถือ เอา ด้วย โถยเจตนา ฯ

ข้อ ๓ เรื่อง บัง เอา ส่วน บัง ดูกุล ของ พระอื่น ใ้ ส่วน ไม่ได้
จริง ให้ ยก ข้อ นี้ เสีย ฯ

ข้อ ๔ เรื่อง โตะ นั้น ได้ ความ ตาม คำ ของ จำแดง คตยา ภรรยา
จินคง ว่า เขา ได้ ให้ จำเลย เอง จำเลย ไม่มี โทษ ให้ ยก ข้อ นี้ เสีย ฯ

ข้อ ๕ โจทก์ ไม่มี หลักฐาน ไม่ได้ พิจารณา ฯ

๕ โจทก์ ไม่ ยอม ตาม คำ ตัดสิน นั้น แต่ก็ ไม่ ร้อง อุทธรณ์ ต่อ
เจ้าคณะ มณฑล ยัง ตั้ง รัง เกียจ ไม่ ยอม ร่วม ตั้ง วาต์ ด้วย จำเลย ฯ

๖ มี ชาว เบ็ด เหย ใน หนังสือ พิมพ์ กรุงเทพฯ ฯ เติเมต์ ว่า พระ

วัดบึงแตก สามัคคี ไม่ร่วมอุโบสถสังฆกรรมด้วยกัน พระธรรม
วิหารี เจ้าคณะมณฑลสั่งให้เจ้าคณะเมืองไต่สวน เจ้าคณะเมือง
ไต่สวน ได้ความจริง แต่ประณีประณอมไม่สำเร็จ บอกเข้ามา
ถึงเจ้าคณะมณฑลฯ จึงนำขัดข้องเรื่องนั้นขอหารือ ฯ

๗) เรื่องนี้ จำเป็นจะวินิจฉัยตลอดถึงอธิกรณ์เต็มด้วย แล้ว
จึงวินิจฉัยข้อขัดข้องของเจ้าคณะมณฑล ฯ

๘) เหน้สมควรจะอธิบายถึงอาหารอันออกชื่อในด้านวินัยไว้ใน
เบื้องต้น กล่าวถึง ๓ ประการ คือ ฐานาจาณะ ๑ ปฏิจันนาวหาร ๑
ปลัยหาวหาร ๑ ฯ

๙) ฐานาจาณะนั้น เป็นอาหารมาในบาฬี แปลตามพยัญชนะ
ว่า กิริยาให้เคลื่อนจากฐานที่ ฯ แต่เพราะเป็นชื่อแห่งอาหาร
จึงไม่หมายความว่าเพียงเท่านั้น หมายถึงเจตนาที่สำเร็จด้วย
กิริยาถือเอาของเป็นสังหาริมะ คือ ให้เคลื่อนที่ได้ แต่พอยังของ
ที่ถือเอานั้นให้พ้นจากฐานที่ก็ปรับเป็นโจรได้ ฯ ตัวอย่าง มี
เจตนาเป็นโจร หยิบเอาของเขา ซึ่งตนไม่ต้องสำนอง (คือรับ
ใช้) ในเวลาที่เจ้าของไม่อยู่ นี้เรียกว่า “ลัก” ฯ อีกอย่าง
หนึ่ง มีเจตนาเช่นนั้น ฉวยเอาของของคนอื่นถือไปจากเขา แล้ว
วิ่งหนี นี้เรียกว่า “ฉกฉวย” ฯ เจตนาเช่นนั้น ท่านเรียก
ว่า “ฐานาจาณะ” เพราะเหตุว่า พอหยิบหรือฉวยของให้พ้น
ฐานที่ก็ปรับเป็นโจรได้ทีเดียว ฯ

๑๐ ปฏิจันน์ นาวหาร นั้น มาใน อรรถกถา แปลตามพยัญชนะ ว่า โจร กรรม สำเร็จ ด้วย กิริยา บิด ของ เดียว ๆ ตัวอย่าง เช่น เห็น แหวน ของ ผู้อื่น เขา ทำ ตก เอา ดิน กลบ เดียว หรือ เอา ไป ไม่ บิด เดียว เพื่อไม่ให้ เจ้า ของ เขา หา พบ นี้ เรียกว่า “ลัก ล้อน” แปลก จาก สุภานา จาณะ เพราะ ยัง ไม่ ทันท ทำให้ เคลื่อน จาก สุภาน ที่ เพียง เอา อะไร บิด ก็ ปรับ เป็น โจร ได้ ๆ แต่ ใน อรรถกถา ท่าน ให้ ปรับ เมื่อ ทำ ให้ เคลื่อน จาก สุภาน ที่ เหมือน กัน แต่ ไม่ สม อรรถ แห่ง ชื่อ ที่ เรียก ๆ

๑๑ บัลลีย์ นาวหาร นั้น ก็ มา ใน อรรถกถา แปลตามพยัญชนะ ว่า กิริยา ช่ม เหนง ลัก เอา ๆ ตัวอย่าง เช่น โจร เข้า ปล้น บ้าน ชู เจ้าทรัพย์ ให้ ก้าว แล้ว ถอด เครื่อง แต่ง ตัว ให้ เอง แม้ เจ้า ของ ให้ เอง ก็ จริง แต่ เพราะ ถูก ช่ม เหนง ไม่ ได้ ให้ ด้วย ความ พอใจ ของ ตน เช่น นี้ เป็น โจร กรรม เหมือน กัน เรียกว่า “กรร โชก” ๆ

๑๒ วาร นี้ จัก พิจารณา ถึง เจตนา ของ จำเลย ใน ขณะ เมื่อ ถู กเอา ทรัพย์ นั้น ๆ นี้ จัก รู้ ได้ ด้วย กิริยา ภาย นอก ล้อ ๆ จำเลย ถู กเอา ทรัพย์ ที่ กล่าว ถึง ใน ข้อ ๑ ข้อ ๒ ต่อ หน้า เด็ก ผู้ นำ ของ มา แด่ พระ พงษ์ ก็ รู้ จำนวน ทรัพย์ ที่ ได้ มา ว่า เท่าไร เมื่อ พบ ว่า จำนวน ขาด คง ตาม เด็ก ๆ ก็ คง บอก ข้อ นี้ จำเลย ย่อม รู้ โดย ปกติ ถ้า จำเลย มี โภจย จิตต์ จัก ถู กเอา ด้วย ความ เปน โจร โฉน จัก ทำ อย่าง นั้น ทำ เข้า เขา ก็ คง จับ ได้ หรือ ว่า จำเลย ถู กเอา เสีย คือ ๆ เช่น นั้น พระ เหล่า นั้น เปน ลูก วัด ก็ คง ไม่ กล่าว บริปาก พูด ก็ ไม่ ใช้ ช่ม เหนง บับ

คนถือเอา จำเลยยัง กลับเล่าเรื่องอื่น มีประเภทเดียวกัน ในคำให้การอีก ไม่ได้ปิด ต้นนิษฐานตามอาการของจำเลย ว่า จำเลยไม่มีโทษจิตต์ เมื่อขณะถือเอาทรัพย์นั้น เมื่อไม่มีโทษจิตต์ แม้ถึงจะหยิบของให้พ้นจากที่ ก็ไม่จัดเป็น ฐานาจาจนระ ออาหาร พุดอีก โวหารหนึ่ง ไม่จัดเป็นลัก หรือฉ้อโกง ฯ

๑๓ เช่นนั้น จำเลยมีเจตนาอย่างไรเล่า ฯ ในข้อที่ พระเพ็งก็ดีพระอื่นก็ดี ได้มาเพราะ จำเลยให้ ไปเทศนาแทนก็ดี เพราะ จำเลยรับนิมนต์ไว้แต่ แจก ให้ไปก็ดี เห็นว่า จำเลยถือเอา ด้วยเข้าใจ ว่า ของ ตน ทั้ง นั้น หรือ โดยเอกเทศ ซึ่ง จัดเข้าใน สกัลัญญา คือ สำคัญ ว่า ของ ตน ฯ ของ นั้น จะ ชื่อ ว่า เป็น ของ ตน หรือ มิใช่ จัก วิจิตร ข้างหน้า ฯ อย่างไร ก็ตาม จำเลย ถือ เอา ด้วย สกัลัญญา ไม่เป็น อาบัติ เข้าใน บท อนาปัตติวาร แห่ง อทินนาทาน ลักขาทว่า “อนาปัตติ สกัลัญญิสส์” แปลว่า “ไม่เป็น อาบัติ แก่ ภิกษุ ผู้ สำคัญ ว่า ของ ตน” ฯ ใน ข้อ ที่ พระเพ็ง ได้ มา ตาม คำ พัง ของ เธอ เอง เห็น ว่า จำเลย ถือ เอา ด้วย วิสาล่าละ คือ ความ คุ่น เคย ทั้ง ได้ บอก เด็ก ผู้ นำ มา นั้น ด้วย ฯ ของ นี้ เป็น อนัน ถือ เอา ด้วย ดี หรือ ไม่ จัก วิจิตร ข้าง หน้า ฯ อย่างไร ก็ ตาม จำเลย ถือ เอา ด้วย วิสาล่าละ ไม่เป็น อาบัติ เข้า ใน บท ตอน นั้น ว่า “อนาปัตติ วิสาล่าคาเห” แปลว่า “ไม่เป็น อาบัติ เพราะ ถือ เอา ด้วย วิสาล่าละ” ฯ

๑๔ ทรัพย์ ที่ จำเลย ถือ เอา ด้วย สกัลัญญานั้น จัดว่า เป็น ของ จำเลย หรือ หาไม่ ฯ ต้นนิษฐานตามธรรมเนียม อัน เป็น ไป อยู่ ของ ที่

ได้มาเพราะ จำเลยรับ นิมนต์ เป็น ล้วนตัว แต่ให้ พระอื่น ไปแทน นั้น
 นับว่า เป็นของ จำเลย ๆ มีสิทธิ ใน ของนั้น จะ ถือเอาทั้งนั้น หรือจะ
 แบ่งเอาบ้าง หรือจะ ให้แก่ผู้ ไปแทน ทั้งนั้น จำเลยทำได้ตามชอบใจ
 ล้วน ของ ที่ ได้มา เพราะ จำเลย รับ นิมนต์ ไว้ แดแจก ให้ ไป ไม่ นับว่า
 เป็นของจำเลย ถือเอาด้วยศักดิ์สัญญา ชื่อว่าถือเอา มีชอบ ๆ ทรัพย์สิน
 ที่ กล่าวถึง ใน ข้อ ๑ นั้น จำเลยรับ เทคน มหาชาติ กไว้ ถึง ๕ กัณฑ์
 แดเห็นว่า จำเลย รับ ไว้ แจก พระเพ็ญ ได้ รับ แจก ทาน กัณฑ์ แดได้ ค่า
 บัจจันนั้นมา นับว่า เป็นของ พระเพ็ญ จำเลย ถือเอา ด้วยศักดิ์สัญญา
 หาชอบไม่ แต่จะ ควร อย่างไร จักวินิจฉัย ชำร่า ๆ

๑๕ ทรัพย์สิน ที่ จำเลย ถือเอา ด้วย วิสัสาสะ นั้น จักว่า ถือเอา หรือ หา
 คูไม่ ข้อ นี้ ควร สอบ ด้วย ลักษณะ ถือ วิสัสาสะ ใน บาฬี แห่ง จีวร ชั้น กะ
 คู ก่อน ๆ ลักษณะ ถือ วิสัสาสะ มี องค์ ๕ คือ เป็นผู้ เคย เห็น กัน มา
 ๑ เป็นผู้ เคย คบ กัน มา ๑ ได้ พุด กัน ไว้ ๑ ยังมี ชีวิต อยู่ ๑ รั
 ว่า ของ นั้น เรา ถือเอา แล้ว เขา จัก พอใจ ๑ ๆ ใน อรรถกถา แยก องค์
 ที่ ๑ แด องค์ ที่ ๒ ออก เอา แต่ อย่าง หนึ่ง คง แต่ ๔ ๆ เรา
 เห็นว่า ควร แยก องค์ ที่ ๓ ออก ด้วย ต่าง ว่า พระศิษย์ ของ เรา มา อุป
 ฐาก เรา อยู่ จน ค่า เมื่อ กลับ กูฏ จะ ถือเอา เทียน ที่ คำ หนัก ของ เรา
 จุด ไป กูฏ ของ เธอ ด้วย ถือ วิสัสาสะ ใน เรา ว่า เป็น อุปัชฌายะ ของ เธอ
 ไม่ ทูล ขอ เรา ด้วย เห็นว่า เป็น ของ เด็ก น้อย แด เรา ก็ ไม่ได้
 พุด ส่ง เธอ ไว้ ดังนั้น จะ ถือ วิสัสาสะ ขน หรือ ไม่ เห็นว่า ขน ไม่ เป็น สิ้น ใช
 เหตุ นั้น ลักษณะ วิสัสาสะ พึง เข้าใจ อย่าง นี้ ๆ เป็นผู้ เคย เห็น กัน มา

หรือเป็น ผู้เคยคบกันมา หรือได้ พุดกันไว้ อย่างใดอย่างหนึ่ง นับเป็นองค์
๑ ๓ ว่า ถ้อ เขา แล้ว เขา จัก พอใจ เป็น องค์ ๑ เขายัง เป็น อยู่
เป็น องค์ ๑ ๗ พระเพ็ญ เป็น ศิษย์ อยู่ ร่วม กุฎิ กับ จำเลย ได้รับ
อุปการ ของ จำเลย ต้อง ด้วย ลักษณะ ที่ จำเลย จะ ถ้อ วิสัสาสะ ได้
ถ้า พระเพ็ญ ได้รับ ความ เลี้ยง ดู ของ จำเลย ด้วย ภัตตาหาร ประจำ วัน เป็น
อัน ควรแท้ แต่ พัง ไม่ ชัก ใน สำนวน มี แต่ คำ จำเลย แก้ว เขา ไว้ หา ของ
ให้ เธอ บริ โภค ๗ แต่ เมื่อ จำเลย ถ้อ เขา เช่น นั้น พระเพ็ญ พอใจ หรือ ไม่
ข้อ ๓ ลง สันนิษฐาน ว่า เธอ ไม่ พอใจ เธอ จึง เทียบ โพน ทนา ต่อ กิษุ อื่น
จน เกิด เป็น อธิกรณ ขึ้น หาก เธอ สำคัญ ว่า จำเลย ถ้อ เขา อย่าง นั้น
ต้อง ออหาร จึง ได้ บอก แก่ กิษุ อื่น ความ ไม่ พอใจ นั้น เอง นำ ให้
สำคัญ เหน ไป ๗ ด้วย เหตุ นี้ ทรมณ์ ที่ จำเลย ถ้อ เขา ด้วย วิสัสาสะ ใน พระเพ็ญ
เป็น อัน ถ้อ เขา ไม่ ดี ที่ ควร จะ คิน ให้ เสีย ๗ ทรมณ์ ที่ จำเลย ถ้อ
เขา ด้วย สก สัมญา ใน ข้อ ๑ นั้น ก็ ถ้อ เขา ผิด ควร คิน ให้ แก่ พระ
เพ็ญ เหมือน กัน ๗ ใน สำนวน ปรากรู ว่า จำเลย ได้ คิน ให้ แล้ว
แต่ พระเพ็ญ ไม่ รับ แต่ ไม่ รับ ด้วย เจตนา มุ่ง ร้าย ต่อ จำเลย ควร
จะ ถาม เสีย ใหม่ ให้ เป็น เต็ด ขาด ถ้า เธอ ต้อง การ ก็ ควร คิน ให้ ๗
ส่วน พระ อื่น ลัก ไป เสีย แล้ว ไม่ ได้ คิม มา ลับ ทั้ง ไม่ ปรากรู ว่า
เขา โทมนัส จัก ว่า เขา อำนวย ตาม เป็น อัน ถ้อ เขา ด้วย ดี ๗

๑๖ สรุป ความ วินิจฉัย ใน ข้อ ๑ แล ข้อ ๒ ว่า จำเลย ถ้อ เขา ด้วย
สก สัมญา แล วิสัสาสะ ไม่ ต้อง อาบตี แต่ ไม่ ต้อง ด้วย ลักษณะ สก สัมญา
แล วิสัสาสะ แก้ว ได้ ด้วย คิน ทรมณ์ ให้ พระเพ็ญ หรือ เธอ บอก ยก ให้ ๗

๑๗) ตั้งแต่บัดนี้ต่อไป จำเลยจงประหยัดแต่การถือเอาของ
 แห่งผู้อื่น ด้วยอาการ เช่นนี้ อีก เปน การ ฝ่าฝืน ไม่ดี ไม่งาม ถ้า
 จะ ต้อง การ เอาไว้ ช่วยกำลัง ใน การ เติงดู เรอเอง ก็ จง บอก เจ้า
 ของ ให้ยอม ก่อน ๆ

๑๘) พิจารณาข้อหาที่ ๓ ต่อไป ๆ จำเลยรับมอบทรัพย์ของ
 ทายก เพื่อ แจกแก่ พระ ๒ รูป หาก จำเลยมี โถยจิตร คิดเอา เปน ของตน
 เสียแต่แรก ก็ ไม่ ต้อง อาบศ ใน เรื่อง เช่นนี้ ไม่ปรับ เปนอาหาร ด้วย
 กิริยา ให้ เคลื่อน จาก ฐาน ที่ คือ ไม่ ใช่ลัก ไม่ ใช่วิ่ง ราว ต้อง
 ปรับ ด้วยบท อุปนธิ คือ รับของ ผาก ถ้าเรื่ง เปนอาหาร คือ ฌอ เมื่อ
 เจ้า ของ ทอด หรือ ขาด กรรมสิทธิ์ ใน ของนั้น ๆ มี คำ พระปลัดน้อย
 แด พระ กัก รับว่า ได้ รับ คำ บัจจัย รูป ละ ๑ บาท แล้ว ฝ่าย พระเพ็ง
 ไม่ ปฏิเสธ แต่ เบียง ว่า จำ ไม่ ได้ เปน จำเลย เอง ๑ รูป คง ดับ
 ไม่ ได้ ๒ รูป ลง ด้้นนิษฐาน ว่า จำเลย ได้ แจก เสร้จแล้ว วิวินิจฉัย
 ฌย ว่า จำเลย ไม่ ได้ ทำ อทินนา ทาน ใน ข้อนี้ ๆ

๑๙) พิจารณาข้อหาที่ ๕ ต่อไป ๆ อาการของจำเลยผู้ไป
 ถามหา ไต่ ของ จีน คง ต่อ อำแดง คตายภรรยา แด บอก ว่า จะ เอา ไป
 ใช่ แม้ ให้ยก ไต่ นั้น ลง มา ก่อน บอก ขอ หรือ ยืม ไม่ บ่ง ว่า จำ
 เลย มี โถยจิตต์ ๆ อัน จะ ปรับ คน ผู้ จับ ด้ง ของ ฐน ก่อน แล้ว จึง บอก
 ขอ หรือ บอก ยืม ว่า เปน โจร เปน การ น่ำบดด้ ๆ ทั้ง อำแดง คตาย
 ก็ รับ อยู่ ว่า ตน ได้ บอก ให้ แก่ จำเลย ๆ วิวินิจฉัย ว่า จำเลย ไม่ ได้
 ทำ อทินนา ทาน ใน ข้อนี้ ๆ

๒๐ ข้อหาที่ ๕ ที่เจ้าคณะเมืองไม่ได้พิจารณา นั้น ให้สอบ
ถามโจทก์ดูอีก โจทก์ไม่คิดว่า จึงงดเสีย ๑

๒๑. พิจารณาได้ความตามนี้ วินิจฉัยว่า พระครู สหราช
สมาจารย์ เจ้าคณะเมือง ตัดสิน ยกฟ้องของ โจทก์เสียทุกข้อ นั้น
ชอบแก่ พระวินัยแล้ว ๑

๒๒ ในลำดับนี้ จึงชี้แจงแก่ พวก โจทก์ ๑ ในชั้นแรก
ดูเหมือนพวก โจทก์ ฟ้อง ด้วยสงสัยใน อากาโร ของ จำเลยผู้ทำ อย่าง นั้น
เพื่อ ขอความ วินิจฉัย เมื่อ เจ้าคณะเมืองตัดสินว่า จำเลยไม่เสียหายอะไร
พวก โจทก์ ไม่เชื่อ คำตัดสิน ของ เจ้าคณะเมือง ก็ควร จะทำใน สอง
ทาง ๑ ไตทางหนึ่ง คือ ร้อง อุตธรณ หรือ ร้องขอ วินิจฉัย ขึ้นมาทางเจ้า
คณะ มณฑล หรือ หลีก ไป อยู่เสียที่อื่น อัน ไม่เป็นที่ กินแห่ง
โจทก์ บางรูป ก็ ได้ ทำ โดยบรรยาย ได้ส่ง เรื่องราว ฟ้อง มา ถึง เรา ๑
เห็น ข้าม เจ้าคณะ มณฑล ไม่ถูก รบเย็บ จึงแนะ ให้ทำ ใน สอง ทาง
นั้น กลับมีหนึ่งคือว่า เหนบแนมมาถึงเราอีก เราเห็นว่า เรากรุณา มากเกิน
ไป เปิดช่องให้ โจทก์พูดถึงเอง เราจึงไม่เอาโทษ คราวนี้ โจทก์ก็กลับ
แสดงทีวิมานะ อุตธรณก็ไม่เอา ไปอื่นก็ไม่เอา ขึ้นอยู่ที่นั่น แสดง
ความแตก จาก หมู่สังฆ์ ในที่สุด เจ้าคณะ มณฑล ยื่น ข้อ ของ ข้อ
หาหรือ แด เรา ก็ได้ ประชุม พระเถระ ผู้ใหญ่ ใน แผ่นดิน ปรีกษา คดี
เรื่อง นี้ ๑ ก็เป็น อันได้ รับวินิจฉัย ของ เถร สماعيل ผู้ มี ความรู้ สูงแล้ว
โจทก์ ฟัง เข้าใจ ว่า อัน อานุวาทาธิกรณ เนื่องใน การ ปกครอง

เมื่อ คณะสงฆ์ ชุ ขาด ลงไป ว่าอย่างไร ควร พัง ตาม ไม่ควร ถือ
 รั้น ความ เหน ของ คน ถ้าไม่ อาจ รั้ง กับ ความ กิน แหนง ใน จำเลย ก็
 ถึง คราว ที่ จะ ต้อง ออก จาก วัด บัง ไป อยู่ อื่น ๆ

๒๓๓ บัดนี้ จึง ให้ คำ วินิจฉัย แก่ ขัด ของ ของ เจ้า คณะมณฑล ฯ
 การ ที่มี ฤกษ์ แดก พวก จาก สงฆ์ ใน วัด เดียว กัน นั้น รั้ง อยู่ จะ
 ยอม ให้ เบน ไป ไม่ได้ พวก ฤกษ์ ผู้ ตัง รั้ง เกียจ จำเลย มี น้อย กว่า ผู้
 ไม่ รั้ง เกียจ เพราะ ฉะนั้น ถ้า พวก โจทก์ ได้ พัง คำ วินิจฉัย คดี เดิม
 ใน คำ วินิจฉัย นี้ แล้ว ปลงใจ เชื่อ แด ยอม เข้า ฤ โบสถ์ สงฆ์ กรรม กับ
 สงฆ์ ทั้ง จำเลย ด้วย ก็ เปน การ ดี ถ้า ยัง ชัน ตัง รั้ง เกียจ แด ชัน
 อยู่ ที่ นั้น จึง บอก ให้ ไป อยู่ เสีย ที่ อื่น ถ้า ทำ ตาม จึง ให้
 หนึ่ง ล้อ คู่ มือ ชุ แฉง เหตุ ที่ ต้อง ออก จาก วัด นั้น ไป อยู่ อื่น ถ้า ยัง
 ชัน อยู่ จึง บอก ได้ ให้ ไป เสีย ฯ

วินิจฉัย ให้ ไว้ ณ วันที่ ๒๗ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๕๖ ฯ

(ลงพระนาม) กรม-วิจิตรญาณวโรรส

ข่าว ตัง สมนคักดี

วันที่ ๒๗ ตุลาคม พระพุทธศักราช ๒๔๕๖

พระบาท สมนคักพระเจ้า อยู่ หัว เสด็จ ประทับ ณ วัดภาวนาภิรตาราม

ทรง พระกรุณา โปรดเกล้า ฯ ตัง พระครู ๑ รูป คือ

ให้ พระอธิการนิม วัดภาวนาภิรตาราม เปน พระครูภาวนาพิริยคุณ

พระมหาสมณศาสดน ถึงเจ้าคณะมณฑลปาจิบุรี

ปวารณารายงาร

(สำเนา)

ที่ ๕๓/๑๐๖

ตำหนักจันทร์ วัดบวรนิเวศวิหาร

วันที่ ๒๕ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๕๖

พระทักษิณคณิศร เจ้าคณะมณฑลปาจิบุรี ฯ

ฉันได้อ่าน รายงาร คณะมณฑลปาจิบุรี แล้ว มีข้อปวารณถึง
ดังต่อไปนี้ ะ

๑ พระผู้ใหญ่ในมณฑลนั้น เปนผู้เหนแก่พระศาสดนาดี
ได้รับเลือกแล้ว ไม่เบี่ยงบ่าย รับตำแหน่ง เปนเจ้าคณะเมืองบ้าง
เปนเจ้าคณะแขวงบ้าง เปนความดีดวกแก่ผู้ใหญ่เหนือขึ้นไปมาก
ขอแจ้งความพอใจของฉันแก่เจ้าคณะผู้รับตำแหน่งใหม่ ฯ

๒ การประชุม วัดที่วัดธรรมยุตบ้าง ดังเช่นที่วัดแก้ว
พิจิตรเมืองปาจิบุรี เปนการดีอยู่ จะได้ชักให้กตมเกล็ดยว
กันเข้าได้ ฯ

๓ เรื่องแข่งม้า ถ้าเปนแต่ดู แลผู้ดูเปนผู้น้อย ไม่
ดูอะไรนัก เพราะเราเขาคนยังรักสนุกมาบวช แลมีธรรมเนียม
ปกครองยังไม่ดี ก็ต้องเปนเช่นนั้นเอง ต่อเมื่อใดจัดธรรมเนียม
ปกครองดี หรือเลือกคนบวชเข้า เมื่อ นั้นจึงจะวายพระคืน

ดูอะไรต่าง ๆ ดูไม่ผิดกฎหมายแผ่นดิน ช่างก่อนเกิด รับความ
ประพฤติกี่ชั่ว ช้า เสียก่อน ส่วน พระอริการ น้อย วัดราษฎร์
ศรัทธาทำ พาถูกวัดไป ดูแข่งม้า ท่าน ถอดเสีย นั้น ชอบแล้ว
การ รักษา ธรรม นี้นม อยู่ ที่ หัวหน้า หัวหน้า ทำเอง ถูกวัดก็ ต้อง
ดอยตาม ๆ แต่ ข้อ ที่ พนัน ขัน ต่อ กันนั้น แก่ เกินไป ควรห้าม
ปราม ขอ อำนาจ บ้าน เมือง ห้าม ดี แล้ว ที่ กรุง เก้า เขา ก็ ทำ เช่น
นั้น สุ่มหุ เทศาภิบาล เบน ชุระเอง ๆ

๔ เจ้าคณะเมือง ยัง ทำการ ได้ แด เมือง ก็ ไม่ ไหว้ โศ มี
เจ้าคณะ รอง อีก รูป หนึ่ง ฉนั้น เหน้ ดั้น เกิน ไป เมื่อ เจ้าคณะ แหวง
เลื่อน เป็น เจ้าคณะ รอง ยัง จะ ต้อง ตั้ง เจ้า คณะ แหวง อีก เหน
มาก เกิน ต้อง การ ถ้า ไม่ จำ เบน ควร ให้ พระครู คณานุกิจ วิจารณ์
นั้นเอง ว่า แหวง อำเภอเมือง ฉเชิงเทรา อย่า ตั้ง เจ้าคณะ แหวง ใหม่
เว้น ไว้ แต่ พระครู คณานุกิจ วิจารณ์ มี การ ใน หน้า ที่ เจ้าคณะ รอง จน ถึง
จะ ว่า แหวง ไม่ ไหว้ ๆ

๕ แบบ ตรา ตั้ง อุบัสมาเย ได้ ส่ง ไป พร้อ ม กับ หนึ่ง เอ อนุญาติ
แล้ว จง ใช้ ตาม แบบ นั้น ไป พตาง ๆ

๖ การ สร้าง วัด ใน ที่ ไม่ ห่าง กัน นึก เป็น การ ต่าง ทอน กำ ลัง
กันเอง ถ้า ช่าง หนึ่ง แข่ง ฐัน ไป ได้ ช่าง ที่ ถ้า เป็น ต้อง ได้ สม เมื่อ
มี เหตุ ฐัน คิด เลิก วัด อรุณรังษี แด รักษา วัด สว่าง อารมณ ์ ไว้ ชอบ
แล้ว ถ้า ไม่ คิด จะ ตั้ง วัด อรุณรังษี อีก จะ รือ กุฎี แด อื่น ๆ ใน วัด

นั้นไป ปลุก ที่วัด สว่างอารมณ์ ได้ อยู่ แต่ ต้อง เป็น ของ สงฆ์ เหมือน กัน
เทียบ ด้วย ของ ใน วัด ร่าง หรือ เขา ไป ประกอบ ใน วัด มี พระ สงฆ์ ท่าน
อนุญาต ใน พระ วินัย

๗ อุปัชฌายะ ต่าง ถิ่น มา ให้ อุปัสมบต แก่ คน หนึ่ง บวช ถ้า เจ้า อาวาส
ไม่ เป็น ใจ ด้วย ทำ ไม่ได้ คอก คิด บ้อง กัน ดี แล้ว ถ้า ห้าม ไม่ พัง จับ
ตัว อุปัชฌายะ รูป นั้น ส่ง เข้า มา ๗ ที่ กรุง เก่า เคย พ้อง เข้า มา ได้ ลง
โทษ อุปัชฌายะ ตั้ง งด อุปัสมบต ชั่ว คราว ๒ ปี ลง โทษ กรรม วาจาจารย์
งด สวด ชั่ว คราว ๑ ปี พากย์ ทัณฑ์ เจ้า อาวาส ผู้ สม รุ ย่อม ให้ บวช แด
ผู้ รับ เขา ไว้ ควร จะ ลง ทัณฑ์ กรรม คอก แต่ ได้ ความ ว่า ที่ กรุง เก่า
ยัง หละ หลวม เจ้า อาวาส ทำ ด้วย สำคัญ ว่า ไม่มี ผิด ๗

๘ การ ผูก ไมตรี ส่วน ตัว ของ เจ้า คณะ มณฑล กับ ผู้น้อย ลง ไป เป็น
สำคัญ มาก ทำ ความ สดวก แก่ นาน ที่ แต่ ใน ราช าร นี้ ไม่ ได้ พุด ถึง เดีย เลย ๗
มี ข้อ ที่ ปรราก ถึง เพียง เท่านั้น ๗

(ลงพระนาม) กรม-วชิรญาณวโรรส

พระมหาสมณศาสน์ ถึงเจ้าคณะมณฑลอุบลราชธานี
ปรราก ขอ ฐานันดร

—:๐๐0๐๐:—

(สำเนา)

ที่ ๑๓๗ / ๒๗๕

ตำแหน่ง จันทร วัด บวรนิเวศวิหาร

วัดที่ ๑๗ ตุลาคม

พุทธศักราช ๒๔๕๖

พระราชมุนี เจ้าคณะมณฑลอุบลราชธานี ฯ
 ได้รับหนังสือที่ ๒/๗๘ ขอ ฐานันดรให้ แก่ พระครูผู้รั้งตำแหน่ง
 เจ้าคณะเมือง เจ้าคณะแขวงนั้นแล้ว ขอ จงจัดให้ ถูก ตามระเบียบ
 ดังต่อไปนี้ ะ

๑ นอกจาก ชื่อ แด่ พรรษา อายุ วัด แด่ หน้า ที่ ควร จะ บอก
 มา อีก ว่า ได้รับ หน้า ที่ มากี่ ปี แล้ว แด่ รักษาการ เป็น อย่างไร ฯ
 ทาง ที่ จะ ยก ย่อง นั้น ได้รับ หน้า ที่ มา นาน รักษาการ เรียบ ร้อย
 หรือ รับไม่ ชำ นั้ ก แต่ มี คุณ วุฒิ เป็น พิเศษ หรือ มี ความ ชอบ ใน
 ทาง ไร ฯ จง เลือ ก ให้ ถูก เกณฑ์ นี้ ฯ

๒ ไม่ใช่พอ ว่า ที่ แล้ว ก็ ขอ ได้ ควร จะ สอด ส่อง ดู ก่อน ว่า
 อาจ รักษา หน้า ที่ นั้น ไว้ อยู่ แด่ มี แก่ ใจ ที่ จะ ทำ การ พระ ค้ำ ด้ นหา โดย
 แท้ ไม่ เช่น นั้น พระ ครู ถือ ด้ ญญา บั ตร จัก มี จง เกดิ ोन แต่ ไม่
 ได้ งาร ได้ การ ฯ

๓ เมื่อ จะ ขอ ต้อง ค่อย ขอ เป็น บาง รูป ไม่ ควร ขอ ตั้ง โหด
 ถ้า ขอ จง เผื่อ ผู้ ได้รับ ฐานันดร จัก ไม่ รู้ ด้ ก ว่า ได้ เพราะ ความ
 ดี ความ ชอบ ทั้ง จะ ทำ ให้ จิด เพราะ เป็น กัน หตาย รูป ไม่ อัจ จรรย์
 อไร เช่น จะ ตั้ง ราชา คณะ ชน ที่ เมือง อุบล อีก ๕ รูป ราคา ของ
 เธอ คง ตก ลง ไป ไม่ใช่ เพราะ ความ เดีย ของ เธอ เพราะ มี ผู้ ไม่
 ด้ มควร ได้รับ ยศ เช่น นั้น เป็น ออก ดัน ต่าง หาก ฯ ยศ ต้อง ให้ ได้
 รับ ใน ทาง ที่ ชอบ จึง จะ ด้ ำ เร็ จ ประ โยชน์ ไม่ เช่น นั้น ก็ ไม่ มี ผด อย่า

ว่า แต่ ย ค ์ เ ต ย แม ้ ท ร ั พ ย์ ให้ แก่ คน ที่ ไม่ ค ว ร ได้ รั บ ยัง ก ล ั บ ให้ โ ท ษ
ได้ เ ห มี อ น ก ัน ๑

๕ เจ้ า ค ณ ะ ร อ ง น ั น ถ้า ไม่ จ ำ เ ป น เ ช ่น เจ้ า ค ณ ะ เ มี อ ง ย ั ง ว่า
กา ร ไ ห ว ไม่ ค ว ร มี เ ต ย ๑

จ ึง ท ำ ล ิ ข ิต ล ั ง เ ช้ า มา ไ ห ม ่ ขอ ให้ ถู ก ตาม ร เบี ย บ ั น ั น ั จ ึง จะ ท ุ ต
ขอ พ ะ ร าช ท าน ให้ ได้ ๒

(ต ง พ ะ ร าช) ก ร ม - ว ชิ ร ญา ณ ว โ ร ร ด้

ป ะ ร าก าศ ใช้ บ อ ก ค ั ก ราช ตาม ส ุ ริ ย ค ต ิ

พ ะ ร าช วิ ส ุ ท ิ ส ุ ริ ย ค ์ ก ด้ ผู้ ร ั ง ต ำ เ ห น ั ง เ ล ่น ำ บ ด้ ก ะ ร ะ ท ร วั ง ช ร รม ก าร
รั บ พ ะ ร ะ บ ร ม ราช โ อ ง ก าร เ ห น ็ อ เ ก ด้ ำ ๑ ต ำ ร ั ด้ ล ั ง ว่า ส ั ม เ ต จ พ ะ ร ะ เจ้ า
บ ร ม ว ญ ์ เ ช ๒ ก ร ม พ ะ ร าช วิ ส ุ ท ิ ส ุ ริ ย ค ์ ก ด้ ถ ุ ว าย พ ะ ร ะ พ ร ุ ท ุ ด้ ว่า ก าร บ อ ก
ค ั ก ราช น ั น แต่ เ ต ม ก ็ เ ป น บ อ ก วั น ตาม ที่ ใช้ ก ัน อยู่ ไ น ส ั ม ั ย มา บ ด้ น ั น ไ น
ราช ก าร ใช้ น ั บ เ ว ด้ ำ ตาม ส ุ ริ ย ค ิ ด้ ำ แต่ ก าร บ อ ก ค ั ก ราช น ั น ยัง เ ป น
ไ ป ตาม เ บ บ เ ต ม ห ำ ส ั ม แก่ ส ั ม ั ย ไม่ ท ร ง เ ห น ค ว ร จะ แก ้ เ บ บ บ อ ก
ค ั ก ราช ให้ เ ป น ตาม ส ุ ริ ย ค ิ จ ั ต ร เ บี ย บ ไ ห ม ่ ให้ เ ช้ ำ ก ัน เ มี อ จะ ใช้ เ ย ำ ง
น ั น ั จ ำ จะ ต ็ อ ง ก ำ เ ห น ด้ ำ วั น ุ ช น พ ุ ท ุ ค ั ก ราช ไ ห ม ่ อ ั ง วั น ส ุ ริ ย ค ิ จะ อ ั ง วั น
วิ ค ำ ช บ ุ ร ณ มี เ ห มี อ น เ ย ำ ง เ ต ม ไม่ ได้ ท ร ง เ ห น ค ว ร ก ำ เ ห น ด้ ำ วั น ที่ ๑

เมษายน เปน วัน ขึ้น พุทธ ศักราช ใหม่ เพื่อจะได้เข้ากับ จารึก ของ
บ้านเมือง ๑ อันจะตั้งหลัก ใช้สุริยคติ กาล เช่นนี้ ทรงเหนไม่ผิด
ต่อ การ พระคำสอน เหตุว่า ฝ่าย พระคำสอน ยอมใช้นับ เวลา ตาม จารึก
ของบ้านเมือง แต่ใน ครั้งนี้ จารึก ของบ้านเมือง ใช้ จันทร คติ กาล
ใน ฝ่าย พระสงฆ์ จึงได้ใช้ตาม ๑ ทรงชักเรื่องใน วัตถุประสงค์ ยักชั้นกระ
คมกัร มหาธรรมคณาธก เรื่อง นั้นว่า ครั้งหนึ่ง พระเจ้า พิมพิสาร
ครัด ใช้ ราช บุรุษ ไป กราบ ทูล ส้มแดง พระ พุทธ เจ้า ด้วย เรื่อง จะ เดือน
ฤดู ฝน คือ ทอดธกมาต์ ท้าย ฤดู ร้อน ขอ ให้ ภิกษุ สงฆ์ เดือน วัน เข้า
พรรษา ออก ไป อีก ชั่ว ศักร บัษณ์ นำ คือ อีก เดือน หนึ่ง ส้มแดง พระ
พุทธ เจ้า ครัด ให้ อนุวัตร ตาม ๑ บัดนี้ บ้านเมือง ใช้สุริยคติ เปน หลัก
จะ ใช้ อย่าง นั้น ก็ควร ส้ม ด้วย บาพิมหาป เทศ ฝ่าย พระ วินัย ว่า
ตั้ง ไต พระ ศกาคตไม่ ได้ ทรง พระ อนุญาต ไว้ แต่ อนุ โดม
ตั้ง ซึ่งได้ ทรง พระ อนุญาต ไว้ แล้ว ตั้ง นั้น ควร ๑ แด พุทธ
ศักราช นั้น ก็ ตั้ง เมื่อ ส้มแดง พระ พุทธเจ้า นิพพาน แล้ว จะ แก่ ไช
ก็ ไม่มี เหตุ คติ ขัด ใน ทาง พระ พุทธ บัญญัติ ๑ ทั้ง ได้ ทรง ปรึกษา
ความ ขอน กับ ผู้ เข้าใจ ใน โหรา คำสตร์ ทั้ง คฤหัสถ์ บรรพชิต มี พระ
เจ้า บรม วงศ์ เชอ กรม พระ เทววงศ์ วโรปการ เปน ต้น เหน ว่า ควร
แก้ไข ได้ ๑ ได้ ทรง วาง รเบียบ ที่ จะ ใช้ แด แบบ บอก ศักร ราช ไว้
เปน อย่าง ๑ พระ บาท ส้มแดง พระเจ้า อยู่ หัว ทรง พระราช ดำริ เหน
ชอบ แด ทรง พระ อนุมัติ ตาม โปรดเกล้า ๑ ให้ ใช้ แบบ บอก ศักร ราช

นี้ ในราชการ ตั้งแต่วันที่ ๑ เมษายน ร.ศ. ๑๓๓ เป็นต้นไป
ขอ พระภิกษุผู้ จะ ถวายเทศนา จง บอ ก ศักราชตามแบบที่ วางไว้ นี้
ประกาศ มา ณ ะ วันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ ร.ศ. ๑๓๓

* * *

ระเบียบ ที่ จะ ใช้

๑ ศั ก นั บ แต่ บั พระ พุท ธ เจ้า นิ พ พาน เป น บั อ ดิ ต เป ลี ย น ศั ก
ใหม่ ใน วันที่ ๑ เมษายน เช่น วันที่ ๑ เมษายน ร.ศ. ๑๓๓ นั บ
พุทธศั ก ๒๔๕๕ ๑

๒ เดือน จั ด เป น ๑๒ ค ง ที่ ไม่ มี อธิ ก มา ด มี ชื่อ แด จ่า
น ว น วันที่ ดัง ต่ อ ไป นี้

๑	จิกั มา ได้	คือ	เมษายน	๓๐	วัน
๒	เว ล่า ช มา ได้	๑๑	พฤษภาคม	๓๑	๑๑
๓	เช รุ จ มา ได้	๑๑	มิถุนายน	๓๐	๑๑
๔	อา ด่า พ ห มา ได้	๑๑	กรกฎาคม	๓๑	๑๑
๕	ด่า ว น มา ได้	๑๑	สิงหาคม	๓๑	๑๑
๖	โป ต์ ถ ป ท มา ได้	๑๑	กันยายน	๓๐	๑๑
๗	อ ด์ ส ย ช มา ได้	๑๑	ตุลาคม	๓๑	๑๑
๘	กั ต์ ค ก มา ได้	๑๑	พฤศจิกายน	๓๐	๑๑
๙	มา ค ส ริ มา ได้	๑๑	ธันวาคม	๓๑	๑๑
๑๐	ป ล์ ส์ ต มา ได้	๑๑	มกราคม	๓๑	๑๑

๑๑ มาฆมาโล คือ กุมาพันธ์ ๒๘ วัน โดยปกติ
 ๒๘ ,, โดยอธิกทิน
 ๑๒ ฝึกคุณมาโล ,, มีนาคม ๓๑ ,,

๓ บอกศักราช ในภาษามคธ ใช้ชื่อข้างหน้า ในภาษาไทย
 ใช้ชื่อข้างหลัง ฯ

๔ วันแห่งเดือน เรียกในภาษามคธว่า ทิน นัม โดยลำดับ
 ปุบรณสังขยา ดังต่อไปนี้ ะ

ปฐม	ทิน	วันที่	๑
ทุติย	,,	,,	๒
ตติ	,,	,,	๓
จตุตถ	,,	,,	๔
ปัญจม	,,	,,	๕
ฉกฺกิม	,,	,,	๖
สัตตม	,,	,,	๗
อฏฺฐิม	,,	,,	๘
นวม	,,	,,	๙
ทศม	,,	,,	๑๐
เอกาทศม	,,	,,	๑๑
ทวารศม	,,	,,	๑๒
เตรศม	,,	,,	๑๓

จตุรศรม	ทิน	วันที่	
๑			๑๕
๒	”	”	๑๕
๓	”	”	๑๖
๔	”	”	๑๗
๕	”	”	๑๘
๖	”	”	๑๙
๗	”	”	๒๐
๘	”	”	๒๑
๙	”	”	๒๒
๑๐	”	”	๒๓
๑๑	”	”	๒๓
๑๒	”	”	๒๔
๑๓	”	”	๒๕
๑๔	”	”	๒๖
๑๕	”	”	๒๗
๑๖	”	”	๒๘
๑๗	”	”	๒๙
๑๘	”	”	๓๐
๑๙	”	”	๓๑

๕ วัน แห่ง สัปดาห์ เรียกว่า วัน มัชฌิม

๑ อาทิจจวาร

วัน อาทิตย

๒	จันท์ วาโร	วัน จันทร
๓	ภุมม์วาโร	วัน อังคาร
๔	วุชวาโร	วัน พุธ
๕	วิหัมป์ติวาโร	วัน พฤหัสบดี
๖	ศุก์กวาโร	วัน ศุกร
๗	โสธรวาโร	วัน เสาร์

ชื่อ อื่น ซึ่ง เปน ไวพจน์ ของ ชื่อ เหล่า นี้ ก็ ใช้ ได้ เช่น รวิวาโร
วัน อาทิตย์ สตีวาโร วัน จันทร เปน ตัวอย่าง ฯ

แบบ บอ ก ศั ก รา ช เท ศ นา

(วันที่ ๓๐ พฤษภาคม ร. ศ. ๑๓๑)

อิทานิ คัลล์ ภควโต อรหโต สัมมาสัมพุทฺธัลล์ ปรินิพพานโต
 บัญชีราย บัญชีบายาส์ สัมวิจฺจนฺตฺตฺร จตุสตาธิกา นิ เทว สัมวิจฺจน-
 สหัลล์ สำนิ อธิก กนฺตานิ ฯ บัจจุบฺบันน กาด วเลณ เวสาช มาดัลล์
 คัสสิมํ ทินํ วาร วเลณ ปน วิหัมป์ติวาโร โหติ ฯ เอว คัลล์
 ภควโต ปรินิพพานา สำนายุกาตคณนา สัลล์ ลกฺเขตัพ พาคิ ฯ

ศุภามัสสุ พระ พุทฺธ คำนหา ยุกาต จำเดิมแต่ ปรินิพพาน แห่งพระ
 องค์ สัมเตจพระ มุณี พระ ภาค อรหันต สัมมา สัมพุทฺธ เจ้านั้น บัดนี้ดวง
 แลว ๒๔๕๕ พรรษา บัคยุ บัน สมัย พฤษภาคมมาด วัน ที่ ๓๐
 พฤหัสบดีวาร ฯ พระ พุทฺธ คำนหา ยุกาต จำเดิมแต่ ปรินิพพาน แห่ง

พระ องค์ ส้มแดง พระ ผู้ มี พระภาค เจ้า นั้น มีนัย อัน จะ พึง กำหนด นับ
ด้วย ประการ นั้น ขอถวาย พระพร ฯ

ถ้า วันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ในปี มี อธิกทิน ว่า ดังนี้ ะ

อิทธานิ ๑ ๓ ๑ บัจุบันัน กาด วเด่น มาฆมาดัดดี อธิกฤกษ์ เอกุณ—
ศสทินัน ทินัน ๑ ๓ ๑ บัจุบันันดมัย กุมภาพันธ์ มาด วันที่ ๒๕
เปน อธิก ทิน ๑ ๓ ๑

ระยะทาง ส้มแดง พระมหาสมณะ เสด็จตรวจการ

คณะสงฆ์ ในมณฑลพิษณุโลก ได้

พ.ศ. ๒๔๕๕

ตอนที่ ๑ เสด็จขึ้นเมืองปราณบุรี

๑ วันที่ ๕ มิถุนายน เวลาบ่าย ๕ โมง ๑๕ นาที ส้มแดง พระ เจ้าบรม
วงศ์เธอ กรมพระยาวชิรญาณวโรรส พระมหาสมณะ เสด็จจาก วัด
บวรนิเวศวิหาร โดยรถยนต์ ประทับ ทำ ที่ ว่าการ กรม ตำรวจ
ภูธร มี พระภิกษุ แดคฤหัตถ์ หตายนาย มี พระราช กวี
แด พระยาวิสุทธชิ สุนทรียศักดิ์ เสนาบดี กระทรวงธรรมการ แด พระยา
มหาอำมาตยาธิบดี ปลัด ทูลฉลอง กระทรวงมหาดไทย เปนต้น มา
ส่ง เสด็จ ประทานปฏิสันถาร พอ ควร แล้ว เสด็จ ลง เรือยนต์ ไป

ชั้นเรือนครศรีธรรมราช มีพระภิกษุ พระราชาคณะ ๒ พระครู ๑
 เปรียญ ๒ ฐานานุกรม ๑ เข้ากันเป็น ๖ รูป แดกคฤหบดีข้าราชการ ๒
 ข้าราชการน้อยในกรม ๓ มหาตเล็ก ๕ คนเครื่อง ๑ ศิษย์วัด ๓ เข้ากัน
 เป็น ๑๓ นาย ตามเสด็จ ในฝ่ายเรือศรีธรรมราช กับค้นวอดส์เบียน
 เป็นนายเรือ ๑ ค้นกล ๑ สรง ๑ คนถือท้าย ๒ ช่างไฟ ๖ กตาสี
 ๖ เข้ากันเป็น ๑๗ คน เวลาบ่าย ๕ โมง ๓๓ นาที ถอนสมอกลับ
 เรือล่องลงไป ๑ ทุ่ม ๗ นาที ถึงเมืองสมุทรปราการ ชุมชุมมาก
 คนในเรือถูกกิดเป็นขึ้นไปทั้งนั้น เรือผ่านสันดร มีคลื่นจัด
 คนเมากันมาก ๆ

๒ วันที่ ๑๐ มิ. ย. เวลาเช้าโมงครึ่งผ่านสามร้อยยอด คลื่น
 ยังจัด คฤหบดีเมาคลื่นกันมากคน เกือบไม่มีผู้ทำครัวแต่ปฏิบัติ
 พระ ฝ่ายพระบางรูปก็เมาคลื่นเหมือนกัน ไม่เป็นอันฉัน
 กับค้นเออเพอ เกรงพระจะอด จึงทูลฟังพระกระแด้ เพื่อจะ
 แวะที่เกาะหลักหลบคลื่น พระจะได้มีโอกาสฉันอาหาร ทรงอนุมัติ
 เวลาเช้า ๕ โมงเศษเกือบ ๕ โมง เข้าอ่าวเกาะหลัก เรือทอด
 สมอ คลื่นสงบ เสวยเพลในเรือ พร้อมด้วยพระทั้งหลาย ๆ
 เมืองปราณบุรีใหม่ได้ยกมาตั้งที่ตำบลเกาะหลักนี้ อยู่ริมชาย
 ทเล ๆ เวลาเที่ยงเศษ เสด็จโดยเรือใบตื้นขึ้นฝั่ง เพื่อทอด
 พระเนตรภูมิสถาน ๆ เมืองปราณบุรีนี้ มีกำหนดว่า จะเสด็จ
 แวะเมื่อคราวกลับ ครั้งนี้เจ้าหน้าที่จึงไม่ทันรู้ หม่อมเจ้าปราณี

เนาวบุตร์ ผู้ว่าราชการเมือง ทราบข่าวเข้าแล้วรีบมารับเสด็จ
ประทับแรม เรือนผู้ว่าราชการ ฝนตกพรำ ต้องรออยู่นาน กว่า
จะ ได้เสด็จ ทอดพระเนตรที่อื่น เสด็จ ทอดพระเนตร ทางรถไฟ แล
วัดเกาะหลัก แล้วเสด็จ กลับมาสร้างน้ำทะเล ที่หาดทราย ตรงที่ตั้ง
เมือง แล้วเสด็จ กลับเรือ ศรีธรรมราช เรือ ออกจาก เกาะหลัก
เวลาบ่าย ๕ โมง ๕ นาที เติรเรือตลอดคน คืบคลาน ๑
ตำบล เกาะหลัก นี้ มีอ่าวเป็นวง มีหาดทรายเป็นขอบ มี
ช่องเข้า ทางทิศตะวันออก สองข้างช่องมีเขาโอบขึ้นไป ทาง
ด้านตะวันตกเป็นทิวเมืองแต่ตั้งบ้านคน เป็นทราย พันเป็นทรายขาว
ปลูกอะไรยาก แต่ก็มีต้นไม้ใหญ่ๆ อยู่น้อยบ้าง ทั้งอดีตหน้า ชาวเมืองใช้
น้ำบ่อ แต่จัดไม่สนิท พวกข้าราชการรอน้ำฝนไว้ใช้ ๑ เมืองนี้ขึ้นใน
มณฑลราชบุรี แต่การไปมาถึงกันโดยทางบกลำบาก ลงเรือเมดเข้ามากรุง
เทพ ๑ แล้วจึงขึ้นรถไฟไป ถึงราชบุรี สดวกกว่า ต่อทางรถไฟแล้ว
การไปมาโดยทางบกจึงจะสะดวก ในเวลานี้ยังไม่แล้ว เป็นแต่ถมทรายไว้
ยังไม่เต็มที ๑ ตำบลนี้มีอากาศดี คนมีชนชั้นมาเข้าที่ ต่อรัฐบาล
ปลูกเรือนไว้ให้เช่าเป็นที่พัก ณะเชิงเขาช่องกระจก มีพวก
ฝรั่งออกมา พักหาความสำราญ โรคบ่วงแต่เดิมไม่มี เมื่อทำ
ทางรถไฟ พวกกูดี้เกิดเป็นโรคนี้ขึ้น แล้วเลยติดกันต่อไป
ในเวลานี้สงบแล้ว ๑ อาหารไม่อดคืด มีตลาดตั้งชายหาด
ทั้งเนื้อทั้งปลา มีแตงโมชุม ๑ ตั้งแต่ยกเมืองมาตั้งที่นี้ มีคน

มาอยู่มากขึ้น ในเวลานี้มีราว ๓๐๐ เศษ ความหากินของคนพื้นเมือง ทำปลาก็มี ทำไร่แตงโมก็มี ทำนาก็มี ได้ยินว่าคนมีอันจะกินก็มีอยู่บ้าง แต่เป็นคน ออม ๆ

วัดเกาะหลักนั้น เขาตั้งชื่อว่า วัดราษฎร์ ปฏิสังขรณ์ ตั้งอยู่ห่างชายทะเลขึ้นไปหน่อยหนึ่ง มีหมู่บ้านแถบนั้น ที่ทางกว้างขวาง มีโบสถ์ฝากระดาน พระประธานไม่งามเหมือนในวัดทั้งหลาย กุฏิแต่หอสดมภ์ ก็เป็นฝากระดานเหมือนกัน เขาเรียกรายกันสร้าง ๆ มีพระนั่งรับเสด็จอยู่ ๘ รูป พระอธิการชื่ออิน พรราชา ๑๘ บวชที่นั่นเอง ๆ มีหนึ่งบวชราวสี่ห้ารูป ก่อนนี้มีอุปชฌายะที่วัดนี้เอง แต่เดี๋ยวนี้ล่วงไปเสียแล้ว พระครูแขวงผู้ว่าที่เจ้าคณะเมืองมาบวช ๆ พระในวัดนี้ เป็นบุตรชาวบ้านในตำบลนี้เอง ๆ บิณฑบาตได้ไม่พอฉัน ชาวบ้านหาของแห้งมาไว้ให้ทำฉันที่วัด ๆ จีวรหาได้ในเมืองนี้เอง ราคาไตรละ ๑๒ บาท พอห่มได้ มีผู้ทอดกฐินทุกปี ๆ สวดมนต์เล่าในหนังสือขอมบ้าง ในหนังสือไทยบ้าง ครั้นสั่งให้สวดพาหุงถวาย สวดทำนองบ้านนอก เสียงแปลก ๆ ว่า พยัญชนะ พยัญฯ เทศนา ใช้หนังสือขอม สวดมนต์แต่เทศนานี้ มีแต่เฉพาะในพรรษา มีพระสวดปาติโมกข์ได้ ได้ทำอุโบสถอยู่ ๆ พระวัดนี้ไม่ได้สมาคมกับพระที่เจริญกว่า ยิ่งเซอะอยู่มาก ๆ การศึกษาหนังสือไทยของเมืองนี้ เพิ่งได้เริ่มจัดขึ้น ผู้ว่า

ราชการ เมือง ตั้ง โรง เรียน ขึ้น โรง หนึ่ง เร็ยรายเงิน ขำ ราชการ
จ้าง ครู มาสอน เมื่อ เสด็จ ผ่าน ไป ได้ ยิน เลี้ยง เด็ก อ่าน หนังสือ
อยู่ แต่ ที่ วัด เกาะ หลัก พระ อ่าน หนังสือ ขอม หนังสือ ไทย ได้ คือ อยู่ ๗

ตอนที่ ๒ ถึง มณฑล ชุมพร
 เสด็จ ขึ้น เมือง หลังสวน

๓ วันที่ ๑๑ มิ. ย. เวลา เข้า ๒ โมง เศษ ถึง ปาก น้ำ เมือง
หลัง สวน เรือ ทอด ส้มอ พระ ครู ธรรม วิจิตร อุดม บัญญา ปรีชา มุณี
เจ้า คณะ เมือง ๑ พระ ยาวรฤทธิ ฤกษ์ ปลัด มณฑล ๑ พระ วิชิต
วิทยากร ปลัด เมือง ๑ ออก มา รับ เสด็จ พระ ยาม หิมาต บวร ฤกษ์ ขำ
หลวง เทศาภิบาล ไป รับ เสด็จ พระ เจ้า บรมวงศ์ เชอ กรม พระ ดำรง ราช
นุภาพ เสด็จ บัด ี กระทบ มหา ไทโย ที่ ปาก น้ำ เมือง ชุมพร มา ไม่
ทัน ทรง ปฏิสันถาร แก่ เจ้า คณะ เมือง แล ขำ ราชการ ผู้ มา รับ เสด็จ แล
เสด็จ ลง จาก เรือ ศรัทธ ธรรม ราช ทรง เรือ เบด เก่ง ของ พระ ครู ธรรม วิจิตร
เจ้า คณะ เมือง ขึ้น ที่ ท่า โรง ภาษี ที่ ปาก น้ำ ทรง พระ ดำเนียร ไป ทอด
พระ เนตร วัด ปาก น้ำ ที่ เขา ตั้ง ชื่อ ว่า วัด อรุณ วัด นี้ ตก แต่ง รับ เสด็จ
มี พระ ส่อง ษ์ ดำเนิน รัต อด ชัย มงคล คาถา รับ เสด็จ ประทับ อยู่ ครู่ หนึ่ง แล
เสด็จ กลับ ทรง เรือ เบด เก่ง แจว ขึ้น ดำ น้ำ หลัง สวน ไป ราว ๒ ชั่วโมง
ถึง ท่า บาง ยี่ โรว เสด็จ ขึ้น ที่ นั้น มี ขำ ราชการ แล ราษฎร มา รับ
เสด็จ เปน อัน มาก พล ตำรวจ ภูธร ยืน เข้า แถว ทรง พระ วอ เสด็จ โดย

ถนน คามทางมี ราชภูริ ตั้งที่บูชา แล จุด ประทัด ผ่านหน้าวัด ดอน ไตนค
 ที่ อยู่ ของ พระครู ธรรม วิจิตร เจ้า คณะ เมือง ที่ นั้น มี พระ สงฆ์ ต่าง
 วัด ประชุม สวดชัย มงคล คาถา รับ เสด็จ แต่หา ได้ เสด็จ แวะ ไม่ ประ
 ทับ บ้าน พระยาพิชัยชดิ ผู้ว่า ราชการ เมือง ใน เวลา หนี บ่วย ไป
 รักษา ตัว อยู่ ที่ เมือง เพชรบุรี ที่ จัด ไว้ เป็น ที่ ประทับ เสด็จ ถึง เวลา
 เช้า ราว ๕ โมง ครึ่ง เสด็จ เพด ที่ นั้น ตั้งแต่ เที่ยง แล้ว มี ฝน ตก
 พริ้ว เปรือ เวลา บ่าย ๕ โมง ครึ่ง ล่วง แล้ว เสด็จ จาก ที่ ประทับ
 ทรง พระ ดำเนียร ไป ตาม ถนน ที่ ตัด ใหม่ ตั้งแต่ ท่า บาง ยี่ โธ จน ถึง
 กาลา กลาง เสด็จ วัด ดอน ไตนค มี พระสงฆ์ รับ เสด็จ เป็น อัน มาก
 มา จาก อำเภอ สวี อำเภอ พะโคะ แล เมือง ไชยา (ใหม่) ก็มี ทรง
 ปฏิสันถาร ครั้ ถาม ถึง สุข ทุกข์ ความ เบน ไป ของ วัด แล ภิกษุสงฆ์
 แล เหตุ การณั อัน เบน ไป ใน คณะ สงฆ์ แล้ว ประทาน ย่าม ตรา มหา
 สมันตุ มา ภิกษุ แก่ เจ้า คณะ ทั้ง หตาย แล ประทาน หนังสือ หัวใจ ไตรลิกขา
 แก่ ภิกษุ สามเณร ทั้ง กัน ครั้ ตั้ง ให้ พระ หัว เมือง สวด มนต์ ถวาย
 ขัด ค่านาน พอ เข้า รูป แต่ ทำนอง ยัง ไม่ ดี ทำนอง สวด พัง ได้
 แต่ ยัง ไม่ เรียบ เสด็จ กลับ ถึง ที่ ประทับ ค่ำ แล้ว ทรง สวด มนต์
 พร้อ ม ด้วย พระ ที่ ตาม เสด็จ แล พระครู ธรรม วิจิตร พระครู ใภฏีกา
 นวด ผู้ ทูล ตา ออก มา อยู่ วัด ดอน ไตนค เพื่อ เบน มงคล แก่ บ้าน เมือง ฯ
 หมายเหตุ ใน วัน นี้ ฯ ที่ ปาก หน้า เมือง หลัง ล้วน มี คน มา ตั้ง
 ทำปตา หนาแน่น กว่า เมื่อ เสด็จ ครั้ง ก่อน ๒๕ ปี ล่วง แล้ว เป็น คน จีน

โดยมาก มีตลาด ตั้ง ด้วย ๆ ที่วัด ปากน้ำ อัน ชื่อว่าวัดอรุณ
นั้น ภิภษุ ส้มแดง ผู้ คอย รับ เสด็จ ไม่มี ประคต ออก คาด ไข่
อังสะ คาดอก แทน ประคต ภิภษุ ครอง ดอง อย่าง พระธรรมยุต พาด
สังฆาฏิ เอา อังสะ รัต ออก รัต ก็ ไม่ เปน ดู ปก ปรย ส้มแดง
ห่มจีบ ไม่ เปน ทั้ง ไม่มี สังฆาฏิ จะ ไข่ ห่ม ดอง แล้ว เอา อังสะ
คาดอก ชัน น้ำ หัว เราะ เปน อย่าง นี้ เพราะ พระมหานิกาย ใน เมือง
หลังสวน ห่มผ้าเอาอย่าง พระธรรมยุต มา นาน แล้ว ทั้ง ทั้ง เมือง จน ดิม
ห่มวิธีอย่าง มหานิกาย เสีย แล้ว รับ เสด็จ คราว นี้ ทรอย จะ เกรง พระบารมี
ปราถนา จะ ห่ม อย่าง พระ มหา นิกาย แต่ ห่ม ไม่ เปน เสีย แล้ว ทั้ง
ไม่มี ประคต จะ ไข่ ด้วย จึง ทำ เช่น นั้น ทอด พระเนตร เห็น ทรง
พระ สรวท ตรัส ว่า ทรงทราบ แล้ว ว่า พระมหานิกาย เมือง นี้ ครอง
ผ้าเอาอย่าง พระธรรมยุต เปน แต่ ไม่ ได้ ทรง นึก ว่า เชอ จะ ห่ม อย่าง
ไร รับ เสด็จ ทำ อย่าง นี้ รุงรัง ไม่ เปน ส้มแดง ส้มแดง ห่ม อย่าง เก่า
ไม่ เปน ก็ จึง ห่ม ตาม ธรรมเนียม ที่ เคย ไข่ พอ ปลด อังสะ รัต ออก
ออก แล้ว ดู เรียบ ร้อย ดี ทั้ง ห่ม แหวก ก็ เรียบ ร้อย ๆ

ที่ ตั้ง เมือง หลัง สวน อยู่ ใต้ ขึ้น ไป จาก ปาก น้ำ มาก ถ้า น้ำ แคว
เปน อย่าง ชนิด ที่ เรียก ว่า คลอง ทาง ผัง ขวา (ขาดง) โกใต้ ปาก
น้ำ มี เขา ตก น้ำ แห่ง หนึ่ง เรียก ว่า เขา ดิง ต่าง ดอง ผัง น้ำ มี
ต้นมะพร้าว แด ต้น หมา กาด ดิน ไป ส้ม ชื่อ เมือง ๆ อัน ชื่อ ว่า หลังสวน
นี้ น่า จะ เมือง มา จาก รัง สวน ที่ แปล ว่า มี สวน มาก ๆ ทำ บาง

ยโธอยู่ฝั่งขวา มีอ เป็นที่ขึ้นลงสำหรับของเมืองนั้น ๆ บ้าน
พระยาพิชัยสิทธิ์ ซึ่งจัดไว้เป็นที่ประทับนั้น เป็นบ้านสวน มี
หมาก มีมะพร้าว ในสวนทั่วไป เรือนทำด้วยไม้ ยางตามแบบฝรั่ง
ดูเป็นรมณียสถาน ถ้าเป็นวัดก็เข้าที่ ๆ

วัดดอนโตนตนั้น มีสถานกว้างขวางดี ด้านหนึ่งตงหน้า ด้านหนึ่งออก
ถนน แต่ของปลูกสร้าง ตั้งแต่โรงอุโบสถตลอดถึงกุฏิ ไม่เป็นชั้น
เป็นอัน มีดีแต่เพียงโรงหลังหนึ่ง เครื่องไม้จริงมาจาก เป็น
โรงโถง ทำเป็น ๓ ห้องกว้าง ๆ ขนาด ๕ ห้อง มีเฉลียงรอบตัว
ยกพื้น เป็นอาสน์สงฆ์ ๒ ด้าน ใช้เป็นโรงธรรมสภาด้วย ใช้
เป็นโรงเรียนด้วย ในเวลานี้ พระครูธรรมวิจิตร เตรียมจะสร้าง
อุโบสถใหม่ เผาอิฐเผาปูนแต่เดี๋ยยไม้ไว้แล้ว ๆ ในการรับเสด็จ
คราวนี้ พระครูธรรมวิจิตรจัดการแข็งแรง ปลูกที่ประทับไว้ที่วัด
ดอนโตนต แต่ไม่ดีไปกว่าบ้านพระยาพิชัยสิทธิ์ จึงแปลงเป็นที่
เสด็จออกแขกเสด็จ ตั้งโรงครัวเลี้ยงอาคันตุกะ ทั้งพระทั้งคฤหัสถ์
ผู้ตามเสด็จ ทั้งพวกพระในพื้นเมืองผู้มาแต่ไกล ๆ นักเรียน
วัดนี้ ได้ยินว่า มีจำนวนถึงร้อย มีครูใหญ่ ๑ ครูรอง ๕
หรือ ๕ สอนทั้งชั้นมูลทั้งชั้นประถม รับเสด็จควรจะสอนถวายตัว แต่
มีวัดสาธวนเข้าแถวเสด็จ จะทอดพระเนตร การสอนก็ไม่สำเร็จ ดู
เหมือนการสอนจะยังบกพร่อง จึงไม่ได้ถวายตัว ๆ

๕ วันที่ ๑๒ มิ. ย.

เสด็จเข้าแล้ว เวลาราว ๒ โมง

เสด็จ ออก จาก ที่ ประทับ ทรง พระดำเนียร ไป เขา เงิน ตาม ทาง ที่
ตัด ใหม่ แยก จาก ถนน สาย บาง ยี่ โธ ฤ ม ยั ง ไม่ เสร็จ ทาง ก็ ไม่
ไกล ก็ มาก น้อย ราว สอง ร้อย เส้น แต่ เป็น เวล า ฝน ตก ทาง ดิน ต้อง ค่อย ๆ
เสด็จ ทั้ง เสด็จ อยุ่ ทรง ปฏิบัติ การ พระ บ้าง คฤหิ สต์ บ้าง ไป ตาม
ทาง กว่าจะ ถึง ราว ๔ โมง ครึ่ง ๆ เขา เงิน น้อย ริม น้ำ ครึ่ง
ก่อน ได้ เสด็จ โดย ทาง เรือ มี ถ้ำ อยุ่ แห่ง หนึ่ง สันฐาน ถ้ำ เป็น เหมือน
ปทุม เรือ ตาน ใน ดิน แต่ ข้าง บน ตั้ง เป็น กระ โจน ชัน ไป ไม่ ค้าง
เป็น ปทุม มี ช่อง เป็น หลืบ ไม่ เป็น ปล่อง ไป รัง พอ พัก อยุ่ ได้
สบาย มี พระพุทธรูป นิ่ง สัก สาม องค์ ที่ ขาด ไม่ได้ ตาม ธรรมเนียม
ของ ถ้ำ ที่ แ่ง เขา มี พระ เจดีย์ ย่อม อยุ่ องค์ หนึ่ง ซึ่ง พระ
บาท ส้มแดง พระ จุฑจอม เกด้า เจ้า อยุ่ หัว ไป รอด เกด้า ๆ ให้ พระยา
จรรยา ราช โภคากร ผู้ ว่า ราชการ เมือง สถาปนา ขึ้น ไว้ เมื่อ พุทธศั ก
๒๔๓๒ ๆ เดิม เขา น ชื่อ เขา เอน พระ ราชทาน ชื่อ เปลี่ยน ใหม่ ว่า
เขา เงิน เสด็จ คราว นี้ ฝน ตก ไม่ได้ เสด็จ ทอด พระ เนตร ตาม
บริเวณ ๆ อัน ที่ จริง เขา นี้ ก็ ไม่ สุก แต่ เมือง นี้ ไม่ มี ไร่
จะให้ แยก ดู เขา นี้ จึง ได้ ออก หน้า เป็น ที่ ไป แห่ง หนึ่ง ของ แยก มา เมือง นี้ ๆ
ใน ที่ นี้ มี พวก ชาว บ้าน นำ โภชนาหาร มา ถวาย แด่ เสด็จ พระ ทั้ง พระ ตาม
เสด็จ แด่ พระ เมือง นี้ ไม่ น้อย กว่า ๓๐ รูป เสด็จ เพล ใน ถ้ำ พร้อม
ด้วย พระสังฆิ แด่ ประทาน พระ โอวาท แก่ พวก ชาว บ้าน ทั้ง ชาย ทั้ง หญิง
นั่ง ถ่อม พัง แน่น เกือบ เต็ม ถ้ำ มี อากา ร สนิท สนม แด่ ยิน ดี จบ

แล้ว พระสวดอนุโมทนา ๆ เสด็จ กลับ จาก เขาเงิน เวศาราว
 บ่ายโมงเศษ ฝนตก ไม่รู้จักหาย ทาง คน เดิม มาก เข้า เมื่อ คราว
 ไป ยิ่ง ดื่น หนัก เข้า ต้อง ค่อย ๆ เสด็จ แวะ ทอด พระเนตร วัด
 พะเนียด แล วัด ปาก สระ ตาม ทาง วัดแรก พระ เปน ธรรมยุต มี ๒ รูป
 วัดหลัง เปน มหา นิกาย มี ๘ รูป ๆ ที่ริม วัด พะเนียด มี พะเนียด ดิน
 ใหญ่ แห่ง หนึ่ง คน ใน เมือง นี้ ไม่รู้ จัก ว่าอะไร พระครู ธรรม วิจิตร
 นำ เสด็จ ไป ทอด พระเนตร ครัด ว่า เปน พะเนียด ดิน สำหรับ จับ
 ข้าง เหมือน พะเนียด ที่ เมือง ลพบุรี อากา ร ที่ ทำ ก็ อย่าง เดียว กัน
 ขนาด ก็ อย่าง เดียว กัน แต่ ลพ บุรี เปน ที่ราบ คง พูน ดิน เปน เทิน
 ส่วน ที่ นี้ อยู่ โกล้ เขา จะ ทำ บัญจบ หรือ ทำ ทั้ง นั้น ไม่ ทรง ทราบ ๆ
 พะเนียด ที่ นี้ พูน ดิน เปน เทิน ทำ ทาง ตาด ไร่ ด้าน นอก ด้าน ใน เปน
 โกรก มี ช่อง สำหรับ ข้าง เข้า จะ ทำไร ไม่ ได้ คั้น ดาน ใน เปน วง
 กว้าง ใหญ่ ประมาณ ไม่ ถูก แต่ คน อยู่ บน เนิน แด เหน โดย รอบ
 ใน นั้น กลาง เปน บ่าไม้ ชื้น สูง คง เปน ของ จัด ให้ มี มา เดิม แล้ว
 ริม คง เปน ทาง เพราะ ต้น ไม้ ชื้น ไม่ ใหญ่ นำ จะ มี หนอง น้ำ ด้วย
 แต่ ไม่ ได้ คั้น ดู นำ จะ ค่อน ข้าง เข้า ชง ไร่ ได้ นาน วัน จับ ก็ นำ
 จะ จับ ใน นั้น เอง ๆ ชื่อ ว่า วัด พะเนียด นั้น คง หมาย ความ ว่า
 อยู่ ชิด กับ พะเนียด นี้ เอง ๆ เสด็จ กลับ ถึง ที่ ประทับ บ่าย ๓ โมง เศษ
 บ่าย ๕ โมง ถ่วง แล้ว เสด็จ วัด ดอน ไท นด อีก ทรง สวด มนต์ ทำ หนอง
 สัก โยค พร้อม ด้วย พระสงฆ์ ผู้ ตาม เสด็จ เพื่อ พระ เมือง นี้ จะ

ได้ พง แดง จำไว้ เป็น แบบ โปรด ให้ พระ ผู้ ใหม่ เข้า สวด ด้วย เพื่อ
จะได้ รู้จัก ท่วง ที่ เสด็จ กลับ คำ แล้ว ๑

๕ วันที่ ๑๓ มิ. ย. เวลา ใน เพศ พวก หมิง ชาว บ้าน ผู้ มา
ช่วย เมือง ทำ คราว เดียง มา เฝ้า ประทาน เหริยญ แด หนึ่ง ลือ เป็น ของ
แจก บ่าย ๑ โมง เสด็จ ศาลา กลาง ที่ ว่า การ เมือง ผ่าน
ตลาด ราษฎร ตั้ง ที่บูชา แด จุด ประทัด รับ เสด็จ ๑ ที่ น้ เดิม เป็น
บ้าน พระยา จรูญ ราช โภคากร ผู้ว่า ราชการ เมือง เก่า ได้ เป็น
ที่ ประทับ เมื่อ เสด็จ ครั้ง ก่อน เป็น เรือน คึก บัดนี้ ซ้ำ รุด มาก แล้ว ๑
ใน ที่นี้ พระ วิชิต วิท ยากร นำ ข้าราชการ เฝ้า เริ่ง คิว ประ
ทาน เหริยญ แด หนึ่ง ลือ แจก เสด็จ กลับ จาก ศาลา กลาง ผ่าน
ที่ ประทับ แวะ เรือน จำ ประทาน โอวาท แก่ พวก นัก โทษ แล้ว
เสด็จ วัด ดอน ไตนค ประชุม สังฆ ประทับ เป็น อุบาส ฆายะ ให้ อุปสมบท
ภิกษุ ๓ รูป ให้ บรรพชา สามเณร ๓ รูป แล้ว เสด็จ กลับ ๑ วันที่
ฝน ก็ ตก ย้ง คำ ต้อง เสด็จ ทั้ง ฝน ๑

๖ วันที่ ๑๔ มิ. ย. เป็น วัน เสด็จ กลับ เสด็จ ออก จาก ที่ ประ
ทับ แต่ เข้า เสด็จ เข้า ที่ วัด ดอน ไตนค ทรง ทำ อุ โงสถ ที่ นั้น พระ
มหาทวิ เปรียญ ๘ ประโยค สวด พระ ปาติ โมกข์ แล้ว เสด็จ โรงธรรม
สภา ทรง เทศนา แก่ ประชาชน ทั้ง บรรพชิต ทั้ง คฤหัสถ์ คน พัง
แน่น โรง จบ แล้ว เสด็จ กลับ มา ประทับ ที่ เสด็จ ออก แรก ชาว บ้าน
ชาย หมิง ถวาย สักการ มี รูป บ้าง ตอกไม้ บ้าง เป็น พัน ประทาน

หนังสือ แจก เสร็จเพ็ดแล้ว ทรง พระวอ เสด็จ ออก จาก วัด ดอน
 โตนด ไป ทำ บาง ยีโร พระสังฆ์ สวด ชัยมงคล คาถา ส่ง เสด็จ ที่
 วัด ดอน โตนด บ้าง ตาม เสด็จ ไป ถึง เรือ บ้าง มี ข้าราชการ แด
 ราษฎร ส่ง เสด็จ มาก แน่น ท่า ที่มี พาหนะ ตาม ส่ง เสด็จ ถึง ปาก
 น้ำ บ้าง ก็มี ทรง เรือ เบ็ด เก่ง ออก จาก ทำ บาง ยีโร ล่อง น้ำ
 ลง มา ออก ปาก น้ำ ออก ทล่ ษน เรือ ศรี ธรรมราช ถึง ราว
 บ่าย ๒ โมงเศษ เวลา จวน เรือ ออก พระสังฆ์ แดคฤหิ์ สัตถ์ ผู้ ตาม
 มา ส่ง เสด็จ ทูล ตากลับ ๑

หมายเหตุ ทว ไป ๑ วัด ใน เมือง นี้ ที่ได้ เสด็จ แด ผ่าน ไป แด
 เหน อยู่ เปน วัด โโก โร โโก เต ทั้ง นั้น มี กุฎี พระ อยู่ อย่าง กท่อม เครื่อง
 ผูก ฝา ไม้ ไม้ ทูบ หรือ ชัด แตะ มุง จาก เปน พน โรง อุ โบสถ แด
 ศาตามี บ้าง ไม้ มี บ้าง ถ้า มี ก็ เช่น เดียว กัน ที่ เปน ฝา กระดาน
 มี บ้าง แต่ น้อย ที่ ก่อ อิฐ ไม้ มี เลย เรือน ราษฎร ก็ เช่น กัน นี้ ส่อ
 ว่า ราษฎร ใน เมือง นี้ ยาก จน แต่ ทำ วัด พอ ส้ม กำลิ่ง ของ ราษฎร
 ดี อยู่ หาก จะ ขำ รุด ลง ปฏิสังขรณ์ ได้ ง่าย ของ เครื่อง ทำ
 ก็มี ใน เมือง นี้ เอง รู้ จัก จัด ก็ พอ จะ ดู ได้ ควร ทำ ถาน วัด ให้
 เปน อย่าง วนะ คือ เปน สนวน บ้าง หรือ ที่ เรียก ว่า อาราม ใน บาฬี นั้น เอง
 ทำ โรง อุ โบสถ แด ศาตา กุฎี ด้วย เครื่อง ไม้ ไม้ มุง จาก แต่ ให้
 ไป รัง ถ้า เปน ที่ ประชุม ให้ กว้าง ขวาง พอ ตั้ง นี้ ก็ จะ นำ
 ธรรม ๑

พระสังฆ ในเมืองนี้ เดิมเป็น พระมหานิกาย ทั้งนั้น แต่ ห่มผ้า
ตามแบบ ธรรมยุต แต่ยัง สพายบาต เทียว รับ ภิกขา พระครูธรรม
วิจิตร เจ้า คณะเมือง เดิมเป็น มหานิกาย เป็น ผู้ชัก โยง ภาย
หลัง พระครูธรรมวิจิตร แปลง เป็น ธรรมยุต ได้ ๕ ปี เข้านี้ จึง มี
วัด ธรรมยุต ๓ ใน บัดนี้ มี ๓ วัด คือ วัด ดอนโตนด ที่ อยู่
ของ พระครูธรรมวิจิตร ๑ วัด นาลัก ที่ อยู่ ไกล ไม่ได้ เสด็จ ๑ วัด
พเนียด ๑ แต่ ไม่ เจริญ ด้วย เหตุ ๒ ประการ ฟัง ตั้ง ใหม่ พระ
ครู ยัง เป็น อุปัชฌายะ เอง ไม่ได้ การ บวช ยัง ไม่ เป็น ไป สดวก บาง
คราว ก็ ต้อง รับ อุปัชฌายะ มา จาก อื่น บาง คราว ก็ ต้อง พา กุศบุตร
ไป บวช ใน เมือง อื่น นี้ อย่าง ๑ ตั้ง ขึ้น ใน สมัย ที่ คน จับ จิต ใจ ใน
การ บวช อย่าง ๑ ที่ วัด โตนด เอง เสด็จ ครั้ง ก่อน ยัง เป็น
มหานิกาย มี พระราว ๓๐ รูป ได้ อยู่ คราว นี้ มี เพียง ๗ รูป เป็น
๑๐ ทั้ง อุปสัมบท ใหม่ รวม ทั้ง เมือง มี เพียง ๒๐ รูป ๑ แม้ พระ
มหานิกาย ที่ เป็น พัน เมือง ก็ ร่วง ไรย ลง เหมือน กัน เพราะ มี คน
บวช น้อย ลง แต่ เดิม วัด มี พระ มาก ถึง ๓๐ รูป ๕๐ รูป ก็มี บัดนี้
วัด หนึ่ง อย่าง มาก มี ไม่ ถึง ๒๐ รูป คิด ถัว เพียง ๘ รูป แต่
ใน อำเภอ นอก ๆ มี ไม่ ครบ คณะ สังฆ โดย มาก ๑ พระ สังฆ ใน
เมืองนี้ น้อย ลง โดย รวด เรว พระ ครู ธรรม วิจิตร กราบ ทูล เหตุ
ว่า คน หนุ่ม ๆ เข้า ทำ ราช การ แต่ อายุ ยัง ไม่ ครบ อุปสัมบท
เมื่อ ถึง กำหนด ลา บวช ก็ เพียง พรราชา เดียว พวก ที่ ถูก เรียก เป็น

ตำรวจ ภูธร พัน กำหนด รับ ราชการ แล้ว สัมคฺเปน ต่อ ไป ก็มี ที่
ออก แล้ว มี ครอบครัว ไป ก็มี คน จึง บวช พรรษา เดียว เปน พัน ๆ

พระ มหา นิ กาย เมือง นี้ เพราะ ห่ม ผ้า เอา อย่าง ธรรมยุต ใช้ ผ้า
สบง จีวร คัด สังฆาฏิ สอง ชั้น เปน พัน มี ผู้ เอา มา จาก กรุง เทพ ๆ
แต่ ขาย ตาม ตลาด ราคา ราว ไตร ละ ๒๒ บาท เปน ผ้า เนื้อ หนา ทำเอง
ที่ นี้ ก็ ได้ เหมือน กัน ๆ ใน การ อุป สัม บท ใช้ สวด กรรม วาจา ออก
ชื่อ ผู้ อุป สัม บท ได้ รับ แนะ นำ มา จาก เจ้า คณะ มณฑล ๆ

ครั้ง เริ่ม จัด การ ศึกษา ใน หัว เมือง เมื่อ ศก ๒๔๔๓ ตาม ราช าร
ของ พระ ราช อา คณะ ผู้ อำนวยการ ศึกษา พระ สังฆ์ เมือง หลัง ดอน อ่าน
หนังสือ ไม่ ออก มี จำนวน ราว ครั้ง หนึ่ง บัด นี้ อ่าน ได้ เขียน ได้ ทก
รูป เพราะ ได้ รับ เต่า เรียน มา แต่ ครั้ง ยัง เปน เด็ก ๆ หนังสือ
สวด มนต์ มี มา ถึง น้อย เต็ม ที่ พระ ต้อง ใช้ ดอก ลง ใน ภาชนะ ท่อง
อย่าง เต่า เรียน หนังสือ ใน ภาชนะ ดำ ราว นี้ ผเอน มี หนังสือ สวด
มนต์ มา น้อย ด้วย ได้ ปรุ ทาน ไร่ บ้าง เล็ก น้อย ๆ

พระ ที่ น ขาด อยู่ มาก พุดจา ไม่ คดอง แคล้ว ทรอย เพราะ ไม่ เคย เข้า
ดําคม ชั้น สูง พระ ครู บุญ เจ้า คณะ แขวง ใน เมือง แต่ พระ ครู ชั้น เจ้า คณะ
แขวง สวี ค่อย ยัง ชั่ว น้อย ส่วน พระ ครู ธรรม วิ จิตร เจ้า คณะ เมือง
แขวง แร่ง มาก ทั้ง ใน การ าร ทั้ง ใน การ ชัก จูง ใน สัม คคฺ ถ้า ล่วง ไป
เสีย ยาก ที่ จะ หา ตัว เหมือน ๆ ความ ปฏิบัติ ของ พระ ใน เมือง นี้ เจ้า คณะ
เมือง ทูต ว่า พอ เปน ปาน กต่าง ๆ อธิกรณฺ์ ไม่ มี เลย จัด ว่า เรียน ร้อย อยู่ ๆ

ราษฎร ชาวเมือง แม้ยากจน แต่เป็นคน มี อัจฉริยะดี เสด็จ
คราวนี้ได้ ทรง พบว่า มาก กว่า คราว ก่อน มี เครื่อง นุ่งห่ม แดเครื่อง
แต่งกาย บริบูรณ์ ขึ้น กว่า ๑

นักโทษ ใน เรือนจำ ของ เมือง นี้ มี ชาย ๓๐ หญิง ๕ รวม ๓๕ คน
ถือว่าราษฎร เรียบร้อย ๑

เสด็จ ขึ้นเมืองไชยยา

บ่าย ๒ โมง ๑๖ นาที (แห่งวันที่ ๑๕ มิ.ย.) เรือ ศรีธรรมราช
ออก จาก ปากน้ำ เมือง หลัง ล้วน คลื่น สงบ จน ถึง หาดกเล็ด มี
เรือ ไฟ ของ มณฑล ชุมพร มา นำร่อง จุด ที่ หาดกเล็ด เวลา ย่ำค่ำแล้ว
แต่ยังไม่มืด พระยามหิบาลบริรักษ์ ข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑล
ชุมพรกับ อุนภรรยา มา เฝ้า รับเสด็จ คืน นี้ ประทับแรม ใน เรือ
ศรีธรรมราช ๑

หาดกเล็ดนี้ ทอดพระเนตร เห็น ตอนขึ้นมาก กว่า เมื่อ เสด็จ
ครั้ง ก่อน ครั้ง นั้น เป็น แต่ที่ หน้า คืน เสด็จ โดย เรือ โบท จาก
ปากน้ำกาญจนดิฐ ผ่าน หาดกเล็ดนี้ ไป เข้า ตำบล พุมเรียง ที่
ตั้ง เมือง ไชยา ใน บัด นั้น ได้ ๑

๗ วันที่ ๑๕ มิ.ย. เสด็จเข้า ใน เรือ พระยามหิบาลบริรักษ์ มา
รับเสด็จ เวลา เข้า ๒ โมง ๑๕ นาที ทรง เรือยนต์ พร้อมด้วยพระ
สงฆ์ แด ข้าราชการ พอกัน ใน ลำ เดียว ส่วน ของ บันทุก เรือ โบท
พ่วง ตาม ไป มี เรือพาย ของ ราษฎร ออก มา รับ เสด็จ หายตา เสด็จ

ชน ที่ สพานยาว ตรง โรง ภาษี พระสงฆ์ เมือง นี้ มี พระ ครู รัตน
 มุนี ศรีสังฆ ราชธา ดังกาแก้ว เปน หัวหน้า สวดชัยมงคลคาถา พวก
 พราหมณ์ เบ้า สังข์ พวก ข้าราชการ ยืน แถว รับ เสด็จ ประทาน
 ปฏิสันถาร แก่ พระสงฆ์ แดคฤหิ์ธั้ แล้ว ทรง พระ เก้าอี่ หาม ทำ หลังกา
 เปนวอ เสด็จ เฝียบ ทาง หาดทราย มา ที่ ประทับ อยู่นั อยู่ ไมไ่ไกล มี พวก
 หมึง ชาวบ้าน มา คอย เฝ้า อยู่ ทาง นั้น เสด็จ เพดแล้ว เสด็จ ออก ให้
 พระสงฆ์ เฝ้า แดประทาน ของ แจก ๆ เวลาบ่าย ๔ โมง เสด็จ ทรง พระดำเนียร
 ทอด พระเนตร วัด โไฟ ชาราม วัด สุมุห นิมิตร วัด หัวคู ซึ่ง เขา
 ตั้ง ชื่อ ว่า วัด วินัยนิวัต ประดิษฐาน แด วัดใหม่ เวลา เสด็จ กลับ
 ทรง แวะ เข้า เรือน จำ ประทาน พระโอ วาท แก่ คน โทษ เสด็จ กลับ
 ถึง ที่ ประทับ ค่ำ ๆ ทุ่ม เศษ ชาวบ้าน ทั้ง ชาย ทั้ง หมึง พา กัน มา พัง
 เทศนา นั้ เต็ม ชาน เฉลียง แด มุข ยัง ไม่ พอ กัน หลตาม ดง ไป
 ถึง ข้าง ด่าง ทรง แสดง ธรรม สั่สอน แล้ว ประทาน หนังสือ ธรรม แจก
 คน ค่อง การ แด เข้า มารับ มาก มาย จน ส่วน ที่ กะ ไร่ สำหรับ เมือง นี้
 ประมาณ ๒๐๐ หมด ไม่มี สำหรับ แจก ทัว ไป ใน วันหน้า ๆ

๘ วันที่ ๑๖ มิ. ย. พระครู ธรรมวิจิตร เจ้า คณะ เมือง หลัง
 ส่วน มา ถึง เมื่อ คั้น นี้ แต่ ได้ เฝ้า ใน เข้า ตรัส ถาม เหตุ ที่ ตามมา
 พระครู ร้อง ให้ พตาง กราบ ทูล ว่า เมื่อ ทูล ถา กลับ จาก เรือ ศรีธรรม
 ราช แล้ว รอ อยู่ ที่ ปากน้ำ เมือง หลัง ส่วน เมื่อ เรือ ที่ นั้ แล่น ดับ ไป
 แล้ว รู้สึก เป็ลยว เป็ล่า ครั้น กลับ ไป ถึง วัด พบ พวก ชี บ้าง

ชาวบ้านบ้าง ร้องให้อาลัยถึงฝ่าพระบาท ยิ่งทำให้พระครู
เสว้าไศก มากขึ้น ถึงร้องให้กัณฑ์ไม่อยู่ จึงออกจากวัดใน
คืนนั้นเอง รีบวัดเดิรมาโดยทางบก จนเท่าพอง กราบทูลอ้อนวอน
จะขอตามเสด็จด้วย ที่เมืองหลังสวน พระครูก็ได้กราบทูลขอ
จะตามเสด็จ ครั้งหนึ่งแล้ว ทรงพระดำริห์เห็นว่า พระเจ้าน้ำ
ที่ในเมืองข้างน้ำก็ยิ่งจะตามเสด็จ เพิ่มจำนวนผู้ตามเสด็จขึ้น
ย่อมเพิ่มภาระของบ้านเมืองที่จัดการรับเสด็จด้วยเหมือนกัน จึง
ตรัสห้ามเสีย ครั้งนี้ ทรงส่งสารจึงประทานพระอนุญาตให้ตาม
เสด็จด้วย ฯ เสวยเช้าแล้ว เวลา ๒ โมง ๑๕ นาที เสด็จจากที่ประทับ
เพื่อจะไปนมัสการพระธาตุไชยา ทรงพระดำเนียรตามทางตัดใหม่
ที่พระยา มหิบาล ทูลขอชื่อแต่ ทรงขนานว่า ถนนสายพระธาตุ ฯ
เสด็จคราวก่อนโดยทางอื่น เปนทางเกวียนผ่านท้องนาราว
๓๐๐ เส้นเศษ ทางนี้ตัดใหม่ ตรงถึงพระธาตุราว ๒๕๐ เส้น ฯ
ตามทางมีพระสงฆ์ แลราษฎร ตั้งเครื่องบูชาที่หน้าวัดหน้าบ้าน แล
จิตของกินไว้ถวาย เพื่อจะได้เปนของเลี้ยงคนตามเสด็จที่วัด
พระธาตุ ถ้าเปนของน้ำ เช่น ลอดช่อง แล ขนมปลากักริม นับด้วย
กระถางเคลือบ เข้าหตามก็เปนมัตโต ฯ ทรงแวะประทาน
ปฏิสนธิสารตลอดทาง พอขบวนเสด็จผ่านไปแล้ว เจ้าของกินของ
เลี้ยงที่ถวายนั้นตามไป เพิ่มจำนวนคนตามเสด็จ จนสิ้นหตาม
เมื่อจวนจะถึงฝนตก เปียกกันงอมแงม เสด็จถึงที่ประทับ เวลา

เช้า ๕ โมงครึ่ง มี ราษฎร ชาวบ้านแถบนี้ นำ ดำรับ คาว หวาน
 มาถวาย เปน อัน มาก ด้วย เพศ ณะที่ นี้ โปรดให้ เอา ของ ราษฎร
 ตั้ง เครื่อง แด่ เสด็จ พระสังฆ์ เสด็จ คฤหัสถ์ บันดาไป ทิวถึง ๆ
 เพศ แด้ว เสด็จ เข้า บริเวณ พระธาตุ ตามทางเข้า ประตูประรำ พระ
 สังฆ์ คอย รับ เสด็จ อยู่ ที่ ประตู ล่องข้าง ประรำ ซี่ข้าง ชาวบ้านข้าง
 นั้น เปน แถว มี เครื่อง ลักการ ไปรยเข้าตอก ตอกไม้ตามทางเสด็จ
 ตลอดถึง ถาน ใน แห่ง พระธาตุ ทรง ถวาย เครื่อง ลักการ พระธาตุแล้ว
 เสด็จ ออก มา ที่ วิหาร ทรง เทศนา อนุ โมทนา ภัตต ทาน ของ ชาว บ้าน
 วิหาร ๓ ห้อง ใหญ่ ๆ เท่า ๕ ห้อง คน พัง แน่น ถัน ออก มา ข้าง
 นอก จบ แล้ว ทรง พระ ดำเนียร ทอด พระเนตร ตาม จังหวัดนั้น แด้วเสด็จ
 กลับ ที่ ประทับ ทรง พัก ครุ่ หนึ่ง ๆ เวลา บ่าย ๕ โมง เสด็จ วิหาร
 ทรง นมัสการ พระ แด่ สวด มนต์ พร้อม ด้วย พระสังฆ์ เมืองนี้ เพื่อ เปน
 มงคล แก่ เมือง สวด ทำ นอง สึง โยคดี จบแล้ว ทรง พระ ดำเนียร
 ประทักษิณ พระธาตุ ๓ รอบ แด้ว เสด็จ กลับ ตามทางเดิม ทรง
 แวะ ทอด พระเนตร วัด พระ ประสพ อัน อยู่ ข้าง ทาง วัดนี้ รักษา ดี
 เสด็จ ถึง ที่ ประทับ ทุ่ม เค็ช ๆ

หมายเหตุ ทิวไป ๆ คำบด พุม เรียงนี้ เมื่อ เสด็จ คราว ก่อน
 เปน ที่ ตั้ง เมือง พระยาจืดตยารักษ์ (ข้า) เปน ผู้ ว่า ราชการ เมือง
 เสด็จ ประทับ ที่ บ้าน พระยาจืดตยารักษ์ ๆ คราว นั้น ที่ ชายท เดียง
 ไม่มี อไร นอก จาก ต้น ไม้ เสด็จ เข้า ทาง คลอง พุม เรียง ครังนี้

มีสพาน ทำ ขึ้น มีโรงภาษี แล เรือน ที่ พัก ซึ่ง จัด เป็น ที่ ประทับ แต่
เรือน ราษฎร ตั้ง อยู่ ข้าง บน ตาม เดิม ๆ เดียว นี้ ยก เมือง ไชยา ไป
ตั้ง ที่ ตำบล บ้าน ดอน ซึ่ง แต่ ก่อน เรียก เมือง กาญจนดิฐ ที่ พุม
เรียง นี้ จัด เป็น อำเภอ แต่ มี ศาล เมือง หลวง รัชนีกรกิจ เป็น นายอำเภอ
ชื่อ ธน เป็น บุตร ขึ้น เล็ก ของ เจ้า พระยาวิเชียรคีรี (เม่น) ผู้ว่า
ราชการ เมือง สงขลา ๆ สิ่ง ที่ แปลก พระนคร ใน คราว นี้ มี ถนน
หลาย สาย ถนน ดิน บน ทราบ เป็น กัน แล มี ถนน ซอย ใน รวง
ใต้ ทราบ ว่า ทำ ขึ้น ใน ครั้ง หลวง รัชนีกรกิจ เป็น นายอำเภอ ทั้ง นั้น ทั้ง
แต่ เห็น ว่า เป็น ทาง ที่ รักษา ดี โดย ปกติ ๆ พระยามหิบาลบริรักษ์ กราบ
ทูล ว่า หลวง รัชนีกรกิจ เป็น คน เอา งาม เอา การ แล ฉลาด รู้ จัก
ผ่อนผัน ให้ ได้ การ ฝ่าย พระ ก็ กราบ ทูล ว่า หลวง รัชนีกรกิจ ช่วย
เอา ชุระ ใน การ วัด การ สงฆ์ อยู่ ด้วย ๆ

เมื่อ พุทธ ศักราช ๒๔๓๕ ได้ เกิด มี พายุ ใหญ่ พัด หน้า ทล่ ขึ้น ท่วม
ตำบล พุมเรียง นี้ พายุ พัด เอา หลังกา วัด เบ็ด ไป บ้าน ชอง พัง เสีย หาย
เป็นอันมาก ที่ อยู่ โกล่ ทล่ ถูก มาก ที่ อยู่ ดอน ขึ้น ไป ถูก น้อย ใน บัด นี้
วัด ที่อยู่ ทาง ไป พระธาตุ กู ขึ้น ได้ แลว ทั้ง นั้น วัด ที่อยู่ โกล่ ทล่ กู ขึ้น
ได้ บาง ยัง บาง วัด โพธาราม อัน เป็น วัด เก่า แก่ ที่ อยู่ ของ เจ้า
คณะ เมือง แล วัด สุ่มหิมิตร ที่ ส้มแดง เจ้า พระยา บรมมหา ประ
ยุรวงศ์ สร้าง เมื่อ ออก มา ราชการ คณะ เมือง ไชยา ครั้ง รัชกาล ที่ ๓
อัน จัด ว่า เป็น วัด สำคัญ ของ ตำบล นี้ ยัง กู ไม่ ขึ้น วัด โพธาราม เอา

จาก มุง เข้าไว้ วัด คุ้ม หนิมิตร หลัง คายัง อยู่ แต่ ชำ รุด เขา เยียว ยา
พอ ไป ได้ ชั่ว คราว สถานที่ อื่น ใน วัด นั้น ก็ ชำ รุด เหมือน กัน เสด็จ
คราว ก่อน ยัง งต งาม น่า เลียดตาย ฯ

กล่าว ถึง วัด ทัว ไป ใน เมือง นี้ เปน วัด มี อุ โบสถ ก่อ อริ สุ หลัง คา
มุง กระเบื้อง ศาลา ธรรม คณา เปน เครื่อง ไม้ มุง กระเบื้อง กุฎี ฝา
กระดาน มุง กระเบื้อง กี่ มี ฝา ขัดแตะ มุง จาก กี่ มี รักษา ดี มี วัด
ทรุด โทรม ที่ ได้ เห็น น้อย นี้ ล้อ ว่า ราษฎร บริบูรณ์ ด้วย โภค ทรัพย์
แต่ เอาใจ ใส่ ใน การ วัด อยู่ สถานที่ ว่าง ท่วง ที่ งาม แด กวาด เตียน มี
หลาย วัด สังเกต เห็น พัน ว่า รักษา เปน ปกติ ด้วย ไม่ เฉพาะ เตรียม
รับ เสด็จ ฯ วัด หนึ่ง ๆ ยังมี พระสังฆ์ ตั้ง ๘ รูป ขึ้น ไป แต่ ไม่ ถึง
๒๐ รูป ไม่ ร่วง ไร เหมือน ใน เมือง หลัง ดวน ฯ

เฉพาะ พระธาตุ เสด็จ คราว ก่อน กำ ลัง ชำ รุด ทรุด โทรม พระ
ครู รัตน มุนี ปฏิสังขรณ์ ขึ้น เมื่อ ภายหลัง ฯ พระธาตุ องค์ นี้ เปน
พระเจดีย์ ย่อม สุาน เปน ดี เหลี่ยม บน สุาน มี ชุ่ม บน ทราย ข้าง บน เปน
พระเจดีย์ กกลม เต็ม ปลี หุ้ม เงิน ฉัตร มี หรือ ไม่มี หา ได้ จำ ไว้ ไม่
เดี๋ยว นี้ หุ้ม ทอง มี ฉัตร ล้วน สุาน กี่ ดี ลวดลาย กี่ ดี ของ พระธาตุ เปน อย่าง
อิน เตียน แต่ ทราย ภาพ บน ใหม่ เมื่อ คราว ปฏิสังขรณ์ นี้ เปน รูป ลุด
แต่ จะ นึก ไม่ ได้ อักษร หลัก สุาน ของ เต็ม ต่ำ กว่า พัน ดิน ใน บัด นี้ เขา
แหวก ดิน ออก ก่อ เปน เชื้อ น กัน ไว้ แด ดู เปน พระ ธาตุ ก่อ ขึ้น จาก
ภายใน บ่อ ดิน ท่วม ขึ้น ไม่ ต่ำ กว่า ๒ ลอก มี น้ำ ชั่ง อยู่ ใน นั้น

ได้ ยินว่า เท่รดับน้ำ ในคตอง จิ่งไซออกไม่ได้ แต่หน้าแดงแห้ง พระ
วิหาร ข้าง หน้าแดง พระ รเบียง รอบ เปนของ ทำขึ้นใหม่ ของเดิมมีแต่
กำแพง ล้อม ๆ ในบริเวณ นั้น ปฏิสังขรณ์ แล้วแทบทั้งนั้น ขึ้น
ใหญ่ เหลือ แต่โรง อุโบสถ เปนโรง มุงจาก โโกโร โโกเต ๆ สำนัก
ตั้ง อยู่ ข้าง บริเวณ พระธาตุ ด้าน ควัน ออก เปน กุฏิ ไม่น้อย ๆ
เรือน ที่ พัก แห่ง ผู้มา นมัสการ ซึ่ง จัด เปน ที่ ประทับ อยู่ ด้าน
ตะวันตก ๆ ควร สรรเสริญ พระครู รัตนมุนี ว่า มีความ ตั้งใจ ออก
สำหระ อดทน แด กว้าง ขวาง จิ่ง ทำ การ ปฏิสังขรณ์ ได้ ถึง เพียง นี้
เพียง จะ ขน ส้มการะ เท่านั้น ก็ลำบาก พอ ดู เพราะตั้งอยู่ตอน ๆ
พระพุทธรูป ที่ เมือง นี้ มี องค์ ใหญ่ ๆ ทำ ด้วยศิลาแดง ลง
รัก ปิด ทอง แต่ ไม่มี งาม พระพักตร์ กดม แฉก จาก แบบ พระ
ศิลา ที่ ราชบุรี ซึ่ง พระพักตร์ ยาว อย่าง เม็ดบัว หรือ ผล แดง โมถ่า
ซึก ทำ ต่าง ยุค หรือ ต่าง ฝีมือ กัน เปน พระ แบบ ข้าง ได้ ทั้ง นั้น
ไม่ พบ พระ หล่อ ฝีมือ ชาว เมือง นั้น มี แต่ พระ ยืน ทำ ใน กรุง เทพ ๆ
ตั้ง แฉก แฉก อยู่ มาก แห่ง ๆ พระ ประชาน วัด ส้มหินมิตร ทำ
อย่าง พระ เมือง เหนือ ขนาด เท่า พระ สิทธารถ ที่ วัด พิชยญาติ ได้
ยิน ว่า เปน พระ บน ๆ

พระสงฆ์ ใน เมือง นี้ ครองผ้า เสา อย่าง พระธรรมยุต เหมือน
ในเมือง หลัง ล้วน แต่ ยัง ไม่ ทัว ที่ เดียว ทาง เมือง ที่ ตั้ง ใหม่
(บ้าน ดอน) ยัง คง ห่ม ตาม แบบ เดิม ที่ ไชยา เก่า (พุม เรียง)

ห่มแหวกทั่วกันแล้ว ในวันรับเสด็จ คาดประคตอก ยัง คาดเปน
 แต่มีประคตใช้ แต่ห่มม้วนตุจ พระธรรมยศ ใช้ ในเวธาเข้า สماعيل
 กับ พระมหานิกาย ในอาราม ไม่น่าเกลียดบุกปยุ เช่น พระที่เมือง
 หลังสวน ได้โปรดให้ห่มตามเคยใช้ ๆ ความปฏิบัติของพระ
 ที่ไชยาเก่า คล้ายพระเมืองหลังสวน มีพระรอง ๆ ลงไปจาก
 พระครูรัตนมุนี ผู้คล่องแคล่วว่องไวเข้าใจการงานหลายรูป
 พระชาวเมืองนี้ ที่เข้าไปอยู่ในกรุงเทพฯ ก็มี ในเวธานี้ พระ
 ครูปลัด โส่ม เปรียญ วัดราชบูรณะ พระมหาสุย วัดบพิตรพิมุข
 พระมหายศ วัดพระเชตุพน ก็ออกมาเยี่ยมบ้าน ห่มผ้าตามพระ
 เมืองนี้ทั้งนั้น การคณะยังจะมั่นคงกว่าในเมืองหลังสวน แต่
 ความกตมเกลียวได้ยินว่าสู้เมืองหลังสวนไม่ได้ ๆ พระในเมือง
 นี้ อ่านหนังสือออกทุกรูป ๆ

ราษฎรชาวบ้านในตำบลนี้ ที่อยู่ตอน มีรูปพรรณสันฐาน กิริยา
 อัยาศัย แด โภคะ ส้ม ชื่อว่า เป็นไทย เป็น คฤหบดี ถ้าใครจะเห็น
 คนไทยเก่า คนจำพวกนี้ ควรจะเห็นด้วยจำพวกหนึ่ง พอพระ
 ฤทัยที่ได้ทรงพบ ๆ

๕ วันที่ ๑๗ มิ.ย. เวธาเข้าเสด็จไปรับบิณฑบาตแถบบ้าน
 คนอยู่ โดยไม่ให้เขา รู้ตัว แต่มีพระตามเสด็จ เป็นปัจฉาสมณะ
 เพียงรูปเดียว แต่เพราะในคืนแรก คนมาฟังเทศน์จำได้แล้ว เสด็จ
 ไม่ถึงไหนก็เต็ม แวะทอดพระเนตร วัดสมุหนิมิตรอีก เสด็จกลับ

ที่ประทับแล้ว คนยังตาม มา คัก ฆาตรอีก ต้องถ่ายบาตร
รับใหม่ ๆ เมื่อเสด็จ อยู่ เมือง หลังสวน ไม่ได้เสด็จ รับบาตร เพราะ
นิ้ว พระหัตถ์ ถูก ยุง เมือง สมุทรปราการ กัด เมื่อ วัน ออกมา บวม ล่อง
องค์ ทรง อุ่มบาตร ไม่ถนัด ทั้ง ฝน ตก ทาง ดิน ทรง เกรง จะ
ไปล้มตง ๆ เสวยเช้าแล้ว ประทานของแจก แก่ ข้าราชการแล้ว ทรง
พระ เก้าอี่ วอ ออก จาก ที่ ประทับ เสด็จ มาตง ที่ สพาน ดง เวียงนี้ น้ ำขึ้น
เรือ ศรัทธรมราช มี เรือ ราชภูร ตาม ล่อง เสด็จ เหมือน เมื่อ คราว ขึ้น
พระครู รัตนมูมี ตาม เสด็จ ด้วย เสวยเพต ใน เรือ ๆ เวลา เข้า ๕
โมง ๕๐ นาที เรือ ศรัทธรมราช ออก จาก กเล็ด เพื่อ จะ ไป เกาะ
สมุย ด้าน ที่ จะ เสด็จ ขึ้น อยู่ ปลาย ตม เกรง จะมี คดีน กับ คดีน จึง
จอด พัก ใน ช่อง อ่าง ทอง ข้าง เหนือ เปน เกาะ อ่าง ทอง ข้าง ไต้
เปน เกาะ พตวย แล เหน เกาะ สมุย กับ เกาะ พงษ์ อยู่ ที่ ศ ควัน ออก
เรือ จอด บ่าย ๓ โมง ๑๗ นาที ๆ

เสด็จขึ้น เกาะสมุย

๑๐ วันที่ ๑๘ มิ.ย. เวลา ย่ำรุ่ง ๓๐ นาที ออก เรือ จาก ช่อง อ่าง
ทอง ถึง เกาะ สมุย เข้า ๒ โมง เศษ เรือ จอด ทาง ด้าน ตะวันตก ซึ่ง
เรียกว่า น้ำ ทอน พระยามหิบาล บริรักษ์ ผู้มา ใน เรือ ไชยา มารับ
เสด็จ ที่ เรือ ศรัทธรมราช ทรง เรือ โปต เสด็จ ขึ้น เกาะ สมุย มี คดีน พดบ้าง
เสด็จ ขึ้น ที่ หาดทราย หลวง เจริญราชภักดี ชื่อ ดิน นายอำเภอ เกาะนี้
คอยรับเสด็จ ทรง พระ เก้าอี่ หาม มี หังคา เปน วอ มี พด ตำรวจภูธร

นำ พระสงฆ์ สวด ชัยมงคลคาถา รับ เสด็จ ที่ ประรำ ต้น ทาง ไป ที่
 ว่า การ อ่า เกอ ซึ่ง จัด ไว้ เปน ที่ ประทับ ใน ถาน ที่ ว่า การ อ่า เกอ นั้น
 มี ราชฎร ชาย หญิง มา คอย เฝ้า เปน อัน มาก นึ่ง ราย ๒ แถว มี เครื่อง
 ลักการ บ้าง ผด ไม้ บ้าง มา ตั้ง ถวาย ทรง พระ ดำ เนิร ผ่าน แถว ให้
 ราชฎร ได้ เฝ้า แด รับ พระ ปฏิบัติ ภาร แล้ว เสด็จ ขึ้น ที่ ประทับ ออก พระ
 สงฆ์ ทรง ปวารณ ลึง คน มา เฝ้า มาก มี พระ ประสงค์ จะ ให้ ได้
 รับ ประโยชน์ แต่ การ เสด็จ มา จึง ตรัส เทศนา สึง สอน แล้ว เสด็จ
 จาก ที่ ประทับ ทรง พระ ดำ เนิร ไป ทอด พระ เนตร วัด แจ้ง ทาง ด้าน ไต้
 ของ น่าน นี้ ตาม ทาง ที่ ผ่าน ส่วน มะพร้าว แด หมู่ บ้าน ไม่ ได้ ยก เปน
 ถนน ๑ วัด อยู่ ใน เข้า ไป จาก ทเด มี พระ ยืน แถว ราว ๗ หรือ ๘
 รูป เด็ก นักรัย น พวก ชี แด พวก ชาว บ้าน นึ่ง เรียง แถว รับ เสด็จ พวก
 ชี แด พวก ชาว บ้าน มี ลักการ บ้าง ผด ไม้ บ้าง ตั้ง ถวาย ๑ อุโบสถ วัด นี้
 เปน ฝา กระดาน แต่ ทำ อย่าง ใหม่ คือ ใช้ กระดาน ดี เปน หัดบ
 ไม่ ได้ เข้า เปน แม่ ฝา ทำ กว้าง ขวาง สอาด ส้าน พระ ประธาน เปน
 ของ บัน อง กั ใหม่ แต่ ไม่ งาน มี โคม วน สิง ต้น ไซ ใน นั้น ค่า ตา
 เปน เครื่อง ไม้ เหวียง กัน แต่ กุฎี เปน เครื่อง ญุก มุง จาก ฝา ชัด แตะ
 วัด นี้ ดี เกิน คาด ว่า มี ที่ เกาะ นี้ ๑ เสด็จ ออก จาก วัด แจ้ง ไม่ เข้า ทาง
 เติม ผ่าน บ้าน พวก จัน กัด บ มา ที่ ประทับ ทอด พระ เนตร เห็น เด็ก
 เด็ก ๆ มารดา พามา มาก ประธาน เหวียง ญ อริย สัจ ให้ เงาน เสด มา แต่
 ไม่ พอ กัน เลือก ประธาน แต่ ชัน เด็ก ขึ้น มา คู เปน ที่ พอ ใจ ของ มารดา

มาก ประทานโอกาสแก่ชาวบ้านเพื่อถวายของด้วยมือเอง มีผู้หญิง
เป็นพัน เป็นเครื่องสักการบ้าง ผดไม้บ้าง เป็นอาหารสดน้อย
พระยามหิบาลบริรักษ์กราบทูลว่า ชนม์นิยมทนม์ พระมัทนินเข้าหนเดียว
ชาวบ้านทูลว่า จะเสด็จขึ้นต่อเสด็จเข้าแล้ว จึงไม่ได้เตรียมแต่ง
อาหารสดถวาย เปลี่ยนเป็นถวายผดไม้ ๆ เสวยเพศแล้ว ทรง
อนุโมทนาพร้อมด้วยพระสงฆ์ ประทานยามตรา มหาสมณุตมาภิเศก
แก่พระครูเพชรเจ้าคณะแขวงเกาะนี้ แต่ประทานหนังสือแก่พระ
สงฆ์ทั่วกัน แต่ประทานเหรียญกับหนังสือแก่ข้าราชการ ผู้
มีหน้าที่ในการรับรอง แต่ทรงแจกหนังสือแก่ราษฎรที่เป็นผู้
ใหญ่ด้วย ๆ เสด็จออกจากที่ประทับ ทรงพระดำเนินไปตามชาย
ทะเลด้านเหนือของน้ำนี้ ทอดพระเนตรวัดใหม่ มีพระสงฆ์ขึ้น
แถวราว ๖ รูป เด็กนักเรียนแต่พวกชี่พวกชาวบ้านนั่งเรียงแถวรับ
เสด็จเหมือนในที่อื่น ๆ วัดนี้มีโรงอุโบสถก่ออิฐ หลังคามุงกระ
เบื้อง มีช่องฟ้าโบรกา หน้าจั่วชำรุดต้องเอาจากข้างกันฝน ลาด
หน้าต่างลูกทรงไม้ ด้านละ ๒ ช่อง อย่างของโบราณ พระประธาน
ใหญ่ เป็นพระบัน ตั้งฐานหน้าเกดียดหน้าข้าง ไม่น่านมัสการ
มีศาลาไม้แต่กุฎีเหมือนวัดก่อน ๆ เสด็จกลับจากวัดนี้ ทรงพระ
เก้าวอมาตงเรือใบ มีชาวบ้านชายหญิงมากอยส่งเสด็จ ถึง
เรือเวลาบ่าย ๑ โมงเศษ ๆ พระครูรัตนมุนีตามเสด็จมาด้วย
เพื่อจะขึ้นเกาะลุ่ม แต่ใช้ที่เป็นมาจากเมืองไชยาเก่า เมื่อ

วันเสด็จไปวัดพระธาตุ กัดบัจฉิก เมื่อคืนนี้ ทรงเกรงว่าจะ
อาพาธหนักไป จึงตรัสให้พักอยู่ที่เรือ ฯ

เวลาบ่าย ๑ โมง ๕๕ นาที ออกเรือศรีธรรมราชไปจอดด้านเหนือของ
เกาะ ซึ่งแต่เดิมเรียกว่าน้ำแม่ น้ำ แต่พระบาทสมเด็จพระ
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทาน ชื่อว่าด้านพระสถาน เรือจอดเวลา
บ่าย ๒ โมง ๕๐ นาที เสด็จลงเรือกรรเชียงไปขึ้นที่หาดทราย ฯ
ที่นี้มีสำนักสังฆ เรียกวัดน้ำพระสถาน มีแต่ศาลาไม้ขนาดย่อม
หลังหนึ่ง หลังคามุงกระเบื้อง แต่ไม่ตลอด พาไลมุงจาก
ด้านหลังริมชายไม้ มีกระท่อมพระอยู่ ที่แปลว่าปะทอน ก็มี
มีพระสังฆ ๘ รูป ไปอาศัยทำอุโบสถบนวัดเขา ที่มุมวัดชายหาด
ข้างหนึ่ง มีพระเจดีย์องค์หนึ่ง หลวงเจ. ญ. ราชภักดี นายอำเภอ
กราบทูลว่า มีคำกล่าวว่าเป็นที่บังเอิญอุฎฐิ ขรัวพุทธสงฆ์ ซึ่ง
เป็นพระมีวาจาศักดิ์สิทธิ์ ฯ เสด็จขึ้นเขาต่อไป โปรดให้พระ
อธิการอินเจ้าสำนักสังฆ นำพระสถาน กับนายอำเภอ นำทาง ระยะทางที่
เสด็จแรกมีทราย ผ่านสวนมะพร้าวบ้าง ป่าตะมะบ้าง ท้องนาบ้าง
มีราษฎรตั้งกระท่อมเรียงราย ตามสวนมะพร้าว ช้ามตุกเขาไป ทางขึ้น
บ้าง ตงบ้าง ถูกฝนกลางทาง เบียดตามกัน เสด็จถึงวัดเขา ฯ
วัดนี้ตั้งอยู่บนเขา ตูหนึ่งน้ำสบาย โรงอุโบสถด้านหน้าโถง ด้าน
หลังก่ออิฐบัง หลังคามุงกระเบื้อง ชีเม้น มีศาลาย่อม ๑ หลัง เครื่อง
ไม้มุงกระเบื้อง หลังอุโบสถมีโรงเล็ก หลังคามุงกระเบื้อง ครอบ

ที่ บัญชี ๒๒๖ สภาการก่อน มีโทษบ้าง สิ่งอื่นบ้าง ที่เก็บกระดุกชาวบ้าน
ตั้งไว้หลายที่ สันนิษฐานว่า ชาวบ้านนี้ คงไม่ได้เก็บกระดุกไว้
ที่ เวื่อน กระท่อม อยู่ ตั้ง รายตามขอบวัด ในเวลานี้มี พระ & รูป
สภาราษฎร รับเสด็จ ที่ หน้า ทอน เมื่อเช้า นี่ยังไม่กลับ ครั้น ถึง ไหวยาจักร
ให้ถวายค่าปัจจัยทั้ง ๒ วัด ๆ เสด็จกลับทางบ้านจีน เปนทางใกล้
ทะเล รับสั่งให้เรือมารับที่ เสด็จถึง ชายทะเล ก่อน เรือมาถึง ต้อง
ประทับ รถ อยู่ นาน ตรง หน้า ทะเล ที่ ชายหาด ค่ำบ่าย & โมงครึ่ง
เรือจึงมาถึง ทรง เรือกัน เขียง มา ขึ้น เรือใหญ่ ๆ พระยามหิบาล
บริรักษ์ ตามเสด็จมาแล้ว ทูลถามถึง ที่ เรือศรีธรรมราช แลกราบทูลว่า
จัก ออก มา รับเสด็จ ที่ เกาะ พังน้ อิก พระครูรัตนมุนี ก็ ทูลลา ขึ้น พัก
ที่ เกาะสมุย ด้วย ๆ ออก เรือ จาก เกาะสมุย ย่ำค่ำ ๒๐ นาที ๆ

หมายเหตุ ๆ เกาะสมุยนี้ พงเคยเสด็จ ขึ้น ครังนี้ ครัง ก่อน เปน
แต่เสด็จ ผ่าน ไป ได้ ขึ้น เพียง ๒ ด้าน พอ สันนิษฐาน ได้ ว่า เปน
ดี เหลียม หลวง เจริญราชภักดี กราบทูล ว่า มี ชื่อ ทั้ง ๕ ด้าน ด้าน
ตะวันออก ที่ เสด็จ ขึ้น เมื่อ เช้า ชื่อ ว่า หน้า ทอน หมายความว่า เปน
ท่อน้ำ แต่ก็ ยัง ไม่ได้ ความแจ่ม ด้านเหนือ ที่ เสด็จ ขึ้น เมื่อ บ่าย เรียก
ว่า หน้าแม่ น้ำ หมายความว่า มี คลอง น้ำ ตก ทะเล ทางนี้ ด้าน ตะวัน
ออก เรียก ว่า หน้า ค่าย หมายความว่า เปน ที่ ตั้ง ค่าย รบ กับ แยก
ด้านใต้ เรียก ว่า หน้า เมือง หมายความว่า เปน ที่ ตั้ง เมือง มา เดิม ๆ
ที่นี้ เปน เกาะ ใหญ่ หากทราญ แห่ง หนึ่ง ๆ แด่ สดุด ภัยตา ข้างหน้า

เงินเป็นพัน ทำไม่งาม ยังจัดว่าเป็นของชาวบ้านบ้าง แปลกว่าพบ
เด็กมาก พระยามหิบาลบริรักษ์ กราบ ทูล ว่า เด็กตายน้อย คนตาย
เพราะไข้เป็นพัน โรคอื่นมีน้อย ไข้ทรพิษ แลโรคบ่วง คิดมาจากที่
อื่นเปมาลาว มีคนล้มมีกินเกล้า มีโจรลักเล็ก ลักน้อยเหมือนที่อื่น
คนต้องโทษ ในทางอาชญา มีหนึ่งราว ๕๐ คน มีโทษ เพราะลัก
ของเป็นพัน ที่นี้ไม่มี ค้าตแลเรือนจำ ต้องส่งไปที่เมืองไซยาใหม่
วัดเมืองนี้ พระครูเพชร เจ้าคณะแขวง กราบ ทูล ว่า มี๑๒ วัด
ตั้งรายกันอยู่ทั้ง ๕ หน้า วัดของพระครูเพชรอยู่หน้าเมือง ทาง
ราว ๓๐๐ เส้น พระรวมกันราว ๘๐ รูปฯ ได้เห็นน้อยวัดนัก ยัง
สันนิษฐานไม่ถนัด เป็นแต่สังเกตว่า วัดที่อยู่ในหมู่คนมาก
ค้อยดีหน่อยๆ แผนวัดวางทำนองเดียวกัน มีศาลาหลังอยู่ด้าน
หน้า โรงอุโบสถอยู่ด้านหลัง เบ็ดเป็นลานไว้กตาง กระทบพระ
อยู่ริมขอบวัดรายไป แผนเช่นนี้ ทำให้วัดมีลานโปร่งเป็นรมณีย
สถานขึ้นมาก ๆ ส่วนพระมีอาการยังเเวอว่า ครองผ้าเอาอย่าง
พระธรรมยุตแต่รุงรัง สีผ้าก็ไม่หน้าดู เมื่อวันรับเสด็จที่วัด ใ้ผ้า
กราบ คาดแทนประกาศอก ครีให้เล็ก เล็ยเหมือนกัน นอกจาก
พระครูเพชร รูปร่าง คมุก คมอม เหนแต่พระหนุ่มๆ ที่สุดจนพระ
อธิการ มีผู้ใหญ่แต่พระครูเพชร ยังด้อยกว่า ความเจริญของชาว
เกาะ ยังไม่พบว่ารูปไหน หลักแหลม แต่ได้ยินว่าอ่านหนังสือ
ออกทุกรูป ๆ

พระยามหิบาลบริรักษ์ กับ อื่น ภรรยา เอาเป็นคู่แข่งแรง เอาใจ
 ใสในเรือเครื่องเบญจมาก เสด็จข้างไหน ที่จะต้องเสวยกลางทาง
 อื่น คงไปทำเครื่อง ตังทั้งเครื่องไทยเครื่องฝรั่ง ๆ ฝ่ายพระยา
 มหิบาลบริรักษ์ เสด็จไหน เปงตามเสด็จด้วย แม้ระยะทางไกลหลาย
 ร้อยเส้น ดูเป็นธุระเห่นแก่การบ้านเมือง ๆ แม้ข้าราชการอื่นใน
 มณฑลชุมพร ผู้มีหน้าที่ในการรับเสด็จ ก็ได้แสดง ความเอื้อเฟื้อ
 ทุกคน ๆ

(ยังจะมีต่อไป)

เรื่องสมิห์รุ่นทำโจรกรรมที่วัดบรมนิวาส ในสก ๑๓๐=๒๔๕๔

เมื่อ วันที่ ๓๐ พฤษภาคม ค.ศ. ๒๔๕๔ สมิห์รุ่นได้ทำโจรกรรมที่
 วัดบรมนิวาส เงินที่หายไป ตามที่ ศาล พิจารณา เป็น สิ้นแล้ว คิด
 เป็นจำนวนเงิน ๘,๖๘๘ บาท ๕๐ สตางค์ เงินรายนี้ เป็นของที่มีผู้
 อุดหนุนถวาย ให้ พระราชกวีประดิษฐ์วรรณวัดบรมนิวาส ๆ พรรคพวกที่ปรา
 กฏในทาง พิจารณา ของ ศาล ว่า สม คบคิดกัน ทำ โจรกรรมกับ สมิ
 หุ่น คือ สมิยุทธ ชุนราชพิทักษ์ (แพ) แดอำแดงเบา ๆ
 ปวงค์ของสมิห์รุ่นมี โดยย่อ ดังนี้ สมิห์รุ่นบ้านเดิมอยู่ท่ากระ

เขา อำเภอบ้านสร้าง แขวงเมืองปาจันบุรี บิดาชื่อให้แปนชานา
 เดิมสมิห์อรุณ บวช เป็นมหานิกาย อยู่ ในแขวง เมือง ปาจันบุรี ๒-๓ พรรษา
 ภายหลัง เข้ามา ขอ บวช เป็น พระ ธรรมยุต ที่ วัด บรม นิวาส พระ
 ราชกวี เป็น อุปัชฌายะ พระครูปลัด อำ เป็น กรรมา วาจาจารย์ พระ
 ราชกวี ประกาศ ส่งฆ์ ให้สมิห์อรุณ เป็น ภิกษุ ทาการิก ผู้รักษาพัสดุของ
 ส่งฆ์ สมิห์อรุณ ได้กระทำหน้าที่นี้ มา ได้ประมาณ ๕ ปี ได้ทำ โจร
 กรรมา ขึ้น แล้ว หดบ หนี ไป

เมื่อเงินหายแล้ว ได้สองวัน พระราชกวี ก็ ไป เฝ้ายัง เมือง
 พิษณุโลก หาได้สำเบญจใจว่าจะ กราบ ทูล เหตุ อัน เกิด ขึ้น แต่ สมเด็จ
 พระมหาสมณะไม่ พระบาท สมเด็จ พระเจ้า อยู่ หัว ทรง มี พระราช
 หัตถ์ เลขาติ โทษ พระราชกวี ได้ ประชุม พระเถระ ธรรมยุตติกา อ่าน
 พระราชหัตถ์ เลขา นั้น เมื่อ วันที่ ๓๒ มิถุนายน ๒๔๕๔ ให้พระ
 ราชกวี ฟัง แล้ว สมเด็จ พระมหาสมณะ ตรัสติ โทษ พระราชกวี ซ้ำอีก
 วาระหนึ่งแล้ว ตรัส ห้าม ไม่ ให้ พระราชกวี แปลง พระ ต่าง นิกาย แด
 อุปสัมบท คน ผู้ เคย อุปสัมบท มา ก่อน แล้ว แด ทรง ลง ทณฑกรรมา
 ให้ พระ ราชกวี นำ สำเนา พระราชหัตถ์ เลขา แด พระ มหาสมณะ คำน
 ติ โทษ ใน เรื่อง นี้ ไป ให้ เจ้า อาวาส วัด ธรรมยุตติกา ใน แขวง กรุง
 เทพฯ อ่าน กว้ย ตนเอง เพื่อทราบ ความ ได้ จะได้ ไม่ เหวี่ยง อย่าง ๗
 ฝ่าย สมิห์อรุณ หดบ หนี อยู่ นั้น พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุน
 มกุฎราชกุมาร กรมหลวงสมุหเทศาภิบาล ดำเนิน ราชการ มณฑล ปาจันบุรี

ทรงสืบสวนหาตัว ได้ข่าวว่าไปสำนัก อยู่เรือน อำแดง เบ้า ตำบลปาก
คลอง บางกอก น้อย กรุงเทพฯ ฯ จึงตรัสบอกแก่กระทรวงนครบาล ฯ
สั่งกรมกองตระเวน ให้ไปค้นจับตัวได้ มีพระบรมราชโองการ
ดำรัสสั่ง ให้ คำนวณพระราชอาชญา เปนค่าตัวรับสั่งพิจารณาคดีเรื่องนี้
สมเด็จพระรับสารภาพ ชัดทอดถึงสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว (แพ) แด
อำแดง เบ้า คำนวณพิจารณาแล้ว ทรงความเห็นว่า คนเหล่านั้นคบ
คิดกัน ทำความผิด สมเด็จพระรับสั่งยกโทษทัณฑ์ที่ตน เปนผู้รักษา
คนอื่น เหลือ เปนผู้รับของโจร เปนเจ้าสำนัก แด เปนผู้สมรู้
คิดคิด โทษจำคุก สมเด็จพระรับสั่ง ๒ ปี ให้ใช้ทรัพย์จนครบจำนวน
ที่ยังขาด คนอื่นที่เหลือ คือขุนราชพิทักษ์ จำคุก ๒ ปี ให้ใช้
เงิน ๕,๒๐๐ บาท อำแดง เบ้า จำคุก ๑ ปี ๖ เดือน ให้ใช้
เงิน ๑,๕๐๐ บาท สมเด็จพระรับสั่งจำคุก ๒ ปี ส่วนเงินของกลางที่ได้
จากสมเด็จพระรับสั่ง ๑,๐๓๓ บาท ๕๗ สตางค์ แด ของกลางที่จับได้จาก
อำแดง เบ้า แดขุนราชพิทักษ์ ให้ขายทอดตลาด ทรัพย์เหล่านั้น ให้
คืนให้แก่วัดบรมนิวาส ถ้าเงินไม่พอใช้ ให้จำจ่ายโทษ มีค่า
หนักคนหนึ่งวันละ ๑ บาท แต่ไม่ให้เกินกว่าคนละ ๑ ปี พระ
ราชทาน พระบรมราชานุญาต ให้ศาลรับจำตามนั้น ฯ

เรื่องต่อไป เนื่องด้วยโจรกรรมในครั้งนั้น เฉพาะการตี
โทษพระราชาภิเษก อันเกี่ยวด้วยคณะสงฆ์ ฯ

รายงานประชุมเถรสมาคม เรื่องสมิห์หรุ่น
ทำโจรกรรมที่วัดบรมนิวาส

วันที่ ๑๒ มิถุนายน ร.ศ. ๑๓๐

เวลาบ่าย ๕ โมง ๒๕ นาที

ผู้ประชุม

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาวชิรญาณวโรรส

พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นชินวรศิริวิวัฒน์

สมเด็จพระมหาธีรวงศ์

พระธรรมปาโมกข์

พระมหานายก

เมื่อพระเถระทั้งหลายได้ประชุมพร้อมกัน เปนคณะเถระ

สมาคมแล้ว สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาวชิรญาณวโรรส

ได้มีรับสั่งแต่งตั้งเรื่องให้ที่ประชุมฟัง แล้วโปรดเกล้าฯ ให้

พระยาวิสุทธรักษ์วิชัยศักดิ์ เสด็จพระราชหัตถเลขาออกอ่านในที่ประชุม เพื่อ

ตีโทษพระราชาภิเษก เฉพาะหน้าพระราชาภิเษกผู้หนึ่งอยู่ในที่นี้ด้วย เมื่อ

จบแล้ว สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาวชิรญาณวโรรส

จึงทรงอ่านพระดำรัสตีโทษ แลข้อยลงโทษพระราชาภิเษก ซึ่งได้ทรง

เรียบเรียงไว้ ทรงลงโทษพระราชาภิเษกในข้อที่รับคนบวชโดยละเพรา

ห้ามไม่ให้พระราชกวีรับแปลงพระต่างนิกาย แต่ห้ามไม่ให้บวช
 คนที่เคยบวชมาแล้ว ซึ่งสึกไปแล้ว ในข้อที่ไม่นำความกราบทูล
 นั้น ทรงลงทัณฑ์กรรม ให้พระราชกวีนำสำเนาพระราชหัตถเลขา
 แลสำเนาพระดำรัสตีโทษไปให้เจ้าอาวาสวัดธรรมยุตติยาในแขวงกรุง
 เทพฯ ด้วยตนเอง เพื่อทราบความไว้ ให้พระมหานายกจัดพระ
 ฐานานุกรมในคณะนี้ ผัดกันเป็นอนุทูตกำกับไป เพื่อเห็นการ
 นี้ได้ทำจริง

เวลาบ่าย ๕ โมง ๓๐ นาที เลิกประชุม

พระราชหัตถเลขาตีโทษพระราชกวี

(สำเนา)

ที่ ๘/๒๘๑

พระที่นั่งอัมพรสถาน

วันที่ ๓ มิถุนายน รัตนโกสินทรศก ๑๓๐

ถึง เสนาบดีกระทรวงธรรมการ

ได้รับหนังสือมีมายังกรมขุนล้นมมตอมรพันธ์ ที่ ๑๐๑/๑๕๖๕ ลง
 วันที่ ๒ มิถุนายน เรื่องสมิห์หุ่ญ ผู้ถือกุญแจเก็บเงินของวัดบรมนิวาส
 หลบหนี พระราชกระวี ตรวจเงินหายไปประมาณ ๑๐,๐๐๐ บาทเศษ

ส่งรายงานที่ ส้มเตจ กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรง ใ้ค้สวน ใน เรื่องนี้
 มา ด้วย นั้น ได้ทราบ แล้ว เรื่องนี้ เห็นว่า เป็น เรื่องที่ นับว่า เป็น ร้าย
 แรงแมาก จึง เป็นที่ น่าปลาตใจ อย่าง ยิ่งที่ พระราชกระวี ดู ไม่รู้ ดีกว่า
 เป็นเหตุร้าย ถ้า สำคัญ หนัก หนา เลย ดู ไม่รู้ ระวัง ใจ อะไร หนัก
 ไป พิศณุ โดก นั้น จะ ไป ด้วย เหตุ ไต ไม่ปรากฏ แต่ ถ้า แม้วา การ ที่
 ไป นั้น ไม่ ใช้ ด้วย ความ จำเป็น อย่าง ที่ เรียก ว่า ถึง แก่ เป็น ตาย แล้ว
 พระราชกระวี ไม่ควร จะ ไป เลย ควร จะ อยู่ พัง การณ์ และ คิด วิธี
 บอง กัน มิ ให้ มี เหตุร้าย เช่น นี้ อีก ต่อ ไป ที่มี เหตุระโมย ฐน
 ใน หมู่ พระ วัด ไต เจ้า อาวาส และ ควร จะ รู้ คัก เป็น ที่ น่า อับอาย ที่มี
 คน ชั่ว อยู่ ใน หมู่ พระ ที่ ตน ปกครอง นี้ พระราชกระวี ไม่ เห็น ว่า เป็น
 ของ ควร อาย เลย ถ้า ถ้า อาย แล้ว ทำ เป็น ไม่ อาย ก็ ไม่ เป็น ทาง ที่
 ควร ประพฤติ นี้ เป็น ความผิด ของ พระราชกระวี ข้อ ๑ ส่วน ส้ม หุ่น
 ที่ พระราชกระวี ได้ ใ้ใจ ให้ เป็น ผู้ รักษา ทรัพย์ นั้น ตาม คำ ของ
 พระครู ปลัด อ่า ปรากฏ พอ เห็น ได้ ว่า ส้ม หุ่น เป็น ผู้ ที่ ไม่มี หลักฐาน
 อย่าง ไต มาก่อน เลย เป็น พระ ชัด เซ้ คณะ เจริ มา อาศรัย บวช พระ
 ราชกระวี ก็ มิ ได้ สอบ ส่วน ให้ ทราบ แน่ ก่อน ว่า เป็น คน อย่าง ไร อยู่
 เดิม ครั้น เมื่อ วัน ที่ จะ หลบหนี ไป นั้น ก็ ปรากฏ ตาม คำ ของ พระ
 ครู ปลัด ว่า ส้ม หุ่น ได้ ใช้ อุบาย คด โกง อย่าง สนิท อย่าง ยิ่ง เห็น
 ว่า ได้ คิด การ มา นาน แล้ว เตรียม ตัว ไว้ พร้อม แล้ว น่า จะ เป็น ผู้ เคย
 ทำ การ ชั่ว มาก่อน ด้วย แต่ อย่าง ไร าก็ ดี คง ได้ ความ ว่า พระราช

กระวี รับคน ที่ไม่มี หลักฐาน มัน คงไว้ ในวัด และ บวชให้โดยมิได้สืบ
 ส่วนให้ ได้ ความเสีย ก่อน ว่า เป็นคน อย่างไร จน มา ทำให้ เกิดเหตุ ชั่ว
 ร้าย มั่ว หมอง แก่ พระ ศาสนา พระราชกระวี มี ความผิด เป็น ข้อ ค่ำรบ ๒
 ครั้ง เมื่อ เกิด เหตุร้าย เช่น นั้น แล้ว ในวัด นับว่า เป็นเหตุ เลื่อม เลี้ย มั่ว
 หมอง ใน คณะ ทัวไป เป็นน่า ที่ พระราชกระวี ผู้ เป็น เจ้า อาวาส จะ ต้อง นำ
 ความ กราบ บังคม ทูล ส้มเตจ กรม พระยาวชิรญาณวโรรส ผู้ ทรง เป็น
 สังฆนายก และ เจ้าคณะใหญ่ ใน นิกาย ของตน พระราชกระวี ก็ มิได้ นำ
 ความ กราบ ทูล โดยทันที พระราชกระวี ประพฤติ ไม่ ชอบ ด้วย น่า ที่ เจ้า
 อาวาส มี ความผิด เป็น ข้อ ค่ำรบ ๓

ให้ พระยาวิสุทธสุริยศักดิ์ ช้างดี โทษ พระราชกระวี ตาม ข้อ ความ ที่
 ได้ กล่าว มา แล้ว ทั้ง ๓ ข้อ ส่วน ส้มมี หุ่น นั้น ให้ พระยาวิสุทธสุริยศักดิ์
 เป็น น่า ที่ คอย เคื่อน เร่ง เจ้า เจ้า น่า ที่ ฝ่าย เทศาภิบาล ทั้ง ใน กรุง เทพฯ
 และ หัว เมือง ให้ สืบ จับ เอา ตัว ให้ จึง ได้

(พระบรมนามาภิไธย) สยามินทร์

พระ ดำรัสดี โทษ พระราชกระวี

ของ

สมเด็จพระ เจ้าบรมวงศ์เธอ กรม พระยาวชิรญาณวโรรส

พระ มหาสมณะ

ด้วย สมเด็จพระ บรม พิตร พระ ราช สัมภาร เจ้า

ตรัสขอ ให้ อาตมา

ว่า กล่าว พระ ราช กวี ใน ฝ่าย พระ อีก ส่วน หนึ่ง จึง ขอ กล่าว ต่อ
 กระแส พระ บรม ราช โอง การ ใน พระ ราช หัถ ษเด ชา นั้น ดั่ง นี้ ะ

๑ ทวิ พย์ ก็ มี ผู้ บริ จาค เพื่อ ประ โยชน์ แก่ การ วัต การ สงฆ์ ถ้า
 ปล่อย ให้ หาย บ่อย ๆ หรือ หาย มาก ๆ ไม่ ดี จะ เปน ทาง เลี้ย ความ
 เชื้อ ถือ ของ ทาย ก ผู้ บริ จาค แม้ ไม่ มี ใคร จะ สง สัย ว่า ภิกษุ จะ ก่อ
 ทำ โจร กรรม ก็ จริ ง อยู่ ถึง อย่ ง นั้น เรื่อง โจร กรรม ที่ วัต บรม นิ วาส
 คราว นี้ มี เปน ตัวอย่าง ชน แล้ ้ ควร รั้ง ต่อ ไป ไม่ ควร จะ หตะ
 หลวม ใน เรื่อง เกบ ทวิ พย์ ที่ เขา บริ จาค เพื่อ การ บุญ ๆ

๒ อัน ภิกษุ ส้ม ควร จะ เปน คน ประ พุ ตติ ดี มี คุณ ธรรม ใน ใจ
 เปน ที่ นำ นั บ ถือ จึง จะ ส้ม าวร แก่ ความ ยก ย่อง ของ คน หั ส์ ว่า เปน คน
 ชน สู้ จะ ได้ จู ง ให้ เขา เต็ม ใส ใน พระ พุ ทธ ศาสตร์ ๆ เมื่อ เปน
 เช่น นี้ จะ ให้ ุ ป่ง มบท ก็ ดี จะ รั บ พระ มา แต่ อื่น ก็ ดี ส้ม ควร จะ เลือก
 เอา แต่ คน ดี มี หลัก ฐาน ไม่ ควร หวัง แต่ จะ มี บริวาร ให้ มาก ๆ แล
 รั บ เอา ไว้ ๆ ๆ ใน หมู่ ใด มี คน เดว มาก หมู่ นั้น ย่อม เดว ดง เช่น
 ของ ใส โครก มี อยู่ ใน ที่ ใด ย่อม ทำ ที่ นั้น ให้ สกปรก เข้า ทุก ที่ ฉนั้น ๆ
 ส้ม ควร พระ บรม ศาสตร์ ใน เวลา แรก ๆ แม้ มี คำ กล่าว ว่า ได้ บวช
 ให้ ใคร แล ใคร ชึ่ง ชน ชือ โด่ง ดัง เช่น อัง กุ ตติ มาต โจร ก็ เห็น ได้ ว่า
 เพียง เพื่อ จะ แล กง อาณา พแห่ง พระ ศาสตร์ ที่ ปราบ คน เช่น นั้น ไว้ อยู่ ๆ
 แต่ เมื่อ คน เช่น นั้น เข้า มา บวช ก็ ทำ ให้ เกิด ผล ไม่ ดี บาง อย่ าง เช่น
 มี คำ เต่า ว่า หมึง มี ธรรม ไป พบ อัง กุ ตติ มาต เมื่อ บวช แล้ ้ แล ได้

สำเร็จแล้ว ตกใจจนขวัญหนี จนถึง พระอังกุติมาต กถาว วุจฺฉิตฺย
 เพื่อจะปลดอบ ให้หญิง นั้น ลั่น กถว ๑ เรื่องนี้ ย่อมล่อ ให้เห็น ว่า
 บวช คน เช่น นั้น เปน เหตุ เลีย ความวาง ใจ ของ คน ทั้ง หลาย เมื่อ
 พระศาสดาตั้งนั้นแล้ว พระองค์ก็ทรงเลิกแต่ห้ามมิให้บวชคนเดว ๆ เช่น เปน
 โจร ชน ชื่อ โกง กัง คน ทำ ความ ผิด หลบหนี เขา คอย จับตัว คน เคย ต้อง
 พระราชอาชญา มี เครื่อง หมายถึง ติด อยู่ เช่น ถูก ลัก หรือ มี รอย ถูก เขียน
 ที่ ลุด จน คน มี โรค อัน จะ คิด กัน ได้ แล คน รูป ร้าง ไม่ สม่ ประกอบ ๑ ข้อ
 ที่ ทรง ห้าม เช่น นั้น ก็ เพื่อ จะ กถน ภิกษุ บริษั ทให้ ดิ ชน แล เพื่อบองกัน
 โทษร้ายมิให้มี ในสงฆ์ ๑ เวลานั้น เปน ยุค ที่ จิต ว่าง ใน พระศาสดา
 แล ใน การ บวช ยิ่ง จิต ว่าง มาก สม่ควร พระผู้ เปน คณาจารย์ จะ ดำ
 เนียรตาม ปฏิปทา ของ สม่เดจ พระบรม ศาสดาจารย์ ใน ชั้น หลัง ๑ เมื่อ
 พระผู้ เปน คณาจารย์ ไม่ ดำริ ให้ รอบ คอบ รับ บวช คน เดว ๆ
 เข้า ใจ แต่ คน เหล่า นั้น ปราภฏ อยู่ ใน หมู่ พระ เพียง เท่า นั้น ก็
 อาจ ให้ เลื่อม ความ นิยม นับถือ ได้ อยู่ ยิ่ง คน เหล่า นั้น ทำ ความ ชั่ว
 เข้า ด้วย เช่น สม่ หุ่น ทำ โจรกรรม ใน ครั้ง นี้ ยิ่ง จะ เพิ่ม ความ
 ดู หมิ่น ของ คน ทั้ง หลาย ผู้ จิต ว่าง ใน พระ หนัก เข้า ๑ พระราช กวี รับ
 สม่ หุ่น ให้ อุป สม่ บท แล ให้ อยู่ ใน วัด บรมนิวาส แม้ ตาม คำ เบิก ความ
 ของ พระ ราช กวี เอง ก็ เห็น ชัด ว่า รับ ใจ โดย หตะ หลวม ไม่
 ได้ สม่ ส่วน โดย ตระหนัก ก่อน แล สม่ หุ่น ก็ เปน พระ มา ชอบ แต่
 จะ ได้ ส่วน ให้ ถวน ถี หนัก เข้า อาจ เปน ผู้ ทำ ความ เลีย ใน ที่อื่น มา

แล้วก็ได้ ๑ ผล ของความสัเพร่านี้ ทำให้เกิดเรื่อง ที่ ขายน่า เช่นนั้นขึ้น
จะไม่เอาโทษ ก็ จะเคยตัว ๑ เพราะฉะนั้น ตั้งแต่ นั้น ห้ามไม่ให้ พระ
ราชกวี รับ แปลง พระ ต่าง นิกาย โดยให้ ลึก ก่อน ก็ ตาม โดยไม่
ให้ ลึก ก็ ตาม เพื่อ จะ ให้ อยู่ ใน สำนัก ของ ตน ก็ ตาม ใน ที่ อื่น
ก็ ตาม แต่ ห้ามไม่ให้ บวช คน ที่ เคยบวช มาแล้ว ไม่ว่า ใน นิกายอะไร
ซึ่ง ลึก ไป แล้ว ๗

๓ อัน ผู้ มี ความ เปน ไป ร่วม กัน ซึ่ง เรียกว่า หมู่ จำ จะ ต้อง มี
หัวหน้า เปน ผู้ ดู แล อย่า ว่า แต่ หมู่ มนุษย์ แม้ แต่ ชาว ยิง รู้จัก มี นาย
โสดง เหตุ ไฉน จึง ต้อง มี หัวหน้า ไม่ จำ อธิบาย คน เคย
เปน หัวหน้า ใน หมู่ หนึ่ง ย่อม รู้ อยู่ เอง ๑ ใน ที่ นี้ ประสงค์ จะ ชี้
แต่ เพียง ว่า ความ แก่งแย่ง ไม่ นับ ถือ หัวหน้า เปน เหตุ ทอน กำ ลัง
ของ หมู่ นั้น เอง เพราะ ถ้า พัง ตัว ผู้ เดียว ตั้ง อยู่ ไม่ได้ จริง ๆ ข้อ
นี้ พง เห็น ตัว อย่าง ใน พวก เจ้า ตี จฉฉวี ผู้ แยก จาก สามัคคี แต่ ถึง
กับ ต้อง เสีย บ้าน เมือง ใน ที่ สุด ๑ ไม่ เสีย ประโยชน์ ของ หัวหน้า
ฝ่าย เดียว เสีย ประโยชน์ ของ คน ทั้ง นั้น อัน นับ เหนือ ใน หมู่ อัน
เดียวกัน รวมทั้ง ผู้ แก่งแย่ง เอง ด้วย ๑ เรา พวก พระ แก่งแย่ง
กัน ก็ จัก เปน เช่น นั้น ๑ เมื่อ พระ ทำ โจร กรรม ขึ้น ใน วัด บรมนิเวศ
ชอบ แต่ พระ ราชกวี จะ นำ ความ มา บอก พระ ราชกวี หา บอก ไม่ มี
ใช้ เพราะ กลัว เพราะ ไม่ นับ ถือ ข้อ นี้ เห็น ได้ ใน คำ เบิก ของ พระ
ราชกวี เอง ๑ ถ้า เปน เช่น นั้น ผล จะ เปน อย่างไร พระ ราชกวี จะ

ทำอะไรก็ทำได้ตามดำพั่ง ความทำของพระราชาภิ ย่อมเปนไป
 โดยความ ทนง แด ความสัเพร่า ซึ่ง จะยัง ผล ไม่ดี ให้ เกิด รำ ไป ๆ
 เพราะ ฉนั้น ให้ ลง ทัณฑกรรมแก่ พระ ราชาภิ ให้ พระ ราชาภิ นำ
 สำเนา พระ ราชา ทัณฑ เสดชา ใน เรื่อง โจรกรรม ที่ วัด บรมนิวาส แด สำเนา คำ
 คิโทษ ไบนี้ ไป ให้ เจ้า อาวาส วัด ธรรมยุตติกา ใน แขวง กรุง เทพ ๆ
 อ่าน ด้วยตนเอง เพื่อ ทราบ ความ ไว้ จะ ได้ ไม่ เหา เยียง อย่าง ให้
 พระ มหา นาย ก ตั้ง พระ สุภานุกรม ใน คณะ นี้ ผลัด กัน เปน อนุต ก่า กับ
 ไป เพื่อ เหน การ นี้ ได้ ทำ จริง ๆ

(ลงพระนาม)

กรม—วชิรญาณวโรรส

วัดบวรนิเวศวิหาร

วันที่ ๑๒ มิถุนายน ร.ศ. ๑๓๐

พระมหาสมณวินิจฉัย

อธิการณในรวางพระมีกับพระปลัดบุญ

วัดศาลาแดง เมืองสระบุรี

ต่างหากนี้ด้วยเรื่องหยุมหยิม

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา วชิรญาณวโรรส พระ
 มหาสมณะ ประทับในเถรธัมมาคม ประทานพระมหาสมณวินิจฉัย

ชกักรณใน รวาง พระมี กับ พระ ปลัดบุญ วัด ศาตาแดง เมือง สระบุรี
ต่าง หากัน ด้วยเรื่อง หยมหยมิม ดัง ต่อ ไปนี้ ะ

๑ ความเดิม พระมี พ้อง ต่อ เจ้า คณะ เมือง สระบุรี ว่า เมื่อ
พ. ศ. ๒๔๕๔ พระมี มา กรุงเทพ ฯ พระ ปลัดบุญ อยู่ ข้าง โนนเขา
เล่า ของ พระมี ไป ตัด เลีย ๔ ต้น ราคา ๒๕ บาท แต่ จำนวน เล่า นั้น
ใน เรื่อง รวาท ที่ กล่าว ต่าง ไป กัน กล่าว ว่า ๘ ต้น ก็มี พัง เขา เปน แ่น
ไม่ได้ แต่ ราคา คง เท่า เดิม ฯ พระ ปลัดบุญ ไม่ ปฏิเสธ ความ ข้อนี
ด้วย ประการ ทั้ง ปวง เปน แต่ แก้ว ว่า หา ได้ ตัด ส่วน ตัว ไม่ ฯ คดี
นี้ จะ ได้ พิจารณา กัน อย่างไร ไม่ ปราบ กฏ ใน ส่วน นวน มี ใน คำ ตัด สิ้น
ของ พระ ธรรม ราชา นุวัตร ครั้ง ยัง เปน เจ้า คณะ มณฑล ว่า โจทก์ ได้
อนุญาต ให้ จำเลย แล้ว ตั้ง ให้ โจทก์ จำเลย ประอง ดอง กัน เลีย ฯ

๒ เมื่อ เสร็จ คดี เรื่อง เล่า แล้ว พระมี ยื่น เรื่อง รวาท พ้อง พระ ปลัดบุญ
ต่อ เจ้า คณะ เมือง สระบุรี อีก ว่า พระ ปลัดบุญ ไม่ ประอง ดอง ตาม คำ ตัด สิ้น
ของ เจ้า คณะ เมือง กลับ ยุง พระ สังฆ ใน วัด ศาตาแดง ไม่ ให้ ปลง อาบ ต
กับ พระมี ห้าม พระมี ไม่ ให้ ทำ อุโบสถ สังฆกรรม กับ สังฆ เกี่ยว กัน
ไม่ ให้ ด้ รับ ตาภ ใน การ บัง สุกุต แด บวช นาค ฯ

๓ พระ ปลัดบุญ ให้ การ ปฏิเสธ พ้อง ครั้ง ที่ ๒ ด้วย ประการ ทั้ง ปวง
กลับ หา ว่า พระ มี ไม่ ประอง ดอง เอง ตั้งแต่ คดี เรื่อง เล่า เกิด ขึ้น แล้ว
ไม่ แสดง สำนั คดี ไม่ แสดง อาบ ต แด ไม่ ทำ กิจวัตร ด้วย กัน ขอ
ให้ ลง โทษ พระมี ถึง ปาราชิก โดย ฐาน พุต จำนวน เล่า กลับ กดอก ขอ

ให้ตั้ง ทณฑกกรรม โดยฐาน หมิ่น ประมาทว่าบังตาทิสงฆ์ แล ขอให้
ตั้งโทษ ขั้ได้เสียจาก วัด โดยฐาน กล่าวโทษ คน ผู้ เป็น เจ้าวัด ด้วย ความ
หมิ่น ประมาท นั้น ๆ ข้อ ที่ว่าไม่เอาใจ ได้ กิจวัตร นั้น ใน ส่วนวน
ที่ พิจารณา แล คัดสิน ปราบกฏ ว่า ไม่เข้า ประชุมใหม่ พระสวดมนต์ แล
ทำอุโบสถ ๆ พระปลัดบุญยัง พ้อง กล่าวโทษ พระมี หา ว่า ทำ หมอ
อีก เป็น การ ผิดสัญญา ข้อ ห้าม ขอให้ ได้ เสียจาก วัด ๆ

๔ เจ้าคณะ เมือง สระบุรี คัดสิน ลี้บไม่สมตาม พ้อง ของ พระมี
ใน จำนวน เสา แล เรื่อง บังตาทิ ให้ ยก พ้อง ของ พระมี เสีย แต่ไม่
ได้ วินิจฉัย ถึง เรื่อง ห้าม ปลดอาบัติ แล ทำอุโบสถ ๆ คัดสินอีก จำนวน
หนึ่งใน วันเดียวกัน ยกเอาคำ ร้อง ของ พระปลัดบุญขึ้น ว่า ด้วย
ความ เปน ผู้ว่า ยาก ไปไหน ไม่บอก เทียบห้าม ไม่ฟัง รับศิษย์ไว้
ไม่บอก ไม่เอาใจได้ใน กิจวัตร รับเอา คน เจ็บ เปน บ่วง มารักษา ที่
กุฏิ แล ยกโทษ เพิ่มเติม ว่า พระมี ถู้อทิวฐิมานะ ไม่กลัว เจ้าอาวาส
ให้ตั้ง ทณฑกกรรม ขน ทราย ๑๐๐ บาท แล ห้าม ไม่ให้ อยู่ วัด ศาลา
แดง ต่อไป ๆ

๕ พระมีร้องอุทธรณ์คำ คัดสินเจ้าคณะ เมือง ต่อรองเจ้าคณะมณฑล
กรุงเก่า รอง เจ้าคณะมณฑล กรุงเก่า คัดสิน ว่า พระปลัดบุญมี ผิด
กระทงหนึ่ง โดย ฐาน บัง ตาทิ ของ พระ มี ใน เรื่อง บัง สุกกุฏ แล กล่าว
ล้มปธานมุสาวาท บอก จำนวน พระ ให้ น้อยลง เหน ควร ตั้งโทษ ให้
ขนทราย ๑๐๐ บาท แต่ ยก ความ ดีว่า เปรียบเทียบ ก็ ยอม ตามง่าะ

แต่เอาใจ ได้ ชัก นำ พระสงฆ์ ใน กิจวัตร จึง ยก ลง ทณฑกกรรม เสีย
 เปน แต่ พากย์ทนต์ไว้ ส่วน พระมี มี ความ ผิด ดอง กระทง ชาติ
 จาก กิจวัตร ควร จะ ลง ทณฑกกรรม ขนทราย ๑๐๐ บาตร เหมือนกัน
 แต่ พระมี ผิด ครั้ง แรก ควร ได้รับ ปราณี้ จึง ยก ลง ทณฑกกรรม
 นั้น เสีย อีก กระทง หนึ่ง พระมี ว่า ยาก ดอน ยาก ไม่ พังคำ ตั้ง ดอน
 ของ เจ้า อาวาส ไม่ ยอม เปน สามี คี กับ เจ้า อาวาส ตาม คำ เปรียบ
 เทียบ ของ รอง เจ้าคณะ มณฑล ตงโทษ ให้ รั้ง ได้ เสีย จาก วัด ศาตาแดง
 ภายใน เดือน หนึ่ง ฯ

๖ พระมี ร้อง ฎีกา มี ข้อ ความ แปลก ออก ไป ว่า ใน วัน หนึ่ง มี
 พวก ทายก มา ทำบุญ ที่ หอ ฉน์ พระมี ตง ไป หนึ่ง กับ ภิกษุ อื่น พระ ปลัด
 บุญ เหน เข้า ช หน้า ว่า หน้า ตาน ชน มา หนึ่ง ไม่มี อาย พระ มี เกียง
 เกิด เปน ปาก เดียง กัน ชน พระ ปลัด บุญ ให้ พระ อื่น จับ พระมี ไว้ แล้ว
 ชก พระมี ถก ขอบตา ช้าย แดง ชม บ ข้าง ขวา พระมี ทำ เรื่อง ราว ยืน เจ้าคณะ
 เมือง (รูป หลั่ง ชื่อ ศรี) เจ้าคณะ เมือง ไม่ ยก เรื่อง นี้ ชน วินิจฉัย
 ใน ชั้น ยุทธธรรณ ก็ ไม่ ส่ง สำ นวน แก่ เจ้าคณะ มณฑล ดัง แต่ เรื่อง เสา
 เรื่อง เดียว ฯ

๗ เรื่อง เสา นั้น เปน มูล แห่ง อธิกรณ ใน ชั้น หลั่ง แต่ ใน สำนวน
 ช่าง บัด บัง เสีย จริง ๆ ทั้ง ใน เรื่อง เดิม ทั้ง ใน เรื่อง ดับมา ควร ก่อ
 ถึง ใน ที่นี้ ด้วย ตาม ที่ พิจารณา ได้ เพียง ไร ฯ พระมี กล่าว หา บอก
 จำนวน เสา ตก กัน ก็ จริง แต่ พระปลัด บุญ ไม่ ปฏิเสธ เปน แต่ แก้ว ว่า

ไม่ได้ตัดสินตัว เช่นนี้ ต้อง พัง เขา ราคา เต่า เป็น ประมาณ ที่ว่า ๕๙ บาท ฯ พระปลัดบุญเอามาทำอะไร ไม่แจ้งในด้านวน คงได้ความ ในฎีกา ของพระมีว่า พระมีฟ้องเพื่อจะเอาไข แต่อ้างพยานใน เรื่องนี้ ก็พูดถึงเรื่องไขค่าเต่า แสดงให้เห็นว่า พระปลัดบุญไม่ ได้ถือเอาด้วยโจรกรรม แม้ไม่ได้เอาไปใช้ส่วนตัว ก็ไม่พ้นภักดีช ไทย แต่ในคำพิพากษา ของ เจ้า คณะ มณฑล ว่า โจทก์ ยอม ยก ให้ แล้ว คดีนี้ ก็เป็น รงับ ฯ

๘ ข้อ ที่ พระมี กล่าวโทษพระปลัดบุญใน คดีเรื่อง ที่สองนั้น ย่น โดยใจ ความ ก็คือหา ว่า พระปลัดบุญ ตัดสิทธิ ในความเป็น ภิกษุ ของ เชน เถีย โดยฐาน พิจารณาได้ ความจริง ในข้อ บัง สุกกุล ว่า มีผู้มา นิมนต์ พระ วัด ศาตาแดงไป บัง สุกกุล พระปลัดบุญ บอก จำนวน พระ ๘ รูป เว้น พระมี เถียรูปหนึ่ง หรือเอาวัดอื่นเข้าไปแทน จำนวน พระมี นอกนั้น พิจารณาไม่ได้ ความสม แต่พระมีร้อง อยู่ว่า เจ้า คณะไม่ได้ สืบ พยาน ของ พระมี ตลอด ฯ ตามคำ พระบน พยานร่วมซึ่ง เบิกเมื่อ วันที่ ๓๐ สิงหาคม ๑๓๑๑ แต่ คำ พระทองดี พยาน ฝ่ายพระปลัดบุญ แต่ คำ พยาน อื่น อีก พอ จะ สันนิษฐานได้ว่า พระปลัดบุญ ยังขัดใจ พระมี มาแต่ ครั้ง ฟ้อง ความเรื่อง เต่า นี้ เป็น เหตุ ยัง พระมี ให้ ขาด สิทธิ ของ ภิกษุ ในอันได้ ตาภณต แม้ พระปลัดบุญ ไม่ได้ ตัด โดยตรง พระมี ก็อาจ รวาง ไปได้ จะ ตง ว่า พระมี ฟ้อง ความเท็จ หรือ เสริม เกินกว่าจริง ยังไม่ได้ ฯ ส่วน ข้อ ที่ พระมี กล่าว หา พระปลัดบุญ

ว่า ชก นั้น ถ้าเจ้าคณะ เมือง บัดบัง เสีย พระมี อาจ ร้อง ต่อ เจ้าคณะ
มณฑลได้ พระมี ก็หาได้ร้องไม่ ในคำอุทธรณ์ ที่ยื่นต่อรอง เจ้า
คณะ มณฑล ก็ไม่มี ข้อ นี้ ยัง ฟังไม่ได้ ๗

๘ ส่วน ข้อ ที่ พระปลัดบุญกล่าวหาพระมี ยุยิบ ว่า ไม่เอา
ใจใส่ในกิจวัตร เปนหมอแต่อื่น ๆ นั้น ข้อเหล่านี้ เปนมา
ก่อนแล้ว พระปลัดบุญ ฟัง ยก ขึ้น ว่า กล่าว เมื่อ พระมี ฟ้อง
คดี เรื่อง ที่ สอง แล้ว เห็น ว่า ฟ้อง แก่ เกยว ปลุกคดีให้ยุ่ง ๗

๑๐ ฝ่าย เจ้าคณะ ทั้ง หตาย มุ่งแต่จะ นึกคหะ พระมี ก็
พิพากษาไปใน ทาง นั้น ไม่รู้ดีว่า พระปลัดบุญ นั้นเอง เปน สาเหตุ
แห่ง คดี ที่ สอง นี้ ข้อ ที่ นำ คดี อย่าง ยิง นั้น คำตัดสิน ของ รอง
เจ้า คณะ มณฑล รู้แล้ว ว่า พระปลัดบุญ ผิด ยกเอา อย่าง นั้น
อย่าง น มา พุดตลบ แดง ดง ท้าย ลัง ได้ พระมี ยกเหตุ ว่า ไม่
ฟัง คำตัดสิน ของ คน เข้า เปน ประการ อัน หนึ่ง ๗ คำตัดสิน ของ เจ้า
คณะ ชั้น ต่ำ ไม่ เปน ยุติธรรม เขา ไม่รับรอง ก็ได้ จะ ดง โท
ไม่ถูก ๗

๑๑ เมื่อ พระปลัดบุญ ปฏิเสธ ว่า ไม่ได้ ห้าม การ ปลง อาบัติ
ไม่ได้ ห้าม อุโบสถ แก่ พระมี พระมี ก็ไม่ เสีย สิทธิ ของ ภิกษุ อัน
สำคัญ นอกจาก เลื่อม ดาภ ผด บ้าง เล็ก น้อย ๗

๑๒ ใน อธิกรณ หากัน ด้วย เรื่อง เล็ก น้อย ปลุกให้ เปนใหญ่
เปน โต ไปนั้น สมน เดจ พระบรม ศาสตร์จารย์ ได้ เคย ครัด ห้าม ไว้ ใน

โกสัมพิกษัตริย์ทักว่า “อตุ ภิกษเว, มา ภันท์น มา
 กถห์ มา วิคค์ห์ มา วิวาท” แปล ความว่า “อย่า
 เคยภิกษุ ทั้ง หตาย อย่า ทำ หมอง หมาง อย่า ทำ เทตาระ อย่า ทำ
 แก่งแย่ง อย่า ทำ วิวาท” แด ทรง ปล้ตอย อธิกรณ นัน ให้ เปน
 ล้วน คัว เลีย ๑

๑๓ อธิกรณ ที่ หา กั้น เหล่า น ความ เลีย ประโยชน์ ของ ผู้ หา
 แด ความ ผิด อัน จะ มี แก่ ผู้ ต่อ ง หา ก็ ไม่ สำคัญ ไหว จะ พิจารณา
 ว่า แท้จริง เพียง ไหว ก็ บัวย การ ควร อนุวัตร ตาม พระ พุทธ
 จรรยา เรา สั่ง ให้ ยก เลิก อธิกรณ เหล่า น เลีย แด ให้ ยก คำ
 ตัด สิ้น ของ เจ้า คณะ ทั้ง หตาย ใน อธิกรณ เหล่า น ด้วย เว้น คำ ตัด
 สิ้น เรื่อง เสา อัน เปน อธิกรณ เต็ม ๑

๑๔ ใน ที่ นี เรา คำหนิ พระ ปลัด บุญ ไหว ด้วย ว่า เปน เจ้า วัด
 ที่ ไม่ ดี ของ ลูก วัด ก็ เอา ไป ใช้ เลีย ตัว เอง ปลุก ความ ไม่ นับ ถือ
 ของ เขา ครัน เขา พอง ร้อง ชน กลับ อา ซาต ถึง กับ ตัด สิทธิ แห่ง
 ภิกษุ ของ เขา เลีย ครัน เขา ร้อง ชน อีก กลับ หา ถ้อย หา ความ ให้
 เขา เจ้า วัด ทำ แก่ ลูก วัด เช่น นี ไม่ ดี เลย ๑

๑๕ จะ ให้ สอง รูป อยู่ ร่วม กัน ไป อีก ก็ คง จะ เกิด อธิกรณ
 เรื่อง ที่ สาม ชน ใหม่ ให้ ร้อง เจ้า คณะ มณฑล ย้าย ทั้ง พระ ปลัด
 บุญ ทั้ง พระ มี จาก วัด ค่าตาแดง เมือง สระบุรี ไป อยู่ ใน วัด อื่น
 แต่ อย่า ให้ ร่วม วัด กัน พระ ปลัด บุญ จะ ต้อง ออก จาก น้า ที่ เจ้า อาวาส

ก็สมควรแล้ว ให้ตั้งรูปอื่นเป็นเจ้าวัด ศาลาแดงแทน ฯ แต่ข้อ
นี้พึงเข้าใจว่า ไม่ใช่ได้ ไม่ใช่หลุด เป็นแต่ให้แยกกัน เป็นหน้า
ที่ของรองเจ้าคณะมณฑลจะหาวัดให้สองรูปนั้นอยู่จงได้ ฯ

วินิจฉัยให้ไว้ ณ วันที่ ๒๗ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๕๖ ฯ

(ลงพระนาม) กรม-วชิรญาณวโรรส

ข่าว ตั้ง สมณศักดิ์

วันที่ ๑๖ พฤศจิกายน พระ พุทธ ศักราช ๒๔๕๖ พระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ในการ
พระราชพิธีฉัตรมงคล ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราช
ทานสัญญาบัตรตั้งพระราชาคณะ พระครู แดเปรียญ คือ
ให้เลื่อนพระครูสังฆบุรุษจารย์ วัดเวฬุวัน เป็นพระราชาคณะ
มีนามว่า พระสังฆบุรุษจารย์ ศาสนการฑาริ สังฆปาโมกข์ เจ้าคณะ
ใหญ่เมืองสิงห์บุรี

ให้พระมหาบุญเปรียญ ๕ ประโยค วัดเสวตธรรณิตรเป็นพระราชาคณะ
มีนามว่า พระศาสนุเทศาจารย์

ให้พระมหาพรหมเปรียญ ๕ ประโยค วัดดุสิตาราม เป็นพระ
ราชาคณะ มีนามว่า พระญาณสมโพธิ

ให้ พระครู ปลัดส้มพิพัฒน์สุตาคารย์ วัดมหาธาตุ เป็นพระราชา
คณะ มีนามว่า พระ ญาณ วิหารัทเถร

ให้ พระครู ภาวนาภิรมย์ วัดอรุณราชวราราม เป็น พระราชา
คณะ มีนามว่า พระ ญาณ ภูมิภิรเถร

ให้ พระครู โวทาน ธรรมจารย์ วัดทองธรรมชาติ เป็นพระราชา
คณะ มีนามว่า พระ วิสุทธศีลมาจาร

ให้ พระมหา เศษ เบรียญ & ประโยค วัดโปรดเกษ เมือง นครเขื่อน
ขันธ์ เป็น พระครู วินยานุบรรณาจารย์

ให้ พระครู น้อย วัดกระบัง เป็น พระครู พรหม พรต บริหาร
เจ้า คณะ แขวง เมือง พิศณุโลก

ให้ พระครู แจ่ม วัดบ้านใหม่ เป็น พระครู ธรรมเด่นา
เจ้า คณะ แขวง เมือง ราชบุรี

ให้ พระครู ชวด วัดพิไชย เป็น พระครู คีต คุณา ธาร เจ้า
คณะ แขวง เมือง อุไทยธานี

ให้ พระครู ศุข วัดอุทอง เป็น พระครู วิมล คุณา กร เจ้า
คณะ แขวง เมือง ไชยนาท

ให้ พระครู ทรุ่น วัดมเหยงคณ์ เป็น พระครู สังฆการ วินิต เจ้า
คณะ แขวง เมือง ไชยนาท

ให้ พระครู ศรี วัดอ่างศิลา เป็น พระครู สุนทร ธรรมรัต
เจ้า คณะ แขวง เมือง ชลบุรี

ข่าวมรณภาพ

พระครูสุวรรณวิจิตรวิสุทธินิคมคณาจารย์ วัดนครสวรรค์ เจ้า
 คณะเมือง เมืองนครสวรรค์ อายุ ๘๐ ปี อาพาธ เปนโรคชรา
 ถึง มรณภาพ วันที่ ๓๐ พฤศจิกายน พระพุทธศักราช ๒๔๕๖

พระคุณาจารย์วัตร (ทอง) วัดอรุณราชวราราม อายุ ๗๗ ปี
 อาพาธ เปนโรคชรา ได้ออกไปรักษาตัวอยู่ที่ วัดพลับ แขวง
 เมืองจันทบุรี ถึง มรณภาพ วันที่ ๖ ธันวาคม พระพุทธศักราช ๒๔๕๖

พระประสิทธิ์ศีลคุณ (พุด) เจ้าอาวาสวัดชนะสงคราม
 อายุ ๕๓ ปี อาพาธ เปนโรคปอดพิการ ถึง มรณภาพ วันที่ ๒
 มกราคม พระพุทธศักราช ๒๔๕๖

พระมหาสมณศาสน ถึงเจ้าคณะมณฑล ปาจี้นบุรี

เรื่อง พระอธิการขาว วัดบางเกตุ เมืองฉะเชิงเทรา

• ตองหาว่าถ่วงปฐุมปาราชิกสิกขาบท

ที่ ๕๕/๒๕๐

ตำแหน่งจันทร์ วัดบวรนิเวศวิหาร

วันที่ ๕ กันยายน ร.ศ. ๑๓๑-๒๕๕๕

ถึง พระทักษิณคณิศร เจ้าคณะมณฑลปาจี้นบุรี ฯ

ฉันได้พิจารณา ถึง เรื่อง พระอธิการขาว วัดบางเกตุ เมือง

ฉะเชิงเทรา ที่ฉันชมสามี่ใจทว่า เปน ชู้กับอำแดงสาย ภรรยา

ของเขา ตามคำพยานที่จดมา ได้ความแต่เพียงว่า พระอธิการ

ขาว ได้เคย นั้งตอง ต่ตอง กับ อำแดงสาย แต่จะเพ่งว่านั้งใน

ที่ลับหรือไม่ เปนปัญหาอันจะพึงพิจารณาต่อไป ฯ เข้าใจว่า

คนเราที่โตแล้ว คงจะไม่ปรารถนาให้มารดา มีสามี่ใหม่ ไม่ต้อง

ก่ดาวถึงมีชู้ ดังเกิดดูอาการของ จิน หมา และ อำแดงทองคำ ผู้

เปนบุตร อำแดงสาย ดูซิ่นกันไปกับ พระอธิการขาว ผู้เข้าบ้าน

แม่ในกลางคืน ไม่ได้รแวงว่าจะเปนชู้กับมารดาของตน กำลัง

พระอธิการขาวอยู่ นั้น ไปอื่นเสียก็ได้ แต่ไม่ใช่ชู้ระไปพึง

หีบเสีย นั้งว่าไปเที่ยว ไปนอนเสียก็ได้ หากว่าเปนความ

จริง แตตองคนนั้นพูดไม่ออก เพราะเปนมารดาของตน ถ้า

อย่างนั้น ตองคนคงจะแสดงอาการ กระต้าง กระเดื่อง นั้งซิ่นกัน

ตลอดถึง ศิษย์ ของ พระ จนนอนด้วยกันได้ นี้ พยานอันเป็นหลัก ๆ
แต่กิริยา ของ พระ อธิการ ชาว ที่ เข้าบ้านโน้ คำคิน อยู่จนตักดิน
จน ถึง ทางมุ่งนอน คลุกคลี กับ คนใน บ้าน ถ้าเธอ อยู่ในวัดที่เคร่ง
ครัด ก็จัดว่า ล่อแหลมอยู่ แต่พิจารณาตามเรื่อง ไม่เชื่อว่าพระ
แถบนั้นเคร่งครัด เข้าใจว่า ประพฤติ หละหลวม เช่นนี้เอง ถ้า
ความ ปฏิบัติ ของ พระในแถบนั้น ยัง เดว ทราบอยู่ เป็น พัน แล้ว พระ
อธิการ ชาว ก็ควรได้รับ ความแบ่ง เบาในเรื่องนี้ ๆ

ข้อ ที่ ท่าน ว่า ใน รายงาน ว่า พระสังฆ์ ในเมืองนั้น ตั้งรัง
เกียด นั้น ไม่เห็น สัมกับ ข้อ ความใน รายงาน ฉบับ หลัง เฉพาะเรื่อง
นี้ ๆ ข้อ ที่ ว่า ตั้งรังเกียด นั้น เกรงว่า จะ เป็น เพราะ ถูก บัน เช่น
มีหัวหน้า ชักนำ ถ้า ดงโทษ พระอธิการ ชาวไปอย่างไร ดูไม่มียุติธรรม
เลย ๆ ข้อความนั้นบ่ง อยู่ว่า พระที่นั้น ยัง ไม่เคร่ง ทำอย่างนี้ยังไม่
เห็นเป็นไร ถ้า ไม่เคร่งแต่ ทำแต่ พระ อธิการ ชาว ชาวบ้าน ก็คง
รังเกียด ไม่ นับถือ นี้มัน ชนกันไปหมด ๆ จะตั้งดงไป โดยเด็จ ขาด
ที่เดียวไม่ได้ จึงต้องตั้ง โดยปริกัษว่า ถ้า พระที่นั้นเคร่งครัด เป็น
พัน ทัว กันไป วิ ทำเช่นนี้ แต่ พระ อธิการ ชาว รูป เดียว รังเกียด ก็ชอบ
ควรแนะให้ ลึกเสีย แต่ ถ้า พระที่นั้น พัน ยัง ไม่เคร่ง เป็น แต่ พระ
อธิการ ชาว ถูก หา ก็ตั้งรังเกียด อวดเคร่ง เช่นนี้ ควร วิวินิจฉัยว่า
พิจารณา ไม่ได้จริง ให้ยก ความเรื่อง นี้ เป็น เด็ก กันเสีย ๆ ท่าน
ต้อง รู้จัก ทำให้ถูก อย่าเอา คำสั่ง นี้ เป็น เครื่องมือ ใช้ ในทางที่

ผิด แต่ไม่ ควร จะทำตามปรารถนา ของตน ควร จะ พยายาม ให้รอบ
คอบ ๆ ณะได้แต่เท่านั้น ๆ

ข้อ ที่ ควร จะ ทำ ต่อ ไป นั้น จง ตั้ง พระ ทั้ง หตาย ให้ รมิต รวง
จะ เข้า บ้าน ให้ เป็น เวลา ถ้า มี กิจ วัตร อื่น จะ ต้อง เข้า ไป ผิด เวลา ให้
ชวน พระ อื่น ไป เป็น เพื่อน ถึง เข้า ไป ใน เวลา จะ ไช เต็ก ๑๒ ขวบ เป็น
เพื่อน ไม่ ได้ ไช ได้ แต่ คน หนึ่ง ม พอ จะ มี ถูก ได้ แล้ว ๆ

(ตง พระนาม) กรม - วิชาญ ญาณว โรธ

พระมหาสมณศาสดน ถึงเจ้าคณะรองหนใต้

ผู้บัญชา การคณะมณฑล ราชบุรี

ปรารภ รายการ

ที่ ๕๒/๑๒๗

ต่านัก จันทร

วัดบวรนิเวศวิหาร

วันที่ ๒๑ มิถุนายน พุทธ ศักราช ๒๔๕๖

พระธรรมวโรดม เจ้า คณะ รองหน ใต้ ผู้บัญชา การคณะ มณฑล

ราชบุรี ๆ

ฉัน ได้ อ่าน รายการ ตรวจ การ คณะ มณฑล ราชบุรี แล้ว มี ข้อ
ปรารภ ถึง ดัง ต่อ ไป นี้ ะ

๑ ในเมือง น้อย เช่น เมือง ปรานบุรี ในแขวง ที่ เจ้า คณะ เมือง
อยู่ ไม่ จำ เป็น จะ ตั้ง เจ้า คณะ แขวง เจ้า คณะ เมือง ควร ดู การ เอง

อย่างสูง ส้มแดง พระมหาสมณะ หรือ ส้มแดง พระสังฆราชา ยิ่งคง
ว่า คณะ อยู่ ด้วย คณะ หนึ่ง เหมือน กัน แต่ ใน เมือง ที่ ตั้ง มณฑลก็
ไม่มี ผู้ ว่า ราชการ เมือง ถ้า เป็น เมือง ใหญ่ แต่ เจ้า คณะ เมือง มี
การ มากกว่า ไม่ ไหว จึง ควร ตั้ง เจ้า คณะ ะชวง ๆ เจ้า คณะ ะชวง
ก็ เหมือน กัน ถ้า เจ้า คณะ เมือง ยัง แขง แรง ว่า การ ไหว ยัง ไม่
ควร ตั้ง เหมือน กัน ๆ

๒ พระบ้าน นอก ถนัด ใน การ ปฏิสังขรณ นั้น เปน การ ดี ชั้น ต้น
ของ เชน เพราะ ไม่ รู้จัก จะ ทำ อะไร อย่าง อื่น เรา ควร หา ทาง ต่อ ให้
เชน คือ ชัก นำ ใน ความ ปฏิบัติ เรียบ ร้อย เปน วาระ ที่ ๒ ชัก นำ การ
ศึกษา ธรรม วินัย เพื่อ รู้ ทาง ปฏิบัติ เปน วาระ ที่ ๓ ๆ

๓ วัด มหาธาตุ กับ วัด เชนา เหลือ นั้น ถ้า เปน พระ มหา นิ กาย ควร
จะ ตั้ง กัด อยู่ใน คณะ มณฑล จะ ด้อย งาม พระ พุทธ วิรยา กรณ ดุ ที่ ๆ

๔ เจ้า อาวาส มี จัก ชุ บอด ได้ พบ ที่ วัด แหต ม ค ลุม พุ ก แชวง เมือง
นคร ศรี ธรรม ราช รูป หนึ่ง เปน ผู้ แขง แรง เชน ชาว บ้าน ไว อยู่ เทศ นา
ได้ ด้วย ๆ พระ อธิการ อาจ วัด เจริญ สุ ขา ราม รูป นี้ ดู ก็ แขง แรง ดี
ทั้ง เปน เจ้า อาวาส อยู่ แล้ว ปล่อย ไว เกิด ๆ ใน รัช กาล ที่ ๕ ก็ ได้
เคย ทรง ตั้ง พระ จิตร วัด เกาะ สี ชัง เปน พระ ครู เจ้า อาวาส ๆ แต่ ต่อ ไป รวง
อย่า ให้ มี ชน ใหม่ ๆ

๕ พระ ต้อง หา ใน ความ อาชญา นั้น ใน ชั้น หลัง ตก ลง ว่า ให้
เจ้า คณะ ะบับ ถ้า เปน ความ ไม่ สำ คัญ ก็ ให้ เรียก ประกัน ถ้า

เปน ความสำคัญ จะให้ประกันไม่ได้ ให้เจ้าคณะ ตั้งฝาก ขังไว้
 ในที่ขัง คนต้องหาในทางอาชญา เปนหน้าที่ของฝ่ายบ้านเมือง จะ
 พึ่งตำรวจ ถึงที่ขังนั้น เช่นในกระทรวง ธรรมการ ก็มีห้องขัง ถึง
 มีงบประมาณ ค่าเลี้ยง พระผู้ถูกขังด้วย เจ้าคณะ จะขังเอง ก็
 ไม่มีที่ขัง อันสมควร ทั้งเป็นการไม่งามแก่พระ แต่เรื่องนี้ก็
 เปน การอาณัติกร ด้วย ฯ

๖ เรื่อง พระชั้นพระแทน ดงวัง ประพฤติอนาจาร ต่าง ๆ ท่านตั้ง
 ให้ขออำนาจ บ้านเมือง ช่วยรับ นั้น ชอบแล้ว ฯ

๗ เรื่อง พระปลัด อ่อน วัดเจ็ดเสมียน นั้น จะถือเอา ความ
 รังเกียจ ของพระอื่น เปนเหตุไม่ได้ ควรจะเพ่งดูแต่ว่า ทำความผิด
 หรือ ไม่ ฉนั้นเห็นเจ้าคณะเมืองไม่ว่ากันเอง ควรจะตั้งต้นแต่
 ท่านเข้าว่า การ เช่นจะห้ามไม่ให้เปนอุบ้ชฌายะ หรือจะให้
 เปนในจังหวัดเท่าไร แต่ให้ทำตาม ข้ออาณัติสำหรับอุบ้ชฌายะ ก็มี
 ลีลาตั้ง เฉพาะตัวเธอ แต่ให้เจ้าคณะเมืองรู้ไว้ด้วย ถ้าเธอผิด
 คำสั่งนั้น จึงยกเอา เปนความผิด ฯ

ข้อความที่ปรารภถึงมีเพียงเท่านั้น ฯ

(ลงพระนาม) กรม-วิชิรญาณวโรรส

พระมหาสมณ ศาสน ถึงเจ้าคณะรองหนกลาง

ผู้บัญชาการคณะ มณฑล นครชัยศรี

เรื่อง กำหนดโทษพระมหา เกิดวัด พันธวงศ์ เมือง สมุทรสาคร

ผู้ตั้งตน เป็น อุบัชฌายะ เอง

(สำเนา)

ที่ ๖๒/๑๕๖

ตำแหน่งจันทร วัดบวรนิเวศวิหาร

วันที่ ๖ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๕๖

พระพรหมมุนี

เจ้าคณะรองหนกลาง

ผู้บัญชาการคณะ

มณฑลนครชัยศรี

ตามรายการของเจ้าคณะที่ได้ส่งได้ว่า พระมหาเกิดวัด
 พันธวงศ์ เมืองสมุทรสาคร ตั้งตนเป็นอุบัชฌายะ เอง แต่ให้
 อุปสัมบทแก่คนได้รับอนุญาตแล้วจากเมืองกัมพูชา ไม่ได้รับอนุญาต
 กัมพูชา นั้น พระมหาเกิดทำตั้งเป็นผู้หมิ่นต่อ การปกครองของ
 คณะสงฆ์ แต่พระมหาเกิดได้รับบำรุงของหลวง กล่าวคือได้
 รับพระราชทานนิตยภัตสมควรจะเอาใจใส่ในการปกครอง กัด
 ถือเอาเป็นเครื่องมือทำการหมิ่นต่อ การปกครอง มีความผิดเป็น
 สองกระทง แต่ตามคำของท่าน พระมหาเกิดเป็นผู้สมควรจะ
 เป็นอุบัชฌายะได้อยู่ เป็นแต่ไม่ได้รับตั้งแต่ทำเอาเอง สมควร

จะแบ่งเบาโทษตงบ้าง จึงกำหนดให้ตงโทษพระมหาเกิด ตั้ง
ต่อไปนี้ ะ

๑ พระมหาเกิดยังไม่ได้รับ ตั้ง เป็นอุบัชฌายะ จึงสั่งห้ามไม่
ให้สวดกรรมวาจาอุปสัมบท สองปีแบ่งสี่เอาตาม คือ ๑๘ เดือน
ตั้งแต่อ่านคำตงโทษ ให้พระมหาเกิดฟัง ๑

๒ ในรวางนี้ ห้ามไม่ให้เจ้าคณะมณฑล ตั้งพระมหาเกิดเป็น
อุบัชฌายะ ๑

๓ งตนิตยภักต ๑๘ เดือน ตั้งแต่จำนวนสิงหาคม คักนี้ ๑

๔ ให้พระมหาเกิดขมาโทษเจ้าคณะมณฑล เพราะหมิ่น
ต่อ การปกครองของคณะสังฆ์มณฑลนั้น ๑

ส่วนคนผู้ใดรับอุปสัมบทแล้วนั้น เจ้าคณะมณฑลรับรองอยู่
ว่า พระมหาเกิดเป็นผู้สมควรจะเป็นอุบัชฌายะได้อยู่ คงจะทำถูก
ต้องด้วยระเบียบ ทั้งเขาก็ได้รับอนุญาตจากเมืองแล้ว อนุญาตให้
ประพฤติพรหมจรรย์ได้ต่อไป ฝ่ายผู้ที่ไม่ได้รับอนุญาตนั้น ให้
เจ้าคณะส่งรายชื่อไปให้เมือง ถ้าเมืองอนุมัติ ก็อนุญาตให้ประ
พฤติพรหมจรรย์ต่อไป ถ้าเมืองเรียกตัวเข้ารับราชการทหาร ก็
ให้สึกออกไป ๑

เรื่องงตนิตยภักตนั้น จักแจ้งแก่กระทรวงธรรมการเอง ๗

(ตงพระนาม) กรม-วชิรญาณวโรรส

รายงาน ประชุม เถรสมาคม

วันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ร.ศ. ๑๓๑ หรือ พ.ศ. ๒๔๕๕

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระมหาสมณะ เด็จประทับใน เถร
สมาคม ที่ชุมนุมพระเถรานุเถระ ๕ รูป คือ พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่น
ชินวรสิริวัฒน์ เจ้าคณะใหญ่หนกลาง ๑ สมเด็จพระมหาวิมลวงศ์
เจ้าคณะใหญ่ผู้ช่วยคณะธรรมยุต ๑ พระธรรมวโรดม เจ้าคณะ
รองหนใต้ ๑ พระญาณวราภรณ์ ๑ พระธรรมปาโมกข์ ๑ กับ
พระเถระอีก ๓ รูป ผู้มีหน้าที่เกี่ยวกับเรื่องที่จะประชุม คือ พระ
เทพเวทีเจ้าวัดสระเกศ ๑ พระเทพสุธี ผู้รั้งตำแหน่งเจ้าคณะ
แขวงบางรัก ๑ พระราชเวที ผู้รั้งตำแหน่งเจ้าคณะแขวงบาง
ซื่อ ๑ คณะค้ำหนักทรงพรต วัดบวรนิเวศวิหาร เริ่มประชุมเวลา
บ่าย ๕ โมง ๕ นาที

๑ เรื่องอธิกรณ์ พระครูสุนทร คีตวัตร (โต) วัดสระเกศ
ต้องพระศรีในวัดนั้นหาว่า ถ่วงประทุษร้ายชกตีกษาบตด้วยผู้
หญิง สมเด็จพระมหาสมณะ ครัดสั่ง พระราชาคณะสงฆ์ มีพระ
พรหมมุนี เปนประธาน ให้พิจารณา พระราชาคณะสงฆ์พิจารณา
ได้ความว่า เปนรโหณีศีลชชะ โกถ้างปาราชิก เหน้สมคว
จะให้ออกเสียจาก พรหมจรรย์ เถรสมาคมเห็นชอบตามนั้น ๆ

๒ เรื่อง พระอธิการโทน วัดสวนพลูบางรัก ค้องหาของ
 พระยาวิสุทธรังษีศรีศรีศรีเสนาบดีกระทรวงธรรมการว่า ใช้นั่งสื่อ
 ปลอมในชื่อของ พระยาวิสุทธรังษีศรีศรีศรีเสนาบดี อนุญาตให้เฝ้าศพที่วัดสวน
 พลู ฯ สืบเสาะ พระมหาสมณะ ครัสต์ สั่งให้ พระราชาคณะสงฆ์ มี
 พระเทพสุธี เปนประธาน พิจารณา พระราชาคณะสงฆ์ตั้งสำนวน
 ถวาย ครัสต์ให้อ่านในที่ประชุม เถรต์มาคม สันนิษฐานว่า พระ
 อธิการโทนไม่ได้ปลอมเอง แต่เชื่อหนังสือ นั้น ที่มีผู้อื่น ปลอม
 มา วิวินิจฉัยให้พระอธิการโทนพ้นจากข้อหา แต่เพราะพระอธิการ
 โทนเขลาเกินไป จึงเกิดเหตุขึ้นขึ้น ให้พระเทพสุธี เตือกพระภูานา
 หรือพระเปรียญ ในวัดมหาพฤฒาราม หรือในวัดอื่นเป็นผู้กำกับวัดสวนพลู
 มีอำนาจเหนือเจ้าอาวาส ๆ จะทำอะไร ต้องปรึกษาผู้กำกับก่อน ฯ

๓ เรื่องกระทรวงกระต่าใหม่ ลงแจ้งความในหนังสือราชกิจจานุเบก
 ษา บวกรับกตัญญูบางกระบือ ที่พระอธิการวัดนั้นให้แต่ได้ทำเปนถนนแล้ว
 คณะสงฆ์ขอให้กระทรวงธรรมการต่อว่า เพราะพระอธิการไม่มีอำนาจจะ
 ยกให้ กระทรวงกระต่าใหม่รับจากพระอธิการ ผิดระเบียบแห่งพระราช
 บัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ขอให้ทำเสียใหม่ ให้ถูกรเบียบ
 กระทรวงกระต่าใหม่ได้ขอมายัง กระทรวงธรรมการ เถรต์มาคมอนุญาต
 ให้คงเปนถนนใช้เปนสาธารณะ แต่ให้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณา ฯ

เลิกประชุมเวลา ๖ ทุ่ม ๕ นาที ฯ

รยะทาง ส้มแดง พระมหาสมณะเสด็จตรวจการ
คณะสงฆ์ ในมณฑล บั๊กซ์ ได้

พ. ศ. ๒๔๕๕

(ต่อ เล่ม ๑ ภาค ที่ ๘ หน้า ๓๕๑)

ตอนที่ ๓ ถึง มณฑล นครศรีธรรมราช

เสด็จ ขน เมือง นครศรีธรรมราช

๑๑ วันที่ ๑๘ มิ. ย. เวลาเช้า ๒ โมงเศษถึงปากน้ำเมือง
นคร ศรีธรรมราช พระเทพกวี เจ้าคณะมณฑล กับ หม่อมเจ้า
ประดบประสงค์ ปัตติเมือง ออกมาเฝ้า รับเสด็จ ที่ เรือ ศรีธรรมราช
มี พระดำรัส ปฏิสันถารด้วยแล้ว เวลาเช้า ๒ โมง ๕๐ นาที เสด็จ
จาก เรือ ศรีธรรมราช ทรงเรือเก่งเบดทะเลแดง เข้าปาก พนม มี
เรือ ราชทูต รับเสด็จ หาดายดำ มี เครื่อง ประโคมไปในเรือ ด้วย
ขึ้นน้ำไป ประมาณ ๒ ชั่วโมงถึงท่าแพ ส้มแดง พระเจ้า น้อยยาเธอ
เจ้า พากกรม ขุนตพบุรีราเมศวร์ ข้าหลวงเทศาภิบาล มณฑล นครศรีธรรม
ราช ทรงรับเสด็จ ที่ สพานท่าหน้า พระราชเมธี ผู้ออกมาอยู่
เมือง นครศรีธรรมราช กับ พระสังฆเมืองนี้ แต่ พระครูเจ้าคณะใน
มณฑล ปตานี แต่เมือง กัดันตัน ผู้มาเพื่อจะเฝ้า ยื่นเข้าแถวรับ
เสด็จ ทรง พระดำเนียร ผ่านแถว พระสังฆ ประทาน ปฏิสันถาร แล้ว

สัมเด็จพระเจ้า น้อยยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุน ดุสิตราเมศวร์ เสด็จ
ไปเสวยเพล ที่ พลับพลา ที่ ประทับ แต่ที่ ทำแพน ขุนาศักดิ์การบุนรอด
อุปฐายิกา ของ พระเทพกวี มาตั้งโรง ครว้เพียง พระสงฆ์ใน ทน
บาง ที่ ตั้งใจ จะ ถวาย เครื่อง ด้วย แต่สัมเด็จพระเจ้า น้อยยาเธอ ไม่
ทรง ทราบ จึงได้ ทรงเตรียมเพียงไว้ที่ พลับ พลา จึงโปรดให้ พระ
ธรรมปา โมกข์ แด่ พระ อื่น ที่ ตาม เสด็จ แบ่ง อยู่ ณ ฉลอง ศรัทธา ของ
ขุนาศักดิ์การบุนรอด ที่ ทำแพ บาง ทรง รอดยงค์ พร้อม ด้วย สัมเด็จพระ
เจ้า น้อยยาเธอ เสด็จ โดย ทาง ที่ คัด จาก เมือง มา ทำแพ ระยะ ทาง
ประมาณ ๒๕๐ เส้น รอดยงค์ แด่น ราว ๓๗ นาที เสด็จ ถึง
พลับ พลา มี พระสงฆ์ ข้าราชการ แด่นักเขียน คอย เฝ้า ตำรวจ
ภูธร ยืน แถว รับ เสด็จ สัมเด็จพระเจ้า น้อย ยาเธอ ทูล ถวาย พลับ พลา
กับ ทั้ง บริเวณ เปน สำนัก สงฆ์ ชั่ว คราว เสด็จ เพลที่ พลับ พลา
พร้อม ด้วย พระ ตาม เสด็จ บาง รูป ๑ เวลา บ่าย ๕ โมง ข้าราชการ แด่
พ่อค้า เฝ้า เรียง คิว ที่ พลับ พลา แล้ว ทรง พระ คำเนียร ประพาส เสด็จ
วัดวิหาร สูง เสด็จ เยี่ยม พระยา ศรัทธา บวรวิเศษ ผู้ว่าราชการเมือง
ผู้ บัวย อยู่ ใน เวลา นี้ โดย ฐาน ทรง คุ่น เคย แล้ว เสด็จ วัด พระ
มหาธาตุ ทรง นมัสการ เปน การ เจียม ก่อน แด่ เสด็จ ทอด พระเนตร
ใน บริเวณ นั้น ๑ เวลา คำ หมอ วอดเกอรั แพทย์ ของ มิชชันนารี มา
เฝ้า แล้ว เสด็จ ออก พระสงฆ์ พระครูเจ้า คณะ เมือง แยก แด่ เจ้า
คณะ เมือง นคร ศรัทธา บวรวิเศษ ทรง ปฏิสันถาร แด่ ครดี ถ้าม ความ

เบนไปแห่ง การ พระ คำสั่งนา แด ภิกษุสงฆ์ ใน เมือง ทั้ง หลาย นั้น แด
 ปรทาน ของ แจก คือ ยาม ตรา มหา สมนุตมาภิเศก จีวร แพรบ้าง
 ผ้า บ้าง หนังสือ พระ คำสั่งนา ต่าง เรือง โดย สมนุตว แก่ ผู้ มา แต่
 โกล หรือ อยู่ โกล ๑

หมายเหตุ เฉพาะ วัน ๑ เมือง นคร ศรี ธรรมราช มี ปาก น้ำ ออก
 ทเต หลาย ตำบล มี ชื่อ ต่าง กัน ว่า ปาก พุน ปาก พระยา ปาก
 นคร ปาก พนัง เมื่อ เสด็จ คราว ก่อน เสด็จ เข้า ทาง ปาก พระยา
 ชน ที่ ทำ โป ใน ครั้ง นั้น ยัง ใช้ ทำ โป แด ปาก พระยา เบน ทาง เข้า
 ออก โดย ราช การ แต่ ลำ น้ำ ทาง ปาก พระยา นั้น บาง แห่ง ก็ คั้น
 เชน ถึง คอง ลง เชน ทั้ง คด เคียว ทั้ง โกล ไป มา ไม่ สดวก ดี แต่ เพียง
 ทำ ที่ ชน อยู่ โกล เมือง ใน สมัย ที่ เจ้า พระยา ยม ราช ครั้ง ยัง เบน
 พระยา สุม นัย วินิจ เบน ข้า หลวง เทศาภิบาล ดำริ หเหน เหตุ
 เชน นั้น จึง ใช้ ทาง เข้า ออก ทาง ปาก พุน แด คัด ถน จาก
 เมือง ไป หา ทำ แพ ใช้ ที่ นั้น เบน ทำ ชน คราว นี้ จึง เสด็จ
 เข้า แด ชน ทาง นี้ ๑ พลับ พลา ที่ ปรทบ นั้น คิง ที่ ตำบล
 คลัง นอก กำแพง เมือง ด้าน เหนือ เบน ของ มี มา เต็ม ฝา กระดาน
 เครื่อง ไม้จริง หลัง คามุง กระเบื้อง ฟัน ชัน เดียว สำหรับ
 เบน ที่ ปรทบ แห่ง พระบาท สมนุต พระเจ้า อยู่ หัว แด พระบรมวงศ์ ผู้
 โหญ่ เสด็จ ครั้ง ก่อน ยัง ไม่มี พลับ พลา เขา ปลุก ที่ ปรทบ ชั่ว
 คราว ณะ ตำบล ส่วน ดอกไม้ ใน กำแพง เมือง โกล พระมหาธาตุ ๑

แต่เดิมมา การ คณะ สังฆ ใน เมือง แวก สัม ทบ อยู่ใน มณฑล
นคร ศรี นครราช แม่ ใน บัด นี้ ใน ฝ่าย ราช การ แยก ออก เป็น
มณฑล ปทานุ ๕ นคร ตรง ต่อ กรุง เทพ ๖ แล้ว แต่ คณะ สังฆ ยัง มอบ ให้ เจ้า คณะ
มณฑล นคร ศรี นครราช ดู แล อยู่ ตาม เดิม ๖ พวก เจ้า คณะ ใน มณฑล
ปทานุ ได้ ทราบ ว่า จะ เสด็จ มา ตรวจ การ คณะ สังฆ ใน มณฑล นคร ศรี
นครราช มี หน้า ใจ รัก ดี จึง มา เมือง นคร ศรี นครราช เพื่อ
จะ ได้ เฝ้า ๖ ฝ่าย เจ้า คณะ เมือง กถัน คัน ซึ่ง ใน บัด นี้ อยู่ใน
ปกครอง ของ อังกฤษ ยังมี หน้า ใจ รัก รัก รัก ดี อยู่ ดู เดียว กัน ได้
มา เฝ้า ด้วย ๖ จำนวน เจ้า คณะ ที่ มา นั้น พระครู โอรุภาส พุทฺธคุณ
เจ้า คณะ เมือง กถัน คัน ๑ พระครู พิพัฒน์ สมนกิจ เจ้า คณะ เมือง
ปทานุ ๑ พระครู วิบุตย สมนวัตร เจ้า คณะ เมือง หนอง จิก ๑
พระมหา ทอง ๕ ประโยค เมือง ยี่หริ่ง ผู้ ช่วย เจ้า คณะ มณฑล
ปทานุ ๑ พระครู รัตว่า ที่ พระครู ญาณ วิมล เจ้า คณะ เมือง สายบุรี ๑
พระครู เตารี่ ว่า ที่ เจ้า คณะ รอง เมือง สายบุรี ๑ พระครู ชวัน ทอง
เจ้า คณะ บัณฑิต เมือง ยี่หริ่ง ๑ รวม ๗ รูป ๖
๑๒ วันที่ ๒๐ มี. ย. เวลา เข้า ๓ โมง เสด็จ โดย รถยนต์ พระ
เทพกวี เจ้า คณะ มณฑล ตาม เสด็จ เข้า ประตู ชัย เห็น
ทอด พระเนตร ค่ำตา กตาง แด หอ พระดี หิงค์ แล้ว ออก ประตู ชัย ได้
ประทับ กำหนัก โปยายรด ที่ ประทับ ของ สัมแดง พระ เจ้า น้อง ยา
เชอ เจ้า ฟา กรม ขุน ตพบุรี ราเมศวร์ เสด็จ เพศ พร้อม

ด้วย พระตามเสด็จ ทรง อนุ โมทนาแล้ว เสด็จ กลับ
 ทรง แวะ เยือน วัด เพชรวิก วัดนี้ พระ วินัยธร ชุ่ม เปน เจ้า อาวาส
 มี พระสังฆ์ แด ชาว บ้าน มา คอย เผ่า ทรง ตั้ง สอน แด้ เสด็จ กลับ
 พลัม พลา ฯ เวลาค่ำ ๕ โมง เสด็จ พระ มหา ชาติ ประทับ ที่
 วิหาร พระ ม้า ที่ได้ ชื่อ อย่าง นี้ เพราะ มี ภาพ บน คัด
 ผนัง เรื่อง พระ มหา บุรุษ ทรง ม้า ออก มหา ภินักษกรรม ทรง
 ถวาย เครื่อง สัก การ แด นมัสการ เปน ส่วน พระ ชูระ แล้ว เสด็จ
 ขึ้น ประทับ ษณ พระ มหา ชาติ แล้ว ทรง ดำเนียร ทอด พระ เนตร สู่ ถาน
 ที่ นั้น ๆ ใน บริเวณ พระ มหา ชาติ ฯ วัน นี้ ทรง สัมโภช พระ มหา ชาติ
 โปรด ให้ เจ้า คณะ มณฑล นัด พระ สังฆ์ ใน แขวง เมือง นี้ แด พระ สังฆ์
 มา จาก เมือง แชก มา ประชุม นมัสการ พระ แด สวด มนต์ ที่ นี้ พระ
 ค่าง วัด จิต ที่ บูชา แด โคมไฟ มา ตาม ถวาย เมือง ตก แด่ พระ มหา ชาติ
 ด้วย ประทีป ชง ราว แด จิต ดอกไม้ เพลิง แด มหรรค์ พ ถวาย เพื่อ
 ทรง อุทิศ เปน พุทธ บูชา เจ้า คณะ มณฑล ตั้ง โรง เติง น้ำ ร้อน มี
 ชาว บ้าน มา ออก ราน ชาย ของ บ้าง มา ดู งาร บ้าง เกเดือน กตาด
 บริเวณ พระ มหา ชาติ ฯ เวลาค่ำ เสด็จ เข้า วิหาร หาดวง พร้อม
 ด้วย พระสังฆ์ ทั้ง ปวง ทรง ทำ พุทธ บูชา แล้ว ทรง นำ แด พระ สังฆ์
 ทำ วัด สวด มนต์ ทำ นอง ดี แต่ไม่ พริก พร้อม สวด มนต์ จบ แล้ว
 เสด็จ ออก จาก วิหาร หาดวง ประทับ ที่ ถาน ช่าง น้ำ พร้อม ด้วย
 พระสังฆ์ ต่าง จุด เทียน รูป แล้ว ทรง นำ ให้ ว่า คำนมัสการ จบ แล้ว

ทรง พระดำเนียร ประทักษิณ พระมหาธาตุ โดยทาง รอบนอก พร้อม
ด้วย พระสงฆ์ ข้าราชการ แล ราษฎร ชายหญิง เข้า สัมทบ ด้วย ภาระบว
ประทักษิณ ข้าง ต้น เกือบบรรจบ ข้าง ท้าย มี ประ โคมบี พาทย์
ภาระบว เติร ประทักษิณ ๓ รอบแล้ว ยกเครื่อง สักการท่าบูชา เสดจ
ขึ้น พลับ พลตา ครัด สั่งให้ จุด ดอกไม้ เพลิง ประทับ ทอด พระเนตร
อยู่ที่ นั้น เวลา ๕ ทุ่ม เสดจ กลับ ๑

๑๓ วันที่ ๒๑ มิ. ย. เข้า วันที่ ส้มแดง พระเจ้า น้อง ยาเธอ เจ้า
ฟ้า กรมขุน สทปุรีราเมศร์ เสดจ จาก เมือง นครศรีธรรมราช ไป
เมือง สงขลา โดยทางบก เพื่อ คอยรับ เสดจ ที่ นั้น ๑ ด้วย เข้า ที่
พลับ พลตาแล้ว เวลา ๒ โมงเศษ เสดจ พระ มหาธาตุ มี การ เสดยง
พระสงฆ์ แบ่ง ฉับ ในวิหาร หลวงบั้ง ที่ พระ รเบียง บ้าง ข้าราชการ
กำนัน ผู้ใหญ่ บ้าน ราษฎร ชาย หญิง จัดสำรับ บ้าง เข้า กระทบ บ้าง
มา เสดยง พระสงฆ์ เข้า กระทบ มี จำนวน ๓๐๐ ขึ้น ไปหา ๘๐๐ ทรง
พระดำเนียร ทอด พระเนตร ใน พระ รเบียง ที่ จัดเป็นที่ พระ สงฆ์ ฉับ เพื่อ
ทรง อนุ โมทนา โภชน ทาน ของ ทายก ทายิกา ทั้ง หลาย พอ ได้ เวลา
เสดจ เข้า วิหาร หลวง ทรงบูชา พระ แล้ว พระ สงฆ์ สวด ถวาย
พร พระ จบแล้ว ข้าราชการ อังคาส์ พระสงฆ์ เสดจ ประทับ
พลับ พลตา ใน ตาน พระ มหาธาตุ ด้วย เพลท พร้อม ด้วย พระ ตาม เสดจ
แล้ว เสดจ เข้า วิหาร หลวง ประทาน พระ ธรรม เทศนา อนุ โมทนา
โภชน ทาน มีคน ฟัง เต็ม วิหาร จบแล้ว พระสงฆ์ สวด อนุ โมทนา

ปรุทาน หนึ่งลือแจก แก่ พระสงฆ์ แด่ คฤหัสถ์ ๆ เด็ดจออกจากวิหาร
 หลวง ปรุทัม วิหาร พระ ม้า ทรง บุษบา พระ มหาชาติ แด้ว พราหมณ์
 ตัง บาย ศรี เบิก แวน เวียน เทียน สัมโภช พระ มหาชาติ แด้ว ทรง รถ
 เด็ดจ ทาง ถนน หลัง พระ ปรุทัม วัด พระ นคร วัด นั พระ ครู ปลัด
 แก้ว เปน เจ้า อาวาส แด้ว เด็ดจ วัด สนวนบ้าน วัด นั พระ ครู วินัยธร ชัย
 เปน เจ้า วัด ทั้ง สอง วัด มี พระ สงฆ์ แด่ ชาว บ้าน คอย เฝ้า ได้ ปรุ
 ทาน ธรรม ทั้ง ๒ แห่ง เด็ดจ กัดบิ ถึง พลับ พตา เวธา บ่าย ราว ๕ โมง ๆ
 หนึ่ง ทรง ราฟิง ด้วย พระ เมตตา ถึง เด็ก เล็ก ๆ ที่ มารดา พามา เฝ้า
 ที่ เกาะ สมุข นั้น ไม่ได้ ทรง เตรียม ไร มา สำหรับ ปรุทาน เด็ก พอ มา
 สัมโภช พระ มหาชาติ ที่ นั ได้ ทอด พระ เนตร เหน่น สาย สัจญ์ นั ที่ โยง มา
 จาก พระ มหา ชาติ ทรง พระ ดำริ เหน่น เปน ของ สัมควร จะ ใช้ ฎุก มือ ปรุ
 ทาน เด็ก จึง ตรัส ขอ ต่อ เจ้า คณะ มณฑล ให้ แก่ เอา มา ด้วย ๆ

หมาย เหตุ เฉพาะ ๒ วัน หลัง ๆ พระ สัจญ์ คี มี คำนาน เล่า ว่า
 เชิญ มา จาก ดังกา สัมเดจ พระ รวง เจ้า เด็ดจ ออก ไป รับ ถึง
 เมือง นคร ศรี ธรรมราช เชิญ มา กรุง สุโขทัย ใน ที่ สุด ตก ไป อยู่
 ที่ นคร เชียงใหม่ กรม พระราช วง บวรมหา สุรัง สิงหนาท เด็ดจ เมือง
 เชียงใหม่ ด้วย งาม พระราช สงคราม ทรง เชิญ มา ไว้ ที่ กรุง เทพ ๆ ฝ่าย
 เมือง นคร ศรี ธรรมราช ก็ ถียง ว่า พระ สัจญ์ คี อยู่ ที่ นั แต่ ยัง ไม่ พบ
 คำนาน ปรากฏ ว่า อย่างไร ต่าง ฝ่าย ต่าง อ้าง ว่า พระ สัจญ์ คี ของ
 ตน เปน ของ แท้ ของ อีก ฝ่าย หนึ่ง เปน ของ จำดอง ๆ หอ พระ

สิ่งหนึ่ง อยู่ในวังของเจ้านคร เดิม ที่ตกมาเป็นจวนของเมืองราช
การเมือง ในบัดนี้ เป็นที่ศักดิ์สิทธิ์ รัฐบาล ๆ

พระมหากษัตริย์องค์นี้ มีคาเถว่า พระเจ้า ศรีธรรมมาโคกราช
ทรงสถาปนาขึ้นไว้ในจำนวนแปดหมื่นสี่พัน แต่ต้นฐานของพระ
มหากษัตริย์ บอกว่า เป็นแบบลังกา ข้อว่า พระเจ้า ศรีธรรมมาโคกราช
ทรงสถาปนาขึ้น มีทางจะพึงเห็นโดยบรรยาย แต่เดิม เมืองนคร
ศรีธรรมราช ตั้งเป็นอิสระ นครหนึ่งในสยามประเทศนี้ ครั้งที่ยังไม่
ได้รวมเป็นเอกราช พระเจ้าผู้ครองนครใช้นามว่า ศรีธรรมมา
โคกราช ก็อาจเป็นไปได้ บางทีพระเจ้านครผู้ใดผู้หนึ่งจะถ่าย
แบบพระเจดีย์ลังกา มาสร้างก็ได้ เห็นคล้ายพระเจดีย์ที่สุปาราม
ในลังกามาก ๆ

ต้นฐานพระเจดีย์นั้น ฐานเป็นสี่เหลี่ยม ทำเป็นรูปเบี่ยงหน้า
ออกทั้ง ๔ ด้าน เรียกว่า ทัพเกษตร ที่ผนังของทัพเกษตร บน
เป็นเรือนแก้ว มีพระพุทธรูปบนยื่นในนั้น มีพระพักตร์แต่ทรวด
ทรงต้นฐานงามๆ ข้างหน้าออกมา ยกขึ้นเป็นแท่น โดยรอบ ตั้ง
พระพุทธรูปเป็นแถว นิ่งเป็นพื้น มียื่นบ้าง ที่เห็นพระยื่นมัก
จะงาม แต่องค์เล็ก ที่เห็นพระนั่ง พระพักตร์แต่ต้นฐานแบบ
เดียวกับพระคัสตาที่เมืองไซยา เห็นได้ชัดว่า ผู้จัดทำค่างพวก
ค่างยา คงค่อยทำเพิ่มเติมกันมา บนฐานที่เป็นทัพเกษตรนั้น
ตั้งองค์พระเจดีย์มีฐานเตี้ย ไม่ใหญ่เพียงไร ได้ยินว่าวัด

อ้อมรอบ ฐาน ถ่าง บน ทัพ เกษตร ๓๓ วา สูง ๓๗ วา (บัดนี้ยอดหุ้ม)
 ทองคำ ยัด เป็น อย่าง ถูก แก้ว ชาว เมือง นั้น เรียก ว่า กรง หรือ
 ส้าแหวก แก้ว เดิม ขรอย จะ มี ถูก แก้ว จริง ๆ เอา โถหะรัต
 กั้น แยก แต่ โถหะ นั้น เอง เป็น เครื่อง ล้อ พ้า ทำ ให้ ถูก แก้ว ดี อยู่
 ไม่ได้ จึง เหลือ อยู่ แต่ กรง ได้ ยิน ว่า (ที่ พน บน แห่ง)
 บัดนี้ ก็นั่น คอ ระ มัง ที่ ตั้ง เสา ปล้อง ไฉน ทำ หลุม ไว้ โดย รอบ
 สำหรับ บัญจุ พระ พุทธ รูป เล็ก ๆ คน เอา พระ ทอง พระ เงิน ไป บัญจุ
 ก็มี เคย มี คน ตก เอา ไป บ้าง บน หลัง ทัพ เกษตร ก่อ เป็น กำแพง
 แก้ว ล้อม รอบ มี บัน ไต ชน ทาง วิหาร พระ ม้า ด้าน เหนือ แห่ง
 พระ มหา ชาติ ๆ วิหาร พระ ม้า นั้น ถ้า จะ ก่อ ทำ โดย ถูก ต้อง แล้ว
 เป็น ชุ่ม ประคอง ของ พระ มหา ชาติ นั้น เอง แคน เล็ก ใช้ เป็น วิหาร
 ไม่ได้ รูป พระ มหา บรูษ ทรง ม้า ออก มหา ภินเษกรรม (บัน ไว้ ที่)
 ล่อง ข้าง ผนัง ด้าน นอก แห่ง บัน ไต ชน พระ มหา ชาติ ด้าน ใน บัน รูป
 เทวดา ที่ เชิง บัน ไต แล ต้น บัน ไต มี รูป ท้าว จตุ โลก บาธ (บัน เป็น คิว)
 นำ รูป ภาพ ใน วิหาร น้ งาม ๆ ต่อ วิหาร พระ ม้า ออก ไป ทาง ด้าน เหนือ
 มี วิหาร อีก หลัง หนึ่ง เรียก วิหาร เขียน มี พระ พุทธ รูป ใหญ่ ตั้ง
 ใน บัด นี้ จัด เป็น พิพิธ ภณ ถาน ที่ เก็บ พระ พุทธ รูป แล สิ่ง ของ ต่าง ๆ
 ไว้ ให้ คน ชม ต่อ นั้น ออก ไป เป็น ฐาน พระ ศรี มหา โพรธิ ทำ เป็น
 ทัพ เกษตร มี พระ พุทธ รูป ตั้ง เหมือน กัน มี พระ ใต้ ยา องค์ หนึ่ง
 ไม่ ใหญ่ เท่าไร ด้าน ขวาน ออก มี วิหาร อีก หลัง หนึ่ง เรียก พระ

ธรรมศาลา ข้างหน้าวิหารนั้น มีรูปพระยืน ทรงเครื่องสูงใหญ่ ใน
วิหารมีพระพุทธรูปนั่ง ด้านหลังมีผนังกัน หลังผนังเป็นซุ้มจรนนำ
มีพระพุทธรูปยืน ทรงเครื่องเหมือนกัน ตรงข้างซุ้มจรนนำนั้นมี
พระรเบียงออก ไปทั้ง ๒ ข้าง วงล้อมพระมหาธาตุ ดัชนีฐานเป็น ๕
เหลี่ยม ในฐานวางพระมหาธาตุกับพระรเบียงนั้น มีพระเจดีย์
ใหญ่บ้างเล็กบ้าง ก่อเต็มไปทั้งนั้น เว้นเฉพาะทางเดิน แหน
จนไม่งาม ทางด้านใต้แห่งพระมหาธาตุนอกพระรเบียง มีวิหาร
หลวงทั้งใหญ่ทั้งยาว ราว ๓๓ หรือ ๓๕ ห้อง มีพระพุทธรูปบน
องค์ใหญ่ตั้งกลาง ถ้าเข้าไปข้างในหน่อยหนึ่ง ท่อวงที่บนเป็น
สำหรับถ่ายชายถ่ายหญิง ได้ยินว่า เจ้าพระยานคร (พัต) เป็นผู้
สร้าง ด้านนอกมีกำแพงล้อมบริเวณพระมหาธาตุ มีทางเข้า
อยู่ทางด้านหน้าด้านหลัง ๑

พระมหาธาตุองค์นี้ เป็นพระเจดีย์ใหญ่ในมณฑลทักษิณได้
จึงเป็นที่นิยมนับถือของคนทั้งหลาย ตลอดจนเมืองแขก เพราะ
เป็นเจดีย์สำคัญที่บ้านเมือง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ติด
พระบรมวงศ์ผู้ใหญ่ที่ดี เสด็จมาถึงเมืองนี้ จึงทรงมีการสมโภช
เป็นพุทธบูชา ๑

ตั้งแต่เสด็จครั้งก่อนแล้ว นายปาน เทพมุนี ครั้งยังบวชเป็นภิกษุ
ได้ชักโยงราษฎรในมณฑลทักษิณได้ช่วยกันปฏิสังขรณ์ ฟังดู
เป็นการใหญ่โต ต่อมาพระรเมธ พระนิมผู้เป็นพระครูสุวัตติวิหาร

การ ได้ ปฏิสังขรณ์ อีก ได้ ทรง พบ ใน ครั้ง นี้ ว่า ไม่ แปร ตก ตา ก็
มาก น้อย หา ส้ม แก่ ชาว ที่ ล้อ กระ นอน ไม ่ ๗

๑๕ วัน ที่ ๒๒ มิ. ย. วัน นี้ เป็น วัน ธรรม สวดนะ ด้วย เข้า เนะ
ที่ ประทับ แล้ว เวลา เข้า ๒ โมงเศษ เสด็จ โดย รถยนต์ สู ่ วัด ท่า โป
ที่อยู่ แห่ง เจ้า คณะ มณฑล เวลา ๓ โมง เข้า เสด็จ เข้า กับ สงฆ์ วัด นั้น
ทำ ธรรม สวดนะ ใน อุโบสถ สวด ทำ วัด เข้า แล้ว ประทาน อุโบสถ คีต
แก่ พวก อุบาสก อุบาสิกา แล้ว ทรง แสดง พระธรรม เทศนา จบ แล้ว
เสด็จ ทอด พระเนตร สถานที่ นั้น ๗ แด แด เจ็ย เชน พระ เทพ กวี แด พระ
ครู เจ้า คณะ เมือง แยก ผู้ มา พัก อยู่ ณ ะ วัด นี้ เสด็จ เพด ที่ วัด นี้ แล้ว
เสด็จ วัด จันทาราม วัด นี้ พระ ปลัด ทอง เปน เจ้า อาวาส แล้ว เสด็จ
วัด ท่า มอญ วัด นี้ พระ ครู ศรัทธ ธรรม วัด (กิม) เปน เจ้า อาวาส ทั้ง
สอง วัด นี้ จิต รับ เสด็จ มี พระ สงฆ์ แด ชาว บ้าน เฒ่า สอง วัด นี้
อยู่ ใกล้ กัน จึง ทรง หนัก ให้ พวก วัด จันทาราม ไป พัง ธรรม ที่ วัด
ท่า มอญ แด ทรง แสดง ที่ นี้ ออก จาก วัด ท่า มอญ เสด็จ กัด ับ แวะ
ทอด พระ เนตร โรง พยาบาล ของ พวก มิชชันนารี ตาม ทาง หมอ วอด
เกอร์ นำ เสด็จ ทอด พระ เนตร ประทาน มูล ค่า ช่วย อุปถัมภ์ บ้าง ใน
ที่ น มี สลีสลู่ เปอร์ ครู โรงเรียน นำ เด็ก ชาย หญิง มา เฒ่า ทรง ปฏิสังขณาร
ตาม ส้ม วรร แล้ว กลับ ผ่าน พลั พตา ที่ ประทับ เข้า เรือน จำ ประทาน
พระ โอวาท แก่ คน โทษ แล้ว เสด็จ พระ มหาธาตุ ทรง ทำ ดี การ บูชา
เปน การ นมัสการ ตา แด ทอด พระ เนตร สถานที่ อีก แล้ว เสด็จ

กลับ พลับ พงา ที่ ประทับ ฯ เวลาเย็น วัน นี้ พระเจ้า วรวงศ์ เขอ พระ
องค์ เจ้า เฉลิม เชนร มงคล พระชญา ส้มแดง พระเจ้าน้องยาเขอ
เจ้าฟ้า กรมขุนตพบูวิราเมศวร์ ทรง นำ ภรรยา ข้ำ ราชการ เมืองนคร
ศรีธรรมราช เเก ที่ พลับพลา ทรง ปฏิบัติการ แด ประทาน เหริยญ
กับ หนังสือ แจก ฯ

หมายเหตุเฉพาะวัน ฯ วัดท่า โผ เด็จ คราว ก่อน ยังเป็นวัด
มหา นิกาย พระ เทพ กวี ครอง มาแล้ว แต่ยังเป็น พระอธิการ ทรุค
โทรม มาก อุโบสถ มี แต่ผนัง ทำหลังคา จาก ข้าง ใน พอ ทำ
อุโบสถ ได้ กุฎี ก็ รุงรัง ครัง นี้ เป็น วัด ธรรมยุค มี พระสงฆ์ ยี่สิบ
เศษ เป็น อย่าง วัดมี พระ มาก ของ เมือง นี้ อุโบสถ ปฏิบัติ ธรรมเนียม
แล้ว กุฎี ก็ ทำ ใหม่ เป็น ฝากระดาน ทาดี มี โรง เรียน ขึ้น
ด้วย จุฬก เรียน ได้ มาก เป็น โรง เรียน เมือง แต่ เป็น
วัน อยุค ไม่ ได้ ทอด พระ เนคร เหน กำลึง ลอน แปก พระ
นคร ไป หมด ฯ

วัดจัน ทา ราม ไม่ แปก พระ เนคร ต้น จันท์ ใหญ่ อัน
เบน นิमितตะกะ นาม ของ วัด นั้น ตาย เดีย ครดี ว่า ทรง เดีย ตาย ฯ
โรง พยาบาล ของ พวก มิชชันนารี ทำ เป็น ตึก ชั้น เดียว บน
เป็น ๓ ห้อง ห้อง กลาง เป็น ทาง เข้า ห้อง ลองข้าง เป็น
ที่ เกบ เกรือง ยา ห้อง ๓ จะ จัด ไว้ เป็น ที่ คัด ยา ห้อง ๓ ด้าน หลัง เป็น
เรือน แกว ยืน ออก ไป ลอง แกว มี เฉลียง ด้าน เดียว ข้าง ใน เป็น

ที่คนเจ็บอยู่ ชายแถว ๑ หญิงแถว ๑ จุคนทั้งหมดราว ๕๐ คน
ได้ทอดพระเนตรแต่ทางผู้ชายอยู่ มีราว ๘ คน ไม่ได้มีที่ เป็น
ห้อง โถง ตั้ง เคียง สอง แถว เปิดทาง เเค็ร กตาง หั้นเท้า
หากัน คนเจ็บที่อยู่ นั้น ไม่ใช้ผู้มีโรคหนัก ๆ ถ้าไม่เดียง
ฉั้นกัน ในทาง ค้าศนาแล้ว จัดว่า เป็น ประโยชน์แก่เมืองอยู่ ๆ

ส่วน โรง เรียน ของ พวก มิชชัน นารี นั้น ไม่ได้ เสด็จ ทอดพระ
เนตร เป็น แต่มี สลิสกุ เปรอ พาดัก นัก เรียน มาเฝ้า แต่ผล แห่ง การ
ฝึก หัด ปราบกฏ ในหญิง บาง คน ว่า ยัง ไม่ดี พอ จะ ทำ ศิษย์ ให้ เป็น คน มี
อาชา เหมือน ครูเอง ๆ โรง เรียน ที่ มี การ สอน ค้าศนา ไป ด้วย น่า
จะ หัก ศิษย์ ให้ มี อาชา แด มารยาท ได้ดี แต่ การ รับ ถ้อ ถักิ ใหม่ ที่
เรียก ว่า เข้าวัด ย่อม ทำ ใจ ของ บาง คน ผู้ ถน ถักิ ใหม่ นั้น ให้
กระต้าง กระเดื่อง ค่อ คน เมือง เดียว กัน ผู้ คง ถ้อ ค้าศนา เดิม บาง ที่ น
ด้วย สัก อย่าง หนึ่ง ทำ ค้าศนา คริสต์ ไม่ ให้ เป็น ที่ น่า เลื่อม ใส ของ
คน ชั้น สูง ใน เมือง เรา ๆ อัน การ สอน ค้าศนา ถ้า ทำ ให้ เป็น คน ดี ได้
แล้ว ไม่ น่า รัง เกียจ แต่ ถ้า ทำ ให้ เป็น อย่าง อื่น ไป น่า เดียง
ฉั้น ยิ่ง นัก ครู สอน ค้าศนา คริสต์ ควร ใ้ใจ มาก ๆ ใน ข้อ นี้ ๆ

ใน เวลา เสด็จ อยู่ ที่ นี้ ใน เข้า ทุก วัน เสด็จ เทียว รับ บิณฑบาต
อย่าง เจียบ มี พระ ตาม เสด็จ เป็น บัจฉา สมนะ เพียง รูป เดียว โดย
ทาง ผลัด กัน ไป เพื่อ ทอดพระ เนตร ธรรม เนียม รับ บิณฑบาต ของ
พระ เมือง นี้ แด ชาว เมือง จะ ได้ ของ ถวาย ภัตตทาน ใน วัน แรก ๆ

มี น้อยคน ที่ รู้ ว่า เสด็จ ลำ คัญ ว่า พระ อื่น ผู้ ตาม เสด็จ มา ภาย
หลัง รู้ กัน มาก เจ้า ถึง มา คอย ดัก ถวาย น้ำ พลับพลา เวลา เสด็จ
กลับ แวะ ทอด พระเนตร อด นั้น ๆ ตาม ทาง ฯ ใน เวลา เสด็จ อด มี
ใน หมาย มี คน มา เผ่า กั ทรง แ่ดง ธรรม ลั ง ดอน แด ปร ะ ทาน
ด้าย ผูก มือ เด็ก ถ้า เปน ชาย ก็ ทรง ผูก ปร ะ ทาน เอง ถ้า เปน หญิง
ก็ ปร ะ ทาน แ่ด ด้าย ให้ เจ้า ผูก กัน เอง ฯ

๑๕ วันที่ ๒๓ มิ. ย. เสด็จ เข้า แ่ดว เสด็จ เยี่ยม พระยา ศีรี
ธรรม บริว กษ อีก ครั้ง หนึ่ง เสด็จ กลับ พลับพลา ปร ะ ทาน เหริย ญ แด
หนึ่ง ลื่อ แจก แก่ ขำ ราชการ เมือง นี้ ผู้ มี นำ ที่ ใน การ รับ เสด็จ เวลา
เข้า ๒ โมง ๕๕ นาที เสด็จ จาก พลับ พลา มี พระ ดั่ง ษ์ แด ขำ ราชการ
ลั ง เสด็จ ไป ตง ท่า แพ เสด็จ พัก กตาง ทาง ที่ ค่ำ ตา บ้าน ชะเอียน ทรง
พระ ดำ นิร ทอด พระ เนตร หมู่ บ้าน แบบ นั้น เสด็จ เพด ที่ ท่า แพ
อุบา ลิกา บุญ รอด มา จด เลียง อีก เทียง ๑๐ นาที ทรง เรือ เก่ง เปด
ทะเล แฉว ออก ปาก พุน มา ลู่ เรือ ศีรี ธรรม ราช ระยะ ทาง ๑ นาฬิกา
เศษ เสด็จ ถึง บ่าย ๒ โมง ฯ

หมาย เหตุ ทัว ไป ฯ เมือง นคร ศีรี ธรรม ราช นี้ จด ว่า เปน
เมือง ใหม่ มี กำ แพง ก่อ อีฐู ข้าง ใน ถม ดิน เปน เทิน เสด็จ ครั ง ก่อน
ทาง ปร ะ ตู ชัย ด่าน เหนือ ยังมี ชู่ม ปร ะ ตู ข้าง บน เปน หอรบ แ่ด ครั ง
นี้ รอด เลียง แ่ดว มี คู รอบ เดิม ไม่มี สพาน คัด ทาง เติร ลง คู ใน
ตอน ที่ เชน บัด นี้ มี สพาน ขำ ม คู มี ถน น สาย ใหม่ ด้าน เหนือ เดิม

ตั้งแต่ทำวังผ่าน ในเมือง ออกด้านใต้ถึงตำบลคำตาศามีชัย มีทางแยก
ไปเมืองศรี แต่มีถนนรอบกำแพงภายในเมือง ในบัดนี้ในด้าน
เหนือ มีถนนตัดแต่ทำวังไปลงท่าแพ มีสะพานก่ออิฐ ของ
สมเด็จพระเจ้า น้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนตพระวิราเมศวร์ ชื่อ
สะพานราเมศวร์ เปรนที่ข้ามลำน้ำ มีถนนหลังวัดท่าโพธิ์อีกสายหนึ่ง
ของเดิมหรือตัดใหม่หาทราบไม่ ส่วนถนนริมกำแพง บางตอน
เลี้ยวใช้ไม่ได้แล้ว บ้านช่องของเดิมตั้งแต่วังของเจ้านคร ที่
ตกมาเป็นจวนของผู้ว่าราชการเมือง ไม่มีเป็นตึกเตย อย่าง
ดีก็เพียงฝากระดาน มีก่ออิฐแต่วัด ในบัดนี้มีขึ้นบ้างเป็น
ต้นว่าคำตาศากลาง แต่ก็ยังไม่แปลกตาก็มากน้อย ๆ

วัดในเมืองนี้มีมากกว่ามาก เปรนวัดใหญ่โตกว้างขวาง
ก็มีหลายวัด แต่เป็นวัดร้างแต่ชำรุดทรุดโทรม โดยมาก ตั้งติด ๆ
กันทั้งสองฝากถนน ทั้งในกำแพง ทั้งนอกกำแพง จนเป็นเครื่อง
รกเมือง ไม่แพ้กฐก่่ากระมัง ที่กุฏิขึ้นได้น้อยเต็มที่ ซึ่งได้
ทอดพระเนตรเห็นในคราวนี้ มีเพียงวัดท่าโพธิ์แต่วัดมเหยงคณ์
หากจะใช้เป็นที่สำหรับทำประโยชน์อย่างอื่นของเมือง ก็ดูเหมือน
ยังจะเหลืออีกมาก ๆ วัดเหล่านี้คงไม่ได้เจริญอยู่พร้อมกัน
มีพระสงฆ์อยู่พร้อมกัน ผู้สร้างวัดในกาลเป็นลำดับมา คง
ไม่ได้บูรณะซ่อมเก่า ปล่อยให้ชำรุดเสีย สถาปนาใหม่ขึ้นต่อกัน

มา ชนม์เนียบนี้ ยังเห็นใน กรุงเทพฯ ฯ ในไม่ช้า ผลจึง
เป็นเช่นนี้ ฯ

พระสังฆใน เมืองนี้ เมื่อเสด็จ ครั้งก่อน มีเป็นสอง คณะ เป็น
มหา นิกาย คณะ ๑ เป็น ธรรมยุต คณะ ๑ แต่คณะที่ เรียกว่า เป็น
ธรรมยุต นั้น ไม่ใช่ ธรรมยุต เดิม พระครู เทพ มุนี ชื่อ ศิว
ว่า อโร หา ทรานไม่ ได้ อุปสมบท เป็น ธรรมยุต ออกไป จาก
วัดบวรนิเวศวิหาร ครั้งนั้น การไปมา ในรวาง กรุงเทพฯ ฯ กับ
เมือง นคร ศรี ธรรมราช ยัง ดำ ราบ พระ ครู เทพ มุนี ไป อยู่ วัด
มหา นิกาย แต่ ชัก นำให้ ปฏิบัติ เหา อย่าง พระ ธรรมยุต แต่ให้
อุป สมบท ต่อ มา พระ สำนัก พระ ครู เทพ มุนี จึง ห่ม แหวก แด
สวด มนต์ อย่าง ธรรมยุต ครั้น พระครู เทพ มุนี ถึง มรณภาพ ถ่วง
มา นาน สติ ก็ ค่อย เลื่อม ตง เมื่อ เสด็จ ครั้ง ก่อน ได้ ขอด
พระ เนตร เห็น คง ห่ม แหวก แด สวด มนต์ ยังมี ทำ ของ ธรรม ยุต แต่
เลือน มาก แล้ว ฯ ย้าย มหา นิกาย เป็น สอง สำนัก ที่ ห่ม แหวก เหา
อย่าง พระ ธรรม ยุต ก็มี มี พระ เทพ กวี เป็น หัว หน้า ที่ ห่ม คดุม
ก็มี มี พระ ครู เหม เจติยาภิบาล วัด จัน ทาราม เป็น หัว
หน้า ฯ ครั้ง นั้น ได้ ทรง หมาย พระ ฤทัย ว่า ใน พระ มหา นิกาย
มี พระ ปฏิบัติ เกร่ง คว้า แด ฉลาด เฉลียว มี สามารถ หตาย รูป เมื่อ
เสด็จ กลับ กรุงเทพฯ ฯ พระ เทพ กวี กับ พระ ครู เหม เจติยาภิบาล
(เนียบ) วัด พระ นคร ธรรม ยุต ที่ นั้น ตาม เสด็จ เข้า มา กรุงเทพฯ ฯ

แต่ ทอด ขอ แปลง เป็น ธรรมยุต ภายหลัง กลับ ออกไป ตั้ง คณะธรรม
 ยุค ที่ เมือง นี คราว นี้ ก็ เกิด มี คณะ ธรรมยุต เก่า ๑ คณะ ธรรม
 ยุค ใหม่ ๑ คณะ ธรรมยุต ใหม่ มี หัว หน้า สามารถ ประ กอบ ด้วย
 อุตส่าหะ แด่ รักษา แบบ แขน มั่น คง จึง ตั้ง คิด แด่ เจริญ แพร่ กระจาย
 ขึ้น โดย ลำดับ กาล ฝ่าย ธรรมยุต เก่า ขาด หัว หน้า เช่น นั้น ไม่มี
 ที่ โยง เข้า กับ แห่งใด แห่ง หนึ่ง จำ ตั้ง อยู่ ไม่ ได้ เอง ต้อง เข้า หา
 มหา นิิกาย หรือ ธรรมยุต ใหม่ หมาด ใน บัด นี้ ไม่มี แล้ว คง มี
 แต่ มหา นิิกาย กับ ธรรมยุต ใหม่ ๆ เสด็จ มา ใน คราว นี้ ทอด พระ
 เนตร เห็น พระมหา นิิกาย ร่วง ไรไป ชรอย จะ เป็น เพราะ หัว หน้า ที่
 แขงแรง แปลง เป็น ธรรมยุต เสีย บ้าง ถึง มรณ ภาพ เสีย บ้าง ๆ
 เจ้า คณะมณฑล กะวัด ที่ เสด็จ ใน หมาย มี แต่ วัด ธรรมยุต โดย
 มาก มี วัด มหา นิิกาย เฉพาะ วัด จันทาราม วัด เดียว ไม่ ถูก
 พระอัยยาคัย แต่ อัน ที่ จริง วัด มหา นิิกาย ใน ทาง เสด็จ มี แต่ ทอด ไทรม
 วัด ที่ พนม มี แต่ วัด ธรรมยุต เจ้า คณะมณฑล เลือก ถวาย แต่ วัด ที่ ออก
 หน้า ได้ จึง เป็น วัด ธรรมยุต เสีย แทบ ทั้ง นั้น ๆ
 เด็ก ใน เมือง นี ที่ มารับ ตาย ยุก มือ ปรากฏ ว่า เป็น คุฎราต โดย
 มาก น่า จะ พิจารณา หา สัมภูฐาน แด่ คิด เยียว ยา ๆ
 เวลามา ย ๒ โมง เกษ (แห่ง วันที่ ๒๓ มิ. ย.) เรือ ศรั
 ธรรมราช ออก จาก ปากน้ำ เมือง นคร ซื่อ นั้น มี พระ ประสงค์ จะ
 เสด็จ ขึ้น ประพาส ใน ตำบล ที่ ไม่ ได้ กำหนด ไว้ ใน หมาย บ้าง แด่ แหตม

คตุม พุก เมื่อ เสด็จ คราว ก่อน เบน แต่ผ่านไป หาได้ เคย เสด็จ
ขึ้น ไม่ คราว นี้ จึง จัก เสด็จ ขึ้น แหตม คตุม พุก เรือ ถึง บ่าย เกือบ
๕ โมง ทรง เรือ กรรเชียง เสด็จ ขึ้น ผัง ใน เวลานั้น กำตั้ง ชาว
บ้าน นี้ ทำ พิธี มงคล บ้าน คน ประชุม กัน อยู่ มาก พวก นี้ มา รับ เสด็จ
ทรง ทราบ ความ แล้ว เสด็จ ทอด พระเนตร โรง พิธี สวดมนต์ ได้
สอง วัน แล้ว วัน นี้ เป็น วัน ที่ สาม ยัง ไม่ได้ สวด รับ ตั้ง ว่า จัก
ช่วย สวด แล้ว ทรง พระ ดำเนียร ทอด พระเนตร ใน จังหวัด ถึง วัด
แห่ง หนึ่ง เป็น อย่าง ดำนัก สงฆ์ ศาสนา แด กุฎี เป็น เครื่อง ผูก มุง
จาก มี พระ อยู่ ๕ รูป หรือ ๕ รูป เจ้า วัด ขอ แก้ว
จัก ขอบ ทัง สอง ข้าง เป็น เมื่อ เป็น ผู้ ไหว้ แล้ว แต่ เป็น ผู้ ดำารถ
เทศนา ปาก เปลา ได้ เอา ชาว บ้าน ไว้ อยู่ ประทาน ย่าม คราว
มหาสมณุตมาภิเษก แก่ พระ อธิการ แก้ว แต่ บิณฑบาต บัจจัย แก่ พระ
วัด นั้น ตรง หน้า ทเด แล้ว เสด็จ กลับ มา ดู โรง พิธี ประทาน เบญจคีติ
แล้ว ทรง สวด สัตตปริตร ย่อ พร้อม ด้วย พระสงฆ์ ผู้ ตาม เสด็จ
พระสงฆ์ แด ชาว บ้าน ใน ที่ นั้น หนึ่ง พัง ด้วย ความ บิณฑิณี สวดมนต์ จบ
แล้ว ประทาน เทศนา พรรณนา มงคล บางประการ โดย สสมควร แก่
งาร ที่ ปรากร จบ แล้ว เสด็จ ออก ภายนอก ประทับ ใต้ ต้น มะพร้าว
ทรง ผูก ด้าย ประทาน เด็ก ชาย แด แจก ด้าย ประทาน เด็ก หญิง ชาว บ้าน
ยินดี พา บุตร หาดาน มา มาก กว่าจะ เสร็จ จน คำ เสด็จ ลง เรือ พวก
ชาว บ้าน เตรียม เสิร์ม อาหาร ไว้ ถวาย เป็น อัน มาก บั้น ทุก เรือ ตาม มา

ตั้ง ถึง เรือ หนึ่ง มีความ เดียวกันว่า เสด็จกลับ เรือนต์ ๑ เวลา เกือบ

๒ ทุ่ม เรือ ออกจาก แหวมตตุมพุก ๑

หมายเหตุ เฉพาะวัน ๑ เป็น ธรรมเนียม ของชาวบ้าน ตำบลนี้ ทำ

พิธี มงคล บ้าน ทุบปี เคยทำในเวลานี้ เขา ตั้ง โรง พิธี ขึ้น กลาง

บ้าน เอา สายสิญจน์ ถัก ด้วย หมาก กบ ตาย หรือ ตาย ต้น กมี โยง

จาก เรือ นทิง หุตยา มารวม ที่ โรง พิธี คราว หนึ่ง ๑ ต่าง เอา ขวด แก้ว หรือ

หม้อ ดิน กรอกน้ำ มี ตาย ผกปาก มาตั้ง น้อมนัต ใน โรง พิธี ใน นั้น

ยก พน เป็น ที่ ตั้ง ที่ บูชา แล น้อมนัต น้ำ ที่ บูชา มี กระจก เค็ดอบ มีน้ำ

ใน นั้น มี เทียนมงคล เล่ม หนึ่ง ตั้ง ใน นั้น ขนาด เทียน วิศาบูชา

เป็น เทียน ได้ เล็ก จุดมา สองวันแล้ว ยัง ไม่หมด ยัง เหลือพอ ได้ สามวัน

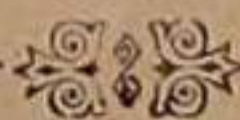
ริมฝา ด้าน ข้าง หนึ่ง บูชา นะ เปน ที่ พระสังฆี หนึ่ง สวดมนต์ อีก

ข้าง หนึ่ง แล ด้าน น้ำ เปน ที่ คน หนึ่ง ตั้ง โรง คราว ได้ ยงดู กันเอง แขง แรง

ถ้า พระ ที่ วัด นั้น ไม่พอ นิมนต์ มาจาก วัด ปาก พนัง กมี คราว นี้ ก็

นิมนต์ มา ๑ โปรด ใน ความ สำคัญ คี ของ เขา ๑

(ยัง จะ มี ต่อ ไป)

พระมหา สัมณ วิจิฉัย ในเรื่อง พระพม่า ถูก ไล่จากวัดดอน ๕๐๐

พระมหา สัมณ วิจิฉัย

ในเรื่อง พระพม่า ถูก ไล่จากวัดดอน

—:๐๐๐๐๐:—

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาวิจิตรวาทา ตรี
สุภคชคัยพรหมจารี ๑ ๓ ๑ บรมนารถบพิตร พระมหา สัมณะ
เสด็จ ประทับ ใน เถร สัมมาคม ณะกำหนดจักร์ วัดบวรนิเวศวิหาร
ประทาน พระ มหา สัมณ วิจิฉัย ใน เรื่อง ราว ของ มองเมียด สาทายก
พม่า เรื่อง พระ พม่า ถูก ไล่จาก วัดดอน บ้าน ทวาย แขวง บางรัก
กรุงเทพ ๑ ดัง ต่อ ไปนี้ ะ

ความเต็ม

๑ เมื่อ คัก หลัง พระ พม่า ๒ รูปผู้เข้าอยู่ใน วัดดอน ตำบล บ้าน
ทวาย อำเภอ บางรัก กรุงเทพ ๑ ชื่อ ธรรมอินทระ หรือ มินออง ๑
ชื่อ เวลสะยะ หรือ ม่องตะ ๑ ไม่ ยอม ร่วม อุ โยสถ สังฆกรรม กับ
พวก พระ ทวาย ใน วัด เดียว กัน นั้น ๑ พระ เทพสุธี ครั้ง ยัง เป็น
พระราชมุนี เจ้าคณะ แขวง บาง รัก ได้ ชัก โยง จะ ให้ เข้า กัน
ได้ พระ ส่อง ฝ่าย นั้น ยอมตาม ได้ ทำ หนังสือ ยอม ไว้ แล้ว แต่
ภายหลัง พระพม่า ๒ รูป นั้น หา เข้า อุ โยสถ ไม่ พระ อธิการ จึง ใน

ฝ่าย พวก ทวายเป็น ให้ ออก เสีย จาก วัด เจ้าคณะแขวง อนุมัติ ตาม ๗

๒ มีสัศเคอพิศมอริช ผู้แทนกงสุตอังกฤษ มีหนังสือถึงพระยา
วิสุทธีสุริยศักดิ์ เสนาบดี กระทรวง ธรรมการ ขอให้ช่วย
เกลี้ยไถ่ ๗

๓ พระยาวิสุทธี สุริยศักดิ์ สอบถาม ไปยัง เจ้าคณะแขวง ได้ ความ
แล้ว เห็นว่า เป็น เวลา ใน พรุษยา สั่งขอให้ อยู่ ไป ตลอด พรุษยา
แต่ สั่งต่อไป ว่า ถ้า ขัดข้อง อย่างไร ให้ นำ ความ มา แจ้ง แก่ เรา ๗

๔ เจ้าคณะแขวง นำ ความ นั้น แจ้ง แก่ เรา ๗ สั่งให้ ทำ ตาม ธรรมเนียม
ที่ ตั้งไว้ คือ พระผู้ไม่ ยอม ร่วม อยู่ โบสถ์ สั่งฆกรรม กับ พวกพระ
เจ้า ของ ถิ่น ให้ ถิ่น ว่า เป็น อาคันตุกะ คือ ผู้จร มา อาศัย ให้ อยู่
อาศัย ได้ เพียง ๓ เดือน พ้น จาก นั้น ให้ ออก จาก วัด นั้น แต่ พระ
พม่า ไม่มี วัด อยู่ ให้ เจ้าคณะแขวง พา ไป ฝาก ให้ อยู่ ที่ วัด อื่น ๗

๕ พอ ออก พรุษยา แล้ว เจ้าคณะแขวง บอก ให้ พระพม่า ๒ รูป
นั้น ออก จาก วัด ตอน เพื่อ จะ ให้ อยู่ ที่ วัด อื่น ๗

๖ มองเมียดสา ใน ชื่อ ของ พวก ทายก พม่า ยื่น เรื่อง ราว
ทาง กงสุต อังกฤษ บ้าง ยื่น ตรง ต่อ เรา บ้าง ใจความว่า พวก
ทายก พม่า ได้ ถาง ไร่ ปลูก กัญญา แด่ ศาตา ด้วย ทรัพย์ ของ เขา มอบ
ถวาย พระพม่า อยู่ คู่ กัน มา จน ถึง พระ ๒ รูป นั้น นาน มา แล้ว เมื่อ แรก
เขา เข้า มา กรุง เทพ ๗ ราว ๑๕ ปี มา แล้ว ได้ เห็น กัญญา หมู่นั้น พระ

พม่า อยู่มา แล้ว ต่อมา เขาเองก็ได้สร้าง กุฏิ แด่ ศาลา เหมือนกัน
พระพม่าได้ อยู่มา ตาม ลำพัง ไม่เคย ได้ อยู่ ใน ปกครอง ของใคร
รูปก่อน จะไป ก็ได้ มอบ แก่ รูป หลัง อยู่ ต่อไป สถานที่ พระพม่า
ตั้ง อยู่ นั้น • ต่าง จาก วัด ดอน มี หน ทาง คั่น กต่าง แด่ อ้าง ว่า
ไว้ รับ พระราชทาน ธรรมาสน์ เมืองารพระบรมศัพ ด้วย เจ้า คณะแขวง
ก็ดี พระทวยาก็ดี ไม่มี อำนาจ จะไล่ พระพม่า แด่ ไม่มี อำนาจ ใน
หมู่กุฏิ ที่ เปน ของ พวก ทายก พม่า สร้าง ของต การ รับไล่ แด่ ขอ
อนุญาต ให้ พระพม่า ได้ อยู่ ณ ที่ นั้น ไป ตาม เดิม ฯ

ความที่ พิจารณาได้

๗ คำใน เรื่อง ราว ของ พวก ทายก พม่า (หมายถึง ๕) แด่ คำ ของ
พระอธิการ จัน ใน ฝ่าย พระทวย (หมายถึง ๘-๑) รับ ต้อง กัน ว่า
สถานที่ ตั้ง วัด ดอน นั้น เปน ที่ หลวง ครัง รัชกาล ที่ ๑ พระ
ราชทาน ให้ พวก ทวย อยู่ ยัง คำ ของ พระอธิการ จัน กล่าว ต่อไป ว่า
พระยาทวย ชื่อ มัง จัน เจ้า ได้ สร้าง วัด ดอน นั้น ขึ้น
๘ เขตต์ วัด ดอน นั้น แม่ ตลอด ทัว ทั้ง สำนัก พระทวย ทั้ง สำนัก
พระพม่า เปน วัด เดียว กัน ตาม ข้อ ที่ พิศุจน์ ได้ ดัง ต่อไป นี้ ะ

ก. คูใน ราว หลัง สำนัก พระพม่า แด่ บ่า ชำ จัน (ด้าน เหนือ)
ที่ ขุด ใหม่ แล้ว นั้น รับ ต้อง กัน ทั้ง ฝ่าย ทายก ทวย ทั้ง ฝ่าย ทายก พม่า

ว่ามีมาก่อน เบน แต่พวก จีน ชุดให้กว้าง ออกไป เมือ เบน เช่น

น วัดนั้น มี ๕ หรือ ๖ หรือ ๗ ร่อง ล้อม รอบ ด้าน เหนือ กับ ด้าน ตะวัน

ออก พวก จีน ชุดให้กว้าง ออกไป เบน เครื่อง บน เขตต์ วัด

ตอน กับ บ่า ช่า จีน ด้าน ใต้ เบน ท้อง ร่อง มี น้ำ เบน เครื่อง บน เขตต์

วัด กับ บ้าน ด้าน ตะวัน ตก เบน ท้อง ร่อง มี น้ำ บ้าง เชน บ้าง เบน

เครื่อง บน เขตต์ วัด กับ บ้าน เหมือน กัน ๗

ข. ทาง เติร ที่ ตัด จาก ถนน เจริญกรุง ผ่าน บ้าน เข้า มา ใน วัด

เบน เครื่อง บน ด้าน ก พระ ทวายเป็น พระ พม่า นั้น มา สูดลง ที่ บ่า ช่า ชัน

ตั้ง อยู่ ใน เขตต์ วัด มุม ด้าน เหนือ กับ ด้าน ตะวัน ออก ต่อ กัน หา ได้

ตัด ข้าม คุ ไป ถึง บ่า ช่า จีน ไม่ ๗ โดย นัยนี้ เบน ถนน ตัด เข้า วัด ๗

ค. ทาง เติร ตัด เข้า ไป เช่น นั้น แล้ว พวก พระ ทวายเป็น จึง อยู่

แต่ ด้าน ใต้ แห่ง ทาง ปล่อย ด้าน เหนือ ไว้ ให้ เบน ที่ รก ที่ พวก

พม่า มา ถาง ปลุก กุฎี เบน ด้าน ก พระ พม่า ๗ ที่ รก ด้าน ใต้ แต่ ด้าน ตะวัน

ตก ที่ อยู่ ใน ปก ครอบ ของ พระ ทวายเป็น ยังมี เบน พยาน ๗

ง. บ่า ช่า คือ ที่ เมา ศัพ อยู่ ด้าน เหนือ แห่ง ทาง เติร แนว เดียว

กับ ด้าน ก พระ พม่า ๗

ง. อุโบสถ ก็น่า ดี โรงธรรม สภา ก็น่า ดี บ่า ช่า ที่ เมา ศัพ ก็น่า ดี

เบน อัน เดียว กัน ความ ใช้ เบน วัด อัน เดียว กัน ของ คน ๒ ฝ่าย ก็ ยัง

มี พยาน ปราบ กฏ เช่น พระ เจดีย์ ที่ พวก พม่า สร้าง ไว้ (ไม่ นาน เท่า

พระมหา สมน วิจิฉัย ในเรื่อง พระพม่า ถูกไล่จาก วัดดอน ๕๐๕

ไร.) ในที่ โกล์ บ่า ซ้า ด้าน ไต้แห่ง ทาง เดิร อัน เปน เขตต์ ของ พระ ทวาย แด ธรรมาสันน์ เมื่อ คราว งาม พระ บรม ศัพ ตั้ง อยู่ ใน โรงธรรม สภา เดียวกัน ๗

๑. ใน ตำบล บ้าน คิด กับ วัด หรือ โกล์ พวก ทวาย ยัง ตั้ง เปน บิ๊ก แฉ่น พวก พม่า นอก จาก มองเมียดสา แทบ ไม่ มี เสย ๗

๒. โรงธรรม สภา ก็ ดี โรง ตั้ง ศัพ ก็ ดี ตั้ง อยู่ ริม ทาง ไม่ มี ชาน พอ จะ ล้อม รั้ว บน เขตต์ ๗

๓. แต่ มี บาง ข้อ จะ นำ ให้ เห็น ว่า เขตต์ วัด ดอน เพียง ทาง เดิร คือ กอ ไร่ ริม คุ หรือ ท้อง ร่อง แนว ด้าน ตะวัน ตก ไม่ ได้ เสย ออก ไป ทาง สำนัก พระ พม่า วก เข้า ริม ทาง แต่ ข้อ นี้ ไม่ ลง ถ้าง ข้อ ที่ พิศุจน์ ได้ ๗

๔. ธรรมาสันน์ คราว งาม พระ บรม ศัพ ได้รับ พระราชทาน เปน ๒ ที่ นั้น สอบ ถาม ได้ ความ ว่า เจ้าน่า ที่ เข้า ใจ ว่า เปน ฝ่าย ละ วัด คือ ต่าง ตำบล กัน ๗

๕. อย่างไร ก็ ดี พวก ทายก พม่า ก็ ไม่ ได้ ร้อง เถียง ถึง ที่ ดิน แด คำ (หมาย ๗) ของ อู ล้อย อัด ทายก คน แรก สร้าง กุฎี ใหญ่ (หมาย ๘. ใน แฉน ที่) ก็ ว่า ที่ ดิน นั้น ไม่ ได้ ขอ จางวาง ชื่อ นาย ทอง เซ็ง (หลวง ศรี นรงค์ คน ก่อน บิดา หลวง ศรี นรงค์ เดียวกัน) อนุญาต ให้ ไป ตุก ๗

๑๒ วัดนี้ สร้างขึ้น สำหรับ พวก ทวายเป็นก่อน มี พระทวายเป็นอยู่ จำ
เนียรกาลล่วงมา พระทวายเป็นน้อยลง จึงได้รับ พระไทยแต่พระ
ชาติอื่น เข้าไว้ด้วย แต่เขา อุโบสถ สังฆกรรมด้วยกันได้ ต่อขึ้นไป จะ
เรียกว่า พระทวายเป็น เพราะ ประพฤติตาม แบบ พระทวายเป็น ฯ

๑๓ พวก พม่าไม่มีวัด จึงได้มา ทำบุญที่ วัดนี้ เมื่อพระ
พม่าเข้ามาในกรุง ก็ขอให้อาศัยอยู่วัดนี้ ฯ

๑๔ เมื่อ พุทธศักราช ๒๔๑๘ (จุลศักราช ๑๒๓๘) อุ ส้อย อัดได้
อนุญาตจาก หลวงศรีณรงค์คนเก่า (ทองแข็ง) ถางที่รกรอกทาง
ตึกร้านเหนือ ในคู หรือ ร่องของ วัดดอน ปลูกกุฏิขึ้นเป็น ครั้ง
แรก แต่ พวก ทายก พม่าสร้างต่อมาอีก เพื่อเป็นที่ อยู่อาศัยของ
พระพม่า จึงเกิดมี สำนัก พระพม่าขึ้น ที่วัดดอน ฯ

๑๕ พระพม่า นั้น ไม่ได้ทำ อุโบสถ สังฆกรรมกับ พวกพระทวายเป็น
นอกจาก รูปหนึ่ง ซึ่งชื่อ จันทิมา ที่ว่า เป็นพม่าบวชณะวัดนั้น ฝ่าย
พระทวายเป็นไม่ได้แผ่ ความปกครองมาถึง พระพม่า ต่างฝ่ายต่างอยู่ ฯ
พระพม่าอยู่ต่อกันมา รูปเก่าจะไป ก็มอบให้รูปใหม่อยู่ต่อมา ไม่
ได้อยู่ในตึกแต่ของใคร ฯ

๑๖ เมื่อ ค.ศ. ๒๔๕๔ สังฆมณฑลได้รับ พระราชทาน พระบรมราชา
อนุญาตให้ยก วัดในกรุงเทพฯ เข้าในคณะกลาง แต่จัดเป็น แคว้นตาม
ท้องที่อำเภอ ฯ วัดดอนตก อยู่ในแคว้น บางรัก ที่ พระเทพสุธีเดิม
เป็น พระราชมุนี เป็นเจ้าคณะ ฯ

พระมหาสมณวินิจฉัย ในเรื่อง พระพม่า ถูกไล่จาก วัดดอน ๕๐๖

๑๗ ความมุ่งหมายของสังฆมณฑล จะจัดการปกครองให้ทั่วถึง
แต่ในวัดหนึ่ง ๆ จะให้มีพระที่เป็นนิกายเดียวกัน กล่าวคือ ร่วม
อุโบสถสังฆกรรมด้วยกันได้ เพื่อจะบ่งกันวิวาทด้วยเรื่อง
นิกาย ๆ จึงตั้งธรรมเนียมไว้ว่า พระผู้ต่างนิกาย ไม่ยอมเข้า
อุโบสถสังฆกรรมกับพวกเจ้าของถิ่น จัดเป็นอาคันตุกะ จะอาศัยวัด
ต่างนิกายของตนได้เพียง ๓ เดือน พ้นกำหนดนั้นแล้ว ต้องออก
จากวัดนั้นไปอยู่อื่น

๑๘ พระธรรมอินทระ หรือ มินอ่อง แล พระเวณะยะ หรือ ม่อง
ละ ไม่ยอมเข้าอุโบสถสังฆกรรมกับพวก พระทวายเจ้าของถิ่น
พระอธิการจัน ฝ้ายทวาย จึงบอกให้ออกเสียจากวัด เจ้าคณะ
แขวงจึงคิดจะย้ายไปไว้วัดอื่น มอญเมียดล่า จึงร้องคัดค้านว่า กุฎี
แล ศาลานั้น เป็นของพวกทายกพม่าสร้าง เจ้าคณะแขวงก็ดี เจ้าวัด
ก็ดี ไม่มีอำนาจจะได้ ขอให้พระพม่าได้อยู่ต่อไป ๆ

วินิจฉัย

๑๘ เงื่อนที่จะฟังวินิจฉัย กระทบแรกคือ กุฎีแล ศาลาซึ่ง ต่อ
ไปจะเรียกว่าเสนาสนะ ที่พวกทายกพม่าสร้างขึ้นในวัดดอนนั้น
ยังเป็นของทายกผู้สร้าง หรือเป็นของสงฆ์ กล่าวคือเป็นสมบัติ
พระศาสนา ๆ

๒๐ วิวินิจฉัย ตาม ธรรมเนียมที่ เป็นไป อยู่ ทายก ผู้สร้าง เสนาสนะ
สร้าง เหาบุญ กล่าว คือ เพื่อ อุดหนุน พระ ค้ำถา ไม่ได้ เคย
เอา คิน แม้ ปรารถนา บุคคล ผู้ เดียว หรือ บาง พวก สร้าง ขึ้น เมื่อ
บุคคล ผู้ นั้น หรือ พวก นั้น ไม่อยู่ แล้ว ผู้สร้าง ก็ดี ผู้ยกก็ ดี ไม่ เคย
ได้ ถือ เอากรรมสิทธิ์ เช่น รือถอน เอาไป เป็น ประโยชน์ ของตน ที่
รือเอา ไปก็ เพื่อ ปลุก ใน วัตถุอื่น ยังเป็น ประโยชน์ แก่พระ ค้ำถา เหมือน
กัน ๆ พวก ทายก พม่า สร้าง เสนาสนะ ขึ้น ที่ วัด ดอน นั้น ก็ เป็น
ตาม ธรรมเนียม นี้ เป็น แต่ ปรารถนา พระ พม่า ต้อง ถือ ว่า สร้าง
ถวาย ไว้ ใน พระ พุทธ ค้ำถา จัด ว่า เป็น ของ สงฆ์ ผู้สร้าง
ไม่ได้ เป็น เจ้า ของ อีก ต่อ ไป ๆ แต่ คำ นี้ ไม่ได้ หมาย ถึง เสนาสนะ
ที่ ปลุก ใน ที่ดิน ของ บุคคล เพื่อ ฝึกษุ ได้ อาศัย ชั่ว คราว เช่น
กุฎี ที่ พวก พม่า ปลุก ขึ้น ใน ที่ดิน ของ บริษัท บัง กดี พม่า พณิชการ เพื่อ
เป็นที่ อยู่ ของ พระ พม่า ๆ

๒๑ เงื่อน อัน จะ พัง วิวินิจฉัย ใน ลำดับ คือ พวก ทายก พม่า ผู้
สร้าง เสนาสนะ นั้น มี กรรมสิทธิ์ ใน เสนาสนะ นั้น ได้ เพียง ไร ๆ

๒๒ กล่าว โดย หลัก ฐาน แล้ว ไม่มี กรรมสิทธิ์ เลย ๆ คัว
อย่าง ครั่ง พุทธ กาด ฝึกษุ ชาว เมือง โกสัมพีแตก กัน พระ
ค้ำถา ครัด ห้าม ไม่ พัง ภาย หลัง เหน โทษ ใน การ แยก กัน กลับ ดี
กัน เข้า ได้ พวก นี้ มา เพื่อ จะ เฝ้า พระ ค้ำถา ผู้ เสด็จ อยู่ ณ

พระเซตวัน กรุงสาวัตถี อนาคตนิมิตก คฤหบดี ผู้สร้าง

พระเซตวัน ทูลขอ จะห้ามไม่ให้พวกเขเข้าพระเซตวัน พระ

ศาสดา ไม่ทรงพระอนุมต คฤหบดีก็ไม่ได้ถือว่ามีกรรมดีทช

ในทีนั้นแต่ฝนทำ ๆ แต่กรรมเนียมที่เปนไป ฝ่ายวัดย่อมรู้

จักรักษา ศรัทธาของ ทายก แด่ผอนฝนให้สำเร็จ ความประสงค์

แต่จะถือเอาเปนหลักแห่งวินิจฉัยไม่ได้ ๆ

๒๓ เจื่อนที่จะฟังวินิจฉัยต่อไป คือ เสนาสนะนั้น พวก

ทายกพม่า เฉพาะพระพม่าสร้างขึ้น จะเปนของเฉพาณิกาย

หรือเปนของสาธารณ ๆ

๒๔ มีกรรมเนียมมาในพระบาฬี ทายกผู้สร้างอาราม แด

เสนาสนะตั้งอยู่ ในความแนะนำของพระศาสดา อุกัไว้เพื่อ

จาคุกัสังฆ คือ พวกภิกษุผู้มาแต่สี่ทิศ ๆ ข้อนี้แปลว่า อาราม

แด่เสนาสนะที่สร้างขึ้นในพระพุทศศาสดา เปนสาธารณทั่วไป

แก่ณิกายทั้งหลาย ๆ

๒๕ อารามแด่เสนาสนะในกรุงสยาม เปนไปตามกรรม

เนียมในบาฬี เปนสาธารณแก่ณิกายทั้งหลาย ๆ มีตัวอย่าง

เช่น วัดมหาณิกายภายหลัง เปนวัดกรรมยุต วัดกรรมยุตกลับเปน

วัดมหาณิกาย ๆ

๒๖ แม้มีวัดเสนาสนักที่ ยกเว้น ๆ ตัวอย่างคือ วัดราช

ประดิษฐ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสร้าง

เฉพาะ ธรรมยุติก นิกาย แต่ ที่ ดิน เปนของ ทรง บริจาค ใหม่ ไม่
ใช้ วัด เดิม ๆ ตั้งแต่ สร้าง พระ ธรรมยุต ยัง ได้ อยู่ ดับ กัน มา
ยัง ไม่มี ปัญหา จะ พัง วิจิฉัย ๆ สำนัก สังฆ์ ที่ สร้าง ขึ้น ใน ที่ ดิน ของ
บุคคล ดัง กล่าว ไว้ ใน ข้อ ๒๐ ก็ นับ เข้า ใน ข้อ นี้ ๆ

๒๗ ที่ ดิน แห่ง วัด ดอน เปน สัมบัติ สาธารณ ของ พระ ศำสนา
เสนาสนะ ที่ พวก พม่า ปราบภ พระ พม่า สร้าง ขึ้น ใน ที่ ดิน นั้น ก็ สัมควร
เปน สัมบัติ สาธารณ ของ พระ ศำสนา เหมือน กัน ไม่ เปน ของ เฉพาะ
นิกาย ๆ คำ ของ อุบาลี กา พัน (หมาย ๑๐-๖.) ก็ เบิก ความ ว่า
กฎ ที่ อำแดง ชลุม หรือ ชำ มารดา ของ แก่ สร้าง (หมาย ณ. ใน แขนง ที่)
นั้น ปราบภ พระ พม่า แต่ อุทิศ เปน ของ สาธารณ ๆ

๒๘ เจื่อน อัน จะ พัง วิจิฉัย ต่อ ไป ว่า เมื่อ เปน เช่น นั้น เจ้า
คณะแขวง กดี เจ้า อาวาส กดี มี สิทธิ ใน ที่ จะ ปกครอง แด
จัด เสนาสนะ นั้น ได้ หรือ ไม่ได้ ๆ

๒๙ มี ธรรมเนียม ใน พระ บาฬี ให้ สังฆ์ สัมมตภิ กษุ รูป หนึ่ง
หรือ หตาย รูป (ตาม วัด เล็ก หรือ ใหญ่) เปน เสนาสนะ คาหา ปกะ
คือ ผู้ จัด เสนาสนะ ให้ ภิ กษุ อยู่ มี อำนาจ จะ จัด ให้ อยู่ ใน
เสนาสนะ แห่ง ไต แห่ง หนึ่ง ได้ ตาม เหน สัมควร ๆ แปร ว่า การ จัด
เสนาสนะ เปน ธุระ ของ ภิ กษุ ใน วัด ผู้ ทำ ใน นาม ของ สังฆ์ ๆ

๓๐ เจ้า อาวาส กดี เจ้า คณะแขวง กดี ผู้ ปกครอง วัด ดอน ได้
รับ แต่ง ตั้ง จาก เจ้า คณะ ผู้ ใหญ่ เห็น อดทน ขึ้น ไป โดย ลำดับ นับ ว่า มี สิทธิ ทาง

คณะสงฆ์แห่งทางราชการ ในที่จะปกครอง แล จัดเสนาสนะ เหล่า นั้น
ตาม เหน้ ส้ม ควร อย่างไร ๗

๓๑. เจื่อนใน ลำดับ ว่า พระพม่า ผู้ อยู่ใน วัด นั้น เปน อากัน ตุกะ
หรือ เปน เจ้า ของ ถิ่น ๗ เจ้า อาวาส กดี เจ้า คณะ แขวง กดี มี สิทธิ
ใน ที่จะ ปกครอง หรือ ไม่ ๗

๓๒. เพราะ ไม่ ยอม เข้า อุโบสถ สังฆกรรม กับ พระ พวก เจ้า ของ ถิ่น
ต้อง นับ ว่า เปน อากัน ตุกะ ยัง อยู่ใน ที่ นั้น เพียง โด เจ้า อาวาส
กดี เจ้า คณะ แขวง กดี มี สิทธิ ใน ที่จะ ปกครอง เพียง นั้น โดย
ฐิเน เปน สหธรรมิก ด้วย กัน ๗

๓๓. เจื่อน ต่อ ไป ว่า จะ อ่าง การ เคย อยู่ ตาม ลำ พัง มา เปน
เครื่อง แก่ ศก ได้ หรือ ไม่ ๗

๓๔. แต่ ก่อน การ ปกครอง ของ วัด กดี ของ คณะสงฆ์ กดี ยัง หดะ
หดวม เช่น ใน วัด ดอน พระพม่า มา อาศัย อยู่ แต่ ไม่ ได้ เข้า ร่วม อุโบสถ
สังฆกรรม ทั้ง ต่าง ภาษา กัน เจ้า อาวาส ไม่ ได้ ดู แล ไป ถึง ต่าง คน ต่าง
อยู่ พระ พม่า จึง ได้ อยู่ มา ตาม ลำ พัง บัด นี้ คณะสงฆ์ จัด การ ปก
ครอง ถิ่น นี้ เข้า การ ปกครอง วัด กดี ของ ถิ่น นี้ ตาม ฎีกา ผู้ อยู่ใน เขตต์
ก็ จะ ต้อง อยู่ใน ปกครอง เช่น ครัง พุทธกาล พระเจ้า สดา ทรง บัญญัติ สิกขา
บท อย่าง โด อย่าง หนึ่ง ฐิเน ฎีกา ทั้ง ปวง ก็ ต้อง อยู่ใน โด สิกขาบท
นั้น จะ อ่าง เหา การ เคย อยู่ ตาม ลำ พัง มา เปน เครื่อง แก่ ศก ไม่ ได้ ๗

๓๕ ถ้า จะ ตัด ลีนตามคำ ร้องของมอญเมียดสา พระพม่าไม่ ยอมอยู่
 ในปกครอง ก็สมควร จะ ให้ออกเสีย จาก วัดดอน แด่นาดนะ ถ้า
 ผู้สร้าง จะ ยั้งร้อง หวง กรรมสิทธิ์ ไว้ ก็ สมควร จะยอม ให้ออกไป
 เสีย จะ ได้ คัดพิพาท ๆ แต่ ความปราถนาของมอญเมียด สาก็เพียง
 ขอ ให้พระพม่าได้ อยู่ ต่อไป ใน ที่นั้น ควร จะ ร้อง ขอ อนุเคราะห์ เพื่อ
 พระพม่า ได้ รับความเอาใจใส่ ของ คณะสังฆ์ แต่ มีวัด หรือสำนักอยู่
 แขนงหนึ่งเหมือน พระ นิกายอื่น เท่านั้น ก็ จะพอ แต่กลับ ร้องตรงกัน
 ข้าม ไปเสีย ๆ

๓๖ แม้มอญเมียดสา ไม่ได้ร้อง เช่นนั้น แต่คำ ร้อง ของ เขาก็ยัง
 เปนเหตุ ให้ ได้ ใต้อนวนตรู ความเปนไป ของพระพม่า โดยประการ
 ดังต่อไปนี้ ะ

ก. เปนผู้ ที่ จะเข้า อนุโบสถ์ แด่ สังฆกรรม กับพวก พระทวายเป็น
 สดวกจริง ๆ

ข. พวกพระพม่า ไม่มี วัด หรือสำนัก อยู่ แขนงหนึ่ง เหมือน
 พระนิกายอื่น ๆ

ค. พระพม่าที่ วัดดอน ไม่ใช่ ผู้ อยู่ ชั่วคราว เร็ว ๆ แล้วยัง
 เปนผู้ อยู่ นาน ๆ แต่มี พระมา อยู่ สืบกันเสมอ ไป จะ ให้อ้ายวัด
 อย่าง อากันตุกะ ย่อม จะ ลำบาก ๆ

๓๗ พระพม่า ก็ เปน สหธรรมิก เข้า มา อยู่ ใน เขตปกครอง
 ของ คณะสังฆ์ ฝ่าย เรา ควร ได้ รับ ความเอาใจใส่ ของ เรา สม

ควร จะจัด ให้มีสำนัก อยู่ ๑ วัดอื่น ในแขวง นั้น ที่ พอ จะจัด ให้
ไม่มี วัดดอน เบน ที่ เคย อยู่ มาแล้ว ควร ให้ตั้ง สำนัก ที่นั้น ๑

๓๘ ด้วยเหตุนี้ เรา สั่ง ให้แบ่ง วัดดอน บ้านทวาย อำเภอบางรัก
กรุงเทพ ๑ เบน สอง สำนัก มี ทาง เดิม ที่ ตัด จาก ถนน เจริญ
กรุง เข้า ไป ในวัด (หมาย ๕) เบนเขตต์ ด้าน ใต้ แห่งทาง

เบนเขตต์ สำนัก พระทวาย ด้านเหนือ แห่งทาง นั้น ตั้งแต่ ทาง ไป
ถนน เข้า บ้านช้ำจัน (หมาย ๕) ยืน ขึ้น ไป จุดทาง ตัดลง คูใหม่ (หมาย

๖) เบนเขตต์ สำนัก พระพม่า ๑ ตั้งแต่ ทาง ตัดลง คูใหม่ นั้น
ยืน ขึ้น ไป ทาง ด้านตะวันออก เบนเขตต์ บ้านช้ำ ให้ ใช้ เบน

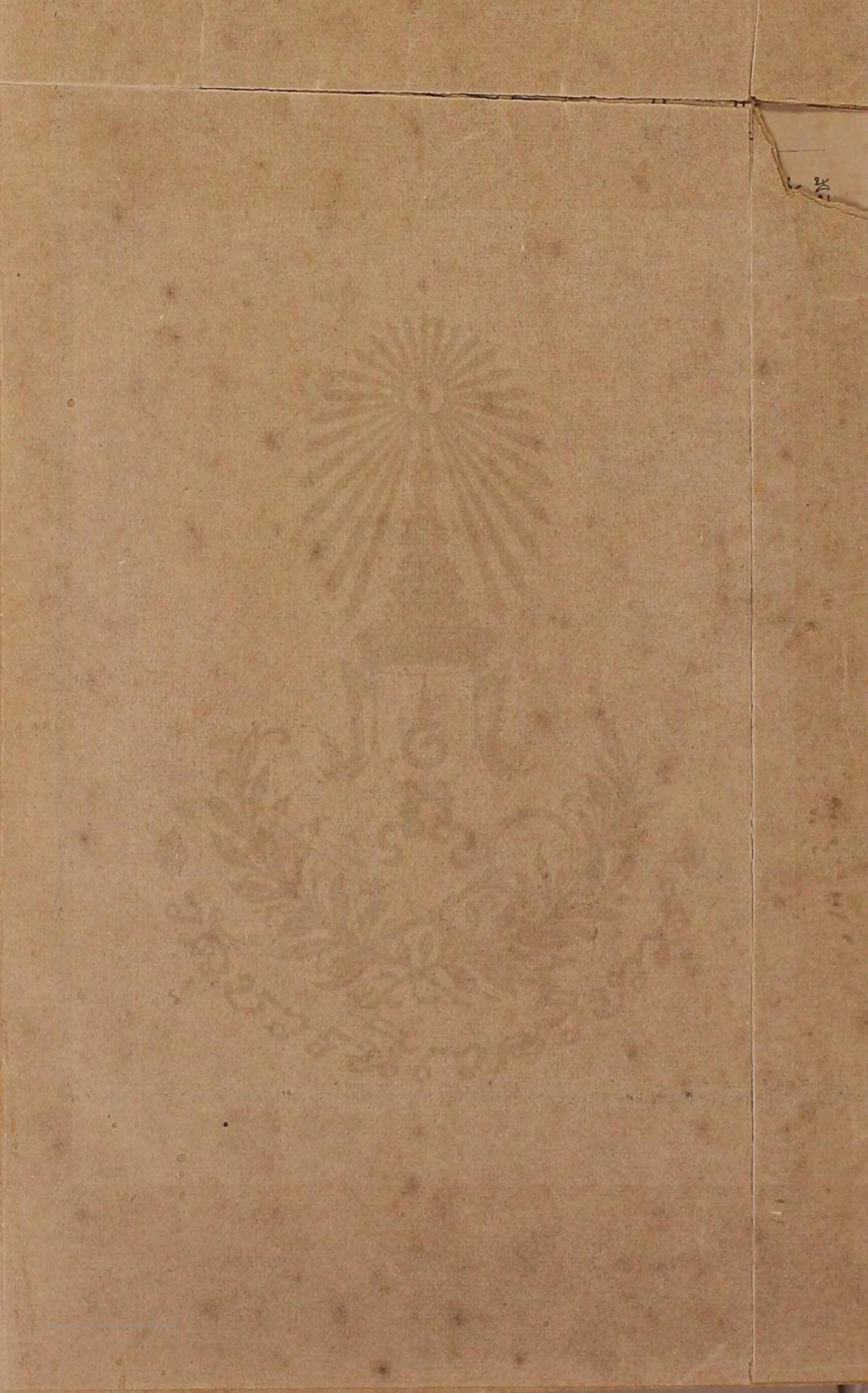
สาธารณ ๑

๓๙ ให้ ทั้ง สอง สำนัก นั้น ขึ้น ตรง ต่อ เจ้า คณะ แขวง คือ เหมือน
เจ้า คณะ แขวง เบน เจ้าอาวาส เอง ๑

๕๐ อนุญาต ให้ พระพม่า ๒ รูป คือ พระธรรม อินทระ หรือ มิน
อ่อง ๑ พระเวสสะยะ หรือ ม่องตะ ๑ แต่ พระพม่า ผู้ จะ มา ต่อ
ไป ได้ อยู่ ใน เสนาสนะณะ สำนัก พระพม่า นั้น แต่ ต้อง ไม่ ทำ
ผิดทาง พระ คำสั่ง ที่ ให้ เกิด รัง เกียจ ของ พระแด ทายก พม่า พวก เดียว
กัน แต่ ยอม อยู่ ใน ปกครอง ของ คณะ สังฆ พัง บัญชา ท่าน ผู้
ใหญ่ เหนือ คน ถ้า ทำ ผิด หรือ ไม่ พัง บัญชา ถ้า จำ เบน แท้ ได้
ได้ เฉพาะ รูป ๑

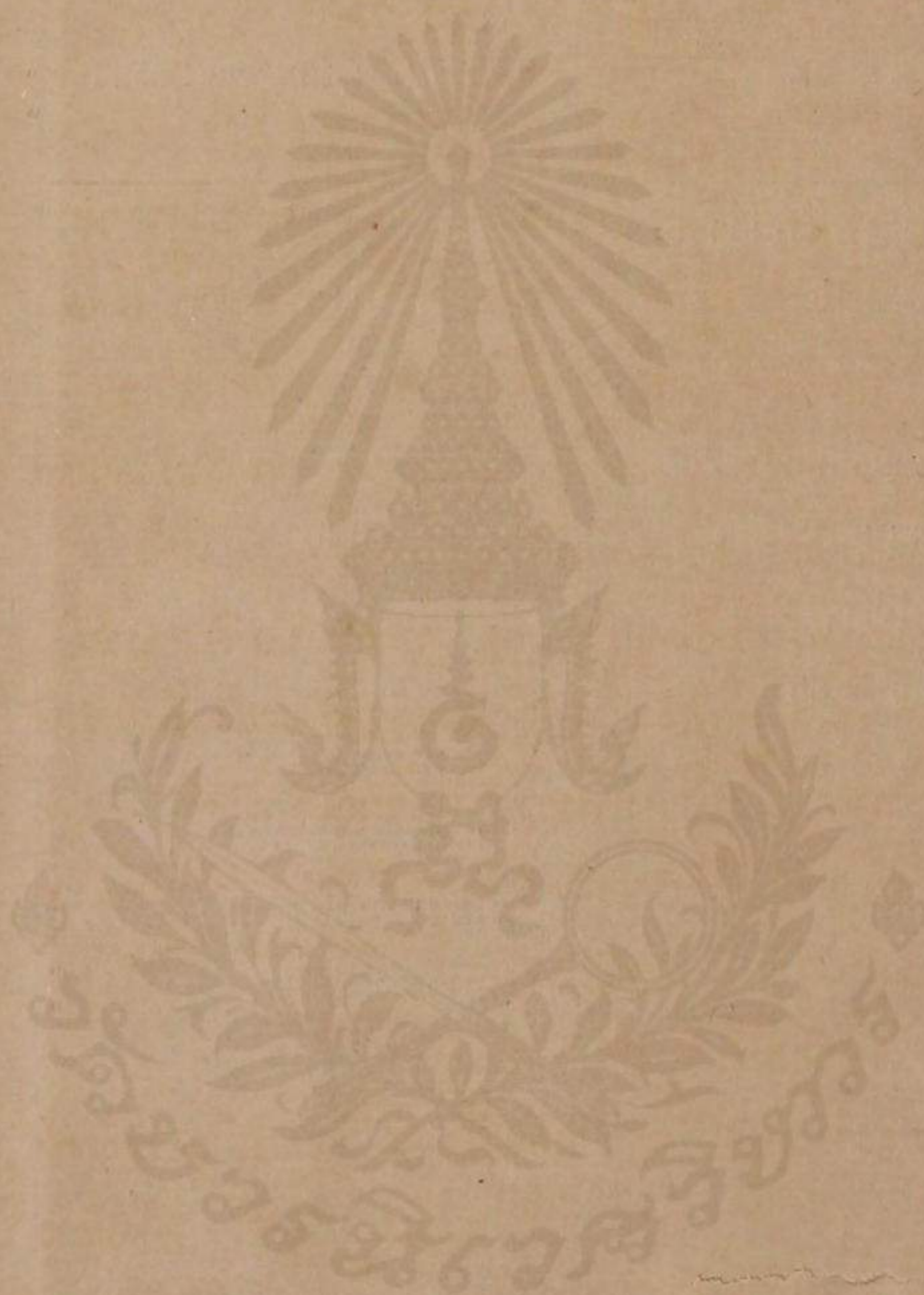
๕๑ ให้เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะแขวงบางรัก จะทำตามตั้งนี้
แต่จงทำเมื่อมองเมียดสายอมถอนคำร้อง หวง กรรมสิทธิ์ ใน เสนาสนะ
นั้นแล้ว แต่เมื่อพระพม่า ยอม อยู่ในปกครองของคณะสงฆ์
ฝ่ายเรา ฯ

๕๒ เมื่อสำนักพระพม่าได้ตั้งขึ้นโดยอนุญาตแล้ว ขอให้
พวกทายกพม่าเลือกกันในพวกตนเอง ๓ นาย เพื่อจะได้รับ
หน้าที่เป็นกรรมการผู้ดูแลสำนักพระพม่า นั้น แต่จะต้องรับมอบ
หมายดูแลในนามของคณะสงฆ์ อย่างมรรคทายกแห่งวัดอื่น ฯ
วินิจฉัยไว้ ณ วันที่ ๒๗ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๕๖ ฯ
(ตงพระนาม) กรม-วิชิรญาณวโรรส

คำใช้เลขแต่ตัวอักษรในแผนที่วัดดอน

หมายเลข	นามวัด	หมายอักษร	นามวัดแต่บุคคลผู้สร้าง
๑	คูในระหว่างวัดกับป่าช้าจีน	ก.	โบสถ์
๒	คูเขตรวัด	ข.	โรงธรรมสภา
๓	คูในวัด	ค.	โรงตั้งศพ
๔	ทางตัดจากถนนเจริญกรุง	ฆ.	โรงเผาศพ
๕	ทางไปถนนป่าช้าจีน	ง.	พระเจดีย์เก่า
๖	ทางตัดใหม่ลงคู	จ.	พระเจดีย์พม่าสร้างใหม่
๗	ที่ตั้งกุฏิพระทวาท	ฉ.	กุฏิอุบลอยอดสร้าง
๘	ลำน้ำระพม่า	ช.	กุฏิหาซื้อเจ้าของสร้างมิได้
๙	แนวโบสถ์	ฅ.	กุฏิอ่าแดงชลุทหรือชำสร้าง
๑๐	แนวป่าช้า	ฉ.	กุฏิม, คินหรือมิตส์สโยดสร้าง
๑๑	แนวว่าง	ฎ.	กุฏิมองเมียดสร้าง
๑๒	แนวกอไผ่	ฐ.	ศาลามุงจากมองเมียดสร้าง
๑๓	หมู่บ้าน		
๑๔	ป่าช้าจีน		

พระมหา สมน คาสน ถึง รองเจ้าคณะ มณฑลกรุงเก่า
ปรารภ รายงาน

(สำเนา)

ที่ ๗๑/๑๖๓

คำหนักจันทร์ วัดบวรนิเวศวิหาร

วันที่ ๓๐ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๔๕๖

พระ สุวรรณวิมลคีต รอง เจ้า คณะ มณฑล กรุงเก่า ฯ

ฉัน ได้รับ หนังสือ นำที่ ๕/๗๕ กับ รายงาน ตรวจ การ คณะ มณฑล
กรุงเก่า ได้อ่านตลอดแล้ว มีข้อที่ปรารภถึง ดังต่อไปนี้ ะ

๑ ท่าน ยก ย่อง พระครู สิงหนุราจารย์ เจ้าคณะเมืองสิงหนุริมาใน
รายงาน ก็ ปรากฏว่า เอาใจ ใส่ ใน การ คณะ อยู่ สมนควร จะ
ได้รับ ความ ยก ย่อง เมื่อ ถึง คราว ทรง ตั้ง สมน ฐานันดร จะ
ทูล ขอ ให้ ได้ เลื่อน สมน คักดี เปน พระ ราชา คณะ เหมือน เจ้า
คณะ เมือง ที่เอา การ งาม ฯ

๒ พระครู เข้มวัดช้อย ตำบล โพธิ์รัง นก อำเภอ โพธิ์ทอง
แต่ เปน เจ้า คณะ แขวง อำเภอ วิเศษชัยชาญ เมือง อ่างทอง
เอาใจ ใส่ ใน การ วัด แต่ ผัก สอน ฝึกษ สามเณร ดีอยู่ สมนควร
จะ ได้รับ ความ ยก ย่อง เมื่อ ถึง คราว จะ ทูล ขอ ให้ ได้รับ พระ
ราชทาน สัญญา บัตร เปน พระครู มี ราชทินนาม ฯ พระ

ครูเจ้าคณะแขวงรูปอื่น ที่เอาใจใส่ในการวัดดีก็ยังมี แต่
จะรอไว้ก่อน กว่าจะได้จัดการเล่าเรียน ธรรมเนียมของภิกษุ
สามเณรอื่น ๆ

๓ คัดสินเรื่องพระทำศาล ว่าเปนภิกษุไทยนั้น ถ้าศาล
อยู่ในวัด แต่ไม่ได้ทำเปนการชื้อขาย เปนการเกินไป มีต้น
ไม้ผลบางอย่าง เช่น ต้นมะม่วง อยู่ในวัด กรมสรรพากร
ก็หาได้เก็บค่าสมพัสดุไม่ เปนธรรมเนียมที่เคยกันมา พระ
ทำศาลยังทำได้ โฉนดจะขึ้นต้นไม้ไม่ได้ ลงทัณฑ์กรรมแก่พระเช่นนั้น
เพราะโทษขึ้นต้นไม้เท่ากับใส่กบไม้ที่ยังไม่ได้เลื่อยปีกออก ๆ

๔ ข้อที่ยกพระครูอินทมนี ไว้ในที่กิตติมศักดิ์ เพื่อจะ
ตั้งเจ้าคณะแขวงอินทรี เมืองสิงห์บุรี ใหม่ นั้น ชอบแล้ว ๆ

๕ ได้เห็นในรายงาน ท่านให้นาฬิกาพก แก่เจ้าอาวาส
เจ้าคณะผู้เอาใจใส่ในหน้าที่ ทำอย่างนี้ดีนัก ลูกคณะจะได้มีใจ
รักใคร่ เมื่อความรักมี ความนับถือ ก็มีตามกัน จะจัดการงาน
อะไรก็สะดวก ๆ

๖ ท่านไปเยี่ยมวัดธรรมยุติกาด้วยนั้น เปนการดี ความ
สนิทสนมจะได้มีในรวางพระสองนิกาย ๆ

๗ อันจะชักนำให้ผู้ใหญ่กับผู้น้อยรู้จักกัน ต้องชักนำผู้
น้อยให้ผู้ใหญ่รู้จัก ในรายงานว่าได้แนะนำบรรดาเจ้าคณะแขวง

ให้รู้จัก เจ้า คณะ เมืองที่ เป็น ใหม่ อย่างนี้ ไม่ ถูก รเบียบ ชอบ
แต่ จะ นำ เจ้า คณะ แขวง ใน เมือง อ่างทอง ให้ พระครูวิเศษไชยสิทธิ์
รู้จัก จึง จะ ถูก รเบียบ ๑

๘ ชื่อ ว่า พระครู รัตนยาคม ไม่ ส่ง บาญชี พระวัด คัดชั้นนี้
หา เป็น การ ผิด รเบียบ ไม่ เพราะ วัด นั้น เป็น ธรรมยุต ชั้น คณะ
ธรรมยุต ได้ ความ ยก เว้น มี แจง ใน พระ ราชบัญญัติ ลักษณะ ปกครอง
คณะ ส่ง รม. ก. ๑๒๑ มาตรา ๒๒ ๑ ฉะนั้น ปราถนา อยู่ เหมือน กัน
เพื่อ จะ รวม การ ปก ครอง วัด ให้ อยู่ ตาม ท้อง ถิ่น เป็น แต่ การ
ปฏิบัติ ตาม ธรรม จึง ให้ ชั้น ตาม นิภาย แต่ ใน เวลา นี้ พระ
มหา นิภาย ที่ เป็น พี่ เมือง ยัง ด้อย กว่า พระ ธรรมยุต มาก หาก
มี อธิกรณ ชั้น ไม่ รู้จัก จะ ชำระ ที่ เดียว ตั้งแต่ เจ้า คณะ มณฑล
ลงไป เคย ยก วินัย ชั้น ปรับ ผิด หลาย แห่ง ถ้า ชั้น ให้ รวม พระ
ธรรมยุต คง ไม่ นับ ถือ เกรง กัด นี้ ก็ จะ ทำ อะไร ก็ จะ ทำ เอา ตามใจ
เช่น นี้ กลับ จะ เสีย กว่า อยู่ ใน ปก ครอง ของ คณะ เอง ๑ ถ้า วัด
ธรรมยุต ได้ จัด ทเบียบ ใน คณะ ธรรมยุต แล้ว เขา จะ ปก ครอง กัน เอง
ถ้า ไม่ ได้ จัด ทเบียบ คณะ มณฑล จึง ปก ครอง โดย ฐาน อยู่
ใน ท้อง ถิ่น ๑

๙ การ ให้ ฝาก ฐิน ไม่ สำเร็จ ด้วย ลำ พัง ๑ โลก ๑ ส่ง รม
ต้อง มอบ ให้ ด้วย สวด ญัตติ ทุติย กรรม วาจา ต้อง สวด ใน ดี มา สวด
จบ แล้ว จึง ครอง ได้ จะ ครอง หรือ กราน หรือ อนุ โมทนา ใน ที่

ใดที่หนึ่งก็ได้ แต่เป็นเขตที่อยู่ของภิกษุ ๆ มีบาฬีว่า กฐิน
 จะเป็นอัน กราน ต่อ ภิกษุ ผู้ อยู่ ในลัมา อนุโมทนา ถ้าเอา ภิกษุ
 อยู่ นอก ลัมา มา อนุโมทนา ไม่เป็นอัน กราน หมายถึง
 เอา ภิกษุ ผู้ จำพรรษา ใน เขต อวาส เดียว กัน เป็น ผู้ อยู่ ใน ลัมา
 ภิกษุ ผู้ จำพรรษา ต่าง อวาส เป็น ผู้ อยู่ นอก ลัมา ๆ

๑๐. การ จัด วัด เข้า เป็นหมวด ในพระราชบัญญัติกำหนดไว้ว่า
 น้อยกว่า ๕ นั้น กระ ตามที่ ว่า จะ พอ ดี อย่างไร แต่ ถ้า ใน ตำบล
 หนึ่ง มี วัด ไม่ ถึง ๕ ครั้ง จะ รวม เข้า เป็น หมวด เดียว กับ ตำบล อื่น
 ย่าน ไกล ไป มา ไม่ สดวก เช่นนี้ จำเป็น อยู่ เอง ที่ จะต้อง แยก หมวด
 ถ้า มี น้อย วัด จะ จัด เป็น หมวด ไม่ งาม เช่น ๒ วัด เช่นนี้ ควร จัด
 ให้ วัด หนึ่ง ขึ้น วัด หนึ่ง ให้ เจ้า อวาส แห่ง วัด ผู้ ปกครอง ว่า กถาว
 วัด ที่ ขึ้น ได้ วิธี นี้ ใช้ ได้ สำหรับ ตำบล มี วัด ไม่ ถึง กำหนด จะ
 จัด หมวด ได้ ตาม พระ ราช บัญญัติ แต่ วัด ที่ เมือง สิง หบุรี จะ เป็น
 อย่างไร ยัง ไม่ รู้ แต่ ให้ ทำ ตาม ที่ แนะนำ คือ ย่า ให้ เป็น หมวด
 มอบ ให้ วัด ขึ้น ต่อ วัด กถาว คือ เป็น หมวด ที่ บก พร่อง ไม่ ได้
 ตาม พระ ราช บัญญัติ เหนียว จะ ใช้ ได้ ๆ

๑๑. คำ ที่ กถาว ไว้ ใน พระ วินัย ว่า เป็น ภิกษุ ไทย นั้น ไม่
 ใช้ อาบัติ เป็น แต่ สิ้น ใช้ คือ จะ ต้อง ใช้ ค่า เสีย หาย ให้ เขา ๆ

๑๒ ท่านได้ไปตรวจ เหน วัดมาก ดียู่ ไซ้แต่จะได้รู้
จักเพียง ถิ่น ยังจะได้ รู้จัก เจ้า อาวาส อีก ว่ารูปไร เป็นอย่าง
ไร เมื่อถึง คราว เลือก เจ้า คณะ แหวง จะได้ เลือก ตัว ถูก ๆ

๑๓ ราชงาร ที่เรียงมา มาก จนเผื่อไป ต้อง เขียน ตำ บาก
ควร จะ ยก ขน กล่าว แต่เพียง วัด ที่ จัด การ รักษา ดี หรือเอาใจ ได้
ในการ ผัก สอน ดี เยี่ยมกว่า วัด ทั้ง หตาย ใน แหวง หรือ ใน เมือง
เดียว กัน ที่ ควร จะ ยก ขน ชม แล วัด ที่ รักษา ไม่ดี ด้อยกว่า
วัดอื่น ใน ท้อง ถิ่น ที่ ควร จะ ยก ขน ดี ส่วน วัด ที่ เหมือน กัน ควร
จะ รวบ กล่าว ว่า เป็น เช่น นั้น ๆ เป็น พัน ถ้า จะ บอก ให้ รู้ ว่า
ได้ ไป ตรวจ วัด มาก ควร เขียน หมายเหตุ หนึ่ง ; ย่อ แต่เพียง
สักว่า ชื่อ วัด ชื่อ ตำบล ชื่อ แหวง ชื่อ เมือง เท่านั้น ก็พอ ๆ

๑๔ การ รู้จัก ทำ ปฏิสันถาร เป็น การ สำคัญ อย่าง หนึ่ง เป็น
เครื่อง ประภาค ความ ดี ของ พระ สังฆ์ ควร แนะนำ ให้ วัด ที่ ไม่ รู้จัก
ทำ ปฏิสันถาร เอาใจ ได้ ใน การ นี้ ๆ

มี ข้อ ที่ ปรราก ถึง เพียง เท่านั้น ๆ

(ตง พระ นาม) กรม-วชิรญาณวโรรส

พระมหาสมณศาสน์ ถึงเจ้าคณะมณฑลภูเก็ต

ปรารภรายการ

(สำเนา)

ที่ ๗๘/๑๘๒

ท่าหนัก จันทร วัด บวรนิเวศวิหาร

วันที่ ๑๔ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๕๖

พระธรรมปาตาทจารย์ เจ้า คณะมณฑล ภูเก็ต ฯ

ฉัน ได้อ่าน รายการ ตรวจ การ คณะ จำนวน คัก หลัง ที่ ส่ง มา นั้น แล้ว
มี ข้อ ที่ปรารภ ถึง ดัง ค่อ ไป นี้ ะ

๑ เชอ เสนอ ความ ดี ของ พระครู วิสุทธวิง ค่ำจารย์ เจ้า คณะ เมือง
ภูเก็ต มา นั้น จะ ทูล ขอ ให้ ได้ เดือน ชัน เปน พระครู เจ้า คณะ เมือง
ชัน ตรี มี นิตยภัต ๑๒ บาท ฯ เดิม ใน ปี นี้ ก็กะไว้ว่า จะ ให้
รับ พระ ราช ทาน เหมือน กัน แต่ เดือน ละ ๓๐ บาท เท่า ตำแหน่ง
เทียบ ฯ

๒ พวก ผู้หญิง เปน กำลัง ของ ค่ำดนามาก พวก นั้น นิยม ใน
การ พัง เทศน์ จำ คัด ดี อยู่ ขอ ให้ เอา ใจ ได้ ส่ง สอน จะได้
ไม่ หลง ไป ตาม คน ลวง ให้ เชื้อน ไป ทาง อื่น ฯ

๓ การ เรียน ธรรมวินัย ของ ภิกษุ สามเณร ใน แขวง ที่ จัด แล้ว เทียบ
ตาม ส่วน ผู้ เข้า ได้ ได้ หรือ ตก นับ ว่า ดี อยู่ ฯ

๔ เจ้าคณะตั้งใจอุดหนุนการเล่าเรียนมาก ถึงกับออก
ของรางวัลเป็นส่วนตัว ฉนั้นพลอยโมทนาด้วย ฯ

๕ กุวรจับเงินทองก็ดี คุพ็อนรำก็ดี ขุดดิน ไช้ดิน
ไม้ก็ดี ไม่ใช่การร้ายแรงอะไร เปนแต่ผิดธรรมเนียมของ
ภิกษุ จัดได้เรียบก็เปนดี ถ้ายังมีการที่เสียหายกว่านั้นเช่นกิน
เหล้า ดื่มน้ำ เปนหัวไม้ ควรมุ่งระวังการหยาบเช่นนั้นก่อน ฯ

๖ ขอที่พระยาวิชญานุประดิษฐ์ สมุหเทศาภิบาลคนเก่า
ขอให้จัดธรรมเนียมวัด ๖ ข้อนั้น ไม่ผิดต่อธรรมเนียมดอก
มีทั้งนั้น เปนแต่เรียกชื่อไม่ถูกเท่านั้น สมภารนั้น เทียบได้
กันกับพระสังฆเถระ หรือ พระอุปัชฌายะ พระอาจารย์ผู้ปกครองหมู่
ภิกษุผู้มีหน้าที่เลี้ยงอาหารนั้น เทียบได้กับภิกษุผู้เปนภักตุเทศก์ มีหน้าที่
ในการรับการแจกอาหารดุจเดียวกัน ตลอดถึงรับนิมนต์ไว้

ให้ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้มีหน้าที่ดูขานนั้น เทียบได้กับภิกษุ
อารามิกเปตกะผู้ใช้เลขวัด แลมีหน้าที่รักษาอาราม ภิกษุผู้มี
หน้าที่ในการแพทย์นั้น เทียบได้กับภิกษุผู้คิถานุปัฏฐาก แต่
ท่านไม่ได้จัดตำแหน่งประจำ เมื่อภิกษุเจ็บไข้ถึงจึงจัดตัว
คราว ภิกษุผู้มีหน้าที่รับแขกนั้น เทียบได้กับภิกษุเจ้าอาวาสผู้
มีหน้าที่ทำอาวาสกวัตรที่กล่าวด้วยการรับแขกเหมือนกัน ภิกษุ
ผู้มีหน้าที่เปนสมุหบาณีย์ทำบาณีย์ทรัพย์สินสมบัติของสังฆนั้น เทียบ

ได้ กับ ภิกษุ ผู้ ภาวนาคาริก มีหน้าที่รักษา คณสังฆ์ ที่ให้เลือกมี
 ศักดิ์ประจำ เหมือน กัน ๑ วัดที่จัดการ เหล่านี้ ขึ้น ได้ นับว่า ดี
 นั้น ปรารถนา จะ จัด ใน มณฑล อื่น เหมือน กัน แต่เห็นว่า พระสังฆ์
 ยัง ไม่ เรียบ พอ จึง ยัง ไม่ ปรารถนา ถึง มณฑล ภูเก็ต จัด นำ ไป ขอ
 อนุโมทนาสาธุ แล จะ แจ่ง แก่ เจ้า คณะ มณฑล อื่น ให้ทราบ ๑ เรื่อง
 นี้ ดีแล้ว เปน แต่ ขอ ให้ เปลี่ยน ชื่อ ให้ ถูก แบบ เดิม คัมภีร์
 เรียกว่า เจ้า อาวาส หรือ เนวาสสิก ภิกษุ ผู้ จัด เรื่อง อาหาร เรียก
 ภัตตาคาร ภิกษุ ผู้ รักษา วัด เรียก อารามิกเปดกะ หรือ อาราม
 วัฑฒ์ ภิกษุ ผู้ มีหน้าที่ ใน การ แพทย์ เรียก คิธานุบัญญัติ ภิกษุ
 ผู้ มีหน้าที่ รับแขก เรียก ผู้ ทำปฏิสังขาร ภิกษุ ผู้ ทำบาญชี
 รักษา ของสังฆ์ เรียก ภาวนาคาริก ๑ การ รับแขก ของ เดิม เปน
 หน้าที่ ของ เจ้า อาวาส เอาตาม เดิม ดี กว่า ธรรมเนียม ๑

๗ เรื่อง ทำ เวชกรรม คือ ประพฤติ เปน หมอ นั้น มี ประโยชน์ มาก
 ไม่ ใช่ แต่ จะ รักษา กัน เอง เปน ทาง แม่ พระคำสอนา แล ให้ ความ สุข แก่ คน
 ทั้ง หลาย ด้วย พวก มิชชันนารี ผู้ เข้า มา สอน คำสอนาคฤศต์ เขามี การ
 รักษา โรค เปน เครื่อง มือ ดี อย่าง หนึ่ง พระอรชรกตทวารีย์ อยู่ข้าง
 จะ พุด ปรัก ปรา เกิน ไป ชื่อ ที่ จัด ให้ มี แต่ ห้าม ไม่ ให้ เรียก คำ รักษา
 จัง ๆ ถูก ทาง แล้ว นั้น กำลัง คิด จะ อุดหนุน การ แพทย์ ใน กรุง อยู่
 เหมือน กัน ถึง กับ มี ข้อ ถาม ลง ไป ใน บาญชี ที่ เดียว เพื่อ จะ ให้
 รู้ ว่า เรา พอ ใจ ไม่ ห้าม ๑

๙ พระสมุห์ เข็ม วัดมณฑลสุทธาราวดี เมืองพังกา เป็นผู้มีเข้าใจ
 ได้ในการงานดีอยู่ จัดให้เป็นพระครูเจ้าคณะแขวงอำเภอ
 เมืองนั้น สมนัน แท ๗

๑๐ ตั้งเรื่องราวด้วยเรื่องที่ดิน ให้โจทก์ไปร้องตามกระบวน
 เมืองนั้น ชอบแล้ว เจ้าคณะไม่มีอำนาจจะตัดสินได้ จะทำได้
 อย่างดีก็เพียงเปรียบเทียบ ๗ จึงถือไว้เป็นตัวอย่างสำหรับเรื่อง
 อื่น ทั้งในส่วนแพ่งทั้งในส่วนอาญา ๗

๑๑ ในรายงานกล่าวได้ว่า ได้แนะนำเจ้าอธิการให้รู้จักพระครู
 หมุดนั้น ไม่ถูกเปรียบเทียบ ควรจะนำผู้น้อยให้ผู้ใหญ่รู้จัก เช่น
 นำพระอธิการทั้งหลาย ให้พระครูหมุดรู้จัก ๗ แต่คำว่า
 เจ้าอธิการนั้น หมายความว่า เป็นรองแขวงหรือเจ้าคณะหมวด
 ถ้าเป็นแต่เจ้าวัด เรียกพระอธิการ ๗

๑๒ ช้างที่เป็นพาหนะขาดขาด นำตกใจอยู่ แต่ไม่ถึงกับ
 เป็นอันตรายนั้น ยินดีด้วย ๗

๑๓ ถ้าการคณะเมืองหนองเลื่อน ทราบมาก เพราะเจ้าคณะ
 ชรา ยกเป็นกิตติมศักดิ์เสีย แต่ให้พระครูศีลพงษ์ คณารักษ์ เป็น
 เจ้าคณะเมืองผู้ว่าการก็ได้ หรือเป็นแต่จะให้ว่าการแทน
 ไปพลางก็ได้ ถ้าจะผลัดตัวจึงมีใบบอกขออนุญาตเข้ามา ๗

๑๔ การสร้างโรงอุโบสถ พอสมแก่กำลังของภูมิประเทศจะ
 รักษาไว้ได้ เป็นการดี ควรชักนำไปในทางนี้ อย่า
 เหน้แก่ใหญ่โตหรืองดงามมากไป ๗

๓๔ เสนอ ความ ดี ของ นาย ฉัย ชรรวมการ เมืองพังงา กับ นาย เชื้อ
ชรรวมการ เมืองตรัง ว่าเอาใจใส่ใน การ งาม มาก นั้น จัก แจ้ง
แก่ เสนาบดี กระทรวง ชรรวมการ ฯ

๓๕ บอกให้ ส่วน บุญ มา นั้น เห็น ว่า เขา เอาใจใส่ใน การ งาม
อยู่ จน เกือบ จะ ตก ข้าง เปน อันตราย มี ส่วน บุญ จะ ให้ จริง ๆ นั้น
อนุโมทนา แต่ จะ ทูล ถวาย พระ ราชนิพนธ์ เมื่อ ถึง คราว ส่ง ราย งาม ประชุม
เจ้า คณะ มณฑล ถวาย ฯ

ใน ราย งาม มี ข้อ ที่ บำรุง ถึง เพียง เท่านั้น ฯ

(ลงพระนาม) กรม-วชิรญาณวโรรส

(สำเนา)

รายงาน ประชุม เถร สัมมาคม

วันที่ ๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๖

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระมหา สมนะ ตรี สังกให้
มี ประชุม เถร สัมมาคม ณ ตำหนัก ทรง พรด วัดบวรนิเวศวิหาร เพื่อ
ปรึกษาเรื่อง พระแพ วัด นาก อิม ศรัทธา ทำ เมือง นคร เขื่อนขันธ์
ผู้ ค้องหาใน อธิกรณ ปฐุมปาราชิก เมื่อ อุปสมบท ครั้ง ก่อน ดึก

ออกไปแล้ว ล่วง ๒๐ ปีกว่ามาแล้ว มาบวชที่เมืองนครเขื่อน
ขันธ์อีก ๑๐ ปีล่วงมาแล้ว ฯ

พระแพ อ่าง ส้มแดง พระมหาสมณะ ว่า ได้ทรงได้สวน อธิกรณ
เรื่องนั้น แต่ทรงทราบว่ามีมูล ได้ประทาน กระแด้พระ ตำรับ
เรื่องนี้ แก่ พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นชินวรสิริวัฒน์ เจ้าคณะ
ใหญ่หนกลาง โดยฐานเปนพยานที่พระแพ อ่าง ในคราว
นี้จึงไม่เสกขุ ประทับในที่ประชุม โปรดให้กรมหมื่นชินวรสิริวัฒน์
เปนนายกในเถรสมาคม ที่ชุมนุมพระเถรานุเถระ ๗ รูป คือ
กรมหมื่นชินวรสิริวัฒน์ นายก ๑ พระพิมลธรรม เจ้าคณะรองหน
เหนือ ๑ พระธรรมวโรดม เจ้าคณะรองหนใต้ ๑ พระพรหม
มุนี เจ้าคณะรองหนกลาง ๑ พระญาณวราภรณ์ ๑ พระธรรม
เจดีย์ เจ้าคณะมณฑลพิษณุโลก ๑ พระธรรมปาโมกข์ ๑
กับพระยาอุทิศการบดี เจ้ากรมสังฆการี ฯ

เริ่มประชุมบ่าย ๕ โมง ๑๐ นาที

ความเดิม เมื่อประมาณ ๓๐ ปีล่วงมาแล้ว พระแพ บวชอยู่ ที่
วัดโสมนัสวิหาร เปนพระครูสังฆกิจ ฐานานุกรม ส้มแดง พระวันรัต
(ทับ) ถูกหาในความปฐุมปาราชิก ด้วยเรื่องเล่นสวาล ส้มแดง
พระวันรัต (ทับ) สั่งให้พิจารณาแล้ว ยกเลิกจากสังวาล พระ
แพ ลี้ก ออกไปล่วงมาประมาณกว่า ๒๐ ปี เข้ามาบวช เปนพระมหา

นิกาย ๑๒ วัด นาก อิม ศรัทธา ทำ แขวงเมือง นคร เขื่อนขันธ์ ถิ่น ๑๐
 ปีมาแล้ว กรมหมื่นชินวรศีริวัฒน์ ทรงทราบเข้า ได้ทรงสืบสาวความ
 เรื่องนี้ แล้วตรัสสั่งให้พระแพด็กเสียดิย พระแพบิตุพลัดไม่ทำ

ตาม กรมหมื่นชินวรศีริวัฒน์ นำความกราบทูลสมเด็จพระมหาสมณะ
 รับสั่งให้หาพระแพมาเฝ้า แลทรงชี้แจงโดยฐานพระเมตตา พระแพ
 กราบทูลรับว่าจะดีกั้น กำหนดก็หาดีกั้นไม่ จึงตรัสสั่งให้
 ประชุมเถรสมาคม ปรีกษาคู เถรสมาคมพิจารณาเห็นว่า

๑ อธิกรณฺ์เต็ม เป็นความตัวต่อตัว แม้กิริยาทำทางที่เด็ก
 กล่าวไม่น่าจะเป็นได้ แต่พระแพเคยถูกฟ้องในความประชุมปาราชิกมา
 ก่อนก็มี ส่อให้นำรังเกียจ ๑

๒ พระแพถูกคัดจากสังฆวาสในครั้งนั้น ก็เป็นฐานะอยู่ ๑

๓ ในรวางที่ถูกคัดจากสังฆวาส ยังมีทางที่จะร้องต่อขึ้น
 ไปได้อยู่ แต่พระแพก็ไม่ร้อง ดีกั้นโดยดำพั้งตนเอง ชื่อ
 ว่ายอมตามอธิกรณฺ์นั้น ๑

๔ พระแพแก้คดีในเวลานี้ด้วยความเท็จ แสดงให้เห็นว่า
 เป็นผู้เค้รำหมอง ๑

๕ เหตุนี้ ไม่ควรให้พระแพ พระพฤติ พรหมจรรย์ต่อไป
 ควรให้ดีกั้นเสียดิย ๑

เลิกประชุมบ่าย ๕ โมง ๕๙ นาที ๑

กรมหมื่นชินวรสิริวัฒน์ นายก นำความ กราบ ทูล สมเด็จพระ
มหาสมณะ ทรง อำนวย ตาม แล ตรัส สั่ง ให้ ทำ ตาม นั้น ๗

ระยะทาง สมเด็จพระมหาสมณะเสด็จตรวจการ
คณะสงฆ์ ในมณฑลบุรีรัมย์ได้

พ.ศ. ๒๔๕๕

(ต่อเล่ม ๑ ภาค ที่ ๕ หน้า ๓๕๕)

เสด็จขึ้นเมืองสงขลา

๑๖ วันที่ ๒๔ มิ.ย. เวลาเช้าเกือบโมง เรือศรีธรรมราชถึงปากน้ำ
เมืองสงขลา สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนลพบุรีราเมศวร์
เสด็จลงเรือยนต์พักชลุ้งกับพระอ โนมคุณมุนีเจ้าวัดมัสฌิมาวาส เสด็จ
มารับเสด็จ ที่ เรือศรีธรรมราช สมเด็จพระมหาสมณะเสด็จลงเรือยนต์
พักชลุ้งพร้อมด้วยพระตามเสด็จ เข้าปากน้ำเมืองสงขลา ทอดที่สะพาน
เสด็จ นำวงษ์สันฐาคาร เสด็จขึ้นสะพาน พระสงฆ์สวดชัยมงคลคาถารับ
เสด็จ ประทับรถยนต์พร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยาเธอแลพระอ โนม
คุณมุนี เสด็จถึงพัลัปปถาบ้าน ณะตำบลแหลมทราย ดำรงภูธร
กอง เกียรติยศ พร้อม ด้วย แตรเดี่ยวเข้าแถว ข้าราชการแลพ่อค้า คอย
รับเสด็จ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยาเธอ ทูลถวาย พัลัปปถา กับทั้งบริเวณ เปน

สำนักสงฆ์ ชวคราว ในตอนเช้า ทรงพระดำเนียรุชิต เช้าตั้งกวย โดย
 อากาเรียบ ทรงนมัสการพระเจดีย์ที่ พระบาท ส้มแดง พระจอมเกล้าเจ้า
 อยู่หัว ครั้นถึง ให้ตั้ง ถาปนา ขึ้นไว้ เมื่อครั้ง เสด็จ ประพาสเมืองนี้ แต่
 ทอดพระเนตร ประภาคารบนนั้น ด้วย เสด็จเพดที่ พลับพลา เวชีย
 บาย ชวราชการเฝ้ารายตัว แล้ว ทรงเรือพัทธลุง พร้อม ด้วย ส้มแดงพระ
 เจ้า น้อยยาเชอ เสด็จ ขึ้นที่ตำบล แหตม ส่นผิงเหือ ทรงแวะ ทอดพระ
 เนตร วัด ตาม ทางแต ยองชุย ที่บรรจอุสูผู้ ว่า ราชการ เมือง ฯ วัดที่
 เสด็จในเย็น วันนั้น วัดสุวรรณศิริ พระครูญาณโมดี เป็น เจ้าอาวาส ๑
 วัดบ่อ ทวพยัพระอธิการคนเป็น เจ้าอาวาส ๑ วัดศิริวัฒนา วัดอีก ชื่อ
 หนึ่ง ว่า วัดตก พระปลัดมี เป็นเจ้าอาวาส ๑ วัดภูผาเบิก พระช่วย
 เป็นเจ้าอาวาส ๑ เสด็จ กลับถึง พลับพลา ฯ

หมายเหตุ เฉพาะวัน ฯ เสด็จ คราวก่อน ประทับแรมที่วัดมัสฌิมา
 วาส คราวนี้ประทับที่แหตมทราย ได้อากาศไปรุ่งดีกว่า แต่การไป
 มาถึงเมืองอยู่ข้างไกล ฯ ในวัดตำบลแหตมส่น ที่เสด็จทอดพระเนตร
 นั้น วัดสุวรรณศิริ ตั้งอยู่ บนเนินเขา มีถ่านหินไปเป็นชั้น ๆ กว้าง
 ขวาง มีต้นไม้ใหญ่ร่มรื่น ของก่อสร้าง ก็เป็นชั้นเป็นอัน อุโบสถ
 ใหญ่ แดกภูฏี ก่ออิฐถือปูน หลังคามุงกระเบื้อง ทั้งนั้น เดียแต่
 ปล่อยให้ ชำรุดทรุดโทรม แดปล่อยให้รักเรียว มีพระ ๖ รูป ไม่พอ
 จะรักษา ได้ทราบว่าเป็นอย่างนี้ เพราะชาวบ้านไม่เชื่อพระครูญาณ
 โมดี รังเกียจในความประพฤติของพระครู ไม่มีใครไปทำบุญ

แต่ช่วยชำระ บางบ้านถึงไม่ได้บาตร ๆ อีกฝ่ายหนึ่ง วัดศิรินา
วาส เปน วัด เล็กกว่าวัดสุวรรณคีรี รักษาสะอาดดี ไม่ชำรุดทรุดโทรม
ในอุโบสถถกวาดเตียน โคมหวดที่แขวนไม่มีลวดองจับ ส่วนสถานวัดยังไม่
เตียนแท้ ; แต่ไม่ถึงรก ถ้ารู้จักจัด ทางเดินก็ดี สถานที่จะใช้
ก็ดี ทำให้เตียน สถานนอกนี้ปล่อยให้หญ้าขึ้น แต่อย่าให้ถึงรก ก็
จะพอใช้ได้ ๆ การเสด็จแห่สมณ ไม่มีในหมายรับเสด็จ ถ้า
พระปลัดมีเตรียมไว้ทำ ก็เรียกว่า ตก ถูก แต่สถานวัดไม่ได้
เตรียมรับเสด็จ ประทาน ย่าม ตรา มหา สมณุตมาภิเศก แก่ พระ
ปลัดมี เปน ประสงค์การ ๆ ส่วนวัดนอกจากนี้ รักษา พอ เปน
วัด เปนวา ๆ

๑๗ วันที่ ๒๕ มิ. ย. เวลาเช้า ๓ โมง ครึ่ง เสด็จ เยือน

ศาลา รัฐบาล ทอด พระเนตร ที่ ทำการ ตามแผนก ทรง เห็น พระ
นาม ใน สมุด เยือน แล้ว เสด็จ วัด มัชฌิมาวาส พระสังฆ์ แด
อุบาสก อุบาสิกา รับ เสด็จ เสด็จ เข้า อุโบสถทรง นมัสการ พระ แด้ว
เสด็จ ทอด พระเนตร สถานที่ เสด็จ เพด ที่ วิหาร พร้อม ด้วย พระสังฆ์
ข้าราชการ แด ราชฎร จัด ภัตตาหาร มา เสด็จ พระ พระ นั้น แด้ว ทรง
อนุ โมทนา เสด็จ ขึ้น พัก บน กุฏิ เก่ง ที่ ได้ เคย ประทับ แรม เมื่อ ครั้ง
ก่อน ๆ เวลา บ่าย เสด็จ ลง พระ วิหาร อีก พระสังฆ์ แด้ว กฤหัสถ์
ประชุม กัน เบียด เลียด ทรง แด้ว พระ ชรรรมเทศนา จบ แด้ว พระ
สังฆ์ เมือง นั้น ถวาย ตก ไม้ ชุป เตียน ประทาน ย่าม แด หนึ่ง ด้อ แยก

แก่ พระสังฆ์ม ประทาน เหยียด แด หนึ่ง ล้อ แจก แก่ คฤหัสถ์ ประ
 ทาน ด้วย ฎก มือ เด็ก ชาว บ้าน แดก คื่น พา บุตร หลาน มา รับ เปน
 อ้น มาก เบียด เลียด กัน เข้า รับ จน ถึง ส้มเตจ พระเจ้า น้อย ยาเธอ
 เสดจ ไป จัด ให้ เข้า รับ เปน แดว ด้วย พระองค์ เอง เสดจ กลับ เวลา
 เย็น ทรง แวะ เยือน โรง ตำรวจ ภูธร ประทาน โอวาท แก่ นาย แด พด
 ตำรวจ แล้ว ทรง แวะ สำนัก งาร กอง ไทรเลข ทรง มี ไทรเลข ถวาย
 พระบาท ส้มเตจ พระเจ้า อยู่ หัว แล้ว เสดจ กลับ พลับ พลา ฯ เวลา
 ค่ำ เสดจ บ้าน พระยาวิเชียรคีรี (ชม) ผู้ว่า ราชการ เมือง สงขลา
 เพื่อ เยี่ยม ศพ พระยาวิเชียรคีรี สัมบุญ ภารยา รับ เสดจ ทรง
 บำเพ็ญ มตก ทาน มี พระธรรมเทศนา หนึ่ง กัณฑ์ พระครู จุเคียด วัด
 มัชฌิมาวาส แดง แด มี บังสุกุล ด้วย แล้ว เสดจ กลับ พลับ พลา ฯ
 หมาย เหตุ เฉพาะ วัน ฯ พระครู จุเคียด เทศนา ปาก เปด่า ได้ แต่
 ความ คิด ความ อ่าน ยัง เปน ตาม วิธี ของ วัด โสมนัสวิหาร ที่ นิยม กัน เมื่อ
 ๓๐ ปี ถ่วง มา แล้ว เช่น จะ แก่ ธรรม ๕ ข้อ บาง ข้อ จะ แก่ ดั่ง บาง ข้อ
 จะ แก่ ต่า ตก ถน กัน ก็ ได้ แก่ ๕ ข้อ ไม่ อิง อาศั ย ก็ มัก ได้ ฟัง ใน บัดนี้
 เปน เก่า ไป เพราะ ธรรม กถิก ใน บัดนี้ จะ แก่ ความ สูง หรือ ต่า แก่
 เสมอ กัน ทั้ง ๕ ข้อ แด แก่ อิง อาศั ย กัน ทั้ง ๕ ข้อ ไม่ แดก กระจาย ฯ
 ครัด ปลอบ อย่า ให้ ประหม่า ตกใจ บก พร่อง ตรง ไหน จะ ทรง แนะนำ
 แด ได้ ประทาน แนะนำ ดัง กล่าว แล้ว ฯ ทำนอง สวด มาติกา แดอนุ โมทนา

ของ พระเมืองนี้ ไม่เข้ารูปแต่ไม่พริก พร้อม ไม่แปลกกว่า เมื่อ
๒๕ ปี ถ่วงมาแล้ว ๆ

๓๗ วันที่ ๒๖ มิ. ย. เวลาบ่าย ๓ โมง ทรง รถยนต์

เสด็จ ส่วน คุณ ของ พระยาวิเชียรคีรี (ชม) ได้ชื่อ อย่างนี้ เพราะมี
น้ำตก - แต่ใน เวลาเสด็จ น้ำขาดแล้ว ตำบารแห่ง ตรงน้ำตก เปนตถึง
ชั้นชั้น หน้อยหนึ่ง ไม่บระหตาต ส่วนนี้ ทำใน พัน รามชั้นไปบนเนินเขา
ดิน เปนที่ บดุก มะพร้าว ระยะทางราว ๒๐๐ เส้น เค็ช แวะ ทอด พระ
นคร วัด เกาะ ถา ตาม ทาง วัดนี้ พระอริการ คง เปน เจ้า อาวาส พระ
สงฆ์ เปน ธรรมยุต มี ๕ รูป หรือ ๖ รูป ตั้ง อยู่บน เขา แดเห็นที่ ทาง
ใน จัง หวัด นั้น เปน รมณียสถาน เสด็จ กลับ จาก ส่วน คุณ ส่วน รถที่หนึ่ง
สัมแดง พระเจ้า น้อง ยา เรอ ซึ่ง เสด็จไป ตาม ทรง แวะ เยือน คน โทษ ใน
เรือนจำ ประทาน พระโอวาท แล้ว เสด็จ กลับ พลับ พตา ๆ เวลา
ค่ำ เสด็จ วัดมัสมิมา วาส เข้า อุโบสถ ทรง ทำ วัตร สวด มนต์
พร้อม ด้วย พระสงฆ์ วัด นั้น เพื่อ เปน มงคล แก่ เมือง แล้ว เสด็จ
ทำหนัก สิ้น สุภาคาร ทรง เยือน สัมแดง พระเจ้า น้อง ยา เรอ ถวาย
พระรูปไว้ เปน เครื่อง ขอบ พระฤทัยว่า ได้ ทรง เชื้อ เพอ รับ เสด็จ แด
ประทานไว้ เปน ที่ ระลึก ที่ ศาลา รัฐบาล ด้วย ๆ

หมายเหตุทั่วไป ๆ เมือง สงขตานี้ มี ตำน่างาม กว้างใหญ่
มี เกาะ ยอ อยู่ กลาง น้ำ ทำให้ มี หาดาย ทาง หน้า ปากะ น้ำ มี เกาะ

หนูกาะแมว เปน เกาะเล็ก ๆ เปน เครื่องบัง ค่ดิน บัง ดม แต่ ทาง เข้า
 ปาก น้ำ ค่น พน เปน ทราย มี เฉพาะ ร่อง เมือง ค้ง อยู่ ที่ราบริมด้าน้ำ
 ผ้ง ใต้ ค่อ แหลม ทราย เข้าไป ที่หลมทราย มี เขา ค้ง กวย แล เขา น้อย
 เปน เขา ไม่ใหญ่ แต่ สูง พอ แล เห็น ท่ ค่น ะ ได้ รอบ ข้าง ชาย ผ้ง ด้าน
 เห็น มี เขา ใหญ่ เรียก หลม ค่น ๆ เมือง มี กำแพง คีตา ล้อม ประ
 ดู กดี กำแพง กดี ทำ ตาม แบบ จีน ใน กำแพง มี วัด แล บ้าน เวื่อน
 ก่อ อัฐ ถือ ปูน หล้ง คาก ระเบอง หนา แน่น มี ตลาด นอก กำแพง
 ริม น้ำ ก็มี บ้าน ช่อ ใหญ่ ๆ บ้าน พระยา วิเชียร คีรี (ชม) ก็ อยู่ นอก
 กำแพง ดู ราษฎร บริบูรณ์ กว่า ชาว เมือง นคร ศรี ธรรมราช เมือง
 พน เปน ทราย แล ผู้ คน อยู่ เบียด เลียด ไม่ เปน ผา ลุก ทั้ง อากาศ
 ไม่ สม่่า เสมอ บัด นี้ กำแพง ใต้ รือ เลียบ บ้าง แล ได้ ยิน ว่า ดม
 ทเต โกรก เข้า มา ได้ สดวก ๆ เมือง นี้ มี น้ำ เค็ม ต้อง ใช้น้ำ บ่อ ๆ
 วัด ใน เมือง นี้ ออก จะ มี ค่น เขา อย่าง เมือง นคร ศรี ธรรมราช
 แต่ ไม่ มาก มาย เหมือน ทั้ง ยัง พอ รักษา อยู่ ได้ ไม่ ทรุ ดโทรม ถึง
 แต่ การ ปฏิสังขรณ ไม่ แปร ตกตา นอก จาก วัด แจ้ง ที่ พระ สมุ่ห เขียด ผู้
 ว่า ที่ พระ ครู ธรรม โมถี เจ้า อาวาส ปฏิสังขรณ อุโบสถ ชน ๆ พระ
 สังฆ์ ใน เมือง นี้ เดิม มี แต่ พระ มหานิกาย เมื่อ พุทธ ศักราช ๒๔๒๓ พระ
 ครู ธรรม โมถี (มั่ง) วัด มัชฌิมา วาส กับ พระ ครู วิสุทธิ โมถี (ทอง)
 พระ ครู ธรรม โมถี (กิมแสง) แล พระ อื่น อีก ร่วม ใจ กัน เข้า ไป
 ขอ แปร ลง เปน ธรรมยุต ใน สำนัก สม่เตจ พระ วันรัต (พุทธ สิริ) วัด

โธมัส วิหาร กลับ ออกมา ตั้ง ธรรมยุต ที่ วัด มัชฌิมาวาส เพราะความ
 มั่น คง อดุส่าหะ สามีภรรยา ของ พระ หัว หน้า เหล่า นั้น พระสังฆ ธรรมยุต จึง
 ค่อย เจริญ แพร่ กระจาย ออก ไป มี ญาติ วัด แด่ ออก ไป ถึง เมือง พิษณุ
 แด่ เมือง แรก เสด็จ ครั้ง ก่อน พระครู ธรรม โมติ (มั่ง) ถึง
 มรณภาพ แล้ว พระภักทร ธรรมชาดา (แจ่ม) ออก มา อยู่ ครอง วัด
 มัชฌิมาวาส ดู แด่ คณะ ธรรมยุต ใน คราว นั้น ฯ พระมหานิกาย ที่ น
 ชาติ หัว หน้า ที่ แขง แรง จึง ไม่ เจริญ กิริยา ยัง ไม่ เรียบ ร้อย รักษา วัด
 ยัง ไม่ ดี สวดมนต์ ก็ ยัง ไม่ เปน ทำนอง ไม่ พรัก พร้อม ๒๔ ปี ถ่วง มา
 แล้ว ไม่ ดี แปลก ชน เถย มี อยู่ ชั่ว เดียว แต่ เพียง เสด็จ คราว นี้
 ไม่ ต้อง ทรง ชำระ อธิกรณ เท่านั้น ฯ ครัด ตั้ง พระอ โนมคุณมุนี ให้ เปน
 ผู้ ช่วย เจ้า คณะ มณฑล จัด การ คณะ เมือง นี้ ให้ ดี ชน ฯ การ ครอง
 ญาติ ของ พระ มหานิกาย ยืน ตาม แบบ มหานิกาย ทั้ง เมือง ไม่ เอา
 อย่าง ธรรมยุต แปลก แต่ สามี เนร ห่ม คลุม หีบ ลูก บวบ สบาย
 บาตร เทียบ วัช ภิภษา ฯ

ใน เวลานั้น เสด็จ อยู่ เมือง สังขานี้ เวลานั้น เสด็จ เข้า เมือง วัช
 เป็น ทบาต แด แวะ ทอด พระ เนตร วัด ที่ ไม่ ได้ กะ เสด็จ วัช ใน หมาย วัช เสด็จ ฯ

เสด็จ เมือง พิษณุโลก

๑๗ วันที่ ๒๗ มิ.ย. เวลานั้น ส้มแดง พระ เจ้า น้อย ยาเธอ เจ้า
 พากกรมขุนตพบุรีราเมศวร์ เสด็จ ถ่วง หน้า โดย รถไฟ เพื่อ คอย วัช เสด็จ

ที่เมือง พัทธลุง ๑ แล้วเสด็จเข้า พลับพลา แล้ว เสด็จ ลง เรือนนคั พัทธ
 ลุง ที่สพานเสด็จ เวลาเช้า จวน ๓ โมง เรือ ออก แล่น ขึ้น ลำ น้ำ ผ่านเกาะ
 ยอ แยกไปทาง สายเหนือ ออกปากพยุห ตกทเสด้าบเมืองพัทธลุง
 ผ่าน เกาะ สี่ เกาะห้าทมิรงนก ถึงเมืองพัทธลุง บ่าย ๕ โมง ๑๕ นาที
 เวลาเรือไม่ ได้หยุดเลย ๗ นาฬิกา ๒๐ นาที ส้มแดงพระเจ้าห้อง
 ยา.ขอเสด็จ มา รับ เสด็จ ที่เรือนนคั พระเทพกวี เจ้าคณะมณฑล
 ผู้ ถ่วง พ่า มา คอยรับ เสด็จ ที่นี้ กับ พระยา อุตกรกิจพิจารณา ผู้ ว่าราช
 การเมือง ก็มา รับเสด็จ ด้วย ทรง เรือ เก่ง พาย มี เรือ ราชภูรตาม
 เข้า คตอง เมืองพัทธลุง ประทับ ที่ สพานน้ำ นำพลับพลา ชื่อ
 พัทธการ พระสงฆ์ ข้าราชการ รับเสด็จ มีพราหมณ์ มาเฝ้ากล่าว
 มนต์ ถวาย พระ พร ด้วย ประทานแจก พอดัม ๑

หมาย เหตุ เฉพาะวัน ๑ เสด็จคราว ก่อน ทรง เรือ เก่ง พาย ประทับ
 แรม ที่ ปาก พยุห คืน หนึ่ง บ่าย วัน รุ่ง ขึ้น จึง ถึง เมือง พัทธลุงทเด
 ส้าบ ที่ ผ่าน มา นั้น ก็ ทเด เดิม นั้น เอง ภายหลัง มีหาดทรายเกิดกัน
 ตอน ขึ้น โดย ลำดับ จน เปน ผัง เช่น แหตม คตุมพุก ทเดที่ ถูก กั้น รัย
 ข้าง ใน จึง เปน ทเด ส้าบ น้ำ เค็ม ที่ ปาก พยุห นั้น เปน กัวที่ ผัง
 นอก แด ผัง ใน บัญจบถึงกัน มีทาง น้ำ เปน คตอง เรือ เติร ได้ เช่น
 ปาก เตรีต เมือง นนทบุรี จะ เปน เอง หรือ คน ขุด ยังไม่ตงต้นนิษฐาน
 ได้ ปาก พยุห เปน ลำน้ำ เมือง สงขลา ถ้า จะ เรียก ให้ ถูก ก็ เปน ทเด

ตำบลเหมือนกัน .เห็นปากพยุห เปน ทะเลสาบ เมือง พัทธลุง กว้าง
ใหญ่ เว้งว้าง กว่า ฉายสังขตา มีเกาะ สีเกาะห้า แด เกาะ ใหญ่ อยู่ในนั้น
งาม ดี เกาะ สี เกาะห้า นั้น มีเขาเปนหย่อม ๆ มีประมาณเท่านั้น
จึงเรียก อย่างนั้น มีนก นางแอ่นมา ทำรัง มีเจ้าภาษี ผูกต่อ รัฐบาล
ขอเก็บ รังนก เปนเงิน มาก คราวก่อน ได้ เสด็จ แวะ ขึ้น ทอดพระ
เนตร เมือง พัทธลุง ตั้ง อยู่ ฝั่ง ตะวันตก แห่ง ทะเลสาบ มีคลอง เข้า
แก่ ต้น เข้า ไป ไม่ได้ ถึงไหน เสด็จ คราวก่อน ก็ ประทับ ณ
ตำบล นี้ ๆ

๒๐ วันที่ ๒๘ มิ. ย. เวลาเช้า เสด็จ รับ บิณฑบาต ทาง

บก แวะ ทอด พระเนตร วัดวัง แด วัด คงคาศรีวัดดี อย่าง เจียม เวลาบ่าย
เสด็จ วัดคูหา สวรรค์ พร้อม ด้วย สัมแดง พระเจ้า น้อง ยาเธอ ทอดพระ
เนตร ถ้ำ ที่มี พระ นอน แด พระนั่ง แด บ้าน พราหมณ์ เมื่อ กลับ แวะ ทอด
พระเนตร วัด ควนพราว ในกลา ทางแล้ว เสด็จ วัดวัง ตาม นัด ในหมาย
เข้าใน อุโบสถ ทรง บูชา พระแล้ว พระสงฆ์ เฝ้า ครบ ปฏิบัติการ แล้ว
เสด็จ ไป ประทับ ณ ศาลา วัด คงคาศรีวัดดี อัน อยู่ ซิดกัน ประทานพระ
ธรรมเทศนา แก่ชาวเมือง แด ทรง แจก หนังสือธรรมด้วย แล้ว
เสด็จ กลับ ที่ ประทับ ๆ

วันนี้ พระยา รัชฎานุประดิษฐ์ ข้าหลวง เทศาภิบาล มณฑล ภูเก็ต ให้
พระ สกลสถลนพิทักษ์ ผู้ว่าราชการ เมืองศรี นครยนต์ มา สัมทบกระบวน

เสด็จ อีกสอง หลั่ง พระสถลสถาน พิทักษ์ ได้เข้า ในเขนวัน นี้ ๆ
 คำ วันนี้ พระสังฆ์ เผา รั้ง ให้ สวดมนต์ ถวาย ทำนอง ไม่ดี แต่
 ไม่เลวกว่า ในเมือง สงขลา . ๆ

หมายเหตุ เฉพาะ วัน แล ทัว ไป ๆ ในแขวง เมืองนี้ พอ มี ที่ ดี
 อยู่ บ้าง เช่น เกาะ ดี เกาะ ห้า แด นาวงก์ แต่ อยู่ โกล ในที่ โกล
 ไม่มี อะไร จะ ดู เลย เขา คูหา สวรรค์ จึง ได้ ชอง ออก หน้า ไม่น่า
 สุก ส้ม ซื่อ เลย ดู เหมือน เขาเงิน เมือง หลั่ง สนวน ยัง ดี กว่า ๆ

ตำบล ที่เมือง ตั้ง อยู่ มี ผู้ คน เบาบาง มี คน อยู่ ตอน ชน ไป มาก
 เมื่อ เสด็จ วัด คูหา สวรรค์ ได้ พบ หน้า ของ ลง มา ชาย เดิร เปน สาย
 ไป ท่วง ที่ เหมือน ที่ตำบล พุมเรียง เมือง ไชยยา ตั้งแต่ เสด็จ คราว ก่อน
 จน บัด นี้ ผู้ คน ไม่ แปร ตกตา ๆ

วัด ไม่ รก เหมือน ในเมือง นคร แล เมือง สงขลา แต่ มี วัด ที่ เปน
 ชน เปน อัน แต่ วัด วัง แห่ง เดียว การ รักษา พอ ดู ได้ แต่ ไม่ เสด็จ
 ก็ วัด นี้ ๆ

พระสังฆ์ ในเมือง นี้ เมื่อ เสด็จ ครั้ง ก่อน มี แต่ พระ มหานิกาย
 คราว นี้ มี วัด ชรรมยุต ๓ วัด พระครู การาม เปน หัว หน้า มี
 พระ หมด ด้วย กัน ไม่ ก็ รูป ยัง ไม่ เจริญ แต่ เคย ได้ ชื่อ ด้วย ส่ง พระ แซ่
 เข้า ไป เรียน ปริญญาธรรม ใน กรุง เทพ ๆ ใน สำนัก ส้มเตจ พระมหา
 สมนะ เมื่อ ครั้ง รัชการ ที่ ๕ ได้ เปน เปรียญ ๕ ประโยค แล ได้
 รับ พระราชทาน สัญญาบัตร เปน พระครู พุทธมนต์ ปรีชา พระครู

พระปรีต ภายหลัง ทูลถามกลับมา อยู่เมืองนี้ ทรง พระกรุณา
โปรด พระ ราช ทาน สัณเฑาะว์ เป็น พระ อริยภิกขุ ที่ พระ ราชาคณะ ต่อ
มา โปรดให้ เป็น เจ้า คณะ มณฑล ภูเก็ต ภาย หลัง ทูลถาม ออก แล
ขอ อยู่ ใน กรุงเทพฯ ใน รัชกาล บัณฑิตนี้ โปรดให้ เป็น เจ้า วัด
ราชาธิวาส นอกจากนั้นไม่ ปรากฏ ว่า มี ผู้หลักแหลม ๆ ฝ่าย
พระ มหา นิิกาย มี กิริยา เชื่อง ๆ เรียบ ๆ ไม่ ปรากฏ ว่า มี ผู้หลัก
แหลม เหมือน กัน ท่วง ที่ ดู เหมือน จะ ค่อย ดี กว่า เมื่อ เสด็จ ครั้ง ก่อน
สัก หน่อย แต่ไม่ สมน เวลายุาว ๆ
พราหมณ์ ที่ นี้ แปลก กว่า ใน เมืองอื่น ไม่ เกตุ ฝนมวย ไร่
เมาดิ แต่ มุ่น กลาง กระหม่อม โคน ฝนมต่าง ดู เต็กไว้ จุก ประพฤติ
ใน ธรรม เนียม เคือง ครัด นุ่ง ห่ม เครื่อง ชาว เป็น นิตย นุ่ง
โจง อย่าง คน ส่ามัญ สรวม เลื่อ มี ชาย ยาว ลง ไป สรวม หมวก
ผ้า ชาว เย็บ เป็น สี่ เหลี่ยม อยู่ บ้าน โปกผ้า บิด จุก ไม่ ค่อย มี ใคร ได้ เห็น
พระยา อภัยบริรักษ์ ผู้ว่า ราชการ เมือง คน ก่อน อยู่ ที่ นี้ เอง ตั้ง แต่
เกิดมา ฟัง ได้ เคย เห็น คราว นี้ เอง สรวม ประคำเม็ดใหญ่ ที่ คอ
หา กิน ใน การ ทำนา ไม่ เสพ สุรา แต่ กำเนิด ดู เหมือน ปน กัน เสีย
แล้ว ไร่ ฝนม นุ่ง ห่ม แล ประพฤติ ถูก แบบ พราหมณ์ อื่น เดียว มาก ควร
พิศวง ใน ทาง คำ นาน ว่า พราหมณ์ อื่น เดียว ได้ มา เป็น ครู ของ พวก
ไทย เพศ ของ พวก พราหมณ์ เมือง พัทธัง ยัง เหลือ เป็น ทราบ อยู่
ด้วย อย่าง หนึ่ง ๆ พราหมณ์ สังข์ ว่า ที่ ชุน ศรี สบสมัย ผู้ เป็น หัว หน้า

ทูลว่า ผู้จะบวช เป็นพราหมณ์ประเภทนี้ได้ ต่อมีอายุได้ ๕๐
 แล้ว อายุยังไม่ถึง กำหนดนั้นยังไว้เมาตีไม่ได้ ต้อง เกตุามวย
 ที่ ท้ายทอย เหมือน พราหมณ์ ในเมืองอื่น ครัด ถาม พราหมณ์ ผู้
 เกตุามวย ว่า เหน การไว้ เมาตี กับ เกตุามวย อย่างไหน สูงกว่าหรือ
 เหมือน กัน เขา ทูลว่า การไว้ เมาตี สูงกว่า แต่เขา พอใจจะไว้
 เช่น นั้น ด้วย ๑ ในเวลานี้ พราหมณ์ ไว้ เมาตี มี ๓ คน เท่านั้น
 ดู ที่ น่าจะ สูญ จะ ลีบ กัน ไม่ ท้น ๒

(ยังจะมีต่อไป)

คำนำแห่งคำวินิจฉัย อธิกรณ ที่เมือง ตาก ของ การกสงฆ์ โดยรับสั่งพิเศษ

เมื่อ คราว ส้มแดงพระมหาสมณะ เสด็จตรวจการ คณะสงฆ์ ใน
 มณฑล นครสวรรค์ ในคก ๒๕๕๖ คราว เสด็จประทับ อยู่ ที่
 เมืองตาก พระปลัดคำ ผู้รักษาการใน น้าที่ เจ้าคณะ เมือง กราบ
 ทูลว่ามีอธิกรณ ค้าง อยู่ ๓ เรื่อง ๑
 เรื่อง ที่ ๑ พระเที่ยง วัดตะคร้อ ต้อง หา ว่า รุก เขา ที่ ดิน
 ของ ราษฎร พิจารณา สัม จริง พระ ปลัด คำ ตัด ดิน ให้ สก
 พระ เที่ยง ไม่ ยอม ทำ ตาม แต่ พระ เที่ยง บวช หนีง เปน สามเณร
 ด้วย ๑ เรื่อง นี้ ยัง ไม่ ได้ ส่ง ท่าน ผู้บัญชา การ คณะ มณฑล ๑

เรื่อง ที่ ๒.

พระครู พนมเจ้าคณะ แขวง กิ่ง อำเภอ เชียงเงิน
ค้อง หา ว่า เสพ สุรา แด เบียดบัง เอา ทรัพย์ สำหรับ ปฏิสังขรณ ใน วัด
ไชยชนะ สงคราม บ้าง เอา ทรัพย์ ที่ ทายก บริจาค แก่ภิกษุ เฉพาะ ตน บ้าง
พิจารณาแล้ว ส่ง ดำนวน ไป ยัง ท่าน เจ้าคณะ รอง หน เห็นอ ผู้
บัญชาการ คณะมณฑล ยัง ไม่ ได้รับ คำ ตัดสิน ๑

เรื่อง ที่ ๓ พระ หตาย รูป ด้วย กัน อยู่ วัด ท่าไชย ก็มี วัด

เขาแก้ว ก็มี ตก เล่น การ พนัน คือ หมาก เกว แด พระ เขม
ค้อง หา ว่า รับ จำนำ ฮาวุช ยัง ไม่ ได้ ตัดสิน แต่ จำเลย ใน
อธิกรณ เรื่อง นี้ ลัก ไป หมด แล้ว ๑ พระ ปลัด คำ ขอ ฟัง รับ ตั้ง ๑

ทรง พระ ดำริห์ ว่า เรื่อง ที่ ๓ จะ ให้ ส่ง ลง ไป ยัง ท่าน ผู้บัญชาการ
คณะ มณฑล ทาง ไป มาก ก็ ไกล เรื่อง ที่ ๒ ท่าน ผู้บัญชาการ

คณะ มณฑล ได้ กราบ ทูล ให้ ทรง ทราบ แล้ว ไม่ ส่ง คำวินิจฉัย
มายัน เหน จะ ให้ วินิจฉัย ที่ นี้ ครัด ตั้ง ให้ พระ อริยกวี พระ
มหา นายก พระครู เมธี คณานุกรักษ์ ผู้รั้ง ตำแหน่ง เจ้าคณะ เมือง

กำแพงเพชร พระ ครู วินัย ธรรม วัด บวร นิเวศ

ภูหาร ผู้ตาม เสด็จ ขึ้น ไป เมือง ตาก รวม ๕ รูป เข้า กัน เปน การก
ตั้งฆ พิจารณา แด วินิจฉัย อธิกรณ ๒ เรื่อง นั้น โดยรับตั้ง เปน

พิเศษ ส่วน อธิกรณ เรื่อง ที่ ๓ จำเลย ลัก ไป หมด แล้ว ครัด ตั้ง ให้ ยก

เลิก เสีย หาก เจ้าหน้าท จะ ฟ้อง รอง เอา ค่า ปรับ แก่ จำเลย ผู้ ตก เล่น

การ พนัน ก็ให้ พอง ร่อง ใน ค่ำด เมือง ๆ การ กส่ง ษ์ ได้ พิจารณา แล้ว
วินิจฉัย อธิกรณ ๒ เรื่อง นั้น ๆ

เรื่อง ที่ ๑ ยอม พง ตาม คา แก่ ตัว ของ พระ เทียง ว่า ช่วย นาย ชุ่ม
น้องชาย ทำ วินิจฉัย ว่า ยัง ไม่ เปน ปาราชิก เพราะ ผู้ หวง ห้าม
ก่อน ยัง ไม่ ทอด กรรรม สัทธิ พระ เทียง ส้มคบ กับ คฤหัสถ์ ด้วย ความ ส้ม
คบ อัน ไม่ ควร ให้ ทำ บัพพชานิยกรรม แก่ พระ เทียง ชัยจาก แชวง อ่า
เภอ เมือง เมือง ตาก เรื่อง ที่ ดิน นั้น ให้ ผู้ พิพาท ว่า กัน ตาม กระบิต
เมือง ๆ ข้อ ที่ พระ เทียง ต้อง หา ว่า บวช หญิง เปน สามี เณรี นั้น วินิจฉัย
ว่า ทำ ด้วย สัญญา วิปลาค์ ให้ ยก เสีย แต่ ห้าม ไม่ ให้ ทำ อีก ต่อ ไป ๆ

เรื่อง ที่ ๒ วินิจฉัย ว่า ข้อ ที่ พระครู พัม ต้อง หา ว่า เอา ทรัพย์ ที่
ขายก บริจาค แก่ ภิกษุ เณรานั้น พิจารณา ไม่ได้ จริง ให้ ยก เสีย ๆ
ข้อ ที่ พระครู พัม ต้อง หา ว่า เบียด บัง เอา ทรัพย์ สำหรับ ปฏิสังขรณ ใน
วัด ไชยชนะสังคราม นั้น พระครู พัม จำหน่าย ไม่ ตก หมด ตัดสิน ว่า
ไม่ เปน ปาราชิก เพราะ ของ อยู่ ใน มือ ตน เปน เพียง ภัณฑไทย
กว่า จะ ได้ ใช้ เสรีจ หรือ จำหน่าย ตก ๆ ข้อ ที่ พระครู พัม ต้อง หา ว่า แลพ
สุรานั้น พิจารณา ได้ จริง วินิจฉัย แนะนำ ให้ พระครู พัม ลัก เสีย ๆ
คำ วินิจฉัย ๒ เรื่อง นี้ ได้รับ พระอนุมต แล้ว นำ มา ลง ไว้ ใน ตอน นี้ แล ตอน
เปน ตำคัม ไป ๆ

คำวินิจฉัย ของ การก ส่งษ์ รับสั่งพิเศษ
ในอธิกรณ เรื่อง พระเทียง วัดตะคร้อ เมืองตาก
: ต้อง หาว่า บุกรุกที่ ของ ชาว บ้าน

(สำเนา)

มีพระ มหาสมณ คำสอน โปรดเกล้า ฯ ให้พิจารณา

ในอธิกรณ { นายเจ๊ก นายจั้น นายสิง อำแดง ทิม อำแดง นิ่ม โจทก์
พระเทียง วัด ตะคร้อ จำเลย

เรื่อง บุกรุก ที่ดินของ ชาว บ้านตำบล บ้าน ประดาง เมืองตาก ดัง ต่อไปนี้

ได้ตรวจ สำนวน เรื่อง นี้ ตลอด แล้ว พิจารณา ได้ ความว่า โจทก์

ได้ โก่น ไร่ร้าง ที่ดิน ท่านาบ้าง เปน แต่ กำหนด เขตไร่ ได้ บาก ต้นไม้

ไว้บ้าง แต่ ไม่มี ใบจับ ของ พระเทียง วัด ตะคร้อ เข้าครอบงำ

จับ ที่ตำบล นั้น ทั้ง ที่ โจทก์ โก่น ไร่ร้าง ทั้ง ที่ยัง เปน ไร่ เพื่อ

จะ ทำนาแต่ โก่น ไร่ร้าง ต่อไป พระเทียงได้ขอ ใบอนุญาต ต่อผู้ว่า

ราชการ เมือง อ้างว่า จะ ทำ ให้ นาย ชุ่ม ผู้ น้อง แต่ตน ออก ทรัพข

เอง แต่หาได้รับ ใบอนุญาต ไม่ ราษฎร ร้อง ขึ้น นายอำเภอ

เห็น ว่า ราษฎร ไม่มี ใบของ อัน ไม่ มีกรรมสิทธิ์ตาม กฎหมาย จึง

ไม่พิจารณา คดี เรื่องนี้ แต่ผู้ว่า ราชการ เมือง ส่ง สำนวน เรื่องนี้ มา

ให้พระปลัดคำ ผู้รักษาการ ในหน้าที่เจ้าคณะเมือง พระปลัดคำ
ยก บท เรื่อง รุก ด่า ที่ ดิน ขึ้น ประทับ เป็น ปาราชิก บังคับให้พระเถียง
สู้ก พระเถียงหาขอมไม่ พระปลัดคำ กราบทูลร้อง ขัดข้อง
ส่งสำนวน เรื่องนี้ มาถวาย แด่ ประทาน ให้การกสงฆ์ พิจารณา
แล้ววินิจฉัย ฯ

ในข้อที่พระเถียงเข้าครอบงำที่ดินที่ราษฎรทำกิน แด่หวงห้าม
อยู่ นั้น จะหาฎาแต่ถ้าพึงพระวินัยอย่างเดียวไม่ได้ เพราะเรื่อง
ที่ดินเกี่ยวกับกฎหมายแผ่นดิน ได้ สอดตามหลวงบริหารวินิจฉัย
กิจ ผู้พิพากษาคาดเมืองตาก ได้ ความว่า ที่ดินที่ราษฎร
กำหนดเขตต์ โก่นสร้างทำกิน ทอดทั้งไม่เกิน ๓ ปี ยังมีอำนาจ
เป็นเจ้าของ พ้องร้องหวงห้ามได้ ที่ดินเรื่องนี้ โจทก์ได้ทำติดต่อ
มา ไม่ได้ทอดทั้งไว้เกิน ๓ ปี นับว่ามีอำนาจเป็นเจ้าของหวงห้าม
ได้ตามกฎหมาย ในพระวินัยมีว่าภิกษุ บุกรุกเอาที่ไร่ที่นาของเขา
คือ บก หลัก หรือ เชือก หรือ รว หรือ บก เขตต์ให้ล่วงที่เข้าไป ประโยค
ที่เสร็จเป็นปาราชิก จึงเห็นด้วยเกล้า ฯ ว่าพระเถียงบุกรุกที่ดินของ
โจทก์ แต่คดีรายนี้อย่างไม่ถึงที่สุด คือ เจ้าของยังไม่ทอดกรรม
สิทธิ์ในที่ดินนั้น เพราะเมื่อ สมเด็จพระมหาสมณะเสด็จขึ้น มา
คราวนี้ ได้ ถวายเรื่อง รว เพื่อเรียกที่ดิน รายนี้นั้น ทั้งยัง
มีกรรมสิทธิ์ในอันร้องฟ้องได้ตามกระบิตเมือง นับว่ายังไม่เสร็จ
พระเถียงยังไม่เป็นปาราชิกก่อน ฯ

ขอที่ พระ เทียง เจ้า เป็น เจ้า การ ใน ที่ ตำบล นั้น ด้วย ตนเอง นั้น
 ใน หนังสือ ของ พระ เทียง ยื่น ต่อ ผู้ว่าราชการ เมือง ขอบ อนุญาต ไม่
 ชาติว่า ตนขอถือ กรรมสิทธิ์ เอง หรือ ขอให้ นาย ชุ่ม ถ้า พระ เทียง
 ทำ เพื่อ ประโยชน์ ตนเอง ปรึกษา เป็น ผู้รับ เลียง ดู ของ คฤหบดี จึง
 มี ธรรมเนียม ห้ามไว้ ใน พระ วินัย ไม่ให้ ถือ ที่ดิน เป็น สิทธิ ของ
 ตน เพื่อ จะ บอ กั้น ไม่ให้ แยก ทำ กิน กับ คฤหบดี เหมือน คดี
 เรื่อง นี้ ถ้า พระ เทียง ยัง จะ ถือ เพศ เป็น ปรึกษา ต่อ ไป ต้อง ปลด ย
 ความ หวง ห้าม ยึด ถือ ที่ดิน นั้น เสีย ห้าม มิให้ เหว ให้ แก่ ผู้อื่น ต่อ
 ไป ถ้ายัง จะ เข้า หวง ห้าม ตั้ง พิพาท กับ ราษฎร อยู่ ไม่ สม
 ควร จะ อยู่ ใน พศ ปรึกษา อีก ต่อ ไป ให้ ลัก เสีย ถ้า พระ เทียง
 เบียง ว่า ตน ไม่ได้ ทำ เพื่อ จะ ถือ กรรมสิทธิ์ ทำ เพื่อ นาย ชุ่ม
 น้อง ชาย พระ เทียง เป็น ผู้ คดุก คดี กับ คฤหบดี ด้วย การ คดุก คดี อัน
 ไม่ สม ควร ควร ลง โทษ ทำ บัพพชานียกรรม ทั้ เสีย ให้ พน จาก
 แขวง อำเภอก เมือง ตาก เรื่อง นี้ ได้ เรียก ตัว พระ เทียง มาถาม ซ้ำ
 ไม่ รับ ว่า ทำ เพื่อ ประโยชน์ ตนเอง จึง เห็น ด้วย เกต้า ๆ ว่า ควร ลง โทษ
 ใน รฐาน เป็น ผู้ คดุก คดี ด้วย คฤหบดี ด้วยการ คดุก คดี อัน ไม่ สม ควร
 ให้ ทำ บัพพชานียกรรม ทั้ พระ เทียง เสีย ให้ พน จาก แขวง อำเภอก เมือง แห่ง
 เมือง ตาก อย่าง ซ้ำ ไม่ เกิน วันที่ ๓๒ ธันวาคม ๒๕๕๖ ๑

ส่วนที่ดิน รายพิพาท นั้น เป็น การ รุก ล้ำ ก็ ตาม เป็น การ
แย่ง กัน ทำ กิน ก็ ตาม เป็น หน้า ที่ ของ ผู้ พิพาท จะ พึ่ง ร้อง ตาม กระ
บิต เมือง ไม่ เกี่ยว ด้วย คณะสงฆ์ ฯ

ส่วน การ บวช หญิง เป็น สามเณรี นั้น ได้ ความ ว่า ใช้ ดับง จีวร
ขาว ไม่ ใช้ ผ้า กาสาวพัตร เห็น ว่า ทำ ด้วย สัญญา วิปลาศ ให้
ยก เลีย แต่ ห้าม ไม่ ให้ ทำ อีก ต่อ ไป ฯ

วินิจฉัย วันที่ ๒ ธันวาคม ๒๕๕๖

(เซน) พระอริยกวี

พระมหานายก

พระครูเมธีคณานุรักษ์

พระครูวินัยธรรม วัดบวรนิเวศ

(ทรงเซน) การก่สงฆ์วินิจฉัย ชอบ แล้ว
สั่ง ให้ เป็น ไป ตามนี้
กรม-วชิรญาณว โรรต

๒/๙/๒๕๕๖

ประกาศตั้งพระราชาคณะแลพระครู

ศุภมัตต พระพุทธสาสนกาด เป็นอดีตภาค ๒๕๕๖ พรรษา
กาดบัตยุบัน จันทร โคจร อุดมสัมพัทธ์ บุคย์มาต สุกกบักษ์ จตุตถิ

ดีถี ภูมวาร , สุริยคติกาต รัชวาคมมาต คิงติมสุรทิน โดย
กาลนิยม

พระบาท สมเด็จพระ ประเมนทรมหาวิชราวุธ เอกอรรคมหาบุรุษ
 บรมนราธิราช พิณิต ประธานารมมหาสมมตวงษ์ อติคัยพงษ์วิมล
 รัตน วรชัตติยราชินิก โรตม จาคูรัตนบรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ
 อุกาโตสุชาติ สังสุทศเคราะห์ จักรบรมนารถ จุฬาดงกรณราช
 วรางกูร บรมมกคุณเรนทรสุรสันตติวงษ์ วิสิษฐุ สู่สาริตบุรพาธิการ
 อตุลยกฤษฏาภินิหาร อติเรกบุญฤทธิ์ ธัญลักษณ์วิจิตร โสภาคย
 สรรพวงค์ มหาช โนตตมางคประณตบาทบงกชยุคต ประดิทธิสรพร
 ศุภผลอุดมบรมสุขุมตย ทิพยเทพาวตาร ไพศาดเกียรติคุณอตุลยพิเศษ
 สรรพเทเวศร์ราชวักษ์ บรมศักดิ์สมญา เทพทวาราวดี ศรีมหา
 บุรุษสุตสมบัติ เสนางคนิกรรัตนอัครโกศล ประพนชปรีชามัทว
 สมาจาร บริบูรณ์คุณดาร์สยามาทินคร วุฒเมกราชติตก มหา
 ปรีวารนายกอนันตมหันตวรฤทธิเดช สรรพวิเศษศรีนทร บรมชนกา
 ติศร์สมมก ประดิทธิ วรยศมโหดม บรมราชสมบัติ นพปฏต
 เสวตนต์ราดิฉัตร ศิริวิรัต โนปลักษณ์ มหาบรมราชาภิเศกภักดี สรรพ
 ทศทิศวิชิตไชย สกตมไหศวริยมหาสวามินทร์ มเหศวรมหินทรมหา
 รามาธิราชวโรตม บรมนารถชาติอาชาวไศรย พุทธาทิไตรรัตน
 สุรณารักษ์ อตุลยศักดิ์อรรคนเรศรามาริบัติ เมตตากฤษณะดีตต

หฤไทย อโนปไมยบุญการ สกตไพศาลมหาวิชฌาภิเบนท์ ปรมเนทร
 ธรรมิกมหาราชาธิราช บรมนารถบพิตร พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
 ทรงพระราชดำริห์ว่า พระมงคลทิพย์มุนี ประกอบ ด้วยวิริยอุตสาห
 ในกิจอัน เปนคุณ ประโยชน์ ใน พระศาสนา ชำนาญใน วิบัติสันหา ชุระเบณ
 พระอุปัชฌายะให้ อุปสมบทแก่กุฎบุตรเป็นอันมาก มี อัทธยาไครย โอบ
 อ้อมอารีเป็นที่ชอบที่นับถือของชนทั้งหลาย เพราะ ขวนขวายส่งเคราะห์
 ประชาชาษฎรอันมีทุกข์ลำบากด้วยพยาธิทุกข์ แลมรณโภย ให้มีความ
 สดวกใจทุกสถาน เอาใจใส่ในการก่อสร้างแปปฏิสังขรณ์ อารามวิหาร
 เปนผู้รักษาการพระพุทธรูป ได้จัดการทำนุบำรุง ให้มีความเจริญยิ่ง
 ชน เปน ที่ สดวก สบาย แก่สืบ ปุรุชฌ์ ชนไปนมัสการ รอย พระ พุทธรูป
 ตามฤตุกาล แลได้ ชักชวนผู้มี ศรัทธาให้ บริจาค ทรัพย์สิน จัดการปฏิสังขรณ์
 พระมณฑป พระ พุทธรูป อันชำรุด ทรวด โทรม มา แต่ก่อนให้ ดี ตั้ง เต็ม แล้ว
 สำเรจบบริบูรณ์ แล ขวน ขวายนในการที่จะให้ เกิด ประโยชน์ บำรุงพระ
 อารามให้ รุ่งเรืองขึ้น เปน อันมาก บัดนี้ ก็ ประกอบ ด้วยพรชายุภาดมมี โฉย
 ฤทธิเป็นพระเถระผู้ ใหญ่สมควรจะ พระราชทานเพิ่มสมณศักดิ์ให้ ดำรงในตำแหน่ง
 แห่ง อัน สูง ขึ้น ได้

จึง ทรง พระ กรุณา โปรดเกล้าโปรดกระ หม่อม ให้สถาปนาพระ
 มงคลทิพย์มุนี เปนพระราชาคณะผู้ ใหญ่ เจ้าคณะ ธรรมวาสีมีนามตาม
 จาฤกใน หิริญบัญญัติ พระพุฒาจารย์ อเนกสถานปริชา วิสุทธศีล
 จรรยาสมบัติ นิพัทธ ฤตคุณ สิริสุนทรพรตจาริก ธรรมนิมิตคณิศรา

รังการ อภิบาลบทธตัญญู อรัญวาสี สังฆนายก เจ้าคณะอรัญวาสี มี
 สมณศักดิ์เสมอ เจ้าคณะรอง สถิตย ฌวัตจักรวรรดิราชาวาสวิหาร
 พระอารามหลวง มีถา นาคักตติควร ตั้งถา นาคกรม ได้ ๘ รูป คือ
 พระครู ปลัดสุวัฒนสมณาจารย์ ปรีชาญาณจาริก อรัญญิกสังฆนายกชระ
 วาหะ ๑ พระครู วินัยธร ๑ พระครูวินัยธรรม ๑ พระครูศัพทสุนทร
 ๑ พระครูอมร โกษิต ๑ พระครูธรรมรักชิต ๑ พระครูสมุห์ ๑ พระ
 ครูใบฎีกา ๑ รวม ๘ รูป

อนึ่ง ทรงพระราช ดำริห์ ว่า พระราชา คณะ ผู้ ทรง คุณธรรม
 ปราบกฎ ใน ถาวก มณฑล ซึ่ง สมควร จะ เลื่อน ตำแหน่ง ขึ้น ตาม คุณ
 วุฒิ ยังมีอีก หลายรูป

จึง ทรงพระกรุณา โปรดเกล้า โปรดกระหม่อม ให้ เลื่อน พระ
 เทพ โมตี เปน พระ โภชวงษาจารย์ ญาณวิสุทธจริยา ปรีชาญาณ
 ศรีบริบูรณ์ ธรรม สุนทรยติคณิศร บวร ดีดาทีชันธ์ อรัญวาสี สถิตย
 ฌวัต บรมวงษ์ อิศรวราราม วรวิหาร พระอารามหลวง มีสมณ
 ศักดิ์ เสมอ ตำแหน่งธรรม มีถา นาคักตติควร ตั้งถา นาคกรม ได้ ๖
 รูป คือ พระครู ปลัด โภชวิวัฒน์ ๑ พระครู วินัยธร ๑ พระ
 ครู วินัยธรรม ๑ พระครูสังฆรักษ์ ๑ พระครูสมุห์ ๑ พระ
 ครูใบฎีกา ๑ รวม ๖ รูป

ให้ พระครู อินทร โมตี ศรีบรมธาตุ วัดพระธาตุ เปน พระ
 ราชาคณะ มีนามว่า พระอินทร โมตีศรีบรมธาตุบริหาร สุนิจารณ
 สังฆปาโมกข์ เจ้าคณะใหญ่ เมือง ไชยนาท

ให้ พระมหา บาง เปรียญ ๖ ประโยค วัดหงษ์ วัดนารามเป็นพระ
ราชาคณะ มีนามว่า พระรัตนมุนี

ให้ พระครูปลัด สัมพิพัฒน์ คีตาจารย์ วัดอรุณราชวรารามเป็น
พระราชาคณะ มีนามว่า พระธรรมส์มาจาร

ให้ พระครู เมธี คณานุกรักษ์ วัดพระนอน เป็น พระครูธรรม
ธมฺมมุนี ที่ สังฆปาโมกข์ เจ้าคณะใหญ่ เมือง กำแพงเพชร

ให้ พระครู สวรรค์ นคราจารย์ วัด โพนี ดังการาม เป็นพระ
ครูสวรรค์ วิถีวิสุตฺติ อุดม คณาจารย์ ที่สังฆปาโมกข์ เจ้าคณะ
ใหญ่เมือง นครสวรรค์

ให้ พระครูคำ วัดศรี สอาด เป็น พระครู อติสัยคุณาธาร ที่สังฆ
ปาโมกข์ เจ้าคณะใหญ่เมืองเลย

ให้ พระครูพุก วัดท่าพานิช เป็นพระครูกบินจริยาธมฺม ที่
สังฆปาโมกข์ เจ้าคณะใหญ่เมืองกระบี่

ให้ พระครู ธรรมิกาจารย์คุณ วัดน้ำพระเมรุกรุงเก่า เป็นพระ
ครูพททวิหาร โสภณ

ให้ พระมหา รอด เปรียญ ๓ ประโยค วัดเสนาสนารามกรุงเก่า
เป็น พระครู โยคานุกูล

ให้ พระครู อบ วัดทรัพย์ สโมสร เป็น พระครู วิตถาร ธรรมวาที
เจ้าคณะแขวงเมืองมื่นบุรี

ให้ พระครู เข้ม วัด ข่อย เป็น พระครู สุกิจวิธาน เจ้าคณะ
แขวงเมืองอ่างทอง

ให้ พระครูเงิน วัดโพ เป็น พระครู สุภากรวินิต เจ้า คณะ
แขวง เมือง อ่างทอง

ให้ พระครูเห่ง วัด พรหมเทพาวาศ เป็น พระครู พรหมจริยา
วัด เจ้า คณะ แขวง เมือง สิงห์บุรี

ให้ พระครูสอน วัดป่าเตไธย เป็น พระครู โภชาภินิต เจ้าคณะ
แขวง เมืองสุพรรณบุรี

ให้ พระครู สด วัด ชุมแสง เป็น พระครู สวรรค์ นคราจารย์
เป็น เจ้า คณะ แขวง เมือง นคร สวรรค์

ให้ พระครู คุช วัดหนอง ชุน ชาศ เป็น พระครู อุทาน ธรรม
นิเทศ เจ้า คณะ แขวง เมือง อุไทยธานี

ให้ พระครู เคสือบ วัดอุดมคัรวิหาราม เป็น พระครู ธิธรรม
สมาทาน เจ้าคณะ แขวง เมืองกำแพง เพ็ชร

ให้ พระครู หย่อม วัดกลาง เป็น พระครู วินิตคีตพันธ์ เจ้า คณะ
แขวง เมืองพิจันุโลก

ให้ พระครู สังฆวิสิต วัดมณฑปกรุงเก่า เป็น พระครู พจน โภคต
ขอพระ คุณ ทั้งปวง ซึ่ง รับ ราชทินนามใน ครั้งนี้ จงจิรัฐติภาต
เจริญ อายุ วรรณ คุช พต ปฏิภาณ คุณสารสิทธิ์สวัสดิ ใน
พระพุทธานุสาสนา ทุก ประการ เทอญ

ประกาศ ตั้งเจ้าคณะแกลงเจ้าคณะสังฆ์

มี พระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้าฯ ตั้งว่า สมเด็จพระ
พุทธโฆษาจารย์ เจ้าคณะใหญ่หนเหนือ ถึงมรณภาพแล้ว ตำแหน่ง
นั้นว่างอยู่ ทรงพระราชดำริเห็นว่า สมเด็จพระมหา
วิรวงษ์ ซึ่งสถิตย์อยู่ ณ วัดโสมนัสวิหาร ยังเป็นแต่สมเด็จพระ
คณะผู้ช่วยอยู่สมควรจะให้มี สมณศักดิ์ ในตำแหน่งเจ้าคณะ
ใหญ่หนเหนือ

อนึ่ง ตำแหน่งเจ้าคณะใหญ่ฝ่ายธรรมยุติกนิกายในเวลานี้ สมเด็จพระ
เจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาวชิรญาณวโรรส พระมหาสมณะ
ทรงดำรงอยู่ เมื่อเลื่อนสมเด็จพระมหาวิรวงษ์ไปเป็นเจ้าคณะ
ใหญ่หนเหนือแล้ว ตำแหน่งผู้ช่วยว่างลง ทรงพระราชดำริเห็น
สมควรจะให้ พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นชินวรสิริวัฒน์ ผู้บัญชา
การคณะกลาง ทรงดำรงตำแหน่งเจ้าคณะรองฝ่ายธรรมยุติก
นิกายด้วยอีกตำแหน่งหนึ่ง ดุจเดียวกับ สมเด็จพระมหาสมณะ
ทรงดำรงตำแหน่งเจ้าคณะใหญ่ด้วยนั้น

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศเลื่อนสมเด็จพระ
มหาวิรวงษ์ เป็นเจ้าคณะใหญ่หนเหนือ และให้ พระวรวงศ์
เธอ กรมหมื่นชินวรสิริวัฒน์ เป็นเจ้าคณะรองฝ่ายธรรมยุติก
นิกายด้วยอีกตำแหน่งหนึ่ง แต่บัดนี้ไป

พระบรมราชโองการ ดำรัส สั่ง ตั้งแต่วันที่ ๒ มกราคม พระพุทธ
ศักราช ๒๕๕๖ เป็นวันที่ ๑๑๕๙ ในรัชกาลปัตยุบันนี้

ข่าวมรณะภาพ

พระครูสาครคุณาธาร (กว้าง) วัดบ่อม เจ้าคณะรอง ฝ่าย
รามัญนิกาย เมืองสมุทรสาคร อายุ ๖๙ ปี อาพาธเป็นอหิวาตกะโรค
ถึงมรณภาพ วันที่ ๒๐ ธันวาคม พระพุทธศักราช ๒๕๕๖

พระมหาสมณศาสดน ถึงเจ้าคณะมณฑลนครราชสีมา
ปรารภไม่ควรทิ้งข้อสำคัญในรายงาน

(สำเนา)

ที่ ๑๑๕/๒๕๗

ตำแหน่ง จันทร วัดบวรนิเวศวิหาร

วันที่ ๕ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๕๖

พระธรรมวิহারี เถร เจ้าคณะ มณฑล นครราชสีมา

ได้อ่าน รายงาน เรื่อง สมีน้อย พ้น ตามเนร ชาว ที่ วัดทุ่งสว่าง เมือง
นครราชสีมา นั้น แล้ว พระครูชินโรตเจ้าวัดสั่งให้ สมีน้อย ดัก แด
ส่งตัวแก่ กรมตำรวจภูธรนั้น ชอบแล้ว แต่ใน รายงานไม่ปรากฏว่า
ได้ ฆนัตูคร บาดแผล ตามเนรชาว เบน อย่างไร หรือไม่ได้ทำ แด
ตามเนร ชาว มีอาการ มาก น้อย อย่างไร ได้รักษา อย่างไร ๑ แด
ใน หนังสือ นำ ของ เจ้าคณะ มณฑล เอง ยิ่งรู้ว่าไปกว่า ของ คณะ
เมืองเขา อีก ตำบล เกิดเหตุ เบน สำคัญ ก็ไม่ ออก ชื่อ ถึง ๑ คราว
นี้ จะ ยื่น รายงาน อไร อย่า ต่เพร่า เช่น นี้ อีก ๗

(ลงพระนาม) กรม-วชิรญาณวโรรส

พระมหาสมณศาสน์ ถึงเจ้าคณะมณฑลจันทบุรี

ปรารภ รายงาน

(สำเนา)

ที่ ๑๒๗/๒๖๓

ตำแหน่ง จันทร วัดบวรนิเวศวิหาร

วันที่ ๑๖ กันยายน พุทธศักราช ๒๔๕๖

ถึง พระเทพ สุธี เจ้า คณะ มณฑล จันทบุรี

ฉัน ได้ อ่าน รายงาน ตรวจ การ คณะ นั้น แล้ว มี ข้อ ที่ ปรารภ ถึง
ดัง ต่อไปนี้ :

๑ จัดเอา พระสมุห์ เพื่อน เปน เจ้า วัดป่าเตาโดย เมืองตราด
นั้น ดี แล้ว ได้ พระ ผู้ สามารถ ไป อยู่ ใน ที่ เช่น นั้น พระใน
ตำบล นั้น จะ ได้ จำ เริญ ชื่น ด้วย ความ ปฏิบัติ ทั้ง จะ ได้ แนะนำ
ศฤหัลย์ ใน ทาง ธรรม ด้วย ฯ

๒ เชอแวง เยี่ยม วัด ธรรมยุต ใน เมือง จันทบุรี แด เมืองตราด
นั้น ฉัน พอ ใจ จะ ได้ สนิทสนม กัน เข้า ฯ

๓ วัด ที่ ยัง ไม่มี วิสุง คาม สี่ มา นั้น ควร จะ กำหนด ดู ถ้า เปน
ระยะ ไกล จาก วัด อื่น ที่มี วิสุง คาม แล้ว เช่น วัด ชำรอก เมืองตราด
ถ้า เห็น วัด ดัง เปน หลักฐาน ควร จะ ให้ มี มิ่ง มี บอก ขอ เข้า มา
วัด ที่ ชิด กับ วัด อื่น ไม่ จำ เปน มี เผื่อ หนัก ก็ ไม่ ดี ฯ

๕ ตามรายงารนี้ปรากฏว่า เจ้าคณะทั้งหลายเอาใจได้รับ
สั่งเจ้าคณะมณฑล แลเห็นความสำคัญก็ขึ้นดี ข้อนี้เป็นที่พอ
ใจของฉนี้ ฯ

๕ เมื่อได้สั่งสอนธรรมแก่คฤหัสถ์ ชื่อว่าได้ประกาศพระ
คำสอนด้วย แลชื่อว่าได้ผูกไมตรีในรวงคณะสังฆกับชาวบ้าน
เป็น การทำถูกทาง ฯ

มีข้อปรารภถึงเพียงเท่านี้ ฯ

(ลงพระนาม) กรม-วชิรญาณวโรรส

พระมหาสมณศาสน ถึงเจ้าคณะรองหนใต้

ผู้บัญชาการคณะมณฑลราชบุรี

ปรารภรายงาร

(สำเนา)

ที่ ๑๕๒/๓๑๕

ตำแหน่งจันทร์ วัดบวรนิเวศวิหาร

วันที่ ๒๕ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๕๖

พระธรรมวโรดม เจ้าคณะรองหนใต้ ผู้บัญชาการคณะ

มณฑลราชบุรี ฯ

รายงาน ตรวจการ คณะ เมือง ปราณบุรี นั้น นั้น ได้ชำระแล้ว มี
ข้อปรารภ ถึง ดังต่อไปนี้ ะ

๑ ข้อว่า พระอธิการก่ง วัดหัวเขาเอน ถูก ถอดจาก เปนอุปัชฌาย
แล้ว ยัง ผ่า ผืน บวช คน อยู่ อีก เจ้าคณะ พ้องต่อกันมานั้น ดู
เปน ที่ ว่า พระอธิการ ก่ง ไม่ เกรง กัด ต่อ อำนาจ การ ปกครอง ออก
สงสัย ใจ อยู่ จึง แนะนำ ให้ท่าน เรียก ตัว เข้า มา ท่าน ได้ พามา หา
พอ ได้ พุด กัน ไม่ กิคำ ก็ รู้ ว่า พระอธิการ ก่ง ไม่ ใช้ พระ แห้ง กระด้าง
มี อหิชา คัย ช่อน แต่ เซอะ เหลือ ประมาณ ไม่ เข้า ใจ การ งาม
อไรเลย พระเช่นนี้ จะต้อง โทษ ก็นักสงสาร จึง ยก โทษ ให้ คราว
หนึ่ง เปน แต่สั่ง ให้ ทำ ปฎิญา ไว้ว่า จะ ไม่ ทำ อีก ต่อ ไป ดอง ดู ที่
หนึ่ง ๗ ควร ได้ ใจ ช่อน ใจ มาก นั้น อยาก จะ โทษ เขา การ ตั้ง อุปัชฌาย
ไม่สมควรว่า เปน มุข ของ เรื่อง นี้ ทั้ง เจ้าคณะ ใน ท้อง ถิ่น ก็ ไม่ พอ ใจ จะ ทำ
ความ กุณ เคย กับ ดู คณะ แด แนะนำ ให้ รู้ จัก ผิดชอบ ถูก คณะ ได้ ถูก
บ้าน หนอง เข้า จึง ได้ เหนิง ด้วย อำนาจ ความ เซอะ เซิง คราว นี้ เจ้าคณะ
ก็ พ้อง ตะบึง มา สั่ง ใต้ สวณ ก็ คง ได้ ความ เช่น นั้น ดง โทษ ไป
ก็ ดู เหมือน ไม่มี เมตตา ปราณ ๗ ท่าน ควร สอดส่อง ให้ รู้ จัก อุปัชฌาย
ใน ท้อง ถิ่น ทุก รูป แด แนะนำ ให้ รู้ จัก ขนบ ธรรมเนียม แด ให้
รู้ จัก นัย ถือ อำนาจ แห่ง การ ปกครอง อุปัชฌาย ทั้ง หตาย ได้ รับ คำ สั่ง
อนแล้ว หวัง ว่า จะ ไม่ ทำ ผ่า ผืน จะ ได้ ไม่ จำ เปน ต้อง ดง

โทษ หาก มี รูปใด รูปหนึ่ง ทำ ผ่า ผืน จะลงโทษก็ สมควร
 แล้ว ๑ จง ดู พระอธิการ กัง เปน ตัวอย่าง เธอ ได้ เห็น
 ความเมตตา ปรานี ของ เรา เธอ ก็ อ่อน น้อม ไม่ คื้อ ดิ่ง ๑ ความ
 เชื้อ ถือ กัน เปน สำคัญ จง แนะ นำ เจ้า คณะ เมือง แด เจ้า คณะ
 แขวาง ให้ รู้ จัก ผูก ใจ ถู ก คณะ ของ ตน ด้วย เมตตา ปรานี ว่า
 กล่าว อไร จะ ได้ เชื้อ พัง ดี กว่า คอย ลง โทษ ผู้ ทำ ผ่า ผืน อย่าง เดียว ๑

๒ เปน ธรรมเนียม ของ เจ้า นำ ที่ ใน ฝ่าย บ้าน เมือง จะ ต้อง
 การ ให้ เจ้า คณะ เมือง ไป อยู่ วัด ใกล้ ที่ ว่า การ เมือง แต่ การ ย้าย
 พระ นั้น ไม่ สดวก เหมือน ย้าย ข้าราชการ เพราะ ความ เดียง ชีวิต
 ของ พระ เนื่อง ด้วย ชาว บ้าน พระ อยู่ ใน หมู่ คน มาก ทำ ประ
 โยชน์ ให้ แก่ บ้าน เมือง มาก กว่า นี้ เปน ต้น เค้า แห่ง มติ ของ ฉนี้ ๑
 ส่วน ที่ เมือง ปราณบุรี นั้น ควร อย่างไร บอก ไม่ ได้ เพราะ ได้
 เคย ไป แต่ ที่ เกาะ หลัก เมือง ปราณเก่า ได้ เคย ไป เที่ยง ปาก คเอง
 นาน มา แล้ว ขอ จง ใคร่ ครวญ ตาม หลัก แห่ง มติ ของ ฉนี้ เมื่อ
 รถไฟ เดิม แล้ว ความ ไป มา ถึง กัน ก็ ง่าย เข้า ควร มุ่ง ประโยชน์
 ฉนี้ จะ สำเร็จ แก่ กัน ทั้ง หาย เปน ใหม่ ๑

๓ การ จัด หมวด ขอให้ ดู ใน รายงาน ประชุม เจ้า คณะ มณฑล
 ศกนี้ ข้อ ๕ ใน แถลง การ คณะ สัมพันธ์ เต็ม ๑ ภาค ที่ ๗ หน้า ๑๗๕ ๑

๔ การ คณะ เมือง ปราณบุรี ยัง ไม่ เรียบ หรือ พัง จะ จัด การ ตั้ง
 ตำแหน่ง เจ้า คณะ เมือง พอใจ จะ รอ ไว้ พลาด กว่า จะ เห็น ความ สามารถ

ของผู้นั้นจะเป็น ควรให้รั้งตำแหน่งอยู่ก่อน เช่นในบัดนี้ ฯ หาก
เธอจะไปตรวจการ แด่ชัดกำลัง จะช่วยอุดหนุนค่าพาหนะเป็น
ส่วนตัวก็ได้ ถ้าไม่ได้รับอุปถัมภ์ของบ้านเมือง ฯ

๕ เมื่อฉันไปที่วัดเกาะหลัก เห็นพระวัดนั้นเซอะมาก ได้
รู้ในรายการฉันเห็นว่า รู้จักเขาใจได้ในกิจวัดดี รู้จัก
ทำอุโบสถตามวิธี น่าเอนดูฉัน แต่ท่านให้เขาทำของสวด
มนต์วัดนั้นเป็นหลัก อย่างไรอยู่ หรือที่อื่นไม่มีดีกว่านั้น
ควรจะเลือกหาหลักที่ดีกว่านั้นได้ ส่งพระออกไปหัดก็จะได้ ฯ

๖ เจ้าอธิการหว่าง อุปัชฌาย์ วัดปากคลองปราณ อาพาธ
เป็นโรคอัมพาต แต่ฉันยังทำเวชกรรมแต่บอก หวยบอก กระ
ดานไชยอยู่ได้ ทั้งถูกหาว่า ประพฤติเหลวไหลเสเพลสุรา
เป็นนิตย์ ยังทำกิจนั่งอุปัชฌาย์ได้ มีคดีเกิดขึ้น จึงถูก
ตั้งงตชั่วคราว ฉันไม่เข้าใจ แต่ขอว่า เจ้าอธิการหว่าง
ไม่เขาใจใส่ดูแลวัด ไม่เป็นธุระสั่งสอนภิกษุสามเณรแก่ชาว
บ้าน พอจะเข้าใจได้ เจ็บเสียก็ทำไม่ได้อยู่เอง ถ้าเจ้า
อธิการหว่าง ประพฤติเหลวไหลมาก่อนเจ็บ เวदान์เจ็บจนนอน
แบบแล้ว ยังถูกฟ้องถูกชำระ หรือยิ่งจะถูกตงโทษด้วยก็
ยิ่งจะน่าบัดสี ฯ เจ้าอธิการหว่างเจ็บที่จะไม่หายเช่นนี้ ควร
ยกเสียจากหน้าที่ทั้งปวง ตั้งเจ้าอาวาสใหม่ ตั้งอุปัชฌาย์ใหม่ก็แล้ว

กัน ส่วน อธิกรณ นั้น เขาก็ลง โภถ ไม่ได้ ดอก ควร พัก ไว้

เจ็บ ไม่ หาย ก็ ไม่ ต้อง ชำระ ต่อ หาย ขึ้น จึง ชำระ ๗

• ๗ ท่าน แสดง เมตตา เอื้อ เพื่อกัน ชาวบ้าน หมั่น แสดง ธรรม
สั่งสอน ไม่ ว่า กลาง วัน กลาง คืน สุด แต่ เขา มา สัมควร แท้
ถูก ใจ ของ คน ๗

๘ เรื่อง ห้าม ไม่ ให้ พระ ไป ค้างตามบ้าน เกิน ๓ วัน เว้นไว้แต่
จำเป็น เช่น มารดาบิดา เจ็บนั้น อยู่ ข้างวัดมากไป ไม่ ต้อง จำเป็น
ถึงอย่างนั้น ก็ได้ แต่ ให้ บอก เจ้าหน้า ที่ ใน ที่อื่น ให้ รู้ ไว้ ก็ พอ ๗
คน ไป หัวเมือง ผู้ว่าราชการ จดไว้ ที่ พลับพลา หรือ จวน ของ เขาแทบ
ทั้งนั้น บางแห่งถึง คือ ไปพัก วัด ก็ มี ๗ ในฝ่าย คณะ บอกเพียง
แก่เจ้าคณะ หมวกก็ได้ ในฝ่ายเมือง บอกเพียง แก่กำนัน ก็ได้
เจ้าหน้า ที่ เหน มี เหตุสมควร จึง ค่อย อนุญาต ๗

• ๘ การนับเวลา ใน รายการนี้ ดูขวางเชิง เพราะนับ อย่างเลข
หน้าพิกา แต่ เรียก โมง เรียก ทุ่ม ทั้ง ไม่ สำนั้ เต็มอกัน เวลา ๓๓ โมง
เช้า ถ้า จะ เข้าใจ ว่า นับ มา แต่ เทียง คิน เวลา ๕ ทุ่ม หน้า จะ เข้าใจ ว่า
นับ มา แต่ เทียง คิน เหมือนกัน แต่ ใน รายการ ไม่ ได้ ประสงค์ เช่น นั้น
นับ มา แต่ ย่ำคำ ถ้า เข้าใจ ว่า นับ มา แต่ เทียง คิน จะ ต้อง เขา ความ
ว่า ท่าน สั่งสอน พระสงฆ์ ที่ วัดปากคลอง ปราณ ใน ตอนดึก จวนสว่าง

ราษฎร ชาวบ้าน ก็อดหลับอดนอนมานั่งฟังอยู่ด้วย ๑ การนับ
 เวลา เมื่อได้เปลี่ยนใช้วันสุริยคติแล้ว นำจะนับตามเลข นาฬิกา
 เรียกว่า เท่านั้น นาฬิกา แต่เที่ยงคืนหรือเที่ยงวัน แต่ในราชการ
 ยังไม่ได้ประกาศให้ใช้ หนังสือเนื่องในราชการ ควรนับตามเดิม
 ตั้งแต่ย่ำรุ่งคือ ๒ นาฬิกาแต่เที่ยงคืน นับ ๑ ไปจนถึง ๕ เรียกว่า
 เข้าเท่านั้น โมง แล้วถึงย่ำเที่ยง คือ ๑๒ นาฬิกาแต่เที่ยงคืน
 ตั้งแต่เที่ยงวันนับ ๑ ไปถึง ๕ เรียกว่า บ่ายเท่านั้น โมง แล้วถึง
 ย่ำค่ำ คือ ๒ นาฬิกาแต่เที่ยงวัน ตั้งแต่ขึ้นนับ ๑ ทุ่ม ๒ ทุ่ม
 ๓ ยาม ๔ ทุ่ม ๕ ทุ่ม ๖ ยามคือเที่ยงคืน ๗ ทุ่ม ๘ ทุ่ม ๙ ยาม
 ๑๐ ทุ่ม ๑๑ ทุ่ม แล้วถึงย่ำรุ่ง ๑ โมงหรือทุ่ม คงหมายเอาที่
 ของนั่นเอง คำว่าย่ำนั้น หมายถึงตัววันเป็นตา คำว่ายามนั้น
 หมายถึงเอา ๓ นาฬิกา ตามมาตรานับวันเก่าว่า วันหนึ่งแปดยาม
 ความแปลกที่ใช้อยู่ กลางคืนนาฬิกาที่ครบสามเรียกว่า ยาม กลาง
 วันนาฬิกาที่ครบหก จึงเรียกว่า ย่ำ กลางคืนย่ำถึงเพียงสาม
 สามนาฬิกา กลางวันย่ำห่างต่อชั่วโมงหกนาฬิกา ๑
 ในรายการมีข้อปรารภถึงเพียงเท่านั้น ๒

(ลงพระนาม) กรม-วชิรญาณวโรรส

รายงาน ประชุม เถร สماعيل

วันที่ ๒๙ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๕๖ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระมหาสมณะ เสด็จประทับในเถร สماعيل ที่ชุมนุมพระเถรานุเถระ ๗ รูป คือ พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นชินวรสิริวัฒน์ เจ้าคณะใหญ่หนกลาง ๑ สมเด็จพระมหาวิรวงศ์ เจ้าคณะใหญ่ผู้ช่วย คณะธรรมยุต ๑ พระพิมลธรรม เจ้าคณะรองหนเหนือ ๑ พระธรรมวโรดม เจ้าคณะรองหนใต้ ๑ พระพรหมมุนี เจ้าคณะรองหนกลาง ๑ พระญาณวราภรณ์ ๑ พระธรรมปาโมกข์ ๑ ณะตำหนักทรงพรต วัดบวรนิเวศวิหาร เริ่มประชุมเวดabay ๕ โมง ๓๐ นาที

๑ โปรดให้พระญาณวราภรณ์ อ่านประกาศเดิมเรื่องตั้งอุปัชฌายะทรงชี้แจงถึงข้อให้เกิดความขัดข้องควรแก้ไข แล้วให้อ่านร่างพระอักษรนำแต่ร่างหมายประกาศใหม่ เพื่อจะส่งไปยังกระทรวงธรรมการ ให้กราบทูลขอพระราชทานพระบรมราชานุญาต เพื่อใช้ประกาศนี้แทนประกาศเก่า แต่อ่านร่างตราตั้งอุปัชฌายะที่จะใช้ข้างหน้า แต่ข้ออาณัติสำหรับอุปัชฌายะ ที่ให้ใช้ไปพลางในบัดนี้ เถร สماعيلเห็นชอบตามร่างทั้งหลายนั้น

๒ โปรดให้พระธรรมการบดี ชี้แจงแก่เถร สماعيل เรื่องที่กรณีสงฆ์ของวัดใหม่ทองเสนและวัดป่าเต้โดย แขวงบางซื่อ กรุงเทพฯ ใจความแห่งเรื่องนี้ว่า สองวัดนี้มีที่กรณีสงฆ์อยู่ กรมทหารที่ขย้ายไปตั้งที่นั้น ข้อที่ราษฎรได้โดยมาก แต่เคยเข้าตั้งครอบที่กรณีสงฆ์ของวัด กระทรวงธรรมการได้พูดต่อว่า ในที่สุด กระทรวง

กตาโหม ยอม รับ ว่า เป็น ที่ ของ วัด แต่ จะ ยอม คิด ราคา ไข ให้ ตาม
 อย่าง ที่ ชื่อ ราชฎร วาจตุรดี ละ ๒ บาท ๕๐ สตางค์ เนื้อ ที่ วัดใหม่
 ทอง เถิน ๖๒๖๐ วาจตุรดี เป็น มูลค่า ๑๕๖๕๐ บาท เนื้อ ที่ วัด ปาเต โดย
 ๖๗๒ วาจตุรดี เป็น มูลค่า ๑๖๘๐ บาท รวม ๒ ราย ๑๗๓๓๐ บาท
 ทุน รายนี้ พอ เป็น กำลัง ปฏิสังขรณ์ สิ่ง ที่ สำคัญ ใน สอง วัด นั้น แต่
 สอง วัด นั้น ตั้ง อยู่ ใน ที่ ไม่ ไร่ ทำ เติ เตี้ย แล้วย มี กรม ทหาร ล้อม รอบ
 มี บ้าน ราชฎร อยู่ เพียง ลึก ๑๐ หลง คา เวียน ตั้ง อยู่ ได้ บัด นี้ ก็
 เพราะ พระ บณวัด นั้น เป็น ผู้ กว้าง ขวาง ถ้า ไม่ มี พระ กว้าง ขวาง เหมือน
 พระ บณ น่า จะ ตั้ง อยู่ ไม่ ได้ จะ ปฏิสังขรณ์ ๒ วัด นั้น ก็ ดู ไม่ มี
 ประโยชน์ ไร นี้ เป็น ปัญหา ที่ จะ พัง ดำริห์ ๆ ตรดี ปรักษา กระ
 ทรวง กตา โหม จะ ให้ ค่า ถ้าย นั้น ดู ไม่ มี ปัญหา จะ ว่า ไร เป็น
 แต่ มูลค่า นั้น จะ ไร่ ปฏิสังขรณ์ ๒ วัด นั้น หรือ จะ น้อม เอา ไร่ ปฏิ
 สังขรณ์ วัด อื่น หรือ จะ เก็บ ไร่ เป็น ทุน นอน สำหรับ พระ ค่ำสนา เพื่อ
 ได้ ผล เป็น เครื่อง ปฏิสังขรณ์ วัด ทั้ง หลาย เถรต์ มา คม เหน ว่า จะ
 ปฏิสังขรณ์ วัด นั้น ก็ ไม่ มี ประโยชน์ แด ตก ลง ตาม มติ ของ พระ
 ธรรม ปา โมกข์ ว่า ควร เก็บ ไร่ เป็น ทุน นอน ใน ชื่อ ของ สอง วัด
 นั้น เมื่อ ได้ ผล ถ้า สอง วัด นั้น ยัง ตั้ง อยู่ ได้ จะ เบิก ไร่ ไร่ ใน
 การ ปฏิสังขรณ์ ก็ ได้ แต่ ไม่ ให้ จ่าย ต้น ทุน จ่าย ได้ แต่ ผล ถ้า
 สอง วัด นั้น ตั้ง อยู่ ไม่ ได้ ไร่ ไร่ จึง ควร ผลัก เป็น ของ กตาง สำหรับ
 พระ ค่ำสนา ๆ

เลิก ประชุม เวลาย่ำ ค่า ๕๐ นาที ๗

• รยะทางสัมเด็จพระมหาสมณะเสด็จตรวจการ
คณะสงฆ์ ในมณฑลบุรีกันได้

พ. ศ. ๒๔๕๕

(ต่อเล่ม ๓ ภาคที่ ๓๐ หน้า ๕๕๓)

ตอนที่ ๔ เข้ามณฑลภูเก็ต
เสด็จเมืองตรัง

๒๓ วันที่ ๒๕ มิ. ย. เป็นวันกำหนดเสด็จเมืองตรัง โปรด
ให้พระตามเสด็จมา ตามเสด็จไปบ้าง พักอยู่ที่เมืองพัทลุงบ้าง ๗
เวลาเช้าเสด็จรับบิณฑบาตทางเรือไปตามคลอง แล้วเข้าที่พัล
ลดา เวลาเช้า ๓ โมง ทรงรถยนต์ พร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าน้อง
ยาเธอ โปรดให้พระอโหมคุณมุนี ตามเสด็จในรถที่หนึ่ง มีรถยนต์
พระหนึ่ง แตรรถยนต์บันทึกของตามเสด็จ ของสมเด็จพระเจ้าน้อง
ยาเธอบ้าง ของพระยาวิมลวานิชย์บ้าง รถเดินทางไปโดยทาง
ตัดไปเมืองตรัง ผ่านทุ่ง มีทางรถไฟผ่านมา ขึ้นเขาพิด
ที่บันดูลูมน้ำด้านตะวันออก แลด้านตะวันตก แห่งคาบสมุทรมาลายู
นี้ เสด็จลงที่ตำบลนาวิก แขวงเมืองพัทลุง เพื่อเปลี่ยนน้ำ
ในรถ รยะทางแต่เมืองถึงที่นี่ ๘๕๐ เส้น ๗ ในที่นี้ มีภูเขา
หลายลูก มีถ้ำธารเป็นรมณียสถาน สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ
ตรัสให้ถากถางตกแต่งเป็นวนะ กำตั้งทำค้ำ แลปลูกตำหนัก

ไว้ ๆ แสดง ทอด พระ เนตร ใน บริเวณ นั้น แล้ว ทรง รถ แสดง
 ค่อยไป ข้าม สัน เขา เข้า แคน เมือง ครัง รถ เติร ตาม ทาง ใต้ เขา
 ถึง ตำบล เรียกว่า ช้อง ระยะ ทาง จาก เมือง พัทธลุง ราว ๓๓๐๐ เส้น
 แสดง ณ ที่ นั้น พระธรรม ปาณาจารย์ เจ้า คณะ มณฑล ภูเก็ต
 แด พระ ครู เจ้า คณะ เมือง ครัง แด ตำบล เมือง ใน มณฑล นี้ แด พระ ยา
 รัชฎา นุ ประดิษฐ์ ข้า หลวงเทศาภิบาล กับ ข้า ราชการ รับ แสดง
 พด คำ ทรวง ภูธร ยืน แวด พระ สังฆ์ สวด ชย มงคล คาถา พอ แสดง
 ถึง ฝน ตก ทรง ทักทาย ปราได้ พอ เปน กิริยา แล้ว แสดง ขึ้น
 คำ หนัก โปร่ง หฤทัย แล้วย เพด ที่ นั้น ๆ วัน นี้ เปน วัน อุกุ โยสถ
 เพด แล้ว ทรง ทำ อุกุ โยสถ ใน แพร ที่ พระ เทพ กวี จัด ไว้ ที่ ชาติ สระ ใน
 ตำบล นั้น พร้อมด้วย พระ สังฆ์ ธรรมยุต ติกา พระมหา ทวี สวด
 พระ ปาโมจาร แล้ว แสดง ทอด พระ เนตร ธาร น้ำ ตก สอง แห่ง ตรง ที่
 ธาร ไหล มุ่ง แล้ว แล้ง กลับ ที่ ประทับ ๆ ส้มแดง พระ เจ้า น้อง ยาเธอ ทอด
 ธาร กลับ ไป ประทับ อยู่ นา วงศ์ คอย รับ แสดง กลับ ที่ นั้น
 หมายถึง เฉพาะ วัน ๆ ตำบล นี้ ได้ ชื่อ ตาม สัน เขา ที่ ข้าม มา
 วัน นี้ ใน ที่ นั้น เทือก เขา ไม่ ติด กัน เชน พืด เปน ช่อง ขอ เติร ไป มา
 ถึง กัน ได้ ใน รวง ฝ่าย ท. น ออก กับ ฝ่าย ต. วัน ตก ที่ นี้ เปน ธาร
 ที่ บน น้ำ ฝน อัน ตก บน เขา ทาง หิ้ง บ่า ลง เมือง พัทธลุง ทาง
 หิ้ง บ่า ลง เมือง ครัง ที่ เช่น นี้ เขา มัก กำหนด เขา เปน พรหม แคน
 ที่ นี้ ก็ กำหนด เปน พรหม แคน แห่ง เมือง พัทธลุง กับ เมือง ครัง ๆ น้ำ ตก

ในที่นี้ไม่สูง เปรนอย่างแก่งในลำธารนั้นเอง ถ้าได้เห็นในที่
อื่นมาแล้วก็ไม่ประหลาด ๆ

๒๒ วันที่ ๓๐ มี. ย. เสด็จเข้าแล้ว ๓ โมง ๒๒ นาที
ทรงรถยนต์ โปรดให้พระธรรมปาฐาจารย์ แด่พระยาวิมล
นุประดิษฐ์ ตามเสด็จในรถที่นั่งด้วย หยุดทอดพระเนตร
สวนยางปาราธิบดีของพระสถิตสถานพิทักษ์ ในรวางทาง
ครุหนึ่ง ถึงค้ำหนักก่อนกายตำบลทับเที่ยง อำเภอบางรัก ระยะทาง
จากช่องประมาณ ๕๕๐ เส้นเศษ รถเดิน ๕๒ นาที มีพระสงฆ์ใน
อำเภอ นั้น สวดชยมงคตคาถา ทำวจภูธรแด่นักเรียน
ยี่นแถว ราษฎรชายหญิงนั่งรายทางรับเสด็จ ขณะนั้น
ได้ทอดพระเนตรเห็นพระรูปหนึ่งนั่งต้น ครัดถามแต่ทรงทราบ
เป็นไร ทรงตรวจอาการแล้วประทานยาแก้ไขในยามทรง
ทรงพระดำเนินผ่านแถวตำรวจภูธร นักเรียน แด่ราษฎร เพื่อ
ได้เฝ้าแล้ว ประทับณะค้ำหนัก ทอดพระเนตรเห็นราษฎรมาเฝ้า
มาก จึงครัดเรียกให้ประชุมกันแล้ว ประทานพระโอวาท
เสด็จเพดที่นี้แล้ว บ่าย ๓ โมง ๕ นาทีเสด็จต่อไป ถึงค้ำหนักจันทร์
ตำบลกันตังที่ ตั้งเมืองตรัง บ่าย ๒ โมง ๓๐ นาที ระยะทางอีก ๗๐๐ เส้น
รวมเดินทางวันนั้นเกือบ ๑๒๐๐ เส้น การรับเสด็จ เหมือนที่อำเภอบาง
รัก แต่มีข้าราชการมาจากมณฑลสัมทบ แด่จำนวนคนมาก
กว่า ประทับค้ำหนักจันทร์ เวลารเย็น ทรงพระดำเนินทอดพระ

เนตรในจังหวัดนั้น ประทับ สโมสรร เลื่อนมา นักเรียน เมือง
 ครัง เดิม กระบวน มี ธง แด่ หีบ เพดง แทน แตรนำ ถวาย ทอด พระ
 เนตร มา ประชุม อยู่ ที่ สนาม นาศ โมสร ที่ อำเภอ เมือง จำ
 นวน คน ครู ๑๓ นักเรียน ๓๓๐ มา จาก ๑๑ โรงเรียน เด็ดจ ที่ สนาม ทรง
 ยืน บน เก้าอี้ ใน ท่าม กลาง นักเรียน ยืน ล้อม รอบ ใน ขำ ราชการ
 แด่ ราชฎร ยืน ล้อม รอบ นอก ประทาน พระ โอวาท แก่ นักเรียน แด่ครู
 ทั้ง แก่ ผู้ใหญ่ ผู้ เปน บิดา ปกครอง นักเรียนจบ แล้ว ประทาน ต้าย ผูก
 มือ แจก แก่ นักเรียน มาก ด้วยกัน ทรง ผูกไม้ ตอด โปรด ให้ พระ
 ราชาคณทั้ง หตายช่วย กัน ผูก ให้ แด่ ครัสต์ ตั้ง ไวยา วัจกร ใน พระ องค์
 ให้ จำ มุดค่า แก่ พระ สถถสถานพิทักษ์ ผู้ ว่า ราชการ เมือง จัด หา เลื่อ
 ผ้าขาว แจก แก่ นักเรียน คน ละ ตัว ส่วนครู นั้น ได้ รับ ประทาน หนึ่ง เลื่อ
 เวตา ค่า พระครูเจ้า คณะใน หัวเมือง มณฑล นี้ แล ครัสต์ ถาม ถึง การ
 คณะใน เมือง นั้น ๆ แด่ ประทาน แนะนำ ใน ทาง ปกครอง แด่ ใน ทาง พระ
 คำสั่ง ตาม ส้มกอร ประทาน จีวร ย่ามตรา แด่ หนึ่ง เลื่อ แจก ๆ

หมายเหตุเฉพาะ วัน ๆ การรับ เด็ดจ ของ ราชฎร ชาวเมือง นี้ แปรก
 จาก ของ ชาวเมือง อื่น นอกจาก มี เครื่อง สักการ มี ขวด น้ำ มาตั้ง
 มี ต้าย พัน คอขวด มี เทียน ขผึ้ง ติดปากขวด ขณะ เด็ดจ ทรง พระ ดำเนิร
 ผ่านมา จุด เทียน ขึ้น ตั้ง นามนต์ เวตา กราบ ๆ ส้มหนแล้ว เอา มือ
 ถูบ พัน เลี่ยม ชาวเมือง นครศรีธรรมราช ก็ กราบ เช่นนี้ เหมือนกัน
 ที่ เปน ชาย บางคน เอา มือ ถูบ พระ บาท จริง ๆ แด่ เอา เลี่ยม แปร

ว่าเหมือนได้เอาผ้าพระบาท ทน คีรีชะ เป็น การ กราบ อย่าง สูง ๆ
รูป ร่าง ของ เด็ก นักเรียน ถ้า สั้น แขง แรง เห็น ได้ ว่า เป็น ผล แห่ง
การ หัด กายบริหาร ทั้ง อาการ ก็ ว่า เริง ดี แต่ เครื่อง นุ่ง ห่ม มอชอ
บาง คน สวม เสื้อ ชาติ ก็มี บาง คน สวม กางเกง ชาติ ก็มี ล้อ ว่า
รักษาวร เมืองนี้ จน มาก ไม่ อาจหา เสื้อ ผ้า ให้ บุตร ของ ตน ๆ

พระ ครู เจ้า คณะ ต่าง เมือง ผู้ มา คอย เฝ้า ที่ เมือง ตรัง นี้ ถ้า มา
ด้วย ความ พอใจ ก็ แล้วย ไป ถ้า ถูก หนัก ให้ มา เฝ้า เกรง ว่า จะ ได้
ความ ลำบาก เพราะ เป็น หน้า มรสุม ของ ทลต ทาง นี้ แต่ การ มา มี
ประโยชน์ อยู่ ได้ ทรง รู้ จัก เฉพาะ ตน ทรง หยั่ง ทราบ ภาวะ ของ พระ
ทั่ว ไป อัน จะ พัง สิ้น นิษฐาน ได้ จาก หัว หน้า แล ได้ ทรง ทราบ ชาว
แห่ง การ คณะ ใน เมือง นั้น ๆ พอ พระ ฤทธิ อยู่ ฝ่าย พระ ครู เจ้า คณะ
ทั้ง หลาย เล่า ก็ จะ ได้ เฝ้า แล ทราบ พระ อธิษาศัย ได้รับ ประทาน พระ
โอวาท ทั้ง จะ ได้ รู้ จัก แล เข้า สัมมาคม กับ พระราชา คณะ ผู้ ตาม เสด็จ
อัน จะ ชัก นำ ให้ เจริญ ด้วย อธิษาศัย แล มารยาต คง ไม่ ถึง กับ มา ชาติ ทน
กล่าว คือ ได้รับ ประโยชน์ ไม่ คู่ มกัน ๆ ครี สขม พระ ธรรม ปาณาจารย์
เจ้า คณะ มณฑล ว่า เข้าใจ การ ใน หน้า ที่ มี พระ ดำรัส ตาม กราบ ทูล
ตอบ ได้ แพบ ทุก ประการ ๆ

๒๓ วันที่ ๑ กรกฎาคม เวลา เข้า ๓ โมง ทรง รถยนต์ เสด็จ ไป
ลง ที่ ท่า โรง ภาษี ทรง เรือ กัด ไฟ เทพ กษัตริ เสด็จ ไป ทอด พระ
เนตร ปาก หน้า เมือง ตรัง โปรด ให้ เจ้า คณะ ทั้ง หลาย ใน มณฑล นี้ ตาม

เสด็จ ด้วย เสด็จ เพลิดเพลินเรือ พร้อม ด้วยพระตามเสด็จ เรือ ออก
ปากน้ำไปในทะเล ถึงเกาะติบงแล้วเสด็จ กลับ ๑ เวลาราย เสด็จเรือ
จำ ประทานพระ โอวาทแก่ คน โทษ แด่เสด็จ วัดศรีมงคลบุรีพุกทาวาส

ทรงแต่งตั้งธรรมเนียมแก่ ราษฎร แด่ ประทาน ต้าย ผูก มือ เด็ก ๑

หมายเหตุ เฉพาะ วัน ๑ ดำน้ำเมืองศรี กว้างเป็นแม่น้ำ แปร
จาก ดำน้ำแห่งเมืองในน่านศวัน ออก ยก ดำน้ำกาญจนดิษฐ์ที่ตั้งเมือง
ไชยาใหม่ เรือกลไฟขนาดใหญ่เดินได้ ลงไปไม่ไกลก็ถึงปาก
น้ำ แต่ น้ำค่อนข้างจืด จน ถึง ปากน้ำ มีทางแยก ออก ทะเล เป็น

หลายสาย ทำที่ดินในรวางนั้น ให้เป็น เกาะ แด่ ตูงาม แต่ได้

ยิน ว่า เรือเดิน เข้า ออกได้เฉพาะในบางทาง พัน ปากน้ำออกไป

แต่ เหน เกาะ ดาด ดิน แปร รูป จาก น้ำ ศวัน ออก ๑

ธรรมเนียม ของ เรือ จำ เมื่อเข้าไป คนโทษ ต้อง ขานโทษ ของ

คน ว่า ถูกจำ เพราะทำผิดอย่างนั้น มีกำหนดเท่านั้น ยังอีก

เท่านั้น จึงจะ พันโทษ ชอบกล อยู่ เหมือน ภิษุ อยู่ ปริวาส แด

ประพฤติ มานัตต์ เพราะ ต้อง อาบต สัง ซาทีเสต์ ต้อง บอก ชาวแก่

ภิษุ อากันตุกะ ผู้ มา ณ นั้น ใน เมืองอื่น ก็มี เหมือน กัน แต่ ถึง

กล่าว ถึง จึง กล่าวไว้ ใน ที่นี้ ๑

วัดศรีมงคลบุรีพุกทาวาส เป็น วัดสร้างใหม่ เป็น ที่ อยู่แห่ง พระครู

เจ้า คณะเมือง เดิม อยู่ วัดอื่น เมือง นิมนัตมา เป็น วัดกว้างขวาง

วางแผน ตูจ วัด ที่ เกาะ สุ่มย แต่ กุฎี อยู่ แยก เดียว อีก แยก หนึ่ง

เปนโรงเรียน • อุโบสถ ก็ดี โรงเรียน ก็ดี ทำหลังใหญ่ เปน
ฝากระดาน โปร่งดี พระพุทธรูปไม่มีแบบของเมือง ตั้งพระศิลา
ชานำมาจากเมืองพม่า โรงธรรมสภา เปนโรงโถงมุงจาก
แต่ทำโปร่งเหมือนกัน กุฏิฝากระดานก็มี อดแต่ไม่น่าอยู่ ผนัง
ยังโล่ง ยังไม่ได้ปลูกต้นไม้ ฯ

๒๕ วันที่ ๒ ก. ค. เสวยเช้าแล้ว ทรงรถยนต์เสด็จจากตำ
หนัก จันทรเมืองตรง ไปอำเภอเขาขาว ประทับตำหนักวัน
รมย์ ระยะทางประมาณ ๓๕๐๐ เส้น เวลาเสด็จ ๒ นาฬิกาเศษ
เสวยเพลที่ตำหนักวันรมย์แล้ว เวลาบ่ายเสด็จไปวัดวิหาร ที่เขา
เรียกตัดอักษร วิเสยว่าวัดหาร ระยะทางประมาณ ๓๐๐ เส้น พระ
สงฆ์วัดนั้น กับชาวบ้านตำบลนั้น รับเสด็จ ทอดพระเนตร ถ้ำ
วัดวิหารแล้ว ทรงแสดงธรรมสั่งสอนพระสงฆ์และชาวบ้านแล้ว เสด็จกลับ
ประทับแรม ณ ตำหนักวันรมย์ เวลาเย็น มีชาวบ้านมาเฝ้าที่ตำ
หนัก ได้ประทานปฏิสันถารแก่ประธาน พระโอวาทตามสมควรแก่เวลา ฯ

หมายเหตุเฉพาะวัน ฯ ในถ้ำวัดวิหารที่เสด็จวันนั้น มีพระ
พิมพ์ดิน ข้างหลังมีอักษรเป็นคาถา เย ธัมมา ศิวอักษรต่างอย่าง
แต่เก่ากว่าอักษรจารึกหลังพระพิมพ์ดินที่ตำบลพระปฐมเจดีย์ แต่
เป็นภาษาสันสกฤต ฯ เมื่อก่อนมีพระเจ้ามาถวายสมเด็จ พระเจ้า
บรมวงศ์เธอ กรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์ ครั้งนั้นเข้าใจกันว่า

เปน พระพิมพ์ ที่ เมือง นคร ศรี ธรรม ราช เมื่อ เสด็จ ครั้ง ก่อน ได้
 ทรง ลับ ล้วน แต่ ไม่ได้ ชาว ว่า มี ภาย หลัง มี สเตอร์ เบิก ผู้ รับ
 ราช การ อยู่ ใน เมือง ภู เก็จ นำ พระพิมพ์ เช่น นั้น มา ถวาย เปน
 แบบ เดียว กัน ทูล ว่า ได้ มา จาก เมือง ตรัง มี อยู่ ใน ถ้ำ เปน อัน
 มาก เสด็จ คราว นี้ ทรง ลับ ล้วน ได้ ความ ว่า มี อยู่ ที่ วัด วิหาร นี้
 จึง ได้ เสด็จ มา ทอด พระ เนตร ฯ ถ้ำ นี้ ไม่ ไหญ่ โด แต่ ไม่ แปลก
 อไร พระ นัง บ้าง นอน บ้าง ที่ ก่อ ไว้ ก็ ไม่ งาม อไร แต่ ใน ซอก
 แห่ง ถ้ำ มี พระพิมพ์ แดก หัก อยู่ เกือบ น กตาด ยัง ที่ จม ดิน อิก ก็
 มี ตัว พระพิมพ์ เอง ก็ ไม่ งาม อไร แปลก แต่ อักษร จารึก แดง
 ให้ รู้ ความ ใน ทาง คำ นาน ว่า พวก พุทธ ศาสตร์ นิเก ฆาย อุต รนิกาย หรือ
 ที่ เรียก ว่า มหา ยาน ได้ เคย มา ตั้ง ใน ตำบล นี้ ใน ที่ อื่น ก็ ยัง มี อิก
 พระ สกล สถาน พิทักษ์ ผู้ ว่า ราชการ เมือง ได้ นำ มา ถวาย เปน พิมพ์ ดิน
 เปน พระพุทธรูป ก็มี เปน เทวรูป ก็มี ได้ มา จาก ที่ ไหน จำ ชื่อ ไม่ ได้ เทวรูป
 นั้น แดง ความ อิก ว่า ก่อน พระพุทธรูป ศาสตร์ ได้ มา ถึง พวก พราหมณ์ ได้ มา
 ตั้ง เหมือน กัน ฯ พระพิมพ์ เหล่า นี้ จะ ว่า ทำ ใน ที่ อื่น แต่ มี ใคร ชน
 เขามา ก็ ไม่ น่า จะ เหน เพราะ มี มาก กว่า มาก น่า จะ เหน ว่า
 ทำ ขึ้น ใน ที่ นี้ เอง แต่ ทำ เพื่อ ประ โยชน์ อไร ก็ ยัง ไม่ เดีง เหน
 เพราะ เจดีย์ สถาน ที่ สำคัญ ใน เมือง นี้ ก็ ไม่มี หาก จะ เบน ได้ ก็ ทำ ขึ้น
 เพื่อ ส่ง ไป บัญชา ใน พระมหาธาตุ เมือง นคร ศรี ธรรม ราช เท่านั้น นี้ เปน
 เรื่อง ที่ นัก คำ นาน จะ พัง ลง ความ เหน ฯ ถ้ำ เปน เช่น นี้ พระมหา

ชาๆ นั้น ต้อง เบญ ของ เก้ามาก เปนองค์ เล็กก่อหุ้มเสริมให้เปนองค์
ใหญ่เมื่อภายหลัง ดุจพระประทมเจดีย์ ๗

๒๕ วันที่ ๓ ก. ค. เสวยเช้าที่ตำหนักวันรมย์แล้ว ทรง
รถยนต์เสด็จกลับ ประทับตำหนักผ่อนกายตำบลทับเที่ยง อำเภอ

เภอบางรัก รยะทางจากตำบลเขาขาวราว ๗๐๐ เส้น เวลารถ
เดิน ๑ นาฬิกาเศษ เสวยเพลที่นี้ เวล่าย่ำโปรดให้หมอบันตบ

โนพวกมิชชันนารี ผู้มาตั้งโรงพยาบาลที่ตำบลทับเที่ยงนี้ เฝ้า
แล้ว เสด็จไปแสดงธรรมที่วัดโพ เวลายุ่นนักเรียน เดิกระบวร

ถวายทอดพระเนตร เหมือนที่เมืองตรัง จำนวนคนที่อำเภอนี้
ครู ๓๓ นักเรียน ๒๗๘ มาจาก ๑๒ โรงเรียน ที่อำเภอเขาขาว

สมทบ ครู ๕ นักเรียน ๑๕๖ มาจาก ๗ โรงเรียน รวมทั้ง
สิ้น ครู ๓๘ นักเรียน ๔๓๔ มาจาก ๑๙ โรงเรียน ได้

ทรงสั่งประธานมุตค่าแก่พระสดสถานพิทักษ์ เพื่อจัดหาผ้า
ขาวม้า แจกนักเรียนคนละผืน ๗

หมายเหตุทั่วไป ๗ พื้นที่ในแขวงเมืองตรังนี้ ไม่ราบเหมือน
หน้าควัน ออก ขึ้นๆ ลงๆ เพราะพื้นเมืองเป็นเขาหินที่เรียกว่า

ควน มีดินปนทราย ปลูกต้นไม้งาม เดียวนี้กำลังปลูกต้น
ยางปารารับเบอร์กันมาก ๗ ถนนในเมืองนี้มีมากกว่าในเมือง

อื่น ที่ได้เห็นมา สายหนึ่งๆ ยาวมาก ไปเมืองนครศรีธรรมราชก็มี
ไปเมืองพัทลุงก็มี ลงมาเมืองตรังเองก็มี ทั้งการรักษากิต

รักษา เปนปกติ ไม่ได้ทำ เฉพาะ ออก แหก ชั่ว คราว เสด็จ ผ่านไป
 เห็น คน ทำ เพียง คน หนึ่ง สอง คน ไม่ได้ทำ เปน กลุ่ม เหมือนใน
 เมือง พัทธลุง ที่เห็น ว่า ทำ รั้ว เสด็จ เวลา ขึ้น ปลดปล่อยให้รัก ๆ
 วัดใน เมือง นี้มี ห่าง ไม่ได้รัก เหมือนใน เมือง อื่น แต่ ออก จะ ห่าง
 เกินไป ชาวบ้าน ต้องไป ทำ บุญ โกล เดิม ทาง ราม ๑๐๐ เส้น
 เศษ ก็มี หาวัด เปน หลักฐาน ไม่มี นอกจาก วัด ตรังครุณีพิพุกชา
 วาส์ ที่ สร้าง ใหม่ นอก นั้น เปน อย่าง วัด บ้าน นอก มี พระ ใน รวาง
 ๕ รูป ไปหา ๓๐ รูป สำหรับ เปน ที่ ทำ บุญ ของ ชาว บ้าน เปน
 พอ ดี ๆ พระยา รัชฎานุประดิษฐ์ กราบ ทูล ว่า พระ ใน เมือง นี้ ไม่
 ค่อย รื้อ ไร ชรอย ก็ จะ จริง เพราะ ห่าง จาก พบ เห็น พระ เมือง อื่น ๆ
 ราษฎร ชาว เมือง นี้ มี จิน ก็ มาก ที่ เปน ไทย ถือ พระ พุทธ คำน่า
 ก็มี ถือ คำน่า อีสลาม ก็มี เมื่อ เสด็จ ไป พวก อีสลาม ก็ ได้ มา ประ
 ชุม พัง ธรรม เทศนา ด้วย เหมือน กัน เด็ก ก็ พลอย ดีใจ รั้ว ด้าย ผูก ข้อ
 มือ เหมือน กัน ใน เมือง อื่น ก็ เช่น กัน ราษฎร ใน เมือง นี้ เปน คน
 จน มาก จน ไม่ อาจ ได้ บาตร พระสังฆ์ ต้อง รั้ว ก็ ประหยัด ไม่
 ไป บิณฑบาต ทำ ฉนั้น เอง ที่ วัด สังเกต ดู ก็ เปน ความ จริง มี ผู้
 นำ อาหาร สด มา ถวาย น้อย นึก ไม่ เหมือน ใน เมือง อื่น แต่ แ่ตง
 ความ เคารพ นับ ถือ ไม่ หย่อน กว่า ชาว เมือง อื่น ที่ สุด จน ตาบอด
 สอง ข้าง ก็ ยังมี อดุสาหะ ให้ คน จูง มา เฝ้า แ่ พัง ธรรม ๆ ใน
 เวลา เสด็จ อยู่ แขวง เมือง นี้ ไม่ได้ เสด็จ รั้ว บิณฑบาต เพราะ เหตุ อื่น

กล่าวแล้วข้างต้น ได้ทรง รับ ความเอื้อเฟื้อ ของ ข้า หลวง เทศาภิบาล
แล ข้า ราช การใน มณฑล นี้ ต่าง แสดง หน้าใจ ด้วย กัน ทุกคน ฯ

ตอนที่ ๕ เสด็จ กลับ

คืน เมือง พิษณุโลก แล เมือง สงขลา

๒๖. วันที่ ๕ ก. ค. เสด็จเข้าแล้ว เสด็จ จาก ท่าหนัก ผ่อน ภาย
ตำบล ทับ เทียง อำเภอ บาง รึก โดย รถยนต์ ประทับ ร้อน ที่ ตำบล
ช่อง เสด็จ เพลด ที่ ท่าหนัก ไป รัง ฤทธิย์ แล้ว เสด็จ ประทับ ที่ สถาน ประทาน
พระธรรม เทศนา แก่ ราษฎร แล้ว เสด็จ ต่อไป หยุด รถ ที่ หนึ่ง เสด็จ
ลง ทอด พระเนตร สัน เชา ที่ ตรงช่อง อัน เปน แคน บัน นำไป ทาง เมือง
พิษณุโลก เมือง ตรัง ธารที่ นำไป เมือง ตรัง อยู่ข้าง เหนือ ธาร
ที่ นำไป เมือง พิษณุโลก อยู่ข้างใต้ ทรง รถ ต่อ มา ถึง ตำบล นาวงก์
ส้มแดง พระเจ้า น้อง ยาเชอ เจ้า ฟาก กรม ชุน ฤทธิราเมศวร ประทับ
แรม คอย รับ เสด็จ อยู่ที่ น พระธรรม ปาณาจารย์ เจ้า คณะ มณฑล
ภูเก็จ แล พระยา รัชฎา นุประดิษฐ์ ข้า หลวง เทศาภิบาล มณฑล
นั้น ผู้ ตาม ส่ง เสด็จ มา ใน รถ ที่ หนึ่ง ถึง ตำบล นี้ ทูล ถา กลับ
ทรง รถ พร้อม ด้วย ส้มแดง พระเจ้า น้อง ยาเชอ แล พระ อ โนม คุณมุนี
เสด็จ ต่อ มา ถึง เมือง พิษณุโลก ประทับ พลับ พลา พิษณุโลก เวตา

คำโปรดให้ พระที่มิได้ตามเสด็จ เมือง ตรัง แด คอยอยู่ ที่นี้ สวดมนต์ ที่ พลับพลา เพื่อ เบน มงคต แก่ เมือง ฯ

๒๗. วันที่ ๕ ก. ค. เสวยเช้าแล้ว เสด็จ เรือนจำ ประทานธรรม
 สอน คน โทษ แล้ว เสด็จ กลับ พลับ พลา ประทาน พระ รูป บ้าง
 เหยียด บ้าง หนังสือ บ้าง แก่ ผู้ว่าราชการ เมือง แด ข้าราชการ ใน
 เมือง นี้ แล้ว ทรง เรือ เก่ง พาย ออก จาก คลอง ไป ขึ้น เรือ ยนต์
 พัทธลุง สัมเด็จพระเจ้า น้อง ยาเธอ ตามส่ง เสด็จ เพียง นี้ เพื่อ
 จะ รับ เสด็จ ไป เมือง นคร ศรี ธรรม ราช จัด การ รับ เสด็จ สัมเด็จพระ
 พระบรม ราชินีนาถ พระบรม ราชชนนี พระเทพกวี เจ้า คณะ
 มณฑล นครศรี ธรรมราช ผู้ตาม เสด็จ ไป เมือง ตรัง ด้วย นั้น ก็ ส่ง
 เสด็จ ที่นี้ เพื่อจะ รับ กลับ ไป เหมือน กัน ฯ เรือ ออก เวลา เช้า
 ๓ โมง ๕๐ นาที แล่น มา ใน ทะเลสาบ ถึง ปาก พยุห เวลาค่ำ
 ๑ โมง ๕๐ นาที ครั้น ส่ง ให้ เรือ จอด เสด็จ ขึ้น เยือน ตำบลนี้ ที่
 ได้ ประทับ แรม เมื่อ ครั้ง ก่อน ที่ว่า การ อำเภอบปาก พยุห ตั้ง อยู่
 ณ ตำบล นี้ นาย เต่า มหาต เด็ก หลวง ผู้ได้ อุปสมบท ที่ วัด บวร
 นิเวศ วิหาร มาเป็น นาย อำเภอบ อยู่ ที่นี้ ทรง พระ ดำเนียรทอด
 พระเนตร ใน จัง หวัด เสด็จ วัด บ่อ มะแบะ แล้ว กลับ มา ทาง คลาด
 ราษฎร ทราบ ตาม มา เผ่า ประทับ นำ ที่ว่า การ อำเภอบ ประทาน
 พระ โอวาท แด่ ประทาน ด้าย ผูกมือ เด็ก แล้ว เสด็จ ลง เรือ แล่น ต่อ
 มา ถึง เกาะ ยอ พอ เป็น เวลา ค่ำ จอด เรือ ทาง ตำบล วัน ตก

ตรง หน้าวัด โศก เบี้ยว ที่ เขา ตั้ง ชื่อ ว่า วัด มัชฌิมประดิษฐาน การ
เสด็จ วัดนี้ มีใน หมาย พระสงฆ์ แด ราชฏร คอย อยู่ จน คำ ทรง
พระ ดำริให้ว่า เสด็จ ขึ้น แล้ว จะ กลับ ใน วัน นี้ ก็ จะ หา ได้ เห็น อะไร ไม่
ทั้ง ทาง เจริญ เรือ ดำเนิน นี้ ก็ ไม่ สดวก หน้า คน จัก ประทับ แรม ที่ วัดนี้
ครั้น สิ้น ให้ เรือ แฉว ไป บอก ที่ เมือง แด เจริญ มชน ของ ลง เรือ ศรี
ธรรมราชไว้ ให้ เสด็จ เมื่อ เสด็จ ถึง ให้ ได้ ลง เรือ ที่ เดียว ทรง
เรือ เล็ก ขึ้น วัด โศก เบี้ยว พระสงฆ์ วัดนี้ แด ต่าง วัด แด ราชฏร มี
กำหนด หนุ เปน หัว หน้า รับ เสด็จ พระสงฆ์ ขึ้น ราชฏร หนึ่ง ราย แฉว
สอง ฟาก ทาง จุด รูป เทียน เสด็จ ผ่าน แฉว ให้ เฒ่า ประทับ ที่ ศาลา พระ
สงฆ์ เฒ่า บน ศาลา ราชฏร เฒ่า ที่ ประำนำ ศาลา ครั้น ปฏิ สิ้น ภารแล้ว
ประทาน พระธรรมเทศนา ราชฏร ทราบ ว่า จัก ประทับ แรม ที่ วัดนี้ มี
ความ ยินดี ว่า จะ ได้ ถวาย บิณฑบาต ทาน ทรง ส่ง ราชฏร กลับ ไป แล้ว
เสด็จ มา อยู่ โบสถ์ ธรรมสังการ พระแล้ว เสด็จ ขึ้น กุฏิ เขา จัด ไว้ หลัง หนึ่ง ถวาย เปน
ที่ ประทับ เปน กุฏิ เล็ก ฝา กระดาน วัดนี้ กำหนด หนุ เปน ผู้สร้าง หรือ ปฏิสังขรณ์
พระสงฆ์ เปน ธรรมยุต มี ราว ๗ รูป หรือ ๘ รูป พระ อธิการ ชื่อ ชวด
เปน เจ้า วัด ฯ

๒๘ วันที่ ๒ ก. ค. เวลากลาง เสด็จ รับ บิณฑบาต ที่ บ้าน ราชฏร
มี ทาง ทำ จาก วัด อัน อยู่ ริมฝั่ง ผ่าน นา ไป ถึง หมู่ บ้าน อัน อยู่ เจริญ
เขา ไม่ ไกล ก็ มาก น้อย ครั้น ทรง รับ บิณฑบาต แล้ว ประทาน

บาตรให้ มหาตเล็ก นำ มา ก่อน ทรง พระ ดำเนียร ชัน เขา ต่อไป แต่
 ไม่ ทั้น ตก ด้าน ตวัน ออก เวลา สาย อยู่ แล้ว เสด็จ กลับ มา วัด
 ราชฎร จัด ภัตตา หาร มา อังคาศพระสังฆ์ ๆ ฉนั้น บน กุฎี พอ พวก ทายก
 บริ โภค อาหาร แล้ว เสด็จ ลง ศาลา พร้อม ด้วย พระสังฆ์ ทรง แสดง
 พระ ธรรม เทศนา อีก จบ แล้ว พระสังฆ์ สวด อนุ โมทนา ภัตตาทาน ประ
 ทานพระ รูป ไร่ ที่ พระ อาราม นี แ่น หนึ่ง เพื่อ เปน ที่ ระลึก ว่า ได้
 เสด็จ มา ประทับ ทรง แจก หนังสือ แก่ พระสังฆ์ แด คฤหัสถ์ เข้า &
 โมง ครึ่ง เสด็จ จาก วัด โศก เบี้ยว เรือ เดิร ต่อ มา เสดวย เพด
 กตาง ทาง พอ เสร็จ ก็ ถึง หน้า เมือง เสด็จ ชัน สพาน เสด็จ ประ
 ทับให้ พระสังฆ์ แด ข้าราชการ เฝ้า สั่ง เสด็จ ครุ หนึ่ง แล้ว ทรง เรือ
 ยนต์ พัทธลง ออก ปาก หน้า เมือง สงขลา ไป ชัน เรือ ศรี ธรรมราช
 เรือ ออก บ่าย ๑ โมง ๑๐ นาที เดิร ทาง ตลอด คิน ๆ พรุ่ง นี เปน
 วัน กำหนด เสด็จ ชัน เกาะ พงัน เข้า พระ หฤทัย ว่า ที่ เกาะ พงัน จัก
 ไม่มี ใคร นอกจาก เจ้าหน้า ที่ ผู้ ไป รับ เสด็จ เพราะ ด้าน ตวัน ออก
 ไม่ ใช้ ค่ายบด ที่ คน อยู่ มี พระ ประสงค์ จะ ใคร่ เสด็จ ชัน เกาะ สมุข อีก
 ทาง หน้าอื่น ที่ ยัง ไม่ เคย เสด็จ ชัน จึง ครัด สั้ง ให้ เดิร เรือ ไป เกาะ สมุข ๆ
 หมายเหตุ ๆ ใน คราว เสด็จ มณฑล นคร ศรี ธรรมราช ทั้ง
 เทียว เสด็จ ไป ทั้ง เทียว เสด็จ กลับ ได้ ทรง รับ ความ เอา พระ หฤทัย
 ได้ ของ สมเด็จ พระ เจ้า น้อง ยา เชน เจ้า พ้า กรม ขุน ฤพ บุรี
 ราเมศวรร แด ความ ค่อน รับ ของ ข้าราชการ ใน มณฑล นั้น เปน อย่าง

ดี สัมแดง พระเจ้า น้อง ยา เธอ ทรงวาง พระองค์ เหมือน เป็น ข้า
ราชการ ผู้นั้น ไม่ถือ พระ อิศริยยศ แด่ ต้อง เสด็จ ไป มา ใน
รวาง เมือง สงขลา กับ เมือง นคร ศรี ธรรมราช ดูน่า เห็นใจ เห็นอย มาก
เมื่อ คราว เสด็จ เมือง ตรัง ต้อง ประทับ แรม คอย อยู่ ที่ นา วงก์ ถึง
๕ คืน ๆ

เสด็จ ขึ้น เกาะสมุย อีก

๒๕ วันที่ ๗ ก. ค. เวลาย่ำรุ่ง เรือ ถึง เกาะสมุย ทอด
สมอ ด้าน ทวน ออก ที่ เรียกว่า น้ำ ค่าย หมื่น พิทักษ์ กำนัน ลงเรือ
เด็ก มา ฟัง ราชการ ทรง ทราบ ว่า ข้าหลวง เทศาภิบาล เจ้าคณะ
แขวง นายอำเภอ พา กัน ไป คอย รับ เสด็จ ที่ เกาะพังนี้ รับสั่ง ให้ หมื่น
พิทักษ์ คอย นำ เสด็จ ขึ้น ที่ เดี่ยว เสด็จ เข้า แล้ว คนบริโภค อาหาร
แล้ว ทรง เรือ กรรเชียง เสด็จ ขึ้น เกาะสมุย ประพาส เจริบ มี
พระประสงค์ จะ ไม่ ให้ เอิกเกริก พระ ที่ ตาม เสด็จ ก็ โปรด ให้ แยก
กัน โปรด ให้ พระมหา นาย กุญแจ เครื่อง แด ของ เสด็จพระ ตามไป
ข้าง หลัง ทำอย่าง นั้น ชาว เสด็จ ก็ ทราบ กัน มีคน ตาม มาก ขึ้นทุก
ที่ เสด็จ ถึง วัดลำไฉ่ ที่ ตัด เรียก สัน ว่า วัดเมรุจ อีก ชื่อ
หนึ่งว่า คงคาศิริ วัด นี้ เป็น วัดมหา นิกาย มี พระสังฆ ๘ รูป
พระ อธิการ ชื่อ มี เป็น เจ้าวัด เป็น ครูสอน หนังสือ เด็ก มี นัก
เรียน ๕๕ คน ทรง พระดำเนียร ทอดพระเนตร สถานที่ โปรด ว่า รักษา
ดี หมื่น พิทักษ์ นำ เสด็จ อ้อม ไป ทาง น้ำเมือง อัน อยู่ ด้าน ใต้ ผ่าน

ท้อง นา แด บำ เตะมาะ ถึง วัด ประเดิม ที่ อยู่ ของ พระครู เพชร เจ้าคณะ
 แขวง แต่ คัว ไป รับ เสด็จ อยู่ เกาะ พงัน เปน วัด มหา นิกาย เหมือน
 กัน มี พระสังฆิ ๒ รูป เสด็จ ทอด พระเนตร สถานที่ แล้ว ประทาน
 ถาย พระ หัตถ์ ฝาก ไว้ ให้ พระครู เพชร เสด็จ ขึ้น เขา ต่อ ไป เขา
 นี้ เรียกว่า เขา ชีเกด ประทับ สรง ที่ น้ำตก แด แล้วย เพศ ที่ ถ้ำธาร น้ำตก คำ
 บด น้ สูงราว ๑๕ วา กว้างราว ๗ วา หรือ ๘ วา เสด็จ กลับ จาก คำบด
 น้ำตก มาอีก ทางหนึ่ง ถึง วัด สำเร็จ มี ราษฎร ชาย หญิง เปนอัน มากมา
 คอยเฝ้า จัด สำรับ คาว หวาน มากอย เดีง ก็มี จัดขนม แด ผลไม้ มาถวาย
 ก็มี ครัดว่า ไม่ทราบ ว่า ราษฎร จะมี ใจ เชื้อ เพื่อ ถึง อย่างนี้ จึง
 ได้ จัด เครื่อง มา จาก เรือ แด แล้วย เลีย ที่ คำบด น้ำตก ได้ ประทับ บน
 รั้น ไต้ ต้นไม้ ใหญ่ ประทาน พระ ธรรม เทศนา แก่ ราษฎร แด ประ
 ทาน ตาย ผูก ข้อมือ เด็ก ของ ที่ ราษฎร นำ มา ถวาย นั้น เปน ของ สด
 ได้ เดีง พวก ตาม เสด็จ เปน ผลไม้ ไปรด ให้ แบ่ง ไว้ ถวาย พระ วัด นั้น บาง
 เหลือ จาก นั้น ครัด ให้ กอง ไว้ บน รั้น ทรง อนุญาต ประทาน ตาม
 แต่ ใคร จะ ถือ เขา เปน ของ ประทาน ทั้ง คน ตาม เสด็จ ทั้ง คน ชาว
 เกาะ ต่าง ถือ เขา คน ละ เด็ก น้อย สุก สำนาน ดี พอ พระ หฤทัย ประ
 ทาน พระ รูป ไว้ ที่ วัด นี้ เปน ที่ รลึก ถึง การ เสด็จ แผ่น หนึ่ง แด ประทาน
 ย่าม แก่ พระ อธิการ มี ดว้ย เสด็จ กลับ ผ่าน หนอง บัว อัน อยู่ ณ พื้น
 ราบ ดอก บัว ที่ นี้ เอง เขา เขา ไป ตก แต่ง รับ เสด็จ ที่ น้ำ ทอน เมื่อ
 เสด็จ ขึ้น คราว แรก เสด็จ ถึง หาด ทวาย แล้ว ทรง เรือ ของ ชาว เกาะ

พายไป ขึ้นเรือ ศรีธรรมราช ๑ ระยะทางบก ที่ได้จดไว้วันนี้ ทั้งไป
ทั้งกลับ ราว ๕๐๐ เส้น ๑ เรือออกจากเกาะส้มมุข ถึง
เกาะพงษ์ ๑ ทูม ๑๕ นาที จอดเรือหน้าตัวออก พระยา
มหิบาลบริรักษ์ ข้าหลวงเทศาภิบาล มณฑลชุมพร กับขุนภรรยา
มาเฝ้า กราบทูลว่า มีพระสงฆ์แต่ราษฎร เป็นอันมาก ทราบ
ข่าวเด็ดจ พวกนี้ เดิรข้ามเขามากอยเฝ้าอยู่ตามนี้ แล้วทูลลา
กลับไป ๑

หมายเหตุเฉพาะวัน ๑ เด็ดจ วัดสำเริงวันนี้ โปรดว่า ฐ
จักรักษา กวาดเทียนใน ที่ควร จะเทียน ปลดปล่อยให้รกใน ที่ควร จะ
ปลดปล่อยได้ ใน อุโบสถ ศาลาแต่ กุฏิ บัดกวาดเรียบร้อย ไม่รก
สกปรก ๑ พระอธิการมี เป็นผู้มี มารยาทเรียบร้อย ทำทาง
คลอง แคล้ว ฉลาด ฉลาดยิ่งว เหมือนพระที่ หลักแหลม ในเมือง
ไชยยา ไม่คมุก คมอม เรือว่า เหมือนพระในเกาะนี้ ที่กล่าว
แล้วในหนหลัง ทั้งได้ทราบว่าเป็นคนโรค แต่หมั่นเอาใจใส่สั่งสอน
เด็ก ยิ่งพอพระฤทัย ๑ พระอธิการมี ไม่ได้เคยไปอยู่ศึกษา
ในกรุงเทพฯ ๑ เป็นแต่ได้มาเปนบางคราว สอนเด็กตามแบบของ
กรมศึกษา สำเนียงจากหนังสือ นั้นเอง สอนได้ทั้งหนังสือ ทั้ง
เลข ๑ เป็นพระมีพรรษา ๑๓ อายุ ๓๐ ปีเศษ มีวัยพอดี
หมั่นพิทักษ์ กราบทูลว่า เป็นที่นับถือของชาวบ้าน ๑ วัดที่ได้
เห็นในคราวหลังนี้ วางแผนไม่เหมือนวัดในสองน้ำนั้น ๑

๕ เสด็จชนเกาะพังน

๓๐ วันที่ ๘ ก. ค. เสด็จเข้าแล้ว ทรงเรือ กวรวีเยียง เสด็จ
 ชน เกาะ พังน พระสงฆ์ ทังใน เกาะ นี้ แด เกาะ ส้มุย มี พระครู เพชร
 เจ้าคณะ แขวง เกาะ ส้มุย เปน หัว หน้า ข้าหลวง เทศภิบาล นาย
 อำเภอ เกาะ ส้มุย แด ราษฎรใน เกาะ นี้ รับ เสด็จ ราชสอง ช้างทาง
 ประทับ ค้าตา บน เนิน ทรง ปฏิสันถาร แล้ว ทรง แสด ธรรม แด ประ
 ทาน ด้าย ผูก มือ เด็ก หญิง ผู้ใหญ่ ชาวบ้าน เกาะ นี้ ก็ พดอย ต้อง
 การ แด ขอประทาน บ้าง เสด็จมาถึงต่อนั้น ของ แจกหมด จึงไม่
 ค่อยมือไรแจก เสด็จทอดพระเนตรตำธารที่หน้า ตก เสด็จเพดที่ ค้าตา
 ถ้าง แล้ว ชาว บ้าน ต่าง คนต่าง กลับ เพราะ จะ ก้องเคียร ทาง ช้าม
 เขาไป ด้าน ตวัน ตก ให้ ถึง ก่อน ค้า เสด็จ ชน เขา ระยะ ทาง ช้น
 มาก จน ถึง ยอด เขา ลูก หนึ่ง เปน ระยะ ทาง ถึง ร้อยเส้น พันราบ ที่
 บน หน้า ผนลง ทั้งสอง หน้าเกาะ คนไปตั้งทำเข้าไร่บนนั้น ค่อยไปเปนทาง
 ลงหน้า ตวัน ตก เสด็จกลับ มาตรง หน้า ที่ ธาร เสด็จ หน้า ตก ที่ นี้ อยู่ โกล
 ทเด อย่างเดียว กับ ที่ คลองมยม ตำบล เกาะ ช้างเมือง ตราด ไม่สูง ดูจ ๑
 เกาะ ส้มุย ตก เตีย เปน สอง ช้น ๆ บน หนึ่ง อาบ ได้ ช้น ถ้าง พอ ช้น
 ได้ ตำธาร เห็น หน้า ตก ช้น ไป ไม่ หน้า ดู มี คีตา ก้อน ใหญ่ ๆ
 กลาด เกดขึ้น ไป เกือบ ไม่เห็น กระแสดน้ำ อัน ไหล ๆ ทรง
 ปรรภา ถึง พวกราษฎร ผู้ เคียร ช้าม เขา ช้น ระยะทาง ตั้ง วัน มา คอย

ค่าง คิน ค่อง เขา เตบียงมา ด้วย ตรัด ว่า ถ้า รู้อย่าง นี้ จัก
เสด็จ ขึ้น ด้าน ตะวัน ตก ราษฎร จะ ได้ เฝ้า ด้วย ไม่ พัก ลำบาก ถ้า
มี ช่อง เสด็จ อีก จะ เสด็จ ขึ้น ทาง ด้าน นั้น เมื่อ เสด็จ คราว ก่อน
ก็ ได้ เสด็จ ขึ้น ด้าน นั้น แต่ เบน เวลา เย็น ไม่ได้ เสด็จ ประพาส
แต่ พบ ใคร ๆ ตรง แล้ว เสด็จ ประทับ ศาลา ถ้าง โปรด ให้
พระสงฆ์ เกาะ สมุขแด เกาะ นี้ สวด มนต์ ถวาย ทำนอง แปลงอย่าง
พระ บ้าน นอก แด โปรด ให้พระ ผู้ตาม เสด็จ สวด ให้ ฟัง บ้าง เพื่อ
จะได้ จำ ไว้ เป็น อย่าง ทรง แจก หนังสือ สวด มนต์ ทั่ว ทุก รูป เสด็จ
กลับ ดง เรือ เกือบ ค่ำ พระ ครูธรรม วิจิตร ทูตลา กลับ ไป กับ ข้าหลวง
เทศาภิบาล ณ ที่ นี้ เรือ ออก เวลา ยาค่ำ ๕๕ นาที ๆ

หมายเหตุ เฉพาะวัน ๆ เกาะ ฟังนี้ ขึ้น อยู่ใน อำเภอก เกาะสมุข
นำตัวนี้ ออก เป็น ศิลา แด เขาก็ ขึ้น จึง ไม่ เป็น ที่ ตั้ง บ้าน เรือนของ
คน เขา ตั้ง อยู่ นำ ตัวนี้ ตก ด้าน เดียว ๆ ได้ ยิน ว่า มี วัด ๓ วัด
มี พระ สงฆ์ ไม่ เกิน ๒๐ รูป ที่ มา เฝ้า ๑๒ รูป เจ้า อธิการ ชื่อ เพชร
เหมือน กัน เป็น รอง เจ้า คณะ แหวง อาพาธ เป็น ไข้ มา เฝ้า
ไม่ได้ เสีย ใจ มาก เสด็จ ถึง สอง คราว ไม่ได้ เฝ้า เลย ผาก
เครื่อง ลักการ มา ถวาย ทรง ส่ง ยาม ผาก ไป ประทาน ๆ พระ
ใน เกาะ นี้ อ่าน หนังสือ ไม่ ออก ยัง มี บ้าง แต่ ไม่ มาก จำนวน คน
นาย อำเภอก ทูล ว่า เท่าไร จำ ไม่ได้ แต่ พอ เลียง พระ ได้ ตักวัก ไม่

ชั้น แค้น เหมือน ราษฎร ชาว เมือง ครัง ๆ ราษฎร ใน เกาะ นี้ เปน
ชาว บ้าน ชาว เมือง เหมือน พวก เกาะ สมุข ๆ

เสด็จ คืน เมือง ปราณบุรี

๓๑ วันที่ ๙ ก. ค. เข้า ๒ โมง ๕๕ นาที ถึง เกาะหลัก เรือ
เข้า ทอด สมอ ใน อ่าว ๆ ตำบล นี้ เสด็จ ขึ้น ทอด พระเนตร เมื่อ เทียว
แรก แล้ว หาก จะ เสด็จ ขึ้น ถ้า เขา ดำม ร้อย ยอด ใน วัน นี้ ก็ ทน แต่
รับสั่ง ว่า ทรง เหน็จ เหนื่อย นึก ทรง ปราณนา จะ พัก ลัก วัน หนึ่ง จึง
ประทับ อยู่ใน อ่าว นี้ เวลา เยน ทรง เรือ กรรเชียง ประพาส ตาม ทาง
น้ำ แวะ ทอด พระเนตร ที่ วัด รัศมี น้ำ ทด ของ กรม แผน ที่ กระจ่าง
กตา โหม แด่ สรง น้ำ ที่ หาดทราย ๆ หม่อมเจ้า ปราณ เนาวบุตร ผู้ว่า
ราชการ ไป คอย รับ เสด็จ ที่ ดำม ร้อย ยอด ปลัด เมือง รับ เสด็จ ที่ น
แทน เวลา ๑๐ ทุ่ม เรือ ออก ไป ดำม ร้อย ยอด ๆ

๓๒. วันที่ ๑๐ ก. ค. เวลา เข้า ๑ โมง ๓๕ นาที ถึง ดำม ร้อย
ยอด จอด เรือ ตรง ท่า ขึ้น ถ้า เสด็จ เข้า แล้ว เสด็จ ขึ้น มี พระ คร
เจ้า คณะ แวง ผู้รั้ง ตำแหน่ง เจ้า คณะ เมือง แด่ พระสงฆ์ ชาว เมือง
ปราณบุรี เก่า มา รับ เสด็จ ที่ นี้ กับ หม่อมเจ้า ปราณ เนาวบุตร ผู้ว่า
ราชการ เมือง เสด็จ ประทับ ที่ ประรำ ครุ หนึ่ง แล้ว เสด็จ ขึ้น ถ้า ดำม ร้อย
ยอด ทาง ขึ้น ขึ้น มาก ๆ ถ้า นี้ มี ทาง ลง ไป เปน ๒ ชั้น ชั้น ต่าง
กว้าง พอ มี เขา มอ ได้ ใน ถ้า ข้าง บน เปน ปล่อง อากาศ เข้า ได้ ไม่

มิด อับ เป็นที่ดูไต้แห่งหนึ่ง ในฝั่งตะวัน ตกแห่ง อ่าวสยาม เมื่อ
เสด็จ คราว ก่อน ครัดว่าดูหน้าสุนัขกว่า คราวนี้ จะเปน เพราะ แรก
ไต้ ทอด พระเนตร เห็น หรือถ้าฟัง ทรวดโทรมไป หาทราบไม่ ๆ
พระบาท สัมเด็จ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ไต้เสด็จประพาส หนาย คราว
โปรดเกล้า ๆ ให้ตั้ง ปลับปลาไม้จริง ลงไว้ บัดทอง ประดับกระจก
ไว้บนเนินชันต่าง พระราชทานชื่อว่า พระที่นั่งคูหาคฤหาสน์ ๆ เสด็จเพศ
บนแคร่ที่ทำไว้ ในถ้ำ แล้วเสด็จ กลับประทับที่ ประรำอีก ครัดถามถึง
การคณะ ใน เมืองนี้ ต่อ พระครู ทรงทราบ ว่า พระเมืองนี้มี ๓๐๓
รูป อ่านหนังสือ ไม่ ออก ประมาณ ครั้งหนึ่ง เข้าใจว่าเปน
เพราะ ไม่ ไต้ ติดต่อกับ เมืองอื่น ขึ้น มณฑล ราชบุรี ก็ ไม่ ติดต่อกัน
กัน กับ มณฑลนั้น ทาง มณฑล ชุมพร ก็ ไม่ เนื่องถึงกัน ตั้ง
เปน ปลีก อยู่ แท้ ทรงเรือกรร เขียงเข้า คคลอง ไป ชั่ว พัก แล้ว
เสด็จ กลับเรือ ศรีธรรมราช เรือ ออก บ่าย ๕ โมง หม่อมเจ้า ปราณ
เนาวบุตร ทูล ขอ ตาม เสด็จ เข้ามา กรุง เทพ ๆ ด้วย เพื่อ ออก ไป
ประชุม ว่า ราชการ เมือง ที่ มณฑล ราชบุรี เรือ ข้าม พัน ดัน ดอน
เข้ามา หน่อย หนึ่ง จอด พัก เวลา ๗ ทุ่มครึ่ง เพื่อ หลบ ยุง เมือง
สมุทรปราการ ๆ

เสด็จ ถึง กรุง เทพ ๆ

๓๓ วันที่ ๑๑ ก.ค. เข้า เรือ แล่น เข้า ปาก น้ำเจ้า พระ ยา
ถึง เมือง สมุทรปราการ เข้า ๒ โมง จอด เรือ เพื่อ บอก โทรเลข ไม่

ได้เสด็จขึ้น เบนแต่โปรดให้ พระขึ้น พระสมุทฺธ เจดีย์ พระสมุทฺธ
 บุรานุรักษ์ ผู้ว่าราชการ เมือง แด พระราชายสาธกเจ้าพนักงาน กรมศุ
 กากรที่นี้มาเฝ้า เข้า ๕ โมง ครึ่ง เวลออก ขึ้นนำมาถึงท่ากรมตำรวจ
 ภูธรบ่าย ๑ โมง ๑๕ นาที ประทานแจกคนเรือแล้ว ทรงเรือ
 กตไฟเสด็จขึ้นท่า พระสงฆ์มี พระธรรมโกศาจารย์เป็นต้น แด
 ศุภหัตถ์มี เจ้าพระยา ยมราช พระยาวิสุทธวิริยศักดิ์ พระยามหา
 อามาตยาธิบดี เป็นต้น คอยรับเสด็จอยู่ ทรงปฏิสังขาร ครุ
 เต้าถึง การเสด็จแล้ว ทรงรถยนต์เสด็จ กลับวัดบวรนิเวศวิหาร ฯ
 สิริ วันทั้งวันเสด็จ ไป แดเสด็จ กลับ เป็น ๓๓ วัน แด ฯ

ประกาศห้ามมิให้ภิกษุประกอบกรหากิน

นอกธรรมเนียมของสมณะ

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาวิชิรญาณวโรรส
 พระมหาสมณะ เสด็จประทับใน เถรศมาคม ทรงพระปรารภถึง
 ภิกษุผู้ประกอบกรหากิน นอกธรรมเนียมของสมณะว่า มีภิกษุ
 บางรูปถูกฟ้องว่า บุกรุกที่ดินอัน ราชฎร เข้าหวงห้ามแต่ไก่อ่นสร้าง
 ไว้เดิมเพื่อจะทำนา ภิกษุจะทำนาบ้าง เข้าจับจองที่ของ ราชฎร
 จนเกิดเป็นคดีขึ้น ภิกษุบางรูป ทำการค้าขายอย่าง ศุภหัตถ์ คิดเงิน
 ผู้ซื้อทองไม่ได้ ฟ้องขอยึดทรัพย์ในศาล แดฟ้องขอเรียกเงิน
 ใช้จากผู้พาไปซื้อ ทรงพระดำริห์เห็น ว่า ภิกษุมีความไถยง

ประกาศห้ามไม่ให้ภิกษุประกอบการศึกษาหาภินนอกธรรมเนียมของสงฆ์ & ๘๘

ชีพ เนื่องด้วยคฤหัสถ์ เขา ออก ก่า ถัง กาย ก่า ถัง ความคิด ได้ ความ
เห็นอย ยาก ออก ก่า ถัง ทวพยฺ์ เสดียง ได้ เสดียง เสดียง ประกอบการ
นั้น ๆ จึงได้ ทวพยฺ์ เปนผล เขายังมี แก่ใจ บริจาคทวพยฺ์ นั้น ถวาย
บิณฑบาต แด่ บัจจยฺ์ อย่าง อื่น ทำ นุบำรุง ภิกษุ ให้ ได้ ความ สดวก
เพื่อ จะ ได้ ปฏิบัติ สืบ อายุ พระ พุทธ คำสอนา ฝ่าย ภิกษุ เอง มา ประ
พฤติ เขา อย่าง คฤหัสถ์ ทำ มาหา กิน ด้วยตน แแยง ซึง ตัด รอน ผล
ประโยชน์ ของ เขา ทำ เช่น นี้ หา ส้ม ควร ไม่ เขา เปรียบ เขา เกินไป
การหา กิน เช่น นี้ ผิด อย่าง ผิด ธรรมเนียม ของ สงฆ์ ดัง มี แจ้ง ใน
จุด คัด อัน มาใน บทที่ ฝ่าย พระ สุตฺร พระ อรรถกถาจารย์ ถือ เขา ความ
นั้น กล่าว ห้าม ไว้ ใน พระ วินยฺ์ ด้วย ๆ ทรง ถือ เขา อนุมตฺติ ของ พระ
เถระ ทั้ง หตาย ตรัด ห้าม ไว้ ว่า อย่า ให้ ภิกษุ ประกอบ การ หา กิน
ผิด อย่าง ผิด ธรรมเนียม ของ สงฆ์ เปน การ แแยง ซึง กับ คฤหัสถ์
เช่น แแยง ที่ เขา ทำ นา ตั้ง การ ค้า ขาย อัน เปน เหตุ จะ ให้ เปน
เจ้า หัน หรือ ลูก หัน ของ เขา แด่ จะ เกิด ทวงถาม เปน คดี ขึ้น ใน
ศาล แต่ ข้อนี้ ไม่ได้ หมายถึง การรับ ช่วย ชุระ ทำความ สดวก ให้ แก่ ผู้ อื่น
เช่น รับ จัด การ ศพ ให้ แด่ ได้ รับ ผล ประโยชน์ ใน ทาง นั้น เปน การ
สมนาคุณ หรือ รักษา ไซ้ เจ็บ ก็ เหมือน กัน แด่ ไม่ได้ หมายถึง
ที่ นา หรือ ที่ ธรณี ดั่ง ซึ่ อย่าง อื่น อัน เปน กัลปนา ของ วัด ที่ ไวยา
วัจจกร จะ จัด ให้ คน เช้า ถือ เปน ส่วน ของ วัด ๆ ถ้า ภิกษุ ไตปราถนา

จะทำการหาเงินที่ห้ามไว้ ฤกษ์นั้นจึงตาสึกขาถือเพ็ค เปน คฤหัสถ์
 เสีย ฯ ถ้าขึ้นทำการหาเงินที่ห้ามไว้ทั้ง เปน ฤกษ์ ความปรากฏขึ้น
 จักถูกสั่งให้ระงับการหาเงินนั้น เสียหรือให้ ดักเสียตามรูปความ ฯ
 ข้อห้ามนี้ ให้ทั่วถึงแก่สามเณร ด้วย ฯ

ให้เจ้าคณะทั้ง หลายน คอยสอดส่อง คูนในเขตร์ของตน ถ้ามี ฤกษ์
 หรือสามเณร ทำการหาเงินที่ห้ามไว้ จึงห้ามให้เลิกเสีย ถ้ายัง
 ขึ้นทำอยู่ จึงนำความกราบ ทูล ขันมา โดยลำดับแห่ง ผู้ใหญ่เหนือตน ฯ
 ประกาศไว้ ณ วันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๕๖

(ลง พระนาม) กรม-วชิรญาณวโรรต

พระมหาสมณวินิจัย

เรื่อง วิสุงคามสี่มาเก่า ในนครลำปาง

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาวชิรญาณวโรรต พระ
 มหาสมณะ เสด็จประทับใน ที่ประชุมเถรตมาคม ทรงปรารภปัญหา
 ของพระครูธรรมจินตามุนี เจ้าคณะเมืองนครลำปาง ทูล ถาพมา
 ว่า ที่ วิสุงคามสี่มาเก่า อัน พม่า อนุญาตไว้ ก็มี อัน เจ้านาย
 เมือง นั้น อนุญาตไว้ ก็มี สงฆ์ ได้ สวดสมมติ เปน พัทธสีมา แล้ว ยัง
 จะคงใช้ เปนสีมา ได้หรือไม่ ประทาน พระมหาสมณวินิจัยไว้ ดัง
 ต่อไปนี้ ะ

๑ จะให้ วินิจนัย บัญหา นี้ ส้มควร จะ กล่าว เรื่อง สีมา โดย ตั้ง
เซป ก่อน ๑

๒ กิจการ พระ คำสอน ส้มเตจ พระบรม คำสอน จารย์ เจ้า
พระทาน พระบรมพุทธานุญาตให้ตั้งฆคือ ประชุม ภิกษุ มี องค์ กำหนดโดย
ส้มควร แก่ กิจ นั้น ๆ ทำ ด้วย ความปรักพร้อม กัน คือว่า อยู่ ด้วย
กันเท่าไร ก็ให้พร้อมกันทำ ทรง พระอนุญาตให้ กำหนด เขตต์ ไว้ เป็น
สำคัญ ว่า ภิกษุ อยู่ในเขตต์ เพียง นั้น เมื่อ มี กิจการ จะ พึ่งทำเป็น
ของตั้งฆเกิดขึ้น จะ ต้องได้รับ หนักให้ ประชุม พร้อม กัน หรือ ขัด
ข้อง มาไม่ได้ ด้วย ประการไร เช่นอาพาธ ตั้งฆ ผู้ จะ ทำ กิจ นั้น จำ
จะ ได้รับ ฉันทะ คือ ความ ยินยอม ของเธอ ก่อน จึง จะ ทำกรรมนั้นได้
ไม่ ทำ เช่น นั้น กิจ นั้น ใช้ ไม่ได้ เช่น ให้อุปสัมบท ผู้ ได้รับไม่
เป็น ภิกษุ อัน ถูก ต้อง แก่ พระ วินัย จำ จะต้อง ทำใหม่ เขตต์
แห่ง สามีคคนี้ เรียกว่า สีมา ๑

๓ วิธี สัมมติสีมา คือ กำหนด เขตต์ นั้น ให้กำหนด ตาม ทิศ มี
จัดถุ เป็น เครื่องหมายเขตต์ เรียกว่า นิมิตร ใช้ ภูเขา, ศิลา, ป่า
ไม้, ต้นไม้, หนทาง, จอมปลวก, แม่น้ำ, น้ำนิ่ง, อย่างใด อย่าง
หนึ่ง จะ กำหนด ครบ ๘ ทิศ หรือ น้อยกว่า ก็ได้ แต่ ไม่ ให้ น้อย
กว่า ๓ ทิศ แล้ว ให้ สวด สัมมติตามวิธี สีมาที่ สัมมติ ถูก ต้อง ตาม
แบบแผนนี้ เรียกว่า พัทธสีมา ๑

๔ พัทธสีมา นั้น ห้ามไม่ให้ สัมมุติ กับหรือ คาบ พัทธสีมาอันมีอยู่
แล้ว ถ้าทำอย่าง นั้น สีมาใหม่ ใช้ไม่ได้ ๑

๕ ในตำบล ที่ ไม่ได้ สัมมุติสีมา เช่นไม่ใช้ที่ตั้งอยู่ เป็นแต่
ไป ชั่ว คราว ในบ้านเมือง ทรง อนุญาตให้กำหนด เอาตำบล ตำบล
ที่บ้านเมืองจัดไว้ เป็นบ้าน หรือ เป็นแขวง สุดแล้ว แต่ จะ สวดก
นี้ เรียกว่า คามสีมา ๑ ในป่าไม่มีบ้าน เรือน ให้กำหนดเอา ๗
อัปกันตร โดย รอบ แต่ ริม นอก แห่ง ที่ ประชุมสังฆี อัปกันตร หนึ่ง ๒๘
ศอก คือ ๗ วา จึง เป็น ๕๘ วา รอบ ตัว นี้ เรียกว่า สัตตอัปกันตรสีมา ๑

ในทะเล ในแม่น้ำ ในบึงหรือหนอง ที่ หนึ่ง เรียกว่า ชาตสระ ให้
กำหนด ด้วย สายน้ำ ออกไป ถึง เพียงไร นี้ เรียกว่า อุทกกุชเชปสีมา ๑
รวมสีมา ๓ ชนิดนี้ เรียกว่า อพัทสีมา แปลว่า แดน อันมิได้ผูก ๑

๖ ใน อรรถกถา กล่าว ว่า ที่ดิน อัน พระเจ้าแผ่นดิน แบ่ง จาก
บ้านโดยปกติ พระราชทานให้ เป็นสิทธิ์แก่ ผู้ใดผู้หนึ่ง เรียกว่า วิสุง
คาม แปลว่า บ้านต่าง ใช้เป็น คามสีมาได้ ๑

๗ ตาม อรรถกถา นัยนี้ พระเจ้าแผ่นดิน ผู้เป็น ค้ำชูอุปถัมภ์
จึง กำหนด ที่ พระราชทาน ไว้ เป็น วิสุงคาม เว้น จาก เก็บ ค่า สัมพัค
ศร แล อากร เพื่อ สังฆี จะ ได้ สัมมุติ เป็น พัทธสีมา เพื่อ จะ ได้ ย่นเขตต์
สามัคคี ให้ สัน เชา ประชุมสังฆี ได้ สวดก ๑ การ พระราชทาน ที่ ให้
เป็น วิสุงคาม นี้ ตก มา เป็นธรรมเนียม พระราชทาน พระบรมราชา
อนุญาต ให้ตั้งวัด ๑

พระมหาสมณวินิจฉัย เรื่อง วิสุงคามสีมาเก่า ในนคร ลำปาง ๕๗๒

๘ บัดนี้ จัก วินิจฉัย บัญหา ในท้อง เรื่อง เปน ลำดับ ไป
ใน กาลก่อน ครั้ง พม่า ยัง ตั้ง เปน เอกราช แด แม่ อานาจ มา ทาง
นี้ นคร ลำปาง เปน เมือง อยู่ใน รวง กรุง สยาม แด กรุง พม่า บาง
คราว ก็ ตก อยู่ใน อานาจ พม่า ได้ อยู่ใน ปกครอง ของ กรุง สยาม
ติดต่อกันมา ตั้งแต่ สิ้น ลี้ก พม่า ทาง เหนือ ตั้งแต่ ครั้ง รัชกาล ที่ ๑
ใน เวลา พม่า ได้ เปน ใหญ่ ใน นคร นั้น พม่า ได้ อนุญาต ที่ วิสุงคาม
ไว้ ให้ ตั้ง วัด ครั้น นคร นั้น ตก มา เปน ของ กรุง สยาม สมเด็จ
พระเจ้า แผ่นดิน สยาม มิ ได้ มี พระบรมราช โองการ ดำรัส สั่ง ให้ เลิก
วัด เหล่า นั้น เสีย ชื่อ ว่า ทรงพระ อนุมัติ ให้ ตั้ง อยู่ ตาม เดิม พัทธ
สีมา ที่ ได้ สมมุติ แล้ว เปน อัน ใช้ได้ ฯ

๙ ขรรมเนียม กำหนด ที่ ให้ เปน วิสุงคาม นั้น ก่อน รัชกาล ที่ ๕
เจ้าหน้าที่ ใน เมือง นั้น ๆ เอง เปน ผู้ กำหนด ให้ การ ที่ กำหนด ให้
นั้น ก็ ทำ ใน ราชการ ของ สมเด็จพระเจ้า แผ่นดิน ที่ วิสุงคาม ใน
นคร ลำปาง อัน เจ้า ผู้ ครอง กำหนด ให้ เอง นั้น ก็ เปน ตาม ขรรม
เนียม นั้น ถ้า ทำ ใน ราชการ ก่อน รัชกาล ที่ ๕ หรือ ภายหลัง แต่
ยัง ไม่ ได้ จัด ขรรมเนียม ขอ พระราชทาน วิสุงคาม ลง มา กรุง เทพ
ใน นคร นั้น แด ที่ นั้น สมมุติ ได้ สมมุติ เปน พัทธสีมา แล้ว เปน
อัน ใช้ได้ ฯ

๑๐ ตั้งแต่ ได้ จัด ขรรมเนียม ขอ พระราชทาน วิสุงคาม ลง มา กรุง
เทพ ฯ ขึ้น ใน นคร นั้น แล้ว สมมุติ จะ สมมุติ พัทธสีมา ใน ที่ วิสุงคาม

เดิม ที่ พม่า กำหนด ให้ ไร่ กัด ที่ เจ้า ผู้ครอง กำหนด ให้ ไร่ กัด
 แด ยัง ไม่ได้ สัมมติ เป็น พัทธ สี่มา ให้ มี บอ ก ขอ พระราช ทาน วิสุง
 คม ลง มา เมื่อ ได้ พระราชทาน พระบรม ราชานุญาต แล้ว จึง
 สัมมติ ได้ ๗ หรือ ที่อื่น ได้ สัมมติ เป็น พัทธ สี่มา มาแต่ ครั้ง พม่า เป็น
 ใหญ่ กัด ครั้ง เจ้า ผู้ครอง ยัง กำหนด ให้ เอง กัด จะ ขยาย แตน สี่มา
 ออกไปใหม่ ต้อง ขอ พระราชทาน พระบรม ราชานุญาต ก่อน เหมือน กัน
 วินิจฉัย ให้ ไร่ ณ วันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๕๖ ๗
 (ลงพระนาม) กรม-จสิรญาณวโรรส

คำวินิจฉัย ของการกสงฆ์ รับสั่งพิเศษ

ใน อธิกรณ์ พระครูพัฒน์ เจ้า คณะแขวง กิ่ง อำเภอ เชียง
 เงิน วัดท่า ไชยชนะ สงคราม เมืองตาก ต้องหา ว่า
 เสพ สุรา แด เบียดบัง เอาทรัพย์ ของ วัดท่า ไชยชนะ สงคราม
 แด ของ ภิกษุ บาง รูป ๗

มี พระมหาสมณศาสน์ โปรดเกล้า ๗ ให้พิจารณา

ใน อธิกรณ์ { พระยืม โจทก์
 พระครูพัฒน์ เจ้าคณะแขวง กิ่ง อำเภอ เชียงเงิน จำเลย
 เรื่อง เสพสุรา แด เบียดบัง เอาทรัพย์ ของวัด แด ของ ภิกษุ บาง รูป

ได้ตรวจ ดูนวน แด พิจารณาแล้ว ได้ ความดัง ต่อ ไปนี้ ะ

๑ เรื่อง พระครู พัฒเสปสุธา เจ้า ศักรับ ว่า ได้เสปจริง แต่
ใช้ เปน กระสาย ยา ละตาย พอ ต้ม ได้ ผ่ายพยาน โจทก์ หตายปาก
เบิกว่า ได้เห็น พระครู พัฒเสปสุธา ครั้ง ๑ บ้าง ๒ ครั้งบ้าง
โรย ยา ตงบ้าง ไม่ได้ โรย ยา ตง บ้าง คราว หนึ่ง ประมาณ ครั้ง ชวด
ก็มี บาง คราว ถึง กับ แก่ต้ม ด้วย ใช้เจียว ทั้ง ได้เห็น ผู้ไป ช้อ มา
ให้ด้วย ะ

๒ เรื่อง ทรัพย์ ที่ ทายก บริจาค สำหรับ ปฏิสังขรณ์ กุฏิ วัด ท่า ไชย
ชนะ สงคราม เปน จำนวน เงิน ๖๘ บาท ราย หนึ่ง ๕๕ บาท ราย
หนึ่ง ๕ บาท พระครู พัฒ ให้ การ ว่า เงิน ๕๕ บาท นั้น
ให้ ไป ช้อ ไม้ มา เลื่อย เปน ระแนง แล้ว ให้ พันชม นำ ไป ขาย ได้ เงิน
มา ทำ กุฏิ ส่วน เงิน ๕ บาท ได้ ไป ช้อ ไม้ มา เลื่อย แล้ว ได้
ไป ทำ ศาลา ที่ หน้า วัด ผ่าย พันชม พยาน ของ โจทก์ ก็ เบิก ว่า ได้
ช้อ ไม้ ระแนง ๓๐ บาท ๓๗ สตางค์ ที่ เหลือ จาก นั้น ๒๘ บาท
๒๓ สตางค์ ได้นำ มา มอบ ไว้ ที่ พระครู พัฒ แล้ว แต่ จะ ทำ อะไร ต่อ
ไป ไม่ ทราบ ะ อีก ราย หนึ่ง ๕ บาท นั้น คำพยาน โจทก์ ก็
กล่าว แต่ ว่า จะ ทำ สรว่ม แล้ว ไม่ ทำ ะ

๓ เรื่อง กระจาด ที่ ทายก ถวาย พระสงฆ์ ใน วัน ตรุส แด เงิน ที่
ทา ถวาย พระ บัง สกฤ จำเลย ให้ การ ว่า ไม่ได้ บังคับ ให้ เขา จัด
ถวาย แด ไม่ รู้ ว่า ทายก ถวาย พระ บัง สกฤ รูปละเท่า ไหร่ ผ่าย

คำพยานของ โจทก์ เรื่องเงินของพระบังสุกุล ก็มีว่าเขาจะ
ถวายเป็นทานหรือไม่ทราบ ฯ

๕ ทางพิจารณาเรื่องเสพสุรา เห็นด้วยเกล้า ฯ ว่า พระ
ครูพัฒน เป็น ผู้เสพสุรา มา นาน แดเสพมาก เพราะมี พยานหลัก
ฐานที่ควร พัง ได้หลายปาก ทั้ง เป็น ที่รังเกียจ หมดความ นับถือของ
คฤหัสถ์ แด บรรพชิต ใน เมืองนี้ แม้เธอ จะ แก้วแก้ว ว่า ใช้ เป็น กระ
สายยา ก็ เห็น เกิน แก่ ความต้องการ ว่า ตามโทษ ใน พระ วินัย
ปรับ เพียง อาบัติปาจิตตีย์ แต่ ความ ประพฤติ เช่นนี้ เป็น ความ
ประพฤติ เลวทราม ไม่สมควร แก่ สมณะ โดยแท้ ไม่ ควร จะ อยู่ในเพศ
ภิกษุต่อไป ควร แนะนำ ให้ ลี้กเสีย ถ้าไม่ ลี้ก ตามแนะนำ จง บังคับ ให้
ลี้ก ตามที่ เคย ทรง วินิจฉัย ให้ ภิกษุ ผู้ ประพฤติ เช่นนี้ ลี้ก มา แล้ว ฯ

๕ ใน ข้อ ๒ นั้น เงิน ที่ ยัง เหลือ อยู่ พระ ครูพัฒน จำหน่าย ไม่
หลุด ถ้า เธอ นำ ไป ใช้ เป็น ส่วน ตัว ควร ปรับ เป็น เพียง ภัณฑ
ไทย ไม่ เกิน อวหาร เพราะ ของ อยู่ ใน มือ ตน ถ้า นำ ไป ใช้
ใน กิจ สงฆ์ ก็ ไม่มี โทษ เพราะ เจ้า อาวาส เป็น ผู้สมควร ที่ จะ สั่งจ่าย
ได้ ใน กิจ อัน ชอบ แต่ พระครูพัฒน ไม่มี พยาน พิสูจน์ ให้ เห็น ว่า
ได้ เอา ไป ใช้ ใน กิจ สงฆ์ ยัง คง เป็น ภัณฑไทย อยู่ แก่ พระครูพัฒน
กว่า จะ ได้ ใช้ เสรี หรือ จำหน่าย หลุด ว่า ได้ เอา ทำอะไร ใน การ วัด ฯ

๖ ข้อที่ว่า บังตา ของ ภิกษุ นั้น พยาน โจทก์ ก็ไม่มี หลัก
ฐาน พอที่จะ ให้เห็น ว่า เป็น จริง ตาม คำหา ให้ยกเสีย ๗

วินิจฉัย วันที่ ๒ ธันวาคม ๒๕๕๖ ๗

(เห็น) พระอริยกิจ

พระมหานายก

พระครูเมธีคณานุรักษ์

พระครูวินัยธรรม วัดบวรนิเวศ

(ทรงเห็น) การก ส่งชี้ วินิจฉัย ชอบแล้ว

สั่งให้ เป็น ไปตามนี้

กรม-วชิรญาณว โรรส

๒/๙/๒๕๕๖

เหตุ ขนาน พระนามพระ พุทธรูปใหญ่
ที่เขา บ่อ งาม แขวงเมือง ลพบุรี

สมเด็จพระ มหา สัมณะ ได้ ทรง ทราบ ข่าว ฅถองพระ พุทธรูป
พระองค์ นั้น ใน หนังสือ พิมพ์ กรุงเทพอ เดลิเมต ใน ข่าว นั้น เรียก
พระนาม ว่า พระ พุทธนิรมิต จึง ประ ทาน พระ อักษร ตบไป ถึง
พระราช กวี ว่า พระนาม ว่า พระ พุทธ นิรมิตนั้น พ้อง กับ พระนาม
พระพุทธรูป ฅถอง พระองค์ ใน พระบาท สัมเด็จพระพุทธร เลิศหล้าณภาดิย

ควรจะเปลี่ยนแปลงใหม่ ต่อมา ได้ ทรง ชำว ใน หนังสือพิมพ์ ฉบับ นั้นอีก
 ปรากฏ ว่า พระ นาม ว่า พระ พุทธ นิรมิต นั้น พ้อง กับ พระ นาม
 พระ พุทธ รูป ที่ เมือง พม่า แต่จะ ทรง พระนาม ว่า อย่าง นั้น ต้อง เป็น
 พระพุทธรูป ที่ งดงาม จึง เพิ่ม พระนามพระพุทธรูป พระ องค์ นี้ ว่า
 พระพุทธรูปนิรมิต มัชฌิมพุทธรูป ยังไม่ทันจะ ประทาน พระอักษรไป อีก
 ก็ พอ พระราช กวี กลับมา เฝ้า ครั้น แก่ พระราช กวี ว่า แม่ เต็ม สร้อย
 เช่น นั้น เขา ก็ คง เรียก คำ ชำว ต้น คง พ้อง กัน อยู่ นั้น เอง
 พระพุทธรูปนิรมิต พระ องค์ ของ พระองค์ นั้น ไม่ใช่ เป็น พระพุทธรูป ที่ ออก หน้า
 พระองค์ เต็ม มี อยู่ ใน หอ พระสุราลัย พิমান พระ องค์ จำ ทอง
 เขิญ ประดิษฐาน ไว้ ใน บุษบก นำ พระอุ โปสถ. วัด อรุณราช วราราม
 แม่ อย่าง นั้น พระราช กวี ก็ เป็น ราช กฤต กะ ได้รับ ทำนุ บำรุง
 ของ ราช สกฤต ฐา เข้า แล้ว ตั้ง พระนามพระพุทธรูป พ้อง กัน เป็น อัน แสด
 ความไม่ นัย ถือ จึง ทรง ประทาน ใหม่ ว่า “พระพุทธรูปปฏิภาค”
 ที่ แปล ว่า รูป อัน ขยาย ส่วน ของ พระ พุทธ เจ้า สัม กับ เป็น พระพุทธรูป
 รูปใหญ่ พระราช กวี ทูล รับ ว่า จะ ชนาน ตาม นั้น ภาย หลัง
 ได้ ทอด พระเนตร เห็น ชำว ใน หนังสือ พิมพ์ ฉบับ นั้น วัน อังคาร
 ที่ ๓๗ มีนาคม ๒๔๕๖ เรื่อง ทรง ชนาน นาม พระพุทธรูป นั้น อ้าง
 พระดำริ ว่า สร้าง พระพุทธรูปใหญ่ โต ถึง เพียง นั้น ไม่ ควร จะ
 ชนาน พระนาม ให้ พ้อง กับ พระนาม พระพุทธรูป ซึ่ง เขา มี กัน อยู่ แล้ว
 แต่ ออก พระนาม พระ พุทธรูป นั้น ว่า “พระพุทธรูปปฏิภาค” มัชฌิม

พุทธรูป ” ชาว นั้น ดู เบน ที่ ว่า ทรง ยกย่อง การ สร้าง พระพุทธรูป
 นั้น แต่ ความจริง หา ทรง เลื่อมใส ในการ สร้าง พระพุทธรูป ใหญ่ เช่น นั้น
 ไม่ เพราะ ของ ใหญ่ ต้อง การ รักษา แด่ ปฏิบัติ ด้ง ธรรมเนียม มาก ถ้า
 ศักดิ์สิทธิ์ ไม่ พอ ก็ ทรง อยู่ ไม่ได้ กลับ เบน ของ รก แผ่น ดิน แด ใน
 การ จะ ทำ บูชา รุง พระ ค่า ด้นา ทำ อย่าง อื่น ที่ ให้ ประโยชน์ ด้มา ด้มาก
 กว่า นั้น ด้กว่า แด ข้อ ที่ ว่า ไม่ ควร จะ ขนาน พระ นาม ให้ พ้อง กับ
 พระ พุทธรูป ซึ่ง เขา มี กัน อยู่ แด ดู เบน ที่ ทรง ปราบ รก พระ พุทธรูป
 ที่ เมือง พม่า หรือ มี ใคร อื่น อีก ขนาน ขึ้น ด้ แต่ ความจริง
 ทรง ปราบ รก พระ พุทธรูป ด้ของ พระ องค์ ด้ม เตจ พระ โย ยกา ฐิราช ของ
 พระ องค์ เอง ซึ่ง ไม่ ควร จะ เรียก ว่า เขา แด พระ นาม นั้น ทรง
 ขนาน เพียง ว่า “พระพุทธรูปปฏิภาค” ด้ร้อย ว่า “มัธยมพุทธรูป” นั้น
 หา ด้ ทรง ขนาน ไม่ ข้อ ที่ เข้าใจ กัน ว่า พระ พุทธรูป ค่า ด้นา มี อายุ
 ๕๐๐๐ ปี แด บัด นี้ ด้ ๒๕๐๑ ปี กิ่ง ของ จำนวน นั้น อัน เบน
 เหตุ แห่ง ด้ร้อย ว่า มัธยม พุทธรูป นั้น ไม่ ทรง เชื้อ ถือ มี เหตุ
 จะ พึง ยก ขน อย่าง ด้ลาย ประการ เหตุ อื่น ๆ จึง ยก ด้ จัก อย่าง เฉพาะ อย่าง
 ด้ยว ๆ มี ค่า ใน บา พี ว่า ถ้า ไม่ มี ภิกษุ นี้ พระ ค่า ด้นา จะ อยู่ ด้
 ๑๐๐๐ ปี มี ภิกษุ นี้ ขน พระ ค่า ด้นา จัก อยู่ ด้ เพียง ๕๐๐ ปี ด้ต ด้มา
 ด้ครั้ง หนึ่ง อย่าง ด้เป็น พระพุทธรูป ด้ต ด้ร ด้ เมื่อ ด้ครั้ง ด้ของ ด้มา พระ ด้ถ ด้ย
 ประ ด้ทาน พระ บรม พุทธรูป ด้มา ด้ให้ พระ ด้มา ป ด้ชา ด้ดี โค ด้มี เป็น ภิกษุ นี้ ด้ด้วย ด้รับ
 ด้ธรรม ๘ ประ ด้การ ด้ไว้ ประ ด้พ ด้ติ เมื่อ ด้จน พระ พุทธรูป ค่า ด้นา จะ ด้ ๕๐๐

ปี พวก พระ สงฆ์ทำ อย่างไร กัน ถ้า ชื่อ กิ่ง ดักกันหมด คฤหัสถ์
ก็ ต้อง ถือ ศาสนาใหม่ ไม่เช่นนั้น ก็ ต้อง หาอุบาย แก่ ศิว ที่ เกิด
ขึ้น ใน ยุคทำ อรรถ กถา ว่า ๕๐๐๐ ปี ต่าง หาก เพียงเท่า นี้ ก็ เห็น ได้ ว่า
ไม่ใช่ ชาว ที่ จะ ควร เชื่อ ถือ แต่ อัน จะ ถือ ว่า ตั้งแต่ ครุฑ ฐมา แล้ว
ได้ ๒๕๐๐ ปี เปน อภิลักขิตสมัย อย่างหนึ่ง สสมควร อยู่ ทรง คัด
คาน เพียง ว่า เปน กิ่ง พุทธ กาล ๑

ทรงชาน นาม พระ พุทธ รูป พระ องค์ นั้น เพื่อ จะ รักษา พระ
ราช กวี จาก ความ เสียด ไม่ใช่ เพราะ ทรง เลื่อมใส ใน ความ ปราศ
ของ พระ ราช กวี ตั้งแต่ มา แล้ว ช่าง ต้น ๑ ต่อ นี้ ลำเนา คำ
จารึก ที่ ฐาน บุษ บก ประดิษฐาน พระ พุทธ นิรมิต ที่ หน้า พระ อุโบสถ วัด
อรุณราชวราราม นำ มา ลง ไว้ เพื่อให้ เห็น ว่า พระ นาม ว่า พระ พุทธ
นิรมิต เปน พระ นาม พระ พุทธ รูป ของ พระ องค์ ของ พระ บาท สมเด็จ
พระ พุทธ เดิศ หล้า นภาลัย ๒

คำจารึกที่ฐานบุษบกประดิษฐานพระพุทธรูปนิรมิต ที่หน้าพระอุโบสถ วัดอรุณราชวราราม

ทรงพระราช ดำริ ให้ ว่า พระ องค์ ได้ เสด็จ ดำรง ศิริราช สมบัติ โดย
ผาศุก ศิริ สวัสดิ์ มา ถึง ๕๔๓๓ วัน คิด คำนวน ได้ เท่า กัน กับ วัน ใน
รัชกาล ที่ ๒ ซึ่ง สมเด็จ พระบรม ไอยกา ธิราช คือ พระบาท

สมเด็จพระพุทธรูปเลิศล้ำนภาโดย ได้เสด็จดำรงอยู่ในราชสมบัติ

ควรจะเป็นที่ชื่นชมยินดี แลเป็นที่รฤกถึงพระ เดช
คุณ } สมเด็จพระ

พระบรมโอรสาธิราชเจ้า... จึงทรงพระราชดำริห์ จะทรงบำเพ็ญ

พระราชกุศลให้เป็นการฉลองพระ เดช
คุณ } ตามสมควรแก่กาลสมัย

ภายหลังได้ทรงทราบ ว่า เมื่อสมเด็จพระบรมชนกนาถพระบาท

สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้สร้างบุษบกยอดปราสาทชั้น

ที่ตรงหน้าพระอุโบสถ วัดอรุณราชวราราม ได้โปรดให้หล่อ

พระพุทธรูป ถ้าย่างจากพระพุทธรูปนฤมิตรไว้องค์หนึ่ง แต่การ

พระพุทธรูปแต่การบุษบกหน้าพระอุโบสถนั้น ยังหาแล้วสำเร็จไม่

จึงโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพนักงานจัดการทำบุษบกแต่พระพุทธรูปนั้น

ให้แล้วสำเร็จทันกำหนด ได้เชิญพระพุทธรูปนั้นขึ้นประดิษฐาน

ไว้ที่บุษบกหน้าพระอุโบสถ ได้เป็นที่นมัสการรฤกถึงพระ เดช
คุณ }

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชเจ้าสืบไป ครั้นถึงกำหนดวัน

๑๒ ค่ำ ปีมะแม เบญจศกจุลศักราช ๑๒๕๕ ซึ่งเปนวัน

ครบกำหนด ทำวันในรัชกาลที่ ๒ ได้ทรงบำเพ็ญพระราชกุศล

แต่มีมหกรรมการฉลองพระพุทธรูปฉลองพระองค์ พร้อมด้วยการ

ซึ่ง ทรงบำเพ็ญ พระราช กุศล ฌตอง พระ เดช }
คุณ } พระบรม อัฐิ พระ
บาท สมเด็จ พระพุทธ เต็ม หตา นภา โดย เริ่ม การ ฌวัน
๓๑๕ ค่ำ พระสงฆ์ ๕๘ รูป สวด มนต์ บริก ขาร เปน ๒ อย่าง
บริก ขาร เอก ๑๖ เท้า ปี่ ใน ราช สัมบัติ บริก ขาร ตาม ธรรมเนียม ๕๒
เท้า กับ ปี่ พระ ชนม์ พรราชา เมื่อ ยัง ไม่ได้ เสด็จ ดำรง ราช สัมบัติ
ครัน ฌวัน ๕๑๕ ค่ำ พระสงฆ์ ๕๘ รูป รับ พระ ราช ทาน
ฉัน แล้ว สดับ ปกรณ์ ๕๐๐ เวตา บ่าย ตั้ง การ สัม โภช ราช สัมบัติ เปน การ
มกต พระสงฆ์ ๓๓ รูป เท้า พระชนม์ พรราชา ใน รัชกาล บัด ฌวัน น
บริก ขาร เอก ๑๖ ตาม ธรรมเนียม ๑๕ รุ่ง ฌวัน ๕๑๕ ค่ำ
พระสงฆ์ ๓๓ รูป รับ พระ ราช ทาน ฉัน ครัน ฌวัน ๕๑๕ ค่ำ
วัน ๕๑๕ ค่ำ วัน ๑๑๕ ค่ำ มี เทศนา ประชุม สัม โพรธิ ทั้ง ส ม ฌวัน
เปน เสร็จ การ ที่ ทรงบำเพ็ญ พระราช กุศล เท้า น

—————
 ข้าว ขนาน ชื่อ วัด
 —————

วัดบางขุนพรหมใน ที่ ตำบล บางขุนพรหม ซึ่ง เปดียน เรียก
ว่า วัดอินทาราม เมื่อ ครั้ง สมเด็จ พระ พุทมาจารย์ (โต) นั้น ชื่อ
ป พ้อง กัน เข้า กับ วัดอินทาราม ใน คตอง บางกอกใหญ่ ซึ่ง เคย

เรียกกันมา นาน แล้ว
 ชนาน ชื่อ วัดอินทาราม
 อินทรวินัย” เพื่อ กัน ยุง ฯ

สมเด็จพระมหาสมณะ จึงโปรดเกล้า ฯ ให้
 ที่ ตำบล บางขุนพรหม เสียใหม่ ว่า “วัด

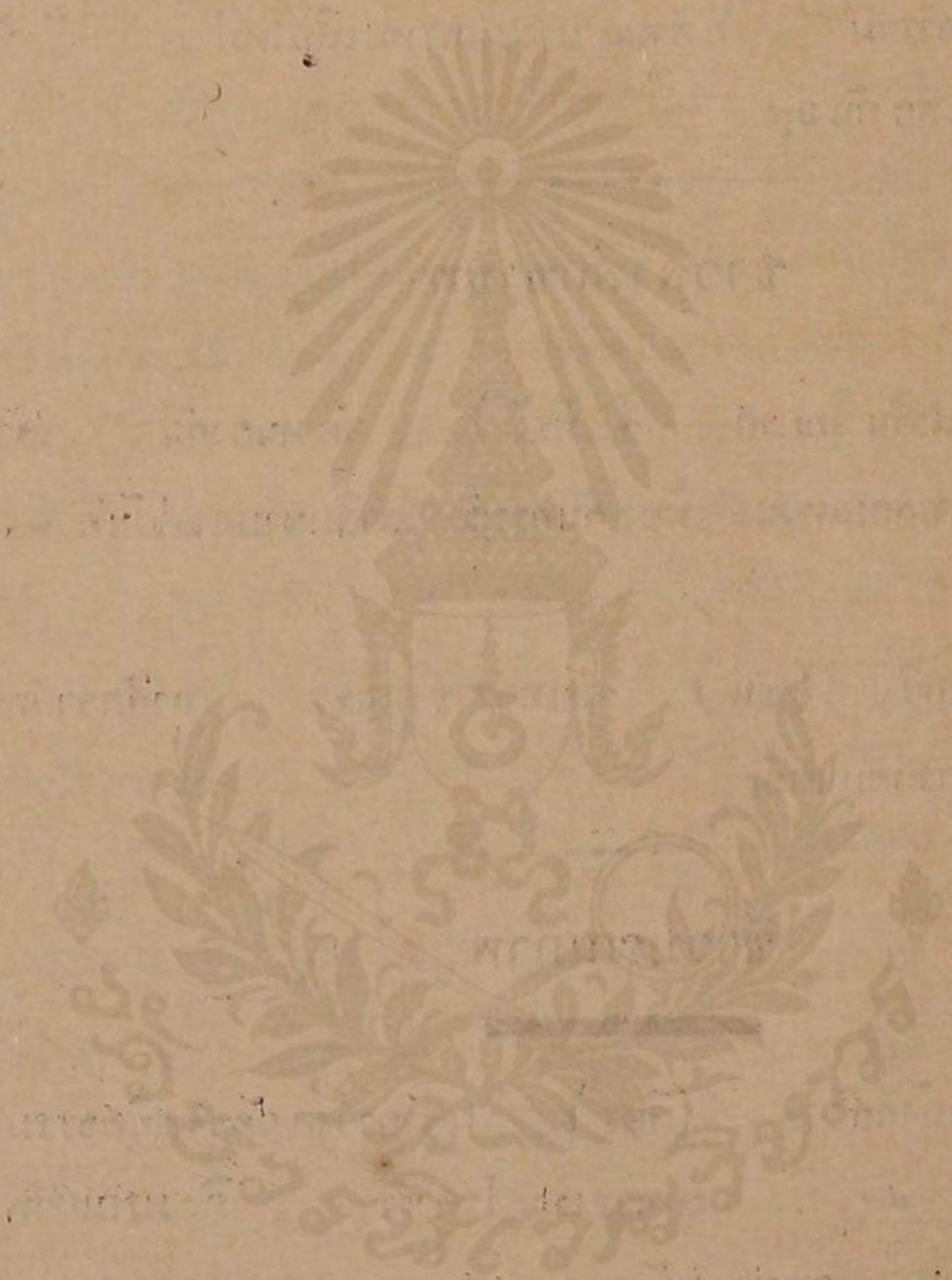
ข่าว ตาสึกขาบท

พระครู ปุณณะจัน โทภาส (เพ็ชร) วัด หนองคัน เจ้า
 คณะแขวงอำเภอ พลายแหวน เมือง จันทบุรี ตาสึกขาบท เมื่อวันที่ ๒๕
 ตุลาคม ค.ศ. ๒๕

พระธรรมภาณกวี (ชื่น) วัด เทวราช กุญชร ตาสึกขาบท
 เมื่อวันที่ ๕ มกราคม ค.ศ. ๒๕

ข่าว มรณภาพ

พระครู ศรี นฤมลสังวร (จิตร) เจ้าอาวาส วัดจุฬาทิศธรรม
 สภาราม อายุ ๘๗ ปี อาพาธ เปน โรค ชรา ถึง มรณภาพ
 วันที่ ๒ ธันวาคม พระพุทธศักราช ๒๕๕๖

รายงานสอบความรู้ธรรม
ของเบรียญบาฬี ๔ ประโยค แล ๓ ประโยค
เมื่อศก ๒๔๕๖

เพื่อจะ นำ ให้เบรียญ บาฬี ทรง ธรรม ทรง วินัย ด้วย ส่นาม
หลวงโตขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตว่า เบรียญ & ประโยค
ใน คราว หลัง จะ ได้รับ ทรง ตั้ง แล จะ แปร ประโยค ๕ ต่อ ขึ้น ไป ก็
ดี เบรียญ ๓ ประโยค จะ แปร ประโยค ๔ ต่อ ขึ้น ไป ก็ดี ต้อง
สอบ องค์ นักธรรม ประโยค ๓ ตามันญ์ ได้ ก่อน แล ได้ พระราช ทาน
พระบรม ราชานุญาต แล้ว ฯ

ได้ เบ็ด ส่นาม หลวง เปน พิเศษ ที่ วัดเบญจม บพิตร เริ่ม วันที่ ๗
มิถุนายน ๓ วัน เสร็จ ฯ ส่มเด็จ พระ มหา ส่มณะ เสด็จ ประทับ เปน แม่
กอง กรรมการ ผู้ สอบ สำหรับ เก่าเมื่อ คราว หลัง เปน แต่ พระ
ญาณ วราภรณ์ อาพาธ พระนิกรมนี้ เข้า แทน ฯ หลักสูตร สำหรับ
สอบ ใน คราว นี้ เรียง ความ แก่ กระทบ ธรรม ๑ ตอบปัญหา ธรรม
วิภาศ ๑ ตอบปัญหา วินัย ๑ คิด ฉลี่ย แคนน ได้ ทุกอย่าง ไม่
น้อยกว่า ๖ จึง เปน อัน ได้ ตาม เณร ผู้ เปน นักธรรม มา เดิม แล้ว
จะ อุป ส่มบท ก่อน พรธษา ศก นี้ ได้ ยอม ให้ สอบ วินัย เพิ่ม ด้วย แล

ผู้สอบ ได้ที่ วัด แล้ว ยอมรับเอา ประโยค มา ตรวจ ๆ มี ฎีกษุ

สามเนร เปรียญ เข้าสอบ ๓๘ รูป ได้ ๑๖ รูป ตก ๒๒ รูป ๆ

ในคราวนี้เอง ประกฏว่า เปรียญ บาฬี ยังมี ความรู้ ทรามมาก
ตก ทั้ง ๓ อย่าง มี ๖ รูป ตก ๒ อย่าง มี ๘ รูป ตก อย่างเดียว มี ๘
รูป ๆ ในพวกที่ ตก ๓ อย่าง เสียหมด ทั้ง ๘ แคนน ๑ รูป เสีย
๘ แคนน ได้ ไว้แต่ แคนน เดียว มี ถึง ๕ รูป ๆ ในจำพวก ที่ได้ มี ใน
สำนัก เต่า เรือน ๘ รูป ได้ครบ ทั้ง ๓ อย่าง แต่ แคนน สูง ถึง ๘ เปน
พัน นอกจาก นั้น ที่ ได้ ๓ อย่าง แคนน สูง ๓ รูป แคนน ต่ำ เพียง ๖,
๓ รูป อีก ๒ รูป เปน แต่ สอบ วินัย เพิ่ม ๆ

รายชื่อ ฎีกษุ สามเนร เปรียญ บาฬี ผู้ เข้า สอบ
องค์ นักรรรม ประโยค ๑ ได้

เปรียญ บาฬี ๕ ประโยค

พระมหา เสงี่ยม	วัดบวรนิเวศวิหาร	
,, นิตกร	วัดพระเชตุพน	
,, ชัย	วัดมหาธาตุ	
,, ถม	วัดสุทัศน์	
,, อัย	วัดอรุณราชวราราม	๕

รายชื่อภิกษุสามเณรเปรียญบาลที่ผู้เข้าสอบของคณักรรรมประโยค ๓ ได้ ๕๐๖

เปรียญบาลปี ๓ ประโยค

พระครูอนันตนิพนาท	วัดบวรนิเวศวิหาร	
พระมหาเขียน	”	
พระหมอก	”	
พระมหาเชิด	วัดเทพศิรินทร์	
พระชัย	วัดบรมนิวาส	
พระพรหม	”	
พระปลัดแบน	วัดราชาธิวาส	๗

เปรียญธรรมนอกสอบวินัยเพิ่มได้

พระมหาสวัสดิ์ ๕ ประโยค	วัดบวรนิเวศวิหาร
” ชั้น ๓ ประโยค	”

นักธรรมประโยค ๑ สอบวินัยเพิ่มได้

สามเณรเหรียญ ๕ ประโยค	วัดเบญจมบพิตร
” จันทร ๓ ประโยค	”

๕ รูป หตั้งนี้ เต็ม เปน สามเณร อุปสมบท แล้ว บ้าง จักอุป

สมบท บ้าง ๗

รวม ๓๖ รูป

รายงานสอบความรู้ธรรมแลบาปของส่นามหลวง ใน ศก ๒๔๕๖

การ สอบ ความรู้ คราวนี้ ได้ จัด สถานที่ สอบ ๒ แห่ง เหมือน
ใน ศก หลัง ที่ วัดเบญจมบพิตร ๑ ที่ วัด พระศรีรัตนศาสดาราม ๑ ๗
ที่ วัดเบญจมบพิตร สอบ ความรู้ ธรรม ทุก ประโยค แล สอบ ความรู้ บาป
ประโยค ๑ ประโยค ๒ ประโยค ๓ ด้วย วิธี เขียน ๗ ที่ วัด พระศรี
รัตนศาสดาราม สอบ ความรู้ บาป ตั้งแต่ ประโยค ๕ ขึ้นไป ด้วย วิธี
แปล ด้วย ปาก ตาม แบบเดิม ๗

ที่ วัดเบญจมบพิตร ได้ สอบ ความรู้ ธรรม ก่อน เริ่ม เมื่อ วัน
ที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ มี ฤกษ์ สยามเนร เข้า สอบ มาก หดหาย ร้อย ประ
โยค ๑ ต้อง สอบ ๒ คราว ๕ วัน ประโยค ๒ คราว เดียว ๒ วัน
รวม ๖ วัน เสร็จ เว้น วัน ธรรมสวนะ ใน รวง ๗ สมเด็จพระมหาสมณะ
เสด็จ ประทับ เปน แม่ กอง พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่น ชินวรสิริวัฒน์
แล พระธรรมวโรดม เปน รอง แม่ กอง จัด กอง ตรวจ เปน ๕ กอง พระ
ราชาคณะ เปน กรรมการ ผู้ ตรวจ กอง ละ ๓ รูป มี ราย ชื่อ แจ้ง ใน บัญชี
แผนก หนึ่ง นอกจาก นี้ พระราชาคณะ ที่มี ได้ เปน กรรมการ ส้มค
มา ช่วย ด้วย เพิ่ม กอง ตรวจ ออกไป ได้ อีก ๓ กอง ๗ หลักสูตร
แล วิธี สอบ เหมือน ใน ศก หลัง ๗ ฤกษ์ สยามเนร เข้า สอบ ประโยค ๑

มีจำนวน ๕๒๐ รูป ได้คงประโยชน์ ๑๖๘ รูป ได้ประโยชน์ สูงขึ้นไป
 ๗๐ รูป ตก ๒๘๒ รูป เข้าสอบประโยชน์ ๒ มีจำนวน ๑๖๗ รูป
 ได้คงประโยชน์ ๑๑๕ รูป ได้ประโยชน์ สูงขึ้นไป ๓๒ รูป ตก ๒๐ รูป คง
 ประโยชน์ ๑, ๑๐ รูป ตก ที่เดียว ๑๐ รูป ผู้ได้บาฬีประโยชน์ ๒ ไว้แล้ว
 บ้าง แปลบาฬีได้ประโยชน์ ๒ ในคราวนี้บ้าง ครบกำหนดเพน
 เปรียญธรรม ๓๒ รูป ๆ จำนวนผู้เข้าสอบคราวนี้ ทวี กว่า
 ใน ค่ำหลัง กว่า ๓ เท่า แต่เพน สำนเณร โดยมาก ยังมุ่ง
 จะ ได้รับ ยก เว้น จาก พระ ราช บัญญัติ เกณฑ์ ทหาร มาก กว่า อย่างอื่น
 มี ฤกษ์ เข้า สอบ ด้วย เฉพาะ ใน วัด ที่ จัด การ เรียน ธรรม เจริญ
 แล้ว นอก จาก นี้ เพน เปรียญ บ้าง เพน ผู้ ได้ ประโยค
 บาฬี ค้าง ยัง ไม่ ครบ กำหนด เพน เปรียญ บ้าง เพื่อ จะ ได้ เพน ทาง
 แปล ประโยค สูง ขึ้น ไป ได้ แต่ ผู้ เตรียม เข้า แปล บาฬี เพื่อ จะ ได้
 เพน เปรียญ ธรรม ๆ

ผล ที่ สังเกต เห็น ใน คราว นี้ คือ

๑. เมื่อ ต้น ค่ำ ได้ สอบ ความรู้ ธรรม ของ เปรียญ ๕ ประ
 โยค ๓ ประโยค ใน ค่ำ หลัง มี เปรียญ เพน หตายรูป ไม่ รู้ จัก
 เขียน หนังสือ ไม่ รู้ จัก ใช้ อักษร เรียง ความ ไม่ เพน ไม่ รู้
 ธรรม ไม่ รู้ วินัย น่า สดุดใจ เพน อัน มาก ปราบ ฎ แก่ พระ
 ราช าคณะ ผู้ เพน กรรม การ เอง มา ใน คราว นี้ มี เปรียญ
 เข้า สอบ ราว ๕๑ รูป ได้ แทบ ทั้ง นั้น มี ตก เพียง ๕ รูป

ความรู้ ของ พวก เบรียณ ค่อย มี ขึ้น แต่ บาง สำนัก ได้ ประโยค
 ๑ แล้ว ก็ งด เป็น เพราะ เตรียม ตัว ไม่ ทั้น ประโยค ๒ หรือ
 ปรารถนา พอ เบด ทาง แปร บาฬี ประโยค สูง ขึ้น ไป ได้ เท่า นั้น ยัง
 จะ สังเกต ดู อีก ข้าง น้า แม้ อย่าง นั้น พวก ที่ สอบ ได้ ถึง ประโยค
 ๒ ก็มี เหมือน กัน ๑

๒ ได้ พบ ทาง ตรวจ ประโยค แก่ กระ ทุ ชรรณ แด ประโยค ชรรณ
 วิภาค ว่า ภิภษุ สาม เณร ค่อย รู สัก ความ สังวร ขึ้น ใน ใจ ค่อย รู
 จัก ดำริ หว่า ประ พฤติ อย่าง ไร จะ เป็น ความ ดี ความ งาม แก่ ตน ดี
 กว่า ใน ศก หลัง ๆ แต่ ยัง ไม่นึก กว้าง ถึง ผู้อื่น ที่ ตน ควร จะ ประพฤติ
 ด้วย อย่าง ไร ๑ ข้อ นี้ เป็น สำคัญ ที่ จะ ต้อง ชัก น้า จน สำเร็จ ๑

๓ ภิภษุ สาม เณร เขียน หนังสือ เป็น แด รู จัก เรียง ความ เป็น โดย
 มาก แต่ ใช้ อักษร ห่าง จาก สำนัก เถา เรียง นอก ไป ยัง ไม่
 ค่อย เป็น ๑

๔ การ เรียง ชรรณ แพร่ หตาย ออก ไป ตาม สำนัก ทั้ง หตาย สอน
 กัน เป็น ขึ้น หตาย สำนัก แต่ จะ หวัง ให้ สอน ได้ ทั่วไป ตลอด วัด เด็ก
 วัด น้อย คง ยัง ไม่ ได้ ๑

ผล เหา นี้ น้า ให้ จัด การ ต่อ ไป ใน คราว น้า ดัง นี้ ะ

๑ จะ สอบ ความ รู คิหิ ปฏิบัติ ด้วย ใน แผนก ชรรณ วิภาค ๑

๒ ใน ส่นาม หดวง เล็ก สอบ ชรรณ พัก เป็น ประโยค ๑ ประโยค

๒ สอบ คราว เดียว รวม กัน ทั้ง สอง ประโยค ได้ หรือ ตก ก็ พร้อ ม

ถ้า ๓ แต่ สาม เณร ยัง ให้ งวด วินัย ไว้ เมื่อ อุปสมบท จึง ให้ สอบ
 ผู้ สอบ ได้ ตาม หลัก นี้ เป็น นัก ธรรม ชั้น ตรี ตรง กับ นวกภูมิ เป็น
 อน ได้ เลื่อน หลัก สูตร องค์ นัก ธรรม ชั้น อีกร แต่ ใน หัว เมือง ยอม
 ให้ พัก เป็น ประโยค ได้ พดาง ๑

๓ จัด ตั้ง วิธี คิด เฉลี่ย แคนน ได้ ตก ตาม คราว ที่ สอบ ตั้ง
 แต่ คราว นี้ ไป ความรู้ อย่าง หนึ่ง อย่าง น้อย ได้ ๒ แคนน
 จึง ใช้ ได้ ๕ อย่าง หนึ่ง น้อย ได้ ๘ แคนน จึง ใช้ ได้ แต่ ใน
 อย่าง หนึ่ง เสีย ทั้ง ๓ แคนน เป็น ใช้ ไม่ได้ ๑

๕ นัก ธรรม ชั้น ตรี แปร บาฬี อีก ประเภท หนึ่ง ดัง จะ กล่าว
 ใน แผนก สอบ ความรู้ บาฬี ได้ แล้ว เป็น เปรียญ ธรรม ชั้น ตรี ตรง
 กับ นวกภูมิ ๑

ส่วน การ สอบ ความรู้ บาฬี แปร ชัมปท ฐิติ ฐกา ๓ ประโยค นั้น
 ได้ เริ่ม เมื่อ วันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๕ วัน เสร็จ แต่ หยุด วัน ธรรม
 ส่วน ใน รวาง ๑ วิธี แปร ใช้ เขียน แต่ วิธี ตรวจ เหมือน ใน คัก

หลัง เป็น แต่ ออก ประโยค เฉพาะ วัน ไม่ ทำให้ จับ เป็น ฉดาก ๑

มี ภิภษ สาม เณร เข้า สอบ ๓๒๖ รูป ยก พวก เปรียญ ธรรม ใน
 จำนวน นี้ มี ผู้ ได้ ประโยค ก้าง ไว้ ๒ บ้าง ๓ บ้าง ๕๓ รูป เหลือ
 จาก นั้น ๗๓ รูป เป็น ผู้ เข้า ใหม่ ใน คราว นี้ สอบ ได้ ถึง ประโยค

๓, ๑๘ รูป มี เข้า ใหม่ เพียง ๓ รูป นอกจาก นั้น ได้ ประโยค

๑ ไว้ แล้ว ๓๐ รูป ได้ ประโยค ๒ ไว้ แล้ว ๕ รูป คง ได้

ประโยคค้างไว้ ไม่ถึงกำหนด เปน เปรียญ ประโยคสอง ๒ รูป
ประโยค ๑, ๑๕ รูป ตก ๘๓ รูป ๗

ผลที่ได้พบในคราวนี้ มีชั้นบ้าง ดงบ้าง ดังต่อไปนี้ ะ

๑ ผู้เข้าใหม่ แปรตลอดชั้นไปได้ถึง ประโยค ๓ มีน้อยนัก

สันนิษฐาน เห็นว่า เปนเพราะเหตุบางประการ คือ

ก ผู้แปร วิชา เข้าใน เวลา ความรู้ยังอ่อน เหมือนใน
หนหลัง ๗

ข ผู้มีความรู้แข็ง เปน นักธรรม ชั้นตรี มา แล้ว โดยมาก
แปรบาปี่ชั้น เปรียญ ธรรมแผนกหนึ่ง ไม่ได้นับ
ในจำนวนนี้ ๗

ค ผู้ไม่ได้เป้น นักธรรม ไม่ค่อยรู้จัก เวียง ความไทย แด
ไม่รู้จัก ใช้ ไวยาหาร ๗

ฆ ใน ฝ่ายบาปี่เล่า ก็ไม่รู้จัก สัมพันธ์ คือ การ เชื่อม
บทกับบท แด ไม่รู้จัก ไวยากรณ์ ส่วน วจิวภาค ที่
จำแนก คำพูด ๗

๒ ธรรมนิยมเดิม จะแปร เปน เปรียญ ได้ ต้อง พร้อมกัน ทั้ง ๓
ประโยค ภายหลัง ให้ พัก เปน ประโยค ได้ ความรู้ ของ ผู้แปร
อ่อนลง จน ชั้น รวด เดียว ถึง ๓ ประโยค ไม่ค่อยไหว ๗

๓ พวกแปร บาปี่ เบน เปรียญ ธรรม แปร หนังสือ ได้ ดี โดย
มาก ได้ชม ของ กรรมการ มี หตายุรูป ๗

๕ ผู้แปล คำนุเคย กับ วิธิ เขียน เข้า มาก แล้ว ๑

๕ การ เรียน บาฬี ที่ เจริญ อยู่ เฉพาะ ใน สำนัก ที่ เล่า เรียน ที่ ควร มุ่ง จิต ให้ เป็น ตาม นี้ จะ รอ สำนัก ที่ เล่า อยู่ ไม่ อาจ บำรุง ความรู้ ให้ เจริญ ได้ เร็ว ๑ ส่วน สำนัก ที่ เล่า นั้น ควร คิด แก่ ใจ ใน ทาง หนึ่ง ๑

เมื่อ การ เรียน ธรรม แพร์ หตาย ออก ไป แล้ว จึง ได้ ปราบ ก จะ จิต การ แก่ ความ บก พ้อง ใน ฝ่าย การ เรียน บาฬี ใน คราว น้่า ดัง ต่อ ไป นี้ ะ

๑ ผู้ จะ เข้า สอบ บาฬี ต้อง เป็น นัก ธรรม ชั้น ตรี มาก่อน แล้ว ทั้ง นั้น ๑

๒ หลัก สูตร ที่ จะ สอบ คง แปล ธรรม ปท ฐัฐ กถา ตาม เดิม ประ โยค ๑ เปลียน ใหม่ ๒ ประ โยค แปล สัม พันธ์ ประ โยค ๑ คอบ บัญหา บาฬี ไวยากรณ ส่วน วจี วิภาค ประ โยค ๑ ๑

การ ได้ การ ตก คิด เฉลี่ย โดย แคนน ทั้ง ๓ ประ โยค ได้ หรือ ตก ก็ พร้อ ม กัน ไม่ พัก เป็น ประ โยค เหมือน ใน หน หลัง ๑

ข้อ เหล่า นี้ ต่อ ได้ รับ พระ ราช ทาน พระ บรม ราชานู ญาต จึง จะ จิต ตาม ที่ ปราบ ก ไว้ ๑

ส่วน การ สอบ ความรู้ บาฬี ตั้งแต่ ประ โยค ๕ ขึ้น ไป ที่ วัด พระ ศรั รัศน ค่ำ ดดาราม นั้น เริ่ม เมื่อ วันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๓ วัน เสร็จ ๑ ส้ม เตจ พระ มหา ส้มณะ เสดจ ประทับ เป็น อธิ บดี แบ่ง เป็น ๓ กอง พระ วรรณค์ เชอ กรม หมื่น ชิน วร สิริ วัฒน เป็น แม่ กอง กถา ส้ม เตจ พระ

มหาวิธวงศ์ เปน แม่ กอง ขวา เต็ม กะ พระพิมลธรรม เปน แม่ กอง ซ้าย
 แต่ ครั้น ถึง วัน กำหนด บอกอาพาธไม่ ไป ส้มเตจ พระมหา สมนะ จึง
 ทรง เลื่อน พระ ธรรมว โรตม เปน แม่ กอง ซ้าย มี พระ ราชกุมาร ๕
 กอง มี รายชื่อ ใน ภาณูชี ๕ แขนก หนึ่ง นอกจาก นี้ มี พระราชาคณะ
 ผู้ พ้น หน้าที่ แล้ว ไป ช่วย ด้วย ๑ มี จำนวน ผู้ เข้า แปร ประโยค ๒ ได้
 ๒ ตก ๑ ประโยค ๕ ได้ ๑๐ ตก ๕ ประโยค ๕ ได้ ๑๘ ตก ๑๓
 รวม ได้ ๓๐ ตก ๑๘ ๑

ใน คราว นี้ ได้ แก่ วิธี สอบ ใหม่ ไม่ ทัก เปน ประโยค หรือ เปน
 ศัพท์ เหมือน อย่าง ก่อน ปล่อยให้ ผู้ แปร ๑ ไป ๕ บันทัด ขึ้น ไป หา ๑๐ บัน
 ทัด จบ ตอน หนึ่ง แล้ว แม่ กอง กับ ผู้ สอบ ปรึกษา กัน ถ้า ไม่ พัง
 ต่อ ไป ประโยค นั้น เปน ตก ถ้า พัง ต่อ ไป ให้ แปร ต่อ ไป
 แด ปรึกษา เปน ตอน ๑ จน จบ ประโยค ประโยค หนึ่ง ปรึกษา ราว ๒
 คราว บ้าง ๓ คราว บ้าง ปรึกษา ใน ที่ สุด ประโยค ว่า จะ ให้ หรือ ไม่
 ให้ ถ้า ให้ ก็ เปน อัน ได้ ถ้า ไม่ ให้ เปน อัน ตก ๑ สอบ ตาม
 วิธี นี้ ได้ เห็น ผล ว่า สดวก ด้วย ประการ ทั้ง ปวง ผู้ สอบ ไม่ อึด
 อัด ผู้ แปร ไม่ เสีย สติ แด ต่อ ไป จะ เปน ทาง ให้ รู้ จัก สันนิษฐาน
 เอา ความ ตาม ตำ พัง ของ ตนเอง จัก แปร หนึ่ง ล้อม มี หัก ขึ้น ไม่
 ต้อง นับ เวลา แปร แด ไม่ ต้อง ให้ ออก แก้ว ย่น เวลา เร็ว เข้า ๑

แม้แก่วิธี สอบ ใหม่ ใน คราวนี้ ยัง ได้ พบ ว่า เปรียบ ประโยค

สูง แปร หนังสือ ดี ขึ้น กว่า เดิม มาก เข้าใจ ว่า เป็น เพราะ เหตุ ๒

ประการ ผู้ ไม่มี ความรู้ ยัง ไม่ได้ ประโยค นักธรรม เข้า มา แปร

ไม่ได้ ประการ ๑ การ สอบ โดยวิธี เขียน ทำให้ ผู้ แปร

รู้จัก หยั่ง ส่นิษฐาน แด จู ผู้ แปร ที่ ไม่ เคย เขียน ให้ เป็น ตาม ด้วย

ประการ ๑ ๆ

รายชื่อ ผู้ แปร ส่ง มา แผนก หนังสือ ในที่นี้ ส่ง มา แต่ ราย เทียบ

เฉพาะ วัด ดูตาม บานูชี ราย เทียบนี้ จะ เห็น ได้ ว่า วัดบวรนิเวศ

วัด มหาธาตุ วัดเบญจมบพิตร วัดเทพศิรินทร์ วัดอนงคาราม

มี นัก เรียน ได้ ทั้ง ประโยค ธรรม แต่ ประโยค บาฬี ชั้น สูง ส่วน ประ

โยค บาฬี ชั้น ต่ำ นั้น มี ราย ตก มาก กว่า ราย ได้ เพราะ ผู้ แปร

ได้ เป็น เปรียบ ธรรม อยู่ ใน บานูชี แผนก หนังสือ คง อยู่ ใน บานูชี

นั้น แต่ ผู้ ได้ ค้าง ไม่ครบ กำหนด แด ผู้ ตก ส่วน วัด พระเชตุพน

เพิ่ง เริ่ม จัด การ เถ่า เรียน เมื่อ ค่ำ หลัง ได้ เปรียบ บาฬี ๓ ประโยค มาก ถึง

๘ รูป ครั้ง ของ จำนวน นั้น แต่ ประโยค สูง ตก ทั้ง นั้น ส่วน การ

เรียน ธรรม ได้ เพียง ประโยค ๑ เกือบ เท่า จำนวน ตก ส่วน วัด ราชาธิ

วาส ดี ใน ทาง เรียน ธรรม ใน จำนวน ๒๒ รูป มี ตก เพียง รูป เดียว

ใน ทาง เรียน บาฬี ตรง กัน ซ้ำ ใน ชั้น ต่ำ ส่ง ๕ รูป ตก ทั้ง นั้น ใน

ชั้น สูง ได้ ๑ เดียว ๑ ส่วน วัดสุทัศน์ แด่ วัด สระเกศ การ เรียน บาฬี
 เดิม ไป วัดสุทัศน์ มี ได้ แต่ น้อย รูป วัดสระเกศ ใน ชั้น ต่ำ ส่ง ๑๑
 ตก หมด ได้ ใน ชั้น สูง รูป เดียว ใน การ เรียน ธรรม พอ มี ผู้
 สอบ ประโยค ๑ ได้ บ้าง วัด สุทัศน์ ชั้น ถึง ประโยค ๒ แต่ ยัง ได้ ไม่
 สม กับ จำนวน ที่ ส่ง ทั้ง ๒ วัด ฝ่าย วัด อรุณ กับ วัด ประยวงค์ การ
 เค้า เรียน ไม่ ชั้น ทั้ง ๒ อย่าง ใน ทาง ธรรม จำนวน ได้ ไม่ ถึง ๑๐ ต่อ ๑ ใน
 ทาง บาฬี ก็ ไม่ ได้ การ เหมือน กัน วัด ประยวงค์ ได้ ๓ ประโยค ๑ รูป
 เท่านั้น ๆ

ในการ สอบ ความรู้ ได้ พบ ว่า น่า ที่ ชะระ การ เนื่อง ด้วย การ ทำ
 บาฬี ยัง ลำบาก มาก ยัง จะ ต้อง แก่ ไช ต่อ ไป เพื่อให้ สดวก ขึ้น ๆ

กรรมการ สอบ องค์ นักธรรม แล ธรรมบท

สม.ตจ พระ มหา สมณะ	แม่ กอง
กรม หมื่น ชินวร สิริวิวัฒน์	รอง แม่ กอง
พระ ธรรม วโรดม	รอง แม่ กอง
กอง ที่ ๑	กอง ที่ ๒
พระ ญาณ วราภรณ์	พระ ธรรม ไตร โถกาจารย์
พระ อริยมุนี	พระ ศรี สม โพร
พระ มหา ปลด	พระ นิกรม มุนี

กรรมการ สอบ ความรู้ ๒๒ ปี ใน วัด พระศรีรัตนศาสดาราม ๕๑๖

• กองที่ ๓

• พระ ราช เวกี

• พระ ศำกยบุตรคิยวงศ์

• พระ มหานายก

• กองที่ ๕

• พระ อมรารักรัชิต

• พระ บัฏกโกศล

• พระ ปรียัตถ์นทิต

• กองที่ ๔

• พระ ราชสุธี

• พระ อริยกวี

• พระเญาณ รักษิต

กรรมการ สอบ ความรู้ ๒๒ ปี
ใน สนาม หลวง วัด พระศรีรัตนศาสดาราม
ใน ศก ๒๔๕๖

สมเด็จพระมหาสมณะ อธิบตี

กองกลาง

กรม หมื่นชินวรสิริวัฒน์

แม่ กอง

พระ เทพกวี

พระ ราชกวี

พระ ราช โมถิ

พระ รัตนมุนี

พระ เมธาณสมโพธิ

กองชวา

สมเด็จพระ มหา วิธวงศ์ แม่กอง

พระ พรหม มุนี

พระ เทพสุธี

พระ ราชสุธี

พระ ศาสตร์นุ เทศาจารย์

พระ สัทคุตติ สัจจ

พระ ประ สัทคุตติ สัจจ

กองทวาย

พระ ธรรมวโรดม แม่กอง

พระ เทพเวที

พระ เทพมุนี

พระ ราชเวที

พระ อมรเมธาจารย์

พระ กวีวงศ์

พระ อริยคุตติ อาจารย์

ตารางเทียบจำนวนได้ตกประโยชน์ธรรม
ในศก ๒๔๕๖

วัด	ประโยชน์เปรียบ		ประโยชน์ ๒		ประโยชน์ ๑		รวม	
	ได้	ตก	ได้	ตก	ได้	ตก	ได้	ตก
เทพศิรินทร์	๘	-	๘	-	๘	๑๐	๒๖	๑๐
มหาธาตุ	๗	-	๓๔	๕	๓๗	๒๗	๖๔	๓๒
อนนการาม	๖	-	๑๓	๑	๑๐	๘	๒๓	๙
เบญจมบพิตร	๕	-	๘	๑	๓	๖	๑๓	๗
บวรนิเวศ	๔	-	๑๕	-	๑	-	๒๐	-
ราชาธิวาส	๑	-	๙	-	๑๑	๑	๒๑	๑
ราชบพิธ	๑	-	๒	-	๘	๖	๑๑	๖
มกุฏกษัตริย์	-	-	๖	๑	๑	๓	๗	๔
พระเชตุพน	-	-	๔	-	๑๔	๑๗	๓๑	๑๗
บรมนิเวศ	-	-	๓	-	๕	๑๘	๘	๑๘
สุทัศน์	-	-	๒	-	๘	๒๐	๑๐	๒๐
พิชยญาติ	-	-	๒	๒	๕	๙	๗	๑๑
ราชประดิษฐ์	-	-	๒	-	๒	๘	๔	๘
จักรวรรดิ	-	-	๒	-	๒	๗	๔	๗
สุวรรณาราม	-	-	๒	-	๑	๑๓	๓	๑๓
สระเกศ	-	-	-	-	๙	๓๐	๙	๓๐
เสนาสน์	-	-	-	-	๓	๓	๓	๓
ราชบูรณะ	-	-	-	-	๖	๓	๖	๓
สังฆะ	-	-	-	-	๒	๘	๒	๘
ประยูรวงศ์	-	-	-	-	๑	๑๒	๑	๑๒
อรุณ	-	-	-	-	๑	๑๑	๑	๑๑
ต่างวัด	-	-	๓	-	๒๐	๖๒	๒๓	๖๒
รวม	๓๒	-	๑๑๕	๑๐	๑๖๘	๒๘๒	๓๑๕	๒๙๒

ตารางเทียบจำนวนได้ตก ประโยค ขาฬิ ตั้งแต่
ที่ ๔ ขึ้นไป ในศก ๒๔๕๖

วัด	ประโยค ๖		ประโยค ๕		ประโยค ๔		รวม	
	ได้	ตก	ได้	ตก	ได้	ตก	ได้	ตก
มหาธาตุ	๑	๑	๑	๑	๕	๒	๗	๔
เบญจมาภิตร์	๑	—	๑	๑	๒	๕	๔	๖
เทพศิรินทร์	—	—	๒	—	๑	—	๓	—
บวรนิเวศ	—	—	๑	๑	๖	๒	๗	๓
ราชาธิวาส	—	—	—	—	๑	๑	๑	๑
มกุฏกษัตริย์	—	—	—	—	๑	—	๑	—
อนงคาราม	—	—	๑	—	๑	—	๒	—
จักรวรรดิ	—	—	—	—	๑	—	๑	—
สุทัศน์	—	—	๑	—	—	—	๑	—
สระเกศ	—	—	๑	—	—	—	๑	—
สังเวชน	—	—	๑	—	—	—	๑	—
มหาพฤฒาราม	—	—	๑	—	—	—	๑	—
ราชบพิธ	—	—	—	—	—	๑	—	๑
บรมนิเวศ	—	—	—	—	—	๑	—	๑
พระเชตุพน	—	—	—	๒	—	๑	—	๓
รวม	๒	๑	๑๐	๕	๑๘	๑๓	๓๐	๑๘

ตารางเทียบจำนวนได้ ตกประโยค บาที่เพียง ๓

เบื้องต้น ใน ศก ๒๔๕๖

วัด	ประโยค ๓		ประโยค ๒		ประโยค ๑		รวม	
	ได้	ตก	ได้	ตก	ได้	ตก	ได้	ตก
พระเชตุพน	๙	-	๑	๓	๓	๒	๑๓	๕
ราชบพิธ	๓	-	-	๑	๑	๒	๔	๓
เบญจมบพิตร	๑	-	-	-	๒	๑	๓	๑
เทพศิรินทร์	๑	-	-	-	-	๔	๑	๔
ลัดดั้น	๑	-	-	๒	๒	๖	๓	๖
วัง	๑	๑	-	๑	-	๓	๑	๕
เสนาสน์	๑	-	-	-	๑	๑	๒	๑
ประยูรวงศ์	๑	-	-	๒	๑	๒	๒	๔
อรุณ	-	-	๑	-	-	๑	๑	๑
บรมนิวาส	-	๒	-	-	๑	๓	๑	๕
สระเกศ	-	๑	-	๕	-	๕	-	๑๑
จักรวัด	-	๒	-	-	-	๑	-	๓
ราชธานี	-	-	-	๑	-	๔	-	๕
ราชประดิษฐ์	-	-	-	๓	-	๔	-	๗
มหาธาตุ	-	-	-	๖	๑	๑	๑	๘
อนนการาม	-	-	-	-	๑	๕	๑	๕
บวรนิเวศ	-	-	-	-	-	๓	-	๓
มกุฏกษัตริย์	-	-	-	-	-	๒	-	๒
พิชยญาติ	-	-	-	-	๑	๓	๑	๓
ต่างวัด	-	-	-	๗	๑	๑	๑	๖
รวม	๑๘	๖	๒	๓๑	๑๕	๕๔	๓๕	๖๑

ที่ ๑/๒๕๕๖

พระดำรัสสั่ง

เรื่อง เฉลี่ย แคนน ได้ ตก

สำหรับ สอบ ความรู้ ใน สำนาม หลวง

คำหนึ่ง ถึง ภิกษุ สามเณร ผู้เข้า สอบ ความรู้ องค์ นักธรรม ใน
 สำนามหลวง เราเห็นว่ายัง เสียเปรียบ ผู้เข้า สอบ ตาม วัด อยู่ ผู้เข้า
 สอบ ตาม วัด สอบได้ เป็น อย่าง ๆ ครบ กำหนด แล้ว ส่ง มา ขอ
 ให้ สำนามหลวง ตรวจ เพื่อ รับ เป็น นักธรรม ของ สำนามหลวง ได้ ฝ่าย
 ผู้เข้า สอบ ใน สำนามหลวง ที่ เดียว ความรู้ ใน ประโยคอื่น เดียว ต้อง
 ได้ ครบ ทุก อย่าง แม้ ใน สำนามหลวง เอง สอบ ประโยค ๒
 สามเณร ผู้ยังไม่ ต้อง สอบ วินัย ยัง ได้ เปรียบ ภิกษุ อยู่ นอก
 จาก นี้ ผู้เข้า สอบ บาง รูป มี ความรู้ ดี บาง อย่าง กรรมการ ให้ ครบ
 ๓ แคนน ได้ ชม ว่า ดี บาง ก็มี เมื่อ ตก ความรู้ อย่าง อื่น
 ความรู้ ที่ ดี นั้น ก็ เป็น ต้อง ตก ไป ตาม กัน เขา มา ช่วย ความรู้
 ที่ หย่อน ไม่ได้ มี ประสงค์ จะ แก้ออก บกพร่อง เหล่านี้ จึง ตั้ง วิธี
 เฉลี่ย แคนน ได้ ตก ไว้ ดังนี้ ะ

๑ แคนน สำหรับ ความรู้ อย่าง หนึ่ง เป็น ๓ ได้ เพียง ๒ เป็น ให้ เฉพาะ ความ
 รู้ อย่าง นั้น เสีย ตั้งแต่ ๒ เป็น ไม่ ให้ ใน ประโยค ที่ สอบ ความ
 รู้ กว่า อย่าง หนึ่ง ให้ รวม แคนน ได้ ตก เฉลี่ย กัน ได้ เช่น

ใน บัด นี้. องค์ นัก ธรรม ประโยค ๑ สอบ ความ รั ๒
 อย่าง แคนนอนได้ตั้งแต่ ๕ ขึ้นไปถึง ๖ ต่างว่าแก้กระทู้ ธรรมได้
 ๓ แคนนอน ตอบปัญหา ธรรมวิภาค เดียว ๒ แคนนอน ได้แต่เพียง
 แคนนอน เดียว เช่นนี้ รวมทั้ง ประโยค คงได้ ๕ แคนนอน เดียว ๒
 แคนนอน ประโยคนี้ เปนอันได้ ๗ อีกอย่างหนึ่ง ต่างว่าสอบ รวม
 กัน ทั้ง ๒ ประโยค ความ รั ๕ อย่าง แคนนอนได้ตั้งแต่ ๘ ขึ้น
 ไป ถึง ๑๒ ต่างว่าแก้กระทู้ ธรรมได้ ๒ แคนนอน ตอบปัญหา ธรรม
 วิภาคได้ ๓ แคนนอน ตอบปัญหา วินัยได้ ๑ แคนนอน ตอบปัญหา
 พุทธประวัติได้ ๒ แคนนอน ทั้ง ประโยค รวม เปนได้ ๘ แคนนอน
 เปนใช้ได้ ๗

๒ สอบ ความ รั มากอย่างเข้า ความได้ ประโยชน์ เพราะ เฉลี่ย แคนนอน
 ก็ มาก ขึ้น อาจจะทำให้ นักเรียน สะเพร่า ไม่เอาใจ ได้ ใน ความ
 รั บาง อย่าง ได้ เช่น สอบ ความ รั ๕ อย่างนั้น ได้ ๓ อย่าง ๗
 ละ ๓ แคนนอน เต็ม รวม เปน ๘ เปน เกณฑ์ ได้ อยู่ แล้ว อาจ จะ ทำ
 สะเพร่า ละเลย ความ รั อีก อย่าง ๑ เดียว เพราะ ฉนั้น ใน ประ
 โยค ไต เดียว แคนนอน เพราะ ความ รั อย่าง ๑ เต็ม ๓ เช่นนี้ จะเอา
 แคนนอน สำหรับ ความ รั อย่าง อื่น มา เฉลี่ย ด้วย ไม่ได้ ประโยค นั้น
 เปน อัน ตก จะ เฉลี่ย ได้ เฉพาะ ความ รั มี แคนนอน ได้ อยู่ ๑ ๗

๓ ส่วน การ สอบ ความ รั บาที ของ ภิกษุ สามเณร ผู้ สอบ องค์ นัก
 ธรรม ประโยค ๒ สามัญ ได้ แล้ว ให้ ได้รับ เฉลี่ย แคนนอน ตาม นัย นั้น

ส่วน ของ ภิกษุ สามเณร ผู้ สอบ แต่ ดำรง บาฬี หรือได้ องค์ นักธรรม
 เพียง ประโยค ๑ ยังไม่ ให้ ใช้ วิธี เฉลี่ย แคนน ให้ ตรวจ ได้ ตก
 เฉพาะ ประโยค ไป ล่อน กว่า จะ ได้ จัด ให้ เชา รูป ๑
 เมื่อ ได้ ตั้ง วิธี เฉลี่ย แคนน ได้ ตก ขึ้น เช่น นี้ แล้ว จึง อนุญาต ให้
 ภิกษุ สามเณร ผู้ สอบ องค์ นักธรรม ประโยค ๑ สามัญ ได้ อย่าง ๑
 ตก อย่าง ๑ แต่ เฉลี่ย แคนน ได้ เปน ๕ ให้ เปน อัน ได้ ประโยค นั้น ๑
 แจ้ง ความไว้ ณ วันที่ ๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖ ๓
 (ตงพระนาม) กรม-วชิรญาณวโรรด์

ที่ ๒/๒๕๕๖

ประกาศ

สอบความรู้คิหิปฏิบัติ ในแผนก ธรรมวิภาค

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรม พระยา วชิรญาณวโรรด์
 พระมหา สมนะ ครัด ประกาศ ไว้ว่า ภิกษุ สามเณร ผู้ เข้า
 สอบ ความรู้ องค์ นักธรรม ยัง มี คติ จะ ดีก โดย มาก แม้ หาก
 จะ อยู่ ยั้ง ยืน ไป ก็ ยัง ควร เข้า ใจ คิหิปฏิบัติ เพื่อ จะ ได้ ตั้ง
 สอน คฤหัสถ์ บริษัท ใน ธรรม ของ เขา เพื่อ ชักนำ ให้ ได้ ศรัทธา
 เต็ม ใจ ใน พระ คำสอน แม้ สมเด็จพระ บรม คำสดก ของ เรา ก็
 ได้ ครัด สอน ถึง กาดมานพ เปน ต้น มา เปน แบบ ครั้น จะ ทรง จัด เข้า ใน

ประกาศรวมองค์นักธรรมประโยค ๑-๒ เข้าเป็นองค์นักธรรมชั้นตรี ๕๒๕

หลัก สูตรมาแต่แรก ศึกษุดำเนินร ทั้ง หตาย ยัง ไม่ ทั้น เหน ประโยชน์
แห่ง การ เรียน ธรรม ก็ จัก คิด เหน ไป ว่า ทรง น้อม ไป ใน ทาง โลก
จัด นัก บัณฑิต ความ เข้า ใจ ประโยชน์ แห่ง การ เรียน ธรรม แพร่ หตาย
ออก ไป จน มี ผู้ เข้า สอบ องค์ นัก ธรรม เป็น หตาย ร้อย แด
ได้ ก็ มาก เป็น เวลา ส้มควร จะ สอบ ความ รู้ คิหิปฏิบัติ ด้วย ครั้น
จะ สอบ เฉพาะ อย่าง ข้อ ธรรม อัน เป็น หลัก สูตร ก็ น้อย จึง จะ
รวม เข้า ใน ธรรม วิภาค เป็น แต่ ถาม บัญหา เบ็ด ออก ไป ถึง
คิหิปฏิบัติ ด้วย คง จำ นวน ข้อ ไว้ เท่า เดิม แด คง เรียก ว่า
บัญญัติ ธรรม วิภาค ตาม เดิม ตั้งแต่ คักหน้า จัก จัด ตาม นี้ ๑

ประกาศ ไว้ ณ วันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖ ๓

ที่ ๓/๒๕๕๖

ประกาศ

รวมองค์นักธรรมประโยค ๑ ประโยค ๒

เข้าเป็นองค์นักธรรมชั้นตรี

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ

กรมพระยา วชิรญาณวโรรส

พระมหา สมนะ

ตรีดี ประกาศ ไว้ ว่า

ใน คัก นี้ มี ศึกษุดำเนินร

เข้า สอบ องค์ นัก ธรรม เกือบ ถึง ๖๐๐

เข้า สอบ ประโยค ๒ เกือบ ถึง

๒๐๐ มี จำนวน ผู้ สอบ ได้ ก็ มาก

การ เล่า เรียน พระธรรม วินัย แพร่

ที่ ๕/๒๕๕๖

ประกาศ

จัดหลักสูตรแห่งเปรียญบาลี ๓ ประโยค

เข้ากับองค์นักธรรมประโยค ๒

เปนเปรียญธรรม ชั้นตรี

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ

กรมพระยา วชิรญาณวโรรส

พระมหาสมณะ

ตรีศ ประกาศไว้ว่า

การสอบความรู้บาลี

เปนเปรียญ ๓ ประโยค

ให้แปล ชัมมปทัญจูกถา เปนความไทย

อย่างเดียวกัน ทั้ง ๓ ประโยค

ไม่ ค่อย จะ ได้เปรียญ มีความรู้ดี

เพราะ ผู้เข้า สอบ โดย มาก ด้วย กัน

ไม่รู้จัก สัมพันธ์ แต่ไม่แตก ฉาน

ในทาง ไวยากรณ์ เมื่อ เปน เช่น นี้

การ เรียง บาลี จึง ยัง ตก ต่า

มี พระประสงค์ จะ ทรง บำรุง ให้เจริญ ขึ้น

จึงจะทรง ขอ พระราช ทาน

พระบรมราชานุญาต แก่ ไชย หลักสูตร เปรียญ บาลี ๓ ประโยค

ให้

คงแปล ชัมมปทัญจูกถา เพียง ประโยค เดียว

อีก ๒ ประโยค นั้น

เปลี่ยน เปน สอบ ความรู้ สัมพันธ์

เพื่อให้ รู้จัก ชัก ศัพท์ เชื่อม ถึงกัน

ประโยค ๑ สอบ ความรู้ บาลี ไวยากรณ์ ส่วน วิจิตรภาค

เพื่อ

เข้าใจ ผูก ศัพท์ ประโยค ๑ ๗

วิธี สอบ สัมพันธ์

จัก วาง แบบ

ให้ไว้ ส่วน วิธี สอบ ไวยากรณ์ เคย กัน มา แล้ว ๗

ทั้ง ๓ นี้ รวม

เปน หลักสูตร บาลี

เปน องค์ หนึ่ง ของ เปรียญ ธรรม ชั้นตรี ๗

วิธี สอบ ไม่สอบ เปน ประโยค ๆ ไป เหมือนเดิม สอบ
คราว เดียว กัน ทั้ง สาม ประโยค คิดเฉลี่ย แคนน แล้ว ได้ หรือ ตก
ก็ พรอม กัน ทั้ง สาม อย่าง ๆ

แต่ ใน คัก นี้ มี ภิ กษุ สาม เณร เข้า สอบ องค์ นักธรรม ประ
โยค ๑ เกือบ ถึง ๒๐๐ เข้า สอบ ประโยค ๒ เกือบ ๒๐๐ มี จำนวน
ผู้ สอบ ได้ ก็ มาก การ เล่า เรียบ พระธรรมวินัย แพร่ หตาย ออก ไป
เปรียญ แด่ นักเรียน บาฬี ก็ เข้า สอบ อยู่ โดย มาก ด้วย กัน แล้ว เปน

เวลา ส้มควร จะ จัด ให้ เข้า ระเบียบ กับ การ เรียน บาฬี ตลอด ไป ได้ แล้ว
ตั้ง แต่ คัก น้า ภิ กษุ สาม เณร ผู้ จะ เข้า สอบ บาฬี เปน เปรียญ ๓ ประ

โยค ต้อง สอบ ได้ องค์ นักธรรม ประโยค ๒ สามัญ มาก่อน แล้ว
เมื่อ สอบ บาฬี ได้ อีก องค์ หนึ่ง จัด เปน เปรียญธรรม ชั้น ตรี ได้ แก่
นวก ภูมิ หรือ เรียก นั บ ประโยค ว่า เปรียญธรรม ๓ ประโยค ก็ได้ ๆ

ฝ่าย ภิ กษุ สาม เณร ผู้ ได้ บาฬี ประโยค ๒ ไว้ แล้ว ให้ สอบ
องค์ นักธรรม ชั้น ตรี สามัญ ได้ แล้ว ให้ เปน เปรียญธรรม ฝ่าย ผู้ ได้ บาฬี
ประโยค ๑ ที่ เปน นักธรรม ชั้น ตรี ให้ แปร ธรรม บัพ ฐิติ กถา อีก ๑ ประ
โยค กับ สอบ สัมพันธ์ แด่ ไวยากรณ์ ส่วน ว จี วิ ภาค ผู้ ที่ ยัง ไม่ได้ องค์
นักธรรม ชั้น ตรี ต้อง ให้ ได้ ก่อน จึง จะ เข้า สอบ อย่าง นั้น ได้ ๆ

ครั้น สั ประการ ให้ อาจารย์ แด่ นักเรียน ทราบ ไว้ พตาง เพื่อ จะ ได้
เตรียม สอบ เตรียม เรียน ให้ เข้า ระเบียบ ถ้า ได้รับ พระบรมราชา

อนุญาต จัก จัด ตาม นี้ ๆ

พระดำรัสสั่งเรื่องแก้ วิธีแปลพระปริยัติด้วยปากแลยกเลิกการนับเวลา ๕๒๘

ฝ่ายเปรียญ ๓ ประโยค ผู้จะแปลประโยค ๕ ขึ้นไปใน
คราวหน้า ต้องได้องค์นักธรรมประโยค ๒ สำมัญมาก่อนแล้ว ฯ
ประกาศไว้ ณ วันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๖ ฯ

ที่ ๕/๒๔๕๖

พระดำรัสสั่ง

เรื่องแก้วิธีแปลพระปริยัติธรรมด้วยปาก แยก
เลิกการนับเวลาสำหรับสอบความรู้ ในสนามหลวง

เราดำริเห็น ว่า ในการ สอบ ความรู้ วิชาของ ผู้แปลด้วยปาก
ท่าน ผู้สอบ ทัก ให้แก้เป็นศัพท์ ๆ หรือแม้ เป็น ประโยค ๆ เป็น
อัน หัด ผู้แปลให้ว่องไว ไหว พริบ แต่โดยจริง น้อยรูป ที่เดียว
ได้รับ ผลนี้ กลับ ทำให้ผู้แปลไม่คิด จะใช้ ความสนนินษาฐาน ของคน
เสียดาย เป็นแต่ คอยแก้ ให้หลุด กลับ เป็น ผู้แปล หนึ่งคือไม่มี
หลัก เป็นเช่นนี้ โดยมาก เทียบ ความได้ กับ ความเสีย เข้า ด้วย
กัน เห็น ความเสีย มาก กว่า ฯ ตั้งแต่ จัด การ สอบ ความรู้ ขึ้น
แปล ซึ่งมีปทัฏฐ์สุกตา โดยวิธี เขียน มาแล้ว คราวนี้ เป็น ครั้ง ที่ ๓
ได้เห็น ผล ว่า ผู้แปล รู้จัก หยั่ง ความเห็น ของ คนเอง ขึ้นแล้ว ประโยค
ที่แปล ดี มี หลาย ๆ คิด จะ แก้วิธี แปล ด้วย ปาก ให้ดีขึ้น จึงให้
คำสั่งไว้ดังต่อไปนี้ ะ

๑ แม่ กอง แด ผู้ สอ บ ๒ จง ปลอ ย ให้ ผู้ แบ ด ๓ ๔ ไป เอง ตาม
 ถ้า พัง ๑ ไม่ ต้อง ทัก ศัพท์ หรือ ความ ที่ ผิด ๒ ประมา ณ ๕ บั น ทัด
 หรือ ๓๐ บั น ทัด ๑๒ ตอน แล ๓ แม่ กอง จง ปรี กษา กับ ผู้ สอ บ ๒ ว่า
 จะ พัง ต่อ ไป หรือ ไม่ พัง ๑ ถือ เหา เดียง ข้าง มาก เชน ประมา ณ ๑ ถ้า
 ไม่ พัง ต่อ ไป ๑ ประโยค นั้น ๑ ชื่อ ว่า เชน อัน ไม่ ให้ ๑ ถ้า จะ พัง ต่อ
 ไป ก็ ตั้ง ให้ แบ ด ไป อิก เชน ตอน ๑ ๓ แด ปรี กษา กัน เหมือ น หน ๑ หด ๑
 ถ้า เลิก พัง เสีย ใน รวาง ๑ ประโยค นั้น เชน อัน ไม่ ให้ ๑ ถ้า พัง ไป จน
 ๑๒ ประโยค ๑ ให้ ปรี กษา กัน ว่า จะ ให้ หรือ ไม่ ให้ ๑ ถ้า ไม่ ให้ ๑ ประ
 ๑๒ โยค นั้น เชน อัน ตก ๑ ถ้า ให้ ๑ เชน อัน ได้ ๑ ๓

๒ ๑ ชื่อ ความ แบ ด ๑ ถูก ขบวร แล ๑ ๒ แต่ แด ดง อยู่ ว่า ผู้ แบ ด จะ ไม่
 ๑๒ เข้าใจ ๑ ก่อน แต่ จะ ตัด สิ้น ว่า จะ พัง ๑ จะ ให้ หรือ ไม่ ๑ แม่ กอง แด ผู้ สอ บ ๒
 ๑๒ จะ ถาม เหา ความ เข้าใจ ของ ผู้ แบ ด ๑ เพื่อ ถือ เหา เชน เกณ ๑ ที่ ตัด สิ้น ก็
 ๑๒ ได้ ๑ ๓ แบ ด ถูก ๑ แต่ ไม่ เข้าใจ ความ ๑ ใช้ ไม่ ได้ ๑ ๓

๓ ๑ ให้ ผู้ แบ ด เตรี ยม ตัว ๑ เพื่อ จะ หยั่ง ความ สัน นิษฐาน ของ ตน เอง
 ๑๒ แด แบ ด ให้ ถูก ขบวร แด ได้ ความ ๑ ๓

๔ ๑ เมื่อ จิต วิชิต ตัด สิ้น ได้ ตก ขัน ใหม่ อย่าง นี้ แล ๑ เรา ตั้ง ยก เลิก
 ๑๒ การ ๑ ๓ เวธา แด รเบียบ เเนอง ด้วย การ นั้น เสีย ๑ ๓

ตั้งไว้ ณ ๑ วันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖ ๑ ๓

(ลง พระนาม) กรม-วชิรญาณวโรรส

รายชื่อ ภิกษุสามเณรเปรียญธรรมชั้นตรี
ผู้สอบได้ ในสนามหลวง วัดเบญจมบพิตร
ในศก ๒๔๕๖

ชื่อเดิม	ชื่อนายา	พรรษา	อายุ	วัด	จำนวน	หมายเหตุ
พระสิงห์	ธัมมธโร	๖	๒๖	เทพศิรินทร์		เดิมได้บำเพ็ญ ๒ ประโยค
สามเณรชัย		—	๒๓	„		„
พระเชย	จันทสิริ	๘	๒๗	„		เดิมได้บำเพ็ญ ๑ ประโยค
„ เวียง	สุวิโร	๕	๒๕	„		„
„ โชต	โชติธโร	๑	๒๑	„		ใหม่
สามเณรปลุก		—	๒๐	„		„
„ ตรี		—	๒๐	„		„
„ อาทย์		—	๑๗	„	๘	„
พระสัมบูรณ์	สัมบูรณ์ โณ	๑	๒๑	มหาธาตุ		เดิมได้บำเพ็ญ ๒ ประโยค
สามเณรศติ		—	๒๐	„		เดิมได้บำเพ็ญ ๓ ประโยค องค์นักธรรม ๑ ประโยค

ชื่อเดิม	ชื่อนายา	พรรษา	อายุ	วัด	จำ นวน	หมายเหตุ
ด้ามเนรเทียบ		—	๒๐	มหาธาตุ		เดิมได้บำเพ็ญ ประโยชน์ องค์ นักธรรม ๓ ประโยชน์
„ กระจ่าง		—	๑๙	„		„
„ ทิน		—	๑๙	„		„
„ ศรี		—	๑๙	„		เดิมได้องค์นัก ธรรม ๓ ประโยค
„ แม่น		—	๑๙	„	๗	„
พระหงวน	จันทสโร	๒	๒๒	อนงคาราม		เดิมได้นัก ธรรม ประโยชน์ วิสามันญ์
„ ถ้วน	ชัมมทิน โน	๑	๒๓	„		„
ด้ามเนรนาค		—	๒๐	„		„
„ จันทร		—	๑๙	„		„
„ หล้า		—	๑๙	„		„
พระดี	สิริจัน โท	๑	๒๓	„	๖	เดิมได้ นักธรรม ประโยชน์ ๓ สามัญ

รายชื่อภิกษุสามเณรเปรียญธรรมชั้นตรีผู้สอบได้ในสนามหลวง ๕๓๒

ชื่อเดิม	ชื่อนายา	พรรษา	อายุ	วัด	จำนวน	หมายเหตุ
สามเณรสว่าง		—	๒๐	เบญจมุม บพิตร		เดิมได้บาฬี ๒ ประโยคองค์นี้ กรรม๑ประโยค
„ สัมราญ		—	๒๐	„		„
พระครูสมุห์ผล	อุทิศ โม	๒	๒๒	„		เดิมได้บาฬี ๓ ประโยคองค์นี้ กรรม๑ ประโยค
พระชัน	โสดนร โศ	๑	๒๑	„		„
สามเณร ตั้งวาถย์		—	๒๐	„	๕	„
พระ ทองคำ	ปกัสส์โร	๑	๒๑	บวรนิเวศ		เดิมได้หนักกรรม ประโยค๑สามัญ ใหม่
„ พรหม	ชัญญ โณ	๕	๒๕	„		ใหม่
„ สุวรรณ	ชุตินทรโร	๓	๒๓	„		„
สามเณรเชต		—	๑๗	„	๕	„
พระ รัง	ภทราวุ โธ	๑	๒๑	ราชาธิวาส	๑	เดิมได้บาฬี ๒ ประโยคองค์นี้ กรรม๑ ประโยค

ชื่อเดิม	ชื่อนายา	พรรษา	อายุ	วัด	จำ นวน	หมายเหตุ
พระ สนิท	สุขวัฒน์โม	๒	๒๓	ราชบพิธ	๑	เดิมได้ อังกัณ กรรม๑ประโยค
รวม					๓๒	๑

รายชื่อภิกษุสามเณรนักธรรมชั้นตรี คือ

ประโยค ๒ สามัญ

ผู้สอบได้ ในสนามหลวงวัดเบญจมบพิตร

ในศก ๒๔๕๖

ชื่อเดิม	ชื่อนายา	พรรษา	อายุ	วัด	จำ นวน	หมายเหตุ
พระมหา ทองดี ๓	ชุ่มพูนโท	๒	๒๓	มหาธาตุ		เดิมได้ประโยค๑
พระมหาเจริญ๓	เวโรจ โน	๒	๒๒	,,		,,
พระ บัว	โชติชัย โม	๑	๒๒	,,		,,
,, สุต	สุทัชฌ โณ	๖	๒๗	,,		,,
,, บุน	วร โณ	๒	๒๒	,,		,,
,, ชู	พรหมส โธ	๑	๒๓	,,		,,
,, เจริญ	จิรัญ โณ	๑	๒๓	,,		,,

รายชื่อภิกษุตามเนรณักรรรมชั้นตรีผู้สอบได้ในสนามหลวง ๕๓๕

ชื่อเดิม	ชื่อนายา	พรรษา	อายุ	วัด	จำนวน	หมายเหตุ
สามเณรส้ม &	เชมจาโร	—	๒๓	มหาธาตุ		เดิมได้ประโยค๓
,, พนม ๓		—	๒๐	,,		,,
,, เดยม ๓		—	๒๐	,,		,,
,, ทองสุก ๓		—	๒๐	,,		,,
,, เหม		—	๒๐	,,		,,
,, เจื่อน		—	๒๐	,,		,,
,, คาด		—	๑๘	,,		,,
,, พิมพ์		—	๑๘	,,		,,
,, บ้วนเล็ก		—	๑๗	,,		,,
พระมหาเจิม	ธัมมทีโป	๓	๒๕	,,		ใหม่
,, สวัสดิ์	กิตติธโร	๕	๒๖	,,		,,
,, ผด	ชินวังโส	๓	๒๕	,,		,,
,, ปลิม	อุทิศโร	๔	๒๕	,,		,,
,, ทองคำ	นิภาชโร	๓	๒๓	,,		,,
,, ใจ	จันทสิริ	๑	๒๓	,,		,,
พระเจิม	ฐิตวัฒน์ โณ	๑	๒๓	,,		,,
สามเณร						
สว่างาน		—	๒๐	,,		,,
พระอินทร์	อินทร์ ไซติ	๖	๒๖	,,		,,

ชื่อเดิม	ชื่อฉายา	พรรษา	อายุ	วัด	จำนวน	หมายเหตุ
พระพน	สิริสุนทรโร	๕	๒๕	มหาธาตุ		ใหม่
„ นาย	พรหมโชติโย	๒	๒๓	„		เดิมได้ประโยชน์
„ น้อย	ยุติกรรม โม	๖	๒๖	„		„
สามเณรแถม		—	๒๐	„		ใหม่
„ มาณพ		—	๒๓	„		„
„ เจริญเก่า		—	๒๐	„		„
„ สัต		—	๑๙	„		„
„ จอนเด็ก		—	๑๗	„		„
„ กิมเหตียง		—	๑๖	„	๓๕	„
พระครู อนันต นินนาท	ยโส	๖	๓๑	บวรนิเวศ		เดิมได้ประโยชน์
พระมหา เสาร์ ๕	โสริโย	๘	๒๙	„		„
พระมหา เขียน ๓	อภินันโท	๓	๒๓	„		„
สามเณร เสงี่ยม		—	๑๘	„		„
สามเณร ตั้งทอง		—	๑๙	„		„

รายชื่อ ภิกษุ สามเณร นักกรรมชู้ตรี ผู้สอบได้ ในสนามหลวง ๕๓๖

ชื่อเดิม	ชื่อนายา	พรรษา	อายุ	วัด	จำนวน	หมายเหตุ
พระครูวินัย กรรมเทศ	นิทเทส โภ	๘	๒๘	บวรนิเวศ		ใหม่ รับจากวัด
พระมหาอาบ ^๓	อุปคุต โท	๓	๒๓	,,		,,
,, เมธ ^๓	อาด โย	๖	๒๖	,,		,,
พระจีน	สุจิน โณ	๕	๒๖	,,		,,
,, มงคล	ฐิตธัมโม	๔	๒๔	,,		,,
สามเณรกร		—	๑๗	,,		,,
พระมหาแก้ว ^๓	ฐิตลี โธ	๓	๒๓	,,		ใหม่
พระสงวน	อนาติ โภ	๔	๒๕	,,		,,
,, ลอน	สุมน โธ	๓	๒๓	,,		,,
สามเณรทอง อิน ใหญ่		—	๒๐	,,	๑๕	,,
สามเณรแก้ว		—	๑๘	อนงคาราม		เดิมได้ประ โยค๑
,, นิตย		—	๑๘	,,		,,
,, สวัสดิ์		—	๑๘	,,		,,
,, บ้วน		—	๒๑	,,		,,
พระมหาแจ่ม ^๕	ฐิตญา โณ	๑	๒๒	,,		ใหม่
,, เทียบ ^๓	เปมลี โธ	๓	๒๓	,,		,,
พระคำ	สุรทัต โธ	๓	๒๔	,,		,,

ชื่อเดิม	ชื่อฉายา	พรรษา	อายุ	วัด	จำนวน	หมายเหตุ
พระพลอย	ธัมมโชโต	๔	๒๖	อนงคาราม		ใหม่
,, เศษใหญ่	อินทโชโต	๗	๒๗	,,		,,
,, แจ	ดีถานุโตโม	๕	๒๖	,,		,,
ตามเนรลัทธ		—	๑๖	,,		,,
,, เสงี่ยม		—	๒๐	,,		,,
,, ช้วน		—	๑๘	,,	๑๓	,,
พระปลัดแบน	คณัฐา					
	ภรโณ	๓๐	๓๐	ราชาธิวาส		เดิมได้ประ โยค๑
พระมหาผิว	ปาสาทิโก	๑	๒๓	,,		,,
พระวิน	เกสโร	๑	๒๓	,,		,,
ตามเนรคำ		—	๒๐	,,		,,
,, เพียร		—	๑๘	,,		,,
พระรุ่ง	ชุนโณ	๗	๒๗	,,		ใหม่
,, ชม	ชมโก	๕	๒๕	,,		,,
,, แม่น	ธัมมโย	๕	๒๕	,,		,,
ตามเนรโชต		—	๑๗	,,		,,
พระมหาเชิด	ญาณจารี	๓	๒๓	เทพศิรินทร์		เดิมได้ประ โยค๑
,, เร่ม	นาคเตโน	๑	๒๓	,,		ใหม่รับจากวัด
พระต้อ	จุฬันนโก	๑	๒๓	,,		ใหม่

รายชื่อ ภิกษุ ดำเนินร นักธรรมชั้นตรี ผู้สอบได้ ในสนามหลวง ๕๓๘

ชื่อเดิม	ชื่อนายา	พรรษา	อายุ	วัด	จำนวน	หมายเหตุ
พระมหา						
เปรม ๓	เปมังกโร	๘	๒๘	เทพศิรินทร์		ใหม่
พระชน	เตมิโย	๕	๒๕	"		ใหม่รับจากวัด
" ปลั่ง	จัตตมโต	๒	๒๓	"		"
" อุ่น	อุณหร์ดี	๗	๒๗	"		"
" ผิว	ด้ชกาโม	๕	๒๖	"		"
" เปา	อภิวฑฒ โน	๖	๓๒	"	๗	"
พระมหา						
จันทร์ ๓	เชมิโย	๑	๒๑	เบญจมพิตร		เดิมได้ประ โยค๑
พระมหา						
เกษม ๓	เชมาภิว โต	๒	๒๒	"		"
พระมหาพวง ๓	ทามโก	๒	๒๒	"		"
พระมณี	กัณฑ์มณี โก	๒	๒๒	"		"
ดำเนินมิ่ง ๕		—	๒๐	"		"
" เชื้อ ๓		—	๒๐	"		"
พระมหาเล็ก	อจจาทโร	๕	๒๕	"	๗	ใหม่
ดำเนินราย		—	๑๘	มกุฏ		
				กษัตริย์		เดิมได้ประ โยค๑
" กิต		—	๑๘	"		"

ชื่อเดิม	ชื่อนายา	พรรษา	อายุ	วัด	จำนวน	หมายเหตุ
พระมหาสุข	สุขทนายี	๕	๒๕	มกุฏ กษัตริย์		ใหม่
,, จิน	จิ้นเณ					
	วุฑ์ถมิ	๕	๒๖	,,		,,
ด้ามเนร จิตร		—	๑๘	,,		,,
,, เพ็ญ		—	๑๗	,,	๖	,,
พระอยู่	บปป์โก	๑	๒๓	พระเชตพน		เดิมได้ประ โยค๑
พระมหาอัง	บุญญ					
	วฑ์ถมโน	๕	๒๖	,,		ใหม่
,, นวน	เขมโก	๕	๒๕	,,		,,
,, คีตบี	พฑ์ชโก	๓	๒๓	,,	๕	,,
พระมหาพรหม	โชตโก	๒	๒๒	บรมนิเวศ		เดิมได้ประ โยค๑
ด้ามเนรฮวด		—	๑๘	,,		,,
พระศรี		๕	๒๕	,,	๓	ใหม่
ด้ามเนรเจริญ		—	๑๘	สุฑ์คัน		เดิมได้ประ โยค๑
,, จีอ		—	๑๘	,,	๒	,,
พระมหาจันทร์	เขมิโย	๗	๓๐	พิชยญาติ		ใหม่
พระเสน	เสนโก	๕	๒๗	,,	๒	,,
พระเผื่อน	สินานโน	๒	๒๓	ราชบพิช		

รายชื่อ ภิกษุ สามเณร นักกรรมชันธ์ผู้สอบได้ ในสนามหลวง ๕๕๐

ชื่อเดิม	ชื่อ นายา	พรรษา	อายุ	วัด	จำนวน	หมายเหตุ
สามเณร อินทร์		—	๒๐	ราชบพิธ	๒	
พระสงฆ์ พระง้วน	บิษณุ โน	๑	๒๓	ราชประ ดิษฐ์		เดิมได้ประโยค๓
พระครูสมุห์ วาล	สวาล โน	๓	๒๓	,,	๒	ใหม่
พระมหาชวง	บุญเมธี	๕	๒๕	จักรวัด		,,
,, สาราณ	โกส โถ	๕	๒๕	,,	๒	,,
,, นุญ	ฐานิสโร	๑	๒๒	สุวรรณ ราม		เดิมได้ประโยค๓
สามเณร คณ้อย		—	๑๙	,,	๒	,,
,, อาทย์		—	๒๐	บพิตรพิมุข	๑	,,
,, ชิต		—	๑๙	อินทาราม	๑	,,
พระมหาจรรยา	จังกโม	๙	๓๐	ทองธรรม ชาติ		ใหม่
รวม					๑๑๕	

รายชื่อ ภิกษุ สามเณร นักกรรม ประโยค ๑
 ผู้สอบได้ ในสนามหลวง วัดเบญจมบพิตร
 ใน ศก ๒๔๕๖

ชื่อ เดิม	ชื่อนายา	พรรษา	อายุ	วัด	จำนวน	หมายเหตุ
พระ มหาขำ	เชมจาวี	๖	๒๖	มหาธาตุ		
พระ แก้วน	จันท ไชติ	๕	๒๕	"		
,, สิงห์ โต	มังกร โร	๓	๕๓	"		
,, ทองดี	อมร โฆลี โต	๓๓	๓๓	"		
,, ชุน	ชัตตบณ โณ	๕	๒๕	"		
,, เทียน	สุจิต โต	๓	๒๒	"		
,, ชัน	โสวัฑมิ โภ	๓	๒๓	"		
สามเณร นวม		—	๕๐	"		
,, เบยว		—	๕๐	"		
,, อม		—	๕๐	"		
,, เกดียง		—	๕๐	"		
,, เวช		—	๕๐	"		
,, ผด		—	๑๙	"		
,, พรหม		—	๑๘	"		
,, เชอ		—	๑๘	"		

รายชื่อภิกษุสามเณรนักธรรมประโยค ๑ ผู้สอบได้ในสนามหลวง ๕๔๒

ชื่อเดิม	ชื่อนายา	พรรษา	อายุ	วัด	จำ นวน	หมายเหตุ
• สามเณร :						
• จอน ไหม		—	๑๘	มหาธาตุ		
สามเณร แจง		—	๑๘	„		
„ ปานเก่า		—	๑๘	„		
„ เขียน		—	๑๘	„		
„ แดง		—	๑๘	„		
„ ปุ่น		—	๑๗	„		
„ ดอกไม้		—	๑๗	„		
„ เขย		—	๑๗	„		
„ ขวัญ		—	๑๗	„		
„ เทียน		—	๑๗	„		
„ เทียม		—	๑๗	„		
„ ฝัน		—	๑๗	„		
• „ ทองคำ		—	๑๖	„		
„ แดง		—	๑๖	„		
„ ชน		—	๑๖	„		
„ พริง		—	๑๖	„		
„ นาย		—	๑๖	„		
„ อิม		—	๑๖	„		

ชื่อเดิม	ชื่อนายา	พรรษา	อายุ	วัด	จำนวน	หมายเหตุ
สามเณรทัต		—	๑๖	มหาธาตุ		
„ สวัสดิ์		—	๑๖			
„ ถมใหม่		—	๑๕	„		
„ จำรัส		—	๑๕	„		
„ จำนง		—	๑๕	„	๓๗	
พระจ้อย	สีตโร	๗	๒๗	พระเชตุพน		
„ บุตร์	พุทธโร	๕	๒๖	„		
สามเณรโหมต		—	๑๗	„		
„ มี		—	๒๐	„		
„ สร้อย		—	๒๐	„		
„ เจีย		—	๑๗	„		
„ สวัสดิ์		—	๑๙	„		
„ บุน		—	๑๘	„		
„ ไช		—	๑๘	„		
„ เดือน		—	๑๙	„		
„ วาด		—	๑๙	„		
„ จำปา		—	๑๙	„		
„ สง่า		—	๑๘	„		
„ ชุ่ม		—	๑๗	„	๑๕	

รายชื่อภิกษุสามเณรนักธรรมประโยค ๓ ผู้สอบได้ในสนามหลวง ๕๔๕

ชื่อเดิม	ชื่อนายา	พรรษา	อายุ	วัด	จำนวน	หมายเหตุ
สามเณรหุ่ม		—	๒๐	ราชาธิวาส		
„ เต็ม		—	๑๗	„		
„ เจริญ		—	๑๗	„		
„ พน		—	๑๘	„		
„ หดี		—	๑๘	„		
„ จริญญา		—	๑๗	„		
„ ชิว		—	๑๗	„		
„ แป๊ะ		—	๑๗	„		
„ ชาติ		—	๑๗	„		
„ พร		—	๑๖	„		
„ เกาะ		—	๑๖	„	๑๓	
พระถนอม	อาตา ไป	๑	๒๒	อนงคาราม		
„ บำ	อินทโชโต	๑	๒๒	„		
„ จ้อย	โมทโน	๑	๒๒	„		
„ พัด	สุวัณโณ	๑	๒๒	„		
สามเณรวัน		—	๑๘	„		
„ ผูก		—	๑๗	„		
„ อย		—	๑๕	„		
„ นาย		—	๑๗	„		

ชื่อเดิม	ชื่อ นายา	พรรษา	อายุ	วัด	จำนวน	หมายเหตุ
ด้ามเณร ทัด		—	๒๐	อนงคาราม		
„ ลัระ		—	๑๙	„	๑๐	
„ จำ		—	๑๗	เทพศิรินทร์		
„ เทียง		—	๑๙	„		
„ ยวน		—	๑๙	„		
„ เสริม		—	๑๕	„		
„ ผาด		—	๑๗	„		
„ เบียน		—	๑๙	„		
„ แถมใหญ่		—	๑๙	„		
„ ตีศ		—	๒๐	„		
„ อ่า		—	๒๑	„	๑	
พระมหากันต์	ฐิตาโก	๕	๒๕	ลัระเกศ		
„ ถนอม	อินท์ โชติ	๑๕	๓๕	„		
พระพัก	ธัมมทัต โศ	๒	๒๒	„		
„ อินทร์	โสธโร	๓	๒๓	„		
ด้ามเณรวงศ์		—	๑๙	„		
„ เขื่อนใหญ่		—	๑๗	„		
„ สิทธิ		—	๒๐	„		
„ ผ่อง		—	๑๖	„		

รายชื่อภิกษุสามเณรนักธรรมประโยค ๑ ผู้สอบได้ ในสนามหลวง ๕๕๖

ชื่อเดิม	ชื่อนายา	พรรษา	อายุ	วัด	จำ นวน	หมายเหตุ
สามเณรเขื่อน เด็ก		—	๑๖	สระเกศ	๓	
พระทอง	คุณากร	๕	๒๕	ราชบพิธ		
„ จรัส	สุทธโน	๓	๒๓	„		
สามเณรพิมพ์		—	๒๑	„		
„ ปรง		—	๒๐	„		
„ ผ่อง		—	๑๙	„		
„ วิน		—	๑๖	„		
„ ทองใบ		—	๑๗	„		
„ กำจัด		—	๑๗	„	๑	
พระมหาชม	โชติโก	๓	๒๓	สุทัศน์		
„ คำ	อภารังสี	๕	๒๖	„		
„ คำ	อมโร	๑	๒๑	„		
สามเณรเตยม		—	๒๐	„		
„ เพียน		—	๑๙	„		
„ นาค		—	๑๙	„		
„ พร้อม		—	๑๙	„		
„ ชวน		—	๑๙	„	๑	
„ ส้ารอง		—	๒๐	เบญจมบพิตร		

ชื่อเดิม	ชื่อนายา	พรรษา	อายุ	วัด	จำนวน	หมายเหตุ
สามเณรช่วง		—	๑๘	เบญจมาบพิตร		
„ พา		—	๑๙	„		
„ มานิตย์		—	๑๙	„		
„ ยวน		—	๑๗	„		
„ เทียบ		—	๑๗	„		
„ ฉน์		—	๑๗	„	๗	
„ จัน		—	๑๘	เสนาสน์		
„ โปร่ง		—	๑๙	„		
„ ทอง		—	๒๑	„		
„ เป็ล้อง		—	๑๙	„		
„ เสวตร		—	๑๙	„		
„ เชื้อ		—	๑๗	„		
„ เวียน		—	๑๙	„	๗	
„ ทิพ		—	๑๙	ราชบูรณะ		
„ บรรจง		—	๑๙	„		
„ วงศ์		—	๒๐	„		
„ เต็ม		—	๑๙	„		
„ พรหม		—	๒๐	„		
„ เชื้อ		—	๒๑	„	๖	

รายชื่อภิกษุสามเณรนักธรรมประโยค ๓ ผู้สอบได้ ในสนามหลวง ๕๕๘

ชื่อ เต็ม	ชื่อ ฉายา	พรรษา	อายุ	วัด	จำนวน	หมายเหตุ
พระบวร	วสุทิมิสโร	๒	๒๒	บวรนิเวศ		
สามเณรดำ		—	๑๕	”		
” ชิต		—	๑๕	”		
” ชิน		—	๑๘	”		
” กน		—	๒๐	”	๕	
พระ ถนอม	ถาวโร	๑๐	๓๐	พิชยญาติ		
” กิม	โสภโศ	๒	๒๒	”		
” ชม	พุกังกุโร	๑	๒๓	”		
สามเณร เพยน		—	๑๘	”		
” คุณ		—	๑๕	”	๕	
พระปลัดชิต-ทร		๗	๒๗	คิงคาราม		
				เพชรบุรี		
พระ เปา		๒	๒๓	”		
สามเณร						
ชำนาน		—	๑๘	”	๓	
” เกียน		—	๒๐	ราชประดิษฐ		
” สิทธิ		—	๑๘	”	๒	
” เสง		—	๒๐	จักรวรรดิ		
” เรือง		—	๑๗	”	๒	

ชื่อเดิม	ชื่อนายา	พรรษา	อายุ	วัด	จำนวน	หมายเหตุ
พระ ทัด	หม่อมบุญ โอบ	๘	๒๘	สังเวช		
ตามเนร						
เกิดอน		—	๑๘	,,	๒	
พระพอน	อาจัน โณ	๕	๒๕	ประทุมวัน		
ตามเนรเจริญ		—	๒๐	,,	๒	
,, สุข		—	๑๘	ประทุมคงคา		
,, เหมง		—	๑๘	,,	๒	
,, ทองอินทร์						
เด็ก		—	๑๗	บวรนิเวศ	๑	
,, แดง		—	๑๖	มกุฏกษัตริย์	๑	
,, หรุ่น		—	๑๘	สุวรรณาราม	๑	
,, เชื้อ		—	๒๑	ประยุรวงศ์	๑	
,, นวน		—	๑๘	อรุณ	๑	สำนักวัด ประยุรวงศ์
พระพร้อม	อุตต์ โม	—	๒๓	เทียนถวาย		
				ประทุมธานี	๑	
,, ปอด	พรหมรัตน์	๘	๒๘	อัมพวาแขวง		
				บางกอกน้อย	๑	
ตามเนรเที่ยง		—	๑๗	นาคกลาง	๑	
,, นาค		—	๒๐	สิตาราม	๑	

รายชื่อภิกษุสามเณรนักธรรมประโยค ๑ ผู้สอบได้ในสนามหลวง ๕๕๐

ชื่อเดิม	ชื่อนายา	พร ษา	อายุ	วัด	จำ นวน	หมายเหตุ
สามเณรถ่าย		—	๒๓	เกตุฉัตรตั้ง คราม	๑	
„ มี		—	๒๐	เทพธิดา	๑	
„ เจือ		—	๑๘	สามจีนใต้	๑	
„ เทียน		—	๑๘	สำนักหักถาวร	๑	
„ สวี		—	๑๘	ชัยชนะตั้ง คราม		
				(ตัก)	๑	
„ ชี		—	๑๖	แก้วแจ่ม พ้า	๑	
„ มา		—	๒๐	กัถยาณมิตร	๑	
„ สิม		—	๑๖	ราชสิทธิ์	๑	
„ ยา		—	๑๘	อินทาราม	๑	
รวม					๑๖๘	

รายชื่อภิกษุสามเณรเปรียญบาลี ตั้งแต่ประโยค๕ขึ้นไป
 ไปผู้สอบได้ ในสนามหลวงวัดพระศรีรัตนศาสดาราม
 ใน ศก ๒๔๕๖

ชื่อเดิม	ชื่อนายา	พรรษา	อายุ	วัด	ประโยค	จำนวน	หมายเหตุ
พระมหาช่วย	โกศล โท	๑	๒๓	มหาธาตุ	๖		
„ เบียม	สัมปณณ ธัม โม	๑	๒๓	เบญจม บพิตร	๖	๒	
„ แจ่ม	ชุตโม	๗	๒๗	เทพศิรินทร์	๕		
„ เร็ม	นาคเส โน	๑	๒๓	„	๕		
„ เตาร์	โสริ โย	๓	๒๘	บวรนิเวศ	๕		
„ แซ่ม	โฆสทัต โต	๑	๒๓	มหาธาตุ	๕		
„ ถม	จันทสิริ	๒	๒๓	สุทัศน์	๕		
„ แจ่ม	ฐิติมา โณ	๑	๒๒	อนงคาราม	๕		
„ ช่วย	อิสสรญา โณ	๖	๒๗	สระเกศ	๕		
„ แนม	คังคสุวัณ โณ	๑๑	๓๒	สังเวช	๕		

รายชื่อภิกษุสามเณรเปรียญบาฬีประโยค & สอบได้ในสนามหลวง &&๒

ชื่อเดิม	ชื่อนายา	พรรษา	อายุ	วัด	ประโยค	จำนวน	หมายเหตุ
พระมหาแปดก	อธิศีลโร	๓	๒๔	มหาพฤฒาราม	๕		
สามเณรทองคำ		—	๑๘	เบญจมิตร	๕	๑๐	
พระมหาเขียน	อภินันโท	๓	๒๓	บวรนิเวศ	๕		
พระครูอนันตนิพนาท	ยโส	๖	๓๑	,,	๕		
พระมหาอาบ	อปกตโต	๓	๒๓	,,	๕		
,, สัมฤทธิ์	สัมฤทธิ์	๒	๒๓	,,	๕		
,, เมธ	อาสโย	๖	๒๖	,,	๕		
,, ชน	ปหัญโร	๓	๒๓	,,	๕		
,, สวัสดิ์	กิตติธโร	๕	๒๖	มหาธาตุ	๕		
,, ทองดี	สัมพนโท	๒	๒๓	,,	๕		
,, ขำ	เขมจารี	๖	๒๖	,,	๕		
,, ผด	ชินวังโส	๓	๒๕	,,	๕		
สามเณรเดียม		—	๒๐	,,	๕		
พระมหาพวง	ทามโก	๒	๒๒	เบญจมิตร	๕		
สามเณรเชือ		—	๒๐	,,	๕		

ชื่อเดิม	ชื่อนายา	พรรษา	อายุ	วัด	ประโยค	จำนวน	หมายเหตุ
พระมหาเชิด	ญาณจาวี	๓	๒๓	เทพคี รินทร์	๕		
„	ฉิวปาดาทิโก	๓	๒๒	ราชาธิ วาส	๕		
„	สุข สุขทายี	๕	๒๕	มกุฏ กษัตริย์	๕		
„	เทียบ เปมลีโต	๓	๒๓	อนงคา ราม	๕		
„	ดำราญ โกลโต	๕	๒๕	จักรวรรดิ	๕	๓๘	
รวม						๓๐	

รายชื่อภิกษุสามเณรเปรียญบาลีสามประโยค
ผู้สอบได้ ในสนามหลวงวัดเบญจมบพิตร
ในศก ๒๔๕๖

ชื่อเดิม	ชื่อนายา	พรรษา	อายุ	วัด	ประโยค	จำนวน	หมายเหตุ
พระพุ่ม	โชติปาโล	๗	๒๗	พระเชตุพน	๓		เต็มได้ ประโยค ๓

รายชื่อภิกษุสามเณรเปรียญบาฬีประโยคผู้สอบได้ในสนามหลวง ๕๕๕

ชื่อเดิม	ชื่อนายา	พรรษา	อายุ	วัด	ประโยค	จำนวน	หมายเหตุ
พระเพิ่ม	ธัมมัสโร	๕	๒๖	พระเชตุพน	๓		เดิมได้ประโยค ๓
„ กุหม	ฐิติสิริ	๑	๒๓	„	๓		„
สามเณร							
จำรัส		—	๒๓	„	๓		„
„ ภาวน		—	๒๐	„	๓		„
„ โหมต		—	๑๘	„	๓		„
„ เจีย		—	๑๗	„	๓		„
พระบุษย์	พุทธัสโร	๕	๒๖	„	๓		ใหม่
สามเณร							
สวัสดี		—	๑๘	„	๓	๑	„
พระสิทธิ์	สุมน	๗	๒๘	ราชบพิธ	๓		เดิมได้ประโยค ๒ ไร่
„ พิชย์	สุวิชัย	๓	๒๕	„	๓		„
สามเณร							
พิมพ์		—	๒๓	„	๓	๓	ใหม่
พระเสริม	ฐิตธัมโม	๗	๒๘	เทพศิรินทร์	๓	๑	เดิมได้ ประโยค ๒ ไร่
พระหุ่น	ปญญ วฑฒโน	๒	๒๓	สุทัศน์	๓	๑	„

ชื่อเดิม	ชื่อนายา	พรรษา	อายุ	วัด	ประโยค	จำนวน	หมายเหตุ
สามเณรเชย		—	๒๓	เสนาสน์	๓	๑	เดิมได้ประโยค ๒ ไร่
„ ดำรง		—	๒๐	เบญจมาบพิตร	๓	๑	เดิมได้ประโยค ๑ ไร่
พระคง	คังคบัญญัติ	๕	๒๖	ประยูรวงศ์	๓	๑	„
สามเณรสาย				ระฆัง	๓	๑	„
รวม						๑๘	

รายชื่อภิกษุสามเณรนักเรียนบาฬีประโยค๒ประโยค๑
ผู้สอบได้ ในสนามหลวงวัดเบญจมบพิตร
ในศก ๒๔๕๖

ชื่อเดิม	ชื่อนายา	พรรษา	อายุ	วัด	ประโยค	จำนวน	หมายเหตุ
สามเณรมี		—	๒๐	พระเชตุพน	๒		เดิมได้ประโยค ๑ ไร่
พระหว่า	นิตินโร	๑	๒๓	อรุณ	๒	๒	„
„ คีตบี	พิทักษ์โก	๓	๒๓	พระเชตุพน	๑		นักธรรม ประโยค ๒ กัมมัญ

รายชื่อภิกษุสามเณรบาฬีประ โยค ๒—๑ ผู้สอบได้ ในสนามหลวง ๕๕๖

ชื่อเดิม	ชื่อนายา	พรรษา	อายุ	วัด	ประ โยค	จำ นวน	หมายเหตุ
พระพล	ปลัดเตโว	๒	๒๒	พระเชตุพน	๑		
„ ชิง	หม่อมรักชโต	๑	๒๑	„	๑		
สามเณร							
ชอบ		—	๑๘	เบญจมาบพิตร	๑		
„ ช่าง		—	๑๘	„	๑		
พระเซง	อมโร	๒	๒๓	สุทัศน์	๑		
„ ส่น	จันทสิริ	๑	๒๑	„	๑		
„ ทอง	คุณากโร	๕	๒๕	ราชบพิธ	๑		
สามเณร							
ล้อจ		—	๒๒	เสนาสน์	๑		
พระ นร	ฐานิสสร	๑	๒๒	ประยูรวงศ์	๑		
„ จันทร์	กัมปโก	๓	๒๓	บรมนิวาส์	๑		
สามเณรเหม		—	๒๐	มหาธาตุ	๑		นักธรรม ประ โยค ๒ สามัญ
พระ เชอ	คุชฌิมญา โณ	๑	๒๑	อนงคาราม	๑		
„ เป็ถียน	อู่คัก โต	๒	๒๒	พิชัยญาติ	๑		
„ เขย	อินทโชติ	๑๑	๓๑	ชนะสงคราม	๑	๑๕	
รวม						๑๗	

เรื่อง แก้วไข หลักสูตรแลจัดระเบียบการ สอบได้ พระปริยัติธรรม ในสนามหลวง

ด้วย สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาวิริยญาณวโรดม
พระมหาสมณะ โปรดเกล้า ฯ พระราชทาน พระมหาสมณค้ำถัน
ไปยัง กระทรวงธรรมการ ทรง พระปรารภการ เรียบธรรมเนียม ใน
บัดนี้ว่า แพร่หลายขึ้น จนได้ประกาศ รวมประโยค ๓ กับประ
โยค ๒ สอบคราวเดียวกัน ไม่มีพักในคราว มีพระ
ดำริหาในการ สอบบาฬี ชั้นต่ำ เพียง ชัมมปัทฐฐุกถาในคราวหน้า จะ
อนุญาตให้เข้าสอบได้ เฉพาะแต่ผู้เป็น นักธรรม ชั้นตรี แล้วเท่านั้น ฯ
อีกประการหนึ่ง ได้ทรง สั่งเกต เห็น ผู้แปล บาฬี โดยมาก
ขาด ความรู้ สัมพันธ์ คือ เชื่อม คัพท เข้า กับ คัพท แล อ่อน ทางความ
รู้ บาฬี ไวยากรณ์ ส่วน วิจิวิภาค จน กลายเป็น ผู้แปล หนังสือ ไม่
มีหลัก ในการ สอบ ความรู้ บาฬี ๓ ประโยคเบื้องต้น คือชั้น
ชัมมปัทฐฐุกถา ใน กาด ต่อ ไป ทรง พระดำริหา ควร จะแก้
หลักสูตร ดังนี้ คง ให้แปล ชัมมปัทฐฐุกถา เป็น ความ ไทย ๓
ประโยค อีก ๒ ประโยค เปลี่ยน เป็น แปล สัมพันธ์ (ใช้
เรื่อง ใน ชัมมปัทฐฐุกถา นั้นเอง) ๓ ประโยค ให้ตอบ บัญห
บาฬี ไวยากรณ์ ส่วน วิจิ วิภาค ๓ ประโยค สอบ ใน คราว เดียว
กัน ได้ หรือ ตก ก็พร้อมกัน ผู้เข้า สอบ เป็น นักธรรม ชั้นตรี

มาแล้ว แปลบาฬีได้ เปนเปรียญธรรม ชั้นตรี ตรงกับเปรียญ
ธรรมนวกภูมิ หรือเรียกเรียงประโยคว่า เปรียญ ๓ ประโยค ฯ

อีกอย่างหนึ่ง หลักระบุสำหรับแปลบาฬีประโยค ๕ ที่แล้วมา
เคยใช้ ปกรณ์ ชื่อ สวรรค์ สังคหะ ปกรณ์นี้ รจนานไม่เรียบร้อย

ในทาง ไวยากรณ์ แล ข้อความที่ ชัก มาก ถ้าว อาจทำให้
เสียผิด ได้ก็มี เช่น ถ้าวว่า ตัดพัน ต้น โฟ เปน บาฬี นัก ตาม

วัดจึง ปล่อย ให้ต้น โฟ เด็ก ๆ ขัน บน ของ ก่อ สร้าง จน ถึง ทำให้
เปน อินทราย อาศัย เหตุ เช่นนี้ ส้มแดง พระมหา สมนะ จึง

ทรง เห็น ว่า ไม่ ควร ใช้ เปน แบบ แขน มี พระ ดำริหา ว่า หลักระบุ
สำหรับ สอบบาฬี ประโยค ๕ ในคราวหน้า ควร ใช้ ปกรณ์บาฬี

มุกตก วินัย วินิจฉัย ว่า ด้วยวินัย แทน ปกรณ์ สวรรค์ สังคหะ ฯ
ทั้งนี้ กระทรวง ธรรมการ ได้นำ ความ ขน กราบ บังคม ทูล ทรง

ทราบ ได้ ฉลาด ออง ชุติ พระบาท ทรง พระ กรุณา โปรดเกล้า ฯ
พระราชทาน พระบรม ราชานุญาตแล้ว แต่ ณ วันที่ ๒๗ มีนาคม

พุทธศักราช ๒๔๕๖ จึง แจ้งความ ให้ ครู แด นักเรียน ปริยัติธรรม
ทราบ ไว้

